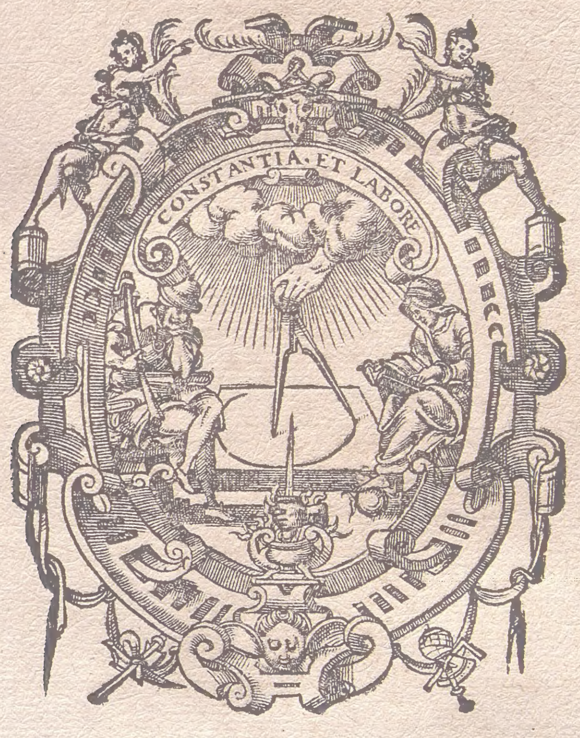
LIBER IOSEPH, SIVE, DE ARCANO SERMONE,

AD SACRI APPARATVS INSTRVCTIONEM, A BENEDICTO ARIA MONTANO HISPALENSI CONCINNATVS.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

Habes in hoc opere, ſtudioſe Lector, præter plenam totius argumenti ſuſcepti diſputationem, vltra vndecim mille ſacræ ſcripturæ loca apertè explicata, ad quæ cætera quæcunque eiuſdem generis fuerint, referre certiſsimè poſsis. quod ſi hoc volumen cum proximo de Actione coniungas, perpetuum ſacrorum librorum commentarium tibi parαueris.

ANTVERPIÆ

Excudebat Chriſtophorus Plantinus

Prototypographus Regius.

Anno M. D. LXXI.

BENEDICTVS ARIAS MONTANVS
SACRARVM LITERARVM
STVDIOSO LECTORI S.

NEMO eſt qui ignoret ad ſacræ Scripturæ intelligentiam non parum lucis & adiumenti allatum eſſe ab iis, à quibus tum Grammaticæ præcepta, quibus linguæ Hebraicæ peritia cōparari poteſt, exactiſſimè tradita ſunt, tum etiam eius idiomatis proprietas diligentiſsimè eſt obſeruata: vt qua in re illa à cæteris linguis differat, à quouis facilè dignoſci poſsit. Eorum quippe labores iis qui Latinè ſciunt, ad cōparandam ſibi Hebraici idiomatis proprietatem plurimùm conferre conſtat. Verùm enimuero cùm in omni linguarum genere, tum verò maximè in Hebraico, atque illo quidem, quo ſacri libri ſunt conſcripti, non ſolùm verba ipſa ex ipſius ſententiæ ratione enunciantur; verùm etiam ex diligenti atque accurata naturæ obſeruatione nomina rebus ipſis impoſita eſſe conſtet: cumque hic poſterior ſignificationis modus priore illo multò præſtantior, atque excellentior ſit, meritò eius quoque ratio inter cætera haberi debuit: vt hoc modo non tam iis qui ſimplicium vocabulorum interpretationes quæritant, quàm iis qui germanam diuinorum oraculorum ſententiam, quæ in ſignificantiſsimis iis verbis continetur, aſſequi cupiunt, conſultum ſit: iis enim res ipſæ, rerumque naturæ, ac proprietates quàm ſignificantiſsimè indicantur, & quaſi ob oculos repræſentantur. Atque huius quidem generis opera ad infinitorum locorum alioqui difficilium explicationem, tum à veteribus, tum à recentioribus, in cæteris antiquis linguis edita ſunt. Scripſit enim ex Græcis, præter Plutarchum, & alios qui Pythagorea ſymbola explicarunt, auctor quidam ſub Ori Apolli nomine opus non ineruditum, quod de Ægyptiorum imaginibus inſcripſit. Multa quoque in hoc genere ab iis tradita ſunt, qui de ſomniorum interpretatione diſſeruerunt &: paucis ab hinc annis prodiit HENRICI GLAREANI amplum volumen, cuius inſcriptio eſt HIEROGLYPHICA; opus certè non indoctum, & multiplici, eaque non vulgari doctrina refertum, atque ex diuerſorum auctorum, ſtudiorum, plurimarumque artium obſeruatione conflatum: ex cuius prudenti, & cum delectu inſtituta lectione non paruam vtilitatem capient ij, qui adminiſtram quodammodo materiam ex variis locis collectam, ad ſacræ Scripturæ explicationem comportant. Sed cùm iis, quos recenſuimus auctoribus id propoſitum non fuerit, vt ſacrarum ſcripturarum interpretationi potiſsimùm inſeruirent, in eorum ſcriptis nulla, aut certè pauca admodum loca ab ipſis adnotata reperiuntur, quæ ex vtili aliqua ipſorum obſeruatione, ad ſacrorum librorum interpretationem conferre poſsint. Qua de cauſa cùm nos maius quoddam opus aggrediamur, in quo de vniuerſa rerum natura (ſiquidem noſtris conatibus fauebit Deus) ex ſacris literis diſſeremus; quæ ad eam rem, viam munire poſſunt, vt ea Regiis Bibliis adderentur, maturare coacti fuimus. Liber itaque à nobis eſt conſcriptus, in quo non tam verborum interpretationes, quàm rerum ipſarum proprietates, naturam ac vim, qua potuimus & breuitate, & facilitate indicauimus. Earundem verò rerum arcanam & latentem ſignificationem, aptis & opportunis exemplis comprobatam explicauimus. Quo quidem in opere, nullius priuati auctoris opinionem & ſententiam ſecuti ſumus, ſed ſolùm ex diligenti ſacrorum librorum lectione, atque attenta rerum obſeruatione, omnium ferè nominum, & verborum ſignificationem, quæ ad huiuſmodi rerum, & actionum obſeruationem pertinet, apertiſſimis locorum collationibus, & clara & manifeſta ſententiæ demonſtratione comprobatā, naturæ ordine obſeruato, in ſuas claſſes diſtribuimus. Quamplures etiam adnotationes ex ſingularium rerum obſeruatione collectas ſuo ordine diſtinximus, ad quas quidquid ferè de huiuſmodi rerum ſignificatione in ſacris literis obſeruari poteſt, à docto Lectore referri poterit: exempli gratia, Si leonis nomen occurrat, neque loci, ſententiæque ratio ferat, vt de leone animali intelligatur, illicò ad aliud ſignificationis genus recurrendum eſt: quod cùm ex noſtris obſeruationibus multiplex eſſe conſtet, id Lector, pro ſuo iudicio eligere debet, quod loci de quo agitur, ſententiæ maximè conueniat: quod quidem ſi tum præcedentia, tum ea quæ ſequuntur, attentè conſiderentur, facilè cognoſci poterit. Atque hac ratione non ſolùm eorum, quæ in noſtro hoc opere continentur, verùm etiam omnium quæ iis ſimilia ſunt, explicatio facilè haberi poteſt. Ita vt communis ac perpetui cuiuſdam in ſacros libros commentarij vice omnibus eſſe poſſit. Hunc autem librum inſcripſimus IOSEPH, ex eo quòd ſanctus ille vir in eiuſmodi rerum tractatione omniū celeberrimus ac propè diuinus habitus eſt, tum ob ea ſomnia quæ in patris ac fratrum cœtu iam inde à puero explicauit, tum etiam propter ſingularem ac diuinam eorum interpretationem, quam exteris etiam patefecit. Prius quàm verò interpretationis opus aggredimur, rei ipſius paulò altiùs repetitæ ſummam quandam exponendam eſſe duximus. Vale, & ad ſacrarum literarum ſtudia promouenda noſtris hiſce laboribus fruere. ANTVERPIAE. iij Non. Octob. 1571.

DE DIVISIONE RERVM EX QVIBVS ARCANVS INSTITVITVR SERMO, AC SYMBOLA PETVNTVR.

QVICQVID *in toto orbe aut eſt, aut eſſe poteſt, duobus in vniuerſum generibus conſideratur, atque humanæ mentis ingenio, quoad contingere id poteſt, concipitur. Unum genus res; alterum verò actiones appellamus. Atque ei parti nomen indidimus rerum, quarum natura ſiue ſua ſponte, & nullo auctore, per ſe exiſtit & conſtat; ſiue ab alio effecta vel producta editáque eſt; tamen ſuum nomen, ſuámque rationem ac definitionem tuetur. Prioris formæ vnica tantùm natura eſt diuina: Poſterioris verò cætera omnia, quæcunque vel intra vel extra mundum ſunt, aut eſſe poſſunt. Quidquid enim ea omnia ſunt ſecundùm naturam, id totum à Deo habent conditore. Ex hac poſteriori forma altera naſcitur diſtinctio. Quædam enim res ſunt; quædam verò inſunt. Ea eſſe dicimus, quæcunque propriam definitionem ſortita fuerint, ſiue per ſe exiſtere poſſint, ſiue vt exiſtant, alia re, quaſi ſubiecto & ſede egeant. Alterius partis exempla ſunt, mundus, ſpiritus, animal, homo. Alterius verò, lux, magnitudo, rotunditas, cognitio, ſenſus, ratiocinatio & loquendi facultas. hæc enim omnia, & quæ his ſimilia ſunt, proprias definitiones habent, propriasq. ſui deſcriptiones indicant: hoc tamen exiſtunt diſcrimine, quòd alia per ſe & ſibi ſunt: alia verò non per ſe nec ſibi exiſtunt; ſed aliis ſunt, in quibus exiſtunt, quorumque informandorum aut ornandorum cauſa producta ſunt. Per ſe enim & ſibi ſunt, mundus, ſpiritus, homo; At verò magnitudo & rotunditas, non per ſe nec ſibi, ſed mundo & mundi partibus ineſt & eſt: cognitio non per ſe & ſibi, ſed ſpiritui eſt & ineſt; loquendi facultas homini eſt & ineſt. Atque eſſe ſibi vel eſſe alij, hoc loco non vt in finem quam ob rem condita omnia ſunt, ſed in vſum, cui condita ſunt, exponimus. Namque vt in finem omnia ad Deum referuntur, vt verò in vſum & commodum, nulla ad Deum referuntur; vtpote nullius extra ſe indigentem rei. Verùm hoc modo alias res in alias referimus. Alia enim aliis & commodo ſunt & vſui, ſcilicet ea, quæ inſunt iis, quibus inſunt, ſi ſecundùm naturam rectè inſint. Alias autem, ſi præter aut contra naturam inſint, non propriè ineſſe, ſed inferri dicuntur: vt violentia, morbus, imminutio, mors, & quæcunque ad deformationem vel corruptionem tendunt.*

Eſt etiam altera eorum quæ inſunt partitio: quædam enim ei, cui inſunt, efficacitatem addunt; quædam verò affectum afferunt, non ad agendum, ſed ad excipiendum vel ſubeundum aliarum rerum efficientias: vt ſcientia, fortitudo, audacia, efficacitatem adhibent ei rei cui ineſt. Ignoratio verò, imbecillitas, & metus excipiendis aliarũ rerum efficientiis & viribus molliores & magis peruios reddunt.

Itaque quidquid ad rei, cui ineſt, informationem & ornamentum, incrementum, perfectionemque facit, id ad efficacitatem referendum eſt, ſiue ea perfectio agendo, ſiue patiendo addatur. Quanquam enim ſentire & intelligere pati ſit; quia tamen perfectius eſt ſentire & intelligere, quàm ſenſus & intellectus eſſe expertem, efficacitatis potius quàm affectus rationem & definitionem hæc merentur.

Voluntas autem & dilectio, atque huiuſmodi alia, propriè efficacitates ſunt, officijque potius quàm affectus nomen & rationem ſibi vendicant. Ex harum igitur tum quæ ſibi, tum quæ aliis ſunt rerum & exiſtentia & coniunctione, alterum illud ſummum genus oritur; quod in principio actiones diximus. Namque ex ſpiritu cognoſcendi facultate prædito, oritur cognitio: atque ex homine ad ratiocinandum idoneo & ad eloquendum apto naſcitur ratiocinatio & ſermo: ex igne etiam calefaciendi viribus præſtanti naſcitur calefactio, vſtio & diuerſarum rerum ſeparatio, vt humoris à terra, & ſcoriarum ab auro. Igitur quidquid eſt, vel res eſt, vel actio rei.

Porrò actionem & paſſionem in vnam naturam referimus. idem enim eſt actio & paſſio natura ſua; differt autem termino, vnde proficiſcitur & in quem incumbit. Namque ex eo, vnde prodit actio, ex eo verò cui incumbit, paſſio appellatur.

At verò quidquid in mundo eſt, atque etiam quidquid agitur, in loco eſt, & in loco agitur, vno Deo excepto, qui quanquam in loco agat, non tamen in loco propriè eſt, cùm omnis loci ambitum infinito ſuperet exceſſu: neque etiam vt agat loco indiget; poteſt enim & optimè & commodiſſimè in loco, vltra, præterque & extra locum agere.

Præter Deum verò cætera omnia in loco ſunt & fiunt: vt Qui fecit prodigia magna in Ægypto, & mirabilia in
Pſal. 15. *campo Taneos. Et ſanctis qui ſunt in terra eius, mirificaui omnes voluntates meas in eis. Et probauit eos apud*
Pſalm. 131. Pſal. 41. *aquas contradictionis. Et adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius. Et memor ero tui de terra Iordanis & Her-*
monij, à monte modico. Præter locum autẽ tempus & duratio ſunt, quæ vniuerſa rerum genera comitantur. Atq. tempus dicimus ſpatium illud, quod ab orbis initio, ad finem vſque pertinet. Habet autem certos limites tum totum, tum eius partes. Duratio autem eſt rerum omnium quæcunque ſunt vita & exiſtentia, ſecundùm propria genera. Hæc ſecundùm totum, & principio & fine caret: pertinet enim & ad Deum, & ad futuri ſæculi æternitatem. At verò ſecundùm partes, & initium & finem habet; ſed non variatur. Eodem enim modo eſt duratio, quamdiu eſt. Rerum autem variationes tempori aſſcribuntur mutationis opifici, quod & ipſum mutatione conſtat.

Ex his autem quinque generibus ſacrorum ſermonum rationes ſignificationesque ducuntur, atque omnium eiuſmodi interpretationum ſumuntur argumenta. Quorum generum partitiones ad faciliorem inuentionis vſum ſubſtituere commodum opportunumque duximus.

DIVISIO EARVM RERVM, QVÆ SVNT.

EA, *quæ ſunt, aut ſpiritus aut corpus ſunt. Et ſpiritus aut ſupremus eſt & infinitus, definitioneque carens, qui Deus dicitur: aut poſt ſupremum, ſupremo tamen nulla proportione comparandus. Variæ verò naturæ inter ſe*

compara-

comparabiles duæ ſunt in ſpirituum horum genere: alteri angeli, alteri animæ humanæ nomen eſt inditum: quæ nomina, non tam naturam quàm efficacitatem officiúmue ſignificant; penuria enim definitionum in naturis cognoſcendis verborum penuriam in appellandis efficit.

Corpus.

Corpus verò aut cæleſte eſt, aut aquaticum, aut expanſio, aut terreſtre, aut medium. Cæleſtia corpora ſunt, cælum ipſum, luminaria & ſtellæ. Aquaticum corpus, ſunt aquæ, quæ ſuper cælos ſunt, & aquæ quæ ſub cælis ſunt.

Expanſio.

Expanſio eſt aër, & quidquid inter terram, aquam, & ſtellarum locum extenditur. Et quæ in hac expanſione fiunt, ignis, grando, nix, glacies & ſpiritus procellarum, partim ex aquæ natura, partim ex expanſionis ipſius leui agilique conſtant materia. Atque hæc expanſio cælum quoque dicitur; hinc enim volucres cæli appellantur.

Terreſtre autem corpus multiplex eſt natura, & definitione, perfectionéque diſtinctum varia.

Corpus terreſtre. Terra.

Infimum in terreſtrium corporum natura gradum terra obtinet ea ratione, qua יבשה *Hebraicè, Latinè arida dicitur, quæ eius nomen ſimpliciſſimum eſt. Alis autem rationibus vocatur* ADAMAH & ARETS, *hoc eſt, humus & terra; non quatenus corpus eſt, ſed quatenus virtus gignendo excipiendóque apta prædita eſt.*

Ex terræ corpore alia corpora varia gignuntur; partim inanimata, partim verò anima & vita aucta.

Inanimata.

Inanimatorum varia etiam genera & naturæ & perfectionis gradibus diſtincta; in quibus poſtrema ſunt, quæ tertio die ſunt condita, atque vnà cum ipſa terra, ARETZ *appellata, exſtitere: cuiuſmodi ſunt, arena, puluis, lapides, gemmæ, atque foſſilium metallorúmque formæ omnes.*

Toto hoc genere, maiora, digniora atque ſpecie ipſa pulchriora ſunt, quæcunque quarta die ſunt edita, duplici etiam naturæ gradu diſtincta: quorum altera pars duobus etiam terminis diſtinguitur; herbam enim virentem & herbam facientem ſemen exhibuit illa dies.

Altera verò pars, in tres formas abijt: quarum illæ deſcriptiones habentur; Lignum pomiferum, & lignum faciens fructum iuxta genus ſuum: & lignum, cuius ſemen in ſemetipſo, ſuper terram eſt.

Viuentia.

Deinde verò alia corpora multo ſuperioribus digniora ſunt, vt quæ animam vitamq́ue habeant; varijs tamen inter ſe naturæ & excellentiæ gradibus diſtincta; magis adeò ex agendi ratione atque vſu, quàm ex materia, ex qua conſtant: facta enim ſunt omnia, partim ex aqua, partim ex terra. In quibuſdam autem maior aquæ ratio, in aliis terræ maior habetur.

Aquatica.

Alterum genus eorum, quæ ex aquis prodiere, fuit reptile animæ viuentis, in quo ſunt cete grandia & omnis anima viuens atque motabilis, quam produxerunt aquæ in ſpecies ſuas: habet enim varias ſpecies hoc genus, & forma & magnitudine differentes: Animalia puſilla cum magnis, & reptilia, quorum non eſt numerus.

Volatilia.

Alterum verò genus volatilium eſt, non minori ferè naturæ diſcrimine quàm reptilia. Pennatorum enim, ab inſectis ad ſupremam aquilæ ſpeciem, multæ formæ ſunt, variiſque diſtinctæ ingeniis.

Anima viuens.

Sunt præterea alia animatorum corpora, quæ ſexta creationis die è terra prodiere. Vno nomine anima viuens dicuntur; eaque in tres formas diuiſa iumentorum & reptilium, & beſtiarum terræ ſecundùm ſpecies ſuas, numero quidem definitas, ſed à pauciſſimis hominum definitione & notitia comprehenſas.

Brutum.

Horum trium generum primum mitiſſimum eſt, videlicet iumenta, ſiue bruta potius dicere velimus, ea quæ ſacra lingua בהמה BEHEMAH *appellantur.*

Fera. Reptile.

Secundum verò magis ferum & immitius, tardius tamen & corporis magnitudine tertio inferius. Beſtia enim terræ, ſiue viuax terræ id dicatur, quod Hebraicè חיה ארץ *dicitur, acrioris naturæ ac celerioris ſunt, acutioris quoque ingenij, quàm* בהמה. *Mediam quandam tum ſtupiditatis, tum feritatis partem ſortiuntur reptilia, ex vtriuſque generis materiæ recrementis, vt videntur producta.*

Homo.

Poſtremum optimum ac præſtantiſſimum denique in animatorum corporũ genere locum homo habet, & vt optima ex elementi parte, maiorique quàm cætera artificio, maiori dignitate & ſublimiori conſilio effectum, anima quoque præditum ſublimi & immortali: conſtat enim ex limo terræ, ſiue puluere ſubtiliſſimo, ſingularique Dei voluntate & verbo effectum eſt hoc corpus animatum; factum enim dicitur in animam viuentem, ſpiritum vitæ Dei inſufflantis virtute obtinens. Atque hactenus ea quæ ſunt in genere, partiti ſumus.

EORVM, QVÆ INSVNT VEL ADSVNT, SVMMA PARTITIO.

Partes.

EORVM *quæ inſunt, quædam inſunt vt partes; quædam vt inſtrumenta: alia vt ornamenta. Atque hæ partes vel naturæ ſunt, vt anima & corpus in animali; vel integritatis & perfectionis, vt membra in animali, tres, & quatuor in numero ſeptenario.*

Inſtrumẽta.

Inſtrumenta inſunt vel ex natura, vt dentes ori, vngues & cornua quibuſdam animantibus ad vitæ & ſalutis vſum vel tutelam; vel ex ſtudio & neceſſitate, vt baculus ſeni, gladius magiſtratui.

Ornamẽta.

Quæ verò vt ornamenta inſunt, triplici in genere ſunt; aut enim ad magnitudinem, aut ad formam, aut ad habitudinem faciunt. In magnitudinis genere numerantur breuitas, longitudo, altitudo & profunditas. Et quæ ad hæc referuntur, menſuræ & numeri, ac proportiones, grauitas & leuitas.

Forma.

Formæ definitiones ad corporis terminũ referuntur, & in hoc genere ſunt figuræ, trigona, tetragona, rotũda, &c.

Habitudo.

Habitudinis autem rationes ad corpus partim, partim verò ad ſpiritum pertinent. In corpore inſunt habitudines, vel ad temperamentum, vt calor, frigiditas, humiditas, ſanitas, ætas, durities, mollities, leuitas, aſperitas, dulcedo, acerbitas. Vel ad formæ ornatum, vt pulchritudo, color.

Et quæcunque de iis rebus dicuntur, quæ ad perfectionem & ornamentum faciunt, eadem oppoſito rationis vſu ac modo, intelliguntur de iis, quæ ad contrarium finem tendunt: Morbus enim modo oppoſito quàm ſanitas & ineſt & agit. Item deformitas & turpitudo aliter quàm forma & decor.

DE LOCO.

LOCORVM differentia vel ſumitur ex natura rei ipſius, vel ex menſura & proportione. Menſura & ratio huiuſmodi gignunt ſpecies, amplum, capax, latum, ſpacioſum, commodum, opportunum, anguſtum, breue, ſtrictum, iniquum, incommodum, importunum, excelſum, humile: primum, medium, extremum, patentē, planum, ſalebroſum.

Locus autem ex natura rerum obſeruatus, in plura genera diducitur; aut enim publicus eſt, aut priuatus. Publicus aut communis omnium eſt, ceu aër, aqua. Aut communis quorundam, vt cælum, infernus. Aut cuidam generi communis, vt regnum, vrbs, ciuitas.

Priuatus autem dicitur locus, vt domus, hortus, vinea, ſepulchrum, turris, puteus.

Sunt autem ex his quædam ita communia, vt propria eſſe etiam poſſint; vel contrà, ita propria, vt communia quorundam eſſe aliâs in eodem genere poſſint, vt ciuitas, fluuius, pons, fons, platea.

Atque locorum etiam quorundam partes inter loca recenſentur, vt murus, tectum, cubiculum, ſolarium, columna, porta, feneſtra, faſtigium, pinnaculum.

Sunt præterea alia loca ſingulari aliqua ratione illuſtria; vt inter mōtes, Gilghad & Libanus; inter agros, Baſſan: & in fluuiis Iordanis; in vrbibus Ieruſalem, & Sion ciuitas Dauid; quæ à nobis certa loca dicuntur.

DE TEMPORE ET DVRATIONE.

TEMPORIS duplex eſt obſeruatio: aut enim opportunitas aut tempeſtiuitas adnotatur, aut vtraque ſimul obſeruantur. Tempeſtiuitatis exempla ſunt, nox, dies, ſummo mane, meridies, veſper, prima vigilia, ſecunda vigilia, gallicantus: & illa etiam; ver, æſtas, autumnus, hyems, pluuium tempus, ſerenum, obſcurum, turbidum.

Opportunitatis verò eiuſmodi ſunt exempla, in prandio, in cœna, inter agendum iter, in ſomniis, inter colloquendum, in ſalutatione, in dimiſſione, in diſceſſu, in præſentia, in abſentia, in colloquio, eundo, redeundo. Quorum omnium ſingularis & elegans, atque ad ſententias explicandas diligenter conſideranda ratio eſt.

Durationis autem non tam genera ſunt, quàm partes, vt hora, dies, ſeptimana ſiue ſabbathum, menſis, annus, ſæculum, ſæculum ſæculi, & ſæcula ſæculorum, quæ eadem æternitas dicitur, ſed non propriè: eſt enim in ſæculis mutatio & varietas, qua æternitas caret: ſæculorum præterea finis aliquis habetur, etiam multorū, æternitatis verò nullus.

DE SYMBOLORVM SIVE ARCANI SERMONIS
TRACTATIONE ET VSV, BREVIS OBSERVATIO.

IN arcani ſermonis vſu, genus eſt prius conſiderandum, deinde ſpecies. Natura enim rerum, ex genere, primùm cognoſcitur; earum verò differentias ſpecies indicat & exponit; vt leonum natura omnis & fera & fortis eſt: At verò כְּפִיר & לָבִיא & fortitudine & induſtria quadam atque etiam generoſitate differunt. Similiter montes omnes alti ſunt: differunt tamen multis partibus, collis, iugum, & is, qui propriè הַר dicitur.

A Genere. Pſalm. 103. Pſal. 67. Pſalm. 113. A Specie. Ierem. 22.

Ducuntur enim argumenta & ſignificationes interdū à genere ipſo. vt, Aſcendunt montes, & deſcendunt campi. Interdum à ſpecie. vt, Dominus in Sinai in ſancto. Nonnunquam à duabus ſpeciebus. vt, Montes exultauerunt vt arietes, & colles ſicut agni ouium. A ſpecie ad genus etiā refertur ſermo: vt cùm Libanus pro quocunq. monte excelſo & inſigni appellatur. vt, Aſcende libanū, & clama: & in Baſſan da vocem tuam, & clama ad tranſeuntes.

1. Cor. 9.

Ab vna ſpecie minore ad aliam digniorem, ita Paulus interpretatur: Non alligabis os boui trituranti.

Ab Efficiente. Ierem. 41.

Ab efficiente non rarò petitur argumentum & ſignificatio: vt Aquæ pro fœcunditate & commoditate magnarum facultatum. vt, Quæ habitas ſuper aquas multas locuples in theſauris.

Ab Effectu. Pſal. 17.

Ab effectu cauſa & efficiens indicatur. vt, Commota eſt, & contremuit terra; & fundamenta montium conturbata ſunt, quoniam iratus eſt eis.

Ex Conſequentibus. Iſai. 17.

Ex conſequentibus & euentis etiam antecedentium ſignificatio petitur: vt Ouium paſtus vrbium deſolationem arguit. vt, Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requieſcent ibi, & non erit qui exterreat.

Ex Antecedentibus & coniunctis. Matth. 16.

Sunt etiam rerum ſigna, antecedentia, coniuncta & conſequentia, ex quibus etiam res ipſæ indicantur. Ex antecedente. vt, Facto veſpere dicitis, ſerenum erit, rubicundum enim eſt cælum.

Ezech. 23. Cantic. 2.

Ex coniuncto autem ſigno. vt Vbera integra virginitatem ſignificant; eadem verò compreſſa, virginitatis amiſſionem arguunt. vt, Et fornicatæ ſunt in Ægypto, in adoleſcentia ſua fornicatæ ſunt, ibi ſubacta ſunt vbera earum, & fractæ ſunt mammæ pubertatis earum. Et flores apparuerunt in terra noſtra, ſignum eſt veris aduentum ex conſequenti indicans.

Ex Inſtrumento. Iudic. 2.

Inſtrumenta autem cauſam rei, remq́ue ipſam, effectúmue indicant. vt, Gladius Domini & gladius Gedeonis.

Ab inſigni. Rom. 13.

Sumimus etiam argumentum ab inſigni & notatione; ita enim gladius magiſtratum ſignificat.

A Loco. Iſai. 48. Amos. 5.

Locus præterea notatur, & quæ circa locum ſunt aut fiunt, ſignificat; vt frons verecundiam, quia ea pars præcipuè afficitur, vbi verecundiæ rubor extat. vt, Frons tua ærea, hoc eſt, pudoris & ruboris expers. Et porta pro iudicio aut conſeſſu iudicum. vt, Non confundetur, cùm loquetur inimicis ſuis in porta. &, Pauperes deprimentes in porta.

A Situ. Ezech. 25.

Ex ſitus etiam notatione interpretatio inſtituitur: Sic enim littus maris Palæſtinam, & Septentrio Babylonem indicat.

Figuræ etiam bonam, in arcano ſermone, partem ſibi vendicant: maximè autem omnium comparationes, ſimilitudines & exempla, & quæ in hoc genere locupletiſſimæ ſunt Metaphora & Allegoria.

A Comparatione. Amos. 3.

Comparationis illa exempla ſunt: Leo rugiet, & quis non timebit? Dominus locutus eſt, & quis non prophetabit?

Et quæ

Et quæ innumeræ parabolæ in Euangelicis ſcriptis ſunt, vt de iudice iniquo vlciſcente vicem viduæ iniuria affectæ. Et de patre bona data dante filio ſuo petenti.

Similitudinum verò illa. Et excitatus eſt tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus à vino. [A Similitudine. Pſal. 77.]

Exemplorum etiam frequentiſſimus vſus: vt, Fac illis ſicut Madian, & Siſaræ, ſicut Iabin in torrente Cyſon. Pone principes eorum ſicut Oreb & Salmana. [Ab Exemplo. Pſalm. 82.]

Atque in exemplorum genere locum habet Typus, hoc eſt ſupremum in re propoſita exemplum. Sic Salomon humanæ gloriæ & regij ſplendoris typus eſt. atque ita ſcriptum eſt: Neque Salomon in omni gloria ſua coopertus fuit, vt vnum ex his. [A Typo. Matth. 6.]

Tranſlationis ſiue Metaphoræ, quæ vno verbo ex alia in aliam naturam per ſimilitudinem tranſlato fit, frequentiſſimus eſt etiam vſus. vt, Dura ceruice & incircunciſo corde. Et fiant viæ illorum tenebræ & lubricum. &, Niſi araſſetis in vitula mea, neſciretis ænigma meum. [A Tranſlatione. Actor. 7. Pſalm. 34. Iudic. 14.]

Allegoriarum ferè infinitus eſt numerus; dicimus autē Allegoriam perpetuā Metaphoram. vt, Dominus regit me, & nihil mihi deerit; in loco paſcuæ me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, & animam meam conuertit. Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ, propter nomen ſuum. Nam ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Paraſti in conſpectu meo menſam, aduerſus omnes, qui tribulant me, &c. &, Mel inueniſti, comede quod ſufficit tibi, ne fortè ſatiatus euomas illud. [Ex Allegoria. Pſal. 22. Prouerb. 25.]

Ex Metonymia quoque interpretationes petimus, vt Plagam pro lepra aut pro peſte. Palatium pro rege. & Græcia pro omni gente idolorum cultibus dedita. [Ex Metonymia. Amos. 3. Zach. 10.]

Similiter ex Synecdoche aliam pro alia exponimus rem: vt Tentoria pro paſcuis. &, Turbabuntur pelles Madian. [Ex Synecdoche. Habac. 3.]

Per Periphraſim multa indicantur. Sic, Vir Dalilæ, Samſon dicitur. & Cis filius Iemini, Saul. Et Iſai filius, Dauid. & Bartholomæus, id eſt filius Tolomæi, qui idem Nathanael propriè dictus eſt. Et Ciuitas palmarum, Iericho. [Ex Periphraſi.]

ANIMADVERSIONES QVÆDAM, AD ARCANI SERMONIS RATIONEM TRACTANDAM, OPPORTVNÆ.

PRINCIPIO naturam ipſam rerum, quarum verba in arcano ſermone interpretationem poſtulant, explorare cognoſcereque oportuerit, vt ad naturæ ſiue partes, ſiue virtutem & efficientiam, ſiue actiones ipſas ſingula verba opportunè in loco referantur, apteque explicentur: aliâs enim vel contraria veræ ſententiæ, vel omnino inepta proferetur explicatio.

Naturæ autem rerum cognitio ex Philoſophicis libris & ex vſu experimentoque petitur, ſed multò certius ex ſacra ſcriptura, in qua nihil deſideratur, quod ad ipſius exponenda argumenta facere poſſit, modò diligens & aſſiduum ſtudium cum animi modeſtia accedat, diuinumque ad eam rem numen conſtanter & piè inuocetur.

Certam autem ſignificationem certis rebus ſecundùm naturam reddere adſcribereque conueniet; neque à naturæ ratione atque vſu diſcedere; conſtans enim, in hac parte, ſcriptura eſt & certa, abhorretque ab omni ingenij humani temeritate, aut incertitudine, aut etiam in cognoſcendo ac iudicando priuatæ cognitionis abuſu, S. S. E. Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. [Iſai. 5.]

Quædam res in vnam partem perpetuò accipiūtur, vt Lac in bonum ſemper vſurpatur argumentū. Quædam verò in alterutram partem pro vario effectu proponuntur. vt Vinum nunc in bonam, interdum verò in malam ſumitur partem. Item leo & plurima alia. legimus enim, Meliores ſunt amores tui vino. &, Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. &, Vinum lætificat cor hominis. &, Qui amat vinum & pinguia, non ditabitur. [Cantic. 1. Epheſ. 5. Pſal. 103. Prouerb. 21.]

Quædam ſymbola apud omnes ſignificant, quæcunque videlicet natura, non inſtitutione conſtant. vt, Vox gaudij & vox lætitiæ: vox ſponſi & vox ſponſæ. Quæ verò ex inſtitutione ſunt, illis tantùm ſignificant, quibus in vſu ſunt, ſiue publicè ſiue priuatè; vt gladius Magiſtratum indicat quibuſdam in regionibus. Et oſculum Iudæ Chriſtum indicauit priuatè tantùm iis, quibus teſſeræ nomine conſtitutum erat. [Ierem. 33.]

Sæpè autem contingit, vt duo vel plura verba, ex ſymbolorum genere, iungantur, atque ex omnibus ſententiæ ſignificatio ſit explicanda: vt ſenex baculum geſtans, longæuam vitam ſignificat. Atque huiuſmodi coniunctio ſententiam eandem, amplificatam tamen, habet. Et arborum incrementa, aquarum copia, & affluentia, fructuum quoque amplificatio, hæc ſimul omnia, magnam ſignificant abundantiam.

Eſt & alia plurium ſymbolorum coniunctio, quæ vltra amplificationem diſtinctionem quoque habet obſeruandam, atque ex ſingulis partibus cognoſcendam: vt Vincula captiuitatem, obſcuritatem peccatum interpretamur; ex quo fit, vt vincula & obſcuritatem ſimul peccati captiuitatem exponamus.

BENEDICTI ARIAE MONTANI HISPALENSIS IN LIB. IOSEPH, SIVE DE ARCANI SERMONIS INTERPRETATIONE PRÆFATIO.

RERVM omnium, quæ ſub cælo factæ ſunt quæque fiunt, naturas, cauſas, efficientiam, motus,
actiones, fines denique ipſos, vni, præter cætera animantia, homini cognoſcenda, & ad ſuum
vſum vtilitatémque transferenda, ſingulari quadam Dei benignitate & prouidentiæ beneficio
conceſſa fuiſſe, ſacrorum oraculorum vſu & experimento cognouimus. Namque homo ea cauſa
conditus eſt, vt ad conditoris ſui perpetuum cum aſſiduis laudibus cultum, præeſſet piſcibus ma-
ris, & volatilibus cæli, & beſtiis, vniuerſæque terræ. Atque hoc idem beneficium ad omnes
primi illius hominum parentis poſteros ex diuino etiam decreto pertinebat: Creſcite & mul- Geneſ. 1.
tiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatili-
bus cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. Ad hæc: Ecce dedi vobis omnem herbam afferen-
tem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam, &c.
Qua in re & diuinam erga homines benignitatem ſatis prædicare, & hominis tot tantarúmque rerum domini, mode-
ratoris, ac principis dignitatem admirari, atque eiuſdem de gradu illo deturbati caſum & iacturam dolere ac deplorare
ſatis nemo queat: quem hoc ſibi diuinitus delato munere verè & re ipſa functum fuiſſe, cognitionis ac deſtinatio-
nis rerum periculum factum cum primis declarat. Namque formatis Dominus de humo cunctis animantibus terræ, &
vniuerſis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret, quid vocaret ea. Omne enim, quod vocauit Adam animæ
viuẽtis, ipſum eſt nomẽ eius. Appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia & vniuerſa volatilia cæli & omnes
beſtias terræ. Neque verò hoc antiquo tantùm argumento, ſed perpetuo etiam ſuccedẽtis ætatis vſu, rerum omniũ cogni-
tionem, quamuis non ita apertam & facilem, tamen ad ſuam vtilitatem ſatis opportunam hominum generi conceſſam,
quaſdámque illius antiqui, & primi ſplendoris, non obſcuras ſcintillas relictas fuiſſe, tum aliis multis, tum illo præcipuè
illuſtriſſimo exemplo docemur. Ex cunctis animantibus vniuerſæ carnis, bina induces in arcam, vt viuant tecum, maſcu- Geneſ. 6.
lini ſexus & feminini; de volucribus iuxta genus ſuum, & de iumentis in genere ſuo. Ex omni reptili ſuo iuxta genus
ſuum, bina de omnibus ingredientur tecum, vt poſſint viuere. His etiam & illud accedit: Tolles igitur tecum ex omni-
bus eſcis, quæ mandi poſſunt, & comparabis apud te: & erunt tam tibi, quàm illis in eſcam. Nullius verò naturæ co-
gnitionem & contemplationem fugiſſe eum oportuit, qui ſingularum animantium genera notare, appetitus obſeruare, op-
portuna tempora & loca animaduertere, eſcas, cibos, cæteráque commoda diſtinguere atque ſuppeditare deberet. Fecit
autem Noe omnia, quæ mandauerat Dominus. Ex quibus rebus illud effectum intelligimus, vt omnia, quæ in mundo
ſunt naturæ rerum genera, hominem, ſi non perpetua ad vſum copia, at ipſa tamen ſui contemplatione, ad ſapientiæ, pru-
dentiæ, ſermonisque rationes conſolidandas, iuuent. ſicut ſcriptum eſt: Omnia opera Domini bona, & omne opus hora Eccleſ. 39.
ſua ſubminiſtrauit. Non eſt dicere, hoc illo nequius eſt; omnia enim in tempore ſuo comprobabuntur. Homini verò poſt
primum illud & maximum ex hoſtili defraudatione acceptum detrimentum ac damnum, nullus aut melior vſus, aut
commodior & iucundior fructus ex rerum omnium natura optari haberique poteſt, quàm vt harum genera, ingeniaque
omnia cognita & perſpecta ad componendas vitæ ſuæ rationes, virtutisque ſtudia celebranda, vehementiusque exer-
cenda, proponantur: cui omnium generum (quibus natura omnino præſtantior ipſe eſt) vel virtutis cognitæ imitatio ad
officium, vel vitij declinatio ad continentiam temperantiamque, plurimum exempli & momenti afferre valet, ſicut ſcri-
ptum eſt: Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, &c. & illud, Vade ad formicam o piger, & Pſal. 31.
conſidera vias eius, & diſce ſapientiam. Hinc illæ tam frequentes de rerum natura, & vſu in omni opportuno diſcen- Prouer. 6
di argumento vel exactè deſcriptæ, vel ſapienter & propriè adumbratæ imagines, non in diuinis modò ſpectantur char-
tis, ſed in aliis antiquiſſimorum ſcriptorum libris, non ſine magna admiratione, & cognoſcentium voluptate notantur.
Namque ea grauiſſima dicendi ratio illis ætatibus & viris præcipuè placebat, quibus rerum & cognitionis, & ſenten-
tiarum, quàm linguæ expolitæ, & fluentis verborum lenocinio orationis, cura potior ac maior fuerat; primoque mundi
initio magis propinquis vel paterna diſciplina, vel propria obſeruatione auctior cognitionis & exploratarum rerum con-
tingebat facultas. Hoc verò languente & remittente ſtudio, orationis & verborum luxuries quædam ſuborta, maiori
cum voluptate, quàm vtilitate hominum, coli, augerique mirum in modum cœpta eſt: eaque nimium excreſcens rariſſimas
rerũ notitias & obſcuriſſimè internaſcentes penè vſque ad cæcam quandã inſcientiam obruerat & ſuffocauerat; niſi illa
antiqua ſacrorum & aliorum voluminum rariora etiam monumenta, ſapientiæ huius reliquias aliquot conſeruaſſent:
quæ tamen non mediocre ſtudium, neque vulgarem attendentium operam, diligentiamque ad cognoſcendum exigant. Vt
autem in aliorum auctorum de hac re locis obſeruandis honeſtum vtilemque laborem à quibuſdam eruditis & antiquis,
& noſtri ſæculi viris ſuſceptum, vehementer probamus; ita cuiuſpiam docti & pij ſcriptoris, quò huiuſmodi argumen-
tum diuinis libris tractetur, opus extare maximè cupimus; vnde omnis hæc ratio confecta, atque ad quadrantem conſoli-
data, ſubducatur. Quoad verò id contingat, nos interim ea, quæ ad noſtram vtilitatem, poſito in ſacris voluminibus ſtu-
dio, obiter obſeruauimus; breuius fortaſſis, quàm rei magnitudo ferat; tamen ad Chriſtianæ Eccleſiæ (cui noſtram ſeduli-
tatem probari perpetuò optamus) publicum vſum ſacrarum diſciplinarum ſtudioſis non ingratè communicando, operæ
pretium facturi videmur.

IGITVR perfecti ſunt cæli & terra, & omnis militia eorum: temporisque rationes conſtitutæ omnes, certisque Gen. 2.
numeris & terminis definitæ ſunt. Compleuit enim Dominus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat; & requieuit die ſe-

ptimo ab vniuerſo opere, quod patrarat; benedixitque diei ſeptimo, & ſanctificauit illum, omniumque temporum atque numerorum rationis præcipua dignitate illuſtrem voluit: Quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere ſuo, quod creauit, vt faceret. Atque conditarum multarum rerum ratio & ordo ſic habet. Iſtæ ſunt generationes cæli & terræ quando creatæ ſunt. His namque creatis dixit Dominus, Fiat Lux. Lucis verò vſum expanſio in medium aquarum, diuiſio, atque interualla ſubiere. Interuallum autem termini definitionesque conſecutæ ſunt, locorum rationibus præſcriptis: Fecit enim Dominus firmamentum; diuiſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab ijs, quæ erant ſuper firmamentum; atque aquæ quidem, quæ ſub cælo ſunt, in vnum locum congregatæ Maris nomen obtinuerunt; cætera verò ſub firmamento relicta, à marique libera, ſed contigua; arida primò, deinde verò eadem variis viribus & naturis à ſe prædita atque diſtincta, Terra ſiue Areſz à Deo dicta eſt. Hæc rurſus earum, quibus aucta iam erat, virium efficientia & partu ornata, omnium generum herbis primùm veſtita, arboribus deinde innumeris ac variis tum pomiferis, tum ſterilibus, pulchris tamen & vtilibus, alijsque plantis, vt arbuſtis, inſtructa eſt. Idque vno die paratum atque præſtitum adeò eleganter eſt, vt conditori ſuo gratum probatumque fuerit. Vidit enim Deus, quòd eſſet bonum. atque integri operis dignitate illuſtrauit: Et factum eſt veſperè & manè dies tertius. At verò quòd hæc omnia ad eam, quam obtinebant, naturam conſeruandam, & ad eorum, quibus parabantur, opportunum vſum, vtilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illuſtrari fouerique conueniret: Dixit Deus, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora & dies & annos, vt luceant in firmamento cæli & illuminent terram. id quod perinde ac cætera factum perfectumque diei vnius integra aſcriptione probatur. Vidit enim Deus, quòd eſſet bonum: & factum eſt veſperè & manè dies quartus. Denique rerum harum omnium vſus aliquis haberi quinto die cœptus eſt, addita aquis ſterilibus atque importunis ad multorum maximorumque monſtrorum, & piſcium auiumque omnia genera procreanda, eximia ac præſtantiſſima virtute. dixit namque Deus etiam: Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terram ſub firmamento cæli. Porrò autem noua fœcunditate auctior terra, præter plantas atque herbas, quas antea protulerat, animantium tria genera multiplici ſpecie diſtincta, quibus & mater & nutrix altrixque ipſa eſſet, effudit. Cuius admirabiles partus vnum tantùm Dei imperium ſine vllo alio ſeminis conceptu, neque grauiditatis tædio fecit: Producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta & reptilia, & beſtias terræ. Vltimus tandem omnium homo admirando Dei beneficio effictus prodijt, tantò cæteris ſanctius præſtantiusque animal, quantò maiori ſtudio, ſublimiori conſilio, digniori exemplari, diligentiori opificio, præſtantioribus naturæ partibus ornatus præditusque eſt. Faciamus, ait Deus, hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, qui præſit piſcibus maris & volatilibus cæli & beſtijs vniuerſæque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra. Huic autem idem ipſe, de tenuiſſimo terræ limo formato, vitæ ſpiraculum inſpirauit, & factus eſt homo in animam viuentem; non, vt aliæ animantes, terrenam, ſed præcipua quadam ſorte principem, vitæque conſeruandæ idoneam. Atque adeò hæc rerum ratio, hic ordo atque generum ſeries omnibus numeris abſoluta, diuino conditoris iudicio probata, perfectique operis definito tempore confirmata eſt. Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona: & factum eſt veſperè & manè dies ſextus. Cui ſeptimus ſucceſſit, nulli operi, ſed Dei quieti aſcriptus, diuinarumque rerum contemplationi ob eam rem dedicatus: quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere, quod patrauerat Deus, vt faceret. Ab ipſo igitur ſeptimo die, in quo ſeſe nobis Deus, non vt condentem aut creantem, ſed quietum, ſuaque ipſius natura feliciſſimum, imò felicitatis & quietis omnis fontem cogitandum præbet, primùm inchoantes cæterorum dierum rationes, eundem principio precati repetemus.

Summe Deus, qui ſemper eras æternus & vſque
Maximus immenſa ſimplicitate boni;
Qui notus ſatis ipſe tibi, felixque, nec vlla,
Quæ ſit ab immenſo numine, parte minor;
Idem etiam, rebus mundi iam extantibus iſto
Diſpoſitis nutu, qui Deus antè manes:
Da facilem nobis ò te propiusque colendum,
Quaque eſt fas, de te dicere certa, ſine.

DE

DE DEO.

CAPVT I.

DEI notitiam tantam homini mortali haberi poſſe, quantam ex illius vel dictis vel factis aperiri contigerit, neque vlterius certa animi cogitatione percurrere aut per naturam fas eſſe, aut per religionis leges licere, ipſius de hac re docemur ora-
Exod. 33. culis. Non poteris, inquit, videre faciem meam; nõ enim
videbit me homo, & viuet. Ecce eſt locus apud me, &
ſtabis ſupra petram. cumque trãſibit gloria mea, ponam
te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec
tranſeam; tollamque manum meam & videbis poſteriora mea; faciem autem meam videre non poteris. Poſteriora itaque obſeruantibus illa immenſæ æternæque bonitatis atque benignitatis gloria prima occurrit, quæ orbem atque res eas, quæ apparent, quæque non videntur, condendi voluntatem cõſiliumque declarat. In princi-
Geneſ. I. pio enim Deus creaſſe cælum & terram dicitur, cuius
maximum in creatione atque nunquam ſatis admirandum artificium, præter ſummam ſapientiam, ſummam etiam virtutem probat & commendat; ſicut ſcriptum eſt: Domine Deus meus magnificatus es vehementer;
Pſal. 103 confeſſionem & decorem induiſti, amictus lumine ſicut
veſtimento, &c. Iam deinde quędam, in eis, quæ conditæ fuerint, rebus conſeruãdis, maxima prouidentia, ſummè verò obſeruanda in dictis promiſſisq; præſtandis conſtantia & veritas, primorum hominum exitu demonſtratur: qui, quantum diuina dicta decretaque valeant,
Geneſ. 2. ſuo grauiſſimo periculo didicerunt. In quacunque, in-
quit, die ex ea comederis, morte morieris. comedentes
Geneſ. 3. enim certiſſimam & conſtantiſſimam Dei ſententiam
experti ſunt: Et aperti ſunt oculi eorum. cumq; cognouiſſent ſe eſſe nudos, &c. Quis autem indicauit illis, quòd nudi eſſent, niſi quod ex ligno, de quo præceperat Deus ne comederẽt, comederunt? Cum hac autem dictorum conuentorumque diuina conſtantia propenſam quandam ad ſalutem atque beneficium vltro conferendum naturam atque volũtatem, illa decreta perditi hominis reſtitutio, rerumque per diluuium penè abolitarum inſtauratio manifeſtat. Inimicitias, inquit, ponam
Geneſ. 3. inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius; &
Geneſ. 6. ipſum conteret caput tuum. & illud: Ponamque fœ-
dus meum tecum, & ingredieris arcam tu & filij tui, & vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum; & ex cunctis animantibus vniuerſæ carnis bina induces tecum in arcam, vt viuant tecum. ſed iuſtitiæ etiam & iudicij ſeueri certam exercitationem Deo eſſe, nòn ita, vt miſericordiæ voluntatem, atque beneficentiæ ſtudium, antiquum, certum tamẽ, & magis ab iis, qui pœnas tulerint, irritatum atque ſolicitatum, quàm ab ipſo vltro procuratum, illud præter multa alia teſtimonium apertè docet. Videns autem Deus quòd multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore; pænituit eum, quòd hominem feciſſet in terra: & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinſecus ſententiam illam pronuntiauit: Delebo hominem, quem creaui, à facie terræ, &c. Tactum dolore ait, quòd nõ vltro cupientem, ſed ſcelerum importunitate prouocatum, iudicem agere ſeuerum oportuerit: quem, quo minus dignitatem, ſententiam, auctoritatem ſuam tueatur, nulla hominum potentia, nulla conſilia, nulli conatus retinere retardareq; valent.
Geneſ. 11. Ecce, inquit, vnus eſt populus, & vnum eſt labium omni-
bus: cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant. Venite igitur, & deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui. atque ita diuiſit eos Dominus ex illo loco in vniuerſas terras, & ceſſauerunt ædificare ciuitatem. At verò Deus quam diſperſis gentibus, & in varias factiones, linguas, partes, ſtudiaque diuiſis, proprio nomine atque magnitudinis ſuæ deſcriptione ignotus fuerit; tamen ſupremi rerum principis & mundi gubernatoris titulo non ijs tantùm, quibus reſponſa relata ſunt, ſed ijs etiam, quorum naturæ rerum facilè expoſita contemplatio oculos ad ſe conuerterit, notiſſimus eſſe potuit: vt Salemi regi ſacerdotique Melchiſedech & notus & prędicatus fuit.
Benedictus Abraham Deo excelſo, qui creauit cælum Geneſ. 14.
& terram, & benedictus Deus excelſus &c. Idem etiam ſeſe colentibus omnipotẽtem atque ad beneficium conferendum propenſum profeſſus, Ego, inquit, Dominus Geneſ. 17.
omnipotens; ambula coram me, & eſto perfectus; ponamq. fœdus meum inter me & te. Quin & opportunè ac purè exoratus plus etiam, quàm petatur aut optetur, concedere, immò donare etiam conſueuit. Dixit Geneſ. 17.
enim Abraham ad Deum, Vtinam Iſmael viuat coram te. & ait Deus ad Abraham, Sara vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Iſaac, & conſtituam pactũ meum illi in fœdus ſempiternum, & ſemini eius poſt eum. Super Iſmael quoque exaudiui te: Ecce benedicam eum, & augebo, & multiplicabo eum valdè, &c. Illum præterea neque humana facta, neque cogitata etiam fugere valent, vtpote quem neque ridentis occultè Saræ mens oratioque latuerit: adeò benignum atque familiarem ſeſe cultoribus exhibere ſuis accepimus, vt conſilia ſua altiſſima, ſummęque ſapientiæ & prouidentiæ plena, omnem aliâs humanam intelligẽtiam longè ſuperãtia, cum ipſis vltrò libenterque communicans, ad admirandæ æquitatis vel clementiæ potius miſericordiæque rationes accommodet. Neque enim ſuam de Geneſ. 17.
Sodomorum & Ghomorræorum ſupplicio ſententiam prius pronuntiat, quàm Abrahamo cultori ſuo expoſitam omnibus integritatis nominibus affirmet & probet. Et abijt Dominus, poſtquã ceſſauit loqui ad Abraham: & ille reuerſus eſt ad locum ſuum. Neque verò quicquam eorum, quæ ſub cælo accidant, ab illius voluntate vel prouidentia, vel cognitione, vel demum permiſſu, ad caſum aliquem, vel communem, vel ſingularem curſum rerum reuocari debere, animantium omnium & hominum, perpaucis, quibus ſuffici ſoboles poſſet, ſuperſtitibus, communis illa clades extinctioq; manifeſtat. Ecce,
inquit, ego pluam ſuper terram quadraginta diebus & Gen. 7.
quadraginta noctibus; & delebo omnem ſubſtantiam quam feci, de ſuperficie terræ. Idem autem maieſtatem auctoritatemque illam ſuam, qua habitare in altis dicitur, tamen ita temperat, vt pijs atque modeſtis hominibus facilem, benignum, amicumq; ſeſe, amicitiæ atque familiaritatis cognomento etiam delectatus, vltrò præ-
beat. Ego, inquit, ſum Deus patris tui, Deus Abraham Exod. 3. d.
& Deus Iſaac, & Deus Iacob, ſed qui tamen impijs, impuris atque prophanis grauiſſimus horrendusque ſit, vltraque præſcriptum mortalibus terminum in ſui ſuarumq; rerum tractatione vel temerarijs vel curioſis impunè progredi licere nolit; modeſtis verò atque pijs, vt
eſt captus hominum, ſe cernendum exhibeat. Cauete Exod. 19.
ne aſcendatis montem, nec tangatis finem illius. õmnis, qui tetigerit montem, morte morietur; ſiue iumentum fuerit, ſiue homo. Aſcendesque tu & Aaron tecum, ſacerdotes autem & populus ne tranſeant terminos, neq; aſcendant ad Dominum; ne fortè interficiam illos. ille etiam nominis numinisque ſui auctoritatem atque maieſtatem, commentitiorum vanorumque deorum acceſſione aut opinione ab ijs, quibus notus fuerit, imminu-
tam indignè ferens, grauiter tandem vlciſci ſolet. Noli, Exod. 34.
inquit, adorare Deum alienum: Dominus zelotes nomen eius, Deus eſt æmulator. Idem omnium mortalium, maximè verò eorum, à quibus purè ſancteque colitur, rebus ſapientiſſimè commodiſſimeque prouidet.
Noluit Dominus tuus audire Balaam, vertitq; maledi- Deut. 23.
ctionem eius in benedictionem tuam, eò quòd diligeret te. Deus tuus in medio tui eſt, Deus magnus & terribi-
lis, & ipſe conſumet nationes has in conſpectu tuo pau- Deut. 7.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

latim atque per partes. non poteris eas delere pariter, ne forte multiplicentur contra te beſtiæ terræ. Neque verò mortalis vitæ huius rebus modò, ſed multo etiam magis alterius æternæ atque feliciſſimæ, cuius auctor idem etiam eſt, proſpicit. *Deut.30.* Teſtes hodie, inquit, inuoco cælum & terram, quòd propoſuerim vobis vitam & bonum, benedictionem & maledictionem: elige ergo vitam, vt & tu viuas & ſemen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas; ipſe enim vita tua & longitudo dierum tuorum. cuius cùm infinita & ſumma in homines beneficia conſtent, aliquod aut obliuione & negligentia conteri, aut ingrato animo accipi, nefas eſt. Memento quòd ſeruieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde: iccirco præcipio tibi, vt facias hanc rem. Quando meſſueris ſegetem in agro tuo &c. Denique huius tanti numinis non modò rationis particeps natura, vt angelus atque homo, ſed omnia etiam muta atque inanima, & virtutem experiuntur, & verba audiunt, præceptaque ſingulis data *Ioſue 24.* atque accepta fideliſſimè tenent. En lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quòd audieritis omnia verba Domini, quæ locutus eſt vobis, ne forte poſtea negare velitis & mentiri Domino Deo veſtro.

ARCANORVM NOMINVM INTERPRETATIO.

CAPVT II.

PLuribus Dei nominibus, vel cognominibus potius, ſacri ſcriptores vtuntur, ex illius efficientia magis, quàm ex naturæ cognitione inuentis: in quibus ſi quod ad nominis rationem accedere dicendum ſit, id maximè dici poſſe videtur, quod ab eodem ipſo ſingulariter appellatum frequentiſſimè in ſacris libris audiatur, quo ſeſe à cæteris naturis rerum, vel quæ pro diis falſo colerentur, vel quæ ab ipſo conditæ ſunt, ſeparat. Namque alia cognomina ipſe cum angelis hominibuſque communicat: vnum verò illud præſtantiſſimum ſibi vendicat, quatuor elementis conſtans; cuius hactenus ex librorum lectione ignota pronuntiatio fuit, quòd propriis vocalibus ſiue punctis, quibus proferendum ſit, ſcriptum nõ extet. Eſt autem illud יהוה ſublime atq; ſanctiſſimum nomen, magna hominibus religione obſeruandum, pro quo ſæpe ADONAI, interdum ELOHIM dicimus, quòd vel alterius horũ nominum punctis aſcriptis legatur יְהֹוָה יֱהֹוִה. Nam quum ſolum eſt, vocales ſcheua, cholem, & kametz habet: cùm verò cum prænomine Adonai coniungitur, vocales ֱ, cholem, & hirik admittit. Noſtri huius rationis ignari IEHOVAH pronuntiant, cùm tamen neque hæc propria pronuntiatio, neque etiam ex alienis vocalibus perpetua ſit; nonnunquam enim IEHOVIH pronuntiare oportuerit. Si verò certam quandam ex aliorum ſimilium nominum ratione indicare pronuntiationem fas eſt, IEHVEH dicendum eſt, atque ita exiſtimo veteres illos pronuntiaſſe, tum Iſraelitas, tum ex aliis gẽtibus homines, ad quos nominis huius & Dei ipſius notitia pertinuit. cuius pronuntiationis certam rationem nos loco ſuo aliâs, ipſo Deo annuente, reddemus. Huius autem nominis ædificatio, quamquam maxima, arcana & veneranda magis, quàm explicanda ſit; tamen, quantum nobis aſſidua obſeruatione cognoſcere contigit, ad conſtantiam firmitudinemque naturæ, & miſericordiæ promittendæ atque tribuendæ notationem ſpectat, ita vt Deum eius naturæ eſſe indicet, quæ æterna, conſtantiſſima, omniſque mutationis & varietatis expers ſit; eademque perpetuò miſericors, atque ad miſericordiam tribuendam, ſalutemque afferendam voluntate atque actione inexhauſta, infinitaque. Quam rem Moſes, experimento, obſeruatione, & Dei ipſius indicatione edoctus, perpetuò cogitandam poſteritati reliquit; cui nominis huius rationem indicatam, atque prout humanus captus ferebat, expoſitam fuiſſe *Exod.3.* legimus. Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicam eis; Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi, quod eſt nomen eius? quid dicam eis? Dixit Dominus ad Moſem, אהיה אשר אהיה: & dixit, Sic dices filiis Iſrael, ERO miſit me ad vos. & aliâs, Ego, inquit, Dominus, qui apparui Abraham, Iſaac & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meũ יהוה non indicaui eis. *Exod.6.* Indicauit autem Moſi ipſi non ipſam nominis atque ſignificationis plenam definitionem ac faciem, ſed conſequentes ex efficientia notationes, quas rei magnitudine incitatus vates prædicauit: יהוה יהוה, Deus miſericors & clemens, patiens, multæ miſerationis ac verax, qui cuſtodis miſericordiam in millia; qui aufers iniquitatem & ſcelera atque peccata; nulluſque apud te per ſe innocens eſt: qui reddis iniquitatem patrum in filiis ac nepotibus, in tertiam & quartam progeniem. *Exod.34.* Hæc omnis myſteriorum amplitudo illo nomine יהוה continetur. cuius cùm vim explicare neque conſilij neque facultatis noſtræ modò ſit; vſum tamen obſeruandum ad virtutis & miſericordiæ rationem perpetuam & conſtantem referimus. Namque hoc nomen cùm ſine adiuncto in oratione vſurpatur, Deum, Iſraeli reſponſis, oraculis, promiſſis atque beneficiis ad ſalutem, felicitatemque præcipuè ſpectantibus cognitum, interpretari conueniet. vt, Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo? *Pſalm.26.* Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? *Pſalm.15.* Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei. *Pſalm.4.* Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. *Pſalm.51.* Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam. & innumera alia loca, quæ ad hanc rationem relata certam habent interpretationem.

אל

IDEM verò, qui propter naturæ miſericordiæq; conſtantiam יהוה dicitur, propter infinitæ etiam fortitudinis atque efficacitatis excellentiam אל appellatur: id quod ad multorum locorum explicationem ex quibuſdam certiſſimis atque notiſſimis obſeruaſſe operæ pretium fuerit; atque, vt res ipſa cõparatione melius explicetur, hoc nomine אל eam vim fortitudinemque Deo ſacri auctores tribuunt, quam homini Adam appellando ineſſe negant. ſic Iſaias cùm de humana fortitudine diuinæ collata ageret, *Iſaiæ.31.* Et Ægyptus, inquit, homo eſt, & non Deus; Adam, & non EL. & apud Oſeam, *Oſe.11.* Deus ipſe, non faciam, ait, furorem iræ meæ: nõ conuertar, vt diſperdam Ephraim: Quoniam Deus ego, & non homo, in medio tui ſanctus, & non ingrediar ciuitatem. Hunc eundem Deum, cognomento Excelſum, appellabat Abraham. Leuo manum meam ad EL excelſum poſſeſſorem cæli & terræ &c. Ex qua re in Hebraici ſermonis vſu & conſuetudine poſitum eſt, vt cùm integra ad aliquid efficiendum facultas & vis cuipiam ineſſe ſignificetur, hoc nomen etiam cum manu coniunctum vſurpetur. vt Laban apud Iacob generum plenam ſibi ad nocendum poteſtatem, niſi aliâs à Deo prohibitus fuiſſet, *Geneſ.31.* iactabat. Eſt, inquit, manus mea לאל, vt tibi reddam malum &c. Huic autem nomini conſecratam aram, ob partam ſibi ex multis & maximis periculis ſalutem Iacob dicaſſe ſcribitur. *Geneſ.33.* Et erecto ibi altari, inuocauit ſuper illud לאל Iſrael; pro quo Interpres noſter Fortiſſimũ Deũ Iſrael reddidit. Veram autem Dei naturam à vanorum numinum mendaci & falſo genere hoc nomen, vt fortitudinem, potentiam, & efficacitatem ab imbecillitate, inopia, defectu re ipſa diſtinguit: *Deut.32.* Ipſi, inquit, me prouocauerunt in eo, qui non erat EL, & irritauerunt in vanitatibus ſuis.

שדי

HVIC, quod iam interpretati ſumus, nomini אל aliud frequenter adiunctum legimus שדי ad diuinam potentiam & facultatem ad res agendas ſignificandam, quod adiectiui cognomenti rationem formamque obtinet. Eſt autem, vt ſignificationis obſeruatio indicat, ex duabus partibus cõpoſitum nomẽ, relatiua voce ש & די, pro qua ſufficientiam, copiam, facultatẽ atque abundantiã reddimus. namque hæc omnia hoc verbo nominantur. Illa igitur integri nominis explicatio eſt: Qui ſufficien-

tia,

tia;ſiue qui copia,abundantia,& plenitudo. Itaq; ſupe-
riori nomini adiunctũ pręter fortitudinem & efficacita-
tem,quam Deus,vt Dominus,auctorque,ſibi vendicat,
rerum omnium copiam, & facultatem in ſe ipſo conſtan
tem,certam,affluentemque confirmat. Namque natu-
ralis ad efficiendum vis cogitatione quidem & ratione
à facultate & copia ſeparatur, cùm hæc materiæ & in-
ſtrumentorum vim quandam, illa formæ virtutem ad-
notet: vt in artifice potentia quidem ex artis peritia ſine
facultate agendi eſſe nonnunquam poteſt; quòd facul-
tas materiam, circa quam ars verſetur,exigere videatur;
& inſtrumenta etiam alia, quæ ad opus idonea ſunt, po-
ſtulet. Cùm igitur hęc ratione & notatione ſeiuncta eſſe
videantur,alteraque pars ipſi artifici adiuncta, altera ex-
terius petenda exiſtimetur; in Dei tamen ſimpliciſſima
atque immenſa natura re ipſa coniuncta inſeparataque
ſunt. Etenim Deus,vt ad agendum virtutem, efficacita-
tem in ſe ipſo integerrimam, ſic & facultatem pleniſſi-
mam ſemper habet, neque materia vlla præcedenti in
rebus recenter edendis indiget, neque inſtrumento ali-
quo ad perficiendum adiuuari poſtulat:ſed ipſe dixit,&
facta ſunt; ipſe mandauit, & creata ſunt. Et verbo Do-
mini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus
eorum. Diſtat itaque hoc etiam præter cætera ab omni
alia naturæ vel artis efficacitate & virtute, quòd vltra in-
finitam perfectionem ad quaſcumq; efficiendas & per-
ficiendas res, ſummam etiam,nulliuſque adiumenti in-
digentem virtutem in ſe habeat; ſiue, vt rectiùs eloqua-
mur, ipſe ſumma virtus & fortitudo,ſummaque facultas
& ſufficientia ſit. Summum autem, cùm de Deo loqui-
mur, idem eſſe volumus, quod aliis verbis immenſum,
inexhauſtum,infinitumque dicitur. Quamquam autem
ad efficiendi facultatem diuinam hoc nomen ſemper
referatur;raró tamen in alia,quàm fauſta feliciqué ſigni-
ficatione à ſacris ſcriptoribus eſt vſurpatum. Neq; enim
tam ad vlciſcendi animaduertendique vim & faculta
tem, quàm ad proſpiciendi atq; iuuandi copiam huiuſ-
Geneſ.17. modi orationis exempla ponuntur. Ego Dominus om-
nipotens: ambula coram me & eſto perfectus; & multi-
Geneſ.27. plicabo te vehementer nimis: &: Deus autem omni-
potens benedicat tibi, & creſcere te faciat atque multi-
plicet, vt ſis in turbas populorum. & illud: Deus omni-
potens apparuit mihi in Luza,quæ eſt in terra Chanaan,
Geneſ.47. benedixitque mihi,& ait: Ego te augebo & multiplica-
bo, & faciam te in turbas populorum. Illud autem Ba-
laami reſponſum,hoc nomen SADAI, ad felicitatẽ ſpe-
ctare,manifeſtè docet: ſiquidem omnia, quæ ille fauſta
& felicia de Iſraelitico populo futura caneret, à Deo
SADAI ſibi ſuggeri profeſſus eſt. Dixit auditor ſermo-
num Dei, qui viſionem OMNIPOTENTIS intuitus
Nume. 24. eſt: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob,& tentoria
tua Iſrael! &c.

אלהים

EST etiam aliud Deo cum alijs naturis officij cauſa
commune,quod primò in ſacris libris appellatum &
cognitum eſt: grauiſſimum profectò magnæque aucto-
ritatis cognomen ab Hebraicis Elohim dictum: ſub qua
voce efficiendi, gubernandi, regendi, ducendi & iudi-
candi ratio & ſententia perpetuò ſubijcitur. Namque
in prima; quam de mundi rerumque omnium origine
expoſitam habemus; ratione,Dei conditoris notitia hoc
cognomento primùm aperta eſt. In principio creauit
Elohim cęlum & terram: atque in omni deinde conditæ
& conſtitutę rerum naturæ demonſtratione idem co-
gnomen eſt perpetuò appellatum. Et vidit Elohim quòd
eſſet bonum. & fecit Elohim,&c. Cùm autem diluuium,
terras hominum ſcelere contaminatas expiaturum, ex
diuino decreto inducendum eſſet, huius auctoritate co-
Geneſ. 7. gnominis ſententia lata eſt. Et dixit Elohim Noe, Finis
omnis carnis venit coram me, quia repleta eſt terra ini-
quitate à facie eorum; & ecce ego perdam eos cum ter-
ra, &c. Deinde etiam terrarum hominumque rebus re-
ſtituendis eiuſdem cognomenti auſpicio ſalus allata eſt.
Et recordatus eſt Elohim Noah cunctorumque animan
tium & omnium iumentorum, quæ erant cum eo in
arca, &c. Quibus ex locis omnibus obſeruatur,cogno-
mentum hoc Elohim eam vim,auctoritatem,atque effi-
cientiam ſignificare, quam nobis Latina illa nomina,
Conditor,Rector, Gubernator, Iudex, Princeps, & quæcunque
huius generis verba ſunt, ſignificant; quas omnes ad pu-
blicam vtilitatem ſpectantes munerum rationes, cum
certis ex angelorum hominumque natura perſonis com
municatas, tamen Deus proprias & æternas atque per-
fectiſſimas continet: ſicut ſcriptum eſt, *El-Elohim* Domi- Pſal. 50.
minus locutus eſt,& vocauit terram, id eſt, fortiſſimus
eorum, qui Elohim cognominantur. Et alibi etiam. Elo- Pſal. 81.
him ſtetit in Synagoga El: in medio autem Elohim iu-
dicat:atque huius cognominis auctoritate & virtute non
ſolùm Iſraelitis,& ijs, qui peculiari beneficio diuinarum
rerum notitiam edocti ſunt, ſed cunctis vniuerſi terrarũ
orbis partibus Deus non præeſſe modò,verùm cognoſci
etiam dicitur. Quoniam rex omnis terræ Elohim: pſal- Pſal. 96.
lite ſapienter, regnauit Elohim ſuper gentes, Elohim ſe-
det ſuper ſedem ſanctam ſuam. Atque Deum hoc co-
gnomento notum eſſe & ijs,qui ſingulari diſciplinæ mu-
nere præditi eſſent,& ijs, qui ex naturæ tantùm contem
platione,& rerum conditarum ſpectaculo, atque obſer-
uatione, vitæ religioniſque rationem inſtituerent,
vtriuſque partis teſtimonijs confirmatur. Namque Abi-
melech Geraræ rex de Saræ Abrahami vxoris cauſa ab
Elohim correptus fuiſſe ſcribitur. Et de Abraham Geneſ. 20.
Deus ipſe prædicauit: Cognoui quòd times Deum tu. Geneſ. 22.
Illud etiã & Hethæi, huius orationis nõ ignari, de Abra-
hamo teſtati ſunt. Audi nos domine, princeps Elohim Geneſ. 23.
es apud nos: ita vt quamquam non omnibus gentibus
Deum olim illius maximi & ſingularis nominis notum
fuiſſe fortaſſe concedamus, huius tamen cognomenti
auctoritate & maieſtate nullis incognitũ eſſe oportuiſſe
aſſeueramus. Namque ſcriptum eſt: Secundùm nomen Pſal. 47.
tuum Elohim, ſic & laus tua in fines terræ: iuſtitia plena
eſt dextera tua. adeò vt quiſquis huiuſmodi cognomen-
to ſignificatam naturam mundo præeſſe negauerit, is ob
deprauatam atque monſtroſam, & brutis perſimilem co
gitationem, impius ſtultiſſimuſque dicatur. Dixit ſtultus Pſal. 14.
in corde ſuo, Non eſt Elohim. Pluſquam bis mille &
quadringenta in veteri teſtamento loca enumerauimus,
quorum ſententia ſine huius cognomenti expoſitione
commodè teneri nõ poſſit;quorum nos partem in Com-
mentarijs noſtris indicamus.

צבאות

ILLVD prætereà reſtat ad indicandam de diuinis re-
bus ſermonis rationem, quòd nomini illi maximo
יהוה ab Hanna Samuelis matre primùm adiunctum, ab
omnibus ferè prophetis fuit deinde ſæpiſſimè vſurpa-
tum. idque eſt, צבאות,quod diuinam potentiam ſignifi-
cat, copiaſque indicat maximas, per quas quæcunq; res
gerenda decernatur, expediri facillimè poſſit. Atque
huiuſmodi cognomine appellando auditores admonen-
tur, neminem eſſe,qui diuinam potentiam aut impedi-
re,aut fugere valeat. Neque enim vno tantùm exerci-
tu, ſed pluribus ijſdemque fortiſſimis, atque ad rem
gerendam promptiſſimis, Deus ad nutum vti poteſt.
Atque adeò huius dictionis figura tunc vates alijque ſa-
cri auctores vtuntur, cùm de diuino iudicio,de ſupplicio
ſumendo,de ſceleribus iniurijſque vlciſcendis agitur; &
quod ad certam rationem propiùs accedit, hac exerci-
tuum adiunctione ſeſe Deus appellat, vbi cum prin-
cipibus, cum tyrannis, cum potentia elatis hominibus,
cum ſuperbis denique, & contumacibus populis illi ſer-
mo eſt: vt apud Iſaiam. Hæc dicit Dominus Deus exer- Iſai. 1.
cituum fortis Iſrael. Heu ego conſolabor ſuper hoſtibus
meis, & vindicabor de inimicis meis. Habet autẽ Deus
varia & inſtructiſſima exercituum genera. Nam præter
Angelorum & ſpirituum acies, de quibus frequentiſſi-
ma in ſacris mentio eſt, militiam quoque cæli,aſtrorum,
ſyderumque virtutes, & ad publicas & ad priuatas res

Exercitus Dei. gerendas mouere excitareque ſolet,ſicut ſcriptum eſt:
Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis
Pſal.146. nomina vocat. Illi verò tres exercitus plærunque in ex-
peditionem ad vlciſcenda publica ſcelera ducuntur,gla-
dius, fames & peſtis,ſicut ſcriptum eſt: Et relinquam ex
Ezech. 12. eis viros paucos à gladio, fame & peſtilentia. Atque gla-
dium quidem hominibus armatis exercere ſolet Deus.
Gladius. Fames. Famis verò afferendæ complures acies ſunt, in quibus
vnum genus locuſta eſt, cuius ducem ſe ipſum Deus ap-
Ioel. 2. pellat,ſicut ſcriptum eſt: Et Dominus dedit vocem ſuam
ante faciem exercitus ſui, quia multa ſunt nimis caſtra
eius, quia fortia & facientia verbum eius,&c. De quo
genere nos aliâs commodè ſuo loco ſcripſimus. Sunt &
alij etiam innumeri inuiſibiles exercitus, exercituumq;
duces,diuino dicto ad eam,quam diximus,rem audien-
tes;inter quos ſpiritus,hoc eſt,venti & vanitatis ad reges
& principes turbandos populoſque perdendos efficaciſ-
ſimam atque præſentiſſimam naturam Micheas vates
2.Paral.17. ſibi viſam teſtatur: Vidi Dominum ſedentem in ſolio
ſuo,& omnem exercitum eius aſſidentem ei à dextris &
à ſiniſtris. Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab re-
gem Iſrael, vt aſcendat & corruat in Ramath Galaad?
Cumque diceret vnus hoc modo & alter alio: proceſſit
ſpiritus & ſtetit coram Domino,& ait,Ego decipiam eũ.
Cui dixit Dominus, In quo decipies? At ille reſpondit,
Egrediar & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophe-
tarum eius, &c. Igitur huius coniunctionis, Deus exer-
cituum,figura diuina, fortitudo, potentia,& ſumma ad
res gerendas, maximè ad iniurias & ſcelera vlciſcenda
facultas,ſignificatur. Neque hoc in vatum veterumque
ſcriptorum ſermonibus tantùm,ſed in Euãgelicis etiam
& Apoſtolicis libris obſeruatur. Siquidem in hanc ſen-
tentiam D. Iacobus diuitibus & potentibus iniuriarum
accuſatis minatur. Ecce merces operariorum, qui meſ-
ſuerũt regiones veſtras,quæ fraudata eſt à vobis, clamat;
& clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.

יה

EXTAT & in ſacris carminibus nomen יה celeber-
rimis laudum gratiarum que actionibus frequentiſſi-
mè decantatum. Cuius ea, quæ à nobis obſeruata ratio
eſt, eſſentiæ, veritatis, firmitudinisque verbis eſt expli-
canda. Ferè enim hoc nomen in ijs locis & argumentis
appellatur,quæ vel admirandæ naturæ rerum, vel mani-
feſti & accepti iam hominibus beneficij adnotationem
habent. Itaque nomen illud arcanum יהוה cuius primo
loco rationes indicauimus, tum ad promiſſam,tum ad
præſtitam & præſtandam miſericordiam præcipuè per-
tinet; atque hominum generi, vt teſſera quædam ſalu-
tis & felicitatis à Deo obtinendæ, traditum eſt, ijs
præcipuè, qui ſacræ religionis & diuinorum myſterio-
rum arcanique verbi conſcij participesque ſunt. At verò
יה præcipuè ad res iam ipſo euentu ſpectatas & con-
firmatas, atque ad exhibita diuinitus beneficia oſten-
denda, eſt vſurpatum; neque hominibus modò ipſis vel
certæ religionis & ſacrarum ſcripturarum cognitione
præditis,ſed omni,quæ vel ſuper cælos, vel ſub cælis eſt,
naturæ,omnique virtuti ad cognoſcendum,pronuntian-
dum,celebrandumque proponitur: vt, Laudate Domi-
num omnes gentes, laudate eum omnes populi. Quo-
Pſal. 102. niam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius,& veri-
tas Domini manet in æternum. Et illud. Quoniã ædifi-
cabit Dominus Sion & videbitur in gloria ſua. Reſpexit
ad orationẽ humilium, & non ſpreuit preces eorũ. Scri-
bentur hæc in generationem poſteram,& populus crea-
Pſal. 106. tus laudabit יה. Item *Halelu-iah*. Confitemini Domino
quoniam bonus,quoniam in ſęculum miſericordia eius.
Quis loquetur potentias Domini, auditam faciet om-
nem laudem eius? &c. Atque idem pſalmus poſt enarra-
ta diuina beneficia huiuſmodi verſu clauditur. Benedi-
ctus Dominus Deus Iſrael à ſæculo & vſque in ſęculum:
& dicat omnis populus, amen, *halelu-iah*. Item etiã. *Hale-*
Pſal. 111. *lu-iah*. Confitebor Domino in toto corde,in conſilio iu-
ſtorum & congregatione. Magna opera Domini,exqui-
ſita in omnes volũtates eius &c. Illud quoque *Halelu-iah*.
Beatus vir, qui timet Dominum; in mandatis eius volet Pſal. 112.
nimis. Potens in terra erit ſemen eius &c. Nec non illud
Halelu-iah. Laudate ſerui Dominum, laudate nomẽ Do- Pſal. 113.
mini. Cuius pſalmi ille epilogus eſt. Qui habitare facit
ſterilem in domo, matrem filiorum lætantem, *halelu-iah*.
Nec non & illa grauiſſima & myſteriis refertiſſima ſen-
tentia huius nominis rationibus explicanda eſt. Non
mortui laudabunt IAH; neque omnes, qui deſcendunt Pſal. 115.
in infernum. Sed nos, qui viuimus, benedicimus IAH
ex hoc & vſque in ſæculum. *Halelu-iah*. Ad hæc etiam
illud refertur *Halelu-iah*: Laudate nomẽ Domini, lauda- Pſal. 135.
te ſerui Domini,qui ſtatis in domo Domini, in atriis do-
mus Dei noſtri. Laudate IAH quoniam bonus Domi-
nus; pſallite nomen eius,quoniam ſuaue;quoniam Iacob
elegit ſibi IAH, Iſrael in poſſeſſionem ſibi. Quia ego
cognoui, quòd magnus Dominus, & Dominus noſter
præ omnibus diis. Omnia quæcumque voluit Dominus
fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis.
Educens nubes ab extremo terræ,fulgura in pluuiam fe-
cit. Qui producit ventos de theſauris ſuis. & cætera om-
nia,quæ vel hoc,vel aliis in pſalmis,hymnis,laudibuſque
celebrantur; quibus magna ad explicandũ lux ex huius
nominis adnotatione afferri poteſt. Huius autem nomi-
nis יה Latinam ſignificationẽ cùm reddere omnino ne-
queamus, quadam tamen velut nota delineabimus,
ENS à verbo Latino ESSE interpretemur; de qua ſi-
gnificatione plura & exactiùs aliâs eodem donante diſ- קדוש
ſeremus. Vnum nobis præterea adiunctum ſiue cogno-
mẽtum ſupereſt; cuius, quòd latiſſima pateat, ratio cum
explicari modò non poſſit, breuiter tamen indicanda
eſt. Atq; id eſt quod Hebraicè קדוש. Græcè ἅγιος. Latinè
verò SANCTVS dicitur. Sed de verbis Græco & Lati-
no, an cum Hebraico קדוש quadrent, aliâs diſputandi lo- Sanctus
cus à Deo nobis dabitur. Nunc verò ipſum Hebræum
verbum indicabimus. Igitur id propriè apud Hebræos
KADOS dicitur, quod à vulgari vſu & cõſuetudine pro-
pter ſingularem aliquam vel virtutis vel vitij notatio-
nem ſemotum & ſeiunctum eſt, ita vt naturæ vel mu-
neris, vel officij vel exercitij vel vſus inſigni quadam ob-
ſeruatione atque nota diſtinguatur. Atq; adeo naturam
vel rationem ipſam conſiderare prius oportuerit, eam-
demque adiuncto verbo KADAS vel KADOS in eo ge-
nere præexcellere, cæteriſque eiuſdem generis partibus
anteire atque maieſtate quadam pręponi exiſtimandum
eſt. Atque ita cùm Deus ſanctus appellatur, ab illa com-
muni & vulgari, qua dij falſò dicuntur, ratione ſepoſi-
tus eſſe putandus eſt: vt cùm Dei nomen virtutem per-
fectionemque maximam ſignificet, adiunctum KADOS
ipſi præcipuam eminentemque aſcribat, atque ab omni
alia imperfectione ſeparet, quæ vel creatis aliqua ex par-
te inſit, vel ijs etiam, qui falſò pro dijs habentur, huma-
na attribuerit cogitatio; cuiuſmodi multa monſtroſa
vitia dijs ſuis deluſa olim antiquitas effinxit. Atq; adeò
hanc maieſtatem præſtantiamque ſuam certis & mani-
feſtis exemplis in priuata aliqua gente vel perſona, aut
beneficijs collocandis, aut iudicijs edendis Deus oſten-
dit. Ex quo fit, vt hoc nomen Sanctus cum adiuncto alio
perſonæ vel populi nomine appellari plerumque ſoleat;
vt Sanctus Iſrael, hoc eſt, qui manifeſtis in Iſraele ampli-
ficando editis exemplis ſeſe verum, optimum & maxi-
mum, atque incomparabilem Deum orbi probauerit,
atque id tum hoſtibus vlciſcendis, iudicijsque in illos
illorumque deos exercendis, tum Iſraele liberando, or-
nando & amplificando effecerit. Atque huius ſenten-
tiæ illud eſt: In exitu Iſrael de Aegypto, domus Iacob de Pſal. 114.
populo barbaro. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius, Iſrael
poteſtas eius,&c. & illud. Non eſt ſanctus, vt eſt Domi-
nus; & non eſt Deus, ſicut Deus noſter. Illud etiam: Et 1. Sam. 2.
dixerunt viri Bethſamitæ, Quis poterit ſtare in conſpe- 1. Sam. 6.
ctu Dei ſancti huius? Illud quoque, Cui exprobraſti? & 2. Reg. 19.
quem blaſphemaſti? contra quem leuaſti oculos tuos?
contra ſanctum Iſrael? Et apud Pſaltem. Confitemini
memorię

Pſal. 30. memoriæ ſanctificationis eius. & illud apertiſſimè de hac ratione: Deus in ſancto vita tua, quis Deus magnus ſicut *Pſal. 77.* Deus noſter? tu es Deus qui facis mirabilia. Notam feciſti in populis virtutem tuam; redemiſti in brachio tuo populum tuú, filios Iacob & Ioſeph. Plura etiam, quàm ſexcenta in ſacris libris loca ſunt, quæ ad huiuſmodi ſententiam relata faciliores habebunt explicatus. Sed de ipſa ſanctitate Dei, deque hominum etiam aliarumq; naturarum ſanctitudine, atque de contraria huic rationi ſignificatione, qua meretrices atque aliæ vitioſæ, & diræ perſonæ & res ſanctæ etiam vocantur, explicandi commodior ſeſe nobis, Deo auſpice, dabitur occaſio. Neque enim hoc in loco tam de rebus ipſis, quàm de ſermonibus arcanis agere conſilium fuit. Igitur huius verbi KADOS adiunctio ſingularem ac præcipuam quandam maieſtatis notationem ſignificat, cuicunque rerum rationúmue generi ea addatur. Latini autem huius verbi vim illis præcipuè *ſacer, & ſacrare*, vtcunque expreſſerunt. Atque hactenus frequentiſſima & celeberrima, quæ ad Deum ſpectant, verba & nomina ſunt à nobis breuiter indicata. Neque verò de ſacris & arcanis Trinitatis rationibus, neque de cæteris diuinæ naturæ conſiderationibus hoc loco diſſerere cogitauimus; quoniam id huius loci & inſtituti non fuerat.

DE SPIRITV.

CAP. III.

PRoximum Deo locum non tam natura & dignitate, quàm appellandi & diſſeredi ordine Spiritus nanciſcitur. Spiritum autem hoc loco dicimus, non ventum aut huiuſmodi aliquid tenuiſſimum, qualia ſub cælo multa fiunt & gignuntur, quoniam & hæc corporea ſunt, de quibus opportuno loco diſſeremus: ſed naturam cognitione & intellectione valentem, virtutis aut vitij ex vi & origine ſua capacem, incorpoream autem & quę neque corpus animalibus ſimile, neque craſſius etiam duriúſue habeat, neque imitatione aut ſimulatione admittat, quanquam ſpecie quidem eiuſmodi figuram & *Luc. 22.* formam obijcere poſſit. ſicut ſcriptú eſt. Palpate, quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet. Itaque huius breuiſſima deſcriptio illa erit, vt naturam corporis expertem, intellectus participem, actioniſque compotem definiamus: huius autem naturæ cùm vnum genus ſit, varij tamen ſunt ordines ac diſtinctiones. Atque prima ordinum diſcrimina cognoſcendi atque efficiendi viribus diuerſis ponuntur, eademque miniſteriorum & mu- Thomas lib. de ente & eſſentia. nerú, aut dignitatum nominibus obſeruari ſolent, quòd alij Seraphim, alij Cherubim, alij principatus, quidam poteſtates dicantur, & ſit inter eos aliquis, cui ex obtēta olim amplitudine & gloria Luciferi nomen inditum fuerit, quanquàm nomine tantùm ad æternum infamiæ & doloris monimētum relicto, dignitatis poſſeſſio grauiſſimæ culpæ meritò fuerit adempta. Atque huiuſmodi ordinum ratio eſt, quam alias fuſiùs & exactiùs, Deo nobis annuente, indicabimus. Diſtinctionum verò nomina non ex ipſorum ſpirituum natura, neque ex præſcriptis muneribus & officiis, ſed ex proprio ſingulorum conſilio & ſtudio facta ſunt, vt alij boni, alij mali ſpiritus cognominentur, & ex iis rationibus, quæ in bonorum & malorum diuiſionem veniunt, alij atque alij alias ſibi vendicent, ita vt hi lucidi, illi obſcuri, hi fortitudinis, illi infirmitatis, quidam veritatis & virtutis, quidam verò erroris & mendacij; atque ob varia militię & infeſtationis genera multi ſpiritus immundi cognominentur. Omnium tamen ea parte qua ſpiritus & ſunt & dicuntur, eadem omnino ratio eſt, atque vna & conſimilis ad ſacrorum ſermonum vſum appellatio, qua agendi vis, promptitudo & celeritas annotatur: atque vt eius rei ſummam vno exemplo ſubducamus, id ſpiritui diuina philoſophia tribuit, quòd carni ob imbecillem, infirmam, mollem, fatigabilem atque corruptibilem naturam detrahit. atque vt nomen Dei EL, hoc eſt, fortis, nomini Adam propter infirmitatem, ſic etiá ſpiritus celeritatis & efficacitatis comparatione carni opponi ſolet, vt apud Iſaiam: Et Aegyptij homo, & non *Iſai. 31.* Deus: & equi eorum caro, & non ſpiritus.

VERBORVM VSVS.

ITAQVE celeritatem atq; efficiendi promptiſſimá expeditiſſimamque vim ſpiritus nomen indicat, vt ex eo, quod modò protulimus, exemplo obſeruatur. quam etiam rationē illud ſpectat: Qui facis angelos tuos ſpiri- *Pſal. 103.* tus. Et apud Ezechielem: Et ſpiritus leuauit me, addu- *Ezech. 11.* xitque in Chaldæam ad tranſmigrationem &c.

SPIRITVS AD HOMINEM RELATVS.

SPIRITVS aliquando pro diuina iuſtificatione & *Iuſtificatio. Gal. 3.* ſanctificatione ponitur: vt, Ex operibus legis ſpiritū accepiſtis, an ex auditu fidei? Spiritualia dicūtur omnia miniſteria ad pietatem ſpectantia: vt, Si nos vobis ſpiritua- *1. cor. 9.* lia ſeminamus, magnum ſi nos carnalia metamus? Vſur- Miniſteria ſacra. patur etiam non rarò hoc nomen ſpiritus ad præſentem humani animi motum ſignificandum, ſiue ea vis naturalis inſitaque hominibus, ſiue extrinſecus à Deo aut ab Angelo vel Dæmone, vel aliunde oblata fuerit. quocumque modo id accidat, præſentem atque efficacem vim id nomen ſignificat, ſiue bonum ſiue malum ſit, quod efficitur: id autem ex adiuncto nomine vel ver- Impulſus animi. bo dignoſci planè poterit; vt ſpiritus triſtis, vehementem triſtitiæ affectionem; ſpiritus lætitiæ, lætitiam iucunditatemque maximam; ſpiritus fortitudinis, magnum robur; ſpiritus labiorum, efficacem orationem; ſpiritus iræ, terribilem indignationem; atque hoc modo alias & alias mentium impulſiones huiuſmodi adiuncta ſignificent. quæ quoniam multa ac varia ſunt, hîc recenſere longum & ſuperuacaneum foret: hac annotatione ſummatim annotare ſit ſatis: vno tantùm exemplo addito, quod nonnihil variare ab hac ratione videtur, cùm tamen re ipſa non longè diſtet, ſed eleganti tropo deductum videatur. Atq; id eſt illud, quod in prouerbiis Hebraicè legimus. Qui patiens eſt, multa gubernatur prudētia: qui *Prouerb. 14.* autem ſpiritu anguſto eſt, exaltat ſtultitiam ſuam. Spiritus autem anguſtus iracundiam, hoc eſt, impotentem iraſcendi vim acerbamque rabiem ſignificat. Huiuſmodi animorum affectiones variæ à Latinis dicuntur, nunc motus, nunc perturbatio, interdum impulſiones; ſed & ipſum Latinum nomen ſpiritus in eadem ſignificatione aliquando vſurpatur, vt aliàs docebimus. Hebræi expoſitores vulgari occidentalium linguarum vocabulo *Talante* interpretari ſolent.

DE ANGELIS.

CAP. IIII.

ANgeli Gręcum nomen, quod Hebraico מלאך reſpōdet, muneris & officij potius, quàm naturæ rationibus definitur. quamquam interdum apud nonnullos auctores Angelus pro ſpiritu vſurpatur. Sed tamen in veteris teſtamenti libris atque in euangelica lectione etiam perpetua nominis huius obſeruatio muneris potius, quàm ſubſtantię, rationem adnotandam eſſe docet. Euenit autem, vt, quoniam primi & nobiliſſimi Dei miniſtri ex ſpirituum genere eſſe cognoſcuntur, angeli mentione facta ſpiritus ab auditoribus cogitaretur. Verùm non omnes, qui à Deo miſſi aut præfecti alicui negotio vacát, ex ſpirituum ſimplicium natura ſunt. Nonnunquá enim & hominibus hic titulus aſcribitur: vt, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem meá, qui præparabit viam *Malach. 2.* tuam ante te. Item & Haggæus Angelus Domini de *Haggai. 1.* nuntiis Domini appellatus eſt. Itaque non omnes Angeli ſpiritus eſſe dicuntur; tamen omnis ea ſpiritualis natura, quæ neque Deus, neque homo eſt, ad angelorum cognomen ac miniſterium pertinet. Nullus namque ex illo eſt genere quin Dei miniſter dictus fuerit, quamquam non exigua illius generis pars, vitio, ſuperbia & inſolentia ſua, excellenti illo miniſterio fuerit abdicata, ſicut ſcri-

ptum eſt: Nonne omnes adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis? Omnes ait Paulus adminiſtratorios ſpiritus eſſe. Neque ab hoc cognomento quemquam ex illa natura excipit, cùm de tribus naturarum rationibus diſſerat; de diuina prorſus in patre Deo, de diuina & humana in Chriſto, deque ſpirituali natura, cui Chriſtus, vt Deus, dignitate longè præſtare; vt homo verò, qui pati moriq; poſſet, nonnihil inferior fuiſſe dicitur. Neque verò illi etiam ſpiritus, qui ſeſe à Deo ſua ipſorum arrogantia abalienarunt, nomine & munere angelorum caruere, ſicut ſcriptum eſt: Angelos verò, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed reliquerunt ſuum domiciliū, &c. Illud itaque hoc nomine angeli appellando ſemper cogitare conueniet, non naturam ipſam, ſed miniſterium & miniſtrationem ſignificari, atque ad hanc ſignificationem orationis ac ſententiæ rationem eſſe referendam. In hoc autem munerum genere diſcrimina primùm ſunt, quæ vel perſonarum vel euētuum annotatione dignoſcuntur: quidam enim angeli boni, alij verò mali angeli dicuntur. boni, quorum certa ſemper & conſtans in diuinis mandatis mens & cura fideſque fuit, ipſaq; muneris & officij ratio ad hominum vtilitatem & ſalutem omnino relata eſt; de quibus ſcriptum eſt; In miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Mali verò, quorum perfidia & improbitas iam olim cognita, damnataque à Deo eſt; opera verò vel ad piorum exercitationem, vel ad nocentum & improborum caſtigationem eſt dicata. de aliis quidē canebat Aſſaph: Panem angelorum manducauit homo. de aliis verò in eodem pſalmo, Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, iram & tribulationem, immiſſiones per angelos malos. Eſt & aliud diſcriminis genus, quo angeli vt ſic appellantur, diſcerni ſolent. Idque munerum ratione ſpectatur, quam variam multiplicemque eſſe, per omnes ferè ſacros libros obſeruauimus. Neque enim angelicum officium legatione obeunda tantùm conſumitur, vt Græcum nomen ſonare & indicare videtur; ſed multa in vtroque & bonorum & malorum collegio munia ſunt, multæ partes; ex quibus vel ſingula ſingulis, vel plura vni, vel pluribus etiam plura communiter pro imperantis Dei conſilio & arbitrio ſuſtinentur. Angelum percutientem Dauid videt. huic etiam alius ſimili operæ intentus ab Arnon Iebuſæo viſus eſt. alius Iſraelis dux viæ & itinerum præſcriptor eſt. alius etiam Gedeoni præſidio fore pollicetur. quidam verò vrbis ædificandæ ſitum metatur & deſcribit. nonnulli vatibus difficilium viſionum interpretes adſunt. Micheas quoque Deum cum exercitibus ſuis cæleſtibus deliberantem proſpicit: & innumera alia varij generis munera inuenimus, quæ nunc recenſere nimis longum foret. Itaque angelus non modò nuntium in ſacris, ſed omnis in vniuerſum muneris & officij miniſtrum ſignificat, idque apertè Hebraicum verbum MALACH docet, pro quo operantem & induſtrium ſimul reddere poſſumus; cuius verbi vim Latinū, miniſtri, vel adminiſtratoris; & Græcū ὑπηρέτης nomen refert. Quam rem ſapientiſſimè Paulus cognitam expreſſit; adminiſtratorios enim ſpiritus vocauit. Omnibus autem angelis, maximè autē ſpiritibus, commune ac perpetuum eſt, atque ad miniſteriorum ipſorum cogitandum ſucceſſum pertinet, quicquid ad induſtriam, celeritatem, curam, ſtudium, ſedulitatem; denique ad rem fideliter, diligenter, expediteque gerendam ſpectat: ſicut ſcriptum eſt. Benedicite Domino omnes angeli eius, potentes virtute, qui facitis voluntatem eius ad audiendam vocem verbi eius. Atque de angelis quidem, quatenus ad ſermonum interpretationem nobis inſtitutam ſpectat, hæc dixiſſe ſatis fuerit: plura verò aliâs & exactius, quæ ad illorum, tum naturam, tum officiā pertineant, Deo annuente dicemus.

Heb. 1. Iudæ Pſal. 77. 1. Paral. 21. Iudic. 6. Pſal. 103.

SERAPHIM.

SERAPHIM puritatem ab omni labe, ſorde & grauitate alienam ſignificant, qualis puriſſimus ignis eſt, ideoque illi Dei miniſtri, quos Iſaias vidit, purgatoriam & purificatricem vim, ad Dei miniſterium, ad hominū vtilitatem obtinent, s. s. E. Et, Seraphim ſtabant ſuper illud &c. Et paulo pòſt, Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. &c.

Puritas Purificatio Iſai. 6.

SPIRITVS MALVS DÆMON.

CAPVT V.

NAturæ ratio & communitas ipſa monet, vt ea etiam indicemus, quæ illam alteram perfidorum ſpirituum partem ſpectant. Quos variis nominibus pro varia rerum ratione ſacer ſermo appellat. Atque de ipſis ipſorumque differentiis & ordinibus (ſi tamen hoc modo loqui poſſumus de tam inordinato & incompoſito regno) de variis munerum & ſtudiorum gradibus & differentiis, de multiplici genere nocendi, opportuno & idoneo magis loco ex diuinæ prouidentiæ beneficio diſſeremus. Nunc autem ea tantùm breuiter exponimus, quæ ad arcani ſermonis vſum interpretationemque faciunt. Atque ita quæ hoc loco de vnoquouis ex illis exponentur, ad ſingulos, atq; adeò ad totum genus, referri nihil prohibebit. Nam tametſi variis inter ſe gradibus gens illa diſcernatur, omnium tamen in his nominibus communis ratio eſt. Ac primùm quidem dicitur malus ſpiritus, non tam naturæ quàm efficientiæ oſtendendæ ſignificatione & vſu. Etenim ſpiritui efficacitatem, celeritatem & vehementiam in præcedentibus capitibus adſcripſimus: cui ſi malitiæ adnotatio accedat, efficacem & vehementem nocendi indicat vim; ſiue ea exteriùs vel rem vel perſonā aliquam petat & infeſtet; ſiue cominus angat; ſiue etiam præſens occupet & agat. Huiuſmodi nequam ſpiritum recedenti à Saule Dei ſpiritui ſucceſſiſſe legimus. Spiritus autem Domini receſſit à Saul, & exagitabat eum ſpiritus nequam à Domino. & ſpiritus mendax decepit omnes prophetas Achab regis. Hoc genus ſpiritus malos & ſpiritus immundos diuina ſcripta dicunt. ſed hac differētia, vt malus ſpiritus eum, cui aſcribitur, ad agendum & aliis etiam nocendum impellat: vt in Saulis & Achabi prophetas decipiente ſpiritu, & in aliis, obſeruauimus; atque in illo etiam dæmonio peſſimo, quod cùm filij Scæuæ Iudæorū ſacerdotis apud Epheſum adiurarēt, nocentiſſimum & grauiſſimum in ſe experti fuere. Huiuſmodi ſpiritū beſtiæ illius mōſtroſæ imagini dandum eſſe Iohannes præuidebat. Vt loquatur imago beſtiæ, & faciat, inquit, vt quicunq; nō adorauerit imaginem beſtiæ, occidatur. At verò ſpiritus immundus eum, quem obſidet, non tam agere, quàm pati cogit, & vel videndi vel audiendi, vel omnino ſenſus vel mentis facultate & vſu priuat, vel aliâs graui morbo aut infirmitate impotentiſſima afficit, atque denique ab illa naturæ puritate alienat, & cum animi cogitatione & contaminatione corpus ipſum quoque inficit. Huiuſmodi homo in ſpiritu immundo Chriſto in Geraſenorum regionem tranſmiſſo ex monumentis occurrit; qui domicilium habebat in monumentis; & neque catenis iam quiſquam poterat eum ligare, quoniam ſæpè compedibus & catenis vinctus, dirupiſſet catenas; & compedes comminuiſſet, & nemo poterat eum domare: & ſemper die ac nocte in montibus & in monumētis erat clamans & concidens ſe lapidibus. Illi autem ijdem immūdi ſpiritus ex illo homine eiecti, porcos à ſe, Chriſti permiſſu, occupatos, in præcipitium egerunt. Huius generis immundum ſpiritum filio ſuo infeſtiſſimum pater ille Chriſto medico vero & potentiſſimo deſcribebat. Magiſter, attuli filium meum ad te habentem ſpiritum mutum; qui vbicunque illum apprehenderit, allidit eum & ſpumat, & ſtridet dentibus & areſcit: & frequenter eum in ignem & in aquas miſit, vt eum perderet. & cùm videret Ieſus concurrentem turbam, cōminatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde & mute ſpiritus, ego præcipio tibi, &c. Hanc immundi ſpiritus annotationem apertè ſignificat verbum vexare, quod

1. Samu. 16. 3. Reg. c. 22. Actor. 19. Apocal. 13. Marc. 5. Luc. 7. Luc. 9.

quod cum immundis ſpiritibus frequenter vſurpatur:
Luc. 6. vt: Et qui vexabantur à ſpiritibus immundis, curabantur. Ad Apoſtolos etiam concurrebat multitudo vi-
Actor. 5. cinarum ciuitatum Ieruſalem afferentes ægros, & vexatos à ſpiritibus immundis. qui curabantur omnes. etiam curatio ipſa morbum arguit.

Dæmonivm.

Eadem ferè ſignificatione, qua ſpiritus immundus, Dæmonium etiam dicitur, cui & immundi adiunctum aſcribi ſolet: niſi quantum Dæmonium naturam ipſam ac genus propriè & apertè indicat, diſtinctam à bonis ſpiritibus, & à naturalibus morbis, atque à vehementi aliqua affectione & perturbatione vel corporis vel animi, quæ ſpiritus etiam aliquando dicitur. itaque dæmonium nequiſſimi ſpiritus naturam ipſam expreſſius oſtendit; cum quadam tamen principatus & poteſtatis atque poſſeſſionis, vt ita explicemus, annotatione; quæ non ſolùm actionem & paſſionem vt ſpiritus, ſed auctoritatem neſcio quam vſurpatam ſibi in hominū opinionibus oſtēdat. Itaque Spiritus naturam ipſam cum efficacitate & vi; Dęmonium verò factionē illam Luciferi à Deo abalienatā, & à cæteris ſpiritibus diuiſam ſignificat; quæ qua ratione dæmoniū eſt, eadē Deo aduerſari & hominibus nocere ſtudeat. prius ergo ratione & cogitatione eſt dæmonium, quàm malus ſpiritus; quamquā ſpiritus naturâ prius dicitur, quàm dæmonium. Sed malus aut immundus ſpiritus actionem ipſam & exercitationem; dæmonium auctoritatem atque principium actionis adnotat. Atque ita propriè dæmonij nomen diuinis nominibus
Deut.3. opponitur. Immolauerunt dæmoniis & non Deo; diis, quos ignorabant. Quoniam omnes dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. ita adeò ſi propriè, quāquam non adeò Latinè, loquamur, illam factionem & principatum infernum, quæ aduerſus diuinam gloriam & maieſtatem rebellauit, Dæmonitatem dicemus. iuxta
Luc. 11. quam rationem ſcriptum eſt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Atque hanc poteſtatis & execrandæ auctoritatis rationem obtinet dæmonij nomen; cùm ad certas etiam perſonas refertur: vt in iis, qui à Chriſto & Apoſtolis Chriſti virtute ſanati liberatique fuerint, facilè & apertè obſeruatur. quibus omnibus verbum *habere* additur; & cùm ſanantur, *eijcere* verbum vſurpatur. Et eos, qui dæmonia habebant, adducebant
Matth. 4. Marc. 1. ad eum, & dæmonia multa eiiciebat. Itaque auctoritatem, & occupationem, ac tyrannicam quandam poſſeſſionem, adnotat hoc nomen: Spiritus autem actionem agitationemq́; ipſam; quamquam hæc diſtinctio obſcurior aliquando ſit. Atque adeo hæc nominum & verborum annotata obſeruatio magnam lucem afferet iis, qui diſputationem illam celeberrimam & ſapientiſſimam explicare velint, quam Chriſtus cum aduerſariis inſtituit de ſua & Beelzebub omnino aduerſa & diſſentiente auctoritate.

Satan et Diabolvs.

Idem verò ſpiritus alia certa quadam ratione Satan, alia verò Diabolus dicitur. Vtrumque autem nomen actionis & ſtudij, non naturæ eſt. Nam quatenus dæmon apertum Dei & diuinarum partium aduerſarium agit, & ſeſe conſiliumque ſuum palàm aperit, ac manifeſtis rationibus exequitur, ac denique Deum diuinaque conſilia, vel piorum hominum ſtudia palàm oppugnat, Satan dicitur. Vt verò idem agens quidem, tamen calliditate, dolo, fraude, & aſtutia vtitur, Diabolus appellatur: cuius cognomenti ratio conſilij & calliditatis rationibus explicatur. Ita illud à Chriſto eiuſq́; Apoſtolis plerumq; obſeruatur: vt cùm de dolo, fraude, mēdacio, perſuaſione, aſtuta & callida inductione ſermo eſt, Diabolus: cùm verò de aperta & manifeſta aduerſus Deum, aut Dei gētem profeſſione & pugna aut aggreſſione oratio inſtituitur, Satan appellatur. ſic enim in celeberrima illa tentatione, quam hoſtis ille aduerſus Chriſtum molitus eſt, dum res callida & excogitata diſputatione, diſſimulataque oratione agitur, diaboli cognomento aſcribitur. Ductus eſt Ieſus à ſpiritu in deſertum, vt tentaretur à Diabolo. & dixit illi, Si filius Dei es &c. & iterum: Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſupra pinnaculū templi; & dixit illi, Si filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim &c. Hactenus diſputationes, calliditas, conſilia, diſſimulationes & cætera machinamenta, quæ ad ipſius Chriſti vtilitatem vel gloriam pertinere mētita & diſſimulata ſpecie videbantur. Cùm verò ſeſe apertè prodidit, ſuamque rem aduerſus diuinam gloriam agere impudenter cœpit, Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. audiit continuò, Vade Satana. atq; adeò hęc obſeruatio, ferè ſacris omnibus ſcriptoribus perpetua, faciliores multorum locorum explicatus reddet. Sic Iobi patientia, quòd nō calliditate & aſtu, ſed aperta vi & impetu facto tentaretur, à Satan tētata ſæpè dicitur. Sic Iudas Iſcariotes, in cuius cor diabolus iam diu ſe immiſerat, vt præceptorem ſuum traderet, ipſe etiam ob auaritiam & fraudem, malitioſamque cogitationem, diabolus à Chriſto fuerat appellatus. Vbi apertè iam tradere ſtatuit, remque ipſam impuden-
Iohan. 6. ter & palàm exequi cœpit, à ſatana actus fuiſſe dicitur.
Et poſt buccellam, tūc introiuit in eum Satanas. & dicit Iohan. 13.
ei Ieſus, Quod facis, fac citius. & illud: Satanas expetiuit Luc. 22.
vos, vt cribraret ſicut triticū. Et datus eſt mihi ſtimulus 2.Cor. 12.
carnis angelus Satanæ, qui me colaphizet. &, Voluimus
venire ad vos, ego quidē Paulus, & ſemel & iterum; ſed 1.Theſ.2.
impediuit nos Satanas. Quæ verò eundem, vt diabolus dicitur, ſpectant, huiuſmodi multa exempla ſunt. Inui- Sapient. 2.
dia diaboli mors introiuit in mundum. &, Vos ex patre
diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere: ille Iohan. 7.
homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo. cùm loquitur, mendacium ex propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater eius. illud etiam. O Actor.13.
plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli! Et, Induite
vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias dia- Epheſ. 6.
boli. & innumera alia vtriuſque nominis exempla, quorum diſtinctam ſignificationem Iohannes apertè indicauit: Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, Apocal.20.
qui eſt Diabolus & Satanas, & ligauit eum &c.

DE MVNDO.

CAP. VI.

Post ſpiritualem naturam corporeæ ratio explicanda ſubſequitur, quam vniuerſam mundus hic continet, quamque cælum ambit ſupremum. Quod enim diuina ſapientia nobis primum cognoſcendum proponit, principium & Deus eſt, à quo & in quo rerum generationes, & ſecula creata aptataque fuiſſe docet. In primis autem, quæ creatæ ſunt, rebus, Angelos etiam extitiſſe, hoc eſt, ante cæli creationem ipſis temporis primis initiis: vt ſcriptum eſt. Quomodo cecidiſti Lucifer, qui ma Iſai. 14
ne oriebaris? Deinde cælum & terra prima omnium corpora verbo Domini conſtitere. horum creationem lux ſecuta eſt, quæ primum orbis effecit diem, cælum autem ipſum primum emicuit, corpus natura ſua cęteris purius & elegantius; cui poſtea luminaria & ſtellæ additæ ſunt, clariora & lucidiora corpora, maioriſque adeò ad res alias quæ in orbe ſunt, conſeruandas, ornandas & diſtinguendas efficacitatis. Cælum autem ipſum Deus, qui nullo loco aut indiget, aut circumſcribitur, tamen in præcipuam ſibi maieſtatis ſedem delegit; vt ab iis, quos ex terra producturus erat, hominibus tantæ etiam ſedis & loci dignitate & excellentia cognita, commodius & diligentius obſeruaretur, ſicut ſcriptum eſt: Benedicti vos à Do
mino, qui fecit cælum & terram: Cælum cæli Domino, Pſal. 113.
terram autem dedit filiis hominum. &, Domine Deus Pſal. 103.
meus magnificatus es vehementer; confeſſionem & decorem induiſti, amictus lumine ſicut veſtimento. Qui tendis cælum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora
eius, &c. Et Dominus in cælo parauit ſedem ſuam, & re- Pſal. 102.
gnum ipſius omnibus dominabitur. Sed de cælo cæliq́; partibus, natura & vſu aliàs nobis agere auctor ipſe dabit, ſpe-

bit,ſpero. Nunc verò quæ ſermonis rationem ſpectant,
exponamus. Igitur,quæ ad cælum referuntur, orationes
vel ipſam corporis illius naturam,vt certis quibuſdam
modis perfectam, vel loci rationem certam ſignificant.
Prioris generis duplex etiam ratio eſt: altera ad cælum
ipſum, altera verò ad conditorem Deum refertur. Cæli
naturam ſimplicem,puram,cõſtantem,diuturnam, per-
petuis & cõcinnis motibus ad orbis vtilitatem exercita-
tam, atque eandem omnibus in rebus conditoris ſui nu-
tui parentem,ac denique omni ex parte admirandam;
Iob.37. huiuſmodi multa loca oſtendunt. Nunquid noſti ordi-
nem cæli, & pones rationes eius in terra? Quis enarra-
bit cælorum rationem,& concentum cæli quis dormire
faciet? Firmitudinem verò illa ſignificant. Dominus ſta-
Prouerb. 3. biliuit cælos prudentia. & illud ad cõtentionem ab Iſaia
pronuntiatum. Leuate in cælum oculos veſtros, & vide-
te ſub terra deorſum. Quia cæli ſicut fumus liqueſcent;
Iſai.51. & terra ſicut veſtimentum atteretur: ſalus autem mea
in ſempiternum erit. quo loco firmiſſima res cum firmis
etiam confertur,quas tamen firmitudine vincit. Purita-
Puritas. tem autem,& naturæ cęlorum elegantiam,illud Chriſti
Matth.7. dictum indicat. Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona
data dare filijs veſtris;quanto magis pater veſter, qui in
cęlis eſt, dabit bona petentibus ſe? Ipſam cęlorum na-
turam mali expertem, atque ideò à Deo ſedem dele-
Efficientia. ctam ſignificat: vnde quidquid à Deo detur,purum,bo-
num & ſuaue ſit. Atque huic rationi addita etiam effi-
cientia,beneficentia,benignitas & prouidentia nomine
Iſai.55. cælorum adnotari ſolet. Vt apud Iſaiam. Quomodo de-
ſcendit imber & ros de cęlo, & illuc vltrà non reuerti-
tur,ſed dat ſemen ſerenti & panem comedenti. Et apud
eundem. Attende de cęlo,& vide de habitaculo ſancto
Iſai.63. tuo & de ſolio gloriæ tuæ: vbi eſt zelus tuus, & fortitu-
do tua, multitudo viſcerum tuorum, & miſerationum
Pſal.19. tuarum?& apud Pſaltem: Exaudiet illum de cęlo ſancto
ſuo. Vt verò cæli nomen ad Dei cognitionem contem-
plationemque in ſacris ſermonibus vſurpatur; primùm
ſapientiam,virtutem & efficientiam diuinam agnoſcen-
Geneſ.1. dam cõmendat: vt, In principio creauit Deus cęlum &
Iob.9. Iob.26. terram. & apud Iob: Qui extendit cælos ſolus, & ſpiri-
tus eius ornauit cælos. Et ego cognoui quòd magnus eſt
Pſal.95. Dominus, & Deus noſter, prę omnibus dijs. Quia om-
Pſal.101. nes dij gentium,dæmonia: Dominus autem cælos fecit.
Iſai.42. & opera manuum tuarum ſunt cæli. Hæc dicit Domi-
nus creans cælos & extendens eos. atque huius capitis
Pſal.18. breuem, ſed arcanam & grauem,ſummam illud carmen
ſubducit: Cæli enarrant gloriam Dei, &c. SED vt
cælum in locorum genere ponitur,altiſſimam imprimis,
& editiſſimã ſedem,atq. totius orbis regi ſummo iudici,
& gubernatori prę cęteris locis opportunã,intelligimus:
vnde omnia, quę inferius poſita ſunt,proſpici & cogno-
ſci, regi, moueri, agiq. pro nutu poſſint: vbi etiam ipſe
Deus gubernator, auxiliator, tutor, teſtis, iudex ac vin-
dex ab omnibus qui in terra ſunt,cognoſci,queri,orariq;
poſſit. Nulla enim orbis terræ, nulla maris pars eſt,vnde
cælũ non videatur,ipſaq; diuinæ maieſtatis clariſſima &
Maieſtas. notiſſima, præcipuaque in corporeo mundo aula non
oſtendatur. His etiam illud accedit; quòd nullus ex ijs,
qui in terra ſunt, mortalibus, eius, qui in cælis,principis,
iudicis,aut vindicis vim effugere,aut vitare, aut impedi-
re poteſt: neque etiam vllo conſilio,vllo ſtudio,conatu &
Facultas. opera lædere, aut alio modo impugnare valet. Nulla
namque deorſum tanta profunditas eſt, quò ea, quæ ex
alto demittuntur, non perueniant. Eſt autem certa ſur-
ſum celſitudo & diſtantia,quò nihil ex inferiore loco ia-
ctum, quantouis ingenio, quantauis machina & mole
iaciatur,tamen contendere poſſit. Vnde in mutuis con-
Præſtantia. tentionibus & pugnis, ſuperioris, quàm inferioris loci,
melior ſecundum naturam conditio eſt. Omnium au-
tem locorum ſupremus eſt cælum, atque ideò ab omni
mortalium etiam Giganteo conatu longè liberrimus.
Multa auté ſacrorum librorũ loca hanc à nobis deſcriptá
rationem ſequuntur, atque ad ſui explicationem ani-
maduerti poſtulant: vt, De cælo proſpexit Dominus, vi- Pſal.32.
dit omnes filios hominum, de præparato habitaculo ſuo
reſpexit ſuper omnes, qui habitant terram. & illud,
Qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione Dei Pſal.90. Pſal.5.
cæli commorabitur. Et miſit de cælo, & liberauit
me; aſſumpſit me de aquis multis. Et intonuit de Pſal.17.
cælo Dominus, & altiſſimus dedit vocem ſuam. Et,
Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat? Pſal.112. Pſal.122.
&, Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis.
Et apud Danielem: Sed eſt Deus in cælo reuelans my- Daniel.28. & 30.
ſteria. Quod verò ad humanorum conatuum aduerſus
Deum contemptionem attinet,multis quoque locis de- Pſal.2.
claratur. vt, Qui habitat in cælis,irridebit eos.&,Poſue-
runt in cælum os ſuum.& quod Daniel inquit, Tu quo- Daniel.5.
que filius eius Balſaſar non humiliaſti cor tuum,cùm ſci-
res hæc omnia, ſed aduerſum dominatorem cæli eleua- Diſtantia
tus es. Alio etiam modo cæli nomen ad longiſſimam
menſuram vel remotiſſimam diſtantiam indicandam Prouerb.25.
affertur. vt, Cęlum ſurſum & terra deorſum: &, Secun-
dùm altitudinem cæli à terra, corroborauit miſericor- Pſal.102.
diam ſuam ſuper timentes ſe. item, Quia ſicut exaltan- Iſai.55.
tur cæli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris,&
cogitationes meæ à cogitationibus veſtris. Porrò quæ de
cælis dicuntur,eorumque affectionem aliquam ſiue fau-
ſtam, ſiue grauem,& infauſtam ſignificant; ad eiuſmodi
euentus hominibus expectandos referenda ſunt: vt cæ- Affectiones cælorũ.
lorum & terræ motus preſſuram & turbationem ma-
gnam hominibus portendunt; vt, quod de hoſtili manu
Ioël concinebat: A facie eius contremuit terra, & moti
ſunt cæli. Cæli etiam aliquando teſtes à Deo appellari Ioel.2.
ſolent, auctoritatis, integritatis & certitudinis cauſa.
Nulla enim ex iis, quæ in terra fiunt, rebus, cæli conſpe- Auctoritas.
ctum latere poſſit, quod motu ſuo omnia quotidie per-
luſtrat. viuit autem cælum,ſentit,audit & videt Deo,cui
omnia viuunt. Ex hoc genere illa ſunt: Audite cæli, quæ
loquor. & apud Eſaiam: Audite cæli. & apud pſaltem, Deut.32.
Aduocabit cælum deſurſum, & terram,diſcernere po- Iſai.1. Pſal.69.
pulum ſuum. & annuntiabunt cæli iuſtitiam eius, quo-
niam Dominus iudex eſt. Quoniam autem cælum Dei
ſedes illuſtriſſima eſt, atque diuinæ in homines proui-
dentiæ & animaduerſionis atque iudicij index certiſſi-
mus; ſolet hominũ in cęlos aſpectus,vel Dei miſericor-
diam inuocare,vel fidem & iudiciũ implorare: vt, Atte- Inuocatio.
nuati ſunt oculi mei ſuſpicientes in cęlum. Suſanna flens
ſuſpexit in cælum. erat enim cor eius fiduciam habens Daniel.13.
in Domino. Contrà vero qui cæli aſpectum refugiunt;
diuinum iudicium aduerſari ſeſe hoc habitu oſtẽdunt:
vt in eodem libro. Et declinauerunt oculos ſuos, ne vi- Ibidem.
derent cælum, neque recordarentur iudiciorum iuſto-
rum. Porro illiſione aut demiſſione de cælo, grauiſſimus Caſus grauiſſimus.
caſus deſcribi ſolet. vt, Proiecit è cælo in terram incly- Thren.2.
tam Iſrael.&, Videbam ſatanam tanquam fulgur de cæ- Luc.10.
lo cadentem.

CÆLI PARTES.

CÆLI partes quatuor præcipuè numerantur,qua-
tuor ventis diſtinctæ;de quibus aliâs diſſeremus. Deinde
vniuerſus orbis cælorum ambitu contentus,ſummi &
vltimi nominibus ſignificatur. vt: A ſummo cælo egreſ- Pſal.18.
ſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius. &
illud, Et congregabit electos eius à quatuor ventis, à
ſummis cælorum vſque ad terminos eorum. Matth.24.

SEPTENTRIO.

SEPTENTRIO Aſſyriam Chaldęam regionẽ ſigni-
ficat,& ipſam regiam vrbem Babylonem, quòd ea pars Chaldæa.
Iſraelitis Septentrionẽ verſus ad ortum ſita eſt. s. s. E. Le- Ierem.13.
uate oculos veſtros,qui venitis ab Aquilone, vbi eſt grex, Ierem.47.
qui datus eſt tibi. &, Ecce aquę aſcendunt ab Aquilone; Sophon.2.
& erunt quaſi torrens inundans, &c. Et, Extendet ma-
num ſuam ſuper Aquilonem & perdet Aſſur. Septentrio Media.
Mediam etiam ſignificat,ratione ad Babel relata. s. s. E. Ierem.50.
Quoniam aſcendet contra eam gens ab Aquilone, quæ
ponet terram eius in ſolitudinem.

DE

DE TERRA.

CAP. VII.

Terra cum aquis ſecundo loco à Deo creata, tertia in ordine apparuit. Nam cùm primùm fieret, aquis cum ipſa ſimul creatis operiebatur, ſicut ſcriptum eſt: Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius, ſuper montes ſtabunt aquæ; ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt &c. Hæc mundi infima & ſolidiſſima pars cùm primùm ab aquis illis libera Dei dicto extitit, atque multiplicem gignendarum alendarumque rerum vim & aptitudinem ex Dei efficientia obtinuit, אֶרֶץ nomen Deo auctore accepit. Eſt autem אֶרֶץ terræ natura montibus & vallibus, campis littoribuſque diſtincta & firmata, fontibus fluuiiſque ornata, lapidibus, arenis, puluerum, argillarum, mineraliumq; multiplici genere aucta, calore & frigiditate variè aliis atq; aliis in locis affecta, multo & vario ſuccorum numero abūdans, perpetua fouendi & agendi atque mutandi vi, & occulto ac permeabili ſpiritu prædita, magna cum cælorum efficacitate conſonantia & ſocietate conueniens. Ex quibus omnibus partibus ac viribus ad gignendas, producendas, alendaſque res, commoda & idonea euaſit, ſicut ſcriptum eſt. Aſcendunt montes & deſcendunt campi
Pſal. 103. in locum, quem fundaſti eis. Qui emittis fontes in conuallibus; inter medium montium pertranſibunt aquæ; ſuper ea volucres cæli habitabunt, de medio petrarum dabunt voces. Rigans montes de ſuperioribus ſuis: de fructu operum tuorum ſatiabitur terra: producens fœnum iumentis, & herbam ſeruituti hominum. Vt educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis; vt exhilaret faciem in oleo & panis cor hominis confirmet. Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plātauit: illic paſſeres nidificabunt. Herodij domus dux eſt eorum, montes excelſi ceruis, petra refugium erinaciis. Huius autem ſitus & habitationis commoditas à mari vſque ad mare, & à flumine vſq; ad terminos ter-
Zach. 9. ræ à Zacharia indicantur. quæ vt ſimul cum aquis creata dicitur, ſic etiam harum vſu & ſocietate ad habitationis ſuæ commoditatem, rerumq; à ſe gignendarum
Prouerb. 30. & alēdarum vtilitatē indiget; nūquam enim, vt Sapiens tradit, terra ſatiatur aqua. Quam ob rem ipſe ſuper
Pſal. 24. maria fundauit eum, & ſuper flumina præparauit eum, terrarum orbem. Hæc autē vnum cum mari ambiente & ſubeunte corpus conſtituit, ſiue globum dicere maluerimus. Vnde aliquando pro omni animantium loco, ſiue humido, ſiue arido, terræ nomen vſurpatur. vt: Lau-
Pſal. 147. date Dominum de terra dracones & omnes abyſſi. Terræ autem totius dominium, ius & gubernatio Dei creatoris propriè eſt; vſus verò hominum; maximè autem piorum & iuſtorum, iniuſtorum autem atque impiorum
Pſal. 24. rum vſurpatio & abuſus, ſicut ſcriptum eſt: Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuerſi, qui habitant in eo. Cælum cæli Domino, terram autem de-
Iſai. 45. dit filiis hominum. Et apud Iſaiam. Ipſe Dominus formans terram & faciens eam, ipſe plaſtes eius, non in vanum creauit eam: vt habitaretur, formauit eam. & apud Pſaltem: Iniuſti punientur, & ſemen impiorum
Pſal. 36. peribit: iuſti autem hæreditabūt terram, & habitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam. Retinet autem in ea Deus perpetuò ius ſuum & poteſtatem: nam quanquā in cælo ſedeat, terram tamen omnem pedibus vt ſubſellium
Iſai. 66. occupat. Cælum, inquit, eſt ſedes mea, & terra ſcabellum pedum meorum. atque hoc nomine ſancta eſt, neque cuiquam temerè aut prophanè, vel verbo vſurpanda. Neque per terram iurabitis, inquit Chriſtus: quia
Matth. 5. ſcabellum pedum Dei eſt. Hanc autem plurimarum rerum genitricem, & ſua natura fæcundiſſimam, habitatorum malitia & ſceleribus effœtari, ſterilemque reddi
Pſal. 106. accepimus. Poſuit flumina in deſertum, exitus aquarum in ſitim; terram fructiferam in ſalſuginem à malitia inhabitantium in ea. Eandem verò ab innato fortaſſe aut contracto ſterilitatis vitio ad ſummam fertilitatem piorum hominum cauſa reſtitui, idem Pſaltes confirmat. Poſuit deſertum in ſtagna aquarum, terram ſine *Pſal. 106.*
aqua in exitus aquarum: & collocauit illic eſurientes, & conſtituerunt ciuitatem habitationis. Porrò hæc, non ſolùm quòd omnes alat & foueat, ſed quòd extinctos tandem recipiat, omnium mater dicitur. Iugum gra- *Eccleſ. 40.*
ue ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſq; ad diem ſepulturæ in matrem omnium. Atq; hæc de terra ipſa ad omnem habitationis commoditatem אֶרֶץ dicta; quæ eadem, cùm ad culturam agrique exercendi rationem refertur, אדמה dicitur, atque ita *ADAMA:*
KAIN & NOE ab ea exercitatione Viri terræ dicti ſunt. cùm verò elementum ipſum purum omnique fæcundo ſucco ſemoto conſideratur, cuius rationes tantùm ex pondere & grauitate atque inertia petuntur, appellari ſolet עָפָר puluis. Nunc verò deinceps ſermonum ratio breuiter nobis indicanda eſt, ac primò terram, vt mundi *GHAPHAR*
pars eſt, hoc eſt, iuxta naturā ſuam, deinde iuxta ſitum conſiderabimus. Terra ob naturæ ſuæ ſoliditatem atq; ob innatam ſitus immobiliter obſeruandi vim, ad firmi- *Firmitudo.*
tudinis & conſtantiæ ſignificandas rationes appellatur: vt, Generatio præterit, & generatio aduenit; terra autē *Eccleſ. 1.*
in æternum ſtat. Quam ob rem & firmitatis in contentionibus & comparationibus, terræ etiam nomen vſurpari ſolet: vt, Quia cæli ſicut fumus liqueſcent, & terra *Iſai. 51.*
ſicut veſtimentū atteretur, & habitatores eius ſicut hæc interibunt. ſalus autem mea in ſempiternum erit. Terra etiam ex metonymia figura, hominum genus in ipſa ortos & nutritos ſignificat: vt, Benedicat nos Deus, & *Pſal. 107.*
metuant eum omnes fines terræ. Et, Benedixiſti Domine terram tuam, auertiſti captiuitatem Iacob. Etenim *Humana*
Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fru- *natura.*
ctum ſuum. Significat autem antonomaticè hominem, vtpote quem ex limo ſiue puluere terræ fabricatum ſacræ literæ docent, idque per ſimilitudinem frequenter vſurpatur. vt, Terra enim ſæpè venientem ſuper ſe bi- *Hebr. 6.*
bens imbrem, & generans herbam, &c. Maximè autē hac ratione cor ipſum humanū totius corporis cētrum, *Cor hominis.*
atque ſapientum vel ſtultarum cogitationum affectionumque officina arcano ſermone indicatur: vt, Aliud cecidit in terram bonam, aliud inter ſpinas, aliud ſecus *Matth. 12.*
viam, &c. Illud autem longè reconditioris myſterij eſt, quòd Chriſtus ſeſe in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus futurum, atque ex ea re magnum & extremum generationi peruerſæ auctoritatis & efficacitatis ſignum daturum dixerat. quod cùm admirabiles explicatus habeat, proprium locum & tempus ad exponendum poſtulat; ſed tamen illo loco terræ nomine naturam humanam arcanè ſignificari admonemus.

Terra igni cōbuſta & cremata, quòd omnem iam ſuccum amiſerit, inutilis ad omne opus eſt, vt ſcriptum eſt: *Inutilitas.*
Nunquid ædificare poterunt lapides de aceruis pulueris qui combuſti ſunt? Per terram maledictam facere *Num. 4.*
iter, fugientium eſt & eorum, qui obſeruari ſua veſti- *Fuga.*
gia, ſeque deprehendi nolint. Sic Iob Maledicta ſit pars *Iob. 24.*
eius in terra, ne ambulet per viam vinearum. Terra autem, vt idem cum habitabili orbe eſt, partibus diſtinguitur & plagis, Oriente, Occidente, Meridie ſiue Au- *Terræ partes.*
ſtro, & Septentrione. Septentrionalis & Auſtralis partes, in ſermonem inductæ, tribulationem aliquando ſi- *Tribulatio.*
gnificant, propter frigidum & vehemētem alterius partis ventum, alterius verò calorem nimium. Sic Iſaias Deum ſpem à Septentrione, vmbraculum à Meridie vocat, & ſubiungit: Spiritus enim robuſtorum quaſi *Iſai. 25.*
turbo impellens parietem, & ſicut æſtus in ſiti. Vtrobiq; Septentrionem & Meridem Vates nominat. Prætereà *Terra Iuda*
Meridies terram Iuda in loco indicat, vt apud Ieremiam: Ciuitates Auſtri clauſæ ſunt, & non eſt qui ape- *Ierem. 13.*
riat: tranſlata eſt omnis Iuda tranſmigratione perfecta. Aquilo autem, ſiue Aquilonaris plaga, Babylonem apud *Babylon.*
eundem ſignificat. Leuate oculos veſtros & videte omnes qui venitis ab Aquilone. Ezechiel etiam cladem Iu- *Ezech. 21.*
dæis futuram Auſtri nomine indicauit. Idcircò egredietur gladius meus de vagina ad omnem carnem ab

Auſtro

Auſtro vſque ad Aquilonem. Erat enim vati Babylone
Palæſtina. commoranti Iudæa regio Auſtralis. Littus autem ma-
Ezech. 25. ris Palæſtinam ſignificat. vt: Et perdam reliquias mari-
timæ regionis, faciamque in eis vltionem magnam.
Porrò quatuor terræ alæ ſiue plagæ omnem terminum
atque inferiores etiam regiones eius terræ, de qua ſer-
mo eſt, continent & indicant. vt: Et tu fili hominis, hæc
Ezech. 7. dicit Dominus terræ Iſrael, Venit finis, finis venit ſuper
quatuor plagas terræ. Quæ verò accidunt terræ extrin-
Terræ accidentia. ſecus, huiuſmodi ſunt; tremor, motus, cultura: atque
hæc ſignificationem habent certiſſimam. Terræ nam-
Terror. que tremor prædictus terrorem, afflictionem, preſſuram
& calamitatem obnuntiat: ſicut ſcriptum eſt. Et com-
Ierem. 51. mouebitur terra & conturbabitur, quia euigilabit con-
tra Babylonem cogitatio Domini. Terra autem culta
1. Mach. 14. pacis & tranquillitatis eſt index. Sic in Machabæorum
libris legitur. Et vnuſquiſque colebat terram ſuam cum
Puluis. pace; & terra Iuda dabat fructus ſuos, & ligna campo-
rum fructum ſuum. Demùm terra, quæ fructifera non
Vilitas. eſt, ſed pulueris tantùm rationibus definitur, rem vilem
& contemptibilem ſignificat; vt apud Sapientem: Cinis
Sapient. 15 eſt enim cor eius, & terra ſuperuacua ſpes illius.

PVLVIS.

Infima conditio. PVLVIS minutiſſima & viliſſima terræ pars, in ſer-
3. Reg. 16. monum ratione infimam hominum ſortem & condi-
tionem ſignificat s. s. E. Pro eo, quòd exaltaui te de pul-
uere; & poſui te ducem ſuper populum meum Iſrael.
Extrema clades. Extremam internecionem & vaſtationem hac ſimilitu-
dine indicant ſacra ſcripta, s. s. E. Interfecerat enim eos
3. Reg. 13. rex Syriæ, & redegerat quaſi puluerem in tritura areæ.
Pſal. 17. Et comminuam eos vt puluerem ante faciē venti. Bel-
Belli impetus & equitatus. lum, & curſus equeſtris celeritatem & frequentiam ma-
Ezech. 26. ximam, puluis indicat: vt, Inundatione equorum eius
Homo mortuus. operiet te puluis eorum. Hominis mortui & cadaueris
Pſal. 29. conſumpti ſymbolum etiam eſt: vt, Nunquid confite-
bitur tibi puluis? Innumerabilem & menſura carentem
Innumerabilitas. rem etiam indicat puluis: vt, Pluit ſuper eos, ſicut pul-
Pſal. 77. uerem, carnes.

LVTVM.

Vilitas cōtemptus. LVTVM viliſſimæ rei, aliàs autem moleſtæ, ideo-
Moleſtia. que ſine clementia de medio tollendæ, ſignificatio-
Sapient. 7. nem in ſimilitudinibus oſtendit, s. s. E. Tanquam lu-
Iob. 13. tum æſtimabitur argentum in conſpectu illius. Et Me-
moria veſtra comparabitur cineri. &, redigentur in lu-
Abiectio. tum cineres veſtri. Subiectio, ſubplantatio & pœna-
Pœnæ ſine clementia vaſtatio. rum repetitio, ſine clementia, hac etiam ſimilitudine
indicatur; vt, Ponat illum in conculcationem quaſi lu-
Iſai. 10. Mich. 7. tum platearum. Et oculi mei videbunt in eam: nunc
Pſal. 17. erit in conculcationem quaſi lutum platearum. &, Vt
lutum platearum delebo eos. Aliquando moleſtiam
Moleſtia. Importunitas. non facilè expuendam & incommoditatem animo gra-
uem ſignificat: vt, Viam feciſti in mari equis tuis, in lu-
Habac. 3. Pſal. 68. to aquarum multarum: &, Eripe me de luto, vt non in-
Pſal. 39. figar: &, Eduxit me de lacu miſeriæ & de luto fecis.

ARENA.

Immēſitas. ARENA cùm abſolutè ad quantitatem refertur,
& maris nomini coniungitur, immenſitatem ſigni-
Geneſ. 22. ficat: vt, Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæ-
li: & velut arenam, quæ eſt in littore maris: &, Tanta
Geneſ. 41. fuit abundantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, &
Pſal. 138. copia menſuram excederet: &, Dinumerabo, & ſuper
Pondus. arenā multiplicabūtur. Ponderis & moleſtiæ ſignifica-
Moleſtia. tionē indicat arenæ nomē, ad ſimilitudinē inductū: vt,
Prouerb. 27. Graue eſt ſaxum & ponderoſa arena: ſed ira ſtulti vtro-
Infirmitudo. que grauior. Infirmitudinem & virium tenuitatem
Matth. 7. arena aliquando ſignificat: vt, Similis eſt homini ſtulto
Ierem. 5. qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam, &c. Huc il-
lud pertinet: Qui poſui arenam terminum maris, præ-
ceptum ſempiternum. ad admirationem prouidentiæ
hoc ſpectat exemplum.

DE AQVA.

CAP. VIII.

AQVA poſt cælum creata eſt, ſed diſtinctione & lo-
co tertia, materiam terræ dedit, ſicut ſcriptū eſt.
Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant priùs, & 2. Pet. 3.
terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo. ea
quoque admirabili ad res gerendas & alendas virtute,
tum ſeorſum, tum etiam cum terra commixta, diuinitus
prædita fuit: priùs enim tenebris obtecta abyſſi tantùm
nomen obtinebat, obſcurum & humidum, ac frigidum
corpus terram contegens & premens, nulla alia quàm
profunditatis & oppreſſionis poteſtate valens, atque
terram etiam à ſe preſſam & obductam informem inu-
tilemque efficiens. Terra enim erat inanis & vacua, & Gen. 1.
tenebræ ſuper faciem abyſſi, donec Dei ſpiritu & vir-
tute fota, gignendi vim, verbo autem iuſſa, locum pro-
prium obtinuit. Et ſpiritus Domini ferebatur ſuper
aquas. Dixit autem Deus, Fiat firmamentum in me-
dio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & congregen-
tur aquæ, quæ ſub cælo ſunt, in locum vnum, & appa-
reat arida. Hinc iam quæ priùs abyſſus fuerant, ſpiritu
Domini fotæ, aquæ dicūtur: vbi verò locum ſuum ſor-
titæ ſunt, maria appellantur; vnum locum tantùm
in toto orbe obtinentes, quanquam variis terræ ſinu-
bus & promontorijs intermiſſum, non tamen interru-
ptum aut diuiſum, vt in ſacra Geographia docebimus.
Ex eadem autem natura aquæ omnes ſiue maris, ſiue
fontium, ſiue fluuiorum, vel pluuiarum ſint, fœcundi-
tatem gignendi alendique vim ab illo Domini ſpiritu
obtinent: variam & colorum & ſaporum atque effi-
cientiarum virtutem ex locis atque temporibus ſorti-
tæ; vt aqua Bethlehemitis & guſtu ſuauis, & ſalubris ha-
bebatur; cuius deſyderio Dauid actum legimus. Aquæ
verò Iericho inſalubres & pueris nimium infenſæ fuiſſe
dictæ ſunt. Eſt autem hæc natura frigiditati & calori
excipiendo idonea: frigiditatem tamen aptiùs, quàm
calorem excipit atque diutiùs conſeruat. & quia ea po-
teſtate vna cum humiditate valet; igni, qui calidus na-
tura & ſiccus eſt, aduerſatur, atque vt contrarium con-
trario opponitur: ſicut ſcriptum eſt; Tranſiuimus per
ignem & aquam. Prætereà aquæ ex illius, à quo pri-
mùm motæ ſunt, ſpiritus virtute & efficientia hoc etiā
habēt, vt res alias ab alijs ſeparando & ſecernēdo mun-
dent, abluant, atque purgent: ſicut ſcriptum eſt, Dedit
aquam ad lauandos pedes camelorum & virorum, qui Geneſ. 24.
venerant cum eo. Eodem etiam ſpiritu efficiente & ſi-
tim ſedant, & commodum ac facilem potum animan-
tibus præbent, & ad laſſitudines aliaſque corporis af-
fectiones curandas adhibentur: vt ſcriptum eſt, Sicut Pſal. 47.
ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat ani-
ma mea ad te Deus. Harum igitur trium conſtitutio-
num rationes illa natura ſemper & re ipſa & in ſermo-
ne arcano obtinet, videlicet, Abyſſi, aquarum & ma-
ris: quas cognoſcere, & pro inductæ orationis opportu-
nitate in promptu habere, operæpretium fuerit. Nam
quæ grauiora & moleſta de aquis dicuntur, ad abyſſi;
quæ verò vel mitiora vel vtilia & proſpera, ad aquarum
rationem, ſunt referenda. Atque hæc de aqua in vtroq;
hoc genere. de mari autem ſuo loco agemus. Iam verò
arcani ſermonis proferamus exempla. Aquam mini-
ſtrare, familiaris miniſtri officio fungi, eſt. vt, Eſt hic 4. Reg. 3.
Eliſeus filius Saphat, qui fundebat aquam ſuper ma- Miniſteriū.
nus Eliæ. Aquæ etiam regnū ſignificant, hoc eſt ipſum
regum munus & miniſterium, quod aquarum ſimili-
tudine rerum publicarum cultum præſtat: vt ſi legiti-
mum temperatumque ſit, foueat & felicitet; ſi verò
tyrannicum & immoderatum, perdat: ſicut ſcriptum
eſt, Vt riui aquarum cor regis in manu Domini, &c. Ex
hac ſimilitudine illud ab Iſaia dictum interpretamur. Pro. 21.
Pro eo quòd abiecit populus iſte aquas Siloe, quæ va- Iſai. 7.
dunt cum ſilētio. Aquę ex bonis fontibus & venis, pacis
& felicitatis vſum copiamque inſcribunt: vt, Haurie-
tis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Chaldæi Iſai. 12.
ſapientiam

ſapientiam, hoc loco nos omnem felicitatem intelligimus. Nimia aquarum inundatio magnum exercitũ, cuius impetum & vim nemo cohibere poſſit, exponitur: vt, Sonabunt populi, ſicut ſonitus aquarum inundantium. & apud Ieremiam, Ecce aquæ aſcendunt ab Aquilone, & erunt quaſi torrens inundans; & operient terram & plenitudinẽ eius, vrbem & habitatores eius. Ex eadem ratione aquæ multæ validiſſimarum calamitatum oppreſſionẽ referunt, quæ, velut vnda ſuperuenit vndam, ſeſe perpetuo contingant: vt, In aquis multis adduxerunt te remiges tui. & paulò inferius. Nunc contrita es mari, & in profundis aquarum opes tuæ. Ex quo genere illud etiam eſt: Abyſſus abyſſum aduocat à voce cataractarũ tuarũ. omnia excelſa tua & fluctus tui ſuper me tranſierunt. Et, Cùm dedero te deſolatam, & adduxero ſuper te abyſſum, & operuerint te aquæ multæ. Itaque abyſſus naturæ ſuæ ratione, magnitudinem & copiam hominibus inſuperabilem, & impenetrabilem ſignificat; ſiue eam rem fauſtam, ſiue infauſtam, adiunctorum & ſententiæ ratio exponat: vt, Aquæ nutrierũt illum, abyſſus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu eius, & riuos ſuos emiſit ad vniuerſa ligna regionis. & apud Pſaltem, Iudicia tua abyſſus multa. Ad hoc genus quoque aquarum vox pertinet, quæ fragorem, minas, & inſtans periculum oſtendit. vt, Vox illius tanquam vox aquarum multarum, & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem; & de ore eius gladius vtraq; parte acutus exibat. Aliquando autem, vt exercitus & turmæ, ſic populi, aquarum nomine, vel angelo interprete, ſignificantur. Aquæ, inquit, quas vidiſti, vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, & linguæ. Porrò aqua igni coniuncta, anceps & graue diſcrimen, vehementemque preſſuram efficit: vt, Tranſiuimus per ignem & aquam. & illud, Cùm tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Multa in Lege, Prophetis & Pſalmis, atque in nouo Teſtamento loca, ex huius generis adnotatione explicantur. Ad hoc genus aquæ currentes pertinent, quæ gentem aut perſonam ſignificant, à quo nulla ſtabilis vtilitas expectanda putetur, quæ tamen aliquando contingat: vt, Mitte panem tuum ſuper trãſeuntes aquas, quia poſt tempora multa inuenies illum. His proxima eſt debilitatio & membrorum corporis ex timore & imbecillitate labefactatio, qualem Ezechiel aquarum ſimilitudine indicabat: Omnes manus diſſoluentur, & omnia genua fluent aquis. Porrò aquarum vſu ex diuini ſpiritus efficientia, felicia quædam & ſalutaria ſignificantur; vt refrigeratio & recreatio feſſorum atque afflictorum. Et erit vir ſicut qui abſconditur à vento, ſicut riui aquarum in ſiti. Adde his puram, ſuauem & efficacem doctrinam, quæ ſimul animos erudiat, & recreet ſpiritus ſancti virtute: vt, Omnes ſitientes venite ad aquas. de quibus aquis Chriſtus etiam. Qui autem bibet ex aqua, quam ego dabo, non ſitiet iterum, ſed fiet in eo fons aquæ viuæ ſalientis in vitam æternam. Et qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. hoc autem dicebat (ſubiungit Euangeliſta) de ſpiritu ſancto, quem erant accepturi credentes in eum. Huc etiam illud pertinet, quòd vſum & vtilitatem aquę nomine, vt ignis nocumẽtum, ſacri auctores depingunt: vt, Appoſuit tibi aquam & ignem; ad quod volueris, porrige manum. Ex eadem etiam ratione aqua viua certam atque perpetuam felilitatem ſignificat: vt, Me dereliquerunt fontem aquæ viuę. Significat etiam auxiliũ & ſubſidium: quod quale ſit, an commodum an incommodum, ex adiunctis epithetis explicatur. Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Aſſyriorum, vt bibas aquam fluminis? Simplicem prætereà victum, facilem atque parabilem & certum, aquæ pani coniunctæ præbent. Sic apud Iſaiam: Iſte in excelſis habitabit; munimenta ſaxorum ſublimitas eius: panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt. Aquarum deniq; tum natura, tum abundãtia & perpetua vbertas, ſobolem, prolem ac poſteritatem indicat: vt, Audite hæc domus Iacob, qui vocamini nomine Iſrael, & de aquis Iuda exiſtitis. Ac de aquis in vniuerſum hactenus diximus; de quibus aliâs ex varia locorum notatione per certa genera dicturi ſumus.

Iſai. 17. Ierem. 47. Ezech. 27. Pſalm. 41. Ezech. 26. Ezech. 31. Pſalm. 36. Apocal. 1. Apocal. 17. Pſal. 65. Iſai. 42. Eccl. 11. Ezech. 7. Iſai. 32. Iſai. 55. Iohan. 7. Eccleſ. 15. Ierem. 2. Ierem. 2. Iſai. 33. Iſai. 47.

INVNDATIO.

INVNDATIO vel diluuium vaſtationem ſignificat, quam efficere ſolet, s. s. e. vt, In diluuio prætereunte conſummationem faciet loci eius, & inimicos eius perſequentur tenebræ. Vaſtatio. Nahum. 1.

DE LVCE.

CAP. IX.

CÆLORVM, terræ, & aquarum naturam obſcuram penitus & latentem, inertemq. fore, niſi proxima Lux Dei iuſſu exiſtens conſequeretur, ipſa ratio atque ſacræ philoſophiæ contemplatio aperte docet. Quam ob rem in eodem principio, quo cælum & terra antè etiam, quàm vel dies, vel vllum aliud tempus eſſet, Lux orta eſt prima omnium, quæ Dei dicto effecta eſſe dicantur. Cætera enim ante lucem creata; lux verò Deo dicente fuiſſe ſcribitur. Et dixit Deus, Sit lux, & fuit lux. Eſt autem creatio obſcurior & ignotior hominibus; quippe quam quemadmodum Deus expedierit, neque ſacri libri exponant, neque eorum, qui cognoſcere voluerunt, quiſquam ſatis apertè indicarit: nam de ea, præterquam quòd præcedens materia excluditur, nihil explicatius à Theologis ſtatuitur. Primum autem creationis fundamentum ſapientiam & voluntatem diuinam fuiſſe arbitramur & tenemus. Id enim vox, in principio, arcanè ſignificat, quam Hieroſolymitana Paraphraſis, in ſapientia, interpretatur ſapientiſſimè. ſed quomodo quáue ratione id effectum ſit, non planè indicatur. Verùm enimuerò lucis ratio eò cæteris ante ipſam rebus præſtat, quo diuini dicti annotatione, & diuini etiam iudicij probatione, prima gaudet. Et vidit Deus lucem, quòd eſſet bona. Atqui cæli quidem locum, ſitum, officiumque ſuum ex diuino dicto poſtea obtinuere, ſed naturam ex creatione habuerunt. Idque Vates aliquando ſignificans canebat. Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Lux igitur prima diuinum verbum in mundo exiſtens audit, exiſtereque iuſſa firmat, prima ſeſe videndam, iudicandam & probandam præbet; prima diſtinctioni & ſeparationi rerum initium & opportunitatem affert: prima partium, numerorum, temporum, ordinum, & rationum vſum præbet; prima nomen certum & proprium in rerum natura ſortitur: prima aptandis ſæculis accommodatur; denique cognoſcendis, diſtinguendis, appellandiſque rebus omnibus prima fundamenta ſubſternit. Eſt autem duplex in ſacris libris nominata Lux: altera diuina omnino & inacceſſibilis, quam Deus habitat, quæ & ſpiritualis Lux dicitur; in qua nullæ nec ſocietate, nec ſucceſſione aut viciſſitudine tenebræ ſunt. Namque apud Deum nulla eſt tranſmutatio, neque viciſſitudinis obumbratio. de qua ſcriptum eſt. Quoniam Deus Lux eſt, & in eo tenebræ non ſunt vllę. Ex hac autem Luce omnia, quę ad beatorum ſpirituum & humanarum mentium illuſtrationem pertinẽt, emanant; ſicut ſcriptum eſt. Omne datum bonum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum. qua de re nos aliâs plura & exactiùs, eodem lumen adhibente, indicabimus. Altera verò Lux ea eſt, qua naturæ rerum varietas, pulchritudo, & ſpecies omnis conſpicienda præbetur. Hæc verò ex illa priori diuina Luce, non naturæ & dignitatis æqualitate, ſed efficacitatis & commoditatis certa quadam ſimilitudine, & arcana repræſentatione producta eſt. Prior illa ſemper fuit; poſterior hæc temporum & ſæculorũ omnium initio, magnum rebus omnibus, atque vniuerſo mundo commodum, magnum decus, & vſum magnum

Geneſ. 1. בראשית Pſal. 32. Iacob. 1. Iohan. 1. Iacob. 1.

afferens extitit: de qua etiam nos aliâs plenius ex diui-
no beneficio philoſophari cogitamus. Nunc verò ſer-
monum rationem vſumq́ue docebimus: ad cuius expli-
cationem operæpretium fuerit ea adnotare, quæ exi-
ſtentem in mundo lucem conſecuta fuere, videlicet
exiſtentiam primùm ipſam, hoc eſt, ſingularem exiſten-
di modum & à creatione diuerſum, inſpectionem, pro-
bationem, diſtinctionem, ſeparationem, partitionem,
numerum, ordinem, tempus, rationem, & denique no-
men. Namque ex hac rerum obſeruatione omnis de
luce & lumine ſermo ducitur, qui vel publicas vel pri-
uatas res, vtriuſque autem partis ratio vel animum vel
corpus reſpicit. Animaduertendum eſt, aliam ratio-
nem lucis, aliam luminis in Hebraica lingua eſſe. quam
tamen quia Latinę verſiones non perpetuò obſeruant;
nos ita, vt inueniemus, explicabimus. Lux Iſrael apud
Iſaiam Deum ſignificat, à quo Iſrael ex illa Iacobi hu-
militate & obſcuritate ad admirabilem illam & arcaná
dignitatem atque gloriam, quæ Iſraelis nomine indica-
Iſai. 10. tur, eductus fuit. Et erit lumen Iſrael in igne, & ſanctus
eius in flamma. Apud eundem autem vatem lux Dei
legem & veram doctrinam verbo Dei propoſitam ſi-
Iſai. 2. gnificat. Domus Iacob, venite & ambulemus in lumine
Domini. Et, Lucerna pedibus meis, verbum tuum; & lu-
Pſalm. 117. men ſemitis meis. Lux facierum vel illuminatio vultus
Dei, curam, prouidentiam, & gratiam diuinam indicat.
Pſal. 43. Dextera tua & brachium tuum & illuminatio vultus
tui, quoniam complacuiſti in eis. De eadem quoq; gra-
tia & prouidentia, præterea etiam miſericordia, illud
ſcriptum eſt. Emitte lucem tuam & veritatem tuam.
Pſalm. 42. Sapientia vera & doctrinæ ac ſcientiæ veritas Lux dici-
Eccleſ. 2. tur. Et vidi quòd tantùm præcederet ſapientia ſtulti-
tiam, quantùm differt lux à tenebris. &, Dulce lumen
Eccleſ. 11. & delectabile eſt oculis videre Solem. Et, Illuminare o-
Epheſ. 3. mnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti, &c. Veritas quoq;
& virtus lucis nomine celebratur; vt contrà falſitas &
Iſai. 5. vanitas, tenebrarum appellatione notatur. Ponentes te-
nebras lucem, & lucem tenebras. Adhuc modicum lu-
Iohan. 12. men in vobis eſt, ambulate dum lucem habetis, vt non
vos tenebræ comprehendant. Qui ambulat in tene-
Luc. 16. bris, neſcit quò vadat; dum lucem habetis, credite in
lucem, vt filij lucis ſitis. & filij huius ſeculi prudentiores
ſunt filijs lucis in generatione ſua. Felicitas, beatitudo,
beatio ipſa & proſperitas, ſiue vt accepta, ſiue vt effecta
& præſtita, frequenti lucis imagine oſtenditur. Et erit
Iſai. 30. lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter,
ſicut lux ſeptem dierum, in die qua alligauerit Domi-
Iſai. 59. nus vulnus populi ſui. & apud eundem Iſaiam. Expe-
ctauimus lucem, & ecce tenebræ: ſplendorem, & in te-
Miche. 7. nebris ambulauimus. Et Dominus lux mea eſt. Et edu-
Pſalm. 36. cit quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum ſicut
meridiem. & lux orta eſt iuſto, & rectis corde lætitia. &
Eſther. 7. apud Eſther Iudæis noua lux oriri viſa eſt, gaudium, ho-
nor & tripudium. Et Sapiẽs ait, Lux iuſtorum lætificat;
Prouer. 13. lucerna autem impiorum extinguetur. Ad hoc etiam
genus euentus boni ſucceſſusq́. referuntur: vt, Nónne
Iob. 17. lux impij extinguetur, nec ſplendebit flamma eius? Et
Iob. 29. illud, Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput
meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Iere-
Thren. 3. mias etiam lamẽtatus ait: Me minauit & adduxit in te-
nebras & non in lucem. & Iob poſt tenebras lucem ſpe-
Iob 17. rare ſe ait. Iuſtorum autem ſemita quaſi lux ſplendens
procedit vſque ad perfectum diem, quo loco proſperi-
tatis commodum ſucceſſum ſignificat lux. Iis autem,
qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent, & lucis deſi-
derium maximum, & vſus, cùm contigerit, gratiſſimus
Iſai. 9. eſt, ſicut ſcriptum eſt. Populus, qui ambulabat in tene-
bris, vidit lucem magnam. Quamobrem lux lætitiam
gaudiumq́ue ſignificat præcipuum: vt illud. Lux orta
Pſalm. 36. eſt iuſto, & lux iuſtorum lætificat; lucerna autem im-
piorum extinguetur. Et apud Ieremiam. Perdam, in-
Ierem. 25. quit Deus, ex eis vocem gaudij & vocem lætitiæ, vocem
ſponſi & vocem ſponſæ, vocem molæ & lumen lucer-
næ. quo in loco lumen ſiue lux, tranquillitatis, & pacis
comes lætitia eſt. & Amos: Nunquid non tenebræ dies Amos 5.
Domini & non lux? vbi quietem & ſecuritatem ſigni-
ficat lux. Deus etiam apertè pacem ſignificari lucis no-
mine indicauit. Ego Dominus formans lucem & creans Iſai. 45.
tenebras, faciens pacem & creans malum. Liberatio
autem à periculis & difficillimis miſerrimisq́ue rebus
lucis verbis explicatur. vt, Illuſtra faciem tuam ſupra Pſalm. 30.
ſeruum tuum: ſaluum me fac in miſericordia tua. Et Pſalm. 111.
exortum eſt in tenebris lumen rectis; miſericors, miſe-
rator & iuſtus. Præterea admiranda illa nouatio & ſub-
limitas, atque illuſtriſſima conditio, quæ diuini verbi
Ieſu Chriſti filij Dei virtute & efficientia hominum re-
bus allata fuit, lucis nomine celebratur: vt contrà locus
ille ſecundus, in quem homines ex primo originalis iu-
ſtitiæ & gratiæ ſtatu migrauerant, noctis, caliginis tene-
brarumq́ue verbis notatur. Surge, illuminare Ieruſa- Iſai. 60.
lem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te
orta eſt. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo
populos; ſuper te autem orietur Dominus, & gloria eius
in te videbitur: & ambulabunt gentes in lumine tuo, &
reges in ſplendore oris tui. Et quòd Iohannes exponit, Iohan. 1.
In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum; & lux in te-
nebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.
Et apud eundem Chriſtus. Ego ſum lux mundi. qui Iohan. 7.
ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lu-
men vitæ. Hæc autem admiranda & arcana ratio, quæ
plurimis aliâs nominibus exponi ſolet, vt iuſtitiæ, ſancti-
tatis, virtutis & veritatis, ſæpiſſimè vno lucis verbo indi-
catur: vt, Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem Epheſ. 5.
lux in Domino, vt filij lucis ambulate. Ad hæc etiam
illud conſequitur, quòd felicitas illa mortalibus optan-
da & expetenda magis, quàm diſputanda, inacceſſibilis
atque immenſæ cuiuſdam lucis nomine & imagine de-
pingitur. cuius non integram formam, ſed breue quod-
dam ſpecimen in virtute Apoſtolis oſtenſum eſt, Chri-
ſto in mõte Thabor transfigurato, cuius facies reſplen-
duit, ſicut Sol, & veſtimenta facta ſunt alba, ſicut nix. Matth. 17.
Lucis filij, veritatis gnari & pietatis ſtudioſi dicũtur: vt, Veritatis gnari.
Omnes enim vos filij lucis eſtis & filij diei, non ſumus Theſſal. 4.
noctis neque tenebrarum. Lux admirabilis Chriſtiana Sanctificatio.
ſanctificatio eſt, S. S. E. Vt virtutes annuntietis eius, qui 1. Pet. 2.
vocauit vos de tenebris, in admirabile lumẽ ſuum. Lux
veritatem, rationem, æquitatem iuſq́ue omne ſignificat, Ius, veritas virtus, ratio.
S. S. E. Quoniam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non
ſunt vllæ. Si dixerimus, Quoniam ſocietatem habe- Aequitas. 1. Ioan. 1.
mus cum eo, & in tenebris ambulamus; mentimur &
veritatem non facimus.

LVMEN, LVX.

Lvx doctrinæ & veritatis copia dicitur, & optimũ Doctrina. Matth. 5.
exemplum: vt, Vos eſtis lux mundi. &, Vt conuertan- Veritas.
tur à tenebris ad lucem. Euangelij illuminatio lux ap- Acto. 26. Euangelij illuminatio.
pellatur, S. S. E. Quòd ſi etiam opertum eſt Euange-
lium noſtrum, in ijs, qui pereunt: eſt opertum, in quibus 2. Cor. 4.
Deus huius ſęculi excæcauit mentes infidelium, vt non
fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti. Lu- Communicatio doctrinæ.
men ſuper candelabrum, virtutis & doctrinæ commu-
nicationem ſignificat S. S. E. Neque accendunt lucer- Matth. 5.
nam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper cãdelabrum;
& ſic luceat lux veſtra coram hominibus.

COLOR.

CANDOR puritatem & integritatem ſimplicita- Puritas. Integritas.
temq́ue ſignificat: vt, Antiquus dierum ſedit; veſtimen- Daniel. 7.
tum eius candidum quaſi nix. Albedo gloriam & iu- Gloria.
cunditatem atque lætitiam ſummam cum ſumma vir- Puritas.
tute & puritate. hoc indicabant Chriſti veſtimenta fa- Matth. 7.
cta, ſicut nix alba. Color purpureus terrorem admira- Terror.
tionemq́ue incutit, S. S. E. Aſpectus eorum quaſi lam- Nahum. 2.
pades; quaſi fulgura diſcurrentia. ad colorem veſtium
& armorum hæc referuntur. Ruffi equi Babylonio-
rum, nigri verò Perſarum regnum ſignificabant, S. S. E. Babylonij.
In quadriga prima equi ruffi. In quadriga ſecunda equi Perſæ.
nigri. In quadriga tertia, equi albi. Græci.

ALBEDO.

Natio. ALBEDO albúſue color nonnunquam certarum gentium ſymbolum eſt, quæ eiuſmodi coloris veſtibus *Zach.1.* vtuntur. Sic Græcorum regnum alborum equorũ imagine ſignificauit. *Lepra.* Nonnunquam lepram ſignificat, & *Leuit.13.* arguit in cute albor: vt in Leuitici libro frequenter legimus, Si color albus in cute fuerit, &c. *Antiquitas* In capillis ſe- *Apocal.1.* nectutem & antiquitatem ſignificat albedo. vt: Caput autem eius, & capilli erant cani tanquam lana alba. *Puritas.* Frequenter verò albus veſtium color puritatem & ſimplicitatem, candoremque mentis ſignificat, atque ab omni labe & nota ſemotam vitæ conditionem, quali cœ- *Iſai.1.* leſtes ſpiritus vtuntur: vt; Si fuerint peccata veſtra rubra ſicut coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fue- *Luc.9.* rint vt vermiculus, quaſi lana alba erunt. Et Chriſti veſti- *Iohan.20.* tus albus & refulgens factus fuiſſe dicitur. Sic etiam angeli in veſtibus albis viſi ſunt. Et habes pauca nomina *Apocal.3.* in Sardis, quæ non inquinauerunt veſtimẽta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.

TENEBRÆ.

CAP. X.

QVANQVAM tenebræ in mundi huius creatione & fabrica lucem anteceſſerint, à nobis tamen poſt lucem collocantur; quòd certam ſui cognoſcendi rationem non ex ſe (vtpote quæ obſcuræ, horribiles, & inuiſibiles atque ſenſibus importunæ ſunt) ſed ex lucis cõtentione conficiant. Quidquid enim de luce dicitur, idem de tenebris opponitur, quas diuina philoſophia non formatas vt lucem, ſed aut ſeorſum, aut ſimul cum cælo & terra atque abyſſis creatas docet; ſicut ſcri- *Iſai.45.* ptum eſt: Ego Dominus formans lucem & creans tenebras. Earum verò natura & vis ea eſt, vt omnium rerum pulchritudinem & nitorem cælent, diſtinctionem & ſeparationem, terminum atque definitionem confundant, permiſceant & perturbent. quæ res ad mali potius quàm boni rationem pertinet, ſicut ſcriptum eſt. Et *Geneſ.1.* tenebræ erant ſuper facies abyſſi. Et dixit Deus, Fiat lux: & vidit Deus lucem, quòd eſſet bona. Id quod de tenebris non dicitur. Nam tenebræ obſcuritate ſua neque videri, neque in bonorum numero ſeponi ſeſe patiuntur: quatenus enim priuatio ſunt, nihil habent laudabile: quatenus verò luci opponũtur & obſiſtunt, mali magis, quàm boni rationem ſequuntur: ſicut ſcriptum eſt. Formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Quanquam autem nulla rerum natura, vt natura eſt, mala ſit; nonnullæ tamen ſunt res, quæ, vt bonis aliis opponuntur, malæ eſſe dicuntur. Ex quo genere tenebrę ſunt, quæ hoc vtilitatis habere videntur, vt his, quos aliquando oppreſſerint, lucis vſuram commendabiliorem, gratioremque reddant; quanquam ne id ipſum tenebræ, ſed animi attendentis & cognoſcentis ratio, & cogitatio efficiat. ſicut ſcriptum eſt: Si *Eccleſ.11.* annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, &c. Vt verò, quæ de tenebrarum natura dici poſſunt, nulla apparent, niſi lucis naturam & virtutem cognoſcentibus; ita etiam, quæ de tenebris ad ſermonis vſum proferuntur, ex lucis contentione examinari debent. contraria enim ſibique oppoſita vtriuſque rei exempla ſunt. Tenebrarum igitur offenſio & ad intellectiuam animi partem, & ad eam, in qua appetitus & voluntas eſt, pertinet, atque illi errorem, huic horrorem doloremque affert. Ex quo fit, vt, quæ de tenebris efferuntur, orationes ad alterutrum genus pertineant. Prioris autẽ multa exempla afferri cùm poſſent, illuſtria quædam tantùm exponere placuit. Mendacium & falſitas, & id, quod veritati ac ſapientiæ opponitur, tenebrarum nomine ſignificatur; vt contrà, veritas & ſimplicitas lucis appellatione indicatur. Væ qui dicitis bonum malum, *Iſai.5.* & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem *Matth.6.* tenebras. Et illud: Si ergo lumen, quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Et vidi (inquit Sapiens) quòd tantùm præcederet ſapientia ſtultitiam, *Eccl.2.* quantùm differt lux à tenebris. Stultitiam hoc loco veritatis ignorationem & carentiam definimus, quam tenebris ſimillimam Sapiens eſſe ait. Quidquid autem vitiorum ex errore & veritatis ignorantia proficiſcitur, tenebræ à ſpiritu diuino dicitur: cuiuſmodi eſt ſuperbia, ambitio, inuidia, ira, contentio, cupiditas & auaritia, & reliquæ eiuſdem notæ artes; quibus homines aduerſus veritatem, virtutem & ſanctitudinem contendunt: ſicut ſcriptum eſt, Non eſt nobis colluctatio *Epheſ.6.* aduerſus carnem & ſanguinem; ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum. Interdum etiam ipſam religionis & veritatis ab hominibus affectatam negligentiam, & ſæculi huius ſapientiam, tenebras luci oppoſitas interpretamur. Vt, Filij huius ſæculi prudentiores ſunt in genera- *Luc.16.* tione ſua, quàm filij lucis. Ignorantiam etiam veræ atque vtilis doctrinæ apud Paulum tenebræ ſignificant. vt: Quæ ſocietas luci ad tenebras? Atqui ex inſcitia & *2.Cor.6.* ignorantia perturbatio quoque non minùs, quàm cetera, tenebris affinis oritur: ſicut ſcriptum eſt, Per diem *Iob.5.* incurrent tenebras, & quaſi in nocte, ſic palpabunt in meridie. Poſtremum autem ignorationis locum ij tenent, qui Chriſtum Dei filium, orbiſq́. redemptorem, vel non audierint, vel auditum agnoſcere noluerint. Eum autem locum tenebræ omnino occupant, & ſuo nomine ſignificant: de quibus Chriſtus ait, Adhuc mo- *Iohan.12.* dicum lumen in vobis eſt, ambulate dum lucem habetis, & non vos tenebræ comprehendant. Et quia dum hæc ignoratio manet, peccati regnum à Dei luce aliennũ viget & perſeuerat: ob eam rem is ſtatus tenebrarũ nomine fuit etiam à Chriſto Saulo Tharſenſi deſcriptus. Eripiens te de populis & gentibus, in quas nunc ego *Actor.26.* mitto te, aperire oculos eorum; vt conuertantur de tenebris ad lucem; & de poteſtate Satanæ ad Deum: qui (vt idem Apoſtolus affirmat) eripuit nos de poteſtate *Coloſſ.1.* tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ. De hac autem re ſæpè Iohannes diſſerit. Quia tenebræ *1.Iohan.2.* tranſierunt, & verum lumen iam lucet: Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt adhuc. Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt. Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt; & in tenebris ambulat, & neſcit quò vadat; quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Alterius verò generis, hoc eſt, mali & damni, quo appetitiua animi portio offendi ſolet, quædã nos exempla adnotauimus: plura, quòd ad hæc referri poſſent, prætermiſimus. Igitur malum in genere tenebras ſignificare Iſaias docuit. Ego Dominus creans tenebras & formans lucem, faciẽs *Iſai.45.* pacem & creans malum. In ſpecie verò metum & tribulationem, præſentemque anguſtiam, apud eundem Iſaiam ſignificari docemur. Aſpiciemus in terram; & *Iſai.5.* ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata eſt in caligine eius. & rurſum: Et ad terram intuebitur, & ecce *Iſai.7.* tribulatio & tenebræ, diſſolutio & anguſtia, & caligo perſequens, & non poterit auolare de anguſtia ſua. Et apud Micheam, Nõ læteris inimica mea ſuper me, quia *Miche.7.* cecidi; conſurgam cùm ſedero in tenebris: Dominus lux mea eſt. & Diem tenebrarum & caliginis calami- *Ioel.2.* toſum tempus appellat Ioel: quem etiam ſecuti Amos & Nahum, anguſtiam & preſſuram eodem modo enunciant. Nunquid non tenebræ dies Domini & non lux? *Amos.5.* & caligo, & non ſplendor in ea? Et inimicos Domini *Nahum.1.* perſequentur tenebræ. Me minauit & adduxit in tene- *Thren.3.* bras, & non in lucem. Periculum grauiſſimum & formidandũ tenebrarũ nomine indicatur, præcipuè verò cùm ignoratio & conſilij incertitudo accedit: ſicut ſcriptum eſt, Via impiorum tenebroſa: neſciunt vbi corruant. Et, *Prouer.4.* Fiat via illorum tenebræ & lubricum, & angelus Domi- *Pſal.34.* ni perſequens eos. Illud autem; Date Domino Deo ve- *Ierem.13.* ſtro gloriam antequam contenebreſcat, & antequam offendant pedes veſtri ad montes caliginoſos. Expectabitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis & in caliginem.

ginem, & quæ ad hanc rationem pertinent orationes
aliæ miſerrimum & grauiſſimum ſtatum ſignificant eo-
rum, qui ob propriã culpam reprobati & reiecti à Deo,
ſuiſque erroribus permiſſi, obcæcati induratique eua-
Iſaie.59. dunt. Ad quam rationem illa ſpectant. Expectauimus
lucem, & ecce tenebræ; ſplendorem, & in tenebris am-
bulauimus. Palpauimus ſicut cæci parietem, & quaſi
abſque oculis attrectauimus: impegimus meridie quaſi
in tenebris, & in caliginoſis quaſi mortui. Et apud Iob
Baldad Suites aiebat Nonne lux impij extinguetur, ne-
Iob. 18. que ſplendebit flamma ignis eius? Lux obtenebreſcet
in tabernaculo illius; & lucerna, quæ ſuper eum eſt, ex-
tinguetur. vnde in tenebris labi, grauiſſimi periculi fun-
ctionem ſignificat, cuius euitandi vel depellendi incer-
Ierem. 23. titudo magna conſequatur: ſicut ſcriptum eſt. Iccircò
via illorum erit quaſi lubricum in tenebris; impellentur
enim & corruent in ea. Et quia lucis vſuram omnem
mors adimit, eandemque ſepulchrum impedit, ſolet
interdum mors tenebrarum nomen occupare: vt apud
Thren. 3. Ieremiam. In tenebris collocauit me quaſi mortuos
ſempiternos. Obſeruauimus etiam nonnunquã vtram-
que partem, hoc eſt, veritatis ignorationem & pericu-
lorum conſequentiam atque experientiam ſimul tene-
Iſai 9. brarum nomine indicari: vt, Populus qui habitabat in
tenebris, vidit lucem magnam; & ſedentibus in regione
vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Tenebræ autem exterio-
res dictæ, conditionem eorum ſignificant, qui regni cæ-
leſtis cõmunione atque vſu indigni iudicati, & reiecti
Matth. 7. ſunt; apud quos nullus ordo, ſed ſempiternus horror in-
habitat, perpetuuſque fletus & ſtridor dentium audi-
tur. Huius autem conditionis initium ab illo indurato-
rum loco & ſtatu duci arbitramur. Illa verò minus ar-
cana quidem, ſed adnotanda tamen, obſeruatio eſt, vt
tenebræ ſecretum & cum paucis communicatum, aut
non omnibus pernoſcendum, vel negotium, vel conſi-
Matth. 10. lium ſignificent: vt, Quod dico vobis in tenebris, præ-
dicate in tectis. Et illud, quo diuinitatis ratio mortali-
Pſal. 17. bus incognita eſſe indicatur. Et poſuit tenebras latibu-
lum ſuum, tabernaculum eius in circuitu eius: tene-
broſa aqua in nubibus aëris. Tenebrarum quoque vſus
ijs optari ſolet, qui nocendi aut aliâs peccandi commo-
ditatem quærunt; ijs maximè hominibus, quorum vel
audaciæ metus, vel ſimulationi pudor obſtare poteſt.
Pſal. 10. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraue-
runt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro re-
Eccleſ. 23. ctos corde. & illud: Quis me videt? tenebræ circun-
dant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circunſpi-
cit me: quem vereor? Et nolite communicare operibus
Epheſ. 5. infructuoſis tenebrarum, magis autẽ redarguite. Quæ
enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere.

OBSCVRITAS.

Humilitas Ignobilitas. OBSCVRITAS ignobilitatem ſignificat & condi-
tionem humillimam vel ſeruilem, s. s. e. Sede tacens
Iſai. 47. & intra in tenebras filia Chaldæorum, quia non voca-
Peccatum. beris vltrà domina regnorum. Peccatum etiam &
peccati captiuitas huiuſmodi tranſlatione ſignifica-
Iſai. 49. tur, s. s. e. Vt ſuſcitares terram, & poſſideres hæredi-
tates diſſipatas; & diceres his qui in tenebris ſunt, exite.
Epheſ. 5. Eadem tranſlatione D. Paulus ait, Nolite communica-
re operibus infructuoſis tenebrarum, magis enim redar-
guite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt
& dicere.

VESPER.

VESPER tempus eſt, quo diurni labores operæque
Quies. Pſal. 103. ſoluuntur, in ruſticatione præcipuè, s. s. e. Exibit ho-
mo ad opus ſuum & operationem ſuam vſque ad ve-
Geneſ. 30. ſperam. Et redeunti ad veſperam Iacob de agro, egreſſa
eſt in occurſum Lia. & allegoricos, diurnę immunditiæ
Leuit. 11. Pſal. 29. periodus eſt, vſque ad veſperam: vt ſæpè in Leuitico
Impuritatis termi- legimus. Et, Ad veſperum durabit fletus, & ad matu-
nus. tinum lætitia. Eſt etiam ferarum tempus, ad rapinam
Intempeſtiuitas. commodum. s. s. e. Lupus ad veſperam vaſtauit eos:
Ierem. 5. Sophon. 3. & iudices eius lupi veſpere. Intempeſtiuum tempus
quoque veſperi nomine ſignificatur: vt, Mane ſemina Eccleſ. 11.
ſemen tuum; & veſpere ne ceſſet manus tua; hoc eſt,
opportunè & importunè.

MANE.

MANE & diluculum accuratum ſtudium & rem Studium. Diligẽtia.
diligenter maturatam ſignificat, s. s. e. Hæc dicit Do-
minus, Iudicate manè iudicium, & eruite vi õppreſſum Ierem. 21.
&c. &, Auditam fac mihi manè miſericordiam tuam, Pſal. 144.
quia in te ſperaui.

NOX.

NOX periculum & metum & triſtia omnia ſignifi- Pericula. Ruth. 1.
cat, s. s. e. Vbi pernoctaueris, pernoctabo, id eſt, omniũ
periculorum tuorum ſociam me præbebo. Eſt & nox Tribulatio luctus.
tempus luctibus & fletibus aptum, afflictioniſque in- Thren. 1.
dex s. s. e. Plorans plorauit in nocte. Furibus & no- Furibus tempus.
cẽtibus etiam opportunum tempus, ſicut s. e. Ipſi enim
diligenter ſcitis, quia dies Domini ſicut fur in nocte. &, Theſſal. 3.
Surgite & aſcendamus in nocte, & diſſipemus domos Ierem. 6.
eius. Vſurpatur etiam noctis nomen pro ſtatu & condi- Status iræ.
tione gratiæ diuinæ contraria, qualis eſt peccatorum &
impiorum, s. s. e. Vos autem fratres non eſtis in tene- 1. Theſ. 5.
bris; vt vos dies illa, tanquam fur, comprehendat: om-
nes enim vos filij lucis eſtis & filij diei: non ſumus no-
ctis neque tenebrarum. Ebrietatis & vitiorum ſtudio- Vitia. 1. Theſ. 5.
ſa vita, nox quoque dicitur, s. s. e. Qui enim dormiunt,
nocte dormiunt; qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. &, Rom. 13.
Abijciamus ergo opera tenebrarum; & induamur ar-
ma lucis; ſicut in die, honeſtè ambulemus. Nox cogi- Cogitationes ſecretę.
tationum mater, opportunaque occaſio, propter ſilen-
tium; & ſecretorum conſiliorum tempus, s. s. e. Inſu- Pſal. 15.
per & vſque ad noctem increpuerunt mihi renes mei. Pſalm. 16.
&, Probaſti cor meum & viſitaſti nocte. &, In lectulo Cantic. 3.
meo quæſiui per noctem, quem diligit anima mea. Va- Calamitas
nitatis, calamitatis & conſilij inopiam huiuſmodi verba conſilij inopia.
ſignificant, s. s. e. Propterea nox vobis pro viſione erit; Mich. 3.
& tenebræ pro diuinatione.

DE DIE.
CAP. XI.

APPELLAVIT autem Dominus lucem diem, quo
temporum, ætatum & ſæculorum rationem con-
ſtare & continuari voluit: ſicut ſcriptum eſt. Et factum Geneſ. 1.
eſt veſperè & manè dies vnus; & factum eſt veſperè &
manè dies ſecundus, &c. Atque dierũ ratio omnis ſic
à Deo nõ ſolùm cognoſci, ſed requiri & examinari ſigil-
latim dicitur; ſingulorumque dierum officia ad Dei lau
dem præſtari docemur: Dies diei eructat verbum. Præ- Pſal. 19.
tereà & Iob cùm diem, in qua natus fuerat, à Deo non
requiri optauerit, omnes dies requiri ſolere oſtendit. Iob. 3.
Dierum autem & noctium ratio in rerum cõceptibus,
genituris atq. productionibus ſpectari, argumento ſunt
animantes, atque in his homo præcipuè, qui certum &
conceptus & natalis ſui diem habet: ſicut ſcriptum eſt.
Pereat dies in qua natus ſum, & nox, in qua dictũ eſt, cõ-
ceptus eſt vir. Conſtat autẽ dies totus nocte & luce: ſi-
cut ſcriptum eſt, Et factum eſt veſperè & manè dies
vnus. ſed dies propriè illa eſt, quam lucis vſus occupat ab
aſcenſu auroræ vſque ad veſpertinum ſtellarum ortum,
quam mercenariorum diem ſacer ſermo appellat: ſicut
ſcriptum eſt: Et nos ipſi faciamus opus, & media pars Nehem. 4.
noſtrum teneat lanceas ab aſcenſu auroræ, donec egre-
diantur aſtra. Dicitur autem hoc totum tempus diei Matth. 20.
pondus: atque huiuſmodi diei veſper à Solis occaſu in-
cipit: ſicut ſcriptum eſt, Veſperè autem facto cùm oc- Marc. 1.
cidiſſet Sol. Eſt autem vtrique diei parti auroræ & ve-
ſperi magna ad temporum & cæli mutationes indican-
das opportunitas & commoditas, hominibus diuinitus
conceſſa. quam qui rectè tenuerint, de proxima cæli
aëriſque temperie & conſtitutione ſecundùm naturæ
obſeruationẽ diſſerere poſſint: ſicut ſcriptum eſt. Facto
veſpere dicitis, ſerenum erit, rubicundum enim eſt cæ- Matth. 16.
lum: & manè, Hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cæ-
lum: faciem ergo cæli dijudicare noſtis, &c. Dierum di-
uerſita-

uerſitatem & ſucceſſionem Sol efficit Deo auctore, à
quo non ſolùm luce & magnitudine, ſed celebritate
quoq; varij inſtituti ſunt dies: qua de re ſic Sapiens diſ-
Eccleſ. 35. ſerebat. Quare dies diem ſuperat, & iterum lux lucem,
& annus annũ à Sole? A Domini ſcientia ſeparati ſunt,
facto Sole, & præceptũ cuſtodiente. Et immutauit tem
pora & dies feſtos ipſorum, & in illis dies feſtos celebra-
uerunt ad horam. Ex ipſis exaltauit & magnificauit Do-
minus. Et ex ipſis poſuit in numero dierum. Conſtat
autem dies artificialis, qualis in Scriptura accipi ſolet, ſi-
ue breuis, ſiue longa fuerit, duodecim diurnis horis,
quibus res omnes ſuum ſecundùm naturã munus exer-
cere poſſunt. Nónne duodecim ſunt horæ diei? &, Si
Ioan. 11. quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem diei
videt. Atque hæc de diei natura & partibus à nobis de-
ſcripta ſermonis ratio indicata conſequetur. Solet au-
tem diei nomen, vel abſolutum, vel adiuncto notatum
in orationem induci. Prioris formulæ exempla illa ſunt,
quibus dies vel virtutem, vel opportunum tempus ad
virtutis exercitationem ſignificat: vt, Sicut in die hone-
Rom. 13. ſtè ambulemus, non in comeſſationibus & ebrietatibus,
&c. Item etiam illa, quibus gratiæ tempus atque ipſe
vſus hominibus diuinitus conceſſus, diei nomine indi-
catur. Sic apud Paulum pientiſſimi & probatiſſimi qui-
que ex Chriſtianis, filij diei dicuntur. Omnes enim vos
Theſ. 1. filij lucis eſtis, & filij diei. & paulo inferiùs. Nos autem
qui diei ſumus, ſobrij ſumus, induti lorica fidei & cha-
ritate. Poſterioris verò formulæ huiuſmodi multa ex-
empla habemus. Dies pauoris, pauorem ipſum, metum,
Ezech. 7. perturbationemq; ſignificat. Propè eſt dies occiſionis,
& non gloriæ mõtium. Et ecce dies, ecce venit: egreſſa
eſt contritio, floruit virga. Sic dies nubis, triſte, obſcurũ
& calamitoſum tempus apud vates & ſacros auctores
Ezech. 30. alios ſignificat. Væ diei, quia iuxtà eſt dies, & appropin-
quat dies Domini, dies nubis, tempus gentium erit. Et
veniet gladius in Ægyptum, & erit pauor in Æthiopia.
& paulo inferiùs eadem figura. Et in Taphnis nigreſcet
dies, cùm contriuero ibi ſceptra Aegypti, & defecerit
in ea ſuperbia potentiæ eius, ipſam nubes operiet Ex
eodem autem genere eſt alicui cuipiam adſcriptus dies,
quem calamitatis & pænarum atque adeò vltionis erga
Pſal. 37. illum ipſum rectè interpretabimur: vt, Dominus autem
irridebit eum; quoniam proſpicit, quòd veniet dies eius.
Verùm enimuerò dies Domini vltionis & iudicij exer-
Iſai. 2. cendi dies eſt. Quia dies Domini exercituum ſuper
omnem ſuperbum & excelſum, & ſuper omnem
arrogantem, & humiliabitur. Eiuſdem ferè argu-
menti eſt dies aduentus Chriſti: extremi enim iudicij
1. cor. 1. tempus indicat. Expectantibus reuelationem Domini
noſtri Ieſu Chriſti (qui & cõfirmabit vos vſque in finem
ſine crimine) in die aduentus Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti. Atque diei illuſtriſſima & potentiſſima pars eſt Me-
Meridies. ridies, qui & luce pollet clariori, & grauiori æſtus vi fer-
uet. Ex altera autem parte iucunditatis & proſperitatis
gradum ſummum. ex altera verò preſſuræ & afflictio-
nis vehementiam ſacri auctores arcano ſermone deſcri-
Iob. 11. bunt. Alterius partis huiuſmodi exempla ſunt. Et quaſi
Meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam: & cùm
te cõſumptum putaueris, orieris vt lucifer. & illud, De-
Pſal. 37. ducet quaſi lumen iuſtitiam tuam, iudicium tuum tan-
quam Meridiem. Alterius verò illud partis eſt exem-
Cantic. 1. plum. Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in Meridie.
Porrò dies nocti in oratione cõiunctus, continuationis,
Thren. 2. atque perpetuitatis rationem obtinet. Deduc quaſi tor-
rentem lachrymas per diem & noctem, & non des re-
Pſal. 1. quiem tibi. Et in Lege Domini voluntas eius, & in Le-
ge eius meditabitur die ac nocte. Die & nocte circun-
dabit eam ſuper muros eius iniquitas & dolus.

HORA.

CERTE etiam dierum partes horæ ſunt, admirabi-
li & illuſtri diuinæ ſapientiæ ordine conſtitutæ, quibus
tum lucis, tum tenebrarum ratio diſtinguitur, tum re-
rum omnium duratio, ſucceſſus & opportunitas adno-
tatur & arguitur. Sic enim Petrus obiectam ſibi & con-
diſcipulis ab aduerſariis Chriſti malitioſa quadam in-
terpretatione ebrietatem horarum adnotatione redar-
guit. Non enim (ſicut vos æſtimatis) hi ebrij ſunt, cùm *Actor. 2.*
ſit hora diei tertia. ſic à mane ſummo vſque ad ſacrifi-
cij horam, opportunum & idoneum tempus ad vatici-
nandum exiſtimabatur ſacrificulis illis, & populo ſpe- *3. Reg. 17.*
ctanti, dum, quid miraculi falſa numina facere poſſent,
obſeruaretur. Sic etiam certæ in ſacris libris horæ indi-
catæ ſunt, quibus vel angeli vatibus & ſanctis viris viſi,
vel miracula alia edita fuerint. Hora MINHHAH Ga- *Daniel. 9.*
briel Danieli. idemque Zachariæ THYMIAMATIS *Luc. 1.*
hora apparet. Et Petrus ſexta hora eſurit, atque admi- *Actor. 10.*
rando illo ſpectro diuinum de gentium vocatione con-
ſilium docetur. Nona etiam eiuſdem diei hora Cor-
nelius angelum de gratia ac ſalute diuina ſibi conferen-
da lætiſſimum nuntium accipit. Magnum verò ad mi-
raculorum examinandam certitudinem momentũ ho-
rarum obſeruatio habet. Atque horarum ratio vel tem-
poris decurſu, vel agendarũ rerum adnotationibus pu-
tatur. Temporis decurſu horæ duodecim numeran-
tur. ſicut ſcriptũ eſt: Nónne duodecim horæ ſunt diei?
quæ numerorum nominibus ordinantur hoc modo.
Prima hora vel primum manè à Solis ortu dicitur, qua *Matth. 20.*
familiæ pater operarios primùm conduxit, & egreſſus
eſt circa horam tertiam. iterum autem exiuit circa ſe-
xtam & nonam horam: circa vndecimam verò exijt, &
inuenit alios ſtantes, & dixit, Quid ſtatis hic tota die
otioſi? tota die dixit, quòd proximus eſſet veſper diei
finis dictus, qui vndecima hora conſpicitur: vt illi primi
operarij indicabant: Hi nouiſſimi vna hora fecerunt. Ea
autem hora Veſpera dicitur: vt ſcriptum eſt. Cùm iam *Marc. 11.*
veſpera eſſet hora, exijt in Bethaniam cum duodecim.
Clauditur autem dies altera ex parte manè, altera verò
veſpera. Exitus matutini & veſperæ delectaberis. Ex his
autem, quæ commemorauimus, ceterarum horarum
nomina ordinis ratione arguuntúr, vt ſecunda, quarta,
quinta, ſeptima, octaua, decima. Sic enim hora ſeptima *Iohan. 4.*
filium ſuum melius habuiſſe, à ſeruis cognouit. & hora
quaſi decima Andreas & alij Ioannis diſcipuli ad Ieſum *Iohan. 1.*
venerunt. Horas autem noctis iiſdem ordinis nomini-
bus dici, manifeſto ſcripturarum loco docemur. Nam
Paulus à tertia hora noctis Ieroſolymis Cæſaream tra- *Acto. 23.*
duci iuſſus eſt. Atque hoc modo per horas dies partiri
ſolet. Idem etiam ex initij, medij & finis notatione, in
manè, veſperam & meridiem diuiditur: vt, Veſpere & *Pſal. 55.*
manè, & meridie narrabo & annuntiabo. Eſt autem al-
tera horarum (vt diximus) adnotatio ex agendarum re-
rum opportunitatibus obſeruata: ſicut ſcriptũ eſt. Om- *Eccli. 39.*
ne opus hora ſua ſubminiſtrauit. Atque hæc ratio tum
in ſacris, tum in aliis rebus agendis initur. Sic Baalim ſa-
crificuli vſque ad horã Minhha, quæ ZZAHHARAIM *3. Reg. 17.*
erat, prophetaſſe ſcribuntur, & manè etiam cùm offer- *4. Reg. 3.*
retur Minhha. & Zacharias erat orans hora incenſi. &
Petrus horam orationis nonam indicat. ſic hora pran- *Acto. 3.*
dij inter ZZAHHARAIM Ioſeph cum fratribus cœ- *Geneſ. 43.*
naſſe dicitur. & in Suſannæ hiſtoria hora prandij duo *Daniel. 13.*
ſenes domum repetunt. Et diſcipuli ad Chriſtum, De-
ſertus eſt, inquiunt, locus, & hora iam præterijt. &, Ho- *Matth. 14.* *Eccl. 32.*
ra ſurgendi non te trices, dicebat Sapiens. Quæ verò ar-
canum ſermonem ſpectant, illa ſunt. Hora cùm ex
Hebraico verbo עת Latinè redditur, opportunũ & ido-
neum ſecundum naturam alicui rei tempus ſignificat;
vt in conceptibus & partubus feminarum ſæpè obſer-
uatur; & in arborum & aliarum rerũ fructibus opportu-
nis etiam Hebraicè adnotauimus: vt, In tempore iſto in
hora habebis in vtero filium. Poſterius nomen, in hora, *4 Reg. 4.*
filium ſuo tempore maturè pariendum indicat; vt tan-
dem factum Scriptura narrat: Et concepit mulier & pe-
perit filium in tempore, & in hora eadem qua dixerat
Heliſæus. Præterea ſingularem quandam, & decretam
rei alicuius agendæ opportunitatem, horæ nomine in-
dicat ſacer ſermo. De die illa & hora nemo ſcit. Neſcitis *Matth. 24.*

qua hora Dominus venturus eſt. Huic illa ratio proxi-
ma eſt, vt hora grauiſſimum aliquod diſcrimen, & du-
riſſimum periculum, imò etiam certiſſimum laborem
ſignificet. De hac autem hora Chriſtus Dominus Pa-
Marc.14. trem orabat,vt tranſiret ab eo hora,quam tandem ſubi-
turus diſcipulis indicauit: Sufficit,venit hora: Ecce filius
hominis tradetur in manus peccatorū. &, Mulier cùm
Iohan.16. parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius :&, Venit
Apocal.14. hora iudicij eius, & hora, vt timeat. Opportunitatem
quoque vel ſtudiorum, vel optatæ rei agendæ aut adi-
piſcendæ pro vario perſonarum genere,horæ nomine
interpretamur. in bonum quidem hoc modo. Quid
Iohan. 2. mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea. &, Venit
Iohan. 4. hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt pa
Ioan.17. trem in ſpiritu & veritate: &, Pater, venit hora,clarifi-
Luc.22. ca me. in malum verò ſic. Hæc eſt hora veſtra & pote-
ſtas tenebrarum. Præterea breue ſpacium & facilè ſu-
perabile tempus; cuius vel ſenſus, ſi durum ac difficile;
vel vſus,ſi gratum ac iucundum fuerit, exiguæ duratio-
nis futurus ſit, horæ vel abſoluto, vel cum vnitate con-
Ioan.5. iuncto nomine ſignificatur: vt, Vos autem voluiſtis ad
Matth.26. horam exultare in luce eius: & illud, Non potuiſtis vna
hora vigilare mecum? &, Si ad horam vos contriſtauit,
2.Cor.7. nunc gaudeo. &, Forſitan ideò receſſit ad horam à te,vt
Philemon. æternum illum reciperes. In miraculorum autem ra-
tione examinanda plurimum momenti ad faciendam
fidem habet horarum obſeruatio exacta, maximè in eo
rerum genere, quæ aliàs ſecundùm naturam edi ſpe-
ctarique ſolent; vt in pluuiis, tonitruis, grandine, ven-
tis, morborum curationibus: quæ ſi cum prædicto antè
temporis articulo conueniant, miraculorum & ſigno-
Exod.9. rum vim habere probantur: vt, Pluam cras hac ipſa ho-
ra grandinem. &, Hac ipſa hora,quæ nunc eſt, cras mit-
1.Reg.9. tam ad te virum de terra Beniamin. Vnde in cogno-
ſcendis Chriſti miraculis diligentem horarum exami-
Matth. 7. nationem adhibitam legimus: Et ſanatus eſt puer in
illa hora. &,Salua facta eſt mulier in illa hora.Et regulus
Ioan. 4. ille cùm interrogata hora,in qua filius melius habuiſſet,
audiret, quòd heri hora tertia reliquiſſet eum febris,co-
gnouit, quia illa hora erat, in qua dixit ei Ieſus, Filius
tuus viuit. Porrò nouiſſima hora teſtamenti noui tem-
pus ad extremum vſque mundi huius diem ſignificat.
1.Iohan.2. Filioli, nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis, quòd antè
Chriſtus venit,&c. In illis etiā partibus & horis, quibus
dies vtrimque clauditur manè & veſpere, arcani etiam
ſermonis ratio ſpectatur. Namque manè opportunum
& commodum tempus ac maturitatem præcipuam ad
aliquid agendum; veſper autem minus opportunum,
non tamen prætermittendum,tempus ſignificat.& præ-
tereà eadem ferè ratione humanæ vitæ ſpectandæ &
obſeruandæ initium, vt adoleſcentiā, itemque eiuſdem
finem,manè & veſper indicat. Vtriuſque autem ſigni-
Eccl.11. ficationis exemplum illud ſatis illuſtre eſt. Manè ſe-
mina ſemen tuum, & veſperè ne ceſſet manus tua, quia
neſcis, quid magis oriatur,hoc aut illud; & ſi vtrumque
ſimul, melius erit. Ad hanc autem rationem illud per-
Iſai.14 tinet, Lucifer, qui manè oriebaris. Illud autem poſte-
rioris generis exemplum eſt. Manè floreat & tranſeat,
Pſal.79. veſperè autem induret & areſcat. In quibus verò ora-
tionibus manè abſolutè vſurpatur, diligentiæ, ſedulita-
tis, ſollicitudinis interpretatio commodè adhibetur: vt,
Pſal. 5. Domine manè exaudies vocem meam, manè aſtabo ti-
bi & videbo, manè oratio mea præueniet te. Et quod
Prouer.7. à Sapientia dictum eſt: Ego diligentes me diligo; & qui
manè vigilant ad me, inuenient me. Et in tribulatione
Oſe. 6. ſua manè conſurgent ad me. Proſperi etiam ſtatus ini-
tium manè primùm lucenti adſimilari in ſacro ſermo-
Iſai.57. ne ſolet: vt, Erumpet quaſi manè lumen tuum. Sed
quoniam breuiſſimè matutinum tempus tranſit, ſolet
etiam breuem & inconſtantem proſperitatem indica-
Oſe.11. re. Sicut manè tranſit,pertranſijt rex Iſrael. Vim præte-
reà ſubitam & vndequaque diffuſam, atque ob ipſum,
quòd vndequaque diffuſa eſt, ineuitabilem atque in-
ſuperabilem manè in loco ſignificat: vt, Propè eſt dies Ioel. 2.
tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis, quaſi
manè expanſum ſuper montes, populus multus & for-
tis. Ad hæc manè tenebris oppoſitum felicioris condi-
tionis imaginem exprimit: Conuertentem in manè Amos. 5.
tenebras,& noctem in diem mutantem. Veſper,veſpe-
rum & veſpera(namque omnibus generibus eadem res
à Latinis ex Hebraico redditur) poſtrema diei pars eſt,
& cuiuſcunque diurni negotij finem ſignificat: quid-
quid enim per diem agi, exerceri, aut obſeruari debet,
veſpertini temporis terminum non excedit. Hinc illa
frequens in ritibus & ceremoniis Veſperi adnotatio: vt,
Et erit immundus vſque ad veſperum, & polluetur Leuit.11.
vſque ad veſperum. &, Suſpenſi fuerunt vſque ad ve- Ioſue 10.
ſperum. Diurnæ etiam operæ finem Veſperus impo-
nit: vt, Redeunti ad veſperam Iacob. &, Collegit er- Gen. 30.
go in agro vſque ad veſperam. Illa verò rarior, ſed ex- Ruth. 2.
quiſitior adnotatio eſt, quòd veſpera vt diei terminum
alteriuſque temporis initium & mutationem habet, ſic
laborum præſentium finem ægris animis allatura eſſe
videtur: id quod aliquando vſu venire ſolet,non tamen
perpetuò. Sic Iob lamentabatur: Si dormiero, dicam,
quando conſurgam? & rurſum expectabo veſperam, & Iob. 7.
replebor doloribus vſque ad tenebras. Et in prædictio-
nibus Moyſes, Manè, inquit, dices, Quis mihi det ve-
ſperum? & veſperè, quis mihi det manè? propter cor- Deut.27.
dis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ
tuis videbis oculis. Ad hanc rationem illud pertinet, Ad
veſperū demorabitur fletus,& ad matutinū lætitia. & il- Pſalm.29.
lud, Exitus matutini & veſperæ delectabis. & Sapiens, Pſal. 64.
A manè,inquit, vſque ad veſperam immutabitur tem- Eccleſ. 17.
pus. Præterea veſperè & manè, quæ diem vnum con-
ficiunt, integram operam & penſum diurnum ſæpè in-
dicant: vt, Commiſſum eſt prælium à manè vſque ad 1.Mach. 9.
veſperum. &,Suadenſque eis de Ieſu ex Lege Moſi &
prophetis à manè vſque ad veſperam: & illud, Exibit Actor.27.
homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad Pſal. 103.
veſperam. Accidit autem non rarò, vt hæc eadem
oratio anguſtos breuiſſimi temporis terminos adnotet:
vt, De manè vſque ad veſperam ſuccidetur. &, De ma- Iob.4.
nè vſque ad veſperam finies me. Illa verò ſimul con- Iſai. 37.
iuncta, veſpere, manè, & Meridies, aſſiduam curam,
perpetuumque ſtudium atque indeficientem operam
ſignificat: vt, Veſperè & manè, & meridie clamabo. Pſalm.54.
Porrò quarundam rerum natura fit; vt veſper com-
modiſſimum ad nocendum tempus eſſe videatur; id
quod lupis & rapacibus feris vſu venit: ſicut ſcriptum
eſt. Poſuiſti tenebras,& facta eſt nox: in ipſa pertranſi- Pſal.103.
bunt omnes beſtiæ ſiluæ. Catuli leonū rugientes vt ra-
piant, & quærant à Deo eſcam ſibi. Hinc illæ oratio-
nes apud vates: Lupus ad veſperam vaſtauit eam: &, Ierem.5.
Iudices eius lupi veſperè non relinquebant in manè. Sopho.3.

TEMPESTATES.

VINDEMIA meſſis & æſtas lætitiæ tempora, com- Lætitia.
moditatum opportunitatumque bonarum ſymbola
continent, S. S. E. Tranſijt meſſis,finita eſt æſtas, & nos Ierem. 9.
ſaluati non ſumus. Subitò aduerbium temporis repen-
tini, improuiſam rem ſignificat, & ideò grauiorem: vt, Res grauis & moleſta.
Miſi ſuper ciuitates repentè terrorem. Diluculum Ierem.15.
manè negotium accuratum & maturatum indicat: vt, Maturitas.
Iudicate manè iudicium, &c. Neque heri neque nu- Ierem. 21.
diuſtertius,rem omnino ante actam negat. Sic apud Nunquam antea.
Ruth, Quòd reliqueris parentes & terram, in qua na-
ta es: & veneris ad populum, quem nec heri neque Ruth.2.
nudiuſtertius noueras. Temporis mutationem opta-
re,anguſtiam magnam, & miſerrimum ſtatum ar- Anguſtia.
guit, S. S. E. Manè dices, Quis mihi det veſperum? Afflictio.
& veſperè, Quis mihi det manè, propter cordis tui Deut.28.
formidinem.

HIEMS.

HIEMS tempus durum & vitæ conditionem mi- Miſera conditio.
ſeram & laboribus implicitam, allegoricè interpreta-
mur: vt, Iam enim hiems tranſijt. Simplici ſignifica- Cant. 2.
tione

Tempus importunũ tione hiems tempus impeditum atque ad iter facien-
dum, & ad fugam maximè importunum habetur,
2.Timoth.4. S. S. E. Feſtina ante hiemem venire: &, Orate vt non
Matth.24. fiat fuga veſtra in hieme.

DE TEMPORE.

CAP. XII.

Geneſ.1. PRIMAM mundi diem tempori initium feciſſe legimus. Et fuit veſperè & fuit manè dies primus. Antè enim, quàm mundus fieret, nullum tempus fuerat; ſed anguſta quædam Dei comes æternitas, atque ſibi conſtans, eademque permanentia: ſicut ſcriptum eſt.
Iſaia.41. Quis hæc operatus eſt & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus primus & nouiſſimus ego ſum.
Pſal.101. &, Initio tu Domine terrã fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli. Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. Et ſicut opertorium mutabis eos & mutabũtur; tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Eſt itaque tempus mundo congenita, & comes durationis ratio: quæ cùm perpetua & partibus omnibus æquabilis atque ſui ſimilis per ſe ſit; magnas tamen rebus aliis multiplicesque varietates, opportunitates, atque importunitates adfert, ſicut ſcriptum eſt: Tempus poſuit tenebris, & vniuerſorum finem ipſe conſyderat, lapidem quoque caliginis & vmbram mortis. Diuidit torrens à populo peregrinante, eos, quos oblitus eſt pes egentis hominis, & inuios. Terra, dè qua oriebatur panis in loco ſuo, igni ſubuerſa eſt. Omnia autem, quæ mundi ambitu continentur, atque adeò cælum ipſum, quod cetera continet, temporis rationem ſequi, atque vim mutatione
Pſal.101. experiri, legimus. Ipſi peribunt, tu autem permanes, & mutabuntur; tu autem idem ipſe es. Nulla itaque ſui parte temporis vis Deum attingere poteſt, cùm tamen alias res nunc longitudine, nunc breuitate & ſemper varietate maxima vel iuuet, vel angat, vel premat, vel liberet, vel denique multis modis afficiat. Nam & tempus quoddã ad humanæ vitę breuitatem relatum, longum dicitur; vt mille anni. quoddam verò breue, vt dies vnus, aliud breuiſſimum & irrecuperabile hominibus, vt dies heſterna. aliud verò ferè nullius momenti atque æſtimationis habetur, vt hora, nocturna cuſtodia. quarum omnium rationum vel vſu & ſenſu, vel expectatione & metu, vel denique cogitatione euenit, vt homines vehementer moueantur & ſollicitentur: vt, Nolite ſolliciti eſſe de craſtino. &, Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. &, Complebuntur dies luctus tui. &, Expectauit Noe vltrà ſeptem diebus aliis. &, Impleti ſunt omnes dies eius nongentorũ & quinquaginta annorum, & mortuus eſt. Quàm verò libera, quàm ab his ſollicitudinibus & anguſtiis aliena, diuina natura feliciſſima ſit, cum multis aliàs, tum illo illuſtri carmine apertè indicatur. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna, quæ præteriit, & cuſtodia in nocte: Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. &, Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te, in momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Breuiſſima igitur apud Deum, ea etiam longiſſima apud homines temporis ratio eſt: cùm tamen quæ lõgiſſima hominibus vita eſt, exiguo tempore eoq. multis incommoditatibus pleno ſubducatur: ſicut ſcriptum eſt, Dies annorum noſtrorũ in ipſis, ſeptuaginta anni. ſi autem in robuſtis, octoginta; & amplius eorũ, labor & dolor. Affert autem, vt diximus, tempus varias & multiplices rebus mutationes & commoditates atq. incõmoditates, etiam, vt in ætatibus cùm aliarũ rerum, tum animalium eſt manifeſtum, conceptum, natiuitatem, incrementum, decrementum, ſenectam & finem, exitum atque euentus alios. Ex qua ratione illa præceptoris noſtri ſententia eſt; Sufficit diei malitia ſua: & illud etiam quod à Sapiente obſeruatum, atque ad noſtram eruditionem eſt adnotatum. Omnia tempus habent, & ſuis ſpaciis tranſeunt vniuerſa ſub cælo: Tempus naſcendi & tempus moriendi, tempus plantandi & tempus euellendi, quod plantatum eſt. Tempus occidendi & tempus ſanandi, tempus deſtruendi & tempus ædificandi, tempus flendi & tempus ridendi, tempus plangendi & tempus ſaltandi, tempus ſpargendi lapides & tempus colligendi, tempus amplexandi & tempus longè fieri ab amplexibus, tempus acquirendi & tempus perdendi, tempus cuſtodiendi & tempus abijciendi, tempus ſcindendi & tempus conſuendi, tempus tacendi & tempus loquendi, tempus dilectionis & tempus odij, tempus belli & tempus pacis. Quid amplius habet homo de labore ſuo? vidi afflictionem, quã dedit Deus filiis hominum vt diſtendantur in ea. Conſtat autem tempus præcipuè diebus & noctibus. dies verò & noctes horis, vt iam dictum fuerat, metiri ſolemus. atque horæ non partes; ſed articuli potius temporis ſunt. Ex his autem temporis rationibus omnis orationum explicatio petenda eſt: vt tempus dicere vel vocare, eſt opportunitatem ad aliquid exequendum ſtatutam vrgere: vt, Vocauit aduerſum me tempus, vt contereret electos meos. Et fructum ſuum dabit in tempore ſuo: &, Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. Quia tempus miſerendi eius, quia venit tempus. Et tempus faciendi Domine. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo. Miluus in cælo cognouit tempus ſuum: turtur & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui. Et vidi te, & ecce tempus tuum. Illa verò manifeſta per ſe ſunt, ita vt expoſitionis noſtræ diligentiã minimè deſiderent, quæ longi aut breuis, vel magni aut exigui, vel totius, vel nullius temporis rationem indicant: vt Iacob filium ſuum multo tempore luxiſſe, & inter primum & ſecundum filiorum eius in Ægyptum iter, aliquantum temporis fluxiſſe ſcribitur. At verò obſeruatione dignum videtur, quòd quæ breui & certo temporis articulo fiant, longiori ſpatio facta eſſe, idque non impropriè, pronuntiantur. Vt Ionæ KIKAION herba vna nocte nata eſſe, & vna nocte periiſſe dicitur, quæ tamen exiguo momento aſcenſu diluculi à verme corroſa interierat. Porrò breuis temporis mẽtio vſum conſuetudinemque breuem, atque ideo rem ignotam, contrà verò longioris temporis adnotatio, familiaritatem & conſuetudinem diuturniorem ſignificat, vt apud Ruth. Quòd reliqueris parentes tuos & terram, in qua nata es; & veneris ad populum, quem neſciebas ab heri & nudiustertius.

Iob.28. · Matth.6. · Iob.14. · Iſai.60. · Geneſ.7. · Geneſ.9. · Pſal.89. · Iſai.54. · Pſal.89. · Matth.6. · Eccleſ.3. · Thren.1. · Pſal.1. · Pſal.31. · Pſal.101. · Pſal.117. · Prouer.25. · Ierem.7. · Ezech.6. · Geneſ.37. · Geneſ.40. · Ionæ 4. · Ruth.1.

SECVLVM.

SECVLVM, & mundum ſignificat propter eius inſtabilitatem, & fluxum perpetuum atque rerum mutationem omnium, quæ ſub cælo ſunt. Eſtq; verbum cælorum & diuinarum rerum æternitati, maieſtati & dignitati oppoſitum, humanamque ſapientiam & carnis arguit prudentiam, à diuini ſpiritus ſapientia alienam. Atque hæc obſeruatio magnam adfert lucem ad multa ſacrorum librorum loca cognoſcenda; vt, Filij huius ſeculi prudentiores ſunt in generatione ſua, quàm filij lucis. Et ſollicitudo ſeculi iſtius, &c. ſuffocat verbum. Hinc ſeculare adiectiuum, & ſecularia in eadem ſignificatione à Paulo vſurpantur. Seculum etiam, quanquam certum temporis ſpacium ſit, nempe quinquaginta annorum & maius cẽtum annorum, S. S. E. Et erit illi ſeruus in ſeculum. tamen frequenter pro longiſſimo tempore vſurpatur. Et ſi duo ſecula vel plura coniungantur, perpetuitatem omnis humani ingenij menſura maiorem ſignificant, proximeque æternitatem indicant, eamque aliquando indicant: vt ex variorum exemplorum ſententia & diligenti obſeruatione conſtabit. vt, Sedes tua Deus in ſeculũ ſeculi: &, Beati, qui habitãt in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. &, Sit gloria Domini in ſecula. &, Sicut locutus eſt ad patres noſtros Abraham & ſemini eius in ſecula.

Mundus. · Res humanæ & terrenæ. · Luc.16. · Marc.4. · 1.Cor.6. · Longum tempus certum. · Exod.21. · Longiſſimum tempus. · Perpetuitas. · Aeternitas. · Pſal.44. · Pſal.83. · Pſal.103. · Luc.1.

DE MENSVRA.

CAP. XIII.

EX lucis ac tenebrarum diſtinctione tempus, ex tempore menſuram, ex menſura verò numerorum rationem ortam fuiſſe legimus. Et fuit veſperè & fuit manè dies primus. Eſt autem menſura ſingularum rerum Menſuræ definitio. magnitudo & quantitas certis atque continentibus terminis notabilis. Id enim oratio illa ſignificat: Et fuit manè & fuit veſperè dies vnus. His duobus limitibus veſperè & manè certis & conſtitutis, prima rerum omniũ diei menſuratio adnotata eſt, dies vnus; mox verò menſuratio proportionem peperiſſe ſcribitur. Namque inter ea, quæ veſperè & manè continentur, hoc eſt, inter lucem & tenebras, proportio ſpectatur inſignis, altera parte interdum creſcente, altera eadem proportione decreſcente; vtpote cùm vtraque ſimul certis terminis & perpetuis cohibeatur; alterutra verò alteram varijs, ſed notabilibus & certa ratione deductis momẽtis, nonnunquam vincat, aut ſeſe vincere ſinat. Iiſdem namque ſpatiis nunc tenebræ lucem, nunc lux tenebras certis anni curſibus ſuperat. Quanquam verò id nunc in diebus & noctibus Sol & Luna exactè efficiant: ſicut ſcriptum eſt, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora, dies & annos: tamen ex lucis ac tenebrarum, ex veſperæ & manè ratione proportio ipſa verè extiterat. Non enim veſper & manè eſſe poterant, niſi lucis & tenebrarum incremento ac decremento: atque hoc ipſum ſine proportione non eſt. Igitur menſura vna ex mundi ac rerum partibus ac ornamentis eſt, eaque nõ ſolùm hominibus, & iis, quæ ratione aut mente vtuntur, naturis; ſed brutis quoque animantibus notabilis. Rerum namque magnitudines, & temporum locorumque ſpatia, aliæ etiam præter hominem animantes obſeruant & cognoſcunt, ac ſeſe actioneſque ſuas ad eiuſmodi obſeruationem & notitiam diuidunt atque componunt: ſicut Pſal. 103. ſcriptum eſt. Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox: in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſiluæ. Catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi: ortus eſt Sol, & congregabuntur; & in cubilibus ſuis collocabuntur. Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam. Quàm magnificata ſunt opera tua Domine! omnia in ſapientia feciſti. Menſuræ autem rationem pondus quoque conſequitur. Etenim vt menſura magnitudinis, ſic pondus grauitatis rationem & proportionem obtinet. Ex quo fit, vt iiſdem ferè verbis de vtraque re orationes fiant: vt, Pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Eſt autem Matth. 20. quædam ſecundùm naturam menſurarum ac ponderum ratio: quædam verò ex hominum & legum inſtitutione præſcripta. Alterum genus modum omnibus rebus certum adhibet, quanquam hominibus aliquando ignotum, auctori tamen ipſi & exploratum & perſpectum: ſicut ſcriptum eſt. Quis menſus eſt pugillo aquas, & cælũ palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in ſtatera? quis adiuuit ſpiritum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit, & oſtendit illi? Neque verò in his maximis rebus tãtùm naturæ certa menſura & pondus, quanta eſſe oportuerit, cognoſci & cogitari ab hominibus poſſe, ſed neque arborum, animalium atque adeò ſui ipſorum ſtatura & menſura, quemnam ad modum peruentura ſit, antequam tandem ad iuſtam ætatem perueniat, adnotari, neque cuiuſque vitę certus terminus à quoquam ſibi ipſi ſtatui & præfiniri poſſe dicitur: ſicut ſcriptum eſt. Quis veſtrum cogitans poterit Matth. 6. ad ſtaturam ſuam vnum cubitum addere? Et illud. Luc. 12. Stulte hac nocte repetent animam tuam à te. Quanquã enim breues ſint hominis dies; numerum tamen men- Iob. 14. ſium eius apud Deum eſſe Iob confirmat. idque ſibi vt Pſal. 37. arcanam rationem à diuina ſapientia indicari, vates poſtulabat. Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum quis eſt, vt ſciam, quid deſit mihi. Cæterùm aliud menſuræ & ponderis genus, quod certis legibus ad humanæ ſocietatis & vitæ vſum traditum eſt, quanquam ad huius alterius imitationem fuerit inſtitutum, non tamen huic diſputationi eſt opportunum. Dabitur autem aliâs de illo diſſerendi locus, quatenus certis nominibus & notis obſeruari & cognoſci id genus contigerit. Quæ verò ad ſacri ſermonis interpretationem attinent, menſuræ genere ipſo magis, quàm certis quibuſdam partibus & ſpeciebus ſpectantur; vt quòd aliud magnum, aliud paruum, aliud exactè, aliud negligenter, aliud æquè, aliud iniquè menſuratum dicatur. In ijs enim generibus & generum accidentibus omnis arcanæ orationis obſeruatio verſatur.

Ex hac igitur adnotatione menſura & pondus certam & exactam rerum naturam ſignificat: vt apud Sapientem: Sed omnia in pondere, numero & menſura diſpo- Sapient. 11 ſuiſti. Iuſtitiam verò & æquitatem menſura & propor- Iſaia. 27. tio indicat: In menſura contra menſuram, cùm abiecta fuerit, iudicabis eam: &, Virum vidit Ezechiel, & fu- Ezech. 40. niculus lineus in manu eius. & illud, Ponam in pondere iudicium, & iuſtitiam in menſura. Certi quoque & decreti iudicij exercitatio menſuræ nomine indicatur. vt, Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis no- Pſal. 79. bis in lachrymis in menſura. Varietas autem menſurarum iniquitatis & malè obſeruatæ fidei ſignum eſſe ſolet: vt apud Micheam. Nunquid iuſtificabo ſtateram Mich. 6. impiam, & ſaccelli pondera doloſa? in quibus diuites eius repleti ſunt iniquitate, & habitantes in ea loquuntur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum. & quod Sapiens ait, Pondus & pondus, menſura Prouer. 20. & menſura, vtrumq; abominabile eſt apud Dominum. Certum autem pondus aliquando inducitur ad certam & exactam atque perpenſam, non autem temerariam & inconſideratam iudicij indicandam rationem: vt, Et ecce talentum plumbi portabatur: &, Ecce mulier vna Zach. 5. ſedens in medio amphoræ: & dixit, Hæc eſt impietas. & proiecit eam in medio amphoræ, & miſit maſſam plumbeam in os eius.

DE NVMERO.

CAP. XIIII.

EADEM die, qua cælum, terra, lucis & tenebrarum vices, atque tempus & quantitas extiterunt, numeris initium factum legimus. Et factum eſt veſperè & manè dies vnus. atque ita Deus cùm primùm ſeſe rebus productis manifeſtauit, ſimplicitatem ſuam indicaſſe viſus eſt, eodem temporibus dato initio, atque mundo mundique rebus fuerat præſtitum. Duo enim in vniuerſum coæua ſibi & conſona ſunt, mũdus & tempus, ab ijſdem principiis profecta, eundem porrò finem habitura. Mundo initium vnus Deus, tempori verò vna lux initium dedit: ab vno Deo deinde omnia & producta & conſeruata ſunt. Ex vna luce omnis temporis ratio deriuata eſt. Refert igitur lux Deum imagine quadam naturæ: ſicut ſcriptum eſt, Deus lux eſt, & in eo tenebræ non ſunt vllæ. Refert etiam & ſimplicitate ſua. namque vna eademque lux à mundi initio ad finem vſque perpetua eſt, præſentia abſentiaque diem à nocte diſtinguens. Vnus igitur Deus vnum mundum vna luce extare iuſſit, & factum eſt. Eſt igitur numerus lucis filius, alias ab aliis rebus, vt lux noctem à die, diſtinguens. Ex quo fit, vt ſolùm iis naturis, quæ mente vel ratione vtuntur, numerus percipi poſſit, cùm, quòd lucis filius eſt, qua brutorum animæ carent; tum quòd lucis officium præſtat, hoc eſt, res à rebus diſtinguit. Neque verò homini numerandi facultas antè conſtat, quàm ratione vti incipiat: ſicut ſcriptum eſt. Et reliquiæ ligni ſaltus eius præ paucitate numerabuntur, & puer Iſai. 10. ſcribet eos. Atque vt numerus lucis filius, ſic & veritatis index eſt: primùm enim ad inueſtigandam, probandam & conſeruandam rerum ac temporum rationẽ numerus valet; ex quo fit, vt perpetuò à ſacris auctoribus

vſurpetur:

Geneſ. 2. vſurpetur: vt, Hic liber generationis Adam in die qua
creauit Deus hominem, ad ſimilitudinem Dei fecit il-
lum. Maſculum & feminam creauit eos, & benedixit
illis, & vocauit nomen eorum Adam in die quo creati
Geneſ. 5. ſunt. Vixit autem Adam centum triginta annis, & ge-
nuit filium ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, voca-
uitque nomen eius Seth. Et facti ſunt dies Adam, poſt-
quam genuit Seth, octingenti anni: & genuit filios & fi-
lias: & fuit omne tempus, quod vixit Adam, anni non-
genti triginta, &c. Ex quo apparet temporum & nume-
rorum rationem ad hominem propriè pertinere: cuius
tam exacta ratio iam inde à principio in ſacris libris ha-
betur, eademque perpetuò deinde obſeruatur. In mi-
raculis quoque deſcribendis & examinandis diligens
numerorum notatio eſt, quòd ad veritatem ſtatuen-
dam conferre plurimùm cognoſcatur. Quanquàm ve-
rò numerus ſine vnitate conſtare non poteſt; vnitas ta-
men ipſa ſimplex cùm ſit & indiuidua, numerus nō eſt.
ſicut & res omnes, quæ ſine Deo aut conſtare aut eſſe
nequeunt, tamen Deus non ſunt: eſt quidem in rebus
Pſal. 103. omnibus Deus: ſicut ſcriptum eſt. Emitte ſpiritum tuū
Sapient. 1. & creabūtur, & renouabis faciem terræ. &, Spiritus Do-
mini repleuit orbem terrarum, & hoc, quod continet
omnia. tamen res ipſæ Deus non ſunt. Sic vnitas in nu-
meris eſt, numerus tamen vnitas propriè non eſt, nec
vnitas numerus. Eſt autem propriè humanæ rationis nu
merare. Namque Deus, & quæ mente valent naturæ,
numeris nec vtuntur, nec indigent, quippe quibus om-
nis rerum ſumma ſimul comprehenſa apertè conſtet:
2. Petr. 3. ſicut ſcriptum eſt. Vnum verò hoc non lateat vos cha-
riſſimi, quòd vnus dies apud Dominum, ſicut mille an-
ni: & anni mille, ſicut dies vnus. vbi non ſolùm nullum
tempus, ſed nullum etiam numerandi vſum Deo eſſe
Apoſtolus confirmat. Hæc enim omnis ratio homini-
bus tantùm ad cognitionem, & vſum opportuna eſt.
Quam ob rem, quæcunque numerari ab hominibus
nequeunt, humani ingenij captum ſuperare dicuntur,
eademque diuinæ ſapientiæ vt proprium opus tribui ſo-
Geneſ. 13. lent: ſicut ſcriptum eſt, Si quis poteſt hominum nume-
Pſal. 146. rare puluerem terræ: & alibi de Deo, Qui numerat mul-
titudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat. Ita-
que æternarum & innumerabilium rerum ratio Deo vt
notiſſima aſſeritur. Ex numerorum quoque rationibus
& comparationibus agendarum rerum facultas æſtima-
ri aliquando ſolet, maximè in his, quæ ad humanam po
3. Reg. 20. tentiam ſpectant: vt, Inſtaura numerum militum, qui
2. Paral. 17. ceciderunt de tuis. &, Conſtituit militum numeros.
Atque hactenus de numeri natura & vſu breuiter dixi-
mus. Nunc deinceps de ſermonis interpretatione non
nihil dicemus. ILLVD primùm ex numeri natura
eſt, vt terminis contineatur, atque ideo infinitū non ſit.
Ex quo fit, vt quæ numerari poſſunt, cum infinitudine
collata, pauca eſſe arguantur. quantoque facilius ea nu-
merentur, tantò pauciora & breuioribus terminis cohi-
bita ſunt; vnde numerus paucitatem, contra verò quæ
numerari non poſſunt, maximam copiam ſignificant.
Alterius exemplum eſt. Illic reptilia, quorum non eſt
Pſal. 103. numerus. &, Multiplicati ſunt ſuper numerū, qui ode-
Pſal. 39. runt me gratis. Et qui facit magna & incomprehenſi-
Iob. 9. bilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus. Secundi
Pſal. 104. verò exemplum eſt. Cùm eſſent numero breui, paucſ-
Deut. 26. ſimi & incolæ eius. Vtriuſque autem. Syrus perſequeba-
tur patrem meum qui deſcendit in Ægyptum, & ibi
peregrinatus eſt in pauciſſimo numero: creuitque in
gentem magnam ac robuſtam infinitæ multitudinis.
Deut. 27. &, Remanebitis pauci numero, qui prius eratis ſicut
aſtra cæli præ multitudine.

Numerus etiam diſtinctionis & notæ ſignificatio-
nem habet, ac veluti ordinem & claſſem rebus aut per-
Eſther 4. ſonis cognoſcendis indicat: vt, Erat autem de eo nume-
ro captiuorum, quos tranſtulerat rex Babylonis Nabu-
chodonoſor, cum Iechonia rege Iuda. Comparationes
Iohan. 6. etiam ex numeris perſæpè cōſtruuntur: vt, Diſcubuerūt
ergo viri numero quaſi quinque millia. Ex huius nu-
meri comparatione cum quinque panibus miraculi ma
gnitudo oſtenditur. Atque hæc de numero in genere
ad ſermonis rationem indicandam, dixiſſe ſat fuerit.
Nunc verò quoſdam celebres numeros perſtringemus,
quorum frequens in ſacro ſermone vſurpatio eſt. Signi-
ficatione autem indicanda contenti, rationem ipſam in
aliud tempus exponendā differemus. VNVM quan-
quam numerus non ſit; tamen ſignificationem habet
arcanam ſingularis & præſtantiſſimæ naturæ cuiuſpiam.
quam ob rem & Deum ipſum vnicum, omniumque
excellentiſſimum arcanè ſignificat. Sic apud Ezechie-
lem: Et facta eſt aquila vna grādis, magnis alis, multiſq́.
plumis. Et ecce quaſi ſtatua vna grandis. &, Vna ſapien- Ezech. 17. Daniel. 2.
tior ceteris vxoribus eius. Reconditiori etiam myſterio Iudic. 6.
corpus Chriſti myſticum, cuius caput Chriſtus eſt, Chri-
ſti autem caput Deus, vnius appellatione ſignificatur:
Vnum vocaui eum, & benedixi ei. Significat etiam con- Iſai. 51
cordiam, & commune ſtudium multorum: vt, Hume- Sopho. 3.
ro vno ſeruient ei. Vnus etiam propter ſimplicitatem,
rem facilem & leuiter tolerandam indicat: vt, Nónne Iudic. 9.
melius eſt, vt dominetur vobis vnus vir? &, Petitionem 1. Reg. 26.
vnam precor à te. &, Vt quærat pulicem vnum. Rari- 1. Sam. 22.
tatem quoque: vt, Euadens vnus de filiis Achimelech, 3. Reg. 2.
&c. & qui vnum negat, omnia tollit: vt, Non eſt qui Pſalm. 15.
faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.

Ternarius numerus præter ſublime Trinitatis myſte-
rium, quod ſæpè indicat, rebus etiam conſultò, diligen-
ter, & perſeueranter agendis adhibetur. Sic enim Elias 3. Reg. 17.
puero à ſe diuina virtute ſuſcitando ter incubans ora-
bat, fidem ſuam illa repetitione teſtatus. Seraphim ter Iſai. 7.
clamātes, Sanctus, ſanctus, ſanctus, trinitatem indicant,
& perfectionem ſummam, quæ tribus gradibus poſiti-
uo, comparatiuo, ſuperlatiuo conſtat. Atque ex hac ra-
tione in Salomonis parabolis ternarius numerus ad com
parationes perſæpè vſurpatur. Tribus autem diebus
Eſdras ex Babylone reuerſus cū comitatu Ieroſolymis 1. Eſdr. 7.
quieſcit, antequam opus aggrediatur. Tribus etiam
Nehemias & Petrus, viſione ſibi ter oſtenſa, rem certam Nehem. 2.
eſſe cognouit & docuit. Hoc autem factum eſt per ter. Actor. 10.

Septenarius, numeri propriè finis eſt, & repetitione
ſui numerum auget. Omnes enim mundi dies ſeptena-
riis abſoluuntur; quam ob rem pro pleno & abſoluto
numero, hoc eſt pro pluribus vſurpatur. atque ita no-
ſter Interpres locum illum vertit, Donec ſterilis peperit 1. Sam. 2.
plurimos. quod Hebraicè ſeptem legimus. Et apud Ie-
remiam, Infirmata eſt, quæ peperit ſeptem. & Pſaltes. Ierem. 15.
Septies in die laudem dixi tibi. &, Sapiens eſt piger in Pſal. 119.
oculis ſuis, pluſquam ſeptem reſpondentes rationem. Prouer. 26.
Eſt autem nomen Hebraicum שבע Sebagh, quod ſaturi-
tatem ſufficientiamque ſignificat. Septenarius nume-
rus Deo vero ſacer à mundi principio eiuſdem nomine
& virtute edendis miraculis adhibetur; & quia certiſſi-
mus eſt, rem non caſu, ſed conſultò euenire confirmat.
Atque hæc ratio eſt, quam ob rem Elias puerum ſuum
ad obſeruandam pluuiam ſepties mittat. Eliſeus etiam 3. Reg. 17.
Naaman Syrum ſepties in Iordane lauari iubeat. Eſt 4. Reg. 5.
autem vt in ſimplici numero, ſic etiam in multiplici ſe-
ptenarius adnotatus. Namque ſeptem vitulos, arietes 2. Paral. 27.
ſeptem, bidentes ſeptem, hædos caprarum ſeptem, ſa-
crificaſſe Ezechias dicitur. Eccleſia autem Ezechię tem-
pore poſt templi expiationem ſeptuaginta boues ma-
ctauit. Aſa verò ſeptingentos boues, & pecudum ſeptem 2. Paral. 15.
millia vno feſto aliquando immolauit. Ex quo illud fit;
vt ſepties, numerus magnus; ſeptuageſies ſepties, nume-
rus ſit maximus, & quem numerare non oporteat: vt,
Non dico tibi ſepties, ſed ſeptuageſies ſepties. In exem- Matth. 17.
plis autem & negotiis narrandis ad ſeptenarium vſque
numerum progreſſio eſt: in ipſo verò quieſcit narratio.
vt, Primus vxore ducta defunctus eſt, & non habens Matth. 22.
ſemen reliquit vxorem ſuam fratri ſuo ſimiliter ſecun-
dus & tertius vſque ad ſeptimum. Septem octo nume- Eccl. 11.
rum non incertum & indefinitum ſignificat: vt, Da

partes

partes ſeptem, necnon & octo,quia ignoras, quid futurum ſit mali ſuper terram.

Decimus numerus,nimium aliquid,& ad faſtidium
Iob. 19. vſque abundans aliquando notare ſolet: vt, En decies confunditis me,& non erubeſcitis opprimentes me.

Duodenarius,vel verbis vel rebus adnotatus,filios Iacob ſignificat ſingulari prouidentiæ diuinæ beneficio editos,ornatos & amplificatos. Huius adnotationis ex-
3.Reg. 17. emplum eſt. Et tulit duodecim lapides iuxta numerum filiorum Iacob; ad quem dictum erat,Iſrael erit nomen tuum.

Centum,numerum plenum & integrum, vtpote ex decem denariis conſtantem, atque ad rationum cognitionem ſatis commodum,ſignificat. Ex hac autem adnotatione fructus centeſimus agro perceptus, & paſtoris peculium centum oues continens indicata ſunt. Atque centeſimi ad mille vſque repetitio amplificationem habet obſeruandam: vt de Ezechia, qui centum
2.Paral.27. arietes & ducentos agnos mactaſſe refertur. Iam verò milleſimus magnitudinem ac terminum conſpicuum habet. Neque tamen ſupremus apud Hebræos numerus eſt,ſed is decies repetitus ſupremum gradum in numerorum nominibus obtinet, diciturque Ribabah. vt,
Pſal.91. Cadent à latere tuo mille; Ribabah à dexteris tuis.Neq. vlterius in numeris nomẽ aliud eſt. Atque numerorum termini illi obſeruantur, tria, ſeptem, decem, triginta, ſeptuaginta, centum, mille Ribabah, tria Ribaboth, decem Ribaboth, centum Ribaboth, mille Ribaboth, qui ſummus numerandi finis eſt: ſicut ſcriptum eſt,
Daniel.7. Millia millium miniſtrabant ei. Atque hoc,quem modò notauimus, termino, nullus vlterior in ſacris libris obſeruatus eſt.Sed quæ hanc rationẽ ſequuntur omnia, rei alicuius hominibus innumeratæ appellato nomine dicuntur. huius generis,cæli ſtellæ,maris arenæ, vel flu-
Ierem.15. ctus potius,humani capitis capilli. vt, Multiplicatę ſunt viduæ eius ſuper arenam maris: & ſicut numerari ſtellæ cæli non poſſunt, & metiri arena maris. & propterea
Ezech.26. hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ſuper te Tyre, & aſcendere faciam ad te gentes multas, ſicut aſcendit
Oſe. 1. mare fluctuans. Et erit numerus filiorum Iſrael, quaſi arena maris, quæ ſine menſura eſt,& non numerabitur.
Pſalm.69. Et multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Illud præterea ad multorum locorum explicationem adnotari commodum fuerit, numerum maiorem & integrum vnius rei ſingularis detractione non corrumpi, neque ſententiæ veritatem ea cauſa labefactari. proximum enim eſt integro & abſoluto id, quod minima parte tantùm abeſt: cuius obſeruationis
Act.7. illud exemplũ eſt; Et Iacob genuit duodecim patriarchas, & patriarchæ æmulantes Ioſeph vendiderunt in
2.Cor.11. Ægypto. Ex hoc genere illud apud D.Paulum eſt, A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi.

TERMINVS.

CAP. XV.

Definitio Termini. EX diuiſione & ſeparatione rerum terminus quoq. eſt conſecutus. Eſt autem Terminus vniuſcuiuſque rei ſiue loci certus finis: ſicut ſcriptum eſt: Dixitq. Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum,& diuidat aquas
Gen. 1. ab aquis.& fecit Deus firmamentum, diuiſitque aquas, quæ erant ſub firmamento, ab his, quæ erant ſuper firmamentum. Ex quo duplex mundi terminus conſtitutus eſt, inferior & ſuperior, atque etiam medium eſt factum firmamentum, & locus præterea certus certiſq. diſtinctus partibus extitit ſimul. Ad hæc rerum inter ſe diſtantiæ & propinquitates, quæ omnia ad cognitionem & ad orationem plurimum adiumenti afferunt, ſi rectè percipiantur. Ex hac enim ratione rerum cohærentiæ, diffidentiæ,proportiones & circunſtantiæ oriuntur.

In ſermonis ratione terminus certam & finitam iuriſdictionẽ ſignificat. vt, Abſtuli terminos populorum,
Iſai. 10. & principes eorum deprædatus ſum. Aliquando etiam terminus non ad eandem rem, cuius terminus eſt: ſed ad aliam certò indicandam adnotatur. vt, Sunt quidam Luc. 9.
de hîc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo. Neque enim hæc ſententia ob id eſt confirmata; vt, poſtquam Filius hominis viſus eſſet in regno venire,illi ſtatim mortem guſtarent: ſed id ſignificatur, non euenturum, vt illi guſtarent mortem, antequam id, quod promittebatur, eſſet confectum. Item ex illo, Non cognouit illam, Matth. 16.
donec peperit: non ſequitur illam poſt partum fuiſſe cognitam, ſed illam peperiſſe antequam ille eam cognoſceret;atque ideò nullo pacto quod ex ea natũ eſſet, ab illo genitum fuiſſe dici poſſe, ſed à Deo. neque ideò arguitur, eam poſtea fuiſſe cognitam. ſicut etiam ex illo: Et Michol filia Saulis non peperit vſque ad diem
mortis ſuæ. argui non poteſt, Michol poſt diem mortis 2.Reg. 6.
ſuæ peperiſſe.

DE LOCO.

CAP. XVI.

LOCVM præterea diuiſio ac ſeparatio cum termino conſtituunt: ſicut ſcriptum eſt,Dixitque Deus,Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab
aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuiſitque aquas Geneſ. 1.
quæ erant ſub firmamento, ab iis, quæ erant ſuper firmamentum. & fuit ita. Eſt autem huius orationis, Factum eſt ita, magna & illuſtris in Hebraica lingua approbationis ſignificatio. Indicat namque vates, illam diuiſionem ac rerum conſtitutionem rectè & ſapienter factam fuiſſe, eamque vnam ex iis rebus eſſe, quæ luci & diei attribuantur, vtpote ratione & conſilio magno conſtantem, atque ob eam cauſam diei vnius tempus lucem & commoditatem ſibi vendicantem. Et factum eſt,inquit, veſperè & manè dies ſecundus. Ex ea autẽ re conſequitur ad rerũ rationes tum cõponendas & confirmandas, tum cognoſcendas ac diſſerendas magnam eſſe locorum notationis commoditatem: multa enim quibuſdam locis fiunt, quæ in aliis vel non omnino fieri,vel non commodè fieri poſſunt. Ex quo euenit,vt geſtarum quoque rerum veritatem inueſtigandam & inueniendam, locorum quoque non minus, quàm temporum, rationes expẽdantur. Atque ita videmus Eliam non ſine certo conſilio vltra Iordanem pergere iuſſum, inde è conſpectu hominum igneo curru eripiendum. Chriſtum nunc in campeſtribus locis, nunc in templo, & in porticu de diuinis rebus diſſerentem, populos docuiſſe, idque ab eo iudicibus de doctrina inquirentibus fuiſſe reſponſum. Ex locorum præterea ratione, magnam rebus aut actionibus vel honeſtatem & dignitatem, vel contrà infamiam & notam accedere ſolere, multis teſtimoniis eſt obſeruatum. Sic enim Chriſtus munus ab altari,non altare à munere ſanctificari,ait. ſic Zacharia inter templum & altare occiſo, grauius ex loci ſanctitudine facinus commiſſum fuiſſe confirmat. Sic Cathedrę Moſis auctoritatem populo commendat,ſanctamque eſſe vult. neque eam miniſtrorum malitia eleuari aut imminui ſinit. His accedit, quòd multæ res eſſe ſoleant, quarum vel ratio vel vſus ex loci tantùm vel deſcriptione vel annotatione cognoſcatur: vt ΒΗΜΑ & prætorium,Iudicum conſeſſum;Golgotha, ſupplicij locum indicant. Atque adeò tantum in huiuſmodi annotationibus momenti ad cognoſcendum eſt, vt vel ex ſola locorum differentia, partes, ſtudia, conſilia & ordines tum rerum,tum perſonarum cognoſcatur. Etenim D. Paulus Chriſtianæ Eccleſiæ ſocietatem & ſacrum collegium à prophanis Gentium cœtibus ſola locorum
intus & extra diſtinctione indicauit. Quid enim mihi 1.Cor. 5.
de iis, qui foris ſunt, iudicare? nonne de iis, qui intus ſunt, vos iudicatis? Multum igitur ad iudicium, atque adeò ad omnem cognitionis partem locorum explorata ratio lucis affert. Cum primis autem locorum diſcrimina cognoſci operæ pretium fuerit, & quatenus vnaquæque res ad loci definitionem, quatenus rurſum ad propriam

priam naturam ſpectet, peruidere. Namque loca vel in
rebus, vel circa res, vel ſaltem non ſine rebus ipſis eſſe
ſolent. Prima igitur locorum partitio in rerum naturam
certam & in ſolam loci definitionem ſit. Loca enim, quę
naturam certam indicant, præter loci rationem, aliud
quippiam naturæ ipſi proprium, & ad eam ſententiam,
de qua ſermo eſt, accommodatum connotare ſolent.
Prioris generis ſunt; mundus, cælum, terra, aër, aqua,
nebulæ, nubes, ignis, mare, littus, inſula, fluuius, ager,
fons, puteus, ciſterna, lacus, fouea, ſpelunca, deſertum,
mons, collis, planum, decliue, vallis, area, via, ſemita,
petra, vrbs, platea, domus, & pleraque alia. Poſterioris
verò ſunt; locus altus, excelſus, humilis, profundus, latus,
anguſtus, primus, medius, extremus: & qui inter hos
eſſe poſſunt plures ordine, vt primus, ſecundus. atque
horum differentiæ, vt intra, ſupra, vltra, citra, circum,
ante, retro. & quæ relationem inter ſe habent, vt dex-
trorſum, ſiniſtrorſum, anterior, poſterior, vlterior, cite-
rior, inferior & ſuperior. quæque locis accidere poſſunt,
vt frequentia, infrequentia, occultatio, apertio, conclu-
ſio. Eſt & alia quoq. locorum diuiſio ex rerum aut per-
ſonarum proprietate vel vſu petita. Alia namque loca
publica, priuata alia ſunt. Publicorum exempla ſunt:
Mundus, cælum, terra, aër, ignis, infernus, aqua, nebulæ,
nubes, mare, littus, inſula, fluuius, fons, puteus, ciſterna,
fouea, ſpelunca, lacus, deſertum, ager, mons, collis, cam
pus, decliue, vallis, area, via, ſemita, ſtrata, petra, vrbs,
oppidum, vicus, platea, prætorium, forum, piſcina, tem-
plum, ſynagoga, murus, ſuburbanum. Priuatorum verò:
Tentorium, domus, conclaue, cubiculum, lectus, harea,
turris, ſolarium, tectum, pinnaculum. quæ partes do-
mus, atque harum etiam partium certæ partes: vt, por-
ta, oſtium, feneſtra, limen, murus, maceries, ſepes,
horti quoque, piſcinæ, vineæ, villæ, prædia, naues: ca-
thedra atque adeò menſa ad locorum rationem perti-
nent. Accidit autem non rarò, vt idem locus & publi-
cus & priuatus ſit: vt vrbs, ager, domus & villa, atque
huiuſmodi non pauca. Ex priuatis autem quædam in-
certa ſua natura ſunt, atque indicatione egent aliqua, vt
cognoſcantur: ſicut vrbs, domus, cubiculum, angulus,
faſtigium, pinnaculum, lectus, ſub arbore, ſub ficu, ſub
vite. Quædam verò & priuata & certa ſunt: vt, Ciui-
tas Dauid, Sion, Melo, Moriah, Bethel, Carmel, Baſan,
Gilghad, Libanus; & multa alia propriis nominibus
iiſdemque ſimplicibus appellata. Atqui ſermonis, qui
locorum indicationibus adnotatur, varia ex locorũ vel
ſitu, vel deſcriptione, vel definitione, vel relatione, vel
denique natura, obſeruatio & explicatio eſt. Imprimis
enim locorum differentiæ huiuſmodi ſunt, antè & re-
trò, ſuperiùs & inferiùs, &c. quorum altera pars alteram
ex oppoſita notatione exponit: vt Ante, proſperitatem,
profectum & promotionem bonis vel rebus, vel ſtudiis;
contrà verò Retro, infelicitatem, degenerationem & de-
crementum ſignificat. Et non audierunt, neque incli-
Ierem. 7. nauerunt aurẽ ſuam, ſed abierunt in voluntatibus & in
prauitatibus cordis ſui mali, factique ſunt retrorſum &
1.Tim. 5. non antè. Et illud, Iam enim quædam conuerſæ ſunt
retro. Item, Redire retro, inconſtantiam, fugam & de-
Pſalm. 9. bilitationem interpretamur. In conuertendo inimicum
meum retrorſum, infirmabuntur & peribunt à facie
tua. Huic proximum eſt reuerti, quod diſcedentium,
2.Paral. 9. & valedicẽtium motum indicat: vt, Reuerſa abijt in ter-
ram ſuam cum ſeruis ſuis. Longè ſtare, humilitatis mo-
deſtiæque ſignum aliquando eſſe Chriſtus indicauit: vt,
Luc. 17. Publicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cælum
eleuare. Aliquando etiam, Longè, obliuionem & deſpe-
Pſal. 10. ctionẽ ſignificat: vt, Quid Domine diſceſſiſti longè, de-
ſpicis in tribulationibus? Illud autẽ oppoſitã huic ſignifi-
Pſal. 144. cationẽ habet. Propè eſt Dominus omnibus inuocanti-
Pſal. 74. bus eum: &, Veruntamen prope timentes eum ſalutare
ipſius. EXTRA autem eſſe dicuntur, qui à regni
Apocal. 14. cæleſtis communione ſunt alieni: vt, Et calcatus eſt la-
Matth. 7. cus extra ciuitatem. Inde tenebræ exteriores dictæ. Eſt
enim extra, ſeparationis atque excommunicationis in-
dex pars; atque ita, extra ſynagogam fieri, eſt ſynagogæ
ſocietate & iure abdicari. Intra verò, proximam atque Ioan. 9.
præſentem omnino rem ſignificat: vt, Regnum Dei in- Luc. 17.
tra vos eſt. Præterea communicationem vel ciuitatis
vel ſocietatis, & negotiorum: vt, Peregrinus, qui eſt in- Deut. 5.
tra portas tuas. SVPERIOR locus, maieſtatem, au-
ctoritatem, efficacitatemque indicat: vt, Vidi Dominũ Amos. 9.
ſtantem ſuper altare. LATVS locus ſiue latitudo, ca-
ptiuitatis & migrationis atque diſperſionis eſt ſignum.
Quoniam ſicut vacca laſciuiens declinauit Iſrael: nunc Oſe. 4.
paſcet eos Dominus quaſi agnam in latitudine. Quan-
quam verò hæc omnia relationis notam ſequantur; ta-
men eadem relatio ſine locorum definitione explicari
non poteſt. Locorum præterea communia alia acci-
dentia ſunt, quæ propriis adnotationibus explicantur:
vt locus non frequentatus, vaſtitatem & deſolationem
oſtendit. ſic apud Iſaiam. Pro eo quòd fuiſti derelicta Iſai. 60.
& odio habita, & non erat, qui pertranſiret. &, Viæ Sion Thren. 1.
lugent, eo quòd non ſit, qui veniat ad ſollennitatem. Lo-
cus anguſtus, quo quis concluditur, preſſuræ & conſilij
inopiæ notam habet. Effunde frameam, & conclude ad- Pſalm. 34.
uerſus eos, qui tribulant me. Contrà verò ſpacioſum oc-
cupare locum, calamitatem & difficultatem euaſiſſe eſt.
Nec concluſiſti me in manibus inimici: ſtatuiſti in loco Pſal. 31.
ſpatioſo pedes meos. Aliquando locus amplior & latior
gentium conuentum frequentiſſimum ſignificat: vt, Et Apocal. 20.
aſcenderunt ſuper latitudinem terræ. ſic etiã Habacuk
copioſum exercitum deſcribens, dixit Ambulantem in Habac. 1.
latitudine terræ. Porrò abditus obſcuruſque locus, li-
beriorem commoditatem ad aliquid vel non probatum
vel mæſtum & triſte agendũ afferre ſolet: vt, Ego in oc- Iohan. 18.
culto locutus ſum nihil: &, Sedet in inſidiis in occultis, Pſalm. 10.
vt interficiat innocentem. &, Quod ſi hoc non audieri- Ierem. 13.
tis, in abſcondito plorabit anima mea à facie ſuperbiæ.
Excelſus autem locus, tutum & periculorum contem-
nentem eum, qui inhabitet, indicat: vt, Qui ambu- Iſai. 33.
lat in iuſtitiis, & loquitur veritatem: qui proijcit auari-
tiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni mu-
nere; qui obturat aures ſuas & claudit oculos ſuos ne vi-
deat malum. Iſte in excelſis habitabit, munimenta ſa-
xorum ſublimitas eius. Significat etiam præter tutam
habitationem, potentiã & maieſtatem, atque eximiam
quãdam & manifeſtam αὐτάρκειαν: qua qui præditus eſt,
nullius indiget rei: vt, Quis ſicut Dominus Deus no- Pſalm. 112.
ſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo & in
terra? Nunc verò quarundam rerum ſitus perluſtrabi-
mus, quatenus ad locorum rationem pertinere cogno-
uerimus. Namque eorum vel propriam naturam, vel
aliàs quampiam definitionem etiam in hoc opere indi-
caturi ſumus. MVNDVS arcana loci ſignificatione
quoddam quaſi theatrum eſt humanarum actionum,
tum malis, tum bonis hominibus refertum; in quo
vnuſquiſque ſuam perſonam agit; frequentioribus ta-
men mali & improbi, quàm boni argumenti ſpectacu-
lis celebris. Huic theatro non iure aut natura, ſed ty-
rannide, & fraude Lucifer præeſt: qui princeps huius
mundi dictus, quantùm poteſt, conatur, ne qua bonis
& piis perſonam ſuam agendi facultas & copia ſit: aut
ſi minus id efficere poſſit, hoc ſaltem ſtudet, vt rarior
bonarum perſonarum numerus in ſcenam prodeat, iſq́;
ſtrepitu & negotio facto impediatur, vel ſibilis & irriſio-
nibus explodatur, vel grauibus periculis & incommo-
dis afficiatur. Atque ita mundus, hoc nomine ad ho-
minum mores relatus, improborum magis, quàm bo-
norum generum locus eſt. Cuius rectores tenebrarum Epheſ. 6.
harum dicuntur rectores. Sic diuus Iohannes definit: 1.Iohan. 2.
Omne, quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia car-
nis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ: &, 1.Iohan. 5.
Mundus totus in maligno eſt conſtitutus. Quàm verò
leues huiuſmodi fabulæ, quàm inconſtans & verſatile
theatrum hoc ſit, in quo boni vt peregrini, improbi ve-
rò, vt theatri poſſeſſores & domini ſeſe efferunt, idem
Apoſtolus

Apoſtolus cùm aliis perſæpè declarant: &, Mundus
1.Iohan.3. tranſit,& cõcupiſcentia eius. Nolite diligere mundum,
neque ea, quæ in mundo ſunt.& alibi: Chariſſimi, pro-
pter hoc mundus non nouit vos,quia non nouit Deum;
1.Iohan.4. &, Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi
ex Deo ſunt: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt
in mundum, & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis,
quoniam venit, & nunc iam in mundo eſt: & ipſi de
mundo ſunt, ideò de mundo loquuntur, ideò mundus
eos audit. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quo-
niam filium ſuum vnigenitum miſit Deus in mũdum,
Iohan. 1. vt viuamus per eum. Et illuminat omnem hominem
Luc. 12. venientem in hunc mundum. Et illud: Oſtendit ei om-
nia regna mundi, & gloriam eorum. Et vos nolite quæ-
rere quid manducetis,aut quid bibatis, & nolite in ſub-
lime tolli: hæc omnia agentes mundi quærunt. &, Ma-
Iohan. 7. nifeſta te ipſum mundo. &,Tempus meum nõdum ad-
Ibidem. uenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. Nõ
poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit; quia ego te-
ſtimonium perhibeo de illo,quòd opera eius mala ſunt.
Et vos deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum: vos de mun-
Iohan. 7. do hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Ego quæ au-
diui ab eo, hæc loquor in mundo. & quamdiu ſum in
Iohan. 9. mundo, lux ſum mundi. Et in iudicium ego in hunc
mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vi-
Iohan. 12. dent cæci fiant. Qui odit animam ſuam in mundo,
Iohan. 13. in vitam æternam cuſtodit eam. &, Cùm dilexiſſet
ſuos qui erant in mundo,in finem dilexit eos. Complu-
ra alia exempla in ſacris libris legũtur, quæ huius thea-
tri definitione & perſonarum differentia explicari poſ-
Iacob. 2. ſunt. Ex quibus illud: Nónne Deus elegit pauperes in
hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni? & Petrus
2. Pet.1. inquit, Fugientes eius, quæ in mundo eſt,concupiſcen-
tiæ corruptionem. Et miſit Deus diluuium mundo im-
piorum. &, Si enim refugientes inquinationes mundi
2.Petr. 2. in cognitione Domini noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti,
2. Cor. 1. his rurſus implicati ſuperantur.& Paulus,Gloria,inquit,
noſtra hæc eſt,teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in
ſimplicitate & ſinceritate Dei, & nõ in ſapiẽtia carnali,
ſed in gratia Dei cõuerſati ſumus in hoc mundo; abun-
1. Cor. 4. dantius autem ad vos. &, Spectaculum facti ſumus
1. Cor. 5. mundo. Et ſcripſi vobis in epiſtola: Ne commiſcea-
mini fornicariis, non vtique fornicariis huius mun-
di, alioqui debueratis de hoc mundo exiſſe. Huc ea
quoque pertinent, quæ Apoſtoli de mundi ſapientia at-
que ſtultitia diſſerunt, & de elementis mundi etiam.
ſatis abundeque exemplorum in hanc ſententiam pro-
duximus. OBSERVAVIMVS etiam ſæpiſſimè
mundum ex metonymia homines,hoc eſt, ipſos theatri
atque fabularum huiuſmodi non boni argumenti acto-
Iohan. 1. res ſignificare: vt, Mundus eum non cognouit. &, Væ
Luc. 7. mundo à ſcandalis. &, Ecce qui tollit peccata mundi:
Iohan. 1. &, Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigeni-
Iohan. 3. tum daret. &, Non miſit filium ſuum Deus in mun-
dum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per
Rom 3. ipſum. &, Quomodo Deus iudicabit hunc mundum?
Rom. 11. Et amiſſio eorum reconciliatio eſt mundi. &, Neque
Iohan. 21. ipſum arbitror mundum capere eos,qui ſcribendi ſunt,
libros. Eſt vbi mundus diuitias, opes, potentiam & glo-
Matth.16. riam humanam ſignificet: vt, Quid prodeſt homini, ſi
vniuerſum mundum lucretur? EST etiam vbi mun-
di nomen habitabilem terræ orbem interpretemur: vt,
Ite in vniuerſum mundum, & prædicate euangelium.
&, Vbicunque prædicabitur euangelium hoc in toto
mundo, dicetur & quòd hæc fecit. &,Tam multa vtpu-
ta genera linguarum ſunt in mundo.

MVNDI partes certam quoque ſignificandi ratio-
nem ſignificant,tum ex loco & ſitu, tum ex accidẽti ali-
quo. Situs partes, quæ cardines vel venti dicuntur, qua-
tuor ſunt; Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio:
ſicut ſcriptum eſt. Noli timere, quia ego tecum ſum:
Iſaia.43. ab Oriente adducam ſemen tuum; & ab Occidente
congregabo te: dicam Aquiloni, Da; & Auſtro, Noli
prohibere. Affer filios meos de longinquo, & filias meas
ab extremis terræ. Aliis etiam verbis mundi partes in-
dicantur. Nam Orientem Longè Iſaias appellauit: Ecce Iſai.49.
hi de longè venient. Dextrum præterea & læuum idem
pro Meridie & Septentrione dixit. Ad dexteram enim Iſai.54.
& ad læuam penetrabis,& ſemen tuum gentes hæredi-
tabit. Amos etiam Mari duplici & Septentrione atque Amos. 7.
Ortu mundum concluſit. Tota autem orbis habitatio
ab ortu Solis vſque ad occaſum ſignificatur: ſicut ſcri-
ptum eſt. Ecce ego ſaluabo populum meum de terra Zach.7.
Orientis, & de terra occaſus Solis. &, Ab ortu Solis vſq. Malach.1.
ad occaſum, magnum nomen meum in gentibus. Præ-
tereà deſertis montibus Septentrionalis plaga termina-
tur. Quia nec ab Oriente neque ab Occidente,neque Pſal. 75.
à deſertis montibus. Porrò antè, retrò, dextrorſum, &
ſiniſtrorſum quatuor mundi partes apud Iob dicuntur. Iob.23.
Eſt & harum partium ſignificatio alia,quæ ad rerum fe-
licitatem & euentum refertur. Meridies enim, vt cla-
rior & illuſtrior natura eſt, ita proſperum euentum ſi-
gnificat: Septentrio autem calamitoſum,& minus feli-
cem exitum arguit: vt, Si ceciderit lignum ad Auſtrum, Eccleſ. 11.
aut ad Aquilonem;in quocunq. loco ceciderit, ibi erit.

ALTITVDO.

ALTITVDO è locorum differentiis eſt; quæ ta- Copia.
men ad arcanum ſermonem tranſlata, copiam, magni-
tudinem & immenſitatem atque perfectionem etiam
ſignificat; & rem aliquam vel perſonam in ſummo de-
finitionis ſuæ gradu conſtitutam. Namque tranſlatio
ſumitur à mari vel à cælo; vtrumque enim altum dici-
tur. Atque ita ſicut eſt, Veni in altitudinem maris. Et, Pſalm 68.
Secundùm altitudinem tuam multiplicaſti filios homi- Pſal. 11.
num. &, Secundùm altitudinem cæli à terra multipli- Pſal.102.
cauit miſericordiam ſuam, ſuper timentes ſe. &, O al- Rom. 11.
titudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Summus Superbia.
ſuperbiæ & ambitionis gradus altitudo dicitur: vt, In- Ambitio. Iſai.2.
curuabitur altitudo virorum. &, Viſitabo ſuper fructus Iſai. 10.
magnifici cordis regis Aſſur: & ſuper gloriam altitudi-
nis oculorum eius. &, Viſitabo ſuperbiam Moab, & al- Ierem.48.
titudinem cordis eius. &, Pro eo, quòd ſublimatus eſt Ezech. 31.
in altitudine: & eleuatum eſt cor eius,in altitudine ſua. Amos. 2.
&, Altitudo cedrorũ altitudo eius. &, Deſtruentẽ om- 2.Cor. 10.
nem altitudinem extollentẽ ſe aduerſus ſciẽtiam Dei.

CÆLVM.

EDITISSIMVS & ſupremus totius mundi lo-
cus, cælum eſt, atque ab omni calamitate & pertur-
batione alienus. Quam ob rem præter cætera loca
omnia, Dei ſedes illa eſſe dicitur: ſicut ſcriptum eſt,
Cælum ſedes mea eſt. Ex eo autem conſequitur, maie- Iſai.66.
ſtatem, auctoritatem, dignitatem atque efficientiam
omnem,in cælo tanquam in primo & præcipuo omniũ
loco eſſe, indeque ad inferiora vſu atque efficacitate
permanare: ſicut ſcriptum eſt, Et mandauit nubibus Pſal. 77.
deſuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad
manducandum, & panem cæli dedit eis. &, Catara- Geneſ.7.
ctæ cæli apertæ ſunt,& facta eſt pluuia ſuper terram. Eſt
præterea hic locus omnium pulcherrimus & elegantiſ-
ſimus, quique Dei maieſtatem & gloriam apertiſſimè
omnium indicet: ſicut ſcriptum eſt, Altitudinis firma- Eccleſ. 43.
mentum pulchritudo eius eſt: ſpecies cæli in viſione glo
riæ. & rurſus, Cæli enarrant gloriam Dei,& opera ma- Pſalm. 18.
nuum eius annuntiat firmamentum. Quæ verò ad ſer-
monis arcani interpretationem de cæleſti loco ſpectant,
eiuſmodi ſunt. Imprimis locus ipſe, vt ſublimis & excel-
ſus habitatorem ſuum maximum, ſupremum ac poten-
tiſſimum, necnon ab hominum infima conditione lon-
giſſimè ſemotum indicat, neque cum vlla alia ex infe-
rioribus rebus naturæ ſuæ dignitate comparabilem. Ex
qua ratione illud eſt: Cælum cæli Domino,terrã autem Pſal. 113.
dedit filiis hominum. & illud: Hæc dices filiis Iſrael, Vos Exod.20.
vidiſtis, quòd de cælo locutus ſum vobis. Non facietis
Deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. Illius
etiam loci adnotatione potentia, virtus, atque efficien-
tia habitantis oſtenditur: vt, Deus autẽ noſter in cælis, Pſal. 113.
omnia

omnia,quæcunque voluit, fecit. Summam etiam erga
Prouidẽtia. mundum vniuerſum prouidentiam cæli ſedes vt altiſſi-
ma, ita proſpiciendis rebus & ſummo conſilio ac iudi-
cio gubernandis opportuniſſima probat. Ex quo gene-
Pſalm. 13. re illa ſunt. Dominus de cælo proſpexit ſuper filios ho-
minum, vt videat, ſi eſt intelligens,aut requirẽs Deum.
Pſalm. 10. &, Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſe-
des eius: oculi eius in pauperem reſpiciunt, palpebræ
eius interrogant filios hominum. Dominus interrogat
iuſtum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit
animam ſuam. Pluet ſuper peccatores laqueos ignis,
Pſal. 32. & ſulphur & ſpiritus procellarum. &, De cælo reſpexit
Dominus ſuper omnes,qui habitant terram. &, Domi-
Pſal. 35. Pſalm. 56. nus in cælo miſericordia eius. &, Miſit de cælo & libe-
rauit me, & eripuit me de aquis multis.&, Rorate cæli
Iſai. 45. Pſalm. 84. deſuper, & nubes pluant iuſtum. &, Iuſtitia de cælo
Oſe. 2. proſpexit.&, Exaudiam cælos,& illi exaudient terram;
& terra exaudiet triticum & vinum & oleum. Hanc o-
mnem rationem Chriſtus vno ſermone eſt complexus.
Matth. 6. Reſpicite volatilia cæli, quoniam nõ ſerunt, neque me-
tunt,neque congregant in horrea, & Pater veſter cæle-
Potentia. ſtis paſcit illa. Prætereà etiam locus ipſe cæleſtis appel-
latus ſummam potentiam& integram ad agendum vir-
tutem omnino tutam, & certam,nullique impedimen-
to expoſitam, nullis aliis viribus aut conatibus acceſſi-
Pſal. 2. bilem indicat: vt, Dirumpamus vincula eorum,& proij-
ciamus à nobis iugum ipſorum. Qui habitat in cælis,
irridebit eos,& Dominus ſubſannabit eos. Porrò cælum
cùm purum, ſimplex, incorruptum atque lucidum ſit,
poſſeſſorem habitatoremque ſuum eiuſmodi moribus,
Puritas. conſiliis, ſtudiis, actionibuſque delectari oſtendit, eaq.
ab iis exigere, qui cæli ciues adſcribi cupiant.Huius ar-
Matth. 7. gumenti illa ſententia eſt. Non omnis, qui dicit mihi,
Domine, Domine,intrabit in regnum cælorum,ſed qui
facit volũtatẽ patris mei,qui in cælis eſt, ipſe intrabit in
regnũ cælorũ. Ex his autẽ quæ indicata breuiter ſunt,
quale regnum cælorum ſit, & quali conditione, quibus
moribus, quibus rebus vtantur ij, qui eius regni com-
municatione fruuntur, exiſtimare licebit. Eſt enim ſan-
ctiſſimorum ciuium illuſtriſſima frequentia Deo regi
& Chriſto filio eius per Spiritum ſanctum in regnum
adſcripta, qualis illum locum,hoc eſt, cælũ deceat. De
quo nobis aliàs commodè, Rege ipſo fauẽte,exactior in-
Deus. ſtituetur ſermo. Illa denique dicendi forma ex meto-
nymia Deus ipſe indicatur.Sicut autẽ fuerit voluntas in
cælo,ſic fiat,& clamauerunt voce magna in cælũ,dicen-
1. Macha. 3. tes: Quid faciemus iſtis, & quò eos ducemus? Et ſancta
1. Mach. 4. tua cõculcata ſunt & cõtaminata ſunt,& ſacerdotes tui
facti ſunt in luctum, &c.

TERRA.

TERRÆ locus qualis & qualium rerum ſit,oppoſita
cæli dignitati cõſideratio indicabit. Etenim infimo ſitu
conſtituta, & craſſiſſimis atq. grauiſſimis totius mundi
retrimentis cõſtans,perſimiles amatores atq. poſſeſſores
habitatoreſq. cõtinet,eos videlicet, qui nihil prẹter ter-
rena ſapiunt, maximè verò poſtquàm à Deo hominum
Geneſ. 2. culpa maledicta fuit: ſicut ſcriptũ eſt. Maledicta terra in
opere tuo, ſpinas & tribulos germinabit tibi. Nam an-
teà felicior multo fuerat, quæ poſt peccatũ reddita eſt
infelix,ſi cum illo priori rerum ſtatu cõparetur. Ea verò
duplex hominum cõditio eſt. Alterum genus eſt eorũ,
qui filij Adam dicuntur, qui huius mundi & terræ vſu
vehementer delectantur & afficiuntur. Alterum verò
eorum qui filij Dei nominantur, qui non magis huius
terræ amore tenentur, quàm hoſpites & peregrini eius
loci, quem nec ſibi proprium, neque commodum, nec
idoneum arbitrantur: de quibus ſcriptum eſt. Chariſſi-
1. Pet. 2. mi, obſecro vos, tanquam aduenas & peregrinos abſti-
nere vos à vitiis & concupiſcentiis, quæ militant aduer-
ſus animam. Sermonis autem ratio ex hac ratione fue-
rit facilè definienda, cuius multa exempla ſunt: vt, Iſte
Geneſ. 5. cõſolabitur nos à labore manuum noſtrarum in terra,
cui maledixit Dominus. &, Gigantes erant ſuper ter-
Geneſ. 6. ram in diebus illis. Poſtquàm enim ingreſſi ſunt filij Dei
ad filias hominum, illæque genuerunt, iſti potentes à
ſæculo viri famoſi. Vidẽs autem Dominus,quòd multa
malitia hominum eſſet in terra, &c. Huius etiam loci
illud eſt. Aſtiterunt reges terræ.&, Omnis caro corru- Pſal. 2.
perat viam ſuam ſuper terra, & repleta eſt terra iniqui- Apocal. 6. Geneſ. 6.
tate. &, Ecce reges terræ congregati ſunt: conuenerunt
in vnum. Et iniquitatem operamini in terra. &, Periit Pſal. 47. Pſal. 57.
ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt. &, No- Mich. 7.
lite theſaurizare vobis theſauros in terra. &, Non ap- Matth. 6. Pſalm. 9.
ponat vltrà magnificare ſe homo ſuper terram.&, Ocu- Pſal. 16.
los ſuos ſtatuerunt declinare in terram. Et qui de terra
eſt, de terra loquitur,& primus homo de terra terrenus. 1. Cor. 15.
&, Quæ ſurſum ſunt, ſapite, & non quæ ſuper terram. Coloſſ. 3. Pſal. 9.
&, Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram. Iohan. 3.
Et epulati eſtis ſuper terram. Iohannes etiam genus ho-
minũ prædicat,qui empti ſunt de terra, hiſq. opponit Apocal. 17.
negotiatores terræ & abominationes terræ. Huius ſen-
tentiæ eſt: Reliquerunt nomina ſua in terris ſuis,& ocu- Pſalm. 16.
los ſuos ſtatuerunt declinare in terram.

EST aliquando cùm terra ſacer locus dicatur,ad
Deum videlicet rerum omnium dominum, poſſeſſo-
rem gubernatoremque relata: vt, Cælum eſt ſedes mea, Iſai. 66.
& terra ſcabellum pedum meorũ. &, Nolite iurare per Sacrum.
terram, quia ſcabellum eſt pedum eius.

Nonnunquam etiam terra,adiuncto viuentium no-
mine, vitæ & auræ huius vitalis vſum ſignificat; recon-
ditiorique ſignificatione ad alterius vitæ felicem ſta-
tum refertur. Credo videre bona Domini in terra vi- Vita beata.
uentium. &, Beati pacifici, quoniam ipſi poſſidebunt Pſal. 27. Matth. 5.
terram. Manifeſtè etiam huiuſmodi ſtatus tum bono-
rum, tum improborum hominum illis orationibus in-
dicatur. Quodcunque ligaueris ſuper terram, & quod- Matth. 16.
cunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.
&, Si conſenſerint ſuper terram duo ex vobis de omni Matth. 17.
re, &c. &, Nolite vocare patrem vobis, nec magiſtrum Math. 23.
ſuper terram. &, In terra pax, hominibus bona volun- Luc. 2.
tas. &, Nolite putare, quia pacem veni dare in terram,
ſed ignem veni mittere in terram. &, Ego te clarificaui Luc. 12. Iohan. 17.
ſuper terram. Illud ad hoc genus refertur. Vniuerſi ho-
mines & cuncta, in quibus ſpiraculum vitæ eſt, in terra Geneſ. 7.
mortua ſunt. Et deleuit omnem ſubſtantiam,quæ erat
ſuper terram. Hæc enim animantium terræ genus om-
ne ſignificat. Eſt enim terra omnium animãtium locus
communis, præterquam piſcium: ſicut ſcriptum eſt.
Nec ſimilitudinem omnium,quæ in cælo ſunt deſuper, Deut. 5.
& quæ in terra deorſum,& quæ verſantur in aquis ſub
terra. OMNIS autem orbis, quacunque habita- Orbis.
tur, terræ nomine nonnunquam dicitur: vt, Confite- Pſal. 137.
mini Domino omnes reges terræ. &, Qui emittit elo- Pſal. 146.
quium ſuum terræ. Plerunque autem hæc ſententia
vniuerſalem vocem ſui indicem affert: vt, In omnem Pſalm. 19.
terram exiuit ſonus eorum. Accidit autem non rarò
Iſraeliticam regionem ſolam terræ nomine appellari: Iſraelitica regio.
vt, Fornicans fornicabitur terra à Domino. &, Iudi- Oſe. 1.
cium Domino eſt cum habitatoribus terræ. &, Nun- Oſe. 4.
quid ſuper iſto non commouebitur terra, & lugebit Amos. 7.
omnis habitator eius?

TERRA etiam pro regione & loco certo, cuius an- Regio certa.
tea mentio facta ſit: vt, Adorauit populum terræ. &, Geneſ. 27.
Negotiẽtur in terra & exerceant eam, quia ſpatioſa & Geneſ. 34.
lata cultoribus indiget. Præterea certo nomine adiun-
cto prouinciam, regionem vel locum aliquem deſcribi- Amos. 2.
mus: vt, Terra Canaan, terra Babylonis, terra Ægy- Matth. 4.
pti, terra Zabulon, & terra Nepthali.

PORRÒ terræ fines ſiue termini vniuerſum ter-
rarum orbem definiunt: vt, Conuertimini ad me om- Orbis.
nes fines terræ. Et in omnem terram exiuit ſonus eo- Pſalm. 19.
rum, & in fines orbis terræ verba eorum. &, Spes om- Pſalm. 69.
nium finium terræ & in mari longè. & Metuant eum Pſalm. 64.
omnes fines terræ. ILLVD autem,quod apud pro-
phetas cum poſſeſſiuo adiuncto legi ſolet, affectum ſi-
gnificationemque habet ſuis locis adnotãdam vel com-
miſerationis,vel laudis, vel horroris & terroris. vt, Terra Iſai. 1.

veſtrà deſolata. Et propitiationis tempore in vniuerſa
Leuit. 25. terra veſtra. &, Zelatus eſt Dominus terram ſuam. &,
Ioel. 2. Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti.
Leuit. 25. Leuit. 26. & diſperdam terram veſtram. &, Peribitis inter gentes,
Deut. 2. & hoſtilis vos terra conſumet. &, Terra Gigantum reputata eſt, & in ipſa habitauerunt gigantes.

Miſeria. Qvæ verò huiuſmodi exempli ſunt, extremam
Pſal. 7. miſeriam calamitatemque indicant. Humiliauit in pul-
Pſal. 43. uere vitã meam: cõglutinatus eſt in terra venter noſter.

Habitatores. Demvm metonymiæ genus non infrequens eſt;
vt Terra vel pro habitatoribus ipſis, vel pro hominum
Geneſ. 11. natura accipiatur: vt, Erat autem terra labij vnius &
Geneſ. 17. verborum eorundem. &, Non eſt hoc tuum qui iudi-
Geneſ. 19. cas omnem terram. &, Iuxta morem vniuerſæ terræ.
Pſalm. 65. &, Omnis terra adoret te & pſallat tibi. &, Cantate
Pſalm. 95. Domino omnis terra. & Dominus regnauit, exultet ter-
Pſalm. 96. ra. Atque ad hæc præcipua capita omnis de terræ loco
ſermo refertur.

AER.

CAP. XVII.

Medivs inter cælum & terram aquaſque locus,
Aër eſt, ſiue hunc expanſionem, ſiue firmamen-
tum, ſiue cælum appellare libeat. Namque ob ſitus, na-
turę, atque figuræ firmitudiniſque vim his omnibus no-
minibus dici in ſacra philoſophia obſeruatur: ſicut ſcri-
Geneſ. 1. ptum eſt. Et fecit Deus firmamentum, diuiſitq. aquas,
quæ erant ſub firmamento, ab ijs quæ erant ſuper fir-
mamentum: & factum eſt ita. vocauitque Deus firma-
mentum cælum. Eſt autem ille locus omnium, quæ à
terra ſpectantur, aut percipiuntur ex alto, rerum thea-
trum, eſtque auibus ad frequentandum peragrandum-
que conceſſus: ſicut ſcriptum eſt. Dixit etiam Deus,
Geneſ. 1. Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſu-
per terram ſub firmamento cæli. Et qui præſit piſcibus
maris, volatilibus cæli, &c. Quæcunque verò ex illo lo-
co vel proſpici, vel in terras demitti ſolent, ea ſiue vtili-
tatem & commodum, ſiue detrimentum incommo-
dumque adferant, diuinæ prouidentiæ ſemper, inter-
dum etiam iudicij & animaduerſionis aperta argumen-
ta ſecum afferunt. Eorum autem genera hoc loco indi-
care operæ pretium fuerit. Primùm varij lucis aſpectus
& colores non ſine tempeſtatum ſignificatione in aëre
fiunt: ſicut ſcriptum eſt, Facto veſpere dicitis, Serenum
Matth. 16. erit, rubicũdum eſt enim cælum. & manè: Hodie tem
peſtas, rutilat enim triſte cælum. Faciem ergo cæli diiu-
dicare noſtis. Deinde etiam nubes fiunt, quæ & lucis
vſum imminuere, & pluuias perſępè afferre ſolent: ſicut
Geneſ. 9. ſcriptum eſt. Cùm obduxero cælum nubibus. &, Qui
Pſalm. 146. operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam. &, Te-
Pſalm. 17. Geneſ. 7. nebroſa aqua in nubibus aëris. Cataractæ cæli apertæ
ſunt, & facta eſt pluuia ſuper terram quadraginta die-
Geneſ. 7. bus & quadraginta noctibus. Et clauſæ ſunt cataractæ
cæli, & prohibitæ ſunt pluuiæ de cælo. Et illud, Iratuſq.
Deut. 11. Dominus claudat cælum, & pluuia non deſcendat. Et
terra montuoſa & campeſtris de cælo expectans plu-
Deut. 28. uias. Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum,
cælum, vt pluuiam tribuat terræ tuæ in tempore ſuo. Et,
Iudic. 5. Domine cùm exires de Seir, & tranſires per regiones
Edom: terra mota eſt, cælique ac nubes diſtillauerunt
2. Paral. 6. aquis. &, Si clauſo cælo pluuia non fluxerit propter pec-
cata populi, &c. Ad vocem ſuam dat multitudinem
Ierem. 10. aquarum in cælo, & eleuat nebulas ab extremitatibus
terræ. Nunquid ſunt in ſculptilibus gentiũ, qui pluant,
Ierem. 14. aut cæli poſſint dare imbres? Nónne tu es Dominus
Deus noſter, quem expectauimus? Tu enim feciſti om-
nia hæc. Ex eodem etiam loco rorem deſcendere
Ros. manifeſtis teſtimonijs docemur. Eſt autem roris duplex
ratio: altera, qua agri plantarumque ſuperficies vdæ
redduntur: altera verò, qua virtus & fæcunditas, & ma-
ximè ad fructus alendos commoditates, terris, cùm op-
portunè contigerit, afferuntur. Prioris generis exempla
ſunt. Fœnum, vt bos, comedes, & rore cæli infunderis. Daniel 4.
&, Nabuchodonoſor ex hominibus abiectus eſt, fœnum
vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum eſt.
Poſterioris verò illa. Det tibi Deus de rore cæli. &, In Geneſ. 27.
pinguedine terræ & in rore cæli deſuper erit benedictio
tua. Et Deus patris tui erit adiutor tuus, & benedicet ti- Exod. 17.
bi benedictionibus cæli deſuper. Et Moſes de Ioſeph Gelu.
quoq; ait. De benedictione Domini terra eius, de pomis Deut. 33.
cæli & rore. Gelu propterea in aëre concreſcere docent
ſacra ſcripta. De cuius vtero egreſſa eſt glacies, & gelu Iob. 37.
de cælo quis genuit? & ignis, grando, nix, glacies, &
ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius. Pſalm. 147.

Ventos præterea tum cardinales quatuor, tum Venti.
cæteros omnes his interiectos, aëris occupare atque fre
quentare locum cognouimus. Videbam, inquit Balſa- Daniel. 7.
ſar, in viſione mea, & ecce quatuor venti cęli pugnabant
in mari. Et tranſtulit Auſtrum de cælo, & induxit in Pſalm. 77.
virtute ſua Aphricum. Si quid etiam iucundum & com
modum in terras hominum vſibus aptum demiſſum
fuerit, id diuina virtute effectum, tamen in aëre factum Manna panis.
eſſe, inde etiam deſcendere dicitur. Cuiuſmodi man- Exod. 16.
na fuit, quem panem ſiue cibum dixit Dominus
ad Moyſen, Ecce ego pluam vobis panes de cælo. &, Pſalm. 77.
Panem cæli dedit eis. &, Pane cæli ſaturauit eos. Neq. Pſalm. 104.
verò hæc ſolùm, quæ vtilia iucundaque ſunt, ſed quæ
incommoditatem calamitatemque afferre putantur,
Dei conſilio in hominum ſiue admirationem, ſiue ter-
rorem, ſiue animaduerſionem, ſiue vltionem & pœnam
miſſa, in aëre fiunt. Cuius generis ſunt denſæ atque hor- Plagæ.
ridæ nubes, tonitrua, fulgura, ignis, ſulphur, lapides, Calamitates.
corruptiones ac morbi & peſtilentiæ: de quibus ſcriptũ
eſt. Super hoc cælum turbabo, & mouebitur terra de Iſai. 13.
loco ſuo propter indignationẽ Domini exercituum. &,
Induam cælos tenebris, & ſaccum ponam operimen- Iſai. 50.
tum eorum. &, Dabo prodigia in cælo & in terra, ſan- Ioel. 2.
guinem, & ignem, & vaporem fumi. &, Dominus pluit Geneſ. 19.
ſuper Sodomam & Ghomorram ſulphur & ignem à
Domino de cælo. Et cùm fugerent filios Iſrael & eſſent Ioſue. 10.
in deſerto Bethoron, Dominus miſit ſuper eos lapides
magnos de cælo. Et Elias quinquagenario reſpondens 4. Reg. 1.
dixit, Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cælo, & de-
uoret te, & quinquaginta tuos. Deſcendit itaque ignis 1. Paralip. 21.
de cælo, & à Dauid inuocatus Dominus exaudiuit in
igne de cælo ſuper altare holocauſti. Et Iob nuntiatum Iob. 1.
eſt, Ignis deſcendit de cælo, & tactas oues pueroſque
conſumpſit. Et in imprecationibus ſcriptum eſt: Percu- Deut. 27.
tiat te Dominus frigore, ardore & æſtu, aëre corrupto
ac rubigine, & perſequatur te, donec pereas. Sit cælum,
quod ſupra te eſt, æneum. &, Fames ſi oborta fuerit in 3. Reg. 8.
terra aut peſtilentia, aut corruptus aër.

Diximvs etiam aërem regionem eſſe auibus ad Volatus.
volandum peragrandumque deſtinatam. ſicut de co-
turnicibus ſcriptum eſt. Volabantque in aëre duobus Numer. 11.
cubitis altitudine ſuper terram. Et viam aquilæ in cæ-
lo ignoraſſe Sapiens dicitur. Et miluus in cælo cogno- Prouerb. 30. Ierem. 7.
uit tempus ſuum; turtur & hirundo, & ciconia cuſto-
dierunt tempus aduentus ſui. Est autem & illud
adnotandum ſpiritibus illis, qui hominum generi inſi-
diari, & piis maximè hominibus negotiũ faceſſere con-
ſueuere, hunc aërem vt tenuem, ita ſpirituali, ſed tamen Dæmoriorum regio.
deteriori naturæ magis aptum locum interim occupa-
tum eſſe, dum illa ſententia iudicis omni huic malo ge-
neri communis de æternæ pœnæ cruciatu proferatur.
Quam ob rem multa, quæ bonis viris incommoda dif-
ficiliaque obijci videntur: multa etiam quæ ad impie-
tatem & ſcelus admittendum improbos commouere
poſſunt, ex hac regione iſtis auctoribus accedunt: ſicut
ſcriptum eſt. Et vos cùm eſſetis mortui delictis, & pec- Epheſ. 2.
catis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis ſecundùm
ſæculum mundi huius, ſecundùm principem poteſta-
tis aëris huius ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffi-
dentiæ &c. Huc etiam & illud pertinet: Non eſt no- Epheſ. 6.
bis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed ad-
uerſus

uerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Illa demùm, quæ à D. Paulo figurata oratione
Studium inane. dicta ſunt, inane & vanum ſtudium, atque fruſtra impenſum tempus & opus, nulloque conſilio fultum, ſignificant: in aëre loqui, & aërem verberare. Ita, inquit,
1. Cor. 4. & vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis, quomodo ſcietur id, quod dicitur? eritis enim in
1. Cor. 9. aëra loquentes. &, Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aërem verberans.

AQVA LOCVS.
CAP. XVIII.

INFIMAM mundi totius partem aquę occuparunt, & ſupremam quoque; atque ita vtrumque extremū
Geneſ. 1. obtinere dicuntur: ſicut ſcriptum eſt, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuiſitque aquas, quæ erant ſub firmamento, ab ijs, quæ erant ſuper firmamentum. ſuperiores illæ aquæ cæli tantùm conuexa concameratæ complectuntur: quid prætereà contineant vel
Pſal. 103. alant, incertum nobis eſt. Sic Pſaltes canit: Extendens cælum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius. Inferiores verò extremum locum occupantes terræ pro-
Pſal. 103. minenti conceſſere: ſicut ſcriptum eſt, Abyſſus ſuper veſtimentum eius: ſuper montes ſtabunt aquæ. Ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabūt. Aſcendunt montes, & deſcendunt campi in locum, quem fundaſti eis. Terminum poſuiſti, quem non præteribunt, neque conuertentur operire terram. Et in
Pſal. 136. Pſalmo, Qui firmauit terram ſuper aquas. Similitudi-
Deut. 4. nem omnium iumentorum, quæ ſunt ſuper terram, vel
Deut. 8. auium ſub cælo volantium, vel piſcium, qui ſub terra mouentur in aquis. Et iterum, Et quæ in terra deorſum, & quæ verſantur in aquis ſub terra. Terra igitur ſublimis aquæ eminet ea parte, qua habitabilis eſt. Aquæ verò inferiorem terræ locum occupant, & ſemper eiuſmodi ſitum appetunt.

Fœcunditas. EST autem aqua locus multo ac vario animantium generi alendo atque fouendo idoneus, quorum omnium commune nomen reptile eſt. Idque duobus diuiditur ampliſſimis generibus, animæ viuentis ſolùm,
Geneſ. 1. atq. etiam viuentis & motabilis. Dixit enim Deus, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & motabile ſuper terram ſub firmamento cæli. Creauitque Deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atque motabilem, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas. Et vidit
Copia. Deus, quòd eſſet bonum: benedixitque eis dicens, Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris. Quam ob rem multiplicitatis & copiæ locus his generibus in
Pſal. 103. aqua eſt: ſicut ſcriptum eſt, Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus, illic reptilia, quorum non eſt numerus, animalia puſilla cum magnis. Et de vtroque genere viuenti & motabili ſcriptum etiam eſt, Et quæ gignun-
Leuit. 11. tur in aquis, & quæ in aquis mouentur. Et apud Danielem. Benedicite cete & omnia quæ mouentur in aquis, Domino. His generibus itaque commodiſſimus, & ad vitam cùm conſeruandam, tum propagandam vnicus
Iſai. 50. locus, aqua eſt: ſic enim legimus, Ecce in increpatione mea deſertum faciam mare, ponam flumina in ſiccum. computreſcent piſces ſine aqua, & morientur ſiti.

PRÆTER piſcium autem & reptilium genus cæteris animantibus omnibus ad habitandum & manen-
Incommoditas. dum inutilis adeò aqua eſt, vt interitum etiam afferat, ac maximè quidem hominibus, deinde aliis omnibus, quæcunque aëris reſpiratione vitam fouent: ſicut ſcri-
Geneſ. 6. ptum eſt, Ego adducam aquas diluuij ſuper terram, vt interficiam omnem carnem, in qua ſpiritus vitæ eſt ſubter cælum; & vniuerſa quæ in terra ſunt, conſumentur. Et quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes,
Geneſ. 7. quos operuerat. Conſumptaque eſt omnis caro, quæ mouebantur ſuper terram, volucrum, animantium, beſtiarum, omniumque reptilium, quæ reptant ſuper terram: vniuerſi homines & cuncta, in quibus ſpiraculum vitæ eſt in terra, mortua ſunt. Eſt autem non modò ad viuendum, ſed ad cōmeandum importunus homini locus in aqua, præſertim ea, quæ pedibus vadari non poſſit. Etenim vtriuſque generis natura ad eam rem idonea non eſt. Quòd ſi homini ea parte iter faciendum ex diuino imperio fuerit, aut aquas cedere & refluere, aut maiori etiā miraculo ſubſterni, & velut pauimēti inſtar durari, aut corpus ipſum hominis diuina virtute ſuſtētatū ab immerſione defendi neceſſe ſit: ſicut ſcriptū eſt.
Cumque extendiſſet Moyſes manum ſuper mare, abſtulit illud Dominus; diuiſaque eſt aqua, & ingreſſi ſunt filij Iſrael per medium ſicci maris. Cumque extendiſſet Moyſes manum contra mare, reuerſum eſt primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & inuoluit illos Dominus in mediis fluctibus. Quid eſt tibi mare, quod fugiſti? aut tu Iordanis, quia conuerſus es retrorſum? A facie, inquiunt, Domini. Nam præter illa genera, quæ natando mouentur, nulli animanti aquæ campum ſubſterni ad ingrediendum Deus voluit. Eum autem ſibi ipſe cum ceteris locis, cælo, terra & aëre, deambuladum quoque vendicat: ſicut ſcriptum eſt, In mari via tua, & ſemitæ tuæ in aquis multis. Quam ob rem diuinæ virtutis argu- Pſal. 76.
mentum Chriſtus præbuit diſcipulis, in aqua ambulare viſus, id etiam facultatis ſolo verbo iuſſuque Petro miraculi & ſigni nomine optanti cōcedens: ſicut ſcriptum eſt: Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans Matth. 14.
ſuper mare. Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes, Quia phantaſma eſt: & præ timore clamauerunt. ſtatimque Ieſus locutus eſt eis, dicens: Habete fiduciam, ego ſum, nolite timere. Reſpondens autem Petrus, dixit, Domine ſi tu es, iube me ad te venire ſuper aquas. & ipſe ait, Veni. Et deſcendens Petrus de nauicula, ambulabat ſuper aquam vt veniret ad Ieſum, &c. Qui autem in nauicula erant, venerunt & adorauerunt, dicentes: Verè filius Dei es.

Deambulatio importuna.

EST enim aqua grauiorum & denſiorum corporum impatiēs: facilè enim eiuſmodi naturis diffiſa cedit, niſi arte aut induſtria aliqua ad eum vſum res aptentur: ſicut ſcriptum eſt, Abyſſi operuerunt eos: deſcenderunt Exod. 15.
in profundum quaſi lapis. Et operuit eos mare, & ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus. Miraculi autem loco habendum, cùm eiuſmodi corpora ſolida ac denſa, quæ parum caloris & raritatis in ſe habeant, in aquis iniecta ſupernatauerint, vt in ſecuris Miracula.
ferro, quod Heliſeus comiti reſtituit, oſtenſum eſt. 4. Reg. 6.
Creat autem aliâs hic locus magnas ad hominum vſum commoditates, quas diligentia, arte & indu- Commoditates.
ſtria percipere licet: primùm, quòd piſcium multiplicia genera cibis idonea vario ſapore ad delitias vſque, nullo ſumptu, nulla cultura, nullo præterquàm capiendi labore ſuppeditat: ſicut ſcriptum eſt. Omnes piſces Geneſ. 9.
maris manui veſtræ traditi ſunt. &, Omne, quod mo- Deut. 19.
uetur & viuit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis in cibum. Et hæc comedetis ex omnibus, quæ mouentur in aquis.

EST etiam ad nauigationis vſum opportuniſſimus Nauigatio.
locus aqua. Ex quo, præter admirandam induſtriæ, cognitionis & artis exercitationem, multa commoda ad mortalis vitæ cùm vtilitatem, tùm ſuauitatem percipiuntur. Et quæ inhabitantem hominem pati non poſſunt aquæ, gubernantem & inſidentem atque percurrentem ferunt: ſicut ſcriptum eſt, Et multiplicatæ ſunt Geneſ. 7.
aquæ, & leuauerunt arcam in ſublime à terra, & arca ferebatur ſuper aquas. Et deleuerunt aquæ omnem ſubſtantiam, quæ erat ſuper terram ab homine vſque ad pecus, tam reptile, quàm volucres cæli, & deleta ſunt de terra. Remanſit autem ſolus Noe; & qui cum eo erant in arca. &, Qui deſcendunt mare in nauibus, fa- Pſal. 116.
cientes operationem in aquis multis. Ipſi viderūt opera

Domini, & mirabilia eius in profundo. Neque verò leuis hæc Dei operum contemplatio hominibus eſſe debet, neque cõmerciis & regionum peragrationibus Piſcatio tantùm, ſed piſcationi etiam copioſæ nauigatio opportuna eſt. Iſai. 18. Quæ mittit in mari legatos, & in vaſis papyri Iſai. 19. ſuper aquas. Et expandẽtes rete ſuper faciem aquarum. In ea autem re diuinæ erga homines prouidentiæ argumentum quoque ſpectatur: ſicut ſcriptum eſt, Luc. 5. In verbo tuo laxabo rete. Iam verò ſui ipſorum proſpectũ & cognitionem aqua hominibus refert, atque naturalis ſpeculi vicem præbet: ſicut ſcriptum eſt, Prouerb. 17. Quomodo in aquis reſplendet vultus proſpicientium, &c. Multa porrò cum plantarum, tum rerum etiam aliarum genera Speculum aquas propterea amant, quòd ſuæ naturæ elegantiam & copiam eum locum commodiſſimum ſortiri Oportunitas poſſint. vt, Iob. 7. Nunquid virere poteſt ſcirpus abſque humore? aut creſcere carectum ſine aquis? & Ezech. 17. Tulit de ſemine terræ, & poſuit illud in terra pro ſemine, vt firmaret radices ſuper aquas multas. Ezech. 19. Et mater tua quaſi vinea in ſanguine tuo, ſuper aquam plantata eſt, & eleuati ſunt rami eius præ aquis multis.

Eſt etiam illa quoque illuſtris aquarum ſignificatio, Expiatio quæ ad expiationem & puritatem pertinet, propterea quòd viuentis aquæ natura locum ipſum, vbi continetur, purum conſeruat: ſicut ſcriptum eſt, Leuit. 11. Congregatio aquarum omnis munda eſt. &, Leuit. 14. Purificabit eam tam in ſanguine paſſerũ, quàm in aquis viuentibus. Quam ob rem ad expiationem vel ſignificãdam vel procurandam arcano ſermone aquarum locus notari ſolet: vt, Iohan. 3. Erat autem Iohannes baptizans in Ænon iuxta Selim, quia aquæ multæ erant ibi; & venientes baptizabantur. Actor. 8. Et dum irent per viam, venerũt ad quandã aquam: & ait Eunuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?

Eſt demùm eximia illa huius loci laus, quòd Moſes ſummum illum antiquorum vatum principem Moſen aquæ non ſolùm continuerint, ſed mortis diſcrimine tutum incolumemque reddiderint, nomineq. Exod. 2. ſuo omnibus poſtea ſæculis celeberrimo auxerint. Et vocauit illum Moſen, dicens: Quia de aqua tuli eum. Contingit autem non rarò eundem locum, qui cum arte & induſtria, tum Dei beneficio ad vtilitatem hominum, vt docuimus, refertur, & natura ſua & copia non modò inutilem, ſed pernicioſum & calamitoſum cenſeri, Periculum. maximéque periculi nomine horreri, atq. ad diuinam miſericordiam & ſalutem in difficillimis rebus allatam notari. Ad hanc rationem illa ſpectant. 2.Reg.22. Miſit de cælo, & aſſumpſit me, & extraxit me de aquis multis. &, Pſalm. 65. Tranſiuimus per ignem & aquam, & deduxiſti nos in refrigerium. Ion. 2. Et circunderunt me aquæ. Pſalm. 68. Et libera me de profundis aquarum. &, Salua me Domine, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Pſal. 123. Et torrentem pertranſibit anima noſtra, forſitan pertrãſiſſet anima noſtra aquam intolerabilem. Pſalm. 73. Contribulaſti capita draconum in aquis, tu ſiccaſti fluuios Ethan. Sapien. 10. Et trãſtulit illos per mare rubrum, & tranſuexit illos per aquam nimiam; inimicos autem eorum demerſit in mare. Iſai. 43. Et cùm tranſieris per aquas, tecum ero. Illud autem manifeſti diſcriminis cauſa ſignificatum eſt. Matth. 17. Et crebrò in aquam conijcit illum. Denique deſolationem & internecionem illa indicant. Ezech. 26. In medio aquarum ponent eos. Ezech. 27. Et in aquis multis adduxerunt te remiges tui. Cæterùm quædam ſunt, quæ cùm aquis vt loco aſcribantur, Inſtabilitas vel inſtabilitatem & inconſtantiam, vel citò decreſcentem ac pereuntem proſperitatem adnotant. vt, 3.Reg. 14. Et percutiet Dominus Deus Iſrael, ſicut moueri ſolet arundo in aqua. Oſe. 10. Et tranſire fecit Samaria regem ſuum, quaſi ſpuma ſuper faciem aquæ.

NVBES LOCVS.

CAP. XIX.

NVbis natura & vis quæ ſit, quiſue eius vſus, & qui hanc rationem ſpectent, ſermones aliàs docebimus. Nunc verò de nube, vt ad loci definitionem pertinet, breuiter eſt diſſerendum. Principio autem diuinæ clementiæ certiſſimum monumentũ, quoad mundi clementia Dei huius machina duratura eſt, in nubibus collocatum ſpectatur, quòd ſpem hominibus faciat, terrãpoſt antiquum illud diluuium non eſſe amplius aquis vaſtandam. Dixit enim Deus, Hoc eſt ſignum fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnem animam viuentem, Geneſ. 9. quæ eſt vobiſcum in generationes ſempiternas. Arcum meum ponam in nubibus cæli, & erit ſignum fœderis inter me & inter terram: cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus; & recordabor fœderis mei vobiſcum, & cum omni anima viuente, quæ carnem vegetat, &c. Sunt igitur nubes perpetuum diuinæ clementiæ theatrum.

Præterea Dei cum mortalibus aliquando propiùs & familiariùs agentis & colloquentis, vel ſuam erga res hominum curam & gubernationem apertiùs etiam oſtenſuri, ſedes eſſe ſolent nubes medius inter cælum atque terram locus, quo ſeſe ille hactenus cognoſcendum demittit, Dei currus vt maieſtatem ſuam etiam editiori, & quò mortalis contendere nequeat, ſitu ſuſpiciendam adorandamque exhibeat. Exod. 16. Cumque loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Iſrael, reſpexerunt ad ſolitudinem: & Ecce gloria Domini apparuit in nube. Exod. 19. Cumque retuliſſet Moſes verba populi ad Dominum, ait Dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. &, Leuit. 16. Loquere ad fratrem tuum Aaron, ne omni tempore ingrediatur ſanctuarium, quod eſt intra velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, vt non moriatur; quia in nube apparebo ſuper oraculum. Atq. ita poſt cælum, quæ ſumma inhabitantis Dei ſedes eſt, ſecundo loco nubes vel currus, vel alio nomine cenſeri ſolet. Atque ex hac definitione nubes Domini appellatur. Numer. 10. Nubes quoque Domini ſuper eos erat per diem, cùm incederent. Exod. 40. Et nubes quoque Domini incubabat per diẽ tabernaculo, & ignis in nocte: Numer. 11. Et deſcẽdit Dominus per nubem, & locutus eſt ad eum. Eſt autem huiuſmodi locus Deo cum mortalibus agenti, quòd imbecillitatis humanæ captus & intuitus maioris lucis & ſplendidioris gloriæ vim ferre aliàs nequeat, nec ferendam tentare permittatur: ſicut ſcriptum eſt, Iob. 21. Nubes latibulũ eius. Pſalm. 96. Et nubes & caligo in circuitu eius. Et, Pſal. 103. Qui ponis nubes aſcenſum tuum. Et, Eccleſ. 24. Thronus meus in columna nubis. &, Iſai. 19. Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem, & ingredietur Aegyptum. Neque verò præſentiæ ſolùm Dei, ſed efficientiæ, Dei efficientia virtutis, & gloriæ ſpectaculum in nubibus eſſe ſolet. Pſal. 17. Præ fulgore in conſpectu eius nubes tranſierunt, tenebroſa aqua in nubibus aëris. Pſal. 67. Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis. Date gloriam Deo ſuper Iſrael, magnificentia eius & virtus eius in nubibus. Ex eo namque loco fulgura, fulmina, rores, pluuiæ & imbres Dei iuſſu & voluntate in terras demittuntur: ſicut ſcriptum eſt, Iob. 36. Si voluerit extendere nubes tentorium ſuum, & fulgurare lumine ſuo deſuper, cardines quoque maris operiet. 2.Reg. 22. Et poſuit tenebras in circuitu ſuo latibulum, cribrans aquas de nubibus cælorum. Iob. 26. Et qui ligat aquas in nubibus ſuis, vt non erumpant pariter deorſum. Iob. 36. Et qui aufert ſtillas pluuiæ, & effundit imbres ad inſtar gurgitum. Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta deſuper.

Qvam quidem ob rem locus hic cum dignitatis, tum efficientiæ cauſa vni Deo propriè aſcribitur, nulli alij naturæ aut communis, aut ſine ambitionis & ſuperbiæ vitio appetendus, ſicut de Luciferi prophano & præcipiti ambitionis auſu ſcriptum eſt. Iſai. 14. Aſcendam ſuper multitudinem nubium, & ſimilis ero Altiſſimo. Pſal. 77. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino? ſimilis erit Deo, &c. Obtinuit autem hæc ratio apud antiquos & rerum ſacrarum peritos vſque adeò, vt huiuſmodi quoque argumentis Chriſti Ieſu

Ieſu diuinitas & ab Euangeliſtis, & ab alijs auctoribus oſtendi ſoleat. Ecce nubes lucida obumbrauit eos: & Matth. 17. ecce vox de nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus Luc. 9. in quo mihi bene complacui; ipſum audite. Et Apoſtoli, intrantibus Chriſto, Moyſe & Elia in nubem, timuiſſe dicuntur, appellatumque filium, (dum fieret vox) inuentum eſſe Ieſum ſolum. Deinde ad Patrem Actor. 1. in cælum Apoſtolis ſpectantibus ſublatum, & nube tandem ab eorum oculis ſuſceptum legimus. Eundem etiam munus ſibi à patre mandatum iudicandi viuos Matth. 24. & mortuos ita prædicantem diſcipuli audierunt. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & maieſtate. Atque hoc argumento ſacerdotum princeps cum ceteris eiuſdem collegij, ſacri ſermonis non ignaris, eum filium hominis ſeſe appellantem, tamen Dei filium & hominum iudicem Matth. 26. profeſſum, intellexerunt. Amodò videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cæli. Tunc princeps Sacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemauit: quid adhuc nunc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam. Et Luc. 22. Lucas inquit: Dixerunt autem omnes, Tu ergo es filius Dei? & Iohannes, Vidi, inquit, & ecce nubem Apocal. 14. candidam & ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hominis. Et alius angelus exiuit de templo clamans voce magna ad ſedentem ſuper nubem. Et miſit qui ſedebat ſuper nubem, falcem ſuam in terram, & demeſſa eſt terra. Atque ex hac ratione magnũ myſterium Paulus enuntiabat eorum, qui viua Chriſti membra facti ſunt, diuinitatem ex ſuprema gratia communicatam ſignificans. Theſſ. 4. Hoc enim vobis dico in verbo Domini: Quòd nos, qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli & in tuba Dei deſcendet de cælo; & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus.

Præſtãtia. ILLVD porrò vulgatum magis & linguis ferè omnibus commune eſt; Quòd propter naturam & ſitum rei ipſius, nubes excellentiæ cuiuſdam ſignum, atque in commemorata ratione ſupremi gradus formam Ierem. 51. præbent. Quoniam peruenit vſque ad cælum iudicium eius, & eleuatum eſt vſque ad nubes. &; Domine in Pſalm. 35. cælo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes. &, Si Iob 20. aſcenderit vſque ad cælum ſuperbia eius, & caput eius tetigerit nubes.

IGNIS LOCVS.
CAP. XX.

ET IGNIS quoque, quatenus quidem loci definitio eſſe etiam poteſt, ad hanc rationem pertinet. Erit autem alia de eius natura atque efficientia diſputatio. Neque verò certum aliquem igni locum notamus, ſed ipſum vt locum definimus: cuius vt varia & vehemens vis ſemper, ſic varia etiam ad rerum perſonarumque vſum opportunitas eſt.

Thronus Dei. AC primum quidem ignis puriſſima eorum, quæ ſub cælo ſunt, corporum natura, Deo ſeſe hominibus colendum timendumque oſtendenti, Thronus ac locus eſt opportunus, vtpote puriſſimæ & efficaciſſimæ illius virtutis index. Sic Moſi Deus apparuit in flamma Exod. 3. ignis de medio rubi; & videbat, quòd ignis arderet, & non combureretur. Et Dominus præcedebat eos ad Exod. 13. oſtendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis. Et reſpiciens Dominus ſuper Exod. 14. caſtra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis interfecit exercitum eorum. Et totus mons Sinai fumabat, Exod. 19. eò quòd deſcendiſſet Dominus Deus ſuper eum in igne. Et nubes Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte videntibus cunctis populis Iſrael Exod. 40. per cunctas manſiones ſuas. Ezechieli etiam diuinæ maieſtatis ſpectrum huiuſmodi theatro oſtẽſum eſt. Et vidi Ezech. 1. & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna & ignis inuoluens, & ſplendor in circuitu eius, & de medio eius quaſi ſpecies electri, id eſt, de medio ignis. Et Daniel aſpiciebat, donec throni poſiti ſunt; & antiquus dierum ſedit; veſtimentum eius candidum Daniel. 7. quaſi nix, & capilli capitis eius quaſi lana munda. Thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accẽſus. Et Moſes Deum orans aiebat, vt audiant Ægyptij, de quorum Num. 14. medio eduxiſti populũ iſtum, & habitatores terræ huius qui audierunt, quòd tu Domine in populo iſto ſis, & facie videaris ad faciem, & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas illos per diem, & in columna ignis per noctem. Et aliàs idem: Acceſſiſtis, inquit, ad radices montis, qui ardebat vſque ad cælum, erantq. in eo tenebræ & nubes & caligo. Locutuſq. eſt Dominus ad vos de medio ignis. Et quid eſt omnis caro, vt audiat Deut. 5. vocẽ Dei viuẽtis, qui de medio ignis loquitur, ſicut nos audiuimus? vocẽ enim eius audiuimus de medio ignis. Huius rei cauſa ignis altaribus eſt additus, qui diuinam præſentiã ſignificare poſſet: ſicut ſcriptũ eſt, Et offere- Leuit. 23. tis ſacrificium in igne Domino. Igitur die, qua erectum Num. 9. eſt tabernaculum, operuit illud nubes, à veſperi autem ſuper tentorium erat quaſi ſpecies ignis vſque manè, ſic fiebat iugiter. Per diem operiebat illud nubes, & per noctem quaſi ſpecies ignis.

PRÆTER diuinæ maieſtatis dignitatem, quæ vt puriſſima eſt, ſic puram ignis regionem illæſa omnino atque integra occupare poteſt, aliis etiam rebus & perſonis cum malis, tum bonis locus ignis eſſe definitur; eo tamen diſcrimine, vt bonis probationem & purificationem, malis verò interitum & conſumptionem afferat: Probatio. cuius exemplum ab auro, argento & aliis rebus ad homines etiam, hominumq. conſilia, ſtudia atque facta trãsfertur, ita vt aliis periculo & internecioni, aliis verò labori quidem & difficultati primùm, veruntamen ſplendori & gloriæ tandem ignis fuiſſe intelligatur. Vtriuſq. generis exempla aliquot à nobis propoſita multorũ, quæ in ſacris libris legũtur, ad ſententiæ cognoſcendam rationẽ inſtar erunt. Ipſe verò ſciuit viam meã, & probauit Iob. 23. me quaſi aurũ, quod per ignem tranſit. &, Eloquia Domini, eloquia caſta, argẽtum igne examinatũ, probatum Pſal. 11. terræ purgatum ſeptuplum. Quoniam in igne probatur aurum & argentum; homines verò receptibiles in Eccleſ. 2. camino humiliationis. & apud Zachariam: Ducam tertiam Zacha. 13. partem per ignem; & vram eos, ſicut vritur argentum; & probabo eos, ſicut probatur aurum. Huc illud pertinet: Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & Matth. 3. igni. Et illud ſatis arcanè & grauiſſimè admodum. Si 1. Cor. 3. quis tamen ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam; vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Itaque probis rebus, actionibus atque perſonis ignis probationem potiùs & gloriam, quàm interitum, ob eam cauſam affert, quòd probitas & virtus diuini luminis & perfectionis radius quidam eſt. Atque vnum ex Dei locis ignem eſſe oſtẽdimus. Non igitur virtuti malè cum igni cõuenit ea parte, qua ignis probare & purificare dicitur. Aliàs autem Exitium. cæteris rebus inutilibus ac ſordidis ad interitum atque abſumptionem ignis locus eſt natura atque Dei conſilio adaptatus. Vt enim Paulus in Melite inſula vi- Actor. 27. peram venenoſam beſtiam, neque ſibi commodam, atque aliis fortaſſe nocituram, in ignem coniecit; ſic quæcunq. inutilia & praua ſunt, igni conſumptioni ſa, ut pœnæ cauſa mãdantur. Ex quo conſilio ignis etiã ille æternus, cuius frequens in ſacris mentio fit, à conſtitutione mundi, diabolo & angelis eius ac maledictis hominibus Matth. 25. paratus eſt. Hinc verò euenit, vt ignis, ſiue ille æternus,

ſiue hic,qui mortalibus aliâs vſui eſt, pœnæ & ſupplicij ſignificationẽ obtineat: ſicut ſcriptum eſt.In ignem de-
Pſal. 139. ijcies eos, in miſeriis non ſubſiſtent. &, Quia ecce Do-
Iſai. 66. minus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ eius,reddere in indignatione furorẽ ſuum , quia in igne Dominus iudicabit. &, Iam ſecuris ad radicem arborum poſi-
Luc. 3. ta eſt . Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur , & in ignem mittetur . His etiam accedit, vt manifeſtum diſcrimen atque laborem, difficultatemque ignis ſignificet: quæ,niſi diuino auxilio,vinci ab hominibus non poſſit. vt, Domine miſerere filio meo,quia
Matth. 17. lunaticus eſt, & malè patitur; nam ſæpè cadit in ignem. &, Tranſiuimus per ignem & aquam , & deduxiſti nos
Pſal. 65. in refrigerium. &, Cum ambulaueris in igne,non combureris, & flamma non ardebit in te : Quia ego Domi-
Iſai. 45. nus Deus tuus,ſanctus Iſrael Saluator tuus. &, A preſſu-
Eccleſ. 51. ra flammæ, quæ circundedit me, & in medio ignis non ſum æſtuatus. Illud autem rei huius & diuini auxilij in præſenti periculo exemplum eſt manifeſtiſſimum apud Danielem. Reſpondit rex & ait: Ecce ego video qua-
Daniel. 3. tuor viros ſolutos,& ambulantes in medio ignis,& nihil corruptionis in eis eſt,& ſpecies quarti ſimilis filio Dei.

Deniqve ignis locus aliquando certam & firmã eandemque diuinam tutelam ſignificat, qualem populo ſuo Deus per Vatem promittebat . Et ego ero eis, ait
Zachar. 2. Dominus, murus igneus in circuitu eius,& in gloria ero in medio eius.

INFERNVS LOCVS.

CAP. XXI.

Infernvs loci nomen ſignificationem ſortitum eſt variam , pro varia ſitus vel vſus ratione . Quicquid enim terræ ſuperficie inferius iacet , Infernus dicitur, vna tamen adnotatione abſumendi & excipiendi om-
Interitus. nia,quæ viua antea fuerint:atque ita interitum infernus ſpectat , quantum ex illius natura eſt . Quam ob rem Hebraicè שאול dicitur, quòd ſemper petere & accipere
Status defunctorum ſoleat; ſponte autem edere quicquam,aut excepta reddere non cupiat. Ex quo fit,vt omnis hominum de vita hac mortali excedẽtium ſtatus, inferni nomine ſæpè in ſacris libris indicetur,pręſertim vbi ſermo antiqua ante Euangelium promulgatum tempora ſpectet . Omnium enim illis ætatibus morientium communis locus infernus erat,regione & nomine idem , definitione verò & vſu aliis alius . Quoniam verò homo duplici parte,anima permanente, & corpore cõſtat mortali atque corruptibili: ſicut ſcriptum eſt, Cinis es & in cinerem reuer-
Geneſ. 2. teris (vnico Chriſto ſancto Domini ab hac corruptio-
Actor. 2. nis conditione excepto) vtrique parti ab altera per mortem ſeparatæ ſuus fuit olim attributus locus,inferni nomine diuerſo tamen & ſitu . Namque corpori ea terræ pars aſſignatur, quæ illuſtratę à Sole ſuperficiei proxima eſt ; obſcura tamen ipſa & lucis vſu priuata ; cuiuſmodi
Sepulchrũ. ſunt, ſepulchra, foueæ, ciſternæ, ſpeluncæ, ſpecus, lacus & petrarum cauitates, & cætera , quibus cadauera vel ſepeliuntur vel reconduntur : denique vbi vel detrita vel corrupta abſumuntur. Namque his etiam nominibus appellatur ſepulchrum . Huic enim generi omni commune nomen infernus eſt; cuius multa exempla leguntur ijs, quæ nobis modò proferentur, ſimillima.De-
Geneſ. 37. ſcendam, inquit Iacob,ad filium meum lugens in infer-
Numer. 16. num. &, Dathan atq. Abiron viui in infernum deſcendiſſe,hoc eſt antè ſepulti,quàm mortui fuiſſe,dicuntur: Deſcẽderuntque viui in infernum operti humo, & pe-
2.Reg. 22. rierunt de medio multitudinis. Et Dauid canebat, Funes inferni circundederunt me , præoccupauerunt me
Iob. 17. laquei mortis . Et Iob , Si ſuſtinuero , infernus domus
Pſalm. 6. mea eſt, & in tenebris ſtraui lectulum meum . &, Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno au-
Pſalm. 47. tem quis confitebitur tibi? Et, Sicut oues in inferno po-
Pſalm. 54. ſiti ſunt,mors depaſcet eos. &, Veniat mors ſuper illos,
Pſal. 77. & deſcendant in infernum viuentes . &, Quia repleta eſt malis anima mea,& vita mea inferno appropinquauit.&, Fortis vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmu- Cant. 7.
latio. &, Quia non infernus confitebitur tibi, neque Iſai. 37.
mors laudabit te ; non expectabunt qui deſcendunt in lacum,veritatem tuam. Et Petrus Chriſtum à Deo, ſo- Actor. 2.
lutis doloribus inferni,ſuſcitatum prædicat. Eſt autem & alter locus omnibus olim eorum, qui vita decederẽt, tam piorum , quàm impiorum & prauorum animabus communis, diuiſus tamẽ & longo ſpacio interiecto,aliis & aliis,pro diuini iudicij ratione,definitus & aſcriptus. Namque bonis & piis , quanquam nondum æternæ felicitatis vſus ante Chriſti mortem & reſurrectionem fuerit,quies tamen & conſolatio illo in loco erat; contrà verò impiis ac prauis tormenti ac miſeriarum ſenſus erat grauiſſimus. Alteri parti nomen Chriſtus fecit ſinum Abrahę; alteri propriè inferni nomẽ reliquit ; cùm Sinus Abrahæ.
tamen aliàs inferus & infernus vterq. locus dicatur: ſicut ſcriptum eſt. Factum eſt autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mor- Luc. 16.
tuus eſt autem & diues,& ſepultus eſt.Et in inferno eleuans oculos ſuos, vidit Abraham à longè & Lazarum in ſinu eius. Et ipſe clamans dixit, Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum , vt intingat extremum digiti ſui in aquam , vt refrigeret linguam meam ; quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham, Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala; nunc autem hic conſolatur, & tu cruciaris : & in his omnibus inter nos & vos chaſma magnum firmatum eſt, vt hi, qui volunt hinc tranſire ad vos , non poſſint, neque inde huc tranſmeare. Atque loci quidem adnotatio hæc eſt. Quæ verò ad hunc locum ſpectant, exempla illa ſunt. In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea , putáſne ſaltem ibi requies erit Iob. 11.
mihi? Ducunt in bonis dies ſuos,& in puncto ad infer- Iob. 21.
na deſcendunt . &, Nudus eſt infernus coram illo , & nullum eſt operimentum perditioni. &, Conuertantur Iob. 26.
peccatores in infernum,omnes gentes,quæ obliuiſcun- Pſalm. 9.
tur Deum . &, Quoniam non derelinques animam Pſalm. 15.
meam in inferno. Et in loco illo de vtroque inferno animæ, & corporis dictum eſt: Deduxiſti ab inferno animam meam: ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum.&, Pſalm. 29.
Quia miſericordia tua magna eſt ſuper me , & eruiſti animam meam ex inferno inferiori. &, Niſi quia Do- Pſal. 75.
minus adiuuit me,paulo minus habitaſſet in inferno Pſal. 93.
anima mea.&,Si aſcẽdero in cælum, tu illic es ; & ſi deſcendero in infernum,ades. quanquam hic profundiſſi- Pſal. 137.
mus atque abditiſſimus reconditiſſimusque omnium Locus profundus
locorum ſignificatur: vt & apud Iob. Excelſior cælo eſt, Iob. 11.
& quid facies ? & profundior inferno , & vnde cognoſces? Et,Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profun- Iſai. 7.
dum inferni, ſiue in excelſum ſuprà. Sed illa ad ſimplicem inferni ſignificationem referuntur. Ero mors tua Oſe. 13.
o mors,& morſus tuus o inferne . Prouidẽs Dauid locu- Actor. 2.
tus eſt de Chriſto ; quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionẽ. &, In nomine Iesv Philip. 2.
omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium & infernorum. Quæ autem ad improborum regionem referuntur, huiuſmodi multa ſunt. Percuſſimus fœdus cum Iſai. 28.
morte,& cum inferno fecimus pactum. &, Aquæ inun- Ibidem.
dabunt, & delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit. Si enim Deus 2.Pet. 4.
angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni retractos in tartarum tradidit cruciandos . &, Ego ſum primus & nouiſſimus,& habeo claues mortis & in- Apocal. 1.
ferni. &, Ecce equus pallidus,& qui ſedebat ſuper eum, Apocal. 6.
nomen illi mors,& infernus ſequebatur eum.&, Dedit Apocal. 20.
mare mortuos , qui erant in eo: & mors & infernus dederunt mortuos , qui in ipſis erant . Et infernus & mors Prouerb. 15.
miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Et quod in Prouerbiis cantatur: Semita vitæ ſuper eruditum , vt declinet de inferno nouiſſimo. Huc pertinet Gehennæ nomen,quod à valle olim deteſtandis ſacrificiis, & horribili deinde

adiecto

adiecto ſterquilinio infami, ad infernum inferiorem, cruciandorumque ſedem tranſlatum, & perpetuò vſurpatum eſt, ſiue gehenna ſolùm, ſiue gehenna ignis dicatur. vt, Timete eum, qui, poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittendi in gehennam. Eſt etiam, vbi infernus pro ipſo mortuorum hominum ſtatu & concilio vſurpetur: vt, Infernus ſubter conſeruatus eſt, in occurſum aduentus tui ſuſcitauit tibi gigantes. &, A ſonitu ruinæ eius commoui gentes, cùm deducerem eum ad infernum cum iis, qui deſcendebant in lacum. Nam & ipſi cum eo deſcendent ad infernum ad interfectos gladio. &, Loquentur ei potentiſſimi robuſtorum de medio inferni, qui dormierunt incircuncisi cum interfectis gladio. Non rarò autem inferni nomine non tam ſepulchrum aut animarum ſedem, quàm extremam miſeriæ & calamitatis conditionem exponimus. Benedicite Anania, & Aſaria, & Miſael Domino, quia eruit nos de inferno, & ſaluos nos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de manu ignis eruit nos. &, Tu Capharnaum, nunquid vſque in cælum exaltaberis? vſque in infernum deſcēdes. Quoniam verò neque ſepulchrum, neque infernum inferiorem hunc animabus, illum cadaueribus excipiendis vnquam ſatiari, res ipſa à mundi principio obſeruata arguit: fit, vt inferni nomen inexhauſtæ cuiuſdam auiditatis rationem indicet: vt, Deglutiamus eum, ſicut infernus, viuentem & integrum quaſi deſcendentem in lacum. &, Infernus & perditio nunquam implentur: ſimiliter & oculi hominis inſatiabiles. &, Tria ſunt inſaturabilia, & quartum nunquam dicit, ſufficit. &, Proptereà dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque vllo termino. Et apud Habacuk. Qui dilatauit quaſi infernus animam ſuam, & quaſi mors, & non adimpletur. Ne autem (id quod in omni argumento cauere inſtituimus) hoc in immenſum creſcat opus, cætera locorum genera certis quibuſdam & ad rationem ſermonis docendam idoneis exemplis breuiter percurremus.

Luc. 12. Iſai. 14. Ezech. 31. Ezech. 32. Daniel. 3. Matth. 11. Prouerb. 1. Prouerb. 27. Prouerb. 30. Iſai. 5. Habac. 2.

LITTVS LOCVS.

CAP. XXII.

NON incōmodam habitationē hominibus ſecundùm maris littus eſſe, ſacra ſcripta docent. Ex ea quippe ob nauigationis vſum multas vitæ cōmoditates afferri conſtat. Idq. Iacob ſignificabat eiuſmodi regionē Zabuloni filio aſcribens. Zabulon in littore maris habitabit, in ſtatione nauium pertingens vſque ad Sydonem. &, Aſſer habitabat in littore maris & in portubus morabatur. Magni maris littus Occidentalem terræ ſanctæ plagam ſignificat. Siquidem maris nomen pro Occidente ſæpiſſimè vſurpatur: ſicut ſcriptum eſt. Ibitque per gyrum terminus ab Aſemona vſque ad torrentem Ægypti, & magni maris littore finietur. Et illud, Humiliora loca, campeſtria & montana contra Meridiem & littus maris. &, Cuncti reges, qui verſabantur in campeſtribus & in montanis, & contra Meridiem, & in maritimis, & in littore magni maris. Eſt etiam commodus locus ad ea, quæ in mari propè aguntur, ſpectanda, orantemque ex aduerſo conſtitutum audiendum, quòd & ſpacioſa intercapedo, & aquæ ſtrata atque complanata ſuperficies dicentis vocem liberius permeare ſinat. Huiuſmodi locum Chriſtus, de diuinis rebus dicturus, aliquando ſibi & populo paraſſe fertur. &, Congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ ita, vt in nauiculam aſcendens ſederet: & turba ſtabat in littore. Eſt præterea littus nauigantibus, & in marino labore exercitatis hominibus vehemēter deſideratus & gratiſſimus cùm contigerit, vtpote qui periculis laboribuſque modum ponere putetur; ſicut ſcriptum eſt. Cùm autem dies factus eſſet, terram non agnoſcebant; ſinum verò quendam conſiderabant habentem littus, in quem cogitabant, ſi poſſent, eijcere nauem: & leuato artemone ſecundùm auræ flatum tendebant ad littus. Et piſcatores ſagena educta ſecus littus ſedentes, piſces bonos in vaſa ſua elegerunt, malos autem foras miſerunt. Illud etiam obſeruare expediet, opportunum eſſe littoris locum, vt nauem conſcenſuri preces Deo ac vota fundant, eiuſq. rei illuſtre Pauli & ſociorum extare exemplum. Et poſitis genibus in littore orauimus: & cùm vale feciſſemus inuicem, aſcendimus in nauem. Porrò littus eiectorum à mari locus eſt communis; vbi inſepulta corpora putreſcunt. &, Viderunt Ægyptios mortuos ſuper littus maris, & manum validam, quam exercuerat Dominus contra eos.

Geneſ. 49. Iudic. 5. Numer. 34. Deut. 1. Ioſue. 9. Matth. 13. Actor. 27. Actor. 21. Exod. 14.

INSVLA LOCVS.

CAP. XXIII.

INSVLÆ nomen commune eſt non ſolùm iis terræ partibus, quæ vndique mari alluuntur, ſed omnibus etiam regionibus iis, ad quas ex Syria, niſi per mare veniri commodè non poteſt; vt Græciæ & Italiæ, & Hiſpaniæ: ſicut ſcriptum eſt. Filij Iauan, Eliſa, Tharſis, Chetim & Dodanim: ab his diuiſæ ſunt inſulæ gentium, in regionibus ſuis vnuſquiſq. ſecūdùm linguam ſuam, & familias ſuas in nationibus ſuis. Fuit autem Tharſis illa, quam poſtera ſęcula Aphricam appellarunt. Ea quoniam continentibus terræ itineribus peragrari à Paleſtina non poteſt, Inſula non dicitur, quanquam nauibus etiam poſſit adiri: ſicut ſcriptum eſt. Reges Tharſis & inſulæ munera offerent. Atque ita terræ nomine Orientalem cōtinentem omnem, quam Aſiam dicunt, & Aphricam etiam: Inſularum verò mentione cæteras, quæ ab illis mari interiecto diſtinguuntur, partes definimus. Rex verò Aſſuerus omnem terram & cunctas maris inſulas fecit tributarias. &, In die illa adijciet Dominus ſecundo manum ſuam ad poſſidendum reſiduum populi ſui, quod relinquetur ab Aſſyriis & ab Aegypto, & à Phethros & ab Æthiopia, & ab Elam, & à Senaar, & ab Emath, & ab inſulis maris: & taceant ad me inſulæ, & gentes mutent fortitudinem. Et, Viderunt inſulæ & timuerunt: extrema terræ obſtupuerunt, appropinquauerunt & acceſſerunt. Et legem eius inſulæ expectabunt. &, Cantate Domino canticum nouum, laus eius ab extremis terræ, qui deſcenditis in mare, & plenitudo eius, inſulæ & habitatores earum. &, Ponam in eis ſignum; & mittam ex eis, qui ſaluati fuerint, ad gentes in mare, in Aphricam & Lydiam, tenentes ſagittam in Italiam & Græciam ad inſulas longè. Apertè autem Ieremias nomen Inſulæ quid ſignificet, indicauit. Et regibus, inquit, inſularum, qui ſunt trans mare.

Geneſ. 10. Eſther. 10. Iſai. 11. Iſai. 41. Iſai. 42. Iſai. 66. Ierem. 25.

FLVMEN LOCVS.

CAP. XXIIII.

FLVVIORVM quoque ſiue fluminum (namque eandem rem vtrumq. ſignificat nomen) certæ quoque ad loci rationem relatæ adnotationes obſeruantur. Imprimis enim flumina commodam loci ſedem hominibus ad habitandum parant, cùm propter alia multa, tum propter amœnitatem, vbertatem fructuum & arborum copiam, atque etiam piſcium fæcunditatem, & piſcandi facultatem: ſicut ſcriptum eſt, Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini: Ecce ego facio noua, & nunc orientur: vbique cognoſcetis ea: ponam in deſerto viam, & in inuio flumina. Glorificabit me beſtia agri, & dracones & ſtruthiones, quia dedi in deſerto aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo meo, electo meo. & illud, Quid tibi cum via Aſſyriorum, vt bibas aquam fluminis? &, Nunquid melior es Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus, aquæ in circuitu eius, cuius diuitiæ mare, aquæ muri eius. Et apud Iſaiam. Quia ſolummodo ibi magnificatus eſt Dominus noſter, locus fluuiorum, riui latiſſimi & patentes. Ille quoque ex his rationibus inter-

Iſai. 43. Ierem. 2. Sophon. 2. Iſai. 33.

pretandus arcanus tamen & magni ſacramenti locus
Apocal.22. apud D. Iohannem eſt. Et oſtendit mihi fluuium aquæ
viuæ ſplendidum tanquam cryſtallum, procedentem
de ſede Dei & agni. In medio plateæ eius & ex vtraq.
parte fluminis lignũ vitæ afferẽs fructus duodecim &c.

Ex contrario etiam argumento fluminis commodi-
tas ad habitandum confirmatur. Etenim fluminum
defectus ex aquarum inopia ſterilem incultúque locum
Iſai.44. efficit: ſicut ſcriptum eſt, Qui dico Ieruſalem, habi-
taberis, & ciuitatibus Iudæ, ædificamini, & deſerta eius
ſuſcitabo. Qui dico profundo, deſolare, & flumina tua
Iſai.50. areſaciam. Et ponam flumina in ſiccum: computreſcẽt
Ezech.30. piſces ſine aqua, & morientur in ſiti. &, Faciam alueos
fluminum aridos, & tradam terram in manus peſſi-
morum, & diſſipabo terram & plenitudinem eius.

Amænitas. Bonam autem rationis huius in fluminibus com-
mendandis partem ſibi vendicat amœnitas: ſicut ſcri-
Num.24. ptum eſt, Vt vallis nemoroſa & horti iuxta fluuios irri-
Piſcatio. gui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quaſi cedri pro-
pe aquas. Quod autem ad piſcandi facultatem ſpectat
Exod.7. (quæ pars ad vitã alendam vtilis etiam putatur) huiuſ-
modi exemplis comprobatur. Et piſces, qui erant in flu-
mine, mortui ſunt, computruitque fluuius &c. Et hæc
Leuit.11. ſunt, quæ gignũtur in aquis, & veſci licitum eſt: Omne
quod habet pinnulas & ſquamas tam in mari, quàm in
Iſai.19. fluminibus & ſtagnis comedetis. &, Mærebunt piſcato-
res, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, &
expandentes rete ſuper faciem aquarum emarceſcent.
Ezech.29. &, Proijciam te in deſertum, & omnes piſces fluminis
Lotio. tui, ſuper faciẽ terræ. Iam illud notiſſimũ eſt magnam
ad veſtimenta & corpora lauanda commoditatem flu-
Exod.2. minis copia creare. Ecce enim deſcendebat filia Pha-
raonis, vt lauaretur in flumine; & puellæ eius gradie-
bantur per crepidinem aluei. Ideo verò commodus Io-
hanni ad baptizandum locus apud flumen Iordanem
Matth.1. fuit delectus. Et egrediebatur ad Deũ omnis Iudæa re-
gio & Ieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo in
Iordanis flumine.

Illud verò ſilentio prætermittendum nõ eſt, fuiſſe
olim moris, vt ij, qui ex ſuis ſedibus belli iure & victoris
arbitrio extracti aliò commigrare cogerẽtur, ſecundum
Ezech.1. victoris populi flumina conſiderent & habitarent, ſicut
ſcriptum eſt: Cùm eſſem in medio captiuorum iuxta
Pſalm.136. fluuium Chobar. Et illud: Super flumina Babylonis il-
lic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.
Meditatio. Fluminũ autem tractus idoneus ſatis meditantibus lo-
cus eſſe videtur, quòd aquarum proſpectus ipſe, ſolitu-
Viſio. do etiam & amænitas ſenſus detineat, cogitationemq;
cum in ipſius naturæ, tum in Dei contemplatione defi-
gi cogat; ex qua re interdum euenit, vt vatibus & ſanctis
Ezech.1. viris maximas & arcano myſterio notabiliſſimas res vi-
ſere in eiuſmodi locis detur. Sic Ezechiel, Et factum eſt,
inquit, in triceſimo anno, in quarto, in quinta menſis,
cùm eſſem in medio captiuorum iuxta flumen Cho-
Daniel.10. bar, aperti ſunt cæli, & vidi viſiones Dei. Et Daniel ait.
Die autem viceſima & quarta menſis primi, eram iux-
ta fluuium magnum, qui eſt Tigris, & leuaui oculos
meos, & ecce vir, &c. Et Pharaonis celebratiſſimum
ſomnium illud, quanquam in lecto & per quietem
contigiſſet, tamen non ſine fluminis adnotatione fuit,
vt ipſa fluminis & deambulationis ratio ad cogitãdum
Geneſ.41. illi curam inijceret: ſicut ſcriptum eſt. Poſt duos annos
vidit Pharao ſomnium, putabat ſe ſtare ſuper fluuiũ &c.

Loca in bonam & malam partẽ. Praeter cælum & infernum omnes aliæ loco-
rum naturæ ſecundi atque aduerſi vſus rationẽ ſequun-
tur. Vidimus enim cæli locum feliciſſimum, inferni
autem ſiue gehennæ infelicem omnino. Cętera autem,
quæ hactenus commemorauimus, nunc vtilitatis,
nunc verò incommodi rationibus explicata ſunt. quod
etiam in omni rerum inferiorum natura obſeruan-
dum eſt. nihil enim tam ſimplex eſt & vtile, quin vel
hominum vitio & culpa, vel alia importunitate detri-
mentum aliquando attuliſſe videatur, vt ſingulis tra-
ctandis docebimus. Ab hac igitur incommodi & detri-
menti definitione fluuiorũ locus alienus non eſt. quip-
pe vt conſeruãdis & alendis aliis rebus, ita etiam & alijs Perditio.
perdendis deſtinari fluuij ſolent, ſicut ſcriptum eſt. Pre-
cepit ergo Pharao omni populo ſuo, dicens: Quicquid Exod.1.
maſculini ſexus natũ fuerit, in flumẽ proijcite. & illud.
Et aperuit terra os ſuum & abſorbuit flumẽ, quod mi-
ſit draco de ore ſuo. Et ſextus angelus effudit phialam Apocal.12.
ſuam in flumen illud magnum Euphratem. Ex eadem
autem ratione euenit, vt fluminis mentio in magni &
vehementis periculi narratione fiat. vt, Flumen circun- Ion.2. Periculum
dedit me, omnes gurgites tui & fluctus tui ſuper me
trãſierunt. Et deſcendit pluuia, & venerunt flumina. Et Matth.7.
Paulus inter cætera ſuperatu difficillima pericula, flu- 2.Cor.11.
minum quoque diſcrimina commemorat.

Svnt aliæ præterea priuatę quorundam fluuiorum
obſeruationes, quarum exempla nonnulla addere ma-
gis, quàm omnia perſequi, conſilium fuit. neque enim
artis eſt ſingula tradere, ſed ea ad generum rationem
reuocare fuerit iis, qui eruditi ſunt, facillimum. Vt verò
quæ hoc loco volumus, indicata breuiter percurramus:
Flumẽ Euphrates, ſiue nominatim appelletur, ſiue an- Euphrates fluuiorum
tonomaſticos fluminis vel fluuij nomine tantũ dicatur, pręcipuus.
locum ſignificare ſolet, quo Iſraelitica regio à cæteris
terris Orientem verſus diſtinguitur. Eſt enim promiſſæ Terminus
terræ ab illa plaga terminus Euphrates, vt ſcriptum eſt. terræ.
Reuertimini & venite ad montem Amorrhæorum, & Deut.1.
ad cætera, quæ ei proxima ſunt campeſtria loca &c. Iux-
ta littus maris terram Cananęorum & Libani vſque ad
flumẽ magnum Euphratem. Et omnis locus quem cal- Deut.11.
cauerit pes veſter, veſter erit, à deſerto & à Libano & à
flumine magno Euphrate. Et ipſe enim obtinebat om- 3.Reg.4.
nem regionem, quæ erat trans flumen à Tapſa vſque ad
Gazam. Et extẽdit palmites ſuos vſque ad mare, & vſq. Pſalm.79.
ad flumen propagines eius. Atqui plurima ſacrorum
librorum loca hac Euphratis annotatione exponuntur.

At verò Aegypti flumen annonæ & fructuum arca- Nilus
nam quidem, tamen ex illius regionis natura petitam copia.
ſignificationem, aliquando obtinere, & ſomnij regij in-
terpres Ioſephus & euentus ipſe docuit. Putabat ille Geneſ.41.
ſe ſtare ſuper fluuium, de quo aſcendebant ſeptem bo-
ues pulchræ & craſſæ nimis, & paſcebantur in locis pa-
luſtribus. Aliæ quoque ſeptem emergebant de flumine
fœdæ confectæque macie, & paſcebantur in ipſa amnis
ripa in locis virentibus. Et, In aquis multis ſemen Nili,
& meſſis fluminis fruges eius. Eſt vbi Aegypti flumina Iſai.23.
omnem regionis illius tractum ad Æthiopiam vſque in-
dicẽt. vt, Et ſibilabit Dominus muſcæ, quæ eſt in extre- Iſai.7.
mo fluminum Aegypti. Flumina verò Aethiopiæ oriẽ-
talem terræ plagam, quam Indiam antiqui dixerunt, Aethiopiæ flum.
perfluunt: cuius rei ratio à nobis in Sophonię commen- Orientem.
tariis reddita eſt. Vltra flumina Aethiopiæ inde ſuppli- Soph.3.
ces mei, filij diſperſorum meorum munus offerẽt mihi.

FONS LOCVS.

CAP. XXV.

Fontes ferè omnes ea, in quibus oriuntur, loca
amæna & læta reddũt. Ex quo fit, vt ad amænitatis & Amænitas.
iucunditatis ſenſum in ſermone commemorẽtur, ſicut
ſcriptum eſt. Venerunt autem in Elim vbi erant duode- Exod.15.
cim fontes aquarũ & ſeptuaginta palmæ, & caſtrame- Num.33.
tati ſunt iuxta aquas. Et Deus tuus introducet te in ter- Deut.7.
ram riuorum aquarumque & fontium. Et, Qui emittis
fontes in conuallibus, inter medium mõtium pertranſi- Pſal.103.
bunt aquæ. Et, Qui conuertit petram in ſtagna aqua- Pſal.113.
rum, & rupem in fontes aquarum. Et fons hortorum
puteus aquarũ viuẽtium, quæ erumpũt cum impetu de Cantic.4.
Libano. Aperiam in ſupinis collibus flumina, & in me-
dio camporum fontes. Et quæ erat arida, erit in ſtagnũ; Iſai.41.
& ſitiens in fontes aquarum. Atqui apud fontes certa Iſai.35.
herbæ perpetuò virentis loca, ſicubi maximè ſunt, ſicut
ſcriptũ eſt: Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in ter-
ram ad vniuerſos fontes aquarum, & in cunctas valles, 3.Reg.17.
ſi for-

ſi fortè poſſimus inuenire herbam, &c. HANC autem fontium naturam & amœnitatem atque loci com- Recreatio moditatem, laſſorum & fatigatorum ex itinere, vel alio importuno æſtus deſiderijque ſenſu refrigeratio conſe- Geneſ. 14. quitur & recreatio, ſicut ſcriptum eſt: Cumque camelos feciſſet accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ veſperè, &c. dixit, Domine Deus meus, &c. Ecce Geneſ. 16. ego ſto iuxta fontem aquæ, &c. Cumque inueniſſet eam Angelus Domini iuxta fontem aquæ in ſolitudi- Pſalm. 41. ne, quæ eſt in via Sur in deſerto. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Et, Haurietis aquas in gaudio de Iſai. 12. fontibus Saluatoris. quanquam hoc arcanæ etiam interpretationis exemplum ſit. Spectat enim noui Te- Gratia ſtamenti hominibus gratiam illam & beneficia à Deo per Chriſtum allata; quorũ explicatio neque loci huius nec inſtituti eſt: ad quam illa etiam Zachariæ refertur Zach. 13. ſententia. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem, ad ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Fons ſignatus ſinceritatem, integritatem atque ab externa labe & vitio ſemotam puritatem ſi- Canti. 4. gnificat. Hortus concluſus & fons ſignatus amica mea.

Terminus EST aliquando fontium locus regionum vel agrorum terminis definiendis inſignis & perpetua notatio, tanto cæteris notior & firmior notis, quanto naturæ conſtantia & ſui vſu ſpectabilior hominibus eſt. Neq. enim huiuſmodi terminorum ſignum, mutari aut corrumpi ſine manifeſta deprehenſione poteſt. Quam ob rem huiuſmodi loca commodè in finibus deſcribẽdis vſur- Ioſue. 15. pantur: vt, Tranſit aquas, quæ vocantur fons Solis: & Ioſue 17. erunt exitus eius ad fontẽ Rogel. Et fuit terminus Manaſſe ab Aſſer, Machmathat, quæ reſpicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta habitatores fontis Thaphuæ. &, A Meridie autem ex parte Chiriathiagharim egreditur terminus contra Mare, & peruenit vſque ad fontem aquarum Nephthoah.

Monumentum PRÆTEREA geſtæ rei, vel beneficij accepti collatiue monumentum perpetuum aliquando fontes præ- Iudic. 15. bent: ſicut ſcriptum eſt. Aperuit itaque Dominus molarem in maxilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ, quibus hauſtis refocillauit ſpiritũ, & vires recepit. Idcircò appellatum eſt nomẽ loci illius Fons inuocantis de maxilla, vſque in præſentẽ diem. Quibuſdam rurſus locis Incommoditas. fontiũ vel vitium vel defectus & inopinata penuria incommoditatẽ habitandi afferunt, ſiue valetudinẽ animantibus aduerſam, ſiue ſterilitatem aliudue quippiam 4. Reg. 2. inopiæ detrimentique efficiant, ſicut ſcriptum eſt. Ecce habitatio ciuitatis huius optima eſt, ſicut tu ipſe domine perſpicis, ſed aquæ peſſimæ ſunt & terra ſterilis. At Heliſeus ait: Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud ſal. Quod cùm attuliſſent, egreſſus eſt ad fontem aquarum, & miſit in illum ſal, & ait: Hæc dicit Dominus, Sanaui aquas has, & non erit vltrà in eis mors, neque ſteri- 4. Reg. 3. litas. Et illud. Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem vrbem electam, & omne lignum fructiferum ſuccidetis, cũctoſque fontes aquarum obturabitis. Et mittentes ſinguli lapides repleuerunt: & omnes 2. Paral. 31. fontes aquarum obturauerunt. Et inito cum principibus conſilio viriſque fortiſſimis, vt obturarent capita fontium, qui erant extra vrbem, & hoc omnium decernente ſẽtẽtia congregauit plurimam multitudinem, & obturauerunt omnes fontes. Et apud Prophetas. Sed Ioel. 1. & beſtiæ agri, quaſi area ſitiens imbrem, ſuſpexerunt ad te, quoniam exiccati ſunt fontes aquarum. Ex huiuſmodi incommoditatis atque ſterilitatis imagine eos, qui 2. Petr. 2. vera pietatis virtute effæti deſtitutique ſunt, fontes ſine aqua D. Petrus appellat.

PVTEVS LOCVS.

CAP. XXVI.

Habitatio PVTEVS propter aquarum dulcium copiam commodum ad habitandum locum efficit & ſignificat. Quam ob rem in calidioribus regionibus, vbi minor fontium & fluuiorum vſus eſt, putei non ſolùm expetũtur, ſed etiam ad lites et rixas vſque appeti ſolent, ſicut ſcriptum eſt. Et increpuit Abimelech propter puteum Geneſ. 21. aquæ, quem abſtulerant ſerui eius. Et ſeptem, inquit, agnas accipies de manu mea in teſtimonium, quòd ego foderim puteum iſtum. Geneſ. 26. Et Iſaac rurſum fodit alios puteos, quos foderant ſerui patris ſui Abrahã, & quos illo mortuo olim obſtruxerant Philiſtijm: appellauitq. eos iiſdem nominibus, quibus antè pater vocauerat. Foderuntque in torrente, & repererunt aquam viuam, ſed & ibi fuit iurgium paſtorum Geraræ aduerſus paſtores Iſaac dicentium: Noſtra eſt aqua. Quam ob rem nomen putei ex eo, quod acciderat, vocauit Calumniam. Foderunt autem & alium, & pro illo quoque rixati ſunt, appellauitque illum Inimicitias. Profectus inde fodit alium puteũ, pro quo nõ contẽderunt: itaque vocauit nomẽ eius Latitudo. huiuſmodi autem commoditas perpetua beneficij memoria apud poſteros commendatur: vt, Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, Iohan. 4. qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius & pecora eius? Ob huiuſmodi cõmoditatis & ſalubris vſus commẽdationem ſponſa à ſpõſo Puteus aquarum viuentium appellabatur. Huic rationi proximum eſt, Recreatio vt puteus iter agentibus iucundam reſpirationi & recreationi ſedem paret: ſicut ſcriptum eſt. Cumque camelos feciſſet accumbere extra oppidũ iuxta puteum Geneſ. 24. aquæ. Et de Agar. Cumq. inueniſſet eam angelus Domini iuxta fontem aquæ in ſolitudine, quæ eſt in via Sur in deſerto, &c. Erat autem puteus ille, qui fons etiam dicitur, vt paulò pòſt: proptereà appellauit puteum illum, &c. NON raro autem puteus loci cuiuſpiam index index eſt omnibus notiſſimus, idemque diuturnus. Quam ob rem ad eiuſmodi locorum certam deſcriptionem, puteorum nomen cõmodè affertur: vt, Quo- Iſai. 15. niam circuibit clamor terminum Moab, vſque ad Gallim vlulatus eius, & vſque ad puteum Elim clamor eius.

CONTIGIT autem nonnunquam commodas latebras euadendi cauſa quibuſdam in puteo præbe- 2. Reg. 17. ri: ſicut ſcriptum eſt, Vidit autem eos quidam puer, & indicauit Abſalon. illi verò concito gradu ingreſſi ſunt domum cuiuſdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in veſtibulo ſuo. Tulit autẽ mulier, & expandit velamen ſuper os putei, quaſi ſiccans ptiſanas; & ſic latuit res. MVLTA quoq. puteorũ loca & nomina rei geſtæ vel beneficij accepti monumentũ teſtata conſeruant. Proptereà enim Agar appellauit puteum illum, Geneſ. 16. Puteum viuentis & videntis me: ipſe eſt inter Cades & Barad. Geneſ. 26. Et poſt obitum Abraham benedixit Dominus Iſaac filio eius, qui habitabat iuxta puteum nomine Viuentis & videntis. Et idem vocauit puteum Latitudo: dicens, Nunc dilatauit nos Dominus, & creſcere fecit ſuper terram. Et profectus Iſrael venit ad Puteum iu- Geneſ. 46. ramenti, & mactatis ibi victimis Deo patris ſui, audiuit eum per viſionem nocte.

HABET etiam rurſum eiuſmodi locus minùs fau- Pernicies ſtam & lætam ſignificationem, vel adiuncto aliquo expreſſam, vel ſententiæ ratione cognoſcendam. Namq. ad perniciem corporum vel animorum indicandam putei nomen vſurpatur interdum: vt, Tu verò Deus de- Pſal. 54. duces eos in puteum interitus. &, Non me demergat Pſal. 67. tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. &, Mouit Bac- 1. Macha. 7. chides caſtra ab Ieruſalem, & applicuit in Bethzecha, & miſit & comprehendit multos ex ijs, qui ad ſe refugerant, & quoſdam de puteo mactauit, & in puteum magnum proiecit. Et in grauiori interitus ſignificatione à Sapiente & ab Apoſtolo nomen putei eſt appellatum. Puteus anguſtus aliena. Prouer. 23. Apocal. 9. Et quintus angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei Abyſſi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aër de fumo putei: & de fumo putei exierunt locuſtæ in terram. Atque adeò ad hanc adnotationem pertinet, quòd

quòd puteus tametſi non certum interitum, tamen ma
Luc.14. Periculum. niſeſtum periculum indicet: vt, Cuius veſtrum aſinus
aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet il-
lum die ſabbathi?

CISTERNA LOCVS.

CAP. XXVII.

PROXIMAM poſt puteos rationem in commodæ
Aquæ commoditas. habitationis vſumciſternæ locus obtinet. Namque
viuētis aquæ inopiam pluuialium collectio ſupplet: vt,
Deut. 6. Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxiſti;
ciſternas, quas nō fodiſti. &, Hæc dicit rex Aſſyriorum,
Facite mecum quod vobis eſt vtile, & egredimini ad
4.Reg.17. me, & comedet vnuſquiſque de vinea ſua, & de ficu
ſua; & bibetis aquam de ciſternis veſtris. Et Ozias Rex
2.Paral.26. extruxit multas turres in ſolitudine, & effodit ciſternas
plurimas, eò quòd haberet multa pecora. Et in Iudith
hiſtoria. Cumque iſta cuſtodia per dies viginti fuiſſet
Iudith.7. expleta, defecerunt ciſternæ & collectiones aquarum
omnibus habitantibus Bethuliam. Et ſicut frigidam fe-
Ierem.6. cit ciſterna aquam ſuam, &c. Et de plebe pauperum,
Ierem.39. qui nihil penitus habebant, dimiſit Nabuzardan ma-
giſter militum in terra Iuda, & dedit illis vineas & ci-
ſternas in die illa. Et Dauid aquam de ciſterna, quæ eſt
2.Reg.23. in Bethlehem, deſideraſſe dicitur. Illud verò arcanam
magis ſignificationem obtinet, & legitimum matrimo-
Thorus. nij vſum honeſtè indicat: Bibe aquas de ciſterna tua.
Prouerb.5. Atque in puritatis & munditiæ definitionibus ciſternæ,
Puritas. perinde atque puteus, aquæ viuentis cenſentur: ſicut
ſcriptum eſt. Fontes verò & ciſternæ & omnis aqua-
Leuit.11. rum congregatio munda erit. Neque verò in turbatis
Latibulum. & calamitoſis rebus ciſternæ minus commoda latibu-
la quàm foueæ, antra & ſpecus hominibus præbent.
1.Reg.13. Namque filij Iſrael in arcto poſiti (afflictus enim erat
populus) abſconderunt ſe in ſpeluncis & inabditis, in
petris quoque & in antris & in ciſternis.

CERTAM prætereà & communem pluribus locis
Nota ſignū. 1.Reg.19. adnotationem ciſternæ conſeruant: vt, Et Saul etiam
ipſe abijt in Ramatha, & venit vſque ad ciſternam ma-
2.Reg.3. gnam, quæ eſt in Socho. Et egreſſus Ioab à Dauid, miſit
nuntios ad Abner, & reduxit eum à ciſterna Syra. Et
4.Reg.10. illud: Quos cùm comprehendiſſent viuos, iugulaue-
runt in ciſterna iuxta camerā quadraginta duos viros.

APVD Ieremiam ciſternæ pertuſæ vanum laborem
& ſtudium ſignificant in re inutili & in diſciplina ſtulta
Labor caſſus. Ierem.2. inſumptum. Duo enim mala fecit populus meus: me
dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ci-
ſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent
aquas.

LACVS LOCVS.

CAP. XXVIII.

EANDEM ferè cum ciſterna & vſus & ſermonis ra-
tionem lacus nomen ſpectat. Eſt enim vbi aquarum
ad vſum mortalium congregatio, ſiue natura, ſiue in-
Exod.7. duſtria conſtet, lacus dicatur: vt, Extende manum
tuam ſuper aquas Aegypti, & ſuper fluuios eorum &
riuos ac paludes & omnes lacus aquarum. Et illud.
1.Reg.30. Qui in vrbibus Ceni, & qui in Harama, & qui in lacu
2.Reg.23. Aſan. Et deſiderauit Dauid aquam de lacu; & dixit, O
ſi quis daret mihi potum aquæ de ciſterna, &c. Et la-
cum feciſtis inter duos muros, & aquam piſcinæ veteris.
Mater. Illud autem apud Iſaiam, ex tranſlatione, & ædificandi
opere petitum, ſuo loco exactiùs exponendum eſt, quòd
maternum vterum, vnde prima cuiuſpiam origo exti-
terit, qualis Saræ Iſraelitarum matris fuit, lacus ſigni-
Iſai.51. ficat. Attendite ad petram, vnde exciſi eſtis; & ad ca-
uernam lacus de qua præciſi eſtis. At verò in alterius
Carcer. vſus ratione, hoc eſt, in duriori ſignificatione, lacus no-
men pro carcere horrido, obſcuro atq. aſperrimo vſur-
Infernus. patur, & nonnunquam pro horrendo illo infernorum
loco, vbi & piorum animæ olim detentæ fuerunt, & im-
proborum perpetuò detinentur. ſic Ieremias in do-
Ierem.37. mum laci ingreſſus dicitur. Et tulerunt Ieremiam, &
proiecerunt eum in lacum Melchiæ filij Amelech, qui
erat in veſtibulo carceris; & ſubmiſerunt Ieremiam in
funibus in lacum, in quo non erat aqua, ſed lutum. Ad
illum verò alterum carcerem horrendum illa referun-
tur: Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vin- Zach.9.
ctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Et congregabun- Iſai.24.
tur in congregatione vnius faſcis in lacum, & clauden-
tur ibi in carcere.

NEQVE verò minus frequentia exempla ſunt, in
quibus creatum alicui periculum laci nomine ſigni- Pſal.39.
ficatur: vt, Lacū aperuit, & effodit eum. Et eduxit me Pſalm.77.
de lacu miſeriæ & de luto fecis. Et poſuerunt me in la- Periculum.
cu inferiori, in tenebroſis & in vmbra mortis. Et Da- Daniel.16.
nielis in lacum leonum detruſi frequens mentio eſt. Et
lapſa eſt in lacum vita mea, & poſuerunt lapidem ſuper Thren.3.
me. Et inuocaui nomen Domini de lacu nouiſſimo. Pſal.39.
Et eduxit me de lacu miſeriæ. Poſuerunt me in lacu in- Pſal.77.
feriori, in tenebroſis & in vmbra mortis. Torcularis Torcular.
præterea ſignificationem Lacus aliquando obtinet, at-
que ex ea tranſlatione vindictam quoque vel vltionem
diuinā ſignificat: vt, Vineam paſtinauit homo, & cir- Marc.12.
cundedit ſepem, & effodit lacum. Et miſit angelus fal- Apocal.14.
cem acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ,
& miſit in lacum iræ Dei magnum, & calcatus eſt lacus
extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu vſque ad fre-
num equorum. Ad extremam porrò miſeriam, atque
adeò ad ſepulchri, nonnunquam etiam ad inferni con-
ditionem ſignificandam, nomen hoc accommodatur.
vt, Nequando taceas à me, & aſſimilabor deſcendenti- Pſal.27.
bus in lacum. &, Eduxiſti Domine ab inferno animam
meam, ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum. Et æſti- Pſal.77.
matus ſum cum deſcendentibus in lacum, factus
ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Nō Pſal.14.
auertas faciem tuam à me, & ſimilis ero deſcendenti-
bus in lacum. Deglutiamus eum ſicut infernus viuen- Prouerb.1.
tem & integrum quaſi deſcendentē in lacum. &, Ve-
runtamen ad infernum detraheris in profundum laci. Iſai.14.
&, Tu autem proiectus es in ſepulchro tuo, quaſi ſtirps
inutilis, pollutus & obuolutus cum ijs, qui interfecti
ſunt gladio, & deſcenderunt ad fundamenta laci, quaſi Ezech.26.
cadauer putridum. Et cùm detraxero te cum ijs, qui
deſcendunt in lacum ad populum ſempiternum. &
multa alia ſignificationis huius exempla.

FOVEA LOCVS.

EADEM ferè de fouearum loco obſeruauimus,
quæ nonnunquam aquæ vſus præbent: ſicut ſcriptum Aquæ vſus.
eſt: Et non inuenietur de fragmentis eius teſta, in qua Iſai.30.
portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum
aquæ de fouea.

INTERDVM verò latebras foueæ dant: vt, Forſi- 2.Reg.17. Latibulum.
tan nunc latitant in foueis, aut in vno, quo voluerunt, Iſai.34.
loco. Et ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos Matth.7.
ſuos. &, Vulpes foueas habent. Verùm enimuerò no-
minis huius vſurpatio in periculorum ſignificationibus Periculum.
frequentior eſt; atque non minus etiam, quàm lacus, Ioſue.23.
horrendam periculi ſpeciem oſtentat: vt, Iam nunc ſci-
tote, quòd Dominus Deus veſter non eas deleat ante
faciem veſtram, ſed erunt vobis in foueam & laqueum
& offendiculum. Et incidet in foueam, quam fecit. &, Pſal.7.
Foderunt ante faciem meam foueam. &, Donec fo- Pſalm.56.
diatur peccatori fouea. Item, Fouea profunda os alie- Pſal.93. Prouerb.22.
næ. Et, Cui væ? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine cauſa vul-
nera? cui ſuffuſio oculorum? nonne ijs, qui commoran- Iob.40.
tur in vino? Et abſconde ſuper in puluere ſimul, & fa-
cies eorum demerge in foueam. Et formido & fouea Iſai.24.
& laqueus ſuper te, qui habitator es terræ. &, Si cæcus Matth.15.
cæcum ducat, ambo in foueam cadent.

SPELVNCA LOCVS.

CAPVT XXIX.

SPELVNCA, ſiue ea hominum labore & induſtria
parata, ſiue naturæ ipſa ſponte oblata ſit, eoſdem &
re ipſa, & nominis adnotatione vſus præbet ſui. Fuit
enim

Habitatio. enim aliquando non incommodus ad habitandum
locus maximè iis, qui à periculo tutiores eſſe cupe-
Geneſ. 19. rent: vt Lot, qui cùm in Segor manere timuiſſet,
Iud. 15. in ſpelunca cum duabus filiabus manſiſſe dicitur. Sam-
ſon etiam deſcendens habitauit in ſpelunca petræ
3. Reg. 19. Etam. Elias quoque cùm veniſſet in montem Horeb,
manſit in ſpelunca.

Loci nota. 2. Paralip. 2. INTERDVM autem ſpelunca certam loco notam
ad indicandum præbet. vt: Porro Iuda cùm veniſſet
ad ſpeluncam, quæ reſpicit ſolitudinem.

Sepulchrū. SEPVLCHRIS quoque parandis nonnunquam
ſpeluncæ opportunæ habentur, & ad eam etiam ſig-
Geneſ. 23. nificandam rem nomen ipſum vſurpatur. vt: Det mi-
hi ſpeluncam duplicem, quam habet in extrema par-
te agri ſui. Confirmatuſque eſt ager quondam Ephro-
nis, in quo erat ſpelunca duplex, atque ita ſepeliuit
Abraham Saram vxorem ſuam in ſpelunca duplici.
Confirmatuſque eſt ager & antrum, quod erat in eo,
Geneſ. 49. Abrahæ in poſſeſſionem monumenti. &, Ecce ego
congregor cum patribus meis. ſepelite me cū patribus
meis in ſpelunca duplici, quæ eſt in agro Ephron Ethæi.
Iohan. 11. &, Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei.

Latebræ. VERVM nulla magis, quàm fugæ & latebrarum
atque periculi declinandi cauſa, ſpeluncæ peti ſolent,
vnde ipſa ſpeluncarum habitatio metum & præſidium
Ioſue. 10. eorum, qui lateant, arguit: ſicut ſcriptum eſt, Fuge-
rant enim quinque reges, & ſe abſcōderant in ſpelun-
Iudic. 6. ca Maceda. Et filij Iſrael fecerunt ſibi antra & ſpelun-
cas in mōtibus, & munitiſſima ad repugnandum loca.
1. Reg. 13. Et cùm vidiſſent filij Iſraël ſe in arcto poſitos (afflictus
enim erat populus) abſconderunt ſe in ſpeluncis &c.
1. Reg. 22. Et, Abiit ergo Dauid inde, & fugit in ſpeluncā Odol-
3. Reg. 17. lam. Abdias etiam centum prophetas ſibi in ſpelun-
cis cuſtoditos narrat. Et Pſalmi indicatio eſt, quem
Pſal. 56. condiderit Dauid, cùm fugeret à facie Saul in ſpe-
luncam. Et Iſaias, Introibunt, inquit, in ſpeluncas
Iſai. 2. petrarum & in voragines terræ à facie formidinis Do-
Heb. 11. mini. Sanctos quoque viros quoſdam, perſecutionis
declinandæ cauſa, in ſpeluncis egiſſe, Paulus refert.

DESERTVM LOCVS.
CAP. XXX.

AD locorum quoque definitiones deſertum per-
tinet, cuius & in iucundo nonnunquam, ſæpiùs
autem in triſti vſu mētio fit. Ac primo quidem Deſer-
Ager. tum idem in ſacro ſermone, quod Ager apud Latinos
Ioel. 1. ſignificat. vt, Ad te Domine clamabo, quia ignis co-
medit ſpecioſa deſerti: ſed & beſtiæ agri, quaſi area ſi-
tiens imbrem, ſuſpexerunt ad te, quoniam exiccati
ſunt fontes aquarum, & ignis deuorauit ſpecioſa de-
Ioel. 2. ſerti. &, Nolite timere animalia regionis, quia germi-
nauerunt ſpecioſa deſerti. Quanquam verò hæc loca
allegoricam interpretationem poſtulent, & hominum
in melius mutationem per Spiritum ſanctum facien-
dam ſignificent, plurima alia in ſacris libris ſunt, in qui-
bus agri rationem ſimplicem nomen deſerti indicat, &
ad paſtus pecudum & armentorum ſignificandos vſur-
Exod 3. patur. vt, Cumque minaſſet gregem ad interiora de-
ſerti. Et, Cōſurgens Dauid deſcendit in deſertum Pha-
1. Reg. 25. ran. Cùm ergo audiſſet Dauid in deſerto, quòd tonde-
ret Nabal gregem ſuum. Et audiui, quòd tonderent
Luc. 15. paſtores tui; qui erant nobiſcum in deſerto. &, Nónne
relinquit nonaginta nouem oues in deſerto, & vadit,
&c. Verùm frequentior huius nominis vſurpatio in lo-
Solitudo. cis ab hominum conſuetudine & vſu remotis adno-
tandis obſeruatur, quos Græci ἐρήμους, Latini ſolitudi-
nes dicunt. qui locus ad contemplandum, orandum
atque de diuinis rebus agendum commodus aliquan-
Geneſ. 16. do habetur: vt, Cumque inueniſſet eam angelus Do-
mini iuxta fontem, qui eſt in ſolitudine in via Sur in
Exod. 3. deſerto, dixit ad illam. Et Moſes cùm minaſſet gregem
ad interiora deſerti, venit ad montem Dei Horeb: ap-
paruitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi.
&, Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Dimitte populum Exod. 5.
meum, vt ſacrificet mihi in deſerto. &, Dominus Deus Exod. 7.
Hebræorum miſit me ad te, dicens: Dimitte populum
meum, vt ſacrificet mihi in deſerto. &, Ecce elongaui
fugiens & māſi in ſolitudine. &, Ipſe autem ſecedebat Pſal. 54. Luc. 5.
in deſertum, & orabat. Obſeruauimus præterea deſer-
tum habitationi adſcriptū, pauperum tamen & extre- Habitatio humilis.
mæ ſortis hominum, atque ferinam propè vitam tradu-
centium: vt, In deſertis habitabant torrentium, & in Iob. 30.
cauernis terræ, vel ſuper glaream.

ALIAS autem omnium commodorum carentem, Incommoditas.
& hominum habitationi importunum, difficulta-
tum præterea & periculorum plenum locum deſerti
nomen ſignificat, idque ſacris libris eſt frequentiſſi-
mum. vt, Dicturus eſt Pharao ſuper filiis Iſraël, Coar-
ctati ſunt in deſerto, concluſit eos deſertum. Et cur Exod. 14.
induxiſti nos in deſertum iſtum, vt occideretis om- Exod. 16.
nem multitudinem fame? &, Nunquid parum eſt,
quòd eduxiſti nos de terra, quæ lacte & melle mana- Numer. 16.
bat, vt occideres in deſerto? Et conteram carnes ve-
ſtras cum ſpinis tribuliſque deſerti. &, Quare veniſti Iudic. 7.
& quare dereliquiſti pauculas illas oues in deſerto. &, 1. Sam. 17.
Panes & palathæ ad veſcendum pueris tuis; vinum 2. Reg. 16.
autem, vt bibat ſi quis defecerit in deſerto. &, Suſpi-
cati enim ſunt populum ſiti & fame fatigari in deſerto. 2. Reg. 29.
Illa verò exempla ad periculum latronum vel aliàs dif-
ficile diſcrimen ſpectant. Alij quaſi onagri in deſerto Iob. 24.
egrediuntur ad opus ſuum, vigilantes ad prædam. Et Luc. 7.
multis temporibus arripiebat (hominem) illum dæ-
mon, & vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus,
& ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſerta. Et
malè locuti ſunt de Deo, Nunquid poterit Deus para- Pſal. 77.
re menſam in deſerto? Et poſuit flumina in deſertum,
exitus aquarum in ſitim. Et rurſus, Poſuit deſertum Pſal. 106.
in ſtagna aquarum. &, Erit deſertum in Charmelo. &,
Dabo te in deſertum & in opprobrium gentibus, quæ Iſai. 32. Ezech. 5.
in circuitu tuo ſunt. &, Vnde ergo nobis panes in de-
ſerto, vt ſaturemus turbam tantam? Et illa ex inopina- Matth. 15.
to deducta ſimilitudo, quam apud Hoſſæam vatem ex-
poſuimus: Quaſi vuas in deſerto inueni Iſraël. Hoſſe. 9.

EX hac autem loci incommoditate & nominis in-
uidia factum eſt, vt pro inacceſſo, & ab humana con-
ſuetudine alieno atque horrendo & fugiendo loco, qua-
lis execrandis rebus adſcribitur, nomen deſerti in riti-
bus & cæremoniis vſurpetur. vt, Poſita vtraque manu
ſuper caput hirci, confiteatur omnes iniquitates filio- Leuit. 16.
rum Iſraël, & omnia delicta atque peccata eorum: quæ
imprecatus capiti eius, emittet illum per hominem pa- Execratio.
ratum in deſertum. Cumque portauerit hircus omnes
iniquitates eorum in terram ſolitariam, & dimiſſus fue-
rit in deſerto, &c.

FVGÆ etiam & latebris quærendis deſertum op-
portunum putatur. vt, Morabatur autem Dauid in de-
ſerto. &, Ecce Dauid in deſerto eſt in Engaddi. Sed & 1. Reg. 23.
de Gaddi transfugerunt ad Dauid, cùm lateret in de- 1. Reg. 24.
ſerto, bellatores viri robuſtiſſimi. Atque ex huiuſmodi
rerum & commoditatum difficultate à Deo in homi-
num gratiam ſublata contemplatione euenit, vt deſerti
nomen aliquando in diuinæ prouidentiæ argumen-
tum appelletur. vt, Profectique ſunt filij Iſraël per tur- Numer. 10.
mas ſuas de deſerto Sinai, & recubuit nubes in ſolitu-
dine Pharan. &, Profectus eſt populus de Haſeroth, Nume. 13.
fixis tentoriis in deſerto Pharan. Et iratus Dominus ad-
uerſum Iſraël, circunduxit eum per deſertum quadra- Numer. 32.
ginta annis, donec conſumeretur vniuerſa generatio,
quæ fecerat malum in conſpectu eius. Et illud apertiſſi- Deut. 29.
mè: Adduxit vos quadraginta annis per deſertum, nō
ſunt attrita veſtimenta veſtra, nec calceamenta pedum
veſtrorum vetuſtate cōſumpta ſunt. Panem non come-
diſtis, vinum & ſiceram non bibiſtis, vt ſciretis, quia
ipſe eſt Dominus Deus veſter. &, Qui traduxit popu- Pſal. 35.
lum ſuum per deſertum. &, Non ſitierunt in deſerto Iſai. 47.

cùm educeret eos, aquam de petra produxit eis. Illud præterea addendum hiſce videtur, quòd deſertum aliquando in Geographiæ rationibus, maximè autem in *Terminus Iſrael.* promiſſa Iſraelitis regione termini certi Libano oppoſiti ſignificationem obtinet. *Exod. 23.* vt, Ponam autem terminos tuos à mari rubro vſque ad mare Palæſtimorũ, & à deſerto vſque ad fluuium, tradam in manibus veſtris habitatores terræ. *Deut. 11.* Et omnis locus, quem calcauerit pes veſter, veſter erit à deſerto vſque ad Libanum; à flumine magno Euphrate vſque ad mare occidentale erũt termini veſtri; & à deſerto & Libano vſque ad fluuium magnum Euphratem. Ferè autem omnia, quæ de deſerto annotauimus, de ſolitudinis nomine accipi rectè poſſunt, quòd ex eodem Hebraico verbo ferè ſemper vertitur.

DESERTVM.

Inutilis res. DESERTVM rem inutilem & ſine fructu aliquo interdum ſignificat. vt: *Ierem. 2.* Nunquid ſolitudo factus ſum Iſraeli, aut terra ſerotina &c. locum etiam commodis vacuum & miſerijs plenum ſignificat. *Ezech. 19.* vt: Nunc tranſplantata eſt in deſertum: in terra inuia & ſitienti.

AGER LOCVS.
CAP. XXXI.

AGER, quatenus ad loci definitionem pertinet, varias in oratione indicat res. Atque primum quidem *Commoditas.* ipſum Agri Hebraicũ nomẽ, locum ab vrbibus diſtinctum, vel naturæ ſponte vel hominum cultu variarum plantarum feracem, alendiſque tum hominibus, tum feris idoneum ſignificat. Hebraicè dictum שָׂדֶה voce deducta à verbo abundãtiam & fertilitatẽ ſignificante. *Geneſ. 2.* Huius annotationis plurima exempla ſunt. vt: Omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priuſquam germinaret. *Exod. 9.* Et percuſſit grando in omni terra Ægypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine vſque ad iumentum. Et Moſes locuſtam omnia ligna, quæ erant in agris, corroſuram aiebat. *Exod. 10.* Et illud egregium ſatis. Dabit pluuiam terræ veſtræ temporaneam & ſerotinam, vt colligatis frumentum & vinum & oleum, fœnumque ex agris ad paſcenda iumenta. *Deut. 11.* &, Vt ipſi comedatis & ſaturemini. *Deut. 32.* &, Vt comederet fructus agrorum. *Geneſ. 27.* &, Odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. *Leuit. 26.* Et immittam in vos beſtias agri, quæ conſument vos & pecora veſtra. *Iob. 39.* Et obliuiſcetur, quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat. *Pſal. 43.* &, Cognoui omnia volatilia cæli, & pulchritudo agri mecum eſt. *Pſal. 103.* &, Potabunt omnes beſtiæ agri. *Regio.* Interdum etiam ager, idem quod apud Latinos, ſignificat certam regionis vel terræ partem, vrbibus vel oppidis adſcriptam, limitibuſque contentam ſuis. *Ioſue 5.* vt, Cùm autem Ioſue eſſet in agro vrbis Iericho. *Ioſue. 21.* &, Chariath-Arbe, quæ vocatur Hebron in monte Iudah, & ſuburbana eius per circuitum. Agros verò & villas eius dederat Caleb.

Prædium. NEQVE ſolùm communẽ pluribus, ſed priuatam ſingulorum poſſeſſionem, quam prædium dicunt, agri nomine intelligimus. *Geneſ. 23.* vt, Det mihi ſpeluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri ſui. Et confirmatus eſt ager quondam Ephronis, in quo erat ſpelunca duplex reſpiciens Mambre, tam ipſe, quàm ſpelũca, & omnes arbores eius in cunctis terminis per circuitum, Abrahæ in poſſeſſionem, videntibus filiis Heth. *Exod. 22.* Et ſi læſerit quiſpiam agrum vel vineam alicuius. *Exod 25.* Et ſex annis ſeres agrum tuum: ſeptimo autem anno ſabbathum erit terræ requietionis Domini: agrum non ſeres & vineam non putabis.

Cultura. Labor. EX his rationibus atque vſibus agri nomen ad laborem & opus indicandum vſurpatur. *Geneſ. 47.* vt, En, vt cernitis, terram veſtram Pharao poſſidet, accipite ſemina, & ſerite agros. *Geneſ. 37.* &, Putabam nos ligare manipulos in agro. *Luc. 15.* &, Erat autem filius eius ſenior in agro. *Luc. 17.* &, Quis autem veſtrum habet ſeruum arantem aut paſcentem, qui regreſſo de agro dicat illi ſtatim, Tranſi, recumbe? Præterea & locum vaſtum vel ſolum, atque à frequentia hominum alienum, agri nomen ſignificat. *Vaſtitas.* *Ierem. 26.* vt: Hæc dicit Dominus, Sion quaſi ager arabitur. *Ezech. 32.* Et proijciam te in terram ſuper faciem agri. *Ezech. 39.* Et ſuper faciem agri cades, quia ego locutus ſum, ait Dominus. Aliquando incultior & neglectior terræ pars, quæque nihil humanæ induſtriæ acceptum referat, ſed ſponte ſeſe ipſam ornet, ager dicitur. *Matth. 6.* vt: Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt, non laborant, neque nent.

QVATENVS verò ad humanarum actionum opportunitatem ſpectat, ager fugam aut latebras vel periculi declinationem ſignificat. *Fuga latebræ.* *Ezech. 7.* Gladius foris, & peſtis & fames intrinſecus: qui in agro eſt, gladio morietur; & qui in ciuitate eſt, peſte & fame deuorabitur. *Secretum.* Petitur autem interdũ ager ad ſecreta vel cõſilia capienda, vel facinora remotis arbitris obeunda. *Geneſ. 31.* Sic Iacob miſit & vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi paſcebat greges: dixitq; eis &c. *Cantic. 7.* Et veni dilecte mi, egrediamur in agrũ, commoremur in villis. *Geneſ. 2.* Et cùm eſſent in agro Cain & Abel, inſurrexit Cain aduerſus Abel fratrẽ ſuũ, & interfecit eũ. *Deut. 22.* &, Sin autem in agro repererit vir puellã, quæ deſponſata eſt, & apprehendens cõcubuerit cũ ea, ipſe morietur ſolus, puella nihil patietur, nec eſt rea mortis: quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & occidit animam eius; ita & puella perpeſſa eſt, ſola erat in agro, clamauit & nullus affuit, qui liberaret eam. *Iudic. 9.* &, Surge itaque nocte cum populo, qui tecum eſt, & latita in agro, & primo manè oriente ſole irrue ſuper ciuitatem. *Ibidem.* &, Quod cùm nuntiatum eſſet Abimelech, tulit exercitũ ſuum, & diuiſit in tres turmas, tendens inſidias in agris. *2. Reg. 11.* &, Præualuerunt aduerſum nos viri, & egreſſi ſunt ad nos in agrum. *4. Reg. 7.* Et dico vobis, quid fecerint nobis Syri. ſciũt quòd fame laboramus, & idcirco egreſſi ſunt de caſtris, & latitant in agris, dicentes: Cùm egreſſi fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos.

MAGIS verò arcanæ ſignificationis exempla ſunt, in quibus ager, aut mundum hunc vario hominum & rerum atque ſtudiorum genere confertum, aut euangelij rationem admirandam, vel Chriſtianæ diſciplinæ ſtudiũ, Chriſto Ieſu interprete, indicat. *Mundus.* *Euangelium.* *Matth. 13.* vt, Simile factum eſt regnũ cælorum homini, qui ſeminauit bonũ ſemen in agro. Et accedentes ſerui patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ſimile eſt regnum cælorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminauit in agro ſuo. Et accedentes diſcipuli dixerunt ei, Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui reſpondens ait illis, Ager autem eſt mundus. Et ſimile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro, quem cùm inuenerit homo, vadit, & præ gaudio illius vendit omnia quæ poſſidet, & emit agrum illum.

CAMPVS LOCVS.
CAP. XXXII.

CAMPI eadem ferè, quæ & agri, ſignificatio & vſurpatio eſt. *Ager.* *Pſalm. 64.* vt, Pingueſcent ſpecioſa deſerti, & campi tui replebuntur vbertate. *Pſal. 103.* Et ſaturabuntur ligna campi. Et inuenimus eam in campis ſyluæ. *Pſal. 31.* &, Inſuper & pecora campi. *Pſal. 7.* Et gaudebunt campi, & omnia quæ in eis ſunt. *Pſalm. 95.* Et campi tui replebuntur vbertate. *Canti. 2.* Et ego flos campi. Aliquando autem hominum habitationi locum opportunum campi nomẽ indicat. *Situs commodus.* vt, Cumque proficiſcerentur de Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo. *Planities.* Nonnunquam verò latus ac planus terræ tractus campi obtinet nomẽ. *Deut. 34.* vt, Vſque ad mare nouiſſimum & auſtralem plagam & latitudinem campi Iericho. *Iudic. 9.* Et, Duæ autem turmæ palantes per campum aduerſarios perſequebantur. *Pſal. 103.* Et aſcendunt montes & deſcendunt campi. *Cant. 7.* Et adiuro vos per hinnulos ceruoſque camporum. Aciebus præterea inſtruendis & ineundis præliis opportunum, & ſpa-

Bellum. 2. Reg 17. 2. Paral. 30. & ſpacioſum locũ capus præbet. Itaq; egreſſus eſt populus in campum contra Iſraël. &, Nec acquieuit Ioſias ſermonibus Nechao ex ore Dei, verùm perrexit, vt dimicaret in campo Magedo. &, *Ioſue. 12.* Hi ſunt reges terræ, quos percuſſit Ioſue & filij Iſraël trans Iordanem ad Occidentalem plagam à Baghalgad in campo Libani.

MONS LOCVS.
CAP. XXXIII.

MONTES editiſſima terrarum loca ſunt, multis rebus tum gignendis, tum conſeruandis opportuna; *הרים* Hebraicè Harim dicuntur, quòd lapidibus mineralibus, aquis, & alijs quamplurimis ſuccorum & virtutum generibus grauidi ſint. Quam quidem rationem ad multa ſcripturarum explicanda loca tenere operæ pretiũ fuerit. Eſſe autẽ montes terrarum edi- *Pſalm. 103.* tiſſimã partẽ, Scriptura docet. Aſcendunt mõtes, & deſcendũt cãpi in locum quẽ dediſti eis. Diluuij etiã aquæ *Geneſ. 7.* vt vniuerſam terram inundaſſe arguantur, excelſos montes operuiſſe referuntur. Horum igitur, quatenus fecunda natura eſt, alio loco à nobis ratio diſſeretur. Nunc verò quatenus altior ſitus, vſum hominibus, alijſque animantibus præbet, exempla explicanda ſunt. EMINENTES montium ſitus rebus vel ſi- *Indicatio.* gno vel voce indicandis commodiſſimum locum præbent, quòd liberior aëris tractus vocis ſonum latiùs deferat, & proſpiciendarum imagines rerum nullo impeditę obice longius ſpacium permeare poſſint. hinc fit, vt vel bellica vel alia ſigna in montibus tollantur, *Iſai. 30.* vel indicandarum rerum clamores & præconia ex ijſdem locis edantur. vt, Donec relinquamini quaſi malus in vertice montis, & quaſi ſignum ſuper collem. *Iſai. 40.* Et ſuper montẽ excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam. Et quàm pulchri ſuper mõtes pedes euangelizantis & annuntiantis pacem. Leuate ſignũ in terra, clangite buccina in montibus. &, Quia erit dies, in qua clamabunt cuſtodes in monte Ephraim, ſurgite &c. Eandẽ ob cauſam aliqui in montibus plorare & lamentari dicuntur quorum lon- *Matth. 2.* ge lateque permanet clamor. vt, Vox in Rama audita eſt. quòd Rama idem ſit Hebraicis, quod Latinis eſt editus locus. Aſcende Libanum & clama, & in Baſan da vocem tuam, & clama ad tranſeuntes, quia contriti ſunt omnes amatores tui.

SOLENT etiam montes, quòd editi & cælo pro- *Maieſtas.* pinquiores eſſe videantur, maieſtatis cuiuſdam ſpeciem præbere; quam ob rem diuinis ſpectris & admirandis cæleſtium myſteriorum exemplis exhibendis montes deliguntur; vt Synai & Pharan, & Thabor. *Exod. 19.* vt, Moyſes autem aſcendit ad Deum, vocauitque eum Dominus de monte. &, *Habac. 3.* Deus ab auſtro veniet, & Sanctus de monte Pharan. *Deut. 5.* Et facie ad faciem locutus eſt nobis in monte de medio ignis. &, *Luc. 9.* Chriſtus in Thabor gloriæ ſuæ ſpecimen tribus diſcipulis conſpiciendum præbuit. *2. Pet. 1.* Hanc vocem (inquit Petrus) nos audiuimus de cælo allatam, cùm eſſemus cum ipſo in monte ſancto. Huius autem rei obſeruatio anſam hominibus dedit, vt errorum ſuorum & vani cultus templa in montibus auguſtiora, ſanctioraque putarentur, quę Græcis pariter & Latinis Phana appellabantur; *במות* Hebraicis Bamoth, pro quibus interpretes reddunt Excelſa. Itaque montes etiam idololatriæ ſtudium ſæ- *Iſai. 65.* pe ſignificant. vt, Qui ſacrificauerunt ſuper montes, & *Ierem. 3.* ſuper colles exprobrauerunt mihi. &, Nunquid vidiſti, quid fecerit aduerſatrix Iſrael? Abijt ſibi ſuper omnem mõtem excelſum, & ſub omni ligno frondoſo, & forni- *Ezech. 6.* cata eſt ibi. Et cùm fuerint interfecti veſtri in medio idolorum veſtrorum, & in circuitu ararum veſtrarum in omni colle excelſo & in cunctis ſummitatibus montium. Ex hac autẽ adnotatione plura loca aliàs obſcura *Iſai. 2.* explicãtur. vt, Et erit in nouiſſimis diebus, præparatus erit mons domus Domini in vertice montium.

MONTI autem impoſitam ciuitatẽm, conſpicuãm & illuſtrem, multiſque expoſitam, vtilitatis communio- *Communicatio.* nem, qualis euangelij eſt, ſignificat: ſicut ſcriptum eſt, *Matth. 5.* Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem poſita. Mons Domini & mons Sion & mons ſanctus, Eccleſiã Chriſtianam ſanctam ſæpe interpretamur ex arcana ſignificatione. vt, Quis aſcendet in montem Domini, *Pſalm. 14.* aut quis requieſcet in loco ſancto eius? Et mons Sion *Pſalm. 47.* latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Et mons, in quo *Pſalm. 67.* beneplacitum eſt Domino habitare in eo: Etenim Dominus habitabit in finem. & plura alia huius ra- *Mich. 4.* tionis exempla. vt apud Micheam, Præparatus erit mõs domus Domini in vertice montium, &c.

MONTES etiam ad habitandum ſecuritatis cauſa petuntur, atque naturæ firmitudine & aſcenſus diffi- *Securitas.* cultate tutiores efficiunt vrbes: habitatores autem vt exercitatiores, ita bello aptiores habere exiſtimãtur. vt, Habitauitque Eſau in montibus Seir, ipſe eſt Edom. *Geneſ. 36.* &, Ioſue data eſt Thamnath-ſara in monte Ephraim. *Ioſue 19.* Et ædificauit ciuitatẽ, habitauitq; in ea. Et noli reſpice- *Geneſ. 19.* re poſt te, nec ſtes in omni circũregione, ſed in monte ſaluũ te fac. BELLI quoq; metu & periculi vel depellẽdi vel ſuſtinẽdi ſpe, mõtana loca à quibuſdã occu- *Præſidium.* pari ſolent. vt, A voce equitis & mittentis ſagittas fugit *Ierem. 4.* omnis ciuitas: ingreſſi ſũt ardua, & aſcenderũt rupes. &, Iſraëlitæ Madianitarũ metu fecerunt ſibi ſpeluncas *Iudic. 6.* & antra in montibus, & munitiſſima ad repugnandum loca. MONTES inculti ad vaſtationis & ſolitudinis *Vaſtitas.* argumentũ indicantur. Et deſolabũtur montes Iſrael, *Ezech. 33.* eo quòd nullus ſit, qui per eos tranſeat. Illa autem poſtrema, ſed frequentiſſima adnotatio eſt, vt certæ itinerum vel agrorum vel terminorum definitiones mõtium nominibus certis deſcribantur. vt, Et facta eſt ha- *Geneſ. 10.* bitatio eorum à Meſa pergentibus vſque ad Sephar *Notatio. Num. 20.* montem Orientalem. Et cùm caſtra mouiſſent de Cades, venerunt in montem Hor, qui eſt in finibus terræ Edom. Et ſufficit vobis, quòd in hoc monte manſiſtis: *Deut. 1.* reuertimini & venite ad montem Amorrhæorum.

COLLIS LOCVS.
CAP. XXXIIII.

INTER montem & collem hoc diſtat, quòd colles & minus, quàm montes, editi, & magis intus ſolidi minuſque fecundi ſunt. Vtque illi à gignendi virtute, *גבעות* HARIM: ſic rurſus hi à ſitu tãtũ ſublimi, GIBGHOTH dicuntur. Hæc differentia ſæpe in ſacris obſeruatur ſermonibus. vt, De monte in collem tranſierunt; obliti *Ierem. 50.* ſunt cubilis ſui. Ita fit, vt omnis mons collis dici poſſit, non autem omnis collis mons dicatur. Nam omnes excelſæ terrarum partes, antequam fecunditate illa diſtinguerentur, colles fuerunt, qui primi ex circunfuſo olim humore extitere. Quam ob rem antiquiſſima terrarum pars colles habentur, ſicut ſcriptum eſt. Nun- *Iob. 15.* quid prius homo tu natus es, & ante colles formatus? itẽ, Ante omnes colles ego parturiebar. *Prouerb. 8.* Huius autem nominis vſurpatio, fecũditatis excepta ſignificatione, eadẽ ferè cum montibus in omni annotationis genere *Conſpicuitas.* eſt. namque excelſum & longè conſpicuum locum, ſigniſque oſtendendis & rebus indicandis idoneũ, ſignificat. vt, Quaſi malus in vertice montis, & quaſi ſignũ *Iſai. 30.* ſuper collem. Ad proſpectum etiam longiſſimum peti *Numer. 23.* ſolet mons. vt, De ſummis ſilicibus videbo eum, & de collibus conſiderabo illum. VANVM quoque falſo- *Idololatra* rum Deorum cultum in collibus, vt in montibus, celebratum legimus. *4. Reg. 16.* Immolabat quoque victimas, & adolebat incenſum in excelſis & in collibus & ſub omni ligno frondoſo. Et fecerunt ſibi ſtatuas & lucos in omni *4. Reg. 17.* colle. &, In omni colle ſublimi & ſub omni ligno *Ierem. 2.* frondoſo tu proſternebaris meretrix. Et ſcietis quòd ego Dominus, cùm fuerint interfecti veſtri in medio *Ezech. 6.* idolorum veſtrorum, in circuitu ararum veſtrarum, in omni colle excelſo & in cunctis ſummitatibus mõtium.

Colles autem vel lacte fluentes, vel alia vtilitatis adno-
Felicitas. tatione inſignes, felicem rerum ſtatum & magnam re-
nouationem ſignificant quando colles natura ſua mi-
nus fecundi ſunt. Quam ob rem ſumma illa per Chri-
ſtum efficienda proſperitas, his imaginibus deſcripta
olim à vatibus fuit: vt, Et erit in die illa, ſtillabunt mó-
Ioel. 3. tes dulcediné, & colles fluét lacte &, Ecce dies veniunt,
dicit Dominus, & comprehendet arator meſſem, & cal-
Amos 9. cator vuæ mittenté ſemen, & ſtillabunt montes dulce-
dinem, & omnes colles culti erunt. Sed hæc, vt dixi-
Iſai. 41. mus, arcanam ſignificationem adhuc habent. Et ape-
riam in ſublimibus collibus flumina. Illa etiam ad my-
ſterium ſpectant, quæ de collibus apud ſacros ſcripto-
Patres. res prædicantur, quo nomine præcipuos illos patres,
quibus diuinarum ratio rerum credita fuit, indicari ſo-
let, vt Adam, Seth, Enoch, Noe, Abraham, & cæteri,
quos patriarchas appellant. vt, Benedictiones patris tui
Geneſ. 49. confortatæ ſunt benedictionibus patrum eius, donec
veniat deſiderium collium æternorum. &, Suſcipiant
Pſalm. 71. montes pacem populo, & colles iuſtitiam. &, Quia in
Iſai. 55. lætitia egrediemini, & in pace deducemini. Montes &
colles cantabunt coram vobis laudem. Et illud, quod
ſuperius recitauimus, arcana etiam ſignificatione ad
hoc genus eſt referendum. De collibus conſiderabo il-
Nume. 23. lum. Non rara autem exempla exiſtunt, in quibus fa-
ſtum ſuperbiamq. humanam & ambitionem, quæque
Superbia. ex his in orbe proficiſcuntur ſtudia, collium nomine in-
Iſai. 41. dicantur. vt, Triturabis montes & comminues, & col-
les quaſi puluerem pones. Et omnis mons & collis hu-
Iſai. 40. miliabitur. Et vidi montes, & ecce mouebantur, &
Ierem. 4. omnes colles conturbati ſunt.

Præterea colles certum cuiuſdam geſtæ rei mo-
Ioſue. 5. numentum conſeruandum referunt. vt, Fecit quoque
Monumentum. quod iuſſerat Dominus, & circuncidit Ioſue in colle
Terminus. præputiorum. Ad terminorum quoque definitiones
1. Reg. 23. colles certis nominibus inducuntur. vt, Nónne Dauid
latitat apud nos in munitiſſimis locis in colle Hekila?
2. Reg. 2. Et venerunt vſque ad collem aquæ-ductus, qui eſt ex
Zacha. 14. aduerſo vallis itineris deſerti in Gabaon. &, Reuertetur
omnis terra vſque ad deſertum de colle Remon ad Au-
Notatio. ſtrum Ieruſalem. Pertinet etiam ad certam Topogra-
Sophon. 1. phiæ partem deſcribendam. Et erit in die illa, dicit Do-
minus, vox clamoris à porta piſcium, & vlulatus à ſe-
Ager. cunda, & contritio magna à collibus. Colles porrò val-
libus adiuncti omnem regionis agrum complectuntur.
Ezech. 35. vt, Et implebo montes eius occiſorum in collibus tuis
Ezech. 36. atque in vallibus tuis. &, Hæc dicit Dominus monti-
bus & collibus, torrentibus vallibuſque deſertis.

VALLIS LOCVS.

CAP. XXXV.

Valles & montibus adiacent, & diuerſum lon-
gè ſitum obtinent. Sunt enim vt illi alti, ſic & hæ
Amœnitas. Fertilitas. contra depreſſæ ac profundæ, atque ideò diuerſis ac fe-
rè oppoſitis vſibus opportunæ. Plerumque autem inter
montes iacentes amænæ valles viſuntur, nomina à præ-
cipuis plantarum, quas proferunt, generibus ſortitæ. vt,
Num. 24. Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua
Num. 23. Ioſue. 16. Iſrael vt valles nemoroſæ. &, Cumque veniſſent vſque
ad vallem botri. &, De Taphuah pertranſit contra ma-
1. Reg. 17. re in vallem arundineti. &, Porrò Saul & filij Iſrael con-
3. Reg. 17. gregati venerũt in vallem Terebinthi. Et dixit Achab
ad Abdiam, Vade in terram ad vniuerſos fontes aqua-
rum & in cunctas valles, ſi fortè poſſimus inuenire her-
bam. His etiam accedit natiua quædam vallium ferti-
1. Reg. 6. litas, ſegetibus & frumentis colendis opportuna. vt, Por-
rò Bethſamitæ metebant triticum in valle. Et induti
Pſal. 64. ſunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento. Et
Iſai. 17. Iſai. 27. erit ſicut colligens ſpicas in valle Rephaim. Et erit flos
decidens gloriæ exaltationis eius, qui eſt ſuper verti-
Calamitas. cem vallis pinguium. Vt autem in vallibus amæna &
commoda pacis tempore, ita durioribus belli tempori-
bus, neque tuta neque commoda habitatio eſt. vt, Iſti 1. Paral. 12
ſunt qui tranſierunt Iordanem menſe primo, quando
inundare conſueuit ſuper ripas ſuas, & omnes fugaue-
runt qui morabantur in vallibus ad Orientalem pla- Tranquillitas.
gam & Occidentalem. A contrario autem argumento
valles habitatæ & cultæ pacem tranquillitatemque in-
dicant. Et erunt campeſtria in caulas gregum, & vallis Iſai. 65.
Achor in cubile armentorum populo meo, qui requi-
ſierunt me. Præterea pugnæ etiam & prælia commo-
diùs in vallibus, quàm aliàs, committuntur, caſtrameta-
tioneſque fiunt. vt, Omnes hi venerunt in vallem ſil- Geneſ. 14.
ueſtrem, quæ nunc eſt mare ſalis. Egreſſique ſunt Rex Prælia.
Sodomorum & rex Gomorræ, &c. Et direxerunt aciem
contra eos in valle ſilueſtri. Et Sol contra Gabaon ne Ioſ. 10.
mouearis, & Luna contra vallem Aialon. &, Igitur om- Iudic. 6.
nis Madiam & Amaleh orientaleſque populi congre-
gati ſunt ſimul, & tranſeuntes Iordanem caſtrametati
ſunt in valle Ieſrael. &, Ipſe percuſſit Edom in valle Sa- 4. Reg. 14.
linarum. Atque ex hac ratione ad ſpiritualem victo- Victoria
riam tranſlatum quoque & appellatum eſt vallis no- ſpiritualis.
men. vt, Conſurgant & aſcendant gentes in vallem Io- Ioel. 3.
ſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem gentes in circuitu.
Mittite falces, quoniam maturauit meſſis. Valles etiam
vt montes, fontes aliaque loca, certo cognomine adiun-
cto, rei geſtæ monumentum poſteritati conſeruatum
produnt. vt, Cumque veniſſem vſque ad vallem Botri Numer. 32.
luſtrata omni regione, &c. &, Vocatúq; eſt nomen loci Ioſue. 7. 2. Reg. 17.
illius vallis Achor vſque hodie. &, Porrò Abſalon ere- Monumentum.
xerat ſibi, cùm adhuc viueret, titulum qui eſt in valle 2. Reg. 23.
Regis. &, Necnon & ante aſcenderant tres, qui erant
principes inter triginta, & venerunt tempore meſſis ad
Dauid in ſpeluncam Odollam: caſtra autem Philiſti-
norum poſita erant in valle Gigantum. &, Ipſe eſt qui Ierem. 7.
adoleuit incenſum in valle Benennom. Ideò, Ecce dies
venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius Tophet Geneſ. 14.
& vallis Benennom. &, Egreſſus eſt autem rex Sodo-
morum in occurſum eius, poſtquam reuerſus eſt à cæde
Chodorlahomor & regum, qui erant cum eo in valle
Saue, quæ eſt in valle Regis. Ex eadem nota eſt, vt vallis
certi itineris terminum vel ſignum referat. vt, Manſi- Deut. 3.
mus in valle contra phanum Phogor. In agrorum quo- Terminus.
que finibus deſcribendis vallium nomina commodè
indicantur. vt, Deſcenditque terminus vallis arundi- Ioſue. 17.
neti, in Meridiem torrentis ciuitatum Ephraim. Et
Chananæi, qui habitant in terra campeſtri, in qua ſitæ Ibidem.
ſunt Bethſan cum viculis ſuis, & Iezrael medium poſſi- Ioſue. 18. & 19.
dens vallem. & Iericho & Bethhagla & vallis Caſis: &
Circuit ad Aquilonem Anathon, ſuntque egreſſus eius
vallis Iephthael. &, Fecit quoque Dauid nomen, cùm 2. Reg. 7.
reuerteretur capta Syria in valle Salinarum cæſis de-
cem & octo millibus. Valles & montes ſimul appellati
totum regionis vel ciuitatis agrum complectuntur. vt,
Hæc dicit Dominus montibus & collibus, rupibus & Ezech. 6.
vallibus. Et irrigabo terram fætore ſanguinis tui ſuper Ezech. 32.
montes, & valles implebuntur ex te. &, Implebo mon-
tes eius occiſorum ſuorum in collibus tuis, & in vallibus Ezech. 35.
tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent. Sed
magis arcana ſignificatione vallis hypocriticam humi- Hypocriſis.
litatis & modeſtiæ imitationem & ſimulatam virtu-
tum profunditatem aliquando ſignificat. vt Omnis val-
lis implebitur, omnis mons & collis humiliabitur, & Iſai. 40.
erunt praua in directa, & aſpera in vias planas.

AREA LOCVS.

CAP. XXXVI.

Area certo cognomento adnotata locum ſignifi- Locus notus.
cat rei geſtæ indicandæ idoneum, eundemque Geneſ. 50.
pluribus notum. vt Venerunt ad aream Atad, quæ ſita
eſt trans Iordanem, vbi celebrantes exequias planctu
magno, &c. &, Erat autem Angelus Domini iuxta 2. Reg. 24.
aream Areuna Ieſubæi. &, Emam à te aream, & ædifi-
cem altare Domino. &, Cùm autem perueniſſent ad
aream Ghidon, tetendit Oza manũ ſuam vt ſuſtentaret 1. Paral. 13.
arcam. Plurima autem loca ſunt, in quibus area meto-
nymicè

Fruges nymicè fruges & frumentorũ pręſentem copiam ſigni-
Num.15. ficat. vt, Separabitis primitias Domino de cibis veſtris,
ſicut de areis primitias ſeparabitis, ita de pulmentis. &,
Numer.17. Vt reputetur vobis in obligationem primitiuorum, tam
Deut.15. de areis, quàm de torcularibus. &, Sed dabis viaticum
de gregibus, de area & torculari tuo. &, Annuntiauerũt
1.Reg.23. Dauid dicẽtes: Ecce Philiſtijm oppugnãt Ceilá, & di-
4 Reg. 6. ripiũt areas. &, Te ſaluet Dominus. vnde poſſim te ſal-
Iob. 39. uare? de area, an de torculari? &, Nunquid credes illi,
quoniam ſemẽtem reddat tibi, & aream tuam congre-
Oſe. 9. get? &, Area & torcular non paſcet eos. &, Implebun-
Ioel. 2. tur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino.
Cubile Meſſis etiam & trituræ tempore area meſſoribus &
Ruth 3. agricolis cubile præbet. vt, Lauare igitur, & vnge-
re, & induere cultioribus veſtimentis, & deſcende in
aream; non te videat homo, donec eſum potumque
finierit. Deſcenditque in aream, & fecit omnia, quæ
ſibi imperauerat ſocrus. Præterea area ex trituræ vſu
Puluis puluerem continet & comminutiſſimum, & maioris
aquæ copiæ ad cohærendum egentem; ſicut ſcriptum
eſt: Interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat
4.Reg.13. quaſi puluerem in tritura areæ. Et illud: Sed & be-
Ioel. 1. ſtiæ agri, quaſi area ſitiens imbrem, ſuſpexerunt ad te.
Ex hoc autem euenit, vt fœnum in area conculcatum
deterius habeatur, quàm id, quod ad aream allatum
non ſit, ſicut ſcriptum eſt. Ipſi autem non cognoue-
Mich. 4. runt cogitationes Domini, & non cognouerunt conſi-
lium eius, quia congregauit eum quaſi fœnum areæ.

Eccleſia ARCANA autem ratione area Eccleſiam ſignificat
Chriſtianam, omnium hominum genere plenam; quo-
rum pars vtiles & probati; pars verò improbiores &
inutiles eſſe cenſentur. Altera autem pars triticum,
Matth.3. altera paleę dicuntur, ſicut ſcriptum eſt. Cuius venti-
labrum in manu ſua; & permundabit aream ſuam, &
congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem
comburet igni inextinguibili. Eſt etiam vbi area idẽ,
Plantarium quod Latinis plantarium arborum, ſit. vt, Nonne cùm
Ezech. 17. tetigerit eam ventus vrens, ſiccabitur, & in areis ger-
minis ſui areſcet?

VIA LOCVS.
CAP. XXXVII.

Publicus locus VIA publicus, apertus, & omnibus patens, neque
vlli, niſi per iniuriam aut vim aut culpam, præclu-
ſus vel negatus locus eſt. Ex qua ratione frequens viæ
mentio in ſacris inuenitur. vt, Amaſa autem conſper-
2.Reg.20. ſus ſanguine iacebat in media via. Vidit hoc quidam
vir, quòd ſubſiſteret omnis populus ad vidẽdum eum,
& amouit illum de via in agrum, ne ſubſiſterent tran-
ſeuntes propter eum. Amoto ergo illo de via, tranſibat
3.Reg.13. omnis vir ſequens Ioab, &c. &, Qui cùm abiiſſet, inue-
nit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proie-
ctum in via. Et ecce viri tranſeuntes viderunt cadauer
proiectum in via, & leonem ſtantem iuxta cadauer. &,
Ierem. 3. In vijs ſedebas expectans eos, quaſi latro in ſolitudine.
&, Vox in vijs audita eſt, ploratus & vlulatus filiorum
Ezech. 11. Iſrael &, Plurimos occidiſti in via hac, & impleſtis vias
Nahum. 3. eius interfectis. &, Paruuli eius eliſi ſunt in capite om-
Matth.20. nium viarum. Et ecce duo cæci ſedẽtes ſecus viam au-
dierunt, quòd Ieſus tranſiret. &, Plurima autem turba
Matth.21. ſtrauerant veſtimenta ſua in via. &, Die media in via,
Actor. 26. vidi, Rex, de cælo ſupra ſplendorem ſolis circumful-
ſiſſe lumen.

Certus locus EST etiam via aliquando loci alicuius certus index
& plurimis cognitus. vt: Cumque inueniſſet eam an-
Geneſ. 16. gelus Domini in ſolitudine, quæ eſt in via Sur. &, Mor-
Geneſ. 35. tua eſt ergo Rachel, & ſepulta in via, quæ ducit Ephra-
Exod. 13. ta. Et non eos duxit Dominus per viam terræ Philiſti-
Numer.14. norum, quæ vicina eſt. &, Cras mouete caſtra & reuer-
timini in ſolitudinem per viam maris rubri. Et cunctus
2.Reg.15. populus incedebat contra viam oliuæ quæ reſpicit ad
deſertum. Solet præterea via varijs caſibus &, laboribus
patẽre: ex quo fit, vt inter periculorum loca connu-
merctur, ſolicitudinemque quibuſdam cogitatione ſui Caſus
moueat. vt, Si tuleritis & iſtum, & aliquid ei in via cõ-
tigerit, deducetis canos meos cum mærore ad inferos. Geneſ. 44.
&, Dimiſit ergo fratres ſuos, & proficiſcentibus ait, Ne
iraſcamini in via. &, Dan coluber in via, ceraſtes in ſe- Geneſ. 45.
mita. &, Dominus autem præcedebat eos ad oſtenden- Geneſ. 49. Exod. 13.
dam viam per diem in columna nubis, & per noctem in
columna ignis. &, Ecce ego mittam angelũ meum, qui Exod. 23.
præcedat te, & cuſtodiat te in via. &, Non enim aſcẽ-
dam tecum, quia populus duræ ceruicis es, ne forte diſ- Exod.33.
perdam te in via. Et ſtetit angelus Domini in via con-
tra Balaam. Et cernens aſina angelum ſtantem in via, Num.22.
euaginato gladio, auertit ſe ab itinere. &, Erubui enim
petere auxilium; & equites qui defenderent nos ab ini- 1.Eſd. 7.
mico in via. Et manus Dei noſtri fuit ſuper nos, & libe-
rauit nos de manu inimici & inſidiatoris in via. &, Mi-
ſereor turbæ, quia triduo iam perſeuerant mecum, Matth. 15.
& non habent quod manducent. & dimittere eos ieiu-
nos nolo, ne deficiant in via. Ex his rationibus fit, vt
grauiſſimo crimini detur, ſi quis alterum in via vel læ-
ſerit, vel iniuſtè impedierit. vt, Memento quid fece-
rit tibi in via Amalech, quando egrediebaris ex Ægyp- Deut.25.
to; quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui,
qui laſſi reſidebant, occiderit, quando tu eras fame &
labore confectus, & non timuerit Deum.

ELECTIO autem viæ commoditatem & opportu- Commoditas
nitatem ad negotium vel rem gerendam ſignificat. vt,
Per quam viam aſcendemus? Viam nõ inuenire, peri- 4.Reg.3. Periculum
culum & animi perturbationem ſignificat; vt contrà,
viæ inuentio ſpem efficiendi negotij facit. vt, Viro cuius Iob. 3.
abſcondita eſt via, & circundedit eum Deus tenebris.
&, Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo, viam ciuitatis
habitaculi non inuenerunt. Et deduxit eos in viam Pſalm. 106.
rectam, vt irent in ciuitatem habitationis.

PER viam ſuam ire, ſecuritatem metus aut curæ Securitas
expertem interpretamur. vt, Ad montana conſcendite,
ibique latitate tribus diebus, donec redeant: & ſic ibi- Ioſu. 2.
tis per viam veſtram. Et abijt mulier in viam ſuam, &
comedit; vultuſque illius non ſunt amplius in diuer- 1.Reg.1.
ſum mutati. &, Abijt Dauid in viam ſuam, & Saul re-
uerſus eſt ad locum ſuum. 1.Reg.26.

PER eandem viam reuerti, rem infectam eſſe ſigni- Infectares
ficat. vt, Per viam, qua venit, reuertetur, & ciuitatem 4.Reg.19.
hanc non ingredietur, dicit Dominus. Viam currere,
munus & officium ſuũ exercere eſt. Exultauit vt gigas
ad currendã viam. Vna via certum conſilium & ordinẽ Pſal. 18.
gerendæ rei, plures verò viæ perturbationẽ ſignificant. Functio
vt, Per vnam viam venient contra te, & per ſeptẽ fu-
gient à facie tua. Et ibidẽ. Per vnã ingrediaris cõtra eos, Deut.28.
& per ſeptẽ fugias, & diſpergaris per omnia regna terræ.
His affine eſt, quòd variæ vię à diuerſis petitæ diligentiã Conſilium Percunctatio
& curam in negotio præſtãdo in re quapiã quęrenda in-
dicant. vt, Achab ibat per vnã viam, & Abdias per viam
alteram ſeorſum. &, Circuite vias Ieruſalem & aſpicite, 3.Reg.18. Ierem. 5.
& conſiderate & quęrite in plateis eius, an inueniatis vi-
rum facientem iudicium. At verò alia viã redire, eſt al-
terius conſilium fallere, & inſidias vitare, aut conſuetu- Declinatio
dinem declinare. vt, Non comedas panem, neque bi-
bas aquam, nec reuertaris per viam qua veniſti. Abiit 3.Reg.13.
ergo per aliam viam, & non eſt reuerſus pariter quã
venerat in Bethel. &, Magi reſponſo accepto in ſomnis, Matth.2.
ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuerſi ſunt
in regionem ſuam. &, Rahab ex operibus iuſtificata Iacob. 2.
eſt, ſuſcipiens nuntios & alia via dimittẽs. Via regionem Regio
vel terræ tractum aliquando ſignificat. vt, Via maris trãs Iſai. 9.
Iordanem. Et in viam gentium ne abieritis. Per viam Matth.10.
tranſeuntes, periphraſis omnium hominum, nationum
& conditionum eſt. vt, O vos omnes, qui tranſitis per Communitas.
viam, attendite. &, Ite ergo ad exitus viarum, & quoſcũ- Thren. 1.
que inueneritis, vocate ad nuptias. Et egreſſi ſerui eius
in vias, cõgregauerunt omnes quos inuenerunt, malos
& bonos. Viam etiã cogitationem negotijq. inchoatio-

nem aliquando interpretamur . vt, Quia dereliquiſti
Ierem. 2. Dominum Deum tuum in eo tempore, quo ducebat
te per viam, & nunc quid tibi vis in via Ægypti, vt bi-
Amos. 7. bas aquam turbidam? &, Viuit via tua Berſabee. &,
Eſto conſentiēs aduerſario tuo citò dum es in via cū eo.
Matth. 5. Confabulatio. Præterea via ipſa varia argumenta iter agentibus, quæ
tractentur, ſuppeditare ſolet. Et in via interrogabat di-
Marc. 7. ſcipulos ſuos, dicens: Quem me dicunt eſſe homines?
Marc. 9. Et interrogabat eos, dicens: Quid in via tractabatis? At
illi tacebant, ſi quidem in via inter ſe diſputauerant,
quis eorum maior eſſet. &, Nónne cor noſtrum ardens
Luc. 24. erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis
ſcripturas? Et Angelus Philippo, Surge, inquit, & vade
Actor. 8. contra Meridianum, ad viam quæ deſcendit ab Ieru-
Pax. ſalem in Gazam, hæc eſt deſerta: & quę deinde ſequun-
tur de via. Iam verò viæ adnotatione aliqua adiuncta
varias ſignificationes oſtendunt, vt Via publica & trita
& recta ingredi, pacem & innocentiam profiteri eſt. vt,
Deut. 2. Tranſibimus per terram tuam, publica gradiemur via;
non declinabimus nec ad dextram, nec ad ſiniſtram.
Pſalm. 34. Via obſcura & lubrica periculum continet. vt, Fiant
viæ illorum tenebræ & lubricum. Viæ deſertæ vaſtatio-
Leuit. 26. nem & ſolitudinem. vt, Immittamq́ue in vos beſtias
agri, quæ conſumant vos & pecora veſtra, & ad pauci-
tatem cuncta redigant, deſertæq́; fiant viæ veſtræ. Huius
Thren. 1. etiam ſententiæ eſt: Viæ Sion lugent, eò quòd non ſit
qui veniat ad ſolemnitatem. His oppoſitum ſignificant
Iſai. 43. in deſerto apertæ & frequentes. vt, Ecce ego facio no-
ua, &c. Ponam in deſerto viam. &, Ponam omnes mon
Iſai. 49. tes meos in viam, & ſemitæ meæ exaltabuntur. Vt verò
nihil magis peruium & commune omnibus, quàm via
eſt; ſic nihil vilius, abiectius, & omnium cōtemptui ma-
gis expoſitum eſt, quàm viarum lutum: quod eandem
hominum conditionem ſignificat, cùm ad ſimilitudi-
nem in oratione vſurpatur: hoc eſt, conditionem abie-
ctiſſimam, & omnium direptioni & conculcationi ex-
Zach. 10. poſitam. Et erunt quaſi fortes conculcantes lutum via-
rum in prælio. &, Dum ſeminat, quædam ceciderunt
Matth. 13. ſecus viam, & venerūt volucres cæli, & comederunt ea.

SEMITA LOCVS.

CAP. XXXVIII.

SEMITA eandem ferè cum via definitionem obti-
net, niſi quòd anguſtior, atque ad obſeruandum dif-
Singularitas. ficilior eſt, referturq́ue ad ſingularem quandam alicuius
veſtigij adnotationem & obſeruationem, ſicut ſcriptum
eſt: Vias tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas
Pſalm. 24. edoce me. Quanquam autem via vna ſit, ſemitæ ad
eam viam referendæ numero plures eſſe ſolent, quòd
ſemitæ ſingularum perſonarum veſtigijs fiant, ſicut ſcri-
Iob. 6. ptum eſt, Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorum, &
ſemitam ignorauit auis, nec intuitus eſt eam oculus
Iob 27. vulturis. Non calcauerunt eam filij inſtitorum, nec per-
Pſal. 7. tranſiuit per eam leæna. Et volucres cæli & piſces ma-
ris, qui perambulant ſemitas maris. &, Perfice greſſus
Pſalm. 16. meos in ſemitis tuis, vt non moueantur veſtigia mea.
&, In ſemita iuſtitiæ vita: iter autem deuium ducit ad
Prouerb. 12. mortem. Eſt autem ſemita, quo certior, eo aptior inſi-
Geneſ. 49. diis parandis locus, ſicut ſcriptum eſt: Fiat Dan colu-
ber in via, ceraſtes in ſemita mordens vngulas equi, vt
Iob. 17. cadat aſcenſor eius retrò. &, Abſcondita eſt in terra pe-
Iob. 19. dica eius, & decipula illius ſuper ſemitam. Et ſemitam
meam circumſepſit, vt tranſire non poſſim, & in calle
Prouerb. 1. meo tenebras poſuit. &, Sic ſemitæ omnis auari, animas
poſſidentium rapiunt. Variæ autem ſemitæ ab eodem
initæ, turbationem ac metum & fugam arguunt, vt ſcri-
ptum eſt: Et caderent per duas ſemitas vertentes ter-
Iudic. 20. ga, quarum vna ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa.
& paulò pòſt. Qui fugam arte ſimulantes inierunt con-
ſilium, vt abſtraherent eos de ciuitate, & quaſi fugien-
tes ad ſupradictas ſemitas perducerent.

IAM verò ſemitę cum adiunctis arcanam magis ha-
bere videtur ſignificationem, vt ſemitæ rectę iuſtitiam,
innocentiam & ſimplicem probatamq́ue virtutis ratio-
nem; curuæ verò his aduerſa indicent. Sic apud Iſaiam, Iſai. 26.
Semita iuſti recta eſt, rectus callis iuſti ad ambulādum.
&, Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Et Matth. 3.
contrà, Semitæ eorum incuruatæ ſunt: omnis qui cal- Iſai. 59.
cat in eis, ignorat pacem. Et munera de ſinu impius ac- Prouer. 17.
cepit, vt peruertat ſemitas iuſtitiæ. Semitæ infrequen-
tes loci vaſtitatem, & commerciorum atque cōſuetudi-
nis raritatem oſtendunt; metum etiam & terrorem pe-
riculiq́ue formidinem ſignificant. vt, In diebus Sangar Iudic. 5.
quieuerunt ſemitæ; & qui ingrediebantur per eas, am-
bulauerunt per calles deuios. At verò ſemitæ in aquis
factæ, felicitatis & boni conſequendi facilitatem, diui-
niq́ue beneficij præſentem copiam, atq. adeò magnam
rerum obſecundationem interpretari poſſumus. vt, Hęc Iſai. 43.
dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis tor-
rentibus ſemitam.

PETRA LOCVS.

CAP. XXXIX.

PETRÆ quoque nomen ad locorum naturam &
rationem aliquando appellatur, & quibuſdam in-
terdum rebus commodum vſum præbet, quibuſdam
verò incommoditatis affert ſignificationem. In primis
verò petræ, quæ mole ſua maiores, pondere grauiores,
& duratione diuturniores ſint, in itinerum, termino- Nota.
rum, locorumq́ue notis cenſentur: vt, Ego ſtabo coram Exod. 17.
te ibi ſuper petram Horeb. &, Fuit autem terminus
Amorrhæi ab aſcenſu Scorpionis Petra & ſuperiora lo- Iudic. 1.
ca. Et tolle carnes & azymos panes, & pone ſuper pe- Iudic. 6.
tram illam. &, Reuerſus eſt ergo Saul deſiſtens perſequi 1. Reg. 23.
Dauid; & perrexit in occurſum Philiſtinorum: propter
hoc vocauerunt locū illum Petram diuidentem. Atque
in tutorum & munitorum natura locorum petra præter
cætera genera appellatur. vt, Ecce eſt locus apud me, & Exod. 33. Munitio.
ſtabis ſupra petram: cumq́ue tranſibit gloria mea, po-
nam te in foramine petræ. &, Si in petra poſueris ni- Num. 24.
dum tuum. Et Samſon deſcendens, habitauit in ſpe- Iudic. 15.
lunca petræ Ethan. Et qui remanſerunt de Beniamin, Iudic. 20.
fugerunt in ſolitudinem, & pergebant ad petram, cuius
vocabulum eſt Remmon. &, Dominus petra mea & 2. Reg. 22.
robur meum & ſaluator meus; & in petra exaltauit
me. Et lepuſculus plebs inualida, qui collocat in petra Prouer. 36.
cubile ſuum. Ex eadem ratione fit, vt fugæ atque lati-
bulis aptus locus, petra habeatur. vt: Ingredere in pe- Iſai. 2.
tram, & abſcondere in defoſſa humo. &, Ingredientur
in ſciſſuras petrarum, & in cauernas ſaxorum à facie Do-
mini. Atque nonnullis animantium generibus aptus
ad manendum commorandumq́. locus, petra eſt; aliis
autem ineptus & inutilis æſtimatur. vt: Nunquid noſti
partus ibicum in petris? & Nunquid ad præceptum Iob. 39.
tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuū?
In petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur,
atque inacceſſis rupibus. Et ſuper ea volucres cæli ha- Pſalm. 103.
bitabunt, de medio petrarum dabunt voces. Et mon-
tes excelſi ceruis, petra refugium erinaceis. contra verò,
Nunquid currere queunt in petris equi? aut arari po- Amos. 6.
teſt in bubalis? Porrò ædificiorum fundamenta firmiſ- Ezech. 26. Firmitudo.
ſima viuæ & natiuæ petræ ſubſternunt. ſicut ſcriptum
eſt. Fundamenta æterna ſupra petram ſolidam. Et om- Matth. 7.
nis qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur
viro ſapienti, qui ædificauit domū ſuam ſuper petram.

Viuæ etiam & natiuæ petrę ſepulchris perpetuis ma-
ximam commoditatem præbent exciſæ. Sic enim Io- Matth. 27.
ſeph ſepulchrum, quod corpori Chriſti commodauit,
in petra ſibi excidiſſe ſcribitur. His non diſſimile eſt, Sepulchrū.
quòd petra generis principium & primum aliquem ex
maioribus arcanè ſignificat. vt: Attendite ad petram, Iſai. 51.
vnde exciſi eſtis; & ad cauernam, &c.

RVRSVS autem petra ſterilis & infecundus natura
locus, ad fertilitatem aliquando redactus, miraculum
ſingu-

Deut. 8. Petra. ſingularemque prouidentiam probat. vt: Qui eduxit
Deut. 32. riuos de terra duriſſima. &, Vt ſugeret mel de petra,
Iob. 28. oleumque de ſaxo duriſſimo. &, In petris riuos excidit,
Iob. 29. & omne pretioſum vidit oculus eius. &, Quando laua-
bam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos
Pſal. 77. olei. Et interrupit petrã in eremo, & adaquauit eos ve-
Luc. 8. lut in abyſſo multa. &, Aliud cecidit ſuper petram, & na
tum aruit, quia non habebat humorem. Periculi autem
Offenſio. & offenſionis notationem petræ nomen aliquãdo affert.
Pſal. 136. vt, Beatus, qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad pe-
Pſalm. 140. trã. &, Abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eorum. &, In
Iſai. 8. lapidem offenſionis; & in petram ſcandali duabus do-
Difficultas. mibus Iſraël. His accedit difficillimi tranſitus aut præ-
cipitij ſignificatio prominentis petræ nomine inducto.
1. Reg. 14. vt, Erant autem inter aſcẽſus, per quos nitebatur Iona-
thas tranſire ad ſtationem Philiſtinorum, eminentes
petræ ex vtraque parte.

VRBS LOCVS.

CAP. XL.

PRIMVS in locis hominum induſtria comparatis
Vrbs eſt, quæ & alio nomine Ciuitas à Latino interpre-
te dicitur. Neq; enim Latinæ linguæ diſcrimen perpe-
tuò in noſtris verſionibus obſeruatur, vt vrbs muros &
ædificia, ciuitas verò ciues ſignificet, ſed vrbs & ciui-
tas interpretum arbitrio pro eadẽ Hebraica voce עיר
redduntur. Primus autem huiuſmodi loci inuentor &
Geneſ. 5. auctor Cain ſibi vndique metuens fuiſſe dicitur, qui
ædificauit ciuitatem, & appellauit eam de nomine filij
ſui Hanoch. Huius igitur loci inuentionem metus &
ſuſpicio prima excogitauit, quòd ædificiorum & fre-
quentiæ atque communis ſocietatis vſu ſecuriorem ſibi
vitam promitteret. Primùm igitur ciuitas ſiue vrbs
murorum ædificiorumque ſtructuram ſignificat. Ex
quo genere multa in ſacris leguntur. vt, Ædificauerunt
Exod. 1. vrbes tabernaculorum Pharaoni Pithon & Rameſſes.
Numer. 32. &, Ædificate ergo vrbes paruulis veſtris & caulas ac ſta-
bula ouibus & iumentis. &, Da ergo mihi montem
Ioſue. 14. iſtum, quem pollicitus eſt Dominus te quoq; audiente:
Ierem. 47. in quo Enacim ſunt & vrbes magnæ atq; muratæ. Et
aquæ operient terram & plenitudinem eius, vrbem &
habitatores eius. Et conclamabit omnis populus voci-
Ioſue 6. Monumentum. feratione magna, & muri funditus corruent ciuitatis.
Vrbium & ciuitatũ certa nomina rei geſtæ monumen-
Geneſ. 19. tum conſeruare ſolent. vt, Idcirco vocatum eſt nomen
vrbis illius Segor. &, Vnde appellauit eam Abundan-
Geneſ. 26. tiam, & nomen vrbi impoſitum eſt Berſabe. & appella-
uit nomẽ vrbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. So-
lent etiam vrbium nomina certorum locorum vel ter-
minorum notis animaduertẽdis adſcribi, ſicut ſcriptum
eſt. Ecce ſolemnitas Domini eſt in Silo anniuerſaria,
Iudic. 21. quæ ſita eſt ad ſeptentrionem vrbis Bethel ad orienta-
lem plagam via quæ de Bethel tendit in Sichimam.

VRBES vitæ, iuris, commoditatum & incom-
Cõmunitas moditatum communionem & continere &, ſigni-
Deut. 28. ficare obſeruauimus. vt, Benedictus tu in ciuita-
te, & benedictus in agro. Et rurſus, Maledictus eris in
Pſalm. 71. ciuitate, & maledictus in agro. &, Florebunt de ci-
uitate ſicut fænum terræ. Propter loci etiam firmitu-
dinem & habitatorum frequentiam, conſeruandis &
tuendis quoque tum vitæ, tum vſui opportunis rebus,
Geneſ. 41. vrbes petuntur. vt, Omne frumentum ſub Pharaonis
Iudic. 19. poteſtate condatur, ſerueturque in vrbibus. &, Dixit-
que puer, Veni, obſecro, declinemus ad vrbem Iebuſæo-
Num. 32. rum. &, Paruulos noſtros & mulieres & pecora atque
Pſal. 106. iumẽta relinquentes in vrbibus Galaad. &, Deduxit eos
in viam rectam vt irent in ciuitatem habitationis. Et
conſtituerunt locum habitationis. Quòd ſi vrbibus di-
Deut. 3. ripi accidat, frequentia magnaque ſpolia inueniri & ca-
Opulentia. lamitoſam edi ſtragem conſequitur, ſicut ſcriptum eſt.
Iumenta autem & ſpolia vrbium diripuimus. &, Fie-
1. Reg. 5. bat enim pauor mortis in ſingulis vrbibus & grauiſſi-
1. Paral. 20. ma manus Dei. &, Dauid manubias vrbis plurimas
tulit. &, Abundantes & vberes vrbes ingredietur, &
faciet, quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum Daniel. 11.
eius, rapinas & prædam & diuitias eorum diſſipabit.
Vrbis etiam & ciuitatis nomen ciues ipſos habitato- Ciues.
reſque ſignificat. vt, Percuſſeruntque vrbem in ore gla- Ioſue. 16.
dij. &, Vir autem ille, poſtquam egreſſus eſt, nuntiauit
vrbi. &, Percuſſerũt ciuitates omnes per circuitum Ge- Iudic. 1. 1. Reg. 4.
raræ. &, Scies, quòd vrbs illa vrbs rebellis eſt & nocens 2. Paral 4. Eſdr. 4.
regibus & prouincijs. &, Quid ſibi vult clamor ciuita- 3. Reg. 1.
tis tumultuantis? &, Quomodo facta eſt in meretricem Iſai. 1.
ciuitas fidelis! Vrbes vel naturæ ſitu, vel operum ſtru-
ctura munitæ, ſecuriorem vitam & firmius præſidium
promittere videntur. vt, Ipſa terra bona an mala, vrbes
quales, munitæ an abſque muris. &, Terra cultores Numer. 13.
fortiſſimos habet, & vrbes grandes atque muratas. Et
cunctis, quæ adiacent torrenti Ieboc & vrbibus mon- Deut. 2.
tanis. Vrbes & viculi & caſtella omnem in vniuerſum Vniuerſitas
populum complectuntur. vt, Quidquid habere po-
tuerunt depopulati ſunt, tam vrbes, quàm viculos Numer. 31.
& caſtella flamma conſumpſit. Vrbs patens & aper-
ta periculis & calamitatibus obnoxiam peruiamque ſi- Periculum.
gnificat rem, ſicut ſcriptum eſt, Vt vrbs patens & abſ-
que murorum ambitu; ita vir, qui non poteſt in lo- Prouerb. 25.
quendo cohibere ſpiritum ſuum. Iam verò vrbs, quòd Miſeria.
ad frequentiam & habitationem inuenta ſit; ſi contrà
in ſolitudinem redigatur, miſerum rerum ſtatum in-
dicat, ſicut ſcriptum eſt. Relicta eſt in vrbe ſolitudo, & Iſai. 24.
calamitas opprimet portas. &; Quia poſuiſti ciuita- Iſai. 25.
tem in tumulum, vrbem fortem in ruinam. &, Domus Iſai. 32.
dimiſſa eſt, multitudo vrbis relicta eſt. Ex hoc aũt ge-
nere petuntur argumẽta à contẽtione ad minorum lo-
corũ calamitatem affirmandã & oſtẽdendã. vt, Aſpexi; Ierem. 4.
& ecce Carmelus deſertus, & omnes vrbes eius de-
ſtructæ ſunt à facie Domini. A voce equitis & mitten- Ierem. 5.
tis ſagittam fugit omnis ciuitas. Et conteret vrbes
munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio. Et Ierem. 48.
veniet prædo ad omnem vrbem, & vrbs nulla ſaluabi-
tur: & peribunt valles & campeſtria, & vrbes deſertæ Ezech. 6.
erunt. &, Vbi eſt Rex tuus? maximè nunc ſaluet te in Oſe. 13.
omnibus vrbibus tuis. Et erit terra veſtra deſerta, & Leuit. 26.
ciuitates veſtræ dirutæ. &, Quia dicitis in cogitatione, Pſalm. 138.
accipient in vanitate ciuitates ſuas. Huc illud apud
prophetam pertinet: Ecce Damaſcus deſinet eſſe ciui- Iſai. 17.
tas. OPPIDI Latinum nomen vulgatæ ver- Oppidum.
ſionis auctori plerumque idem quod vrbs eſt, ex eo-
dem Hebraico verbo עיר redditum. Sed quod pro-
priè oppidum verti poſſit, id eſt quod apud Hebræos
eſt עיר הפרז ad verbumque ſonat vrbem irruptio-
nis, hoc eſt, in quam facilè irrumpi poſſit: cuius gene-
ris rara mentio, atque in ijs tantùm narrationibus eſt,
vbi de expugnationibus vrbium agitur, vt, Præter op- Deut. 3.
pida multa valde. Et alibi, A ciuitate munita vſque 1. Sam. 3.
ad villam irruptionis.

VICVS LOCVS.

CAP. XLI.

VICI nomẽ Latinũ nõ perpetuò ex eadẽ Hebraica
voce ab Interprete redditur. Namq; aliquãdo pro He-
braico טירה quod propriè palatium ſignificare videtur,
interpretes vertunt vicum, vt, Per vicos atque cõfinia. 1. Paral. 6.
Nonnunquam vicum dicunt, quod Hebræis עיר, hoc
eſt vrbs. vt, Et peruenit vſque ad vicos mõtis Ephron. Ioſue. 15. 1. Reg. 9.
& Omnes vicos, qui ad ſe pertinebant, & erant abſque
numero. Interdum quoque ex חוות, quod Latinis vil-
læ ſonat, vici à noſtris redduntur. vt, Iair autem filius Num. 32.
Manaſſæ abiit, & occupauit vicos eius, quos appellauit Ioſue. 13.
Hauoth-Iair, & omnes vicos Iair, qui ſunt in Baſan. In-
uenimus etiam vici nomẽ, ex קִרְיָה, quod oppidum ver-
tere poſſis, tranſlatum. vt: Non fuit vicus & ciuitas, Deut. 2.
quæ noſtras effugeret manus. Sed propria ſignificatio
vici eſt, quæ vel pagum extra vrbem, vel in ipſa vrbe par-
tem aliquam indicat, qualem etiam Romani deſcripſe-
runt. Vicus Martius & Cobiamachus, qui vicus inter

Toloſam & Narbonam eſt. Vtraque autem ſignifica-
tione vocabulo Hebræo פֶּלֶךְ reſpondet. Cuius mentio,
[Publicum] quæ in ſacris libris fit, cùm ad locum ſpectat, rem pu-
blicè palamque geſtam plerunque indicat. vt, Iuxta
[2.Eſdr.3.] illum ædificauit Raphaia filius Hur princeps vici Ieru-
ſalem. Et iuxta illum ædificauit Sellum filius Alohes
[Cantic.3.] princeps mediæ partis vici Ieruſalem. &, Surgam &
circuibo ciuitatē, & per vicos & plateas quæram quem
[Matth.9.] diligit anima mea. &, Nolite tuba canere ſicut hypo-
critæ faciunt in ſynagogis & vicis. &, Exi citò in plateas
[Luc.14.] & vicos ciuitatis, & pauperes, debiles, cæcos & claudos
[Actor.9.] introduc. &, Surge vade in vicum, qui vocatur Rectus;
[Actor.12.] & quære in domo Iudæ Saulum. Et exeuntes proceſſe-
runt vicum vnum. &, Eamus in proximos vicos & ciui-
[Marc.1.] tates, vt ibi prædicem. &, Quocunq. introibat in vicos
[Marc.6.] vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos.
[Marc.8.] &, Vade in domum tuam; & ſi in vicum introieris, ne-
mini dixeris. Qui verò ab interpretibus diminutiuo
[Viculi] nomine viculi appellantur, pagi Latinè dici poſſunt,
quales circa magnas vrbes eſſe ſolent, eiuſdem ferè gen
tis familiarumq. ciuibus aut illorum cognatis frequen-
tes. Hi Hebraicè בנות dicuntur, quòd à ciuitatibus
[Ioſ.15.] ipſis oriundi ſint: vt, Azotum & viculos eius. Et Made-
[Ioſ.13] ba & Heſebon, cunctoſque viculos earum, qui ſunt in
[Numer.21.] campeſtribus. &, Et habitauerunt in vrbibus Amorrhęi
& in Heſebon & in viculis eius. &, Tam vrbes, quàm
[Nume.31.] viculos & caſtella flamma conſumpſit.

PLATEA LOCVS.

CAP. XLII.

PLATEA, quòd maximè omnium in vrbe publicus
[Hoſpitium commune] & peruius locus, hominumque concurſu & tranſitu
ſit celeberrimus, ab inſidiis tutus eſſe putatur, atque
poſt priuatas vniuſcuiuſque ædes ad hoſpitium perno-
ctationem idoneus, ſicut ſcriptum eſt: Qui dixerunt,
[Geneſ.19.] Minimè, ſed in platea manebimus. &, Quò cùm in-
[Iudic.19.] traſſent, ſedebant in platea ciuitatis. &, Vidit ſenex ſe-
dētem hominem cum ſarcinulis ſuis in platea ciuitatis.
&, Quæſo ne in platea maneas. Quam ob rem facino-
ris magni loco ducitur, ſi quid è platea publica petatur
[2.Reg.21.] & detrahatur, cuiuſmodi gloriam viri Iabes Galaad
nacti ſunt: qui furati fuerant corpora Saulis, & Iona-
[Pſal.143.] thæ de platea Bethſan, in qua ſuſpenderant eos Phili-
ſtijm. Ad hanc ſententiam illud refertur. Non eſt rui-
[Prouerb.7.] na maceriæ neque tranſitus, neque clamor in plateis
eorum. &, Nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta an-
[Prouerb.22.] gulos inſidians. Et illud, Dicit piger, Leo eſt in via, in
[Fraus] medio platearum occidendus ſum. Item illud publi-
cam fraudem incredibilemque iuſtitiæ violationem ſi-
[Pſal.54.] gnificat. Et conuerſum eſt retrorſum iudicium, & iuſti-
tia longè ſtetit, quia corruit in platea veritas. Iam verò
[Publicum] cædes in plateis factæ magnam & publicam calamita-
tem, atque labefactatum & conuulſum ciuitatis ſtatum
indicat, idemque ſignificant planctus & vlulatus in pla-
[Iſai.15.] tea editi. vt, In triuiis eius accincti ſunt ſacco, ſuper
tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus deſcendit in
[Iſai.24.] fletum. Et clamor erit ſuper vino in plateis, deſerta eſt
[Ierem.48.] omnis lætitia, tranſlatum eſt gaudium terræ. Et ſuper
omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis plāctus, quia
[Ierem.49.] contriui Moab ſicut vas inutile. &, Ideò cadent iuue-
[Ezech.28.] nes eius in plateis eius. Et immittam peſtilētiam & ſan-
guinem in plateis eius. Et corpora eorum iacebunt in
[Apocal.11.] plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter So-
doma & Ægyptus. Quoniam autem platea peruius lo-
[Contēptio] cus, & tranſeuntium frequentia celeberrimus eſt; ideò
[Deſpectio] lutum minus diu continet, vtpote vel quòd redempto-
[Detrimentum.] rum diligentia vel tranſeuntium frequentia citiſſimè
aut aboleatur, aut abradatur. Quam ob rem huiuſ-
modi ſimilitudo detrimētum magnum, & contemptæ
[2.Reg.22.] rei vel perſonæ abolitionem ſignificat, ſicut ſcriptum
eſt. Delebo eos vt puluerem terræ, quaſi lutum platea-
[Iſai.5.] rum comminuam eos atque confringam. Et facta ſunt
morticina eorum quaſi ſtercus in medio platearum. Et
ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum [Iſai.10.]
furoris mandabo illi, vt auferat ſpolia, & diripiat præ-
dam, & ponat illum in conculcationem quaſi lutum pla
tearum. &, Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in [Miche.7.]
conculcationem quaſi lutum platearum. Ædificauit [Zachar.9.]
Tyrus munitionem ſuam, coaceruauit argentum quaſi
humum & aurum platearum. Præterea quo capaciſſi-
mus in vrbe locus platea ſit, rebus, quas celeberrimas & [Celebritas]
notiſſimas eſſe oporteat, agendis exponendiſque peti-
tur. vt: Et conuocauit vniuerſos in platea portæ ciuita- [2.Paral.32.]
tis, & locutus eſt ad cor eorum. Et legit in eo apertè in [2.Eſd.8.]
platea, quæ erat ante portam aquarum, de manè vſque
ad mediam diem, in conſpectu virorum & mulierum
& ſapientium. &, Mardochæus indutus ſacco, & ſpar- [Eſth.4.]
gens cinerem capiti, & in platea mediæ ciuitatis voce
magna clamabat, oſtendens amaritudinem animi ſui.
Et egreſſus Athach iuit ad Mardochæum ſtantem in
platea ciuitatis ante oſtium palatij. &, Primus de regis [Eſth.6.]
principibus ac tyrannis teneat equum eius, & per pla-
teas ciuitatis incedens clamet & dicat: Sic honorabitur
quemcunque voluerit rex honorare. &, Deriuentur [Prouerb.5.]
fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. &, Sur-
gam, & circuibo ciuitatem, & per vicos & plateas quæ [Cant.3.]
ram quem diligit anima mea. &, Circuite vias Ieruſa-
lem, & aſpicite & conſiderate, & quærite in plateis eius, [Ierem.5.]
an inueniatis virum facientem iudicium & quærentem
fidem. &, Nónne vides quæ iſti faciunt in ciuitatibus [Ierem.7.]
Iuda & in plateis Ieruſalem? Et ædificaſti tibi lupanar, [Ezech.16.]
& feciſti tibi proſtibulum in cunctis plateis. &, Quo- [Marc.6.]
cunque introibat Ieſus in vicos vel villas aut ciuitates,
in plateis ponebant infirmos. &, Exi citò in plateas & [Luc.14.]
vicos ciuitatis, & pauperes, debiles ac cæcos & claudos
introduc huc. Illud quoque ad capacitatem frequen-
tiamque pertinet. Et plateæ ciuitatis complebuntur in- [Zach.8.]
fantibus & puellis ludentibus in plateis eius. Non abſi-
mili quoque ratione platearum locus ad nominis, per-
ſonæ vel rei celebritatem gloriamq; vſurpatur. vt, Me- [Iob.18.]
moria illius pereat de vita, & non celebretur nomen
eius in plateis. &, Quando accedebam ad portam ciui [Iob.29.]
tatis, & in platea parabant cathedram mihi. &, Cum [Matth.6.]
oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynago-
gis & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur
ab hominibus. &, Non contendet, neque clamabit, nec [Matth.12.]
audiet aliquis in plateis vocem eius. &, Manducaui- [Luc.13.]
mus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti.
Allegoricos autem plateæ nomen pro patenti & aperto [Amplitudo]
loco vſurpatur, qualis in humano capite aurium ſitus
eſt: vt, Et claudent oſtia in platea, in humilitate [Eccleſ.12.]
vocis molentis.

PRAETORIVM LOCVS.

CAPVT XLIII.

INTER publica & communia loca Prætoris domus
ſiue Palatium propriè Prætorium dicitur & cēſetur,
in quo reorum cauſæ examinari & iudicari ſolent ma-
gna adſtantium frequentia, quibus facilè cognoſci poſ-
ſit quinam & quonam modo agatur. Eſt itaque locus
communis accuſatori & reo, atque iudici & teſtibus,
quatenus ad cauſas agendas pertinet: quatenus verò ad
ſpectandas, omnibus aliis communis eſt. Quam ob rem
præter communionem & ſocietatem, exactam & legi- [Iudicium]
timam cauſarum & rerum cognitionem ſignificare vi-
detur Prætorii frequentatio & vſus; atque eandem om-
nibus notam apertamque eſſe poſſe, vtpote publici &
præcipui in ciuitate magiſtratus à Romanis dicundi iu-
ris & publicam rem gubernandi cauſa conſtituti. Eſt
autem animaduertendum, eos, qui in prætorium indu-
cuntur, vt cauſam dicant, à proprio ciuitatis iure & pri-
uilegio alienos, & in Romanorum poteſtatem omnino
traditos cenſeri, ſicut ſcriptum eſt. Adducunt ergo Ie- [Iohan.18.]
ſum à Caipha in prætorium. &, Introiuit ergo iterum [Ibidem.]
in præto-

Iohan. 19. in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei, Tu
es rex Iudæorum? Et ingreſſus eſt ad pretorium iterum,
Actor. 23. & dicit Ieſu: Vnde es tu? Et Paulus in prætorium He-
Matth. 21. rodis Felicis præſidis iuſſu cuſtoditur. Et milites præſi-
ſidis ſuſcipientes Ieſum in prætorium congregauerunt
vniuerſam cohortem, & exuentes eum chlamydẽ coc-
cineam circundederunt ei, &c. Hæc omnia poteſtatem
factam iudici, traditumque gentibus reum ſignificant.
Id quod ſera nimium Iudæ pœnitentia confirmatur, ſi-
cut ſcriptum eſt. Adduxerunt eum, & tradiderunt Pon-
Ibidem. tio Pilato præſidi. Tunc videns Iudas, qui eum tradi-
dit, quòd damnatus eſſet. Quòd verò publicam & mul
tis cognitam ac teſtatam eſſe cauſam in prætorio actam
neceſſe ſit, D. Paulus docet: Ita, vt vincula mea mani-
Philip. 1. feſta fierent in Chriſto in omni pretorio. Illud verò non
Priuatæ ædes prætorij ipſius, ſed ædium alienarum nomine interpre-
tandum eſt, quòd Iudæi non introierunt in prætorium,
Iohan. 18. vt non cõtaminarentur gentium conſuetudine & com
municatione tecti vnius, ſed vt manducarent paſcha,
cuius nondum præterierat dies.

FORVM LOCVS.
CAP. XLIIII.

Publicum FORVM publicus locus, peruius atque apertus, in
quo omnia palam fiunt; otioſorum præterea & ceſſan-
Ceſſatio tium hominum conuentus oſtentationis atque gloriæ
cauſa à quibuſdam exquiſitus. Eſt etiam vendendis re-
Mercatus bus propter populi frequentiam, atque operis condu-
cendis opportunus, quarũ rerum exempla illa ſunt: De
Ezech. 27. domo Thogormę equos & equites, & mulos adduxerũt
Matth. 20. ad forum tuum. Et vidit alios ſtantes in foro otioſos. &,
Matth. 11. Similis eſt pueris ſedentibus in foro, qui clamantes coæ-
qualibus ſuis dicunt &c. Publicam rem & conteſtatam
ſpectatamque actionem hoc ſignificat: vt illud etiam.
Actor. 16. Videntes quia exiuit ſpes quæſtus eorum, apprehẽden-
tes Paulum & Sylam perduxerunt in forum ad princi-
Matth. 23. pes; & offerentes eos magiſtratibus dixerũt &c. Et Scri-
bæ & Phariſæi ſalutationes in foro amare dicuntur. &
Actor. 17. Paulus Chriſti notitiam propagare ſtudens diſputabat
in ſynagoga cum Iudæis & colentibus, & in foro per
omnes dies, ad eos qui aderant. Fori præterea vſus &
commercium & conſuetudinem ſignificat, quanquam
non admodum certè definita ſit, niſi ijs, qui religionis
ſtudium ad ſuperſtitionem vſque profitentur. vt, Pha-
Marc. 7. riſæis, qui tenentes traditionem ſeniorum, à foro niſi
baptizentur, non comedunt.

PISCINA LOCVS.
CAP. XLV.

PISCINÆ locus nõ tam natura quàm hominum
opere conſtat, & priuati interdum, ſæpe autem pub-
lici iuris atque vſus eſt. Nihil verò illuſtris ſignificatio-
nis habet, quatenus piſcina eſt, niſi quòd locorum vel
terminorum ad actionum geſtarúmue rerum monu-
menta vel indicia certas oſtendit notas. vt, Ioab filius
2. Reg. 2. Saruiæ, & pueri Dauid egreſſi ſunt, & occurrerunt eis
iuxta piſcinam Gabaon: & cùm in vnum conueniſ-
ſent, è regione ſederunt, hi in vna parte piſcinæ, & hi
2. Reg. 4. in altera. Et ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in He-
bron. Et lauerunt currum eius in piſcina Samariæ. &,
3. Reg. 22. Tharthan, Rabſaris & Rabſaces cùm aſcendiſſent, ve-
nerunt in Ieruſalem, & ſteterunt iuxta aquæ-ductum
2. Eſd. 3. piſcinæ ſuperioris, quæ eſt in via agri fullonis. Et Sel-
lum filius Chol ædificauit muros piſcinæ Siloe in hor-
tum regis &c. vſque ad piſcinam, quæ grádi opere con-
Iohan. 5. ſtructa eſt. Piſcinæ autem, quod in euangelica hiſtoria
celebratur myſterium, non ex loci ratione, ſed ex di-
uina virtute definitur.

TEMPLVM LOCVS.
CAP. XLVI.

DE templi maieſtate, ſanctitate & vſu aliàs pluri-
bus dicturi, nunc de eius loci rationem ſpectantibus
ſignificationibus breuiter agemus: illud imprimis
præfati, Templum inter omnia mundi inferioris loca
tum propter arcanam ſignificationem, tum propter
vſum præcipuè religioſum haberi: quanquam aliàs
mundus omnis templum eſſe cenſeatur, & humanus Religio
animus commodiſſimum omnium Deo templũ opte-
tur. Tamen quòd certa loca eſſe oporteat quoque, in
quæ homines religionis tũ cognoſcendæ, tũ colendæ
cauſa publicè conueniant; ſacrata ad eam rem templa
inſtituũtur, ſanctitudine & cultu venerabilia, tam apud
eos, qui veræ & probatæ religionis expertes fuerint,
quàm apud eos, qui veræ pietatis notitiam habent; hoc
tamen diſcrimine, quòd illi falſam, hi verò verã & cer-
tam pietatis rationem ſequantur: ſicut ſcriptum eſt,
Replebimur in bonitate domus tuæ: ſanctũ eſt tem- Pſal. 64.
plum tuum, mirabile in æquitate. Principio autẽ com-
munis religionis profitẽdę, orationis & ſupplicationũ,
precum quoque atque gratulationum cauſa templum
peti ſolet, quorum vſuum exempla illa ſunt. Et aſcende- 1. Reg. 1.
bat vir de ciuitate ſua ſtatutis diebus, vt oraret & ſacri-
ficaret Domino exercituum in Silo; ſicque faciebat per
ſingulos annos, cùm redeunte tempore aſcenderet
ad templum Domini. Aſcenditque rex templum Do- 4. Reg. 23.
mini, & omnes viri Iuda vniuerſi, qui habitabant in
Ieruſalem cum eo, ſacerdotes & prophetæ & omnis
populus à paruo vſque ad magnum: legitque cunctis
audiẽtibus omnia verba libri fœderis, qui inuẽtus eſt in
domo Domini &c. quæ de publica profeſſione in illo lo-
co narrantur. Et vniuerſi ſub manu patris ſui ad can- 1. Paralip. 25.
tandum in domo Domini diſtributi erant. &, Ego au- Pſal. 5.
tem in multitudine miſericordiæ tuæ introibo in do-
mum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum in ti- Pſal. 28.
more tuo. &, In templo eius omnes dicent gloriam. &,
In conſpectu angelorum pſallam tibi, adorabo ad tem- Pſal. 137.
plum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo. &, Cùm Ion. 2.
anguſtiaretur in me anima mea, Domine, recordatus
ſum, vt veniat ad te oratio mea ad templum ſanctum
tuum. &, Domus mea domus orationis vocabitur om- Iſai. 56.
nibus gẽtibus. & Chriſti diſcipuli fuiſſe dicuntur quo- Actor. 2.
tidie perdurantes vnanimiter in templo. Idem autem
locus ſacerdotibus ad proprium ſacrorum munus cu-
randum præſcriptus propriè & conſtitutus eſt. An Matth. 12.
non legiſtis in lege, quòd ſabbathis ſacerdotes in tem-
plo ſabbatum violant & ſine crimine ſunt? Sacris etiam
rebus & donarijs conſeruandis commodus locus tem-
plum eſſe cenſetur. Et tulit Ioiada Pontifex gazophyla- 4. Reg. 12.
cium vnum, aperuitque foramen deſuper; & poſuit il-
lud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum
Domini, mittebantque in eo ſacerdotes, qui cuſtodie-
bant oſtia, omnem pecuniam, quæ deferebatur ad
templum Domini. &, Omnes reliqui in cunctis locis, 1. Eſd. 1.
vbicunque habitant, adiuuent eum viri de loco ſuo ar-
gento & auro & ſubſtantia & pecoribus, excepto, quod
voluntariè offerunt in templo, quod eſt in Ieruſalem.
&, De bellis & manubiis præliorum, quæ conſecraue-
rãt ad inſtaurationem & ſupellectilem templi Domini. 1. Paral. 26.

PIETATIS doctrinæ exercitandæ, atque in- Doctrina
ſtruendis ad fidem probitatemque hominibus, &
publicus, & maximè idoneus locus templum eſt. Marc. 12.
Et reſpondens Ieſus dicebat docens in templo, &c. Et Math. 26.
quotidie apud vos ſedebam, docens in templo & non
me tenuiſtis. &, Ite, & ſtantes loquimini plebi om Act. 5.
nia verba vitæ huius. Lectiſſimus autem locus hic eſt
ad perpetuam, & publicam accepti beneficij recorda-
tionem ſtatuendis rerum geſtarum monumentis,
idque mos apud omnes adeò gentes obtinuit. Tule-
runtque Philiſtijm arcam Dei, & intulerunt eam in 1. Reg. 5.
templum Dagon, & ſtatuerunt eam iuxta Dagon. Et Monumenta.
miſerunt in terram Philiſtinorum in circuitu vt annun- 1. Reg. 31.
tiaretur in templo idolorum & populis. Et Goliath gla- 1. Reg. 21.
dium ſacrauerat Dauid in tabernaculo Silo. Et tulit 2. Reg. 8.
Dauid arma aurea, quæ habebant ſerui Adarezer; & de-
tulit ea in Ieruſalem, & de Bere & de Beroth ciuitati-

bus Adarezer tulit rex David æs multum nimis, de quo fecit Salomon omnia vaſa in templo. [4.Reg.2.] Propter loci autem religionem atque vſus etiam ſanctitudinem, & Dei reuerẽtiam præcipuam ſanguinis humani, effuſio etiam legitima, aliena à templo eſſe debet, quanquam aliquando Salomon raro exemplo optatam in eo potiùs loco mortem Ioab inferri non ſine cauſa permiſerit; [Prophanatio.] aliâs autem nefas eſt cædem in templo fieri, quod & idem Salomon hac etiam in cauſa vitandum curabat. [2.Paral.23.] Sed egreſſus Ioiada Pontifex ad centuriones & principes exercitus dixit illis, Educite illam extra ſepta templi, [Sacrilegiũ.] & interficiatur foris gladio. præcepitque Sacerdos, ne occideretur in domo Domini. Eorum, quæ templo conſecrata ſunt, ablatio ſacrilegij notam ſubit: vt [1.Eſd.5.] Vaſa templi, quæ tulerat Nabuchodonoſor.

SYNAGOGA LOCVS.
CAP. XLVII.

SYNAGOGA propriè non tam locus, quàm ipſe hominum conuentus eſt, qui tamen loco illi, in quo de ſacris præcipuè rebus agi ſolet, nomen communicauit ſuum. vt illud: [Luc.7.] Et ſynagogam ipſe ædificauit nobis. & [Religio. Marc.12.] Amant primas cathedras in ſynagogis. Eſt autem locus [Doctrina.] cum precibus & ſupplicationibus frequentandis, tum diſciplinæ publicæ & ſacris rebus docendis commodus. Ideoque Chriſtus frequentiſſimè in ſynagogis Iudæorum [Matth.4.] docuiſſe dicitur. Paulus etiam in multis diſputabat ſynagogis. [Pænitentia publica. Acto.17.22 24.] Publica etiam & ſolennis alicui indicta correctionis pœna in ſynagoga ſubiri conſueuit: cuius illud eſt ſententiæ. [Marc.13.] Et in ſynagogis vapulabitis. &, Domine ipſi ſciunt, quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per ſynagogas eos, qui credebant in te. Notatur etiam in eo loco præcipuè, vt in alijs publicis, hypocritarum hominum oſtentatio omni conuentui apertè expoſita. [Matth.6.] Namque eiuſmodi amant in ſynagogis & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus. [Excommunicatio.] Eiectio autem è ſynagoga communicationis abnegatio eſt, & abalienatio à religioſa conſuetudine, quæ à noſtris recepto iam verbo Excommunicatio dicitur. Ad hanc rationem illa pertinent. [Iohan.9.] Iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis confiteretur eum [Iohan.12.] eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret. Et propter Phariſæos non confitebantur, vt è ſynagoga non eijcerentur. [Iohan.16.] &, Abſque ſynagogis facient vos.

MVRVS LOCVS.
CAP. XLVIII.

QVANQVAM omnis paries murus dici Latinis poſſit, ferè tamen omnis murus in ſacris libris ex Hebraico שור redditus vrbium mænia & circuitum ſignificat: cuius multæ ad vſum commoditates obſeruantur. [Securitas tutela.] Namque ad vrbium & locorum ſecuritatem & præſidium firmius ſignificandum aptè hoc nomen [Exod.14.] appellari ſolet. vt: Et ingreſſi ſunt filij Iſrael per mediũ ſicci maris, erat enim aqua quaſi murus ad dexteram eorũ & ad læuam. Et exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſſi fuerant mare, nec vnus quidem ſuperfuit ex eis. Filij autem Iſrael perrexerunt per medium ſicci maris, & aquæ eis erant quaſi pro muro à dextris & à [Leuit.13.] ſiniſtris. &, Explorate (inquit Moſes) vrbes quales, [Deut.28.] muratæ an abſque muris. &, Cunctæ vrbes erant muratæ muris altiſſimis. Illud etiam murorum præſidium quantum eſſe putetur, apertè indicat, quod [Ioſue.6.] in diris prædictionibus eſt conſcriptum. Et deſtruantur muri tui firmi atque ſublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Et illud. Conclamabit omnis populus vociferatione magna; & muri funditus corruent ciuitatis. Igitur omni populo vociferante & clangentibus tubis, poſtquam in aures multitudinis vox ſonitus increpuit, muri illico corruerunt. [Ierem.50.] Et aſcendit vnuſquiſque per locum, qui contra ſe erat, ceperuntque [Ibidem.] ciuitatem. Et apud prophetas. Clamate aduerſus eam: vbique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius, deſtructi ſunt muri eius, quoniam vltio Domini eſt. &, Cogitauit Dominus diſſipare murum filiæ Sion. [Amos.1.] &, Mittam ignem in murum Gazæ & deuorabit fines eius. &, Ruent in itineribus ſuis, velociter aſcendent [Nach.2.] muros eius. &, Dies Domini exercituum ſuper omnem turrim [Iſai.2.] excelſam, & ſuper omnem murum munitum. [Zach.2.] Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu. Multa præterea alia rationis huius exempla ſunt. [Propugnaculum.] Huic verò proxima eſt propugnaculi ſignificatio, cuius non parua commoditas in muro eſſe exiſtimatur. vt, Quare acceſſiſtis ad murum, vt præliaremini? an [2.Reg.11.] ignorabatis, quòd multa deſuper ex muro tela mittantur? &, Orauimus Deum noſtrum; & poſuimus cuſtodem [2.Eſd.4.] ſuper murum die ac nocte contra eos. &, Ego murus, & vbera mea ſicut turris. [Cantic.8.10] &, Ego quippe hodie dedi te in ciuitatem munitam & in columnam ferream, [Ierem.1.] & in murum æneum ſuper omnem terram. &, Dabo [Ierem.18.] te populo huic in murum ferreum fortem, & bellabunt aduerſum te, & non præualebunt. Murorum præterea ambitus [Ciuitas.] ciuitatem non ſolùm mænibus, ſed rerum agendarum & iuris ratione definit. Ex quo genere illa ſunt. Qui vendiderit domum, intra vrbis muros habebit licentiam redimendi, [Leuit.25.] donec vnus impleatur annus. Si autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure vendetur. Et Leuitis vrbes ad [Numer.35.] habitandum datas ita definiebat Deus, vt ipſi in oppidis maneant, & ſuburbana ſint pecoribus & iumentis: quæ à muris ſunt ciuitatum forinſecus per circuitum, mille paſſuum ſpacio vendentur. Et illud, Ciuitas in quadro poſita eſt, &c. & paulo poſt. [Apocal.21.] Et menſus eſt murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum. Eſt etiam murus ad eorum, quæ & exterius & interius aguntur, proſpectum opportunus locus. vt, Ne loquaris ad nos Iudaicè in auribus populi, qui eſt ſuper [Iſai.36.] murum. &, Filij populi tui, qui loquuntur de te [Ezech.33.] iuxta muros, & in oſtijs domorum. Habet autem ad dubias res vel vitandas vel effugiendas, euadendaque ciuitatis pericula, commoditates interdum idoneas [Commoditas.] murus: quas qui ſapienter agunt, obſeruare ſolent. Ideoque exploratores à Ioſue miſſi ad tabernam muro vrbis adſtructam diuertiſſe dicuntur, vnde & ſibi & officio ſuo conſulere commodius potuere, demiſſique [Ioſu.2.] ſunt per funem de feneſtra Rahab, cuius domus muro hærebat. Et Paulum accipientes diſcipuli nocte per [Actor.9.] murum, demiſerunt ſubmittentes in ſporta. [2.Cor.2.] Quæ ſuper murum geruntur aut collocantur, expoſita vndique ad ſpectandum ſunt, & ita manifeſta, [Conſpicuitas.] vt neque eos qui in agro, nec eos etiam, qui intra vrbem agunt, latere poſſint. Quam ob rem Saulis & filiorum cadauera [1.Sam.31.] in muro Bethſan poſita ab hoſtibus fuiſſe narrantur. Et [4.Reg.3.] Moabitarum rex Idumæorum regis filium in prælio arreptum ſuper murum accenſo igni combuſſit. Et Iſ[4.Reg.6.]raelitarum rex cùm per murum Samariæ ingreſſus, veſtimenta ſua dolens indignatuſque diſcideret, celatum cilicium populo omni prodidit. Ad hoc etiam publicæ & expoſitæ rationis genus illa pertinent exempla. [Pſalm.54.] Die ac nocte circundabit eam ſuper muros eius iniquitas. &, Pygmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras ſuas [Ezech.27.] ſuſpenderunt in muris tuis per circuitum. Illud porrò magnæ atque ab omni metu alienæ ſecuritatis ſignum [Securitas.] eſt, vrbes abſque muris eſſe & coli. vt, Aſcendam ad [Ezech.38.] terram ſine muro, veniam ad quieſcentes habitanteſq; ſecurè: hi omnes habitant ſine muro, vectes & portæ non ſunt eis. &, Curre & loquere ad puerum iſtum di[Zach.2.]cens: Abſque muro habitabitur Ieruſalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius.

SVBVRBANVS LOCVS.
CAP. XLIX.

POSTREMVS ex publicis locis ſuburbanus eſt Hebraicè מגרש dictus, quo nomine aliquando ſignificatur ager vrbi proximus, [Ager.] idemque certis limitibus definitus

ſinitus, iumentis domeſticis ad paſcua deſtinatus, cuius
exemplum eſt. Præcipe filijs Iſrael, vt dent Leuitis de
poſſeſſionibus ſuis vrbes ad habitandum, & ſuburbana
earum per circuitum, vt ipſi in oppidis maneant, & ſub-
urbana ſint pecoribus ac iumentis, quæ à muris ciuita-
tum forinſecus per circuitum mille paſſuum ſpacio ten
1.Paral.6. dantur. &, Gaathitis dederunt Hebron in terra Iuda, &
Ezech.45. ſuburbana eius per circuitũ. Et apud prophetã: Et erit
omni ex parte ſanctificatum quingentos per quingentos
quadrifariam per circuitum quinquaginta cubitis in
Ezech.8. ſuburbana eius per gyrum. Non rarò etiam ſuburba-
na dicuntur vici & oppidula vrbi viciniora, quibus ea-
dem iuris, & iudiciorum communicatio eſt, vt:
1.Paral.5. Habitauerunt in Galaad, & in Baſan, & in viculis eius,
in cunctis ſuburbanis Saron vſque ad terminos.
1.Paral.13. &, Mittamus ad fratres noſtros reliquos in vniuerſas
regiones Iſrael, & ad Sacerdotes & Leuitas, qui habitãt
Periculum in ſuburbanis vrbium. Atque turbatis bello aut belli
ſuſpicione temporibus, ſuburbanorum vt non tuta ha-
2.Paral.11. bitatio, ita minus frequens eſſe ſolet. Sic Roboami &
Ieroboami regum ætatibus, cùm omnia diſſidiis & ini-
micitiis flagrarent, Sacerdotes & Leuitæ, qui erant in
vniuerſo Iſrael, venerunt ad Roboam de cunctis ſedi-
bus ſuis, relinquentes ſuburbana & poſſeſſiones ſuas, &
tranſeuntes ad Iudam & Ieruſalem. Pomœriis, hortis,
& vinetis, animi & vtilitatis cauſa comparatis, idoneus
in ſuburbanis locus eſt. vt, De vinea Sodomorum vi-
Deut.32. nea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ. &, Quo-
Iſai.16. niam ſuburbana Heſebon deſerta ſunt, & vineam Sa-
bama, &c. Atque hactenus publica loca ad ſignifica-
tionum variam rationem obſeruandam peragrauimus:
nũc deinceps priuata velociter indicaturi percurremus.

DE PRIVATIS LOCIS.

CAP. L.

PRIVATORVM locorum ſimpliciſſimus tẽtorium
eſt, iſque mobilis & nulli certo loco perpetuus.
Geneſ.4. Cuius primus vſus Iabelo Mathuſalemi filio adſcribi-
Vagatio. tur, qui fuit pater habitantium in tentorijs atque pa-
ſtorum. Itaque in tentorijs habitare, vaga & inſtabili
ſede vti, ſignificat: id quod paſtorum nomen ſatis de-
clarat, quorum plauſtra vagas ritè trahunt domos, vt
Manſio. Poëta inquit. Tentorium autem figere, commoratio-
nis & manſionis ſignum eſt quantocumque tempore
Geneſ.31. ea fiat. Cuius exempla ſunt. Iamque Iacob extende-
rat in monte tabernaculum. cumque ille conſecutus
fuiſſet eum cum fratribus ſuis, in eodem monte Ga-
Exod.19. laad fixit tentorium. Et profecti de Raphidim, & per-
mouentes vſque in deſertum Sinai, caſtrametati ſunt
in eodem loco, ibique Iſrael fixit tentoria è regione
Numer.21. montis. &, Egreſſi de Oboth fixerunt tentoria in Iea-
Nume.31. barim. Et egreſſi de Elim fixerunt tentoria ſuper mare
rubrum. Atque à paſtorum olim conſuetudine, ad
peregrinationes deinde, demùm verò ad militarem
Item.6. vſum tentoria quoque culta fuere. Vnde, & figere ten-
toria ſuper ciuitatem aliquam, obſidentium & bel-
Ezech.25. la mouentium eſt. vt, Ad eam venient paſtores, &
greges eorum, fixerunt in ea tentoria in circuitu. Et id-
circo ego tradam te filijs orientalibus in hæreditatem,
& collocabunt caulas ſuas in te, & ponent in te tento-
ria ſua. Nocturno tempore reges, & principes in caſtris
tẽtoria quietis cauſa petunt: Ita cùm vidiſſet Dauid lo-
1.Reg.26. cum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner prin-
ceps militiæ eius; & Saulem dormientem in tentorio:
venerunt Dauid, & Abiſai ad populum nocte, & inue-
nerunt Saul iacentem, & dormientem in tẽtorio, &
haſtam fixam in terra ad caput eius; Abner autem, &
Metus. populum dormientes in circuitu eius. Atque tentoria
belli tempore deſerere, ingentis metus, & maximæ tre-
4.Reg.7. pidationis indicium eſt manifeſtum. Sic enim Syro-
rum exercitus ſurgentes fugerunt in tenebris, & dere-
liquerunt tentoria ſua. Et leproſi duo fugam hoſtium
vehementiſſimam hoc argumẽto confirmarunt. Veni-
mus ad caſtra Syriæ, & nullum ibidem reperimus ho-
minem, niſi equos, & aſinos alligatos, & fixa tentoria.

Significatur etiam tentorij nomine locus Deo im- Templum
peratori ſacer, cunctis in eius exercitum & imperium
adſcriptis cõmunis, ad religionis cultum & ad ſupplica-
tiones expoſitus, ac nonnunquam pro ipſis cortinis ſiue
velis & aulæis, quibus extenſis locus circundari ſolet,
vſurpatur. vt, Facieſque tentorium in introitu taber- Exod.26.
naculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto. In Simplicitas
tentorijs manere & agere, de ijs dicitur, qui ſine mag-
no ſumptu & apparatu facilem conſuetudinem, &
familiaritatem, omni ſuperbia & faſtu alienam, profi-
tentur & præſtant. ſic Deus aiebat. Nec enim man- 1.Paral.17.
ſi in domo ex eo tempore, quo eduxi Iſrael vſque ad
diem hanc, ſed fui ſemper mutans loca tabernaculi, &
in tentorio manens cum omni Iſrael.

PRIVATAM quoque cuiuſcunque domum, & Domus.
familiam tentorij nomine ſignificamus. vt, Cumque
intraſſet tentorium Rachelis, &c. Ex hac ſignificatione Geneſ.31.
efficitur, vt tentorij dilatationẽ idem eſſe interprete-
mur quod familiæ & generis propagationem. vt, Dila- Iſai.54.
ta locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorũ
extende. Vt communicationem & conſuetudinem
tentorij alicuius frequẽtatio, ſic etiam abalienationem
eiuſdem deteſtatio & fuga arguit; idemque eſt cum ea, Excommunicatio
quam excomunicationem dicunt. vt, Cumque receſ- Numer.16.
ſiſſent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abi-
ron ſtabant in introitu papilionum ſuorum. Et iſta
eſt lex hominis, qui moritur in tabernaculo: omnes Num.19.
qui ingrediuntur in tentorio illius, & vniuerſa vaſa pol-
luta erunt ſeptem diebus. Nonnunquam verò certæ
gentis notam nomen tentorij appellatum indicat, quæ
vel ſemper vel frequentiſſimè tentorijs pro domicilijs
vtitur. vt, Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopiæ. Habac.3.

TABERNACVLVM LOCVS.

CAPVT LI.

PEREGRINVM & hoſpitem, incertique loci cul- Hoſpes.
torẽ, tabernaculũ arguit. vt, Sed in tabernaculis ha Ierem.35.
bitabitis cunctis diebus veſtris. Et adhuc te ſedere fa- Oſe.12.
ciam in tabernaculis. &, Quandiu ſumus in hoc ta- 2.Cor.5.
bernaculo, ingemiſcimus.

TABERNACVLI eadem cum tentorio ferè ra- Tẽtorium.
tionum & ſignificationum obſeruatio, ſed huius nomi-
nis apud Latinos interpretes vſurpatio eſt frequentior:
& pro vrbibus, domibus atque oppidis non rarò acci-
pitur. vt: Corruitque Iudas coram Iſrael, & fugit in ta- 2.Petr.1.
bernacula ſua. Priuatas etiam ædes in primis ſignificat, Priuatæ ædes.
& rem priuatè actam arguit. vt: Iacuit Noe in taberna- Geneſ.9.
culo ſuo, & apparuerunt angeli Abrahæ ſedenti in ta-
bernaculo ſuo. &, Feſtinauit Abraham in tabernacu- Geneſ.18.
lum ſuum. Et Iſaac duxit Rachel in tabernaculum ma- Geneſ.24.
tris ſuæ. Et murmuraſtis in tabernaculis veſtris atque Deut.1. Deut.16.
dixiſtis, Odit nos Dominus, &c. &, Acham furtum in Ioſue.7.
tabernaculo ſuo condidit. Atque in tabernaculũ ſuum Suas res agere.
quemque ire, eſt ſuas res agere. vt, Manè conſurgens Iudic.21.
vades in tabernacula tua. &, Non recedamus in taber- Geneſ.33.
nacula noſtra, nec aliquis noſtrum ſuam intrabit do-
mum, ſed hæc contra Gabaa in commune faciemus. Exod.1.
Gentem etiam quandam in tabernaculis degentem Gentis nom.
Sochot, i. tabernacula, & vrbem Sochot, ſiue taberna- Iudic.8.
culorum, legimus Et aſcendens Gedeon per viam eo-
rum, qui in tabernaculis morabantur. Cognationes 1.Paral.2.
quoque Scribarum habitantium in Iabes canentes at-
que reſonantes, & in tabernaculis commorantes. Et 1.Paral.4.
percuſſerunt tabernacula eorum, & habitatores qui in-
uenti fuerant ibi. Templum etiam illud antiquum in Exod.26.
ſolitudine erectum, & per multa ſæcula etiam in Silo, Templum.
& alibi conſeruatũ, tabernaculum fuit, & antonoma-
ticos appellatum eſt tabernaculum. vt, Tabernaculum Exod.29.
verò ita facies. Et paulò inferius, Vt vnum tabernacu- Exod.33.
lum fiat. Idem tabernaculũ Domini & tabernaculum
teſtimo-

teſtimonij & fœderis dicitur. Perinde quoque vt ten-
Cõſuetudo torij, tabernaculi frequentatio cuiuſpiam ſocietatem,&
conſuetudinem; deſertio verò & fuga, abalienationem
& deteſtationem indicat. vt, Præcipe vniuerſo populo,
Numer.16. vt ſeparetur à tabernaculis Chore, Dathan & Abiron.
Surrexitque Moyſes, & abijt ad Dathan & Abiron, &
ſequentibus ſe ſenioribus, dixit ad turbam: Recedite à
tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere
Pſal. 83. quæ ad eos pertinent. Huc illud pertinet, Elegi abie-
ctus eſſe in domo Dei mei magis, quàm habitare in ta-
Pſal. 112. bernaculis peccatorum. Vox exultationis & ſalutis in
tabernaculis iuſtorum. Et audiui vocem magnam de
Apocal.21. throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum homi-
Prouerb. 14. nibus. Et tabernacula iuſtorum germinabũt. Auxilium,
Præſidium præſidium & tutelam in alicuius virtute ſitam, taberna-
Pſal. 26. culi nomen inductum ſignificat aliquando. vt, Quo-
niam abſcondit me in tabernaculo ſuo, in die malo-
rum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui. &, Ta-
Iſai.4. bernaculum erit in vmbraculum diei ab æſtu, & in ſe-
curitatem & abſconſionem à turbine & pluuia; & pro-
teges eos in tabernaculo tuo à contradictione lingua-
rum. Familiam quoque & ſobolẽ tabernaculi vox ap-
Pſal 48. pellata ſignificat. vt, Tabernacula eorum in progenie &
Pſal. 51. progeniem. &, Propterea Deus deſtruet te in finem, &
Pſalm. 68. euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo. Et in ta-
Ierem. 51. bernaculis eorũ non ſit, qui inhabitet. Incenſa ſunt ta-
bernacula eius. Et ſuſcitabo tabernaculũ Dauid, quod
cecidit. TABERNACVLVM in petra collocatum
Monumẽtum vel fixum, perpetuum monimentũ indicare videtur, &
perpetui nominis arguit cogitationem. vt, Excidiſti in
Iſai.22. excelſo memoriale diligenter, & in petra tabernaculum
Luc. 16. tibi. &, Cùm defeceritis, recipiant vos in æterna taber-
nacula. AT verò tabernaculum vnius noctis, breuem
& inſtabilẽ manſionẽ, periturumq́. domicilium, nomen
Iſai. 24. genuſq́ue extinguẽdum ſignificat vt, Agitatione agita-
bitur terra ſicut ebrius, & auferetur quaſi tabernaculum
Ierem 4. vnius noctis. Huius etiam generis illa ſunt. Repente va-
Ierem 9. ſtata ſunt tabernacula mea, ſubitò pelles meæ. &, Quo-
Thren. 2. niam dereliquimus terram, quoniam deiecta ſunt ta-
bernacula noſtra. &, Diſſipauit quaſi hortum tentorium
Oſe. 9. ſuum, demolitus eſt tabernaculum ſuum. Lappa in ta-
2 Petr.1. bernaculis idem ſignificat. Et depoſitionem taberna-
culi ſui inſtare, Petrus aiebat. Tabernaculũ figere, bellũ
Daniel.11. & obſidionem parare, & caſtrametari eſt. vt, Et figet
tabernaculum ſuum à Padno inter maria.

DOMVS LOCVS.

CAP. LII.

TABERNACVLIS Domus ſucceſſerunt, quæ vt ad
plura agenda commodiores ſunt, ita etiã vberiorẽ
ſermonum & ſententiarum ſuppeditant materiam.
Manſio Manſionem enim vel hominis vel animalis cuiuſcun-
1.Reg.7. que, vel aliarum etiam rerum, Domum vocamus. vt, Re-
uertebaturq́. in Ramatha, ibi enim erat domus eius, &
ibi iudicabat Iſraelem. &, Quis dimiſit onagrum li-
Iob 39. berum, & vincula eius quis ſoluit? cui dedi in ſolitu-
Pſal. 84. dine domum. &, Etenim paſſer inuenit ſibi domum. &,
Pſalm 103. Herodij domus dux eſt eorum. Et etiam Ezechias læ-
4.Reg. 20. tatus in aduentu eorũ, oſtendit eis Domum aromatum
& domum vaſorum ſuorum. &, Laada pater Mareſa,
1.Paral 4. & cognationes domus operãtium byſſum in domo iu-
Eſth. 2. ramẽti. Et fæminarum regiarum domum apud Suſam
fuiſſe legimus. His proxima illa ſunt, domus ſeruitutis,
Deut. 5. pro ergaſtulo ſeruorum. vt, Ego Dominus Deus tuus,
qui eduxi te de terra Ægypti de domo ſeruitutis.
Deut. 7. Eduxiq́ue vos in manu forti, & redemi de domo ſer-
uitutis. &, Vt educeres de carcere vinctum, & de do-
Iſai. 42. mo carceris ſedentes in tenebris. Et domus hyemalis
Ierem. 36. commoda frigori arcendo habitatio eſt. vt, Rex autem
ſedebat in domo hyemali in mẽſe nono. &, Percutiam
Amos 3. domum hyemalem cũ domo æſtiua. Et mulieres populi
Michæ 2. mei eieciſtis de domo delitiarũ ſuarum. &, Eſto mihi
Pſal 30. in Deum protectorẽ, & in domum refugij. &, Hæc eſt
Ezech. 49. domus culinarũ in qua coquent miniſtri domus Domi-
ni victimas populi. &, Melius eſt ire ad domum luctus Prouerb.
quàm ad domũ cõuiuij. &, Quid peccaui tibi, quia mi- Ierem. 37.
ſiſti me in domum carceris? Domus etiam ſepulchrum,
eademq́ue Domus æternitatis dicitur, ſicut ſcriptũ eſt.
Et ſepulchra eorum domus illorum. Quoniam ibi ho- Quies Pſal. 48.
mo in domum æternitatis ſuæ. Domus etiam, quietem, Prouerb. 12.
otium, idoneumq́ue meditationi ſignificat locum. vt,
Ego Nabuchodonoſor quietus eram in domo mea, & Daniel. 4.
florens in palatio meo. &, Erunt verba hæc, quæ ego Deut. 6.
præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filijs
tuis, & meditaberis ſedens in domo tua. Et docete Deut. 11.
filios veſtros, vt ea meditentur, quando ſederis in do-
mo tua. Rurſus illa oratio inquietum & perturbatum
vitæ vſum indicat. Nec in domo manebat, ſed in mo- Luc. 8.
numentis. DOMVS quoque vrbanam vitam, &
rem, vt ager, etiam ruſticam ſignificat. vt, Cunctaque Geneſ. 34.
vaſtantes, quæ in domibus & in agris erant. Eſt autem Vrbana vita
inter vrbanam & ruralem domum vario actionum
iure diſtinctum diſcrimen, quod ad multorum locorum
expendendam rationem obſeruari expediat. nam, Qui Leuit. 25.
vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiã
redimendi, donec vnus impleatur annus: ſi autem in
villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorũ iure
vendetur. Domus viri vxori aſcribitur, ac viri arbi- Viri domus
trio gubernatur, ſicut ſcriptum eſt. Vxor in domo viri
cùm ſe voto conſtrinxerit & iuramento, ſi audierit vir, Num. 30.
& tacuerit, &c. Et ſi dilexeris eã, volueriſq́; habere vxo- Deut. 21.
rem, introduces eam in domum tuam, &c.

CVSTODIÆ etiam rerum & rationi habendæ do- Cuſtodia
mus apta eſt, idq́ue aliquando nomen ipſum indicat.
vt, Si videris bouem fratris tui, aut ouẽ errantem, &c. Deut. 22.
duces in domum tuã, eruntq́ue apud te quandiu quæ-
rat frater tuus, & recipiat. Paterna etiam domus puel-
lis & virginibus ante nuptias & filiabus etiam viduis,
quibus liberi non ſuperſint, deſtinatur. vt, Sede in do- Geneſ. 38.
mo patris tui, & eſto vidua. Et iſtæ ſunt leges, quas Numer. 30.
conſtituit Dominus Moyſi inter virum & vxorem, &
inter patrem, & filiam, quæ in puellari adhuc ætate eſt,
vel quæ manet in patris domo. &, Mulier ſi quippiam
vouerit, & ſe conſtrinxerit iuramento, quæ eſt in domo Deut. 22.
patris ſui. &, Quod ſi verum dixerit, & non eſt inuen-
ta in ea virginitas, eijciet eam extra fores domus patris
ſui. &, Ite in domum matris veſtræ, & faciat Domi- Ruth. 1.
nus vobiſcum miſericordiam, ſicut feciſtis cum mor-
tuis & mecum. Et nemo eſt, qui reliquerit domum
aut parẽtes aut fratres &c. Præterea domus patris vel Luc. 18.
propria alicuius cùm appellatur, iucundiorem condi- Suauitas.
tionem, ac ſuauiorem vitæ vſum peregrinationi & hoſ- Geneſ. 12.
pitio oppoſitum ſignificat. vt, Egredere de terra tua, &
de cognatione tua, & de domo patris tui. &, Poſtquam Geneſ. 20.
eduxit me Deus de domo patris mei. &, Eſto, ad Geneſ. 31.
tuos ire cupiebas, & deſiderio erat tibi domus patris
tui. &, Obliuiſci me fecit Deus omnium laborum meo- Geneſ. 41.
rum, & domus patris mei. &, Ite in domum matris Ruth. 1.
veſtræ. &, Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam
& obliuiſcere domum patris tui. Nonnunquam, & Pſalm. 44.
domus nomen melius, & commodius hoſpitium in-
dicat, quàm aut in taberna, aut in publico loco haberi Hoſpitium
poſſit. vt, Obſecro Domini, declinate in domum pue- Geneſ. 19.
ri veſtri, & manete ibi. Et fecit ſicut illi fuerat impera- Geneſ. 47.
tum, & introduxit viros in domum. Et eduxit ad eos
Simeon, & introductis domum attulit aquã. &, Fran- Iſai. 58.
ge eſurienti panem tuum, & egenos vagoſq́ue induc in
domum tuam. &, Scio quid faciam, vt cum amotus Luc. 16.
fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas. Atque Geneſ. 24.
officij huius argumentum domus ipſius præparatio eſt,
ſicut legimus. Ingredere benedicte Domini: cur foris
ſtas? præparaui domum, & locum camelis. Domus 2.Reg. 7.
conſtructio, materies, & opificium, vitæ conditionem
ſiue tenuem ſiue opulentam indicat. vt, Videsne, 3.Reg. 22.
quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei ſit
poſita in medio pellium? Et vniuerſa, quæ fecit Achab,
& domus eburnea, quam ædificauit. &, Myrrha, gutta Pſalm. 44.
& caſia

& caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis. &,
Amos.5. Domos quadro latere ædificabitis, & non habitabitis
in eis. Ex hac ratione ille locus allegoricôs eſt ponendus.
Iob.4. Sepulchrũ. Quanto magis qui habitant domos luteas. Sepul-
chra regum & principum in domibus ipſorum aliquan-
3.Reg.2. do conſtructa & parata legimus. Nam Ioab ſepultus eſt
2.Paral.3. in domo ſua in deſerto. & dormiuit Manaſſes cum pa-
tribus ſuis, & ſepelierunt eum in domo ſua. Domus
Copia. plena rei cuiuſpiam magnam copiam & affluentiam
Numer.22. & 24. manifeſtat. vt, Si dederit mihi Balac plenam domum
Deut.6. ſuam argenti & auri, non potero mutare, &c. &, Dede-
rit tibi Dominus plenas domus cunctarum opum, quas
2.Eſd.9. non ſtruxiſti. &, Cœperunt itaque vrbes munitas
Prouerb.1. & humum pinguem, & poſſederunt domos plenas cun
ctis bonis. Omnem pretioſam ſubſtantiam reperiemus,
Iſai.13. implebimus domos noſtras ſpoliis. &, Requieſcent ibi
beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus. Ha-
bet autem domus certos, quibus definiatur, limites in
Familiaritas. omni iuris ratione obſeruandos, vltra quos publicus aut
cõmunis aut certè alienus locus cẽſetur, atque illis ter-
minis familia, cõſuetudo, familiaritas & neceſſitudo cõ-
Exod.4. tinetur. Ex hoc genere illa ſunt, Decima die tollat vnuſ-
quiſque agnũ per familias & domos ſuas. &, Aſſumet vi-
Leuit.14. cinũ qui cõiũctus eſt domui ſuę. Et in die primo nõ erit
fermentũ in domibus veſtris. &, Nullus veſtrum egre-
diatur oſtium domus, ſuæ vſque manè. &, Tranſcen-
det Dominus domus, & non ſinet percuſſionem ingre-
di in domos veſtras. &, In vna domo comedetur, nec
efferetis de carnibus eius foras. &, Ille præcipiet, vt ef-
ferant vniuerſa de domo, priuſquam ingrediantur in
Ioſue.2. eam. &, Patrem tuum & matrem, fratreſque & om-
nem cognationẽ tuam cõgregaueris in domum tuam.
Qui oſtium domus tuæ egreſſus fuerit, ſanguis ipſius
Ioſ.6. erit ſuper caput eius. &, Sola Raab meretrix viuat cum
Notatio. vniuerſis, qui cum ea in domo ſunt. Locorum quoque
certis notationibus domus certo nomine indicata de-
Nehem.3. ſeruit. vt, Poſt eum ædificauit Melchias filius aurificis
vſque ad domum Nathinæorum. Rerum autẽ & actio-
Circunſtantia. num argumentis & rationibus amplificandis circum-
ſtantiæ grauiſſimæ à domus loco adduntur, ſiue ad pro-
bandum, ſiue ad improbandum adferri debeant. vt,
Geneſ.44. Quomodo conſequens eſt, vt furati ſimus de domo
Exod.8. Domini tui aurum vel argentum? &, Ebulliet flumen
ranas, quæ aſcendent & ingredientur domum tuam,
Exod.22. & cubiculum lecti tui. Et ſi effringens fur domum ſiue
Iudic.19. ſuffodiens fuerit inuentus. Et venerunt filij Belial, &
circundantes domum ſenis fores pulſare cœperunt. &,
Ierem.11. Quid eſt, quòd dilectus meus in domo mea fecit ſce-
Ierem.32. lera multa? Et poſuerunt idola ſua in domo, in qua in-
uocatum eſt nomen meum. Et vocem dederunt in
Thren.2. Oſe.6. domo Domini, ſicut in die ſolenni. &, In domo Iſrael
Amos.7. vidi horrendum, ibi fornicationes Ephraim. Et in Be-
thel non adijcies vltrà, vt prophetes, quia ſanctificatio
Hagg.1. regis eſt, & domus regni eſt. &, Intuliſtis in domum, &
exſufflaui illud. &, His plagatus ſum in domo eorum,
Zachar.13. qui diligebant me. Illud autem, Rapina pauperum in
Manifeſtatio. domibus veſtris eſt, manifeſti argumenti vim habet.
Iſai.2.

DOMVS Dei pro templo & publico loco religionis
Templum. cauſa celeberrimo ſæpiſſimè in ſacris vſurpatur libris.
Iudic.19. vt, Nunc vadimus ad domum Dei. Et factum eſt ver-
3.Reg.6. bum Domini ad Salomonem, dicens: Domus hæc,
quam ædificas, &c.

Conſuetudo. Ex his autem, quas adnotauimus, obſeruationibus
efficitur, vt domus etiam communionis & conſuetudi-
nis mutuæ rationem ſubeat: qui enim eadem domo
vtuntur, communicare & conſueſcere inter ſe; qui ve-
rò abſtinent, abalienari putantur. vt, Locutus eſt rex ad
3.Reg.13. virum Dei, Veni mecum domum, vt prandeas, & dabo
tibi munera. Et paulò inferiùs alius, Veni, inquit, me-
Prouerb.5. cum domum, vt comedas panem. &, Longè fac ab ea
viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. &,
Canti.3. Nec dimittam eum, donec introducam eum in do-
mum matris meæ. &, Ne ingrediaris domum conuiuij,
& paulò pòſt, Domum conuiuij ne ingrediaris, vt ſe- Ierem.16.
deas cum eis, & comedas & bibas. Et de domo mea Oſea.9.
eijciam eos, non addam vltrà vt diligam eos. Et de do-
mo Dei interficiã ſculptile & conflatile. &, Intrantes in Nahum.1.
domum ſalutate eam, dicentes, Pax huic domui. Et Matth.10.
quicunque non receperit vos, nec audierit, exeuntes fo-
ras de domo vel ciuitate excutite puluerem de pedi-
bus veſtris. &, Ecce, qui in pretioſa veſte ſunt & deli- Luc.7.
tiis, in domibus regum ſunt. &, In quãcunque domum
intraueritis, ibi manete, nec inde exeatis. Hinc au- Luc.9.
tem illæ orationes obſeruantur, quæ & frequentes oc-
currunt, & certa ſignificatione minimè carent, domi
eſſe priuatè & ſecretò agere. Et cùm introijſſet domum Priuatum.
à turba, & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire. Et
in domo iterum diſcipuli eius interrogauerunt eum. &, Marc.7.
Nunquid domos nõ habetis ad manducandũ & biben- Marc.10.
dum? Et ſi quis eſurit, domi manducet, & non in iudi-
cium conueniatis. Domos penetrare, eſt familiaritatem 1.Cor.11.
magnam aucupari, & ſecretorum conſiliorum arcano- Familiaritas.
rumque conſcium eſſe velle. vt, Ex his ſunt, qui pene- 2.Tim.3.
trant domos viduarum, &c. Domum ſcrutari, diligen-
tem perquiſitionem ſignificat. vt, Cras hac eadem ho- 3.Reg.20.
ra mittam ſeruos meos ad te, & ſcrutabuntur domum Inquiſitio.
tuam & domum ſeruorum tuorum. &, Mulier vna
drachma perdita, accẽdit lucernam & euerrit domum, Luc.15.
& quærit diligenter. Venire domum, grauem de re ali-
qua curam ſignificat in loco. vt, Venit ergo Achab in
domum ſuam indignans & frendens ſuper verbo, &c. 3.Reg.21.
&, Reuerſus eſt rex Iſrael in domum ſuam audire con- 3.Reg.20.
temnens. Redire ſiue ire in domum, rem ſibi iam com-
poſitam ducentis, & confidentis eſt, curaque depoſita
quieſcere cogitantis. vt, Reuerſa eſt in domum ſuam
concepto fætu. Et dixit Dauid ad Vriam, Vade in do- 2.Reg.11.
mum tuam, & laua pedes tuos. Nuntiatumque eſt Da-
uid à dicentibus, Non iuit Vrias in domum ſuam. Et
ait Vrias ad Dauid, Dominus meus Ioab & ſerui do- Securitas quies.
mini mei ſuper faciem terræ manent, & ego ingrediar
in domum meam? Et ait rex ad mulierem, Vade in do- 2.Reg.14.
mum tuam, & ego iubebo pro te. Et dixit rex, Reuer-
tatur in domum ſuam. Et Adoniæ dixit Salomon, Va-
de in domum tuam. Et dixit Dominus: Non habent 3.Reg.1.
iſti Dominum. Reuertatur vnuſquiſque in domum 3.Reg.22.
ſuam in pace. Et reuerſus eſt Ioſaphat rex Iuda in do- 2.Paral.19.
mum ſuam pacificè in Ieruſalem. &, Surge, tolle le-
ctum tuum, & vade in domum tuam. &, Reuertar in Matth.9. Matth.12.
domum meam vnde exiui. Et miſit illum in domum
ſuam, dicens: Vade in domum tuam. &, Manſit autem Marc.7. Luc.1.
Maria cum illa quaſi menſibus tribus, & reuerſa eſt in
domum ſuam. Domum alicuius conſcendere dicun-
tur, qui impetu facto expugnare & diripere cogitant. vt: Impetus.
Domos conſcendent, per feneſtras intrabunt. &, Quo- Ioel.2.
modo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & va- Matth.12.
ſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem? Idem ferè
eſt domos percutere. vt, Quia ecce Dominus manda-
bit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum Amos.6.
minorem fiſſionibus. &, Si ſciret paterfamiliâs, qua ho-
ra fur venturus eſſet, vigilaret vtique & nõ ſineret per-
fodi domum ſuam. Ædificare, eſt certam ſedem parare, Quies.
& negotiorum finem, quietemque ſibi proponere. vt:
Sapientia ædificauit ſibi domum. &, Sapiens mulier Prouerb.9. Prouer.14.
ædificat domum ſuam, inſipiens conſtructam quoque
manibus deſtruit. & Præpara foris opus tuum, & dili- Prouerb.24.
genter exerce agrum tuum, & poſtea ædifices domum
tuam. &, Subleuetur deſertum ciuitatis, in domibus
habitauit Gedar. &, Ædificate domos & habitate. &, Iſai.42.
Quia ſuper hoc miſit in Babylonem ad nos, dicens: Ierem.29.
Longum eſt, ædificate domos & habitate. Illa verò huic
cogitationi contraria ſunt. Hæreditas noſtra verſa eſt
ad alienos, domus noſtra ad extraneos. &, Aedifica- Thren.5.
bunt domos, & non habitabunt. Domum ſupra petram Sopho.1.
ædificare, conſilij firmitudinem, & bonum euentum
ſignificat; contrà verò, ſuper arenam conſtruere. vt, Si-
milis eſt viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam Matth.7.
ſuper

ſupra petrá. & paulo inferius de alio. Similis eſt homi-
ni, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam. Illa por-
ro manifeſto & frequenti ſermone vſurpata tranſlatio
eſt, vt domus pro familia, ſobole & omni poſteritate ap-
Geneſ. 7. pelletur. vt, Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam.
Geneſ. 24. &, Recto itinere perduxit me Dominus in domum fra-
Ibidem. tris domini mei. &, Accipies vxorem filio meo de co-
Geneſ. 46. gnatione mea, & de domo patris mei. Et omnes ani-
mæ domus Iacob, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum. Et
Exod. 1. qui ingreſſi ſunt in Ægyptũ cum Iacob, ſinguli cũ do-
mibus ſuis introierunt. &, Nonne vos eſtis, qui odiſtis
Iudic. 11. Pſal. 112. me, & eieciſtis de domo patris mei? &, Qui habitare
Prouerb. 19. facit ſterilem in domo. &, Domus, & diuitiæ dantur à
Geneſ. 44. parentibus. &, Tu eris ſuper domum meam. &, Non
Prouerb. 31. timebit domui ſuæ à frigoribus niuis.

Pro gente & natione aliqua domus vſurpatur. vt,
Natio. Ezech. 27. De domo Togormæ equos, & equites, & mulos addu-
xerunt ad forum tuum. &, Domus Togorma latera
Ezech. 37. Aquilonis. Domus quoque in poſſeſſiuo caſu vſurpa-
tum nomen, familiæ vel gentis partem indicat. vt, Tu-
Geneſ. 17. Ibidem. lit Abraham Iſmael filium ſuum, & omnes vernaculos
domus ſuæ. Et omnes viri domus illius circũciſi ſunt.
Geneſ. 24. Et dixit ad ſeruum ſeniorem domus ſuæ. & Ipſe erat
Pſalm. 54. inclytus in omni domo patris ſui. Et illud, In domo Dei
ambulauimus cũ conſenſu. Ad hanc quoque definitio-
Pſal. 73. nem pertinet. Et elegi abiectus eſſe in domo Dei ma-
gis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

Familiaris res. Poſtremo familiaris rei, & vitæ totius inſti-
Geneſ. 30. tuendæ ratio, domus nomine ſignificatur. vt, Iuſtum
Geneſ. 31. eſt, vt aliquando prouideam domui meæ. &, Quid in-
ueniſti de cuncta ſubſtantia domus tuæ? &, Benedixit
Geneſ. 39. Dominus domui Ægyptij propter Ioſeph. Et non acci-
piam de domo tua vitulos. &, Niſi Dominus ædificaue-
Pſal. 126. rit domum. &, Deprehenſus quoque reddet ſeptuplũ.
Prouerb. 6. Et omnem ſubſtantiam domus ſuæ tradet. &, Væ vobis
Math. 26. Scribæ, & Phariſæi, quia comeditis domos viduarum.

CONCLAVE LOCVS.

CAP. LIII.

Ex priuatis locis Conclaue eſt domus pars ſemota
quidem, verùm & familiaribus, & exteris magis
Secretum. expoſita, quàm cubiculum; in qua, & cubare per tem-
poris commoditatem, & prandere ac cænare, & conſi-
lia cum amicis vel familiaribus inire principes ſolent.
2. Reg. 4. quarum rerum exempla illa ſunt. Cùm autem ingreſſi
fuiſſent in domum, ille dormiebat ſuper lectum ſuum
2. Reg. 13. in conclaui. &, Dixit Amon ad Thamar, Infer cibum
in conclaue, vt veſcar de manu tua. Et tulit ad Amon
4. Reg. 6. fratrem ſuum in conclaue. &, Eliſæus propheta, qui eſt
in Iſrael, indicat regi Iſrael omnia verba, quæcunque
locutus fueris in conclaui tuo.

CVBICVLVM LOCVS.

CAP. LIIII.

Cubiculum ſecretior cæteris domus partibus
Secretum. locus eſt; cuius vſus ad cubandũ, & dormiendum
3. Reg. 3. præcipuè expetitur. vt, Obſecro Domine mi, Ego &
mulier hæc habitabamus in domo vna, & peperi apud
Iudic. 15. 3. Reg. 1. eam in cubiculo. &, Samſon in cubiculum vxoris in-
trare volebat. &, Bethſabee in cubiculo Dauidem Re-
Eſth. 2. gem allocuta eſt. &, Ducta eſt itaque ad cubiculum re-
Exod. 7. gis Aſſueri. &, Aſcendent ranæ in cubiculũ lectuli tui.
Secretum Idem autem locus ijs rebus idoneus putatur, quibus
Geneſ. 43. conſcios nullos eſſe cupimus. Sic enim Ioſeph à fratri-
bus & familia ſemotus, introiens in cubiculum fleuit.
Iudic. 16. &, Samſoni in cubiculo inſidiæ poſitæ ſunt. Et in cogi-
Eccleſ. 11. tatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi ne
maledixeris regi. &, Introduces Ioſaphat filium Nanſi
4. Reg. 9. Luc. 12. in interius cubiculum. Et quod locuti eſtis in cubicu-
lis, prædicabitur in tectis. &, Ioſabet Ioas infantem in
2. Paral. 22. cubiculo lectulorum abſcondit. Secretò orantibus locus
commodus cubiculum eſt. Eſdras enim abijt ad cu- Oratio. 1. Eſd. 10.
biculum Iohannan filij Eliaſib, & ingreſſus illuc pa-
nem non comedit, & aquam non bibit; lugebat enim
trãſgreſſionem eorũ qui venerant de captiuitate. &, Tu Matth. 6.
autem cùm oraueris, intra cubiculum tuum, & clauſo
oſtio ora patrem tuum in abſcondito. Latêre ob me-
tum vel animi inopiam cupientibus opportunum pu- Latebræ.
tatur cubiculum; & cubiculi cubiculũ maiorem etiam
trepidationem arguit, ſicut ſcriptum eſt. Vade popule Iſai. 16.
meus, intra in cubicula tua, claude oſtia ſuper te, ab- 3. Reg. 20.
ſconde te modicum. &, Porrò Bennadab fugiens, in-
greſſus ciuitatem, in cubiculum, quod erat intra cubi-
culum. Et viſurus es in die illa, quãdo ingreſſurus es in 3. Reg. 22.
cubiculum intra cubiculum, vt abſcondaris. Magnam
quoque neceſſitudinem amoremque maximum cubi-
culi communicatio indicat. vt, Inueni quem diligit Cantic. 7.
anima mea; tenui eum, nec dimittam donec introdu-
cam illum in domum matris meæ, & in cubiculum
genitricis meæ.

CVBILE SIVE LECTVS,

LOCVS, CAP. LV.

Cubile quoque, ſiue lectus, quieti, & ſomno ca- Somnus.
piendo paratur. vt, Lepuſculus plebs inualida, qui Prouer. 30.
collocat in petra cubile ſuum. Et de cubilibus leonum, Cant. 7.
& erit cubile draconum. & Veniat pax, requieſcat in Iſai. 34. Iſai. 57.
cubili ſuo, qui ambulauit in directione ſua. Et leo im- Nahum. 2.
pleuit cubile ſuum rapina. Et pueri mei ſunt in cubili Luc. 11.
mecũ. Thorus etiã maritalis, & meretricius lectulus cu- Thorus.
bilis nomine in loco ſignificatur. vt, Super mõtẽ excel- Iſai. 57.
ſum, & ſublimem poſuiſti cubile tuum. Dilataſti cubile Ibidem.
tuum, & pepigiſti cum eis fædus. &, Egrediatur ſpon- Ioel. 2.
ſus de cubili ſuo. &, Non in cubilibus & impudicitijs.
&, Quia aſcendiſti cubile patris tui. &, Noſti Domi- Rom. 13. Geneſ. 49.
ne, quod deteſter cubile incircunciſorum. Cumque
veniſſent ad eam filij Babylonis ad cubile mammarũ. Eſther. 14. Ezech. 23.
Illud apud Ezechielem pro ſecreto loco vſurpatur. Vides
fili hominis, quid filij Iſrael faciunt in tenebris vnuſ- Ezech. 7.
quiſque in abſcondito cubilis ſui? Idem etiam propter Cogitationibus.
ſilentium, & ſecretam ſtationem, cogitationũ officina,
& deliberationum opportunus locus eſſe cenſetur. vt,
Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo. &, Quæ dicitis Pſal. 35.
in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris. &, Væ qui Pſal. 4. Mich. 2.
cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus ve-
ſtris. Somniorum quoque locus. vt, Viſiones capitis tui Dani. 2. 4. Somnia.
in cubili tuo. Pro ſepulchro aut mortui lectulo vſurpa- Feretrum.
tur etiam cubile. vt, In medio interfectorum poſue- Ezech. 35.
runt cubile eius. His contrarium euentum illa ſignifi-
cant, quæ ideo grauiorẽ ſenſum adferre putantur. Si di- Iob. 7.
xero, cõſolabitur me lectulus meus, & releuabor loquẽs
mecum in ſtratu meo. Quę de cubili dicta ſunt, eadẽ &
lecto, & lectulo cõueniunt omnia, videlicet ſomnus &
quies. vt, Ille dormiebat ſuper lectũ ſuũ. &, Si aſcẽdero 2. Reg. 4.
in lectum ſtrati mei. &, Ponamus lectulum in cubiculo. Pſalm. 131.
Quando irruit ſomniũ ſuper homines, & dormiunt in 4. Reg. 4. Iob. 33.
lecto. Adulteriorũ locus. Ecce mittã eã in lecto & qui Apocal. 2.
mæchantur cum ea, &c. &, Maledictus, qui dormit
cum vxore patris ſui, & reuelat operimentum lectuli Deut. 27.
eius. Adnotationem etiam ſecuritatis habet lectus, au-
getque orationis ſententiam. vt, Quanto magis nunc, 2. Reg. 4.
cùm homines impij interfecerunt virum innoxium in
domo ſua ſuper lectum ſuum.

Secretum, & maximè conſeruatum domus lo- Secretus locus.
cum, minimeque penetrabilem, & peruium. vt, Aſ- Exod. 7.
cendent ranæ in cubiculum lectuli tui. Ægrotantium
quoque locus lectus eſt, morbumque aliquando arguit.
vt, Afferte eum ad me in lecto vt occidatur. &, Do- 1. Reg. 19.
minus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius. &, La- Pſal. 40. Pſal. 6.
uabo per ſingulas noctes lectum meum. &, Adduxe-
runt paralyticum iacentem in lecto. Et conuerſus ad Matth. 9.
lectuli caput. &, Cuba ſuper lectulum tuum & lan- 4. Reg. 1.
guorem ſimula. &, De lectulo, ſuper quem aſcendiſti, 2. Reg. 13. Luc. 17.
non

non ſurges. Societatem,& communem vitæ conſuetu-
Luc. 17. dinem lecti communicatio indicat. vt, Erunt duo in
Societas lecto vno. Ad hanc rationem illud ſpectat, filium Su-
Apparatus namitidis in lectulo hominis Dei fuiſſe collocatum.

AD ſplendoris,& apparatus argumentũ lecti quo-
Prouerb. 25. que materies facit. vt, Mala aurea in lectis argenteis.&,
Qui dormitis in lectis eburneis . &, Sediſti in lecto
Amos. 5. Ezech. 23. pulcherrimo. Sub lecto eſſe, eſt abſcondi. vt, Nunquid
Abſcõdere accenditur lucerna, vt ſub modio ponatur aut ſub le-
Marc. 4. Sepulchrũ. cto? Sepulchrum aliquando dicitur lectulus. vt, In te-
Iob. 17. nebris ſtraui lectulum meum. Lectũ etiam in ſignum,
Monumẽtum. & monumentum perſonæ cuiuſpiam aut rei geſtæ, cõ-
ſeruari ſolere, ex illo diſcimus teſtimonio: Solus quip-
Deut. 3. pe Og Rex Baſan reſtiterat de ſtirpe gigantum. Mon-
ſtratur lectus eius ferreus, qui eſt in Rabath filiorum
Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & qua-
tuor latitudinis, ad menſuram cubiti virilis manus.

TVRRIS LOCVS.

CAP. LVI.

TVRRIS tum ſecuritatis, & præſidij, tum pro-
Præſidium ſpectus, & ornamenti cauſa conſtruitur, ſicut ſcri-
Geneſ. 11. ptum eſt: Faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius
culmen pertingat cælum,& celebremus nomen noſtrũ
antequã diuidamur in vniuerſa terra. &, Cùm reuer-
Indic. 7. Indic. 9. ſus fuero victor in pace, deſtruã turrẽ hanc. &, Ædifi-
cauit turrim in medio eius.& Abimelech audiens viros
Iſai. 5. turris Sichimorum pariter conglobatos. Erat autẽ tur-
2. Paral. 14. ris excelſa in media ciuitate, ad quam confugerant viri,
Pſalm. 121. Geneſ. 35. & mulieres. Et ædificemus ciuitates iſtas,& vallemus
muris, & roboremus turribus. &, Turris fortitudinis à
Prouerb. 17. Notatio. facie inimici. &, Turris fortiſſima nomen Domini. &
Cantic. 7. Hubera mea ſunt turres. Eſt etiam certa locorum nota-
Nehem. 3. Ierem. 31. tio in turribus conſtituta. vt, Fixit tabernaculum trans
turrim gregis. Et vſque ad turrim centum cubitorum
ſanctificauerunt eam, & vſq. ad turrim Hananeel vſq.
ad portam anguli. Et à turre Syenes vſque ad terminos
Cuſtodia Specula. Æthiopiæ. Cuſtodiæ, præſidio, ſpeculæ,& prǣconijs atq.
denuntiationibus opportuna turris eſſe ſolet etiam ex-
tra vrbes conſtructa. vt, Ædificauerunt filij Iſrael excel-
4. Reg. 17. ſa in cunctis vrbibus ſuis à turre cuſtodum vſque ad
ciuitatem munitam. Et ipſe percuſſit Philiſtæos vſque
2. Paral. 27. ad Gazam,& omnes terminos eorum à turre cuſtodum
vſque ad ciuitatem munitam. &, Ioathan ædificauit in
ſaltubus caſtella, & turres. &, Narrate in turribus eius.
Theſaurus THESAVRORVM repoſitorium, ſicut ſcriptum
1. Paral. 27. eſt. Iis autem theſauris, qui erant in vicis,& in turribus,
& in vrbibus, præerat Ionathan filius Oſiæ. Et fiat pax
Pſalm. 121. in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.

AREA LOCVS.

CAP. LVII.

AREA ad frumentum congregandum, & trituran-
Frumentũ. dum paratur: ex quo fit, vt pro fructuum copia vel
inopia hoc nomen vſurpetur. vt, Sicut de areis primitias
ſeparabis: &, Reputetur vobis in oblationẽ primitiuo-
Numer. 15. Numer. 17. rum tam de areis, quàm de torcularibus. &, Quando
Deut. 16. Deut. 15. collegeris de area fruges tuas. Et nõ ligabis os bouis tri-
turantis in area fruges tuas. &, Nocte areã hordei ven-
Ruth. 3. 1. Reg. 23. tilabunt. &, Annuntiauerunt Dauid: Ecce Philiſtijm
oppugnant Ceilam,& diripiunt areas. &, Nunquid cre-
Iob. 39. des illi quoniam ſementem reddat tibi, & aream tuam
Oſe. 9. congreget? &, Area,& torcular nõ paſcent eos. &, Per-
Dormitur. In area. mundabit aream ſuam. In area dormiunt agricolæ tri-
turæ tempore, ſicut ſcriptum eſt. Deſcende in aream,
Ruth. 3. non videat te homo, donec eſum potumque finierit:
quando autem ierit ad dormiendum, &c.

2. Reg. 6. CERTORVM locorum annotationi quoque areæ
Notatio. 2. Reg. 2. nomina deſeruiunt. Poſtquam autem venerunt ad areã
2. Reg. 24. Nachor. &, Erat autem Angelus domini iuxta aream
1. Paral. 13. Areuna Iebuſæi. &, Cùm perueniſſent ad aream Chi-
don. Aliquando area idem quod plantarium eſt. vt,
Nonne cùm tetigerit eam ventus, ſiccabitur, & in areis Ezech. 17.
germinis ſui areſcet? AREA propter conculcatio-
nis frequentiam, & calorem concipit, & humorẽ om- Siccitas.
nem remittit, & ſterili ac tenui puluere abundat, ſic-
ciorque, quàm cæteræ ſoli partes, efficitur, ſicut ſcrip-
tum eſt. Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs,
argentum, & aurum: & redacta quaſi in fauillam Daniel. 2.
æſtiuæ areæ. &, Erunt ſicut puluis raptus ex area. &, Oſe. 13.
Sed & beſtię agri, quaſi area ſitiens imbrem, ſuſpexerunt Ioel. 1.
ad te. Ex hac obſeruatione ſignum Gedeoni factum Iudic. 6.
explicatur de vellere, & area.

TORCVLAR LOCVS.

CAPVT LVIII.

TORCVLAR locus eaſdem ſermonum obſerua-
tiones ſuppeditat, annuoſque vini,& olei prouen- Vinum muſtum.
tus perſæpe indicat, ſicut ſcriptum eſt. vt, Reputetur Numer. 17.
vobis in oblationem tam de areis, quã de torcularibus.
&, Inter aceruos eorum meridiati ſunt, qui calcatis tor- Iob. 24.
cularibus ſitiunt. Et vino torcularia tua redundabunt. Prouerb. 3.
Illud autem temporum perturbationem, & hoſtium
metum indicabat, quòd Gedeon excuteret, & purga- Iudic. 6.
ret frumẽta in torculari. Prǣterea vltionem grauiſſimã, Perturbatio.
magnam & copioſam cædem torcular ex tranſlatione
ſiue allegoria ſignificat. vt, Torcular calcaui ſolus, & de Iſai. 63. Vltio.
gentibus nõ eſt vir mecum. Huius loci allegoria nobis
in commentarijs, Deo dictante, explicabitur. &, Torcu- Ioel. 3.
lar calcauit Dominus virgini filiæ Iudæ. &, Venite & Thren. 1.
deſcendite, quia plenum eſt torcular, exuberant tor-
cularia, quia multiplicata eſt malitia eorum. &, Ipſe
calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Quæ Apocal. 19.
verò in pſalmorum inſcriptionibus Latinis leguntur ſę-
pe Pro torcularibus, non huius argumenti eſt explicare.

SOLARIVM LOCVS.

CAPVT LIX.

SOLARIVM altiſſimus in domo locus, tecti vicẽ ob-
tinet, & ipſe apertus Soli, & nocturnæ auræ expoſi-
tus, vbi quæ exiccari parantur, extendi ſolent; ob eamq.
rem non inter ſecreta, ſed inter aperta cenſetur loca,
ideoque minorem ſuſpitionem facit occultandarum Apertus locus.
ibidem rerum; eaque res prudenter à Rahab ad ex-
ploratores liberandos fuit excogitata: quæ fecit viros Ioſue. 2.
aſcẽdere in ſolarium domus ſuæ, operuitque eos ſtipu-
la lini, quæ ibi erat. Ad ſpectacula etiam commodus
locus eſt, vtpote altus,& liber, vt in templo Dagonis de Iudic. 16. Proſpectus
templo, & ſolario circiter tria milia Samſonẽ ſpectaſſe
commemoratur. Dauid quoque ex ſolario Vriæ vxorẽ 2. Reg. 11.
lauãtem proſpexit. Et quoniam altiſſimus eſt locus, ad Liber locus
ſecreta colloquia commodus eſt, quippe quem nulli
arbitri latere, aut obſeruare poſſint. Ideoq. Samuel de 1. Reg. 8.
diuino conſilio cum Saule in ſolario locutus eſt. Æſtiuo Quies nocturna.
tempore in calida regione, quietis & pernoctationis Refrigeratio.
cauſa, noctu petitur, etiam deambulationi, & auræ ex-
cipiendæ, & apertiſſimẽ agẽdis rebus interdiu idoneus Arcatio
eſt; hyeme autem ſolem accipit, & calidiorem, & libe-
riorem. Sic Saul in ſolario Samuelis dormiuiſſe fertur. 1. Reg. 9.
Dauid in ſolario deambulabat cùm Bathſaba proſpi-
ceret. &, Abſaloni tetenderunt tabernaculum in ſo- 3. Reg. 11.
lario, & ingreſſus eſt ad concubinas patris ſui coram 2. Reg. 16.
vniuerſo Iſrael.

TECTVM LOCVS.

CAP. LX.

TECTVM ædificij poſtrema, & altiſſima atq. aper-
tiſſima pars periculoſis tẽporibus ad propugnandũ
petitur, ſicut ſcriptũ eſt. Erat autẽ turris excelſa in me- Iudic. 9.
dia ciuitate, ad quã cõfugerant viri,& mulieres, & om-
nes principes ciuitatis, &c. Vnde tectorum expugnatio
omne præſidium ſuperatum, & amiſſum ſignificat. vt,

[library stamp]

Quidnam quoque tibi eſt, quia aſcendiſti & tu omnis
Iſai.22. in tecta? Huc & illud pertinet. Super tecta eius, & in
Iſai.15. plateis eius omnis vlulatus.&: Super omnia tecta Moab
Ierem.47. & in plateis omnis planctus. Et in illa hora qui fuerit
Luc.17. in tecto, & vaſa eius in domo, ne deſcendat tollere ea.
Eſt etiam locus patentiſſimus, in quo nihil fiat vel al-
Apertum. tius dicatur, quin audiri viderique poſſit; ſicut ſcriptum
4.Reg.23. eſt. Altaria quoque, quæ erant ſuper tecta cænaculi
Achaz, quæ fecerant reges Iuda. &, Vigilaui & factus
Pſal.101. ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Et eos, qui adorant
Sopho.1. ſuper tecta militiam cæli.&, Quod in aure auditis, præ-
Matth.10. dicate in tecto. TECTORVM fænum, quod & ter-
ræ altitudine careat, & ſoli ventoque expoſitum maxi-
Breuitas mè tentetur, neque inferius, vnde exugat, humorem
Fluxum. habeat, & citò areſcit, & rerum breuem durationem
Pſal.127. ſignificat; ſicut ſcriptũ eſt. Fiant ſicut fænum tectorum,
Iſai.37. quod priuſquam euellatur exaruit. Et facti ſunt, vt her-
ba tectorum, quæ exaruit antequam matureſceret.
Peregri-nus. Paſſer in tecto, peregrinum hoſpitio, & ope carentem,
Pſal.101. atque temporum iniurijs expoſitum refert. Factus
ſum tanquam paſſer ſolitarius in tecto.

LOCORVM PARTES.

CAP. LXI.

CONSEQVENS eſſe videtur, vt quorundam loco-
rum partes, quæ & ipſæ loca ſunt, adeamus; quidq.
ex eiuſmodi locis ad ſermonum ſignificationes expli-
candas peti poſſit, indicemus.

PARIES LOCVS.

PARIES domus pars eſt, quæ & diſtinguendis par-
tibus & tectis, contignationibusque ſuſtinendis, portis,
feneſtris, apertionibusque faciendis, ornamẽtisque ad-
3.Reg.6. dendis paratur. Salomon enim ædificaſſe dicitur tabu-
lata per gyrum in parietibus domus, & oſtium lateris
2.Paral.3. medij in pariete erat domus dextræ. & omnes parietes
templi per gyrum inſculpſit variis celaturis & torno. Et
Ecclef.14. cælauit Cherubim in parietibus. Et in parietibus illius
Ezech.7.& 23.& 41. figens palum ſtatuet caſulam. Et ecce omnis ſimilitudo
reptilium & animalium abominatio & vniuerſa idola
domus Iſrael depicta erant in pariete. Paries mingenti-
bus commodus eſt viris ad turpitudinem occultandam.
Aetas idonea. Quã ob rem velut prouerbiali oratione Hebræis vſur-
patum eſt, mingere ad parietem, ad eam ætatem ſigni-
ficandam, qua turpis & honeſti cognoſcẽdi homo com-
pos iam factus eſt. vt, Non reliquit ex ea mingentem
3.Reg.14.16. ad parietem. Erat etiam locus lepræ in domibus tactis
4.Reg.4. examinandæ & cognoſcendæ, ſicut ſcriptum eſt, Et
Lepræ indicium. cùm viderit in parietibus eius quaſi valliculas pallore
Leuit.14. ſiue rubore deformes. Et ingreſſus Sacerdos viderit re-
Ibidem. uerſam lepram & parietes reſperſos maculis, &c. Ad
Indignatio parietem proſpicere, indignantium, & conſilium, con-
Aegritudo animi ſpectum, ſermonem, colloquiumque alterius aduer-
ſantium, demùm cura maxima affectorũ eſt. Sic enim
3.Reg.21. Achab proijciens ſe in lectum, auertit faciem ſuam ad
parietem, & non comedit panem. Sic etiam Ezechias
conuertit faciem ſuam ad parietem, & orauit Domi-
num. Poſt parietem ſtare, non longè abeſſe ſignificat. vt,
Canti.2. Ipſe ſtat poſt parietem noſtrum reſpiciens poſt cancel-
los, &c. In pariete etiam delubra à gentibus aperiri &
Sapient.13. ſimulachra collocari ſolebant: ſicut ſcriptum eſt, Et fa-
ciet ei dignam habitationem, & in pariete ponens il-
lud. Intra priuatos parietes quicquam agere, arbitris re-
Turbatio motis occultam rem patrantis eſt. vt, Quis me videt?
Eccleſ.23. tenebræ cooperiunt me, & parietes circundant me. Pa-
rietum palpatio aut tactio, cæcum aut luce carentem
Iſai.59. aut perturbato animo arguit: ſicut ſcriptum eſt, Palpa-
Amos.5. uimus ſicut cæci parietẽ, & quomodo ſi quis innitatur
manu ſua in parietem. Sunt etiam plantæ quædam, qui-
Herbarum locus. bus opportunus ad naſcendũ & creſcendũ locus in pa-
3.Reg.4. rietibus eſt. Cuiuſmodi eſt hyſſopus, quæ egreditur de
pariete, de qua etiã Salomon diſputaſſe cõmemoratur.

MACERIES.

PROPRIE nomen hoc murum breuem, vel inter
duo prædia interiectum, vel vni prædio aut vineæ
vel horto circundatum, ſignificat; cuius tamen altitudo
breuior & ſtructura leuiùs confecta ſit. ea vel ſeiungen-
dorum prędiorum, vel infeſta bruta arcendi cauſa com-
paratur, in qua ſolent aues nõnunquam cauernis obla-
tis conquieſcentes ventumque aut ſolem nimium fu-
gere, ſicut ſcriptum eſt: Columba mea in foramini- Cantic.2.
bus petræ, & in cauernis maceriæ oſtende mihi faciem
tuam. Ex tranſlationis autem figura hoc nomen pro
munimento, defenſione, tutela, nonnunquam etiam
pro diſtinctione & variarum partium diſſidio, vſurpatur.
vt, Diruam maceriem eius, & erit in conculcationem. Iſai.5.
&, Dies, vt ædificentur maceriæ tuæ. Et Chriſtus eſt Mich.7.
pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & medium parie- Epheſ.2.
tem maceriæ ſoluens, &c. fecit pacem.

SEPES LOCVS.

SEPES etiam ad eoſdem cum macerie vſus para-
tur; textilis tamen eſt, vel variis duriorum arbuſtorum
& ſpinarum plantis complicata: ſicut ſcriptum eſt, Iter Prouerb.15.
impiorum quaſi ſepes ſpinarum; & vbi non eſt ſepes, di- Eccleſ.36.
ripietur poſſeſſio. Et auferam ſepem eius, & erit in di- Iſai.5.
reptionem. Et qui optimus eſt in eis quaſi paliurus, & Mich.7.
qui rectus quaſi ſpina de ſepe. Eo in loco locuſtæ aliæq.
beſtiolæ commorari ſolent, & venenoſa etiam ſerpen-
tium genera deliteſcere deprehenduntur: ſicut ſcri-
ptum eſt. Qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber. Eccleſ.10.
Paruuli tui quaſi locuſtæ locuſtarum, quæ confidunt in Nahum.3.
ſepibus in die frigoris. Vagorum & diſperſorum atque
inopum commorationes aliquando apud ſepes fiunt, Inopia.
ſicut ſcriptum eſt: Plangite & circuite per ſepes, quo- Ierem.49.
niam Melchom in tranſmigrationem ducetur. &, Exi Luc.14.
in vias & in ſepes, & compelle intrare.

HORTVS LOCVS.

VVLGATISSIMVS horti vſus ad arborum her-
barumque plantationes eſt, quæ tum victus, tum etiam
voluptatis animique cauſa comparantur, ſicut ſcriptum 3.Reg.21.
eſt. Locutus eſt ergo Achab ad Naboth dicens; Da mi-
hi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum. &, Rex Eſther.7.
autem iratus ſurrexit, & de loco cõuiuij intrauit in hor-
tum arboribus conſitum. &, Feci hortos, & pomaria, & Eccleſ.2.
conſeui ea cunctigenis arboribus. &, Regnum cælorum Luc.13.
ſimile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit Ezech.36.
in hortum ſuum. Et terra illa inculta facta eſt, vt hor-
tus voluptatis. &, Quaſi hortus voluptatis terra co- Ioel.2.
ram eo, & poſt eum ſolitudo deſerti. Propter amæni-
tatem, & ſeceſſum, atque etiam propter colloquij com- Seceſſus. Amor
moditatem hortus opportunus amatoribus locus puta-
tur. Id quod myſtico illo, & ſententiarum pleno carmi-
ne Salomon indicabat. Surge Aquilo, & veni Auſter; Cant.4.
perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Et veniat
dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum Cantic.5.
pomorum ſuorum. &, Veni in hortum meum ſponſa
mea, &c. Eiuſdem ſeceſſus commoditas orationi, Oratio.
& contemplationi idoneum locum in hortis efficit. Sic Contemplatio.
enim Ieſum Chriſtum ſæpe in hortum orandi, & pro Iohan.17.
nobis ſupplicandi cauſa ſeceſſiſſe legimus. Sciebat au-
tem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter
Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. Olim ſimu-
lachrorum, & vanorum deorum cultibus horti etiam Idololatria
conſecrati frequentabantur, vnde ex locorum notatio-
ne cultus, ſiue ſuperſtitio potius, à prophetis arguitur. vt, Iſai.1.
Erubeſcitis ſuper hortis, quos elegeratis. &, Qui im- Iſai.65.
molant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres. &, Qui Iſai.66.
ſanctificantur, & mundos ſe putant in hortis. Sepulchra Sepulchrũ
præterea quorundam principũ virorum, & regũ in pri-
uatis hortis conſtructa obſeruauimus. vt, Dormiuit ita- 4.Reg.21.
que Manaſſes cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in horto

Ibidem. domus ſuæ in horto Oſa. Et Amon ſepultus eſt in hor-
to ſuo in horto Oſa. Et in loco, vbi Chriſtus crucifi-
Iohan. 19. xus eſt, erat hortus, & in horto monumentũ nouum; in
quo nondum quiſquã poſitus fuerat. Hortus concluſus
Integritas. integritatem, & ſinceritatem omni peregrino vitio libe-
Cantic. ram myſticè ſignificat. Hortus concluſus ſoror mea, &
Manſio. ſponſa mea hortus concluſus. Hortorũ plantatio, & cul
tura longioris commorationis diuturnæq. manſionis co
Ierem. 29. gitationem indicat. vt, Ædificate domos, & habitate;
Amos. 9. plantate hortos, & comedite fructum eorum. Et illud;
Conuertam captiuitatem populi mei Iſrael, & ædifica-
bunt, &c. & facient hortos, & comedẽt fructus eorum.

VINEA LOCVS.

VINEA locus eſt vitibus conſitus, nõ tam volupta-
tis, quàm fructus, & vtilitatis cauſa comparatus,
Hæreditas qui in fundi & hæreditatis parte cenſetur. cuiuſque
primus poſt diluuiũ ſator & cultor Noe fuit, ſicut ſcrip-
Geneſ. 9. tum eſt. Cœpitque Noe vir agricola exercere terrã, &
plantauit vineam, bibenſque vinum inebriatus eſt. &,
Deut. 7. Terram frumenti, hordei & vinearum. &, Conſide-
Prouerb. 31. rauit agrum, & emit eum: de fructu manuum ſuarum
Eccleſ. 2. plantauit vineam. &, Magnificaui opera mea, ædifica-
1. Cor. 9. ui mihi domos, & plantaui vineas. &, Quis plantat vi-
neam, & de fructu eius non edit? Et vinea erat Naboth
3. Reg. 21. Ieſraelitæ, quæ erat in Ieſrael. Et dixit Achab ad Na-
both, Da mihi vineam tuam, vt faciam hortum ole-
rum &c. Cui reſpondit Naboth, Propitius ſit mihi
Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi.
Illud autem exhæredationem, & miſeram conditionem
2. Eſd. 25. ſignificat: Agros noſtros, & vineas noſtras alij poſſident.
Inſidiæ. VINEÆ oppidis propinquæ eſſe ſolent. Quam ob
rem ad inſidias aliquando parandas exteris opportunæ,
Iudic. 14. oppidaniſque inutiles fuere, ſicut ſcriptum eſt. Cumque
veniſſet ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis ſæ-
Iudic. 21. uus, & rugiens, & occurrit ei. &, Ite latitate in vineis:
cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex mo-
re procedere, exite repente de vineis, & rapite ſingulis
vxores ſingulas. Pullum ad vineam ligare, fructuum co-
Geneſ. 49. piam ſignificat. vt, Ligans ad vineam pullum ſuum, &
ad vitem, ô fili mi, aſinam ſuam. Lauabit in vino ſtolam
ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum. Vinea florens
Ver. veris index eſt, atque futuri fructus prænuntiat ſpem,
Cant. 2. Spes. ſicut ſcriptum eſt. Vineæ florentes dederũt odorem. &,
Cantic. 6. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas;
nam vinea noſtra floruit. &, Deſcendi in hortũ meum,
vt viderem poma conuallium, & aſpicerem, ſi floruiſ-
ſet vinea. Hæc autem ad myſterium etiam reconditum
ſpectant. Vineas non ferens locus, infecundiorẽ, & mi-
Importunitas. nus commodam ad habitãdum regionem arguit; quip-
pe, vt aliâs docuimus, maxima cum ad diuitum, tum
verò ad pauperiorum victum facilem, commoditas in
vinearum, & ficuum fructibus eſt. Ex hoc genere illa
Numer. 20. & alia plurima exempla ſunt: Adduxiſtis nos in locum
iſtum peſſimum, qui ſeri nõ poteſt, neque ficum gignit,
4. Reg. 17. nec vineas. &, Donec veniam & transferam vos in ter-
Iſai. 36. ram ſimilem terræ veſtræ, in terram fructiferam, &
fertilem vini, terramque panis, & vinearum. Vinearum
Manſio. plantationes, & culturæ, ſtabilitatis, & diuturnæ man-
4. Reg. 19. ſionis cogitationem indicant. vt, Tertio anno ſeminate
Pſal. 106. & metite; plantate vineas, & comedite fructum earũ.
&, Seminauerunt agros, & plantauerũt vineas, & fece-
Prouerb. 31. runt fructum natiuitatis. &, Conſiderauit agrum, &
emit illum, & de fructu manuum ſuarum plantauit
Iſai. 36. vineam. Pacem etiam, & ſecuritatem indicat vinearum
Iſai. 65. cultura, & vſus: vt, Comedite vnuſquiſque vineam ſuã.
&, Ædificabunt domos, & plantabunt vineas; & come-
Damnum. dent fructus earum. In agros aut vineas declinare, dam-
Numer. 20. num dare aut nocumentum inferre eſt, ſicut ſcriptum
eſt, Non ibimus per agros, nec per vineas. & rurſus,
Num. 21. Non declinauimus per agros nec per vineas. Vinearum
demolitio aut percuſſio, bellum, depopulationem, &
Vaſtatio. vaſtationem arguit: vt, Percuſſit vineas eorum & fi-
Pſalm. 104. Canti. 2. culneas eorum, &. Capite nobis vulpes paruulas, quæ
demoliuntur vineas. &, Vos enim depaſti eſtis vineam. Iſai. 3.
Et vineam Sabama domini gentium exciderunt flagel- Iſai. 16.
la eius. Et ſuper hoc plorabo in fletu Iazer vineam Sa- Ierem. 5.
bama. & vineam tuam & ficum tuam conteret. Et cor- Oſe. 2.
rumpam vineam eius, & ficum eius. & Vinea confuſa
eſt, & ficus elanguit: & in omnibus vineis erit plan- Ioel. 1.
ctus. In vinea germen deficiens, anni ſterilitatem, & Sterilitas.
penuriam magnam portendit, ſicut ſcriptum eſt. Ficus Habac. 3.
enim non florebit, & nõ erit germẽ in vineis. &, Incre- Malach. 3.
pabo vobis deuorantẽ, & non corrumpet fructũ terræ
veſtræ: nec erit ſterilis vinea in agro. Illa demum
illuſtris, & celebris, multiſque locis frequens vineæ ſi-
gnificatio eſt, qua vineæ nomen pro Iſraelitico populo Iſrael.
vſurpatur: vt, Vineam de Ægypto trãſtuliſti, eieciſti gẽ- Pſalm. 79.
tes, & plantaſti eam. &, Cantabo nunc dilecto meo Eccleſia. Iſai. 5.
canticum patruelis mei ſuper vineam ſuam. &, Cùm Ezech. 17.
germinaſſet, creuit in vineam latiorem, humili ſtatura,
reſpicientibus ramis eius ad eam, & radices eius ſub illa
erant: facta eſt ergo vinea. &, Paſtores multi demo- Ierem. 12.
liti ſunt vineam meam.

ILLVD verò quod apud Iohannem, Theologum
legimus de vinea terræ, mundum mundique homines Mundus.
interpretamur, ea ratione, qua mundus ab eodem Io-
hanne eſt definitus. Mitte falcem tuam, & vindemia Apocal. 14.
botros vineæ terræ; quoniam maturæ ſunt vineæ eius.
& miſit angelus falcem ſuam acutam in terram, &
vindemiauit vineam terræ.

PISCINA LOCVS.

PLVVIARVM aquarum confluentium receptacu-
lum piſcina eſt, arte plerunque parata in ijs locis, quæ
viuentis aquæ penuria laborant: ſicut ſcriptum eſt. Et Eccleſ. 2.
extruxi mihi piſcinas aquarum, vt irrigarem ſyluam li-
gnorum germinantium. &, Reliqua ſermonum Eze- 4. Reg. 20.
chiæ, & quomodo fecerit piſcinam & aquæductum.
&, Congregaſtis aquas piſcinæ inferioris. &, Niniue Iſai. 22.
quaſi piſcina aquarum aquæ eius. Præter eum vſum,
quem aqua præbet, piſcinæ nullus alius obſeruatur, niſi
quantum certorum locorum manifeſtæ notationi indi- Notatio.
candæ piſcinarum nomina appellantur. vt, Ioab filius 2. Reg. 2.
Saruiæ, & pueri Dauid occurrerunt eis iuxta piſcinam
Gabaon. &, Suſpenderunt eum ſuper piſcinam in He- 3. Reg. 22.
bron: ſepelieruntque regem in Samaria, & lauerunt
currum eius in piſcina Samariæ. Piſcina verò illa, in qua Iohan. 5.
languentes aliqui curabantur, non ex naturæ vſu, ſed ex Piſcina ad probaticã.
Dei ſingulari beneficio eam vim obtinebat.

VILLA LOCVS.

VILLA propriè domus in fundo ſita eſt, agrorum,
non ciuitatis iure definita: ſicut ſcriptum eſt. Angaria-
uerunt Simonem Cyrenæum, venientem de villa. &, Marc. 15.
Mortuæ ſunt ranæ de domibus & de villis, & de agris. Exod. 7.
Sæpè autem pro toto prædio nomẽ vſurpatur. vt, Abie- Matth. 22. Prædium.
runt, alius in villam ſuam. &, Venit Ieſus in villam, quę
dicitur Gethſemani. Plerunque verò idem villa in ſa- Matth. 26.
cris libris, quod Latinè pagus, dicitur. vt, Si in villa fue- Leuit. 25.
rit domus, quæ muros non habeat. Et Auoth. i. villas Numer. 32. Pagus.
Iair, & ciuitates, & vllæ earum. Et Aroer & villæ eius. Ioſue. 15.
&, Vſque ad villam, quæ erat abſque muro. Solitudini Iudic. 11. 16. 1. Reg. 5.
& ſeceſſibus commodæ villæ ſunt. vt, Veni dilecte mi, Seceſſus.
egrediamur in agrum, commoremur in villis, &c. Cantic. 7.

PRÆDIVM LOCVS.

PRÆDIVM fundus eſt fructibus ex re ruſtica per-
cipiendis aptus & comparatus: ſicut ſcriptum eſt, Iuxta Iohan. 4.
prædium, quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. &, In locis Actor. 27.
illis erant prædia principis inſulæ nomine Publij.

NAVIS LOCVS.

NAVIS ad nauigandum merceſque aſportandum Mercatura
ædificatur: ſicut ſcriptum eſt, Qui deſcendunt mare in Pſal. 106.
nauibus, facientes operationem in aquis multis. &, Fa- Prouer. 31.
cta eſt quaſi nauis inſtitoris de longè portans panem
ſuum. Ad nauale etiam bellum gerendum, poſtea na- Bellum.
ues in vſu eſſe cœpere: ſicut ſcriptum eſt, Et feci naues 1. Mach. 15.

Piſcatio. Pſal. 116. bellicas. Piſcationi etiam commodæ ſunt: ſicut ſcriptũ
Marc. 1. eſt, Facientes operationem in aquis multis. Et Ieſus vi-
dit Iacobum & Iohannem fratrem eius componentes
retia in naui, erant enim piſcatores. Locus ipſe, hoc eſt,
nauis, per Metonymiam figuram aliquando vſurpatur
Mercatura pro mercatoribus mercibuſque, atque pro ijs, qui naui-
bus vel cõmeatus, vel piſcationis, vel belli cauſa vtun-
Iſai. 2. tur. vt, Dies Domino exercituum ſuper omnes naues
Iſai. 23. Ezech. 26. Tharſis. &, Vlulate naues maris. &, Nunc ſtupebunt
Apocal. 7. naues in die pauoris tui. Et tertia pars nauium interiit.

Cathedra locus.

Cathedra ad ſedendum extructa, muneri &
dignitati adſcribitur. Namque & regibus & præcepto-
Dignitas. ribus atque iudicibus cathedra apponitur, & ijs etiam,
quibus honor exhibetur aut obſeruatio, vt ſuis exem-
1. Reg. 20. plis ordine docebimus. Cùm ſediſſet rex ſuper cathe-
dram ſuam ſecundùm cõſuetudinem. &, Dixiſti, Deus
Ezech. 27. ego ſum, & in cathedra Dei ſedi in corde maris. &,
2. Reg. 23. Dauid ſedens in cathedra ſapientiſſimus princeps. Et
Pſal. 106. in cathedra ſeniorum laudent te. Et in cathedra peſti-
lentiæ non ſedit. Et ſuper cathedram Moyſi ſederunt
Pſal. 1. Scribæ. Honoris autem illa ſunt. Quando procedebam
Iob 29. ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram
mihi. &, Amant autem primos recubitus in cœnis, &
Matth. 23. primas cathedras in ſynagogis. Sunt etiam vendentium
Matth. 21. abaci, quæ cathedræ dicuntur, quales Ieſus Chriſtus
in templo euertit.

Solium locus.

Solium propriè regum eſt, munuſque ipſum, hoc
Regia auctoritas. eſt regiam auctoritatem, & dignitatem ſignificat. ſicut
ſcriptum eſt. Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris
Geneſ. 41. imperium cunctus populus obediet, vno tantum ſolio
regni præcedam te. &, A primogenito Pharaonis, qui
Exod. 7. ſedet in ſolio eius. &, Poſtquam rex ſederit in ſolio re-
Deut. 17. Iob 36. gni ſui. &, Reges in ſolio collocat in perpetuum. Et iu-
Prouerb. 16. ſtitia firmatur ſolium. Dei etiã thronus vt regis magni,
ſolium Latinè à noſtro Interprete dicitur. vt, Quis mihi
Iob. 23. tribuat, vt inueniam illum, & veniam vſque ad ſolium
Iob. 26. eius? &, Qui timet vultum ſolij ſui. &, Vidi Dominum
Iſai. 6. ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum. &, Non
Iſai. 47. eſt ſolium filiæ Chaldæorum.

Thronus locus.

Thronus eiuſdem cum ſolio vſus, regiam quo-
Regia auctoritas. que dignitatem, maieſtatem atque munus ſignifi-
cat. Sic Eglõ de throno ſurrexiſſe dicitur. &, ſicut ſcrip-
Iudic. 3. tum eſt, vt transferatur regnum de domo Saul, & eleue-
2. Reg. 3. tur Thronus Dauid ſuper Iudam & ſuper Iſrael à Dan
vſque ad Beerſebagh. &, Rex autem & thronus eius ſit
2. Reg. 14. Honor. innocens. Illud verò exemplum honoris & ornamenti
3. Reg. 2. eſt. Poſituſque thronus matri regis quæ ſedit ad dex-
teram eius. Ad munus autem illa ſpectant. Sediſti ſu-
Pſalm. 9. Munus regium. per thronum, qui iudicas iuſtitiam. Et ad honorem &
Luc. 22. munus illa: Vt ſedeatis ſuper thronos duodecim iudi-
cantes duodecim tribus Iſrael. Siue Throni ſiue domi-
Coloſſ. 1. nationes. &, Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ
eius, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inue-
niamus. Regiam autem dignitatẽ, muneriſque aucto-
ritatem, & ornamenti honoriſque obſeruantiam, ſimul
omnia ferè exempla, quæ apud Iohannem theologum
Apocal. 4. de throno leguntur, oſtendunt. vt, Cùm darent illa ani-
malia gloriam & honorem, & benedictionem ſedenti
Ibidem. ſuper thronum. &, De throno procedebant fulgura &
voces, & tonitrua, & ſeptem lampades ardentes ante
thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei.

Sedes locus.

Sedes Latinum nomẽ commune magis, latumq;
eſt, quod & ad regum, iudicum & principum virorum
thronum, ſolium & cathedram etiã refertur: ſæpe autẽ
habitationem & ciuitatem, ſiue patriam vniuſcuiuſque
ſignificat; omnibus tamẽ communem ſignificationem
addit ſtabilitatis & firmitudinis cuiuſdam. Horum ex-
empla bina ordine ſubijciemus. Iuſtitia & iudicium Stabilitas Pſalm. 77.
præparatio ſedis tuæ. Illic ſederunt ſedes in iudicio, ſe-
des ſuper domum Dauid. Depoſuit potentes de ſede, Pſalm. 121.
& exaltauit humiles. Cùm ſederit Filius hominis in Luc. 1.
ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper duodecim Matth. 19.
ſedes iudicantes Iſrael. &, Reuertimini ad ſedes ve- Ioſue. 2.
ſtras. &, Cælum eſt ſedes mea, & terra ſcabellum pe- Iſai. 66.
dum meorum.

Mensa locus.

Mensa communi conſuetudine cibi capiendi, & Cibus.
refectionis cauſa paratur, ſicut ſcriptum eſt. Nec non & 2. Paral. 9.
cibaria menſæ eius. &, Requies autem menſæ tuæ Iob. 36.
erit plena pinguedine. &, Paraſti in conſpectu meo Pſal. 77.
menſam aduerſus eos, qui tribulant me. &, Nun-
quid poterit Deus parare menſam in deſerto, aut Cõuiuium
parare menſam populo ſuo? Eſt etiam conuiuijs ſignifi-
candis menſæ nomen idoneum. vt, Iudæi quoque, & Nehem. 5.
magiſtratus centum quinquaginta viri, & qui veniebãt
ad nos de gentibus, quæ in circuitu noſtro ſunt, in men-
ſa mea erant. &, Præponens menſis ſingulos, &c. &, Eſther. 1.
Sapientia propoſuit menſam ſuam. &, Menſæ tuæ Prouerb. 9. Iſai. 27.
repletæ ſunt vomitu, quod ebrietatem ſignificat. Men-
ſæ quoque communicatio & familiariſſimam conſue-
tudinem & vitæ ſocietatem, & eius, cuius menſa eſt, Conſuetudo.
curam erga illos, quibus communicatur, ſignificat. vt,
Tu comedes panem in menſa mea ſemper. &, Me- 2. Reg. 9.
phiboſeth filius domini tui comedet ſemper panem
ſuper menſam meam. &, Porrò Mephiboſeth habita- Ibidem.
bat in Ieruſalem, quia iugiter de menſa regis veſceba-
tur. &, Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu Pſal. 127.
menſæ tuæ. Huiuſmodi conſuetudinis deteſtationem
aut fugam ſiue abalienationem illa indicant. Surrexit 1. Reg. 20.
ergo Ionathas à menſa in ira furoris, & non comedit
in die calendarum ſecunda panem. &, Quòd non co- Eſther 14.
mederim in menſa Aman, nec mihi placuerit con-
uiuium regis. &, Propoſuit Daniel in corde ſuo, ne
pollueretur de menſa regis. Illud ex hac eadem ratio- Daniel. 1. Improbitas.
ne magnam indignitatem improbitatemque prodito-
ris Iudæ arguit. Veruntamen ecce manus tradentis
me mecum eſt in menſa. Sub menſa alicuius come- Luc. 22.
dere, canum propriè eſt: & ſi ad homines referatur, ab- Deſpectio.
iectionem, & contemptum ſignificat maximum. vt,
Catelli comedunt de micis, quæ cadunt de menſa Matth. 15.
dominorum ſuorum. Septuaginta reges, amputatis
manuum ac pedum ſummitatibus, colligebant ſub
menſa mea ciborum reliquias. In ſacris etiam menſæ
vſus numeratur, qua legitimo ritu ornata Deus ad
conſuetudinem hominum inuitatus accedere digna-
tur. Huc ſpectabat illa menſa panibus propoſitionis in- Exod. 25. 26. 30.
ſtructa; cuius præterea alia arcana magis ſignificatio 3. Reg. 7.
fuit ſuo loco, nobis Deo dictante, aperienda. Et illud.
Ipſi accedent ad menſam meam, vt miniſtrent mihi. Ezech. 44.
Huius ſacri prophanationem, & ſuperſtitioſam ac Sacrum.
peruerſam imitationem, illæ ſententiæ ſignificauere.
Qui ponitis fortunæ menſam, & libatis ſuper eam. & Iſai. 65.
quæ de Beli menſa apud Danielem narrantur. &, D. Daniel. 14. 1. Cor. 10.
Paulus, Non poteſtis, inquit, menſæ Domini ſeruire &
menſæ dæmoniorum. Menſæ etiam in plurali com- Communicatio.
municationem illam victus ſignificant, quę Chriſtiano-
rum primorum cura & erogatione pauperibus donaba-
tur; ſicut ſcriptum eſt, Non eſt æquum nos derelinque- Actor. 6. Negotiatio.
re verbum Dei, & miniſtrare menſis. Nummulariorum
publicanorum, & eorum, qui fœnus exercent, menſa
quoque dicitur. Oportebat, inquit, te dare pecuniam Luc. 19.
meam ad menſam, vt ego veniens cum fœnore exige-
rem illam. &, Chriſtus menſas nummulariorũ euertit. Matth. 21.

Arca locus.

Primam, quam legimus, arcam à Noe fabrefa-
ctam nouimus humanarum rerum, & animalium gene- Geneſ. 7.
ra omnia à diluuij aquis cõſeruandi cauſa, eamque ca-
paciſſi-

Geneſ. 7. paciſſimam domus inſtar habentem, quam ſuis parti-
bus aliâs deſcribemus. Hæc, quòd omnium animantiú
generi vitam, reſtitutionem, atque inſtaurationem ex
diuino beneficio effectura eſſet, nomen תיבה obtinuiſſe
videtur. Itaque conſeruationis locus arca illa fuit ar-
cana Chriſti ſignificatione, in quo ſalus & vita omni or-
bi promiſſa & allata fuit. Cuius rei maior & ſublimior
nobis eſt ſermo, quàm vt huius argumenti anguſtijs
capi poſſit. Fuit etiam alterum arcæ genus diuino iuſſu
factæ, quæ magnam quoque ſignificationem habet hu-
mani cordis, in quo diuinę legis fœdus cõſeruari debet.
hæc Hebraico vocabulo ארון dicitur, ad tabularum &
libri legis, atque aliorum diuinorũ beneficiorum mo-
numenta conſeruanda, comparatus locus: quæ ob eam
Exod. 40. rem Arca fœderis appellata eſt. Scriptum eſt enim, Et
poſuit teſtimonium in arca. &, Arca fœderis Domini
Numer. 10. præcedet vos. Illud autem non ex rei ipſius natura &
ingenio, ſed ex diuino beneplacito & conſilio factum
eſt: vt arca hæc, quam dicimus, ſingularis quidam, &
inſignis diuini numinis & prouidentię locus haberetur,
iſque ob eam cauſam ſacer & obſeruandus eſſet, ideo-
Ioſue. 4. que arca fęderis Domini, & arca Domini, & arca ſancti-
ficationis diuinæ dicta eſſet: ſicut ſcriptum eſt. Cumque
Ioſue 6. tranſiſſent omnes, tranſijt & arca Domini. &, Ite & cir-
Repoſitorium. cuite ciuitatem armati, præcedentes arcam Domini.
&, Cùm ſacerdotes ſeptem buccinis clangerent ante
Pſalm. 131. arcam fœderis Domini. &, Exurge Domine in requiem
tuam tu & arca ſanctificationis tuæ. Arca etiã nummis
aut vaſis, rebuſque alijs pretioſis reponendis & cuſto-
diendis, tam in ſacrum, quàm in prophanum vſum
paratur, vnde pro pecunia ipſa & tributis vſurpatur.
1. Eſdr. 1. ſicut ſcriptum eſt. Et vt ædificetur domus Dei ſcili-
cet de arca regis, id eſt, de tributis, quæ dantur in
2. Mach. 4. regione trans flumen. Et cùm exactionem faceret So-
ſtratus, qui arcæ erat præpoſitus.

MOLA.

MOLA ad frumenta molenda paratur, in eoque
Num. 11. loco, vbi mola eſt, molitorem eſſe oportet, qui
molam voluat antiquo more: ſicut ſcriptum eſt, Cir-
Miniſteriũ infimum. cuibat populus, & colligens illud frangebat in mola.
Vnde pro infimo miniſterio accipitur, & ad conditio-
Exod. 11. nem ſeruilem indicandam nomen vſurpatur. vt, A pri-
mogenito Regis vſque ad primogenitum ancillæ, quæ
Iſai. 47. erat in mola. &, Tolle molam & mole farinam, denu-
Matth. 24. da turpitudinem tuam, &c. &, Erunt duæ molentes
in mola; vna aſſumetur, & vna relinquetur. Illud etiam
Ierem. 25. otium, lætitiam & rerum vſum ſignificat, quod legi-
Apocal. 18. mus. Perdam ex eis vocem molæ, & lumen lucernæ.
Et vox molæ non audietur in te amplius.

ALTARE LOCVS.

ALTARIS prima inſtitutio, diuini cultus, & ſacri-
ficij faciendi cauſa cœpta eſt, velut menſa quædam,
ad quam Deus ſupplicibus hominibus propitius futu-
Geneſ. 7. rus inuitaretur, ſicut ſcriptum eſt. Ædificauit autem
Noë altare Domino; & tollens de cunctis pecoribus, &
volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare. Eſt
autem altare ſacer locus & diuinæ maieſtatis index, ſi-
Geneſ. 12. cut ſcriptum eſt. Et ædificauit ibi altare Domino, qui
Geneſ. 22. apparuerat ei. &, Venerunt ad locum quem oſtenderat
Geneſ. 35. ei Deus, in quo ædificauit altare. &, Ædificauit ibi al-
tare, & appellauit nomen loci illius Domus Dei. Præ-
ter victimarum & hoſtiarum vſum, adorationi, & ſup-
plicationi altare deſtinatur. Id enim ſacrificij etiam ge-
2. Paral. 6. nus, atque adeò gratiſſimum Deo eſſe cenſetur. Nam-
que Salomon ſtetit coram altari ex aduerſo vniuerſæ
multitudinis Iſrael, & extendit manus ſuas, &c. &, Hoc
rurſum feciſtis, operiebatis lachrymis altare Domini
& fletu & mugitu. Erat autem altare duplex: alterum
æneum hoſtijs cæſis incendendis conſtructum, alterum
verò aureum thuri ſuffiendo comparatum. vtrumque
magnam futurarum rerum ſignificationem obtinebat.
De altero ſcriptũ eſt: Facies & altare de lignis Sethim, *Exod. 27.*
quod habebit quinque cubitos in longitudine, & toti-
dem in latitudine, &c. De altero verò: Facies quoque *Exod. 30.*
altare ad adolendum thymiama de lignis Sethim ha-
bens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis &c.
Alterum antiqui teſtamenti, alterum noui conditionẽ
ſignificabat. Et fecit altare holocauſti de lignis Sethim *Exod. 37.*
quinque cubitorum per quadrum. &c. Poſuit & altare *Exod. 40.*
aureũ ſub tecto teſtimonij cõtra velum, & adoleuit ſu-
per eo incẽſum aromatũ, ſicut iuſſerat Dominus Moyſi.

Altare miſeris & reis, periculi declinandi cauſa, vt
aſylum, petitur: ſicut ſcriptum eſt. Adonias autem ti- *3. Reg. 1.*
mens Salomonem, tenuit cornu altaris. Aſylum.

Altari appropinquare, familiaritatem cum Deo ſi- Familiaritas cũ Deo
gnificat, ideoque reuerentiæ, & obſeruantiæ exhibi-
tionem ea res poſtulat. ſicut ſcriptum eſt. Facies femi- *Exod. 27.*
nalia linea, vt operiant carnem turpitudinis ſuæ à reni-
bus vſque ad femora, & vtentur eis Aaron & filij eius
quando ingredientur tabernaculũ teſtimonij, vel quã-
do appropinquant ad altare vt miniſtrent. Ad altare
aſcendere, ſacerdotalis dignitatis eſt, munuſque ipſum
ſacerdotum ſignificat: ſicut ſcriptum eſt. Et elegi eum *1. Reg. 2.*
ex omnibus tribubus Iſrael mihi in ſacerdotẽ, vt aſcen-
deret ad altare meũ. Apud altare ſacerdotes quarumdã
hoſtiarum partes certis temporibus comedebant; idq;
etiam ſacerdotale ius declarabat: ſicut ſcriptum eſt. Lo- *Leuit. 10.*
cutuſque eſt Moſes ad Aaron & ad Eleazar & Ithamar
filios eius, qui erant reſidui: Tollite ſacrificium, quod Ius Sacerdotale.
remanſit de oblatione Domini, & comedite illud abſ-
que fermento iuxta altare. &, Neſcitis, quia, qui in ſa- *1. Cor. 9.*
crario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui
altari deſeruiunt, cum altari participant. Altare circũ- Preces.
dabatur vel à choreas ducentibus ſacras, vel preces fun-
dentibus. vt, Lauabo inter innocentes manus meas, & *Pſal. 25.*
circundabo altare tuum, vt audiam vocem laudis tuæ.
Altare quoque ad celeberrima pacta ineunda ſtatui Pacta.
ſolebat; vt nõ modò verbis, ſed rebus etiam ipſis rei ge-
ſtæ memoria excitata & conſeruata duraret. Sic Ioſue
ex Moſis præcepto & inſtituto altare in monte Hebal *Ioſ. 7.*
ædificauit; & mactatis victimis & ſacrificatis, Deute-
ronomium legis ſuper lapides conſcripſit. Porrò au- Monumentum.
tem altaria monumenti perpetui cauſa ſtatuuntur, quæ
religionis communionem, ſacrorumque participationẽ
referant. Nam quibus altaris adeundi ius aliquo in lo-
co eſt, ijſdem eadem religionis profeſſio eſſe oſtenditur.
Ideoque Rubenitę & Gaditæ & dimidia tribus Manaſ- *Ioſue. 22.*
ſe, cùm veniſſent ad tumulos Iordanis in terram Cha-
naan, ædificauerunt iuxta ordinem altare infinitæ ma-
gnitudinis. Extruamus, inquiunt, nobis altare, non in
holocauſta, neque ad victimas offerendas, ſed in teſti-
moniũ inter nos & vos, & ſobolẽ noſtrã veſtramq. pro-
geniem, vt ſeruiamus Domino, & iuris noſtri ſit offer- Sanctitas.
re, &c. Et nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt alta-
ris? Inter veſtibulũ & altare locus ſanctior eſt: & quem
orãtes maiori cũ religione occupabant, quemque pro-
phanare magnum nefas eſſet: ſicut ſcriptum eſt. In- *Ioel. 2.*
ter veſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes miniſtri
Domini, & dicent, &c. &, Ecce in oſtio templi Domini *Ezech. 7.*
inter veſtibulum & altare, quaſi viginti quinque viri,
dorſa habentes contra templum Domini, &c. & Za- *Luc. 11.*
chariam inter altare & ædem occiſum fuiſſe Chriſtus
Iudęis exprobrabat. Ex rei autẽ ipſius abuſu effectum
eſt, vt altaris nomen idololatriã aliquando ſignificet. vt,
Altare, Altare, hæc dicit Dominus, Ecce filius naſcetur
domui Dauid, Ioſias nomen eius; & immolabit ſuper te *3. Reg. 13.*
Sacerdotes excelſorum qui nunc in te thura ſuccen-
dunt. Et cùm vidiſſet Achaz rex altare Damaſci, miſit *4. Reg. 16.*
ad Vriam ſacerdotem exemplar eius. &, Nonne iſte eſt, *4. Reg. 17.*
cuius abſtulit Ezechias excelſa & altaria? &, Quia
multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum. *Oſeæ 7.*

Ara locvs.

Aras perpetuò Latinus noſter interpres eas eſſe vo-
luit, quæ non ex diuino inſtituto aut conſilio, ſed ex
Idololatria corrupto & damnando vani cultus ſtudio ſtructæ eſ-
Exod 34. ſent. vt, Aras eorum deſtrue, confringe ſtatuas lucos-
Iudic. 6. que ſuccide. &, Deſtrues aram Baal patris tui, & ne-
mus, quod circa aram eſt ſuccide. &, Poſuit aram
3. Reg. 16. Baal in templo Baal quod ædificauerat in Samaria. &,
Ierem. 11. Secundum numerum viarum Ieruſalem poſuiſti aras
Ezech. 6. confuſionis, aras ad libandum Baalim. &, Demoliar
Num. 23. aras veſtras. &, Ædifica mihi ſeptem aras, & para toti-
dem vitulos.

Porta locvs.

Porta quamuis aliorum locorum pars quædam
ſit, ipſa tamen in publicis cenſetur locis. ſunt autem
& domus priuatæ & templorum & publicarum ædium
& vrbium portæ, omneſque id commune habent, vt
Aditus. Exitus. aditus & exitus copiam faciant Quamobrem in por-
tarum mentione huiuſmodi verborum, ingredi & egre-
di, vſurpatio eſt frequentiſſima. Sunt præterea & aliæ
Iuriſdictio rationes, quæ in portarum nomine obſeruando appel-
lantur; quarum illa ſubijciemus exempla. Portæ iuriſ-
dictionem & dominium indicant poſſidentis & occu-
Geneſ. 22. pantis vel affectantis. Poſſidebit ſemen tuum portas i-
Geneſ. 24. nimicorum ſuorum. &, Creſcas in mille millia, & poſſi-
Deut 20. deat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum. &, Si
receperit & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui
3. Reg. 37. in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo. &, Si af-
Pſal. 76. flixerit eum inimicus eius portas obſidens. Et diligit
Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob.
Iſai. 22. &, Equites ponent ſedes ſuas in porta. &, Quia deſpe-
Mich. 1. rata eſt plaga eius, tetigit portam populi mei vſque ad
Ieruſalem. Quia deſcendit malum à Domino in por-
Zach. 11. tam Ieruſalem. &, Aperi Libane portas tuas, & come-
dat ignis cedros tuas. Ad huiuſmodi dominium illa ſpe-
1. Reg. 17. ctant: Iſrael & Iuda vociferati ſunt, & perſecuti ſunt
Philiſtæos vſque dum venirent in vallem & vſque ad
portas Accharon. &, Neque ingrediaris portam popu-
Abd. li mei in die ruinæ eorum. Præſidij etiam cauſa portæ
2. Paral. 6. extruuntur & inſtruuntur: quam cùm hoſtis obſidet,
oppidanos in anguſtias conijcit: ſicut ſcriptum eſt. Et
Conſuetudo. hoſtes vaſtis regionibus portas obſederint ciuitatis,
&c. Significat etiam portarum vſus communionem,
Pſal. 117. conſuetudinem & ſocietatem. vt: Aperite mihi portas
iuſtitiæ; & ingreſſus in ea, confitebor Domino Hæc
Cõmunio. porta Domini; & iuſti intrabunt in eam. Intra portas
vel domus vel vrbis eiuſdem eſſe, ad iuris cõmodorum,
& incommodorum communionem & ſocietatem fa-
Exod 20. cit: ſicut ſcriptum eſt. Non facies omne opus tu,
Deut. 25. 14 &c. &, Aduena, qui eſt intra portas tuas. Et omne iu-
mentum tuum & peregrinus, qui eſt intra portas
tuas. &, Peregrino qui eſt intra portas tuas da, vt
Ruth 3. comedat, aut vende ei. &, Scit enim omnis popu-
Excõmunicatio. lus, qui habitat intra portas vrbis meæ, te mulierem
eſſe virtutis. Contrà verò extra portam conſtitui, ex-
Heb. 13. communicationem & deteſtationem ſignificat. Sic au-
tem Chriſtus factus pro nobis maledictio, extra por-
tam, vt D. Paulus adnotat, paſſus eſt. Adnotatur præte-
rea porta vt publicus locus ob ingredientiũ & egredien-
tiũ frequentiã; in quo quicquid geritur, manifeſtũ eſſe
Geneſ. 23. oportet, ſicut ſcriptum eſt. Reſpondítque Ephron
ad Abraham cunctis audientibus, qui ingrediebantur
portas ciuitatis illius. & Confirmatus eſt ager Abrahæ
Cõuentus. in poſſeſſionem, videntibus filijs Heth, & cunctis qui
intrabant portas ciuitatis illius. Conuentus olim com-
munis & incolarum & hoſpitum in portis vrbium fie-
bat, idemque locus celeberrimus habebatur, & mer-
catui & concionibus etiam deputatus erat, ſicut
Iob. 29. ſcriptum eſt. Quando procedebam ad portam ciui-
tatis, & in platea parabant cathedram mihi. &, Vt an-
nuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Pſal. 9.
&, Aduerſum me loquebantur qui ſedebant in porta. Pſalm. 67.
&, Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prouerb. 31.
opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos. 5.
&, Duo modij hordei ſtatere vno, & modius ſimilæ
ſtatere vno cras hoc eodem tempore in porta Samariæ. Iudicia.
Iudicia etiam in portis olim exercebantur, loco &
ciuibus & hoſpitibus cõmodiſſimo. Si iudicum inter Deut. 17.
portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſi- Deut. 22.
gna virginitatis eius ad ſeniores vrbis, qui in porta
ſunt. &, Non confundetur, cùm loquetur inimicis Pſal. 126.
ſuis in porta. &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- Prouerb. 22.
dicabit Dominus cauſam eius.
In porta aut ſuper portam ſedere ſolent proſpicien- Proſpectus Expectatio
tes, & expectatione ſolliciti, aut qui hoſpites curioſè
obſeruant. Sic enim Abſalon mane conſurgens ſtabat 2. Reg. 15.
iuxta introitum portæ in via: & omnem virum qui ha-
bebat negotium, vt veniret ad regis iudicium, vocabat
Abſalon ad ſe, &c. Et ſtetit rex iuxta portam, & egre- 2. Reg. 17.
diebatur populus, &c. &, Dauid ſedebat inter duas Ibidem.
portas; ſpeculator verò erat in faſtigio portæ ſuper mu-
rum. &, Surrexit rex, & ſedit in porta, & omni populo 2. Reg. 19.
nuntiatum eſt, quòd ſederet in porta. Portarum quo-
que nomina ad certas locorum notas indicandas ap- Notatio.
pellatur. vt, Perſecuti ſunt eos aduerſarij de porta vſq. Ioſ. 7.
ad Sabarim. &, Hauſerunt aquam de ciſterna Beth- 4. Reg. 11.
lehem, quæ erat in porta. &, A porta Sabarim vſque 4. Reg. 14.
ad portam anguli. &, Rex Iſrael & rex Iuda ſedebant 2. Paral. 17.
in area iuxta portam Samariæ.
Illud etiam obſeruatum eſt, aras falſis numinibus Idololatria
in portis quoque conſecratas fuiſſe gentium ritu. vt,
Ioſias deſtruxit aras portarum in introitu oſtij Ioſue 4. Reg. 23.
principis ciuitatis, quod erat ad ſiniſtram portæ ciui-
tatis. Portas ponere ſolent, qui ædificiũ abſoluunt, idq.
huiuſmodi oratio ſignificat: In primogenito ſuo funda- Ioſue 6.
mentũ illius iaciat, & in nouiſſimo liberorum ſuorum Abſolutio
portas ponat eius. Sed portæ in hoc loco valuas ipſas ſi- ædificij.
gnificare poſſunt. Portarum frequentia vel ſolitudo vr-
bis aut loci celebritatem vel incelebritatem arguit. vt, Celebritas. Solitudo.
Mærebunt atque lugebunt portæ eius, & deſolata in Iſai. 3.
terra ſedebit. Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt, Ierem. 14.
& obſcuratæ ſunt in terra. & Senes defecerunt de Thren. 5.
portis.
Illa verò, quæ ſubijciemus, obſeruationum genera,
allegoricam magis obtinent ſignificationem; vt portæ
facultatem, cognitionem, compotemque vſum aliquã- Facultas.
do, facilitatemque adeundi aut cognoſcendi ſignificẽt.
vt, Verè non eſt niſi Domus Dei iſta, & porta cæli. &, Geneſ. 27.
Nunquid apertę ſunt tibi portę mortis, & oſtia tenebro- Iob. 37.
ſa vidiſti? &, Portas vultus eius quis aperiet? &, Portæ flu Iob. 41.
uiorum apertæ ſunt, & templum ad ſolum dirutum. &, Nahum. 2.
Aperi Libane portas tuas. Portę verò mortis, & ius mor- Zach. 11.
tis, hoc eſt, quod in homines mors habet, dicitur, & pro-
ximum morti diſcrimen. vt, Qui exaltas me de por- Pſal. 9.
tis mortis. &, Omnem eſcam abominata eſt anima eo-
rum, & appropinquauerunt vſque ad portas mortis.
Porta anguſta, cõtinens, religioſum atq. planè pium Virtus.
vitæ inſtitutum ſignificat; atque, vt vno verbo dicamus,
idem eſt, quod pænitentiæ conſilium certum & fir-
mum: cõtrà verò lata porta, diſſolutam vitæ rationem
& à religionis puritate alienam indicat. Intrate per Matth. 7.
anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt,
quæ ducit ad perditionem. Quàm anguſta porta &
arcta via eſt, quæ ducit ad vitam!

Ostivm locvs.

Ostivm ex eodem Hebraico nomine vertitur,
eaſdemque ſignificandi rationes ſubit. Nam iuriſdi-
ctionem, præſidium, communionem, excommunica-
tionem, conuentum, celebritatem, expectationem,
obſer-

Cuſtodia. obſeruationemque pro variorum verborum adiun-
ctione ſignificat. Cuſtodiæ quoque locus eſt, ſiue regiæ,
4.Reg.12. ſiue aliàs publicæ, ſiue priuatæ: ſicut ſcriptum eſt. Mit-
tebantque in eo Sacerdotes, qui cuſtodiebant oſtia, om-
nem pecuniam, quæ deferebatur in templum Domini.
2.Eſd.11. Et Ianitores Achub & Telmon & fratres eorum, qui
Pſalm.140. cuſtodiebant oſtia centum ſeptuaginta duo. &, Po-
ne Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtan-
tiæ labiis meis.

Oſtium quoq. alicuius petere, idem, quod gratiam,
Familiaritas. amicitiam, familiaritatemque illius expetere, eſt. vt,
Prouerb.7. Beatus homo, qui audit me, & qui vigilat ad fores meas
quotidie, & obſeruat fores oſtij mei. Huc ſpectat illa
tam frequens mentio de oſtio tabernaculi teſtimonij.
Leuit.1. vt, Offeret ad oſtium tabernaculi, adducet ad oſtium
Leuit.4. tabernaculi, applicabis ad oſtium tabernaculi, &c. &
Cùm cœperitis ſtare foris, & pulſare oſtium, dicentes:
Apocal.5. Domine, aperi nobis. &, Qui non intrat per oſtium,
fur eſt. &, Ego ſto ad oſtium. Et Oſtium claudere, eſt
Daniel.14. adeundi facultatem alicui negare. vt, Claude oſtium
Luc.13. & ſigna annulo tuo. ſed illud multò clarius. Cúm-
que intrauerit Paterfamiliàs, & clauſerit oſtium, &c.
Malach.1. Quis eſt in vobis, qui claudat oſtia? & incendat altare
1.Cor.16. meum gratuito? non eſt mihi voluntas in vobis. Con-
Excluſio. 2.Cor.2. trà verò illa exempla ſunt, Oſtium meum viatori pa-
tuit. &, Aperuiſſet hoſtibus oſtium fidei. Cumque ve-
Actor.14. niſſem Troadem propter Euangelium, & oſtium mihi
Apocal.4. apertum eſſet in Domino. &, Oſtium apertum eſt in
cælo. Item clauditur oſtium ei, qui ſecretò, arbitris-
Secretum. Matth.5. que ſemotis, agere quicquam cogitat. vt, Intra cubicu-
lum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum.

LIMEN LOCVS.

LIMEN pars portæ eſt inferior, duobus poſtibus
contenta, quæ viarum excrementa, & pluuias aquas à
domo arcet. Eſt autem notiſſima, omnibusque expo-
ſita & peruia pars, quæ ingredientium pedibus prima
occurrit: ideoque frequentiæ, recordationis, atque ma-
Manifeſtatio. nifeſtationis obtinet ſignificationem. Quam ob rem
in orationibus illis vſurpatur hoc nomen, quæ manife-
ſtam, & frequentem, patentemque loci notam oſten-
Deut.6. dunt: ſicut ſcriptum eſt, Eruntque verba hæc inter
1.Reg.5. oculos tuos, ſcribesque ea in limine & oſtiis domus tuæ.
&, Manus Dagō abſciſę erant ſuper limen in Azoto. Fa-
Exod.12. ſciculumq. hyſſopi tingite in ſāguine, qui eſt in limine.
Ezech.10. Et egreſſa eſt gloria Domini à limine templi, & adora-
Ezech.46. bitur ſuper limen portæ. &, Ericius ſuper limen eius.
Aditus, notatio. Primùm aditum, & certam loci, & rei conſtitutę no-
3.Reg.14. tationem ſignificat huiuſmodi oratio. Cumque ingre-
deretur illa limen domus, puer mortuus eſt. Liminis
Capacitas. menſura, loci capacitatem & proportionem indicat: ſi-
Ezech.40 cut ſcriptum eſt. Et menſus eſt limen portæ calamo
vno latitudinem. & quæ huiuſmodi plurima apud Eze-
chielem ſunt.

FENESTRA LOCVS.

LVCIS admittendæ cauſa præcipuè feneſtra pa-
Lux. Proſpectus ratur, & huic proximus vſus eſt proſpectus cæli & loco-
Geneſ.6. rum ſi altior feneſtra ſit. Ideoque Noë iuſſus eſt fene-
Geneſ.7. ſtram in arca facere: qui aperiens feneſtrā arcæ quam
fecerat, emiſit coruum, qui egrediebatur & reuerteba-
Geneſ.26. tur. &, Abimelech aſpiciens per feneſtram, vidit Iſaac
Ierem.22. iocantem cum Rebecca vxore ſua. &, Qui aperit ſibi
1.Paral.16. feneſtras, & facit laquearia cedrina, &c. Et Michol
Saulis filia proſpiciens per feneſtram, vidit Dauid ſal-
tantem.

IN rebus perturbatis, & magnis periculis, feneſtræ
oſtiorum vſum præbent: ſed perpetuò in ijs, qui per
Exitus. feneſtras egrediuntur, metum; qui verò ingrediuntur,
impetum, audaciam & vim vehementem atque ſubi-
tam arguere licet. Alterius generis exempla ſunt, quòd
Ioſu.2. Rahhab demiſerit exploratores per funem de feneſtra.
& Michol Dauid virum ſuum per feneſtram depoſue- 1.Reg.19.
rit. & Paulus Damaſco per feneſtram demiſſus effu- 2.Cor.11.
gerit. Et illud maximi & conſtantibus viribus animi Trepidatio
argumentum eſt, quod Ioel ait. Per feneſtras cadent, Ioel.2.
& non demolientur. Hoc enim ad alterum genus ex- Ibidem.
emplorum ſpectat. vt, Per feneſtras intrabunt quaſi
fur. Quia ingreſſa eſt mors per feneſtras noſtras, & in- Ierem.9.
greſſa eſt domos noſtras. In feneſtris cantare aues di- Solitudo.
cuntur: quod vbi acciderit, ſolitudinem loci arguit: ſi-
cut ſcriptum eſt. Vox cantantis in feneſtra, coruus in Soph.2.
ſuperliminari. Columbæ quoque in feneſtris gemunt
magis, quàm canunt.

Obliquæ feneſtræ eò parantur, vt lucem cùm ad-
mittant, exterioribus tamen periculis aditum negent,
atque, quo minus, qui extra fuerint, inſpicere poſſint,
impediant: Ideoque Salomon obliquas in templo 3.Reg.6.
feneſtras fecit. Et Ezechiel feneſtras obliquas in thala- Ezech.40.
mis vidit, & in frontibus eorum, qui erant ſupra por- 41.
tam vndique per circuitum.

GAZOPHYLACIVM LOCVS.

IN templi fabrica manſiones quædam fuere, qui-
bus præfectæ certæ perſonæ, conſeruatam ibidem auri,
argenti cęlati, ac rudis omniſque æris generis, lignorum
quoque materiam copioſam, plurimam denique ſu-
pellectilem, templi vſibus idoneam, cuſtodiebant, rectè
& pro rerum natura, & ratione compoſitam. huiuſmo-
di ædium partes Hebraicè לשכות Græcè γαζοφυλάκια di-
cuntur: quæ & ipſarum rerum, quibus inſtructa, aut
perſonarum, quibus commendata erant, nominibus
diſtincta appellantur, vt Gazophylacium veſtium, Ga- 2.Eſd.12.
zophylacium theſaurorum, & Gazophylacia etiam re- 3.Eſd.7
gia, & gazophylacia cantorum. Et introduxi eos in do- Ezech.40.
mum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan filij
Iegedelię hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium Ierem.35.
principum. In his autem gazophylaciis hominum con- Conuétus.
uentus, conſuetudinis, diſputationis, doctrinæ & deli-
berationis cauſa, agebantur: ſicut ſcriptum eſt. Legitque Ierem.36.
Baruch ex volumine ſermones Domini in domo Iere-
miæ in gazophylacio Gamariæ filij Saphan ſcribæ. Por-
rò volumen commendauerunt in gazophylacio Eliſā-
mæ ſcribæ. Et Ieſus multa & grauiſſima verba locutus Iohan.7.
eſt in gazophylacio, docens in templo: & nemo appre-
hendit eum, quia nondum venerat hora eius.

In hunc locum mitti ſolebant, quæ à cultoribus pie-
tatis ergò ad templi ſumptus erogabantur: ſicut ſcri-
ptum eſt. Sedens Ieſus contra gazophylacium, aſpicie- Marc.12.
bat, quomodo turba iactaret æs in gazophylacium, & Munera donatia.
dixit, Amen dico vobis, Quòd vidua hæc pauper plus
omnibus miſit, qui miſerunt in gazophylacium. Porrò
Corbonan idem ferè, quod gazophylacium, vt locus eſt,
ſignificat: at verò non tam loci quàm rationis definitio-
ne explicatur. Eſt enim idem Corbonan, quod oblatio-
num ſiue donariorum ratio certa, hoc eſt, Ea theſauri
pars, quæ ex donariis & oblationibus ad ſacrificiorum
ſumptus faciendos ſeparata eſt.

ALIORVM LOCORVM PRIVATORVM CONSIDERATIO.

CAP. LXII.

HACTENVS de communibus, publicis, & priuatis
diſſeruimus locis: nunc quædā alia ratio indicandā
eſt, quæ locorum priuatorum obſeruationem ſpectat.
Ea autē vel ex loci natura, vel conſuetudine, vel ex diui-
no beneficio & ſingulari aliqua prouidentia, vel ex ho-
minum conſilio, & inſtitutione petenda eſt; vt cùm in
vrbibus, Ieruſalem; in mōtibus, Carmel aut Libanus; in
fluuiis, Euphrates aut Iordanis appellatur. Huiuſmodi
autem quòd latè diffuſa pateat ratio, ex hiſtoriis exacta
petenda eſt, aut ex geographicis narrationibus, quarum
pars nobis, diuino ſuggerente numine, opportuno loco

exponetur; contentis modò quædam tantùm exempla indicandæ rei cauſa propoſuiſſe.

IERVSALEM LOCVS.

IERVSALEM olim dicta Iebus,& Salem, Iebuſæorum regia primùm fuit: ſicut ſcriptum eſt. Statim per- *Iudic. 19. Regia Iebus.* rexit,& venit contra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ieruſalem. &, Iebus, quæ eſt Ieruſalem. &, Iebuſæum *Ioſue. 19.* autem habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iu- *Ioſue. 15.* da delere: habitauitque Iebuſæus cum filiis Iuda in Ieruſalem, vſq. ad præſentem diem. Eadem tandem à Iu- *Regia Iudæ.* dæis victoribus occupata, in regni Iudaici ſolum deſtinata fuit: ſicut ſcriptũ eſt. Oppugnantes ergo filij Iuda *Iudic. 1.* Ieruſalem, ceperunt eam,& percuſſerunt in ore gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem. &, Porrò cùm *1. Reg. 17.* reuerteretur, percuſſo Philiſtæo, Dauid, & ferret caput eius in Ieruſalem. Et in Ieruſalem regnauit Dauid tri- *2. Reg. 6.* ginta tribus annis ſuper omnem Iſrael & Iudam. &, Abiam ſuper Iudam tribus annis regnauit in Ieruſa- *3. Reg. 15.* lem. Et Ioram triginta duorum erat cùm regnare cœpiſſet, & octo annis regnauit in Ieruſalem.

Eccleſiæ caput antiquæ. Deinde etiam religionis & totius antiquæ Eccleſiæ caput eſſe & appellari cœpta eſt, idque vſque ad noui Teſtamenti, & Chriſtianæ Eccleſiæ inſtitutionis initia, obtinuit: ſicut ſcriptum eſt: Reportauerunt ergo Sa- *2. Reg. 12.* doc & Abiathar arcam Dei in Ieruſalem. Et congregati *3. Reg. 7.* ſunt omnes maiores natu Iſrael cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Iſrael ad regem Salomonem in Ieruſalem, vt deferrent arcam fœderis *3. Reg. 11.* Domini à ciuitate Dauid, id eſt de Sion. Et tribum vnã dabo filio tuo, propter Dauid ſeruum meum,& Ieruſalem quam elegi. Hanc ſanctitatem & gloriam obſcu- *3. Reg. 12.* rare conatus Roboá edicto vetabat: Nolite vltrà aſcen- *4. Reg. 17.* dere in Ieruſalem. At verò Ezechias præcepit Iudæ & Ieruſalem: Ante altare hoc adorabitis in Ieruſalem. Hanc autem maieſtatem & religionem profanarunt *2. Paral. 36.* vniuerſi principes Sacerdotum: & populus præuaricati ſunt iniquè iuxta vniuerſas abominationes gentium, & polluerunt domum Domini, quam ſanctificauerat ſibi *2. Paral. 30.* in Ieruſalem. Quam ob rem congregati in Ieruſalem populi multi, vt facerent ſolemnitatẽ azymorum menſe ſecundo, & ſurgentes deſtruxerunt altaria, quæ erant in Ieruſalem, atque vniuerſa, in quibus idolis adolebatur incenſum, ſubuerterunt. Et Ezechielem ſpiritus in- *Ezech. 7.* ter terram & cælum eleuans adduxit in Ieruſalem in viſione Dei iuxta oſtium interius, quod reſpiciebat Aquilonem, vbi erat ſtatutum idolum Zeli ad prouocandam æmulationem. &, Quod ſcelus Iacob? nónne *Miche. 1.* Samaria? & quæ excelſa Iudææ? nónne Ieruſalem? Ob *Sanctitas.* hunc autem in religione principatum, atq. ob expectatæ ſalutis futurum theatrum, Ieruſalem ciuitas ſancta *Matth. 4.* eſt appellata: ſicut ſcriptum eſt. Et aſſumpſit eum dia- *Matth. 27.* bolus in ſanctam ciuitatem. Et multa corpora ſanctorum reſurrexerunt, & venerunt in ſanctam ciuitatem.

Ex conſequenti religionis exercitatione & vſu, ma- *Feſtiuitas.* ximis feſtis celebrandis idoneus locus definiebatur eſſe *4. Reg. 23.* Ieruſalem: ſicut ſcriptum eſt de Phaſe celeberrimo octauo decimo anno regni Ioſiæ Ieroſolymis facto. Sæpiſſimè in Euangelio legimus Ieſum & alios Ieroſolymam ad feſta aſcendiſſe.

Erat etiam Ieruſalem vt regni caput, ita totius Iudææ præſidium & firmitudo ac propugnaculum: quam ob rem illa præcipuè vrbs ab hoſtibus expugnandi cauſa petebatur. ſicut ſcriptum eſt. Miſit autem rex *4. Reg. 17.* Aſſyriorum Tharthan, & Rabſaris, & Rapſacen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida in Ieruſa- *2. Paral. 32.* lem. &, Hæc dicit rex Aſſyriorum, In quo habetis fi- *1. Eſd. 4.* duciam? Sedetis obſeſſi in Ieruſalem. &, Nam & reges fortiſſimi fuerunt in Ieruſalem. &, Deus, venerunt Gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt Ieruſalem in pomorum cuſtodiam. Fuit etiam magna regni gloria Ieruſalem ciuitas. *Eccleſ. 1.* id quod Eccleſiaſtes prædicat. Verba Eccleſiaſtes *Dignitas.* filij Dauid regis Ieruſalem. Et ego Eccleſiaſtes fui rex *Eccleſ. 1.* in Ieruſalem. Et ſupergreſſus ſum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Ieruſalem.

Ex hac annotatione illa exempla amplificantur ex *Ierem. 9.* antitheto & inſperato. Et dabo Ieruſalem in aceruos arenæ, & cubilia draconum.

Aliquando vltra Iudæ nomen, Ieruſalem quoq. men *Iuda & Beniamin.* tio fit ad ſignificandam etiam tribum Beniamin, quæ mediam ferè vrbis partem tenebat. vt, Audite verba *Ierem. 11.* pacti huius, & loquimini ad viros Iuda, & ad habitatores Ieruſalem. Et, Aſcenditq. rex templum Domini, & omnes viri Iuda, vniuerſique qui habitabant in Ieruſalem. Eſt vbi Ieruſalem reliquias omnium tribuum *Iſrael.* Iſraël continere indicetur. vt, Vigilate & cuſtodite, do- *1. Eſdr. 8.* nec appendatis coram principibus Sacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum Iſrael in Ieruſalem.

Ex his rationibus obtinuit, vt omnium Iſraelitarum communis & celeberrimus conuentus haberetur. vt, Vade & clama in auribus Ieruſalem: dicens, Hæc dicit *Ierem. 2.* Dominus, recordatus ſum tui, miſerans adoleſcentiam *Conuẽtus.* tuam, & charitatem deſponſationis tuæ, quando ſecuta es me in deſerto. &, Erudire Ieruſalem, ne fortè re- *Ierem. 6.* cedat anima mea à te. &, Non capit prophetam perire *Luc. 13.* extra Ieruſalem. &, Tu ſolus peregrinus in Ieruſalem, & hæc ignoras? &, Erant in Ieruſalem habitantes Iu- *Luc. 24.* dæi, viri religioſi ex omni natione, quæ ſub cælo eſt. Et *Actor. 2.* ſtans Petrus, dixit, Viri Iudæi & qui habitatis Ieruſa- *Ibidem.* lem vniuerſi. &, Præcipiendo præcepimus vobis, ne *Actor. 5.* doceretis in nomine iſto, & ecce repleſtis Ieruſalem doctrina iſta. &, Multa quoque prodigia & ſigna per *Actor. 2.* Apoſtolos in Ieruſalem fiebant. Idem hic prophetarum præcipuus locus fuit: ſicut ſcriptum eſt. Et in pro- *Ierem. 23.* phetis Ieruſalem vidi ſimilitudinem adulterantium. *Ezech. 13.* &, Prophetæ Iſrael, qui prophetant ad Ieruſalem.

Nonnunquam autem ex tantæ dignitatis & ſanctitatis comparatione euenit, vt res crudeliter aut iniquè facta criminis amplificationem habeat: ſicut ſcriptum eſt. Et propter ſanguinem innoxium, quem effudit, & *4. Reg. 24.* impleuit Ieruſalem cruore innocentum, & ob hanc rem noluit Dominus propitiari. &, Qui poſtquam re- *2. Paral. 25.* ceſſit à Domino, tetenderunt ei inſidias in Ieruſalem.

Illud autem maximè clarum & illuſtre habet nomen Ieruſalem, quòd is locus deſtinatus ad eam rem fuerat, vt ſalutis toto orbi afferendæ atque parandæ, & tan- *Redemptionis locus.* dem efficiendæ, theatrum publicum & patentiſſimum eſſet. Atque ad hanc rationem multa ſacrorum librorum verba pertinent, quorum illa exempla appoſuiſſe ſatis fuerit. Extruxitque aras in domo Domini, de qua *4. Reg. 21.* dixit Dominus, In Ieruſalem ponam nomen meum. Et in templo hoc & in Ieruſalem, quam elegi de cunctis tribubus Iſrael, ponam nomen meum in ſempiternum. &, Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion, *Pſalm. 50.* vt ædificentur muri Ieruſalem. &, Ieruſalem, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum. &, *Pſal. 121.* Rogate quæ ad pacem ſunt Ieruſalem, & abundantia diligentibus te. &, Benedicat tibi Dominus ex Sion, vt *Pſal. 146.* videas bona Ieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ. &, Ædificans Ieruſalem Dominus diſperſiones Iſraelis cõgregabit. &, Lauda Ieruſalem Dominum, lauda Deum *Pſal. 147.* tuum Sion. &, Pulchra es amica mea, ſuauis & decora *Cantic. 6.* ſicut Ieruſalem. &, De Sion exibit Lex, & verbum Do- *Iſai. 2.* mini de Ieruſalem. &, Erit omnis, qui relictus fuerit in *Iſai. 4.* Sion, & reſiduus in Ieruſalem, Sanctus Domini vocabi- *Iſai. 40.* tur. &, Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ieruſalem. &, Primus ad Sion dicet: Ecce adſum, *Iſai. 41.* & Ieruſalem Euangeliſtam dabo. &, Dominus de Sion *Ioel. 3.* rugiet, & de Ieruſalem dabit vocem ſuam. &, Zelatus *Zach. 1.* ſum Ieruſalem & Sion zelo magno. Illa quoque ad hoc pertinent genus: Multa quoque prodigia & ſigna per *Actor. 2.* Apoſtolos in Ieruſalem fiebant.

Illud

prodigia & ſigna per Apoſtolos in Ieruſalem fiebant.
Cæleſtis ciuitas. ILLVD verò magis arcanum, quòd Ieruſalem nomine altera etiam ciuitas regni cælorum regia dicitur,
Zach. 2. de qua frequens in antiquis & nouis libris mentio facta eſt. vt, Abſq. muris habitabitur Ieruſalem. &, Illa autẽ
Galat. 4. quæ ſurſum eſt, Ieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater no-
Heb. 12. ſtra. &, Acceſſiſtis ad Sion montẽ ſanctum & ciuitatem
Apocal. 3. Dei viuentis Ieruſalem cæleſtem. &, Dabo illi nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ieruſalem. &, Ego Iohannes vidi ſanctam ciuitatem Ieruſalem nouam deſcendentem de cælo.

CIVITAS DAVID LOCVS CERTVS.

HVIVS generis eſt illa Ieroſolymorum pars; quæ olim Sionis arx, poſtea à Dauide expugnãte Ciuitas Dauid dicta fuit, ſita in ſupremo Ieroſolymorum monte inter Septentrionem & Occaſum. Hæc Iudæorum regũ curia aulaque fuit, regiæ familiæ domibus frequẽs, totiuſq; loci munitiſſima & firmiſſima pars, ſicut ſcriptũ
2. Reg. 5. eſt. Cepit autẽ Dauid arcẽ Sion, hæc eſt Ciuitas Dauid. Habitauit autem Dauid in arce, & vocauit eam Ciuita-
2. Eſdr. 3. tem Dauid, & ædificauit per gyrum à Mello & intrinſecus. &, Selum filius Chol præter alia ædificauit gra-
2. Eſd. 12. dus, qui deſcendunt de ciuitate Dauid. Et contra eos aſcenderunt in gradibus ciuitatis in aſcenſu muri ſuper domum Dauid. Huc primùm non auſus eſt Dauid
2. Reg. 6. ob religionem & timorem Dei arcam inducere, ne ci-
1. Paral. 11. uitati ſuæ periculum ob aliquam audaciæ ſuſpicionem crearet: ſicut ſcriptum eſt, Et noluit ad ſe diuertere arcam Domini in ciuitatem Dauid. Sed poſtea certus diuinæ tutelæ, & benignitatis, & maioris obſeruantiæ, & cuſtodiæ cauſa, ad ciuitatem ſuam transferens honeſto loco conſtituit, quem arca, quoad templum à Salomone ædificatum eſt, obtinuit: ſicut ſcriptum eſt,
2. Reg. 6. Abiit ergo Dauid, & abduxit arcam de domo Obed-Edom in ciuitatem Dauid cum gaudio. Fecit quoque
2. Paral. 13. Ibidem. ſibi domos in ciuitate Dauid, & ædificauit locum arcæ Dei, tetenditque ibi tabernaculum. &, Cùm veniſſet
2. Paral. 5. arca fœderis Domini ad ciuitatem Dauid, &c. Poſteà autem Salomon congregauit maiores natu Iſrael &
Regiũ ſepulchrum. cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filijs Iſrael in Ieruſalem, vt adducerent arcam fœderis Domini de ciuitate Dauid, quæ eſt Sion. Eſt autem in hac eadem ciuitate omnis regiæ poſteritatis proprium ſepulchrum. In ea namque Dauid & Salomon cum
3. Reg. 2. 11 14. 15. primis, & Roboam, Abiam, Aſa, Ioſaphat, Ioram,
4. Reg. 7. 9. 12. 15. 16. Ochoſias, Ioas, Amaſias, Ioathan, Azarias, Achaz, Eze-
2. Paral. 21. 25. 27. 32. & 34. chias, iacent. Ioiada etiam ſummus Sacerdos, & de regia domo, & de omni Iſrael bene meritus, in ciuitate Dauid honoris cauſa ſepultus eſt.
Notatio. Eſt præterea certa locorum deſcribendorum notatio, quemadmodum in multis aliis vidimus. vt, Ezechias
2. Paral. 32. auertit aquas ſubter ad Occidentem vrbis Dauid. &, Manaſſes ædificauit murum extra ciuitatem Dauid ad
2. Paral. 33. Occidentem Gihon. Aliquando legimus omnem Ie-
Hieruſalẽ. ruſalem vrbẽ, honoris & regiæ dignitatis cauſa, Dauid Ciuitatem appellari. vt, Et renuntiatum eſt viris regis &
1. Mach. 2. exercitui, qui erant in Ieruſalem ciuitate Dauid. Et ce-
1. Mach. 7. ciderunt de Nicanoris exercitu ferè quinque milia viri; & fugerunt in ciuitatem Dauid. Et qui in ciuitate Da-
2. Mach. 14. uid erant in Ieruſalem in arce.
Eſt & alia ciuitas, Dauid olim antiqui & poſtea noui Dauidis Chriſti Ieſu, natalibus & nomine illuſtris, eadẽ
Bethleem. quondam Ephrata & Bethleem dicta: ſicut ſcriptum eſt. Aſcendit autem Ioſeph de Galilæa de ciuitate Na-
Luc. 2. zareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur
Ibidem. Bethlehem. &, Quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus, in ciuitate Dauid.

SION LOCVS CERTVS.

SION in Iebuſæorum regione mons erat Ieruſalem proximus, Hermonis montis ramentum, ipſius Ieruſalem vrbis arcem continens, conſpicuus locus, & qui certam notationem indicare poſſet. Idem poſteà à Dauid occupatus, & ædificiis auctus, Ciuitas Dauid appellari quoque cœpit. Hæc omnia multis ex locis obſeruãtur. vt, Ab Aroer, quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Ar- Deut. 4.
non vſque ad montem Sion, qui eſt Hermon. &, Tunc 3. Reg. 7.
congregati ſunt omnes principes familiarum ad regem Salomonem in Ieruſalem, vt deferrent arcam Domini de Ciuitate Dauid, id eſt de Sion. Locus munitiſſimus Præſidium
& præſidium totius vrbis habitus eſt Sion: ſicut ſcriptũ eſt. Cepit autem Dauid arcem Sion, hæc eſt Ciuitas 2. Reg. 5.
Dauid, & habitauit in arce, & vocauit eam ciuitatem Dauid, & ædificauit per gyrum à Mello & intrinſecus.
&, Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas: Ierem. 4.
Leuate ſignum in Sion. &, Quia erit dies, in qua clamabunt cuſtodes in monte Ephraim, Surgite & aſcendamus in Sion.
Princeps etiam totius ciuitatis pars & habita, & appellata, & Ieruſalem mater dicta eſt. vt, Spreuit te, & 4. Reg. 9.
ſubſannauit te virgo filia Sion. &, Vt annuntiem om- Pſal. 9.
nes laudes tuas in portis filiæ Sion. &, Lætetur mons Vrbis pars princeps
Sion, & exultent filiæ Iudæ. &, Te decet hymnus Pſal. 47.
Deus in Sion. &, Diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob. &, Pro eo, quod eleuatæ Iſai. 3.
ſunt filiæ Sion. Obtinet præterea Sion regiæ ſedis dignitatem & auctoritatem cum religionis annotatione quadam, in eaque ratione venturi Chriſti Regia.
myſterium indicabatur. vt, Ego autem conſtitutus ſum Pſal. 2.
rex ab eo ſuper Sion montem eius. &, Quis dabit ex Pſal. 13.
Sion ſalutare Iſrael? &, Mittat tibi auxilium de ſancto, Pſalm. 47.
& de Sion tueatur te. &, Fundatur exultatione vniuer- Pſalm. 49.
ſæ terræ mons Sion. &, A ſolis ortu vſque ad occaſum ex Sion ſpecies decoris eius.
Ex tantæ dignitatis & obſeruantiæ comparatione grauior fit adnotatio rei indignè geſtæ. vt, Mulieres Thren. 5.
in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iuda.
ILLA demum recondita magis ſignificatio eſt; vt Sion pacis & tranquillitatis noui teſtamenti hominibus afferendæ rationem contineat: atque hæc obſeruatio Fœlicitas
multorum veteris teſtamenti locorum arcanam explicationẽ indicat. Hoc apertè oſtendit D. Paulus. Acceſ- Hebr 12.
ſiſtis ad Sion montem & ciuitatem Dei viuentis. Et vi- Apocal. 14.
di & ecce agnus ſtabat ſuper montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia.

BETHEL LOCVS.

LVZA olim vrbs ad montem ſita, regni caput fuit; cui Iacob poſtea nomen Bethel fecit, idque temporum progreſſu publicè appellatum eſt: ſicut ſcriptum eſt. Appellauitque nomen vrbis Bethel, quæ prius Luza
vocabatur. &, Venit ergo Iacob Luzam, quæ eſt in ter- Geneſ. 27. Geneſ. 35.
ra Canaan, cognomento Bethel. &, Rex Bethel vnus. Ioſue. 11.
&, Solitudo, quæ aſcendit de Iericho ad montem Be- Ioſue. 16.
thel. &, Poſſeſſio autem eorum, & habitatio Bethel 1. Paral. 7.
cum filiabus ſuis.
Vſurpatur autem nomen Bethel ad certam locorum
deſcriptionem. vt, Et inde tranſgrediens ad montem, Geneſ. 12.
qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum. &, Reuerſus per iter, quò venerat, à meridie Geneſ. 13.
in Bethel. Et eodem tempore mortua eſt Debora nu- Geneſ. 35.
trix Rebeccæ, & ſepulta eſt ad radices Bethel. Cumque mitteret Ioſue de Iericho viros contra Hai, quæ Ioſ. 7.
eſt iuxta Bethauen ad orientalem plagam oppidi Bethel. &, Sedebat ſub palma, quæ nomine illius voca- Iudic. 4.
batur inter Rama, & Bethel. FVIT etiam religioſus locus ex monumento beneficij diuini, & oraculorum ac promiſſorum, quibus Iacob vſus fuerat: ſicut ſcriptum eſt. Appellauitque nomen vrbis Bethel, Geneſ. 27.
quæ prius Luza vocabatur: vouit etiam votum dicens, &c. &, Ego ſum Deus Bethel vbi vnxiſti lapidem, & Geneſ. 31.
vouiſti votum mihi. &, Inuenient te ibi tres viri aſcendentes ad Deum in Bethel. Poſtea verò ſuperſtitione 1. Reg. 10.
à Ieroboa-

à Ieroboamo inducta, locus infamis & execrandus euaſit. *3. Reg. 12.* Namque Ieroboam poſuit vnum vitulum in Bethel, & alterum in Dan; & factum eſt verbum hoc in peccatum. &, Aſcẽdens altare, ſimiliter fecit in Bethel, vt immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat. &, Aſcendit ſuper altare, quod extruxerat in Bethel, quinta decima die menſis octaui, *3. Reg. 13.* quem finxerat de corde ſuo. Cumq. audiſſet rex ſermonẽ hominis Dei, quẽ inclamauerat contra altare Bethel. Hanc ſuperſtitionẽ crebra & vehementi execratione prophetæ exagitant. vt, *Ierem. 47.* Et confundetur Moab à Chamos, ſicut confuſa eſt domus Iſrael à Bethel. &, *Oſe. 10.* Sic fecit vobis Bethel à facie malitiæ nequitiarum veſtrarum. &, *Amos. 3.* Cùm cœpero viſitare ſuper præuaricationes Iſrael, ſuper eum viſitabo & ſuper altaria Bethel. &, Venite ad Bethel, & impiè agite. *Amos. 4.* & Nolite quærere Bethel, & in Galgala nolite intrare.

GALAAD LOCVS CERTVS.

IN Cananæorum finibus Orientem verſus mons eſt longus & magnus, à ſeptentrione in meridiem procurrens, qui Iſmaelitarũ regionẽ à Cananæis dirimit. Huic nomen à Iacob & Laban ſocero, fœdus amicitiæ confirmantibus, *Geneſ. 31.* factũ eſt Hebraicè גלעד & Syriace יגר שהדותא, hoc eſt, cumulus teſtis, ſiue teſtimonij, vt in primo Moſis narratur libro.

VSVS nominis ad certam locorũ & finium deſcri- *Notatio.* ptionem adnotandam frequentior eſt, & ad itineris etiã rationem conſtituendam appellatur. *Iter.* Nam cum mons altus ſit & conſpicuus, facilè ab iter agẽtibus vtrimque proſpicitur: *Geneſ. 31.* ſicut ſcriptum eſt. Cumque abijſſet tam ipſe quàm omnia quæ iuris ſui erant, & amne tranſmiſſo pergeret contra montẽ Galaad. *Geneſ. 37.* &, Laban aſſumptis fratribus comprehendit eum in monte Galaad. Et ſedentes vt comederent panem, viderunt viatores Iſmaelitas venire de Galaad. *Iudic. 7.* Et Receſſerunt de monte Galaad, & reuerſi ſunt ex populo viginti duo millia virorum. *Terminus Orientalis.* In Iſraelitica terra Orientalem terminum continet Galaad: ſicut ſcriptũ eſt, *4. Reg. 10.* Percuſſitque Hazael omnes terminos Iſrael à Iordane contra oriẽtalem plagam omnem terram Galaad, &c. &, *Ezech. 47.* Porro plaga orientalis de medio Aram, & de medio Damaſci, & de medio Galaad. *Paſtiones.* Eſt locus paſtionibus abundans, ſicut ſcriptum eſt. *Numer. 32.* Filij autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis infinita ſubſtantia. Cumque vidiſſent Iazer & Galad aptas animalibus alendis, &c.

EX ea re effectum eſt, vt Rubenitis & Gaaditis Manaſſe filijs ad habitãdum conceſſa fuerit, ſicut ſcriptum eſt: Si tranſierint filij Ruben & filij Gad vobiſcum Iordanem omnes armati coram Domino, & vobis fuerit terra ſubiecta, date eis Galaad in poſſeſſionem. Porrò filij Machir filij Manaſſe perrexerunt in Galaad, & vaſtauerunt eam interfecto Amorrhæo habitatore eius. Dedit ergo Moyſes terram Galaad Machir filio Manaſſe, qui habitauit in ea. Et terram poſſedimus tempore illo ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon, *Tribus duę cum dimidia.* vſque ad mediam partem montis Galaad: & ciuitates illius dedimus Ruben & Gad. Reliquam partem Galaad & omnem Baſan regni Og tradidi mediæ tribui Manaſſe. *Iudic. 5.* Hinc adeò euenit, vt Galaad pro ipſis habitatoribus vſurpetur. vt, Galaad trans Iordanem quieſcebat. *Iudic. 10.* &, Dixerunt principes Galaad ſinguli ad proximos ſuos, Qui primus ex nobis cõtra filios Amon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad. *Pſal. 59.* &, Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſe. *Iudic. 10.* Fuit etiam illuſtris locus, ob natales Iair Galaaditæ, qui poſt Tholam Iſraeli viginti duobus annis præfuit, habens triginta filios ſedentes ſuper triginta pullos aſinarum, & principes triginta ciuitatum, quæ ex nomine eius ſunt appellatæ Auothlair vſque ad præſentem diem in terra Galaad.

Medicamenta. In illo loco arbores & plantæ creſcunt, ex quibus reſinæ & alij fructus ad medicam materiam leguntur: vt ſcriptum eſt, *Geneſ. 37.* Viderũt Iſmaëlitas viatores venientes de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & reſinam & ſtacten in Aegyptum. &, Nunquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? *Ierem. 7.* &, Galaad, tu mihi caput Libani. *Ierem. 22.* &, Aſcende in Galaad, & tolle reſinam virgo filia Aegypti: *Ierem. 46.* fruſtra multiplicabis medicamina, ſanitas non erit tibi.

GALAAD MYSTICE.

GALAAD pulcherrimus mons, qui Libani caput dicitur; *Regnum Iuda.* regnumque opulentum ſignificat & proſperum: cuiuſmodi fuit regnum Iudæ, inter duodecim tribus, S. S. E. Hæc dicit Dominus, Galaad tu mihi Libani caput, *Ierem. 22.* ſi non poſuero te in ſolitudinem, vrbes inhabitabiles.

CHARMEL LOCVS.

CHARMEL regio montana eſt, & Libani ramentum, quæ habitatoribus ſuis nomẽ communicat, regno olim integro illuſtris: ſicut ſcriptum eſt, Rex Iachanan Charmeli vnus. *Ioſue. 22.* hæc poſteà in ſortem ceſſit tribui Iuda. *Ioſu. 15.* Maon & Charmel & Ziph, &c. &, Aſcendite in Charmelum. *1. Reg. 19.*

LOCVS eſt nemoribus, ſyluis, paſcuis atq; vallibus frequens, in quo maxima pecorum armentorumque copia alebatur, aliiſque huiuſmodi plantarum & agrorum commoditatibus illuſtris. Quam ob rem in his generibus rerum indicandis nomen Charmeli vſurpatur. *Paſtio. Fertilitas.* vt, Erat autem vir quiſpiam in ſolitudine Maon, & poſſeſſio eius in Charmelo, *1. Reg. 25.* & homo ille magnus nimis; erantque ei oues tria milia. &, Caput tuum, vt Charmelus. *Cantic. 7.* &, Paſcetur Charmelus & Baſan &, *Ierem. 50.* Ablata eſt lætitia, & exultatio de Charmelo, & de terra Moab. *Amos. 1.* &, Exiccatus eſt vertex Charmeli: & infirmatus eſt Baſan & Charmelus. *Nahum. 1.* Hic locus illuſtris redditus eſt rebus ab Helia pro religione expianda geſtis, qui electus eſſe ab illo ob eam rem cenſetur, quòd propter lucorum & ſyluarum copiam multis templis in vanorum deorum cultum frequens eſſet: ſicut ſcriptum eſt. Veruntamen mittite & congregate ad me vniuerſum Iſrael in montem Charmeli, *3. Reg. 17.* & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetaſque lucorum quadringentos. Hoc etiam loco idem Helias aliquandiu hæſit, *4. Reg. 2.* ibidem à Sunamitide repertus: cuius filium à morte excitauit. *4. Reg. 14.*

IDEM Charmeli nomẽ commune eſt earum regionũ, quæ vineis hortiſq. frequentes ſunt. vt, Gloria ſaltus eius, *Iſaie. 10.* & Charmeli eius ab anima vſque ad carnẽ conſumetur. &, Cõuertetur Libanus in Charmel, & Charmel in ſaltum reputabitur. *Iſai. 29. & 32.* &, Erit deſertum in Charmel, & Charmel in ſaltum. &, Vineas quoque habuit & vinitores in montibus & in Charmelo. *2. Paral. 26.* Eſt enim nomen à כֶּרֶם deductum, idem quod Latinis vinetum, ſignificans. Namque כֶּרֶם vinea Hebraicè eſt.

BASAN LOCVS CERTVS.

IN Moabitarum parte regio fuit Baſan dicta, regno nomen dare ſatis idonea, paſtionum commoditate & ruſticarum plantarum magnitudine, copia & laude celebris. quam ab Ogho rege bello expugnatam Rubenitæ & Gaditæ pecuariæ rei deditiſſimi occuparũt. *Numer. 32.* Eam olim terram Gigantum appellatam fuiſſe Moyſes teſtatur. *Deut. 31.* Appellatur autem nomen ad certam locorum indicationem. *Num. 21.* *Notatio.* vt, Verteruntque ſe, & aſcenderunt per viam Baſan. &, *Ioſ. 13.* A Mahhanaim vniuerſam Baſan: & A Saphat in Baſan. &, Poſſederunt terram à finibus Baſan. *1. Paral. 5.* Aliquando verò & arborum ruſticarum commendatione, *Arbores.* & paſtionum illuſtri mentione in ſermonem inducitur. *Deut. 32.* *Paſtiones.* vt, Cum adipe arietum & agnorum filiorum Baſan. &, *Ibidem.* Dan catulus leonis fluet largiter de Baſan. &, *Iſai. 2.* Super omnes quercus Baſan. &, Factus eſt Saron ſicut deſertũ. *Iſai. 33.* &, Concuſſa eſt Baſan & Charmelus. *Ierem. 50.* &, Paſcetur Charmelus & Baſan in mõte Ephraim. &, Quercus de Baſan dolauerunt in remos tuos. *Ezech. 27.* &, Vlulate quercus Baſan, quia ſucciſus eſt ſaltus munitus. *Zech. 11.*

BAS-

BASSAN.

Copia. Fœcũditas BASSAN rerum abundantiam, fœcunditatem &
Ierem. 50. copiam, in loco, certam ſignificat, ex Metonymia: vt,
Mich. 7. Reducam Iſrael ad habitaculũ ſuum. Et paſcetur Charmelus & Baſſan. Et in medio Charmeli paſcentur Baſ-
Malach. 1. ſan & Galaad iuxta dies antiquos. Et infirmatus eſt Baſſan.

LIBANVS LOCVS CERTVS.

LIBANVS mons in Syria eſt altiſſimus, longeque conſpicuus, à vertice perpetuis niuibus cãdenti nomen habens, ab Occaſu in Ortũ procurrit, Iſraeliſque regionem à Syria Damaſci diuidit. Oſtiũ habet apud Emath vrbem, quo à Syria in Paleſtinam venitur, perpetuò virentum arborum & odoratiſſimarum plantarum laude
Deut. 1. inſignis, ſicut ſcriptum eſt. Et iuxta littus maris terram Chananæorum, & Libani vſque ad fluuium magnum
Deut. 3. Euphratem. &, Tranſibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem iſtum egregium
Ierem. 17. & Libanum. &, Nunquid deficere poteſt petra agri
Terminus nix Libani? Quod verò ad loci attinet rationes, Libanus certis terminis adnotandis & deſcribendis appel-
Deut. 11. Ioſue. 1. latur. vt, A deſerto & à Libano & à flumine magno
Ioſue 11. Euphrate. &, Per planitiem Libani ſubter montem Hermon. &, Omnium qui habitabant in monte Liba-
Ioſu. 13. no vſque ad aquas Maſerephoth.

Cedri. CEDRORVM optimarum aliarumque arborũ copiam plurimam ad ædificiorum materias & aliarum rerum vſus ſuppeditat, ideoque his nominibus inſignis locus eſt: ſicut ſcriptum eſt. Et diſputauit Salomon ſu-
3. Reg. 4. per lignis à cedro, quæ eſt in Libano, vſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete. &, Carduus Libani mi-
4. Reg. 14. ſit ad cedrum, quæ eſt in Libano, dicens. Et tranſierunt
2. Paral. 7. beſtiæ ſaltus quæ ſunt in Libano, & cõculcauerunt carduum. Sed & ligna cedrina mittite mihi, & arceutina
Pſal. 71. & pinea de Libano. &, Superextolletur ſuper Libanum
Pſal. 103. fructus eius. &, Saturabũtur ligna campi, & cedri Liba-
Pſalm. 91. ni, quas plantauit. &, Iuſtus vt palma florebit, & ſicut cedrus Libani multiplicabitur. Fiſtula & cinamonum
Cantic. 4. cum vniuerſis lignis Libani. &, Contriſtatus eſt ſuper
Ezech. 31. eum Libanus, & omnia ligna agri cõcuſſa ſunt. Et odor
Oſe. 14. Nahum. 1. eius vt Libani. &, Charmelus & flos Libani elanguit.

Amænitas LOCVS etiam hic propter amænitatem ad ſeceſſus
3. Reg. 4. expetitus fuit. Namque Salomon ædificauit domum
3. Reg. 9. ſaltus Libani. Et hanc ob cauſam ſcriptum eſt in ſimi-
Cantic. 5. litudinibus arcanis, ſpecies eius vt Libani.

AD hanc autẽ rationem cætera loca ex geographicis deſcriptionibus peti, atque obſeruari operæ pretium fuerit.

DE RERVM COMPOSITARVM PRIMA RATIONE ET SERMONIS obſeruatione, CAP. LXIII.

LOCORVM diſtinctionem rerum ipſarum definitio & natura proximè conſequitur; in quo genere primas terra obtinet, plurimarum rerũ antiquiſſima parẽs, varijs & multiplicibus aucta ſuccis, quibus plurimorum mixtiones generum efficiũtur, quamobrem à Deo ארץ appellata eſt, quod nomen ex fæcunditate & vtilitate inditum videtur. Nam perpetuo ארץ vocabulum in ea ſignificatione vſurpatur, quæ ad commodam hominum animaliumque aliorum habitationem referri poſſit, quando ante huius virtutis & efficacitatis facultatem יבשה hoc eſt, arens ſiue arida vo-
Geneſ. 1. cabatur, ſicut ſcriptum eſt: Appareat arida. & factum eſt ita & vocauit Deus aridam ארץ pro quo verbo Latini Interpretes terram vertunt nomine etiam iiſdem literis inuerſis tamẽ conſtãte. Idẽ enim eſt ARETZ ex pũcto z ex duplici litera y quod TERA inuerſo modo pronũtiatũ. Ad terræ igitur naturã definiẽdã, atque ab aridæ ſterilitate diſtinguendam, prima lapidum mineralium metallorumque genera adhibita ſunt, quorum naturas & rationes aliàs, Deo docente, explicabimus: nunc ſuſceptum propoſitum tenentes comparationũ ſimilitudinumque vſus ad ſermonem inductos oſtendere pergemus.

PETRA.
CAP. LXIIII.

PETRA pars in terra eſt duriſſima, quæ velut in corpore toto oſſis vicem obtinet, cuius etiam partes ad vſum aliquem exciſæ, aut ſua ſponte decidẽtes, aut aliàs ſeparatæ non propriè petræ, ſed lapides dicuntur. Petra namque ea dicitur, quæ corpore terræ hæret, aut quæ maxima, & firmiſſima cũ ſit, partes aliquot ſui ad alios vſus communicare poteſt. Itaque Petra totus aliquis locus ſaxoſus, aut rupibus firmiſſimis frequens, & rupes ipſæ ſcopulique in mari ſiti dicuntur. vt, En ego ſtabo tibi ſuper petram Horeb; & percuties petram, & exibit Exod. 17.
ex ea aqua. &, Ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam. &, In ſpelunca pe- Exod. 33.
træ Ethan. Et ſedebant in Petra Remon. &, Abſcon- Iudic. 15. Iudic. 20.
derunt ſe in ſpeluncis, & in abditis, & in petris quoque, 1. Reg. 13.
& in antris.

PROPTER loci firmitudinem & difficilem acceſſum ſignificare ſolet præſidium, & perfugium tutiſſi- Præſidium
mum maximè expoſitione aliqua nomini adiuncta. vt, In petra exaltauit me. Et ſtatuit ſupra petram pedes Pſalm. 26.
meos. &, Lepuſculus plebs inualida, qui collocat in Pſalm. 39.
petra cubile ſuum. &, Ingredere petram, & abſconde- Prouerb. 30. Iſai. 2.
re. &, Fige in petra tabernaculum tibi. Iſai. 22.

DVRVM & crudele mortis genus ad petram alliſis Crudelitas
infertur. vt, Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos Pſalm. 136.
ad petram. &, Abſorpti ſunt iũcti petræ iudices eorum.
Pater etiam, & primus familiæ cuiuſpiam parens, au- Pater.
ctorque, petræ nomine ſignificatur. Namque ex eodem cæteri domus lapides, hoc eſt, filij & poſteritas omnis deducitur. Appellatur autem familia ipſa, & genus Hebraico nomine בית Domus; filij verò BANIM dicuntur, quaſi Abnim lapides. Igitur rectè etiam primus familiæ parens Petra vocatur. vt, Attendite ad petram, vnde exciſi eſtis. Attendite, inquit, ad Abra- Pſal. 51.
ham patrem veſtrum. Duritiesc ordis aut morum difficultas ex petræ & lapidis adducta ſimilitudine aptè arguitur. vt, Indurauerunt facies ſuas ſupra petram. Et Ierem. 5.
aliud cecidit ſupra petram, &c. Luc. 7.

Firmitudinem quoque conſtantiamque nullis ho- Firmitas
minum viribus, aut hoſtis artibus vincendam, petrę nomen multis locis ſignificat. vt, Similis eſt viro prudẽti, qui ædificauit domum ſuam ſupra petram. &, Ecce Matth. 7.
pono in Sion lapidem offenſionis & petram ſcandali. &, 1. Pet. 2.
Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccle- Matth. 16.
ſiam meam.

LAPIS.

LAPIS aut ex naturæ nobilitate & pulchritudine, aut ex magnitudine & breuitate ſpectatus, variam in ſermonibus obtinet ſignificationem. Namque viliſſimi in eo genere ſunt, qui fundæ aptantur. atque ita Deſpectus
rem vel perſonam nullius vel pretij vel momenti ſignificant. vt, Et deuorabunt & ſubijcient lapidibus fun- Zach. 9.
dæ. &, In ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ. hîc teli Iob. 49.
genus aliàs nocentiſſimum ſignificat.

Contrà verò lapides ſancti, vel lapides coronæ, vel Precioſũ
ſeparationis, vtilem, charam, & cuius rationem haberi oporteat, ſignificant rem. vt, Quia lapides ſancti ele- Zach. 9.
uabuntur ſuper terram eius. &, Quia placuerunt ſer- Pſal. 101.
uis tuis lapides eius. & Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij.

Lapis angularis vel anguli vel fundamenti eſt, cui Thren. 4.
omnis ædificij ſtructura innititur, vel compages ligatur. Huiuſmodi autem imagine Chriſtus Eccleſiæ caput, & vtriuſque populi pontifex, & conciliator indicatur. vt, Et non tollent de te lapidem in angulum, nec lapidem in fundamenta. &, Ecce lapis, quem Ierem. 51. Zach. 3.

Chriſtus dedi coram Ieſu, ſuper lapidem vnum ſeptem ocu-
Iſai. 27. li ſunt, &, Ecce mittam in fundamentis Sion lapi-
dem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fun
Pſalm. 117. damento fundatum. &, Lapidem quem reprobaue-
runt ædificantes; hic factus eſt in caput anguli. Idem
Dani. 2. Chriſtus lapis de mõte abſciſſus eſt, qui ſtatuam Nabu-
1. Pet. 2. chodonoſori viſam percuſſit: qui idem à Petro lapis
viuus dicitur. Pro materiæ parte ad ædificationem
Ezech. 26. firmiſſima & neceſſaria vſurpatur. Et domos tuas præ-
Amos. 5. claras ſubuertent, & lapides tuos, & ligna tua. Et do-
mos quadro lapide ædificabimus.

Simulacra. Nonnunquam vana illa & nullius vſus falſorum
deorum ſimulachra, quæ à Gentibus colebantur, per ir-
Iſai. 37. riſionem lapides dicuntur. vt, Non enim erant dij, ſed
lignum, & lapis, & comminuerunt eos. & dicentes la-
Ierem. 2. pidi, Tu me genuiſti. &, Mæchata eſt cum lapide &
Ierem. 3. Ezech. 20. ligno. &, Erimus ſicut gentes & ſicut cognationes ter-
ræ, vt colamus ligna & lapides.

Vaſtatio. Lapidum cumulus, vel aceruus, vaſtationem & ſoli-
tudinem, neglectamque ſignificat habitationem: vt, Et
Mich. 1. ponam Samariam quaſi aceruum lapidum in agro cùm
plantatur vinea, & detraham in valle lapides eius. Huc
Marc 13. illud pertinet: Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui
Durities. non deſtruatur. Ex ſimilitudine verò quadam quo-
rundam hominũ difficillima, & improbiſſima ingenia,
contumaxque proteruitas, lapidi duritie comparari ſo-
Iob. 41. let: vt, Cor eius indurabitur tanquam lapis. &, Aufe-
Ezech. 11. ram cor lapideum de carne veſtra. Valde autem arcana
hæc ratio eſt. Non abſimilem rationem illud exem-
Luc. 11. plum obtinet. Si petierit panem filius, nunquid lapi-
dem dabit illi? Vbi lapidis nomen inutile aut etiam
Inutile importunum & difficillimum negotium beneficij loco
Negotium exhibitum ſignificat. Lapis etiam ponderoſus nego-
tium maximum & inſuperabile ſuſcipientibus indicat:
Zachar. 12. vt, Et erit in die illa, ponam Ieruſalem lapidem oneris
cunctis populis. Hic etiam illud ſpectat, quod à Iere-
Thren. 3. mia ſcriptum eſt, Cõcluſit vias meas lapidibus quadris.

Innumerabile. Lapilli numerum innumerabilem & copiam indi-
Iſai. 47. cant maximam: Et fuiſſet ſtirps vteri tui vt lapilli maris.

Lapillus etiam rem aut perſonam ſolidiorem, cuiuſq.
Amos. 9. ratio habenda ſit, ſignificat. vt, Concutiam in omnibus
gentibus domum Iſrael, ſicut concutitur in cribro, &
non cadet lapillus ſuper terram.

Porrò lapides in quodam ſupplicij genere ſumendo
Deteſtatio vſurpati, deteſtationem & excommunicationem eius,
qui pœnas luit, ſignificant, vehementemque & publi-
cam indignationem totius populi ſtudio & opera vlci-
Deut. 17. ſcẽdam. vt, Educes virum aut mulierem, quę ſcelus per-
petrarũt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruetur.
Deut. 22. &, Eijcient eum extra fores domus patris ſui, & lapidi-
bus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur; quo-
niam fecit nefas in Iſrael: & auferes, inquit, malum de
medio tui.

Saxvm duræ, grauis & difficilis rei ſymbolum eſt,
Prouerb. 27. Moleſti. s. s. e. Graue eſt ſaxum & oneroſa arena; ſed ira ſtulti
vtroque grauior.

Lapis pretiosvs gemma.

In lapidum natura illud quoque genus eſt, quod
colore, ſplendore, perſpicuitate & firmitudine, deinde
etiam raritate commendatur: cuius variæ ſpecies pro
colorum & ſplendoris atque duritiæ rationibus enume-
Præſtantia rantur, omnes tamen in vniuerſum præſtantiam quan-
dam virtutis animorum, eamque illuſtrem, conſpi-
Iſai. 54. cuam, nitidam & perpetuam ſignificant. vt, Ecce ego
ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te ſap-
phiris, & ponam Iaſpidem propugnacula tua, & por-
tas tuas in lapides ſculptos, & omnes terminos tuos in
lapides deſiderabiles vniuerſos filios tuos doctos à Do-
1. Cor. 3. mino. Si quis autẽ ſuperædificat ſuper fundamentum,
Apocal. 21. hoc, aurum & lapidem pretioſum. Et fundamẽta muri
ciuitatis omni lapide pretioſo ornata. &, Gemma gra- Prouerb. 17.
tiſſima expectatio præſtolantis.

Rem quoque pretioſam magnæque æſtimationis his Aeſtimatio Prouer. 2.
nominibus ſæpiſſimè ſacri auctores indicant. vt, Et au- Dignitas.
rum & multitudo gemmarum: vas autem pretioſum
labia ſcientiæ. Sicut qui mittit lapidem in aceruũ Mer- Prouer. 26.
curij; ita qui tribuit inſipienti honorem. &, Merces au- Apocal. 17.
ri & argenti & lapidis pretioſi & margaritæ.

Margaritæ.

Margaritæ arcana & pretioſa atque ſapientiæ Conſilium ſapiens.
plena conſilia & documẽta ſignificant, s. s. e. Nec mit- Matth. 7.
tatis margaritas ante porcos, ne fortè conculcent eas.

FONS, SCATVRIGO.
CAP. LXV.

Fontes etiam, flumina & lacus, quamuis è mari
producantur, ad terræ tamen vſum & efficientiam
propiùs pertinent. Neque verò de ijs generibus, vt loca
ſunt, ſed vt naturam virtutemque propriam habent,
iam agimus, quemadmodum ſimilitudines & allegoriæ
tranſlationesque petantur. Fontis enim nomen ad vir- Virtutis
tutis magnæ initium, & caput certum ſignificandum Caput.
vſurpatur. vt, Me reliquerunt fontem aquæ viuæ. &,
Rupti ſunt fontes abyſſi. Quãquam & hoc ſimplici etiã Ierem. 2. Geneſ. 7.
ſignificatione dicitur, tamẽ capita & ſcaturigines aqua-
rum indicat maximas. Illud autem elegantiſſimè dici-
tur, Apud te eſt fons vitæ. &, Benedicite Deo Domino Pſal. 36.
de fontibus Iſrael. Hîc parentes familiarum ſignifican- Pſalm. 67.
tur. &, Lex ſapientiæ fons vitæ. &, Timor Domini fons Prouerb. 13.
vitæ. Et haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluato- Prouerb. 14. Iſai. 12.
ris. & quæcunque ferè in hanc ſententiam ab Iſaia pro-
feruntur, in quibus Chriſtiani Euangelij virtus indica-
tur. Et illud, Fons de domo Domini egrediebatur. Et Ioel. 3.
in die illa erit fons patens. &, Siccatus eſt fons ſangui- Zach. 13. Abundantia.
nis eius. Abundantiam copiamque perpetuam fons Marc. 5.
quoq. ſignificat. vt: Deriuentur fontes tui foras. &, Ve- Prouerb. 5.
niet vt fons meſſis tua. &, Torrens redundans fons ſa- Prouerb. 6. Prouerb. 17.
pientiæ. &, Fons hortorum. &, Quis dabit oculis meis Cantic. 4.
fontem lachrymarum? &, Fiet in eo fons aquæ viuæ ſa- Ierem. 9. Ioan. 4.
lientis in vitã æternam. &, Dabo ei de fonte aquæ vitæ. Apocal. 21.

Fons aqua carens inutilis hominis imaginem refert: Inutile. 2. Pet. 2.
ſicut ſcriptum eſt, Hi ſunt fontes ſine aqua. Sic etiam
fons turbatus iuris & æquitatis peruerſitatem ſignificat: Prouerb. 25.
ſicut ſcriptum eſt, Fõs turbatus pede, & vena corrupta,
iuſtus cadens coram impio. Eadem & fontis & ſcaturi-
ginis ratio atq. obſeruatio eſt. Fontem paruum Eſther Eſth. 10.
neptem ſuam Mardochæus interpretatus eſt.

Flvvivs, flvmen.

Perpetva obſeruatione fluuijs & fluminibus Copia.
abundantia & copia indeficiens adſcribitur, in quam-
cunque rationem ſiue commodi ſiue incommodi ſer-
mo dirigatur. Namque Iſaias aquas fluminis fortes ipſe Iſai. 7.
magnum exercitum interpretatus eſt. Et ad gentem
expectantem & conculcatam, cuius diripuerunt flu- Iſai. 17.
mina terram eius. &, Fluuius ſubuertit fundamentum Iob. 22.
eius. Et flumina non operient te. Et flumen circunde- Iſai. 43. Ione. 2.
dit me. &, Illiſum eſt flumen domui illi. Commodo- Cõmodũ.
rum autem rationem illa exempla habent. Ponam in Ioſue. 6. Iſaia. 43.
inuio flumina. Et flumina tua arefaciam. &, Facta fuiſ- Iſai. 44.
ſet ſicut flumen pax tua. Et faciam alueos fluminum Iſai. 47.
alueos. Namque hæc commodorum ſubductionem
minantur. vt, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Ezech. 30.

Fluminum profunda arcanas & hominũ mentibus
ignotas rationes ſignificant: ſicut ſcriptum eſt, Profun- Iob. 27.
da quoque fluuiorum ſcrutatus eſt: & abſcondita in
lucem produxit.

METALLA.
CAP. LXVI.

Terræ etiam partes metalla ſunt in mõtibus ple-
rumque concepta & inuenta: ſicut ſcriptum eſt. Deut. 7.
Et de montibus eius æris metalla fodiuntur.

METALLA.

METALLA impuros & improbos homines : ar-
gentum puros : aurum verò puriſſimos : atque con-
Varij homi num mores ſlatorium vas calamitates & afflictiones ſignificat, qui-
bus huiuſmodi varij examinantur homines, s. s. E. Fili
Ezech. 22. hominis, verſa eſt mihi domus Iſraël in ſcoriam; omnes
iſti æs, & ſtánum, & ferrum, & plumbum in medio for-
nacis; & ſcoria argenti facti ſunt &c.

AVRVM.

PRIMVM in metallis locum aurum obtinet, vt na-
turæ puritate, ſplendore & duratione præſtantiſſimum,
ſimulque ignis & mallei atque artis omnis in ipſo exer-
cendæ patientiſſimum, in quo genere aliud alij etiam
Geneſ. 2. præſtat. Namque Hauilæ aurum vt optimum celebra-
Daniel. 2. Præſtantia. tur, & præcipuam quamque rem ſignificat. vt, Huius
ſtatuæ caput ex auro.

Habet autem ſignificationes cum ex vſu, tum ex
Diuitiæ. naturę præſtantia petitas. Ex vſu enim auri nomen pre-
tioſam pecuniæ & diuitiarum partem ſignificat, & pro
Geneſ. 13. diuitijs omnibus præcipuè vſurpatur. vt, Erat autem di-
ues valde in poſſeſſione auri & argenti. &, Dominus
Geneſ. 24. Numer. 24. benedixit domino meo valde, magnificatuſque eſt, &
dedit illi boues & argentum & aurum. &, Si dederit
Iob. 3. mihi Balac plenam domum ſuam argenti & auri. &,
Cum principibus, qui poſſident aurum. &, In multa
ſubſtantia reuertimini ad ſedes veſtras cum argento, &
auro, &c. Summa autem & pretioſiſſima diuitiarum
ratio auro cum gẽmis coniũcto definitur: ſicut ſcriptũ
Prouerb. 20. eſt. Eſt aurum & multitudo gemmarum. &, Deſidera-
Pſalm. 18. bilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum.

Animorum autem ſpectatam, & multis periculis ex-
Virtus. Iob. 23. aminatam virtutem, aurum ſignificat. vt, Probauit me
Prouerb. 17. quaſi aurum. &, Sicut igne probatur argentum & au-
rum. &, Quomodo probatur in fornace aurũ, ſic pro-
batur homo ore laudantis. Huc illa magis etiam arca-
Cantic. 5. na pertinent. Caput eius aurum optimum. &, Pro ære
Iſai. 60. Eccleſ. 50. afferam aurum. &, Quaſi vas auri ſolidum. Et quod
ad virtutem diuina gratia adiutam referendum eſt ex-
emplum. Quomodo obſcuratum eſt aurum. &, Cola-
Thren. 4. Malach. 3. bit eos quaſi aurum. Noui verò teſtamẽti rationes om-
nes, multo illis veteris legis rebus perfectiores, nomine
Exod. 25. & appellatione auri, in Exodo, Leuiticoque indicantur.
Apocal. 3. vt, Facies propitiatoriũ de auro puriſſimo, & thuribu-
Apocal. 21. la & Cherubim. &, Suadebo tibi emere à me aurũ. &,
Imperfectio. Ciuitas erat aurum, & platea ciuitatis aurum mundiſ-
ſimum. Aliquando naturam terream, imperfectam,
Pſal. 113. omni anima & ſpiritu carentem, ſignificat aurum. vt,
Iſai. 12. Iſai. 30. Simulachra gentium argentũ & aurum. &, Simulachra
Oſe. 2. auri ſui. &, Veſtimentum conflatilis auri tui. & Aurum
quæ fecerunt ſibi Baal.

Pretium terrenum. Nonnunquam pro maximo quidem pretio, ſed ter-
reno tamen, & corruptibili, atque hominum facultati-
1. Pet. 1. bus non denegato, aurum accipitur: vt, Nõ corruptibi-
libus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra
conuerſatione, &c.

ARGENTVM.

EANDEM ferè cum auro & vſus & ſignificationis
rationem argentum obtinet, niſi quantum & materia
copioſius & pretio vilius eſt, tamen in diuitiarum defi-
Diuitiæ. nitionem cum primis vocatur. vt, Qui replent domos
Iob. 3. ſuas argento. Et negotiatio auri & argenti aliquando
Felicitas. Prouerb. 3. omnem felicitatis cumulum indicat. vt, Erit omnipo-
Iob. 22. tens contra hoſtes tuos, & argentum coaceruabit tibi.

Probitatis etiam & laudabilis virtutis imaginem ar-
Prouerb. 10. Probitas. gentum refert. vt, Argentum electum lingua iuſti. &,
Prouerb. 25. Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſſi-
mũ. Expectatamque virtutem & probatam ſignificat.
Prouerb. 17. Virtus probata. vt, Sicut igne probatur argentum, &c. ita corda pro-
bat Dominus.

ÆS AVRICALCHVM.

Æs vilius argento metallum, multis tamen vaſorum
inſtrumentorum vſibus aptiſſimum, & ſplendoris ac
munditiæ facultate commendabile: ſi enim coletur, &
purgetur diligenter, nõ ingratè ſplendet. Harũ rerum Vſus.
ſumma illo loco indicatur. Tubal Caim fuit malleator Geneſ. 4.
& faber in cuncta opera æris & ferri. &, De montibus Deut. 7.
eius æris metalla fodiuntur. Habet autem ſuam in ma-
teria præſtantiam & ad vſus tum elegantiam, tum
etiam durationem, ſicut ſcriptum eſt. Pro lignis æs, Iſai. 60.
& pro lapidibus ferrum afferam. Præterea in
omni metallorum genere ærea inſtrumenta vel flatu Sonus.
vel pulſatione optimum ſonum & clariſſimum conten-
tiſſimumque reddunt: ſicut ſcriptum eſt, Vox eius qua- Ierem. 46.
ſi æris ſonabit. &, Propterea cor meum ad Moab, qua-
ſi tibia æris reſonabit. Morum præterea duritiem & dif- Ierem. 47. Moroſitas.
ficultatem maximam æris nomen in comparationibus
vel ſimilitudinibus appellatũ arguit. vt, Frons tua ærea. Iſai. 47.

Firmitudinem quoque, ſoliditatem & conſtantiam Firmitudo.
ſignificat æs, eoque nomine in ſermones inducitur. vt,
Dedi te in murum æreum ſuper omnem terram. Sic Ierem. 1.
etiam in Apocalypſi: Et pedes eius ſimiles aurichalco. Apoc. 1.

Æs pro pecunia vel moneta minori vſurpari tandẽ
cœptum eſt Græci & Latini ſermonis imitatione. vt, Moneta.
Neque in zona tuleritis æs. &, Vidit Chriſtus viduã Marc. 6.
pauperem in gazophylacium mittentem æra minuta Luc. 21.
duo. &, Idem in templo nummulariorum euerſis Iohan. 2.
menſis effudit æs.

Æs ſonãs, vanam mentem, & à virtutis ſtudio & ex-
ercitatione alienã, ſermonis tantùm honeſti ambitioſe Inanitas.
iactantem, apud Paulum ſignificat. vt, Factus ſum velut 1. Cor. 13.
æs ſonans aut cymbalum tinniens.

FERRVM.

AT verò in hoc genere commodiſſimum, & ad
multos vſus idoneum, ferrum eſſe cenſetur, ad iuuan-
das vitæ neceſſarias artes præcipuè commendatum, niſi
ab vſu illo feriendi & occidendi ad perniciẽ etiam fuiſ-
ſet tranſlatum. Huius emolliendi & ad vſus comparan-
di auctor primus Tubal-Caim fuit: ita fit, vt interdum Geneſ. 4.
in commendatis, nonnunquam in improbatis rationi-
bus ferri mentio inducatur. Mitte, inquit Salomon, 2. Paral. 2.
mihi virum eruditum, qui ſciat operari in argẽto, ære,
& ferro. Arma autem & gladij, aliaque incidendi Inſtrumẽta Arma.
inſtrumenta, quòd ex ferro conficiantur, à materia fer-
rum dicuntur. vt, Si quis ferro percuſſerit. &, Ferrum Num. 35.
nunquam aſcendit in caput meum. &, Armabitur fer- Iudic. 16. Iob. 41.
ro & ligno. Et reputabit quaſi paleas ferrum. Ferrum
pertranſijt animam eius. &, Vinctos in mendicitate Pſalm. 104. Pſalm. 106.
& ferro.

Duriſſimum verò & inſuperabile rei alicuius, aut per- Difficultas.
ſonæ ingenium, ferri ſimilitudine exprimitur. vt, Dabo Leuit. 26.
cælũ deſuper ſicut ferrũ; hoc eſt, non blandũ, nec be-
nignum, aut ad opportunorũ commodorum vſum ef- Deut. 27.
ficax. &, Ponet iugum ferreum ſuper ceruicem tuã, 3. Reg. 22.
donec te conterat. &, Fecitque quoque ſibi Sedecias
filius Chanaana cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Domi- Iſai. 47.
nus, His ventilabis Syriã donec deleas eã. &, Neruus Ezech. 4.
ferreus ceruix tua. &, Sumes tibi ſartaginem ferream, Mich. 21. Pſal. 2.
& pones eam in murum ferreum. &, Cornu tuum po-
nam ferreum. Et reges eos in virga ferrea.

CHALYBS.

CHALYBS fortitudinẽ & robur maximum, indi- Fortitudo.
cat. vt, Ecce quatuor quadrigæ egredientes ẽ medio Zach. 6.
duorum montium, & montes ærei. Hebraicum no-
men* chalybem ſignificat.

PLVMBVM.

Ex grauiſſimarum pulueris partium cõcretione alia
etiã terræ fætura gignitur, Latinis plumbum, Hebræis
verò עופרת dicta, quo nomine & materia ipſa & graui-
tas indicatur atque vilitas: ſignificat enim nomen pul-
uerem pulueriʐantem ſiue puluerem puluereſcentem,
idque in fœminino genere, propterea quòd ea natura

vilis ſit & fœminea, nullis vſibus habilis, præterquam ad
Eccl. 22. ponderandum, implendum, & obſtruẽdum, quod pro-
prie pulueris eſt: ſicut ſcriptũ eſt. Super plumbum quid
Grauitas. grauabitur? Quibus ex rationibus ſermones induci ſo-
Obſtructio lent, qui vel pondus & grauitatẽ maximã vel obſtructio-
nem, & cõgeſtionem ſignificant. vt, Submerſi ſunt quaſi
Exod. 15. plumbũ in aquis vehementibus. &, Plumbi lamina vel
Iob. 19. celte ſculpantur in ſilice. Hoc in loco obſtructio &
tenacitas indicatur. Et plumbum in medio fornacis,
Ezech. 22. ſcoria argenti facti ſunt. namque hoc genus maximè ex
metallis omnibus in cineres tandem & pulueres redigi-
tur, ſi nimium igni excoquatur.

Correptio diuina. Solet etiam ſignificare plumbum diuinarum corre-
ctionum grauitatem, quæ hominibus ad expurgandas
ſcelerum ſordes inferuntur. Namque argento repur-
Ierem. 6. gando plumbum additur: ſicut ſcriptum eſt. In igne cõ-
Immobilitas. ſumptum eſt plumbum. Grauitatis autem maximæ
& immobilitatis argumentum fuit Zachariæ, quòd
mulieri in amphora ſedenti plumbi talentũ in os iniici
Zach. 5. oſtenderetur, atque ita interpretatus eſt angelus. vt,
Ædificetur ei domus in terra Sanaar, & ſtabiliatur &
ponatur ſuper baſim ſuam.

SCORIA.

SORDIDISSIMA in omni metallorum natura,
& ad omnem vſum ineptiſſima pars, ſunt ſcoriæ, quæ
recrementa cæterorum eſſe videntur, nec verè in terrã,
ſed in ſterilem quamdam & ineptam materiam refe-
Vilitas. Sordes. runtur. Quam ob rem viliſſimum, inutile & ſordidiſſi-
mum ingenium, vitæque rationem impuriſſimam, &
Deo penitus improbandam, ſignificat nomen ad arcani
Iſai. 1. ſermonis rationem vſurpatum. vt, Argentum tuum
Ezech. 22. verſum eſt in ſcoriã. Et fili hominis, verſa eſt mihi do-
Iſai 1. mus Iſrael in ſcoriam. & Excoquã ad purũ ſcoriã tuam.

SVLPHVR.

CALIDISSIMVM omnium terræ excremento-
rum eſt ſulphur ex pinguioribus pulueris ſudoribus &
ignea vi concretum, quod à calore facillimum incen-
dium, à materia verò grauiſſimum teterrimũque odo-
rem ſortitur, neque verò ſemel incẽſum extingui facilè
Pœnæ graues. poteſt. Igitur in grauiſſimis & præſentiſſimis atque ce-
lerrimis magnorũ & deteſtandorum ſcelerũ pœnis re-
petendis ſulphur adhibetur: vt in Sodomæ & vicinarũ
Geneſ. 19. vrbiũ exemplo videmus, in quo pluit ſulphur & ignem
à Domino. &, Videntes plagas terræ illius & infirmita-
Deut. 29. tes, quibus eam afflixerit Dominus ſulphure & Solis ar-
dore comburens, ita vt non ſeratur neque virens ali-
quid germinet. & dicent omnes gentes, Quare ſic fe-
Perpetua punitio. cit Dominus terræ huic? quæ hæc eſt ira furoris eius
immenſa? Igitur ſulphuris vis nõ modò præſentem ani-
maduerſionem, ſed perpetuam & nunquam reſtituẽ-
dam perditionem affert & ſignificat. vt, Aſpergatur in
Iob. 17. tabernaculo eius ſulphur. &, Ignis & ſulphur & ſpiri-
Pſalm. 10. tus procellarum pars calicis eorum. Et humus eius
erit ſulphur. Atque ad damnatorum in inferno pœnas
grauiſſimas & æternas indicandas D. Iohãnes Sulphur
Apocal. 14. quoq. adnotauit. Bibet de vino iræ Dei, quod mixtum
eſt mero in calice iræ ipſius. &, Cruciabitur igne & ſul-
phure in conſpectu angelorum ſanctorum ante conſpe-
ctum agni; & fumus tormentorum eorum aſcendet in
ſæcula ſæculorum.

SAL.

IN hoc verò terræ ſuccorum genere bonum eſt ſal,
quandiu nec nimis additũ, nec infatuatum eſt. Namq.
Marc. 9. vtrumq. extremum vitioſitatẽ arguit & infert magnã.
Etenim quæ olim fertiliſſima & amœniſſima fuerat ter-
ra, nunc mare ſalis facta omnium regionũ ſteriliſſima &
Geneſ. 14. infeliciſſima eſt, æternumque diuinæ vltionis monu-
mentum perpetuo & craſſiſſimo ſale conſeruat. Idẽ ve-
rò ſal ſi euanuerit, in quo ſalietur? ad nihilum valet vl-
trà niſi vt mittatur foras & conculcetur. Igitur ſal
Vaſtatio. immodicè additum, ſterilitatem & vaſtationem per-
Iudic. 9. petuam ſignificat. Sic Abimelech Sichimam à ſe de-
bellatam demolitus, ſale conſperſit, & ſcriptum etiã eſt; *Soph. 2.*
Filij Amon quaſi Ghomorrha erunt, ſiccitas ſpinarum
& aceruus ſalis. Contrà verò ſal opportunè inductum, *Suauitas.*
ſuauitatem, iucunditatem & pacem ſignificat, eam-
que conſeruatam, & nulla iniuriæ aut malitiæ fraudiſq.
corruptione admixtam; præterea facilem ac placidã, & *Placidi mores.*
& commodam officioſamque vitæ conſuetudinem &
communionem: ſicut ſcriptum eſt. Habete in vobis ſal, *Marc. 9.*
& pacem habete inter vos. &, Sermo veſter ſit ſale con- *Coloſſ. 4. Num. 19.*
ditus. Hinc illa frequens mentio de pacto ſalis. *2. Paral. 13.*

Virtutem etiam quandam eximiã ſignificat ſal, qua *Virtus.*
rebus condiendis ſapor & iucunditas, præterea etiam
firmitudo quædam & à corruptione defendens vis, &
gratia affertur. vt, Aut poterit comedi inſulſum, quod *Iob. 6.*
nõ eſt ſale conditum? Ex hac ſimilitudine illi admiran-
dæ atque arcanæ euangelici myſterij virtuti nomẽ ſalis
inditum eſt. vt, Vos eſtis ſal terræ. Et omnis victima ſa- *Matth. 5.*
le ſalietur.

Sal aliquando deſolationem, vaſtitatem, locique ſte-
rilitatem ſignificat. vt, Omnes hi conuenerunt in vallẽ *Sterilitas. Geneſ. 14.*
ſiluestrem, quæ nunc eſt mare ſalis. &, Abimelech ce- *Iudic. 9.*
pit vrbẽ, interfectis habitatoribus eius, ipſaque deſtru-
cta ita vt ſal in ea diſpergeret. &, Siccitas & ſpinæ, & *Sophon. 2. Gloria.*
aceruus ſalis. Aliquando guſtum, gratiam, commodita- *Probatio.*
temque ſignificat. vt, Quidquid obtuleris, ſale condia- *Leuit. 2.*
tur: & non auferas ſal fœderis Domini tui. &, Vos *Matth. 5.*
eſtis ſal terræ, &c.

Significat etiam incorruptibilitatem, condimentum *Incorruptio.*
& conſeruationem à corruptione alienam. vt, Pactum *Perpetuitas*
ſalis eſt ſempiternum. &, Num ignoratis, quòd Domi- *Num. 18.*
nus Deus Iſrael dederit Dauid regnum ſuper Iſrael in *2. Paral. 13.*
ſempiternum ipſi & filijs eius pactum ſalis?

IGNIS.

CAP. LXVII.

Ex terræ quoque viſceribus naturæ quædam oriun-
tur; quæ ſi non ex ipſius terrę ſubſtãtia eſſe, tamen in ea
fieri, gigni, conſeruari, & ad eandem redire conſpiciũ-
tur: cuiuſmodi ſunt ignis, fumus, ſpiritus ſiue exhala-
tio, quæ nec aquis adeo familiaria neque natiua ſunt.
Ignem enim mare nec concipit, nec continet; calorem
verò à ſubiecta & vicina terra & à ſolis virtute accipit.
Spiritus quanquam mari ſuperuolitet, tamen in ipſo
aquarum corpore non continetur. In terra autem va-
rij & multiplices abundanteſque ſpiritus ſentiuntur.
Quam ob rem omnia hæc genera ad terram referen-
da eſſe in præſenti ſermone cenſuimus, aliàs commo-
dius & plenius naturarum huiuſmodi rationes di-
ſſerturi, ſtudia noſtra probante Deo.
Neque verò hoc loco de elementali igni agimus, quem
antiqui ſub Lunæ orbe collocabant, ſed de eo tantùm,
qui vel in terra concipitur, vel ex terræ halitibus con-
ceptus in aëre medio incenditur, quem ignem de cælo
ſacræ literæ dicunt. Eſt autem ignis natura quædam ca-
lidiſſima, efficaciaque celerrima, & præſtantiſſima, hu-
moris expers, & inimica; cuius vis in omnem naturam
penetrat corporeã præſentiſſima efficacitate, vltraq. o-
mne aliud naturalium rerum genus certiſſimè, & vehe-
mentiſſimè afficit & mutat: ſicut ſcriptũ eſt, Oculi eius *Apocal. 1.*
tanquam flamma ignis. Ex penetrãdi autem & efficien-
di vi id conſequens habet, vt quæ varia ſunt, ſeiungat,
& quæ ſunt ſimilia, coniungat & conflet.

Iam verò cuiuſmodi rationes ex ignis naturæ obſer-
uatione ad ſermonem ſacrum petantur, videamus.

Ignis auxilium præſentiſſimum, & efficaciſſimum ſi- *Auxilium.*
gnificat: ſicut ſcriptum eſt. Et ecce mons plenus equo- *4. Reg. 6.*
rum & curruum igneorum in circuitu Eliſei. Significat
etiam liberationem diuinam piorum, & punitionem *Liberatio diuina.*
impiorum. Quia ecce Dominus in igne veniet, & qua- *Iſai. 66.*
ſi turbo quadrigæ eius, &c. &, Propter hoc ſicut deuo- *Vltio. Iſai. 5.*
rat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, ſic ra-
dix eorum quaſi fauilla erit, &c. &, Spiritus veſter, *Iſai. 33.*
vt ignis, vorabit vos. ſic igneum murum tutiſſimum *Zach. 2.*
præſidium dixit Zacharias.

Hoſtis

Hoſtis vaſtator,& populator gladius,& bellum, ignis
Hoſtis. Ierem. 47. nomine, etiam Deo ipſo interprete, dicitur. Quia ignis
egreſſus eſt de Heſebon, & flamma de medio Sion, &
Ezech. 21. deuorabit partem Moab. &, Igni eris cibus, ſanguis
Ezech. 30. tuus erit in medio terræ. &, Cùm dedero ignem in
Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores eius. &,
Oſe. 7. Mittam ignem in ciuitates eius, deuorabit ædes illius.
Amos 1. &, Mittam ignem in murum Gazæ,& deuorabit ædes
eius. Conſumptionem & vaſtationem extremam
Vaſtatio. Ioel. ignem vates nominarunt. Quia ignis comedit ſpecioſa
deſerti.&, Ne forte comburatur, vt igni, domus Ioſeph,
Amos. 5. & deuorabit, & non erit qui extinguat. Eadem ſenten-
Habac. 2. tia Habacuc dixit: Laborabunt populi in multo igne.
Vis fortis. Virtutem inſuperabilem omnia penetrantem & vaſtan-
tem ſignificat ignis à Nahum appellatus: Deuorabit ig-
Nahum. 3. nis vectes tuos. &, Indignatio eius effuſa eſt vt ignis.
Nahum. 1. & Petræ diſſolutæ ſunt ab eo. &, Erit domus Iacob ig-
Abd. Pſalm. 77. nis, & domus Ioſeph flamma. &, Iuuenes eorum co-
medit ignis. &, Omnis arbor, quæ non facit fructum,
Matth. 7. excidetur,& in ignem mittetur. &, De excelſo miſit
Thren. 1. Thren. 2. Dominus ignem in oſſibus meis. &, Succendit Iacob
quaſi ignis flammæ deuorantis in gyro. Et in flamma
2. Theſſal. 1. ignis dantis vindictam ijs, qui non nouerunt Deum.
Huiuſmodi exempla omnia diuinū iudicium & vltio-
Vltio. nem, pœnaſque iuſtè irrogatas, atque certiſſimas indi-
Deut 4. cant. & illud etiam. Deus noſter ignis conſumens eſt.

Periculi etiam, probationis,& examinationis rerum,
Examen. aut perſonarum ſignificandæ cauſa, ignis appellatur. vt,
Omnis enim igne ſalietur, & vniuſcuiuſque opus qua-
Marc. 9. le ſit, ignis probabit. &, Ducam tertiam partem per
1. Corinth. 3. ignem: & vram eos ſicut vritur argentum, & probabo
Zach. 13. Pſalm. 16. eos, ſicut probatur aurum. &, Igne me examinaſti.

Ignis etiam periculum & animaduerſionem diſcri-
Animaduerſio. menque magnum, aqua verò ſuccedens refrigerium
ſignificat. vt, Appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod
Eccleſ. 15. volueris, porrige manum tuam. Ignis & aqua ſimul va-
Pſalm. 65. rius & multiplex labor. &, Tranſiuimus per ignem &
Iſai. 43. aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. &, Cùm tranſie-
ris per aquam, tecum ero, & flumina non operient te:
& cùm ambulaueris in igne, non combureris.

Pudor. Pudorem & perturbationem magnam, & feram ac
propterea ſtultam pœnitudinem, ignis aliquando myſti-
Malitia. Iſaia. 26. cè ſignificat. vt, Videant & confundantur zelantes po-
puli, & ignis hoſtes tuos deuoret. Scelerata quoque ini-
quitas, quæ ſuum ſecum auctorem conſumit, ignis
Cupiditas. Ezech. 27. etiam dicitur. Producam ergo ignem de medio tui, qui
comedat te. Et ardens cupiditas immodicaque libido
Eccleſ. 23. ignis appellatur. vt, Anima calida quaſi ignis ardens,
1. Corinth. 7. non extinguetur, donec aliquid glutiat. &, Homo ne-
quam in ore carnis ſuæ non deſinet, donec incendat
ignem, &c. Hac ratione à D. Paulo dictum eſt, Melius
eſt nubere, quàm vri.

Fvmvs.

Fvmvs ignis excrementum, eiuſdemque argumē-
Ioſue. 7. tum eſt: ſicut ſcriptum eſt, Viri ciuitatis reſpicientes,
& videntes fumum vrbis ad cælū vſque aſcendere &c.
Videnſque Ioſue & omnis Iſrael, quòd capta eſſet ciui-
Exod. 19. tas, & fumus vrbis aſcenderet. &, Totus mons Sinai
Iudic. 20. fumabat, eò quòd deſcendiſſet Dominus Deus ſuper
eum in igne &, Viderunt quaſi columnam fumi de
ciuitate aſcendere: Beniamin quoque reſpiciens retro
Apocal. 9. cùm captam cerneret ciuitatem. &, Aſcendit fumus
Iſai. 65. putei ſicut fumus fornacis magnæ. Et iſti fumus erunt
in furore meo.

Ira. Fumus autem iram inceſam ſignificat, & vehemen-
Iob. 41. tem. vt, De naribus eius aſcendit fumus ſicut ollæ ſuc-
Pſalm. 17. cenſæ atque feruentis. &, Aſcendit fumus in ira eius.
Iſai. 9. Iſai. 14. &, Conuoluetur ſuperbia fumi. &, Ab aquilone fu-
mus venit, & non eſt qui effugiat agmen eius. &, San-
Acto. 2. guinem & ignem & vaporem fumi. Fumus nonnun-
Maieſtas. quam Dei maieſtatem mortalibus incognitam, & in-
definitā, tamen vt certū diuinitatis argumentum & in-
dicem, ſignificat. vt, Et domus repleta eſt fumo. &, Im- Iſai. 6.
pletum eſt templum fumo à maieſtate Dei & de vir- Apoca. 3.
tute eius.

Moleſtæ rei, citò tamen euaneſcentis, & perituræ Euaneſcens moleſtia.
adnotatio, fumi imagine refertur aptiſſime. vt, Idcirco Oſe. 13.
erunt ſicut nubes matutina, &c. &, Sicut fumus de Pſal. 36.
fumario. &, Inimici Domini deficientes, quemadmo- Pſalm. 67.
dum fumus, deficient. &, Sicut deficit fumus, deficiant.
Non alienum ab hac ſignificatione illud eſt. Quia cæ- Iſai. 51.
li ſicut fumus liqueſcent.

Favilla.

Favilla quoque materiæ ab igne exuſtæ & cō-
minutæ reſidua pars eſt, nullius aut ponderis aut vſus,
quæ facillimè diſſipata euaneſcit & perit: ſicut ſcriptū
eſt. Viditque aſcendentem fauillam de terra, quaſi Geneſ. 19.
fornacis fumum. &, Vſque ad fauillam conſumi faciet. Leuit. 6.
Atque adeo ad huiuſmodi res omnino conſumptas, &
penitus nullo negotio delendas ſignificandum, in ſer- Iob. 21. Vanitas.
monibus aptatur. vt, Erunt ſicut paleæ ante faciem Conſumptio
venti, & ſicut fauilla, quam turbo diſpergit. &, Com- Iob 30.
paratus ſum luto, & aſſimilatus ſum fauillæ & cineri. &, Iſai. 1.
Erit fortitudo veſtra vt fauilla ſtupæ. &, Radix eorum, Iſai. 5.
quaſi fauilla erit. &, Sicut fauilla pertranſiens multitu- Iſai 29.
do eorum. &, Medietas eius redacta eſt in fauillam. Ezech. 15.
nunquid vtile erit ad opus? Fauillam æſtiuæ areæ In- Daniel. 2.
terpres pro gluma vertit.

Hactenus terræ vim & naturam vario rerum genere
prægnantem, nōdum tamen cultam & habitatam per-
currimus: nūc verò ſociam eius partē mare ſubeamus.

MARE.

CAP. LXVII.

Congregationes aquarum maria appella-
uit Deus, alio nomine ferè ab illa priore infecun-
ditate & mole tranſpoſito. Namque מים, aqua; ימים
maria, iiſdem elementis vtrumque nomen conſtat va-
riata ſignificatione & voce permutata. Sed de ipſa ma-
ris natura, aliàs noſtra ſtudia probante Deo, diſſeruri,
nunc de ſermonis interpretatione agemus.

In orbis deſcriptione vniuerſi mare dextrū locū oc- Dextera. Meridies.
cupat, terra ſiniſtrum; ideoq. mare meridianam mundi
ſignificat partē: ſicut ſcriptum eſt, Ab aquilone & ma- Pſal. 106.
ri. &, Aquilonē & mare tu creaſti. Maris littus vel ma- Pſalm. 77. Paleſtinæ
re in Cananæa regione deſcribenda Palæſtinam & pla- occaſus.
gam occidentalem oſtendit. vt, Perdam reliquias mari- Ezech. 25. Numer. 34.
timæ regionis. &, A mari magno termini incipient. &
formidabunt filij maris. Mare etiam copiam maximā Oſe. 11. Copia.
& inexhauſtam indicat. vt, Quando conuerſa fuerit Iſai. 60.
ad te multitudo maris, fortitudo gētium. &, Væ multi- Iſai. 17.
tudo populorū multorū, vt multitudo maris ſonantis.

Simul etiam plenitudinem, & rerum inſtabilitatem
atq. impetum maximum, tamen efficientia carentem,
maris deſcriptio oſtendit. vt, Commouebuntur & Ierem. 5.
non poterunt; & intumeſcent fluctus eius, & non tran-
ſibunt illud. &, Impij autem quaſi mare feruens. Iſai. 57.

Mare cum fluctibus, cùm ſententia ad nauigantes
refertur, terrorem, periculum, perturbationem & va- Periculum.
ſtationem oſtentat. vt, Aſcendit ſuper Babylonem Ierem. 51.
mare, multitudine fluctuum eius operta eſt. &, Veni in Pſalm. 67.
altitudinem maris.

Sæpe etiam ad diuinæ potentiæ & prouidentiæ ar- Prouidentia.
gumentum appellatur mare. vt, Congregans ſicut in Poteſtas.
vtre aquas maris. &, Mirabiles elationes maris. &, Pſal 32. Pſalm 92.
Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud. &, Qui de- Pſal. 106.
ſcendunt mare in nauibus, facientes operationem in
aquis multis. &, Qui conturbas profundum maris. &, Pſal. 64.
Nunquid ego mare ſum aut cetus, quia circumde- Iob 7.
diſti me carcere? &, Hoc mare magnum & ſpacioſum Pſalm. 103.
manibus.

Terror. Iſai. 5. Maris fremitus magni terroris ſignificationem & de-
ſcriptionem habent. vt, Sonabit ſuper eum in die illa ſi-
cut ſonitus maris. &, Turbati ſunt in mari, præ ſolici-
Ierem. 49. tudine quieſcere non poſſunt.
Aſſiduitas. Marini fluctus copiam & aſſiduitatem maximam
maximo cum impetu indicant. vt, Ecce ego ſuper te
Ezech. 26. Tyre, & aſcendere faciam ad te gentes multas, ſicut
aſcendit mare fluctuans. &, Qui conturbas profundum
Pſalm. 65. maris, ſummum autem fluctuum eius tu mitigas.
In vniuerſum copia omnis inexhauſta, & hominum
Copia. viribus inſuperabilis, mari appellando ſignificatur. vt,
Implebitur omnis terra, vt cognoſcat gloriam Domi-
Habac. 2. ni, quaſi aquæ operientes mare. &, Magna eſt velut ma-
Thren. 2. re contritio tua, quis medebitur tibi? Illa verò exempla
Admirabile admirabilitatem huic adnotationi oppoſitam docent.
Et areſcet aqua de mari, & fluuius deſolabitur atque
Iſai. 19. Profundi- ſiccabitur. Profunditatem imperſcrutabilem & in-
tas. acceſſibilem maris profundum ſignificat. vt, Proijciet
Mich. 7. in profundum maris omnia peccata noſtra. &, Nun-
Iob. 37. quid agnoſces profundum maris?
Remotiſſi- Maris extrema locum remotiſſimum & à frequen-
mum. Pſal. 137. tia hominum alienum adnotant. vt, Si ſumpſero pen-
nas meas diluculo, & habitauero in extremis maris.
Aqua pro- Maris cor ipſam aquam altiorem & profundiorem, at-
funda. que nauigijs magnis ferendis idoneam, Prophetæ di-
cunt. vt, Glorificata es nimis in corde maris. &, Cadét
Ezech. 27. in corde maris in die ruinæ tuæ. &, Propterea non ti-
Pſal. 45. mebimus, dum turbabitur terra, & tráſferentur mon-
tes in cor maris. Mari verò propria profunditas eſt,
minus propria, tamen nõ aliena breuitas. accidũt autẽ
tẽpeſtas & ſerenitas, nihilque horum ſignificatione ca-
Cognitio ret. Namque profunditas inacceſſibilem vel cognitio-
difficilis. nem vel facultatem penituſque latentem rem; breuitas
verò contrà ſignificat. vt, Qui reuelat profunda de
Iob. 12. tenebris. &, Nunquid ingreſſus es profunda maris? &,
Iob. 37. Ferueſcere faciet quaſi ollam profundum mare. Et
Iob. 41. Prouerb. 17. aqua profunda verba ex ore viri. &, Qui poſuiſti pro-
Iſai. 51. fundum maris. &, Qui dico profundo, deſolare. &,
Iſai 44. Daniel 2. Ipſe reuelat profunda. &, Latitudo, ſublimitas & pro-
Epheſ. 3. Extremum fundum. Extremus etiam & infimus rei cuiuſque
gradus, maximè autẽ periculoſæ, profundum dicitur.
Pſalm. 67. vt, Infixus ſum in limo profundi, & libera me de pro-
Prouerb. 17. fundis aquarum. &, Impius, cùm in profundũ malo-
rum venerit, contemnit. &, De profundis clamaui
Pſalm. 129. ad te Domine. &, Detraheris in profundum laci. &, Vi-
Iſai. 14. Oſe. 5. ctimas declinauerunt in profundum. &, Profundè pec-
Oſe. 9. cauerunt.

TEMPESTAS.

Valida vis. VALIDAM, metuendam, nonnunquam etiam
inſuperabilem vim tempeſtas ſignificat. vt, Nocte op-
Iob. 27. primet eum tempeſtas. & Ab interioribus egredietur
Iob. 37. Pſal. 49. tempeſtas. &, In circuitu eius tempeſtas valida. &, Ve-
Pſal. 67. ni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. &,
Iſai. 5. Ierem. 4. Rotæ eius quaſi impetus tempeſtatis. &, Quaſi tẽpeſta-
Thren. 5. tis currus. &, Pellis noſtra quaſi clibanus exuſta à facie
tempeſtatum famis. Tranquillitas etiam mari accidẽs,
Pax. pacis & honeſtæ vitæ actioniſque conditionem in ſer-
Iob. 3. 1. Tim. 2. mone ſignificat. vt, Poſt tempeſtatem tranquillum fa-
Sapient. 12. cis. &, Tranquillam vitam agamus. &, Tu autem do-
minator virtutis cum tranquillitate iudicas.

ABYSSVS.

ABYSSVS profunditas ipſa maris infima eſt, mari
etiam ipſo occultior & difficilior: namque ante mare
abyſſus erat rudior & turbatior natura: ſicut ſcriptum
Geneſ. 1. eſt. Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Eſt autem ipſa
aquarum veluti mater fecunda & inexhauſta, omniſ-
que humoris fons. ſic enim legimus, Rupti ſunt om-
Geneſ. 7. nes fontes abyſſi magnæ. &, Benedictionibus cæli de-
Geneſ. 49. ſuper: & benedictionibus abyſſi iacentis deorſum.
Ratio pro- Significat autem abyſſus maximam & imperſcru-
funda. Iob. 37. tabilem hominibus rerum rationem. vt, Nunquid in
nouiſſimis abyſſi ambulaſti? &, Iudicia tua abyſſus Pſal. 35.
multa. &, Conſilium illius in abyſſo. &, Benedictus es, Perditio.
qui intueris abyſſos. &, Clauis putei abyſſi. & operuit Daniel. 3. Apocal. 9.
puteum abyſſi. atque his poſtremis in locis perditio & 11. 26.
impiorum in futuro ſæculo ſtatus indicatur. Vtramq;
notarum maris & terræ ſuis fecunditatis & efficientiæ
muneribus & facultatibus auctam, Deo probatã & co-
gnitu dignam eſſe docemur: ſicut ſcriptum eſt. Et vi- Geneſ. 1.
dit Deus, quod eſſet bonum.

DE PLANTIS.
CAP. LXVIII.

PRIMI & antiquiſſimi naturæ & elementorum par-
tus plantæ ſunt, generibus, ſpecie & vſu diſtinctæ,
quæ terram decore ornant, & vtilitate commendant
ſua, animantium generi futuro ad cibum atque iucun-
ditatem verbo Dei præparatæ: ſicut ſcriptum eſt. Et ait
Deus, Germinet terra herbam virentem facientem ſe- Geneſ. 1.
men, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta ge-
nus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo ſuper terram. &
factum eſt ita. Ipſum autem totius naturæ huius genus
ampliſſimum, germen vocatur. dicitur autem germen Germen.
tum quòd terræ matris fætus ſit, tum etiam quòd pro-
pagatione & vſu ſui iuuare poſſit: ſicut ſcriptum eſt.
Et terra gignet germen ſuum, & pomis arbores reple- Leuit. 26.
buntur. &, Deuorabit terram cum germine ſuo. &, Deut. 32.
Palmites germinis eius, & non erit germen in vineis. &,
Semẽ in germine eſt. Ex huius naturæ obſeruatione Ezech. 17.
verba hæc vel ad generis & familiæ, vel ad rerum & ne- Habac. 3. Familia.
gotiorũ conſiliorumq. propagationem & proſperitatẽ Propagatio
ſignificandam vſurpari ſolent. vt, In ortu ſuo germen Iob. 7.
eius egredietur. &, Apertum erit germen domus illius. Iob. 20.
&, Vir Iehuda germen delectationum eius. &, Siccabit
omnes palmites germinis eius. &, In areis germinis ſui Ezech. 17. Deut. 29.
areſcet. &, Non inueniatur in te radix germinans fel &
amaritudinẽ. &, In ſtillicidijs eius lætabitur germinans. Pſal. 64.
Chriſtum Eccleſiæ principẽ, ſanctiſſimæque genera- Chriſtus.
tionis ſpiritualis auctorẽ, ſumma cum proſperitate, &
gratia regnum Dei propagaturum, his verbis antiqui
vates appellabant: ſicut ſcriptum eſt. In die illa erit
germẽ Domini. & Suſcitabo Dauid germen iuſtum. &, Iſai. 4.
Faciam Dauid germen iuſtitiæ. &, Suſcitabo eis ger- Ierem. 23. Ierem. 33.
men nominatum. &, Hortus germen ſuum germina- Ezech. 34.
bit: & Deus germinabit iuſtitiam. Iſai. 61.

FESTVCA.

FESTVCA vitium morum moleſtum quidem, ſed Vitium
exiguum, cuiuſmodi ſunt peccata, quæ venialia dicun- exiguum.
tur, s. s. e. Vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem Matth. 7.
autem in oculo tuo non vides.

HERBA, FENVM, GRAMEN.

NATVRÆ ſeriem obſeruantibus primum herba-
rum genus obijcitur, quam virentem primùm terra
protulit, hominibus animantibuſque alijs in cibum
vſumque paratam: ſicut ſcriptum eſt, Ecce dedi vobis Geneſ. 1.
omnem herbam afferentem ſemen ſuper terrã. & pau-
lo poſt, Vt ſint vobis in eſcam. Hic proprius ſecundum
naturam cibus datus homini fuerat cum arborũ etiam
fructibus, ſed minoris multo dignitatis cibus hic eſt,
vtpote homini cum alijs animantibus cõmunis, & mi-
nus etiam iucundi ſucci, minoriſque virtutis, & volup-
tatis nullo modo cum illis paradiſi fructibus compa-
randæ; quibus priuatus cùm fuiſſet homo, audijt: Spi-
nas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. Geneſ. 3.
Herbæ parabilem victum ac facilem ſuppeditant, Victus
& ſignificant: ſicut ſcriptum eſt. Qui producit fœnum facilis. Pſalm. 103.
& herbam ſeruituti hominum. &, Mandebant herbas Iob. 30.
terræ. Propagationibus etiam ſignificandis herbarum
ſimilitudo adhibetur. vt, Sic quoque quoniam multi- Iob. 5.
plex erit germen tuum, & progenies tua, quaſi herba Iſai. 65.
terræ. &, Oſſa veſtra quaſi herba germinabunt. Apud Iſai. 42.
Iſaiam populi graminis nomine ſignificati ſunt: Omne Populi.
gramen eorum exiccabo.
Herbarum defectus magnã annonæ totius & victus Penuria.
penu-

Geneſ.47. penuriam arguit. vt, Ad peregrinandum in terrá tuam
venimus, quoniam non eſt herba gregibus ſeruorum
Exod.10. tuorum inualeſcente fame in terra Chanaan. &, Exten-
dam manum meam ſuper terram Ægypti ad locuſtam,
vt aſcendat ſuper terram, & deuoret omnem herbam
Ierem.12. quæ reſidua fuerit grandini. &, Vſque quo lugebit ter-
Res fluxa. ra, & herba omnis ſiccabitur? Herba quoque res faci-
lè pereuntes refert, caducas & inualidas, quæ calcari &
4.Reg.19. perdi minimo negotio poſſunt. vt, Contremuerunt &
confuſi ſunt, & facti ſunt velut fœnum agri, & virens
herba tectorum, quæ arefacta eſt antequam veniret ad
Iſai.51. maturitatem. &, Quis tu, vt timeres ab homine mor-
tali, & à filio hominis qui quaſi fœnum ita areſcet? &,
Pſalm.102. Percuſſus ſum ſicut fœnum, & aruit cor meũ. &, Om-
nis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœ-
1.Pet.1. ni. Atque de toto herbarũ genere in vniuerſum hęc in-
dicare ſatis fuit: quarundam verò ſpecierum rationem
perſtringemus, aliarum plurium naturam aliquando, ſi
Deus noſtra ſtudia promoueat, expoſituri.

FOENVM.

Proſperitas breuis. FOENVM proſperitatis & properè creſcentis, & ci-
tò nimium pereũtis breuiſſimæq; iucunditatis ſignifi-
Pſal.36. cationem, S. S. E. Et tanquam fœnum velociter. Et
Pſalm.91. cùm exorti fuerint peccatores ſicut fœnũ. Et percuſſus
Pſalm.101. ſum vt fœnum, & aruit cor meum. Et Omnis caro
Iſai.40. fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos agri.

IVNCVS ET CALAMVS.

HOC genus, quòd aquas amet, & fluuios ac riuos
Humor. frequentet, cùm viret, humoris copiã; cùm verò areſcit,
aquarum penuriam magnam arguit. vt, In cubilibus,
Iſai.35. in quibus dracones prius habitabant, orietur viror ca-
lami & iunci. &, Calamus & iuncus marceſcet, & nu-
Iſai.19. dabitur alueus riui à fonte ſuo.

CARDVVS.

Aſperitas. CARDVVS tenuiorem principem, aſperum tamen
& ferum, atque nocẽdi exemplis notabilem, ſignificat.
4.Reg.14. Carduus Libani miſit ad cedrũ, quæ eſt in Libano, di-
cens, Da filiam tuam filio meo vxorem. &, Beſtiæ, quæ
2.Paral.25. erant in ſylua, tranſierunt, & conculcauerũt Carduũ.

VRTICA ET SPINÆ OMNES.

VRTICA infeſta herba, & paſſim creſcens, incultis
Negligentia. locis præcipuè delectatur; quæ vbi frequens conſpecta
fuerit, vel hominum negligentiam vel cultorum defe-
ctum arguit. vt, Per agrum hominis pigri tranſiui, &
Prouerb.24. per vineam viri ſtulti. &, Ecce totum repleuerant vrti-
Iſai.34. cæ, & operuerant ſuperficiem eius ſpinæ. &, Orientur
in domibus eius ſpinæ & vrticę, & paliurus in mœnibus
Oſe.9. eius. &, Argentum eorum vrtica hæreditabit. Illud
autem cõtrarium his, hoc eſt, proſperum rerum ſtatum
Iſai.55. vſumque ſignificat. Pro vrtica creſcet myrtus. Eandem
ferè rationem in omni ſpinarum natura obſeruare eſt.
Infelicitas. infelicitatem enim quandam agris, & laborem cultori-
bus hæc genera afferunt: ſicut ſcriptum eſt, Maledicta
Geneſ.3. terra in opere tuo, ſpinas & tribulos germinabit tibi. &,
Iob.31. Pro hordeo ſpina. &, Aſcendit ſuper eas vepres & ſpi-
Iſai.5. Ierem.12. næ. Seminauerunt triticum & ſpinas meſſuerunt. &,
Matth.7. Nunquid colligunt de ſpinis vuas?
Improborum quoque nocentemque malorum
Conſuetudo mala. conſuetudinem ſpinarum cõtrectatio ſignificat. vt, Iter
Prouerb.15. impiorum quaſi ſepes ſpinarum. &, Nolite ſerere ſuper
Ierem.4 Ezech.27. ſpinas. &, Non erit vltrà domui Iſrael offendiculum
amaritudinis, & ſpina dolorem inferens vndique per
Prouer.26. circuitũ eorum, qui aduerſantur eis. Quomodo ſi ſpina
naſcatur in manu temulenti, ſic parabola in ore ſtulto-
Extremum periculum malorum. rum. Præterea horrendũ peccatorum ſtatũ & diuinæ
iræ incendio expoſitum, repentiniſque pœnis ferendis
aptũ & maturum ſpinæ ſignificat, vtpote, quæ igne faci-
Pſal.117. Iſai.10. lè ſolent cõcipere admotũ. vt, Exarſerunt ſicut ignis in
ſpinis. Et deuorabitur ſpina eius, & vepres eius in die
vna. Atq. hoc in loco ſpina plebeiũ ordinẽ quoque ſigni- Plebeius.
ficat. &, Quia ſpinæ ſe inuicem complectuntur, ſic con- Nahum.1.
uiuium eorum pariter potantium conſumetur quaſi ſti-
pula ariditate plena. Stultas in mentibus exortas opi- Opiniones ſtultæ.
niones, & vanas, inutiles atque negotioſas curas & cupi-
ditates animorum, Chriſtus ipſe ſummus doctor, ſpina-
rũ nomine ſignificatas, eſt interpretatus. Aliud, inquit, Marc.4.
cecidit in ſpinas. &, quod autem in ſpinis cecidit, hi
ſunt, qui verbum audiunt, & ærumna ſæculi & decep-
tio diuitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ intro-
euntes ſuffocant verbum. Ad hanc rationem propriè il-
la Ieremiæ verba pertinent. Nolite ſerere ſuper ſpinas. Ierem.4.
& Chriſti illa: Nunquid colligunt de ſpinis vuas?
Spinæ & tribuli, loci, vbi naſcuntur, indicant vaſta- Vaſtatio.
tionem. vt, Lappa & tribulus aſcẽdit ſuper aras eorum. Oſe.10.
Spinæ quoque, viarum impedimenta & ſtudiorum Impedimentum.
moleſtas retardationes apud Ieremiam ſignificant: Se- Thren.3.
mitas meas ſpinis ſepiuit. ſic Hebraica lectio ſonat.

FRVMENTVM.

In omni herbarum, quæ ſemen proferunt, genere
frumentum vtilitatis & laudis primas obtinet, homini-
bus alendis præcipuè expetitum, & viribus etiam refi-
ciendis, corporibuſque nutriendis maximè commen-
datum: ſicut ſcriptum eſt. Et panis cor hominis con- Pſal.103.
firmat. Vnde pro omni ciborum neceſſaria & vtili cõ- Cibi commoditas.
moditate vſurpatur. vt, Det tibi Deus de rore cæli, & Geneſ.27.
de pinguedine terrę, & abundantia frumenti & vini. &, Ibidem.
Frumento & vino & oleo ſtabiliui eum. &, A fructu fru- Pſalm.4.
menti, vini & olei ſui multiplicati ſunt. &, Valles abun-
dabunt frumento. &, Adipe frumenti ſatiat te. & Ter- Pſalm.64. Pſal.147.
ram vini & frumenti dixit Iſaias.
Ille etiã celeberrimus Man vſus, qui filijs Iſrael ex di- Iſaia.6. Man.
uino beneficio in ſolitudine multa cum vtilitate cõti-
git, frumenti quoque ratione indicatus eſt. Cibauit eos
ex adipe frumenti. Pſalm.70.
Omnium præterea commodorum, cum quæ ad cor-
poris, tum maximè quę ad animi vtilitatem referuntur, Commoda.
ſignificationem frumenti nomen obtinet. Ecce ego
mittam vobis frumentum, vinum & oleum; & replebi- Ioel.2.
mini eis, & non dabo vos vltrà opprobrium in gẽtibus.
&, Replebuntur areæ frumento, & redundabunt torcu- Ibidem.
laria vino, &c. &, Quid enim bonum eius eſt, & quid Zach.9.
pulchrum, niſi frumentum electorum & vinum germi-
nans virgines? Frumentum bonæ diſciplinæ bonum Bonus fructus.
& commodum fructum interpretamur apud Marcum.
Vltrò enim terra fructificat primùm herbam, deinde
ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica. Atque in Marc.4.
arcana magis ratione Chriſtus ſeſe frumenti granum
dixit. Niſi granum frumenti cadens in terrá mortuum
fuerit, ipſum ſolum manet. Iohán.12.

TRITICVM.

FRVMENTORVM primum triticum eſt, & vſu &
ſpecie laudatiſſimum genus: ſicut ſcriptum eſt. Et hir-
cos cum medulla tritici. &, Venter tuus ſicut aceruus Deut.32.
tritici. In omni autem rerum genere egregiam & ma- Cantic.7.
ximè probandam partem triticum ſignificat, ſiue de Præſtantia.
doctrina ſermo fiat: vt, Quid paleis ad triticũ? &, Ne Ierem.23.
eradicetis ſimul & triticum. &, Vt det illis in tempore Thren.2.
tritici menſuram. &, Vbi eſt triticum & vinum? ſiue Matth.13.
de alijs hominum ſtudijs agatur. vt, Seminauerunt tri- Luc.12.
ticum, & collegerunt ſpinas. ſiue de felicitate & vſu re- Oſe.2.
rum ſpiritualium arcano atque optatiſſimo. vt, Terra
exaudiet triticum. &, Quoniam deuaſtatum eſt triti- Ioel.1.
cum. &, Bilibris tritici denario. ſiue etiam homines Apocal.6.
probatæ diſciplinæ ſtudioſos & frugi, Deoque gratos, &
ad regnum deligendos. vt, Congregat triticum ſuum in Matth.3.
horreum.

HORDEVM.

HORDEVM & pani conficiendo idoneum eſt, mi-
noris tamen notæ, quàm triticum: ſicut ſcriptum eſt. Deut.7.
Terram frumenti, hordei ac vini. &, Triticum ergo & 2.Paral.2.
hordeum & quæ promiſiſti, &c.

Eius vſus etſi deterior eſt, tamen certis temporibus & hominibus commendatur, eſtque vt prius & maturius proueniens, ita & vilius & paratu facilius hordeum habetur: quod ſi deficiat, annonæ caritatem facit: ſicut
Gedeon. ſcriptum eſt. Pro frumẽto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina. Apud onirocritam illum hordeum, ſiue hordeaceus panis, Gedeonem ducem Iſraelitarum in anguſtia & preſſura rerum prius agentem, euentu ipſo etiam comprobante, ſignificauit. Videbatur mihi quaſi
Iudic. 7. ſubcineritius panis deuolui, & in caſtra Madiam deſcendere. Non eſt aliud hoc, niſi gladius Gedeonis filij Ioas Iſraelitæ.

LINVM.

LINVM veſtibus ad plures vſus cõficiendis aptum, & vſus iucunditate, & facilitate repurgationis & lotionis commendatur; candorem enim accipit egregium:
Apoc. 15. ſicut ſcriptum eſt. Veſtiti lino mundo & candidiſſimo.

Materiam exercitationi & opificio mulierum præ-
Prouerb. 31. bet: ſicut ſcriptum eſt. Quæſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.

Veſtimentum. Ornatus. Lana & linum omnem veſtium & ornatus rationem indicant. vt, Qui dant panes mihi & aquas meas, la-
Oſee. 2. nam meam, & linum meum. &, Liberabo lanã meam & linum meum.

Imbecillitas. Linum fumigans, exiguas vires, moleſtas tamen ali-
Iſai. 42. quo modo, & infeſtas, ſignificat. vt, Calamum quaſſatũ non cõfringet, & linum fumigans nõ extinguet. Animi morumque puritatem & candorem linea veſtis refert.
Apoc. 15. vt, Veſtiti lino mundo & candido. &, Denique filijs
Exod. 27. Aaron tunicas lineas parabis. &, Veſties Aaron veſti-
Exod. 29. mentis ſuis, id eſt, linea, &c. Et veſtibus lineis induen-
Ezech. 44. tur, nec aſcẽdet ſuper eos quicquã laneum quando miniſtrant in portis atrij interioris intrinſecus.

FLOS.

MAXIMVS terræ & agrorum, gratiſſimuſque decor, flores ſunt ſpecie, figura, varietate & coloribus iucũdi, & propter fructus etiam vel ſeminis ſpem obſeruati:
Cantic. 2. ſicut ſcriptum eſt. Flores apparuerunt in terra noſtra.
Cant. 7. Videamus ſi flores fructus parturiunt. Atque in arcano ſermone flos elegantiã & decus ſpecioſũque rerum ſta-
Iob. 7. tum ſignificat. vt, Cùm adhuc ſit in flore, nec carpatur
Breuitas caduca. manu. Imaginem etiam fragilis & citò pereuntis proſperitatis refert flos, qualem vitæ huius breuitatem aut iuuentæ fugam, aut humanæ & ambitioſæ gloriæ vſurã
Iob. 14. eſſe videmus: ſicut ſcriptum eſt. Qui quaſi flos egredi-
Pſal. 102. tur & cõteritur. &, Tanquam flos agri ſic efflorebit. &,
Sapient. 2. Iſai. 40. Non prætereat nos flos temporis. &, Gloria eius quaſi
Iacob. 1. 1. Pet. 1. flos agri. &, Exiccatum eſt fænum & cecidit flos. &,
Ierem. 47. Date florem Moab, quia florens egredietur. &, Ciuitates eius deſertæ erunt & inhabitabiles.

LILIVM.

INTER flores omnes Lilium primas obtinet, ſpecie, magnitudine, forma, colore, atque odore præſtantiſſimum: hoc autem præcipuè habet, quòd ex inodora radice atque multiplici, ſectili & fragili partium compactura conſtanti, vnicum caulẽ multis, eiuſdem tamen coloris, odoriſque ornatum floribus producit. Id quod magno myſterio in ſacri candelabri deſcriptione expreſſum eſt. Habet oleoſum & pinguẽ ſuccum. Quam ob rem ex omnibus floribus vnum lilium Deo electum in exoticis Eſdræ libris legitur.

Matth. 6. Et Chriſtus lilia agri ad diuinam prouidentiam præcipuè omnium florum conſiderari iubebat.

Ideo autem præcipuum & ſpecioſiſſimum rerum
Decus. decus lilij ſimilitudine indicatur, Chriſtique admiran-
Cant. 5. da imago eodẽ proponitur nomine: Labia eius lilia diſtillantia. Eccleſiæ ſancti ſpiritus virtute auctæ & exornatæ ſignificationem lilium apud prophetas elegantiſ-
Iſai. 35. ſimè refert. vt, Lætabitur deſerta & inuia, & florebit qua-
Oſe. 14. ſi lilium. Ero quaſi ros Iſraël, germinabit ſicut lilium.

ZIZANIA.

ZIZANIA agros vrit, atque optimo frumento impedimẽto eſt ad creſcendũ, nec non & eius ſemen triticeo immixtum panis corrumpit ſaporẽ, ideoque ad prauæ Euangelijque ſynceritatem & virtutem contami- Praua doctrina.
nantis doctrinæ ſignificationem, à Chriſto vſurpatur.
Cùm autem dormirẽt homines, venit inimicus eius, & Matth. 13.
ſuperſeminauit zizania in medio tritici, & abijt: cùm autem creuiſſet herba & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.

ABSYNTHIVM, ſiue לענה quæ propriè eſt rhododendron.

AMARIORVM atque ingratarum herbarum habenda etiam ratio eſt, quo in genere abſynthium excellit ingratiſſimi ſaporis herba; quæ tamen purgando corpori & malis humoribus corrigendis adhibeatur;
ſed ſi nimium copioſè propinetur, pernitiẽ afferre poſ- Moleſtia. Nocumẽtum.
ſit. ex qua obſeruatione pro difficillimo, moleſtiſſimo,
& ingratiſſimo negotio vſurpatur. vt, Fauus enim di- Prouer. 5.
ſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius; no-
uiſſima autẽ illius amara quaſi abſynthiũ. &, Qui con- Amos. 5.
uertitis in abſynthium iudicium. Punitionẽ etiam grauiſſimam & certiſſimam ſignificat, quæ magnam moleſtiam animo pariat, ipſiſque hominis viſceribus penitus inhæreat. Ecce ego cibabo populum iſtum abſyn- Ierem. 9.
thio. &, Repleuit me amaritudinibus; inebriauit me Thren. 3.
abſynthio. &, Recordare paupertatis & tranſgreſſionis Ibidem.
meæ, abſynthij & fellis. &, Nomen ſtellæ dicitur Ab-
ſynthium. &, Facta eſt tertia pars aquarum in abſyn- Apoc. 7.
thium, & multi hominum mortui ſunt de aquis, quia amaræ factæ ſunt. Sed לענה Hebraicum, rhododendron Græcorum eſt.

SEMEN.

HERBARVM & aliarum plantarum proprium ſemen eſt, quibus genera propagantur omnia: ſicut ſcri-
ptum eſt. Producat terra herbam virentem & facien- Geneſ. 1.
tem ſemen, & lignum pomiferum, & facientẽ fructũ iu- Soboles.
xta genus ſuũ, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terrã.

Ad animantium verò, maximè autem hominum poſteritatem, familiam atque ſobolem ſignificandam, nomen ſeminis frequentiſſimis exemplis tranſlatum
eſt. vt, Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen Geneſ. 3.
tuum & ſemen illius. &, Poſuit mihi Deus ſemen aliud Geneſ. 4.
pro Abel. Atque vt herbarum & plantarum, ſic etiam
familiarum diſtinctionem ſeminis nomine obſerua- Diſtinctio.
mus. Nam quamuis eadem humana in omnibus natu- Familiaritas.
ra ſit, mille tamen hominum ſpecies & rerum diſcolor vſus: nec verò hæc diſtinctio tam naturam ipſam, quàm domeſticam diſciplinam, & culturam, atque paternam imitationẽ indicat. Idẽ namque ſemen aliter atque aliter cultum, aliam atque aliam in herba ipſa vel nitoris & iucunditatis, vel contrà horriditatis & ruſticitatis
præbet ſpeciem. Hinc illæ ſententię: Semen Abraham Pſal. 104.
ſerui eius. & Potens in terra erit ſemen eius: generatio Pſal. 111.
rectorum benedicetur. &, Non vidi iuſtum dereli- Pſalm. 36.
ctum, nec ſemen eius quærens panem. &, Semen im- Ibidem. Prouerb. 11.
piorum peribit. &, Semen iuſtorum ſaluabitur.

Pro ſtudijs, actionibus, negotijs & operibus, euentus Studia.
cauſa & ſpe ſuſceptis, vſurpatur ſemen. vt, Euntes ibant Pſal. 125.
& flebant, mittentes ſemina ſua.

Verbum Dei ſemen eſſe, Chriſtus ipſe docuit. Exijt Luc. 7. Verbũ Dei
qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum.

SPICA.

SPICAM herba ſecundo loco, ſemen verò tertio
generat: ſicut ſcriptũ eſt. Vltrò enim ex ſe terra produ- Marc. 4.
cit primùm herbã, deinde ſpicam, deinde plenũ fru-
mentum in ſpica. Atque inter fructus numeratur ſemi- Exod. 22.
nis cauſa. vt, Si ignis inuenerit ſpicas. Ex metonymia au-
tem pro cibo vſurpatur ſpica. vt, Eſurientibus tulerũt Iob. 24.
ſpicas: & Diſcipuli Chriſti cœperũt vellere ſpicas, &c. Cibus.

Arcano

Annus Geneſ. 41. Arcano aūt ſermone ſpica annum ſignificat: vt, Septem ſpicæ pullulabant in culmo vno, &c. Spicarum collectio Vaſtatio. Iſai. 17. extremam vaſtationem & reliquiarum ex bello abdu-ctionem apud Iſaiam ſignificat. vt, Brachium eius ſpicas leget. Et erit ſicut quęrens ſpicas in valle Raphidim.

PALEA.

PALEÆ in iumentorum eſcam tempeſtiuè collectæ adſeruantur, eique vſui tantùm opportunæ ſunt; prætereà igni & furnis incendendis adhibentur: ſicut Geneſ. 24. ſcriptum eſt. Palearum quoque & fœni plurimum apud Iudic. 19. nos eſt. &, Habentes paleas & fœnum in domo. Atque Manſuetudo. ipſarum vſus animal manſuetum & domeſticum feritatiſque expers indicat; quam ob rem propheta dicebat. Iſai. 11. 65 Leo quaſi bos comedet paleas. Illud autem ad alterum vſum ſpectat. Exod. 5. Nec vltrà dabitis paleas populo. Solent etiam palearum feſtucæ luto ad parietes linien-Linimentum. Ezech. 13. dos parato adhiberi, quibus fragilis & friabilis materia contineatur: ſicut ſcriptum eſt, Linebant luto abſque Leuitas Contemptio. paleis. Pro re autem leuiſſima, & quæ nullo negotio ſuperari & propelli diſijcique poſſit, nomen paleæ Iob 21. vſurpatur. vt, Erunt ſicut paleæ ante faciem venti. &, Iob. 41. Reputabit quaſi paleas ferrum.

Hypocriſis Hypocriſim quoque veræ pietatis virtute, & grauitate deſtitutam, palearum nomine Iohannes depingebat. Luc. 3. Paleas autem comburet igni inextinguibili.

STIPVLA.

STIPVLA rem ſuperatu & perditu facilem, nullis ad reſiſtendū viribus præditam ſignificat, s. s. E. Sicut deuorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, Iſai. 5. &c. Sic radix eorum quaſi fauilla erit. &, Ecce facti ſunt Iſai. 47. quaſi ſtipula; ignis combuſſit eos. Et erit domus Iacob Leuitas. Imbecillitas. ignis, & domus Ioſeph flamma, & domus Eſau ſtipula: Leuitatis & imbecillitatis ſignificationem illud habet. Pſal. 82. Deus meus, pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante Iob. 13. faciem venti. Et contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiā tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris.

ARBOR, LIGNVM.

CAP. LXIX.

ARBORVM natura, & ſpecie, & vmbra, & fructu, & materia ad multos vſus apta, ignique idonea, homines & animalia iuuare poteſt: ſicut ſcriptum eſt, Et Geneſ. 17. requieſcite ſub arbore. &, Abiecit Agar puerum ſub Geneſ. 21. vnam arborum. &, Omne lignum pulchrum viſu. &, Geneſ. 2. Pomis arbores replebuntur. &, Fac tibi arcam de lignis Geneſ. 6. Homo leuigatis. Arcana verò ſignificatione arbor hominem Matth. 7. ſignificat. vt, Omnis arbor bona bonos fructus facit. &, Matth. 12. Non poteſt arbor mala bonos fructus facere. &, Ex fructu arbor cognoſcitur. Sed arboris radix humanum cor Matth. 3. ſignificat. vt, Iam ſecuris ad radicem arborum poſita Cor. Proſperitas eſt. Arbor creſcens, hominem proſperitate & ſecundis rebus vtentem; contrà verò deficiens arbor, homi-Iob. 15. nem ad miſeriam prolabentem ſignificat. vt, Non ditabitur, nec perſeuerabit ſubſtantia eius, nec mittet in terra radicem ſuam, non recedet de tenebris, ramos eius areſaciet flamma, & auferetur ſpiritus oris ſui. &, Iob. 19. Quaſi euulſæ arbori abſtulit ſpem meam.

Arbores agri, ſiue ligna regionis, populi ſunt; inter quas, quæ ſublimiores ſunt, ſuperborum & potentum; quæ verò humiliores, modeſtiorum hominum imagi-Ezech. 19. nem referunt. vt, Et ſcient omnia ligna regionis, quoniam ego Dominus humiliaui lignum ſublime, & exaltaui lignum humile, & ſiccaui lignum viride, & fron-Apocal. 8. dere feci lignum aridum. &, Tertia pars arborum concremata eſt. Eſt autem varia & multiplex arborum natura, quæ ex ſpecie, fructu & materia atque efficientia obſeruatur. Exod. 25. Namq. ligna Sethim, & cedri, & buxi operibus faciendis, & domibus ac tabernaculis fabri-3. Reg. 5. candis cùm aptas, tum æternas ſuppeditant materias. Geneſ. 3. & Arbor ſcientiæ boni & mali in medio paradiſi fuiſſe dicitur. Et arbor vitæ etiam fuit, quæ certa ſignificatione Chriſtum indicauit veram vitæ arborem, ipſamque Chriſtus hominum vitam & lucem. Iohan. 1. & Lignum cedrinum in certis ſacris adhiberi Deus iuſſerat, non ſine arcana ſi-Leuit. 14. gnificatione. Et ligna Thyina commendata ſunt: vnde & Salomon diſputaſſe dicitur ſuper lignis à cedro, 3. Reg. 10. quæ eſt in Libano, vſque ad hyſſopum, qui naſcitur in 3. Reg. 4. pariete. Crux. Aliquando lignum pro cruce ſcribitur, aut alio ex ea materia ſtatuto patibulo. vt, Maledictus, qui pen-Deut. 21. det in ligno. Ex varia igitur arborum natura, varia etiam nominum ſignificatio obſeruatur. Cuius rei nos nonnulla proferemus exempla.

ARBORES.

ARBORES autumnales caducam, fluxam & exi-Inutilis ſes Iudæ. gui vſus rem ſignificant; s. s. E. Arbores autumnales infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ.

ARBVSTA, FRVTETA.

ARBVSTA populos & oppida præcipuè ſignifi-Oppida. cant arcana tranſlatione. Iſai. 7. vt, Requieſcent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum, & in omnibus frutetis.

CEDRVS.

ARBORVM omnium maximè procera Cedrus in Libano monte præcipuè cōmendatur. vt, Vidi impium Pſal. 36. eleuatū & exaltatum ſicut cedros Libani. Et quaſi ce-Numer. 24. dri ſuper aquas. &, Cedri non fuerunt altiores. Eſtque Ezech. 31. natura ſua robuſtiſſimum & firmiſſimum hoc plantæ genus: ſicut ſcriptum eſt. Pſalm. 27. Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani.

Arcano autem ſenſu Cedrus robur & ſublimitatem Sublimitas magnam, atque potentiam quandam præſtantem ſignificat, qualis magnis regibus aut eſſe, aut arrogari ſolet. vt, Nunquid regnabis, quoniam confers te cedro? &, Ierem. 22. 4. Reg. 14. Carduus Libani miſit ad cedrum, quæ eſt in Libano. &, Iſai. 2. Super omnes cedros Libani. Iſai. 1. Et ſuccidit cedros, tulit ilicem. Euangelij Chriſti magnitudinem, ſublimem-Euangeliū que virtutem apud Ezechielem ſignificat. In monte Ezech. 17. ſublimi Iſrael plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam.

PINVS.

AD eandem rationem refertur Pinus, quæ & ipſa bonam, & ſecatu facilem, & duratione perpetuam, exhibet materiam, arbor proceræ altitudinis, pingui ſucco abundans, & igni fouendo ac nutriendo aptiſſima: ſicut ſcriptum eſt. Plantauit pinum, quam pluuia Iſai. 44. nutriuit, & facta eſt hominibus in focum. Pro ſublimi Sublimitas autem hominum conditione vſurpatur. vt, Gloria Li-Iſai. 60. bani ad te veniet, vt abies, & buxus, & pinus ſimul.

PALMA.

PALMA arbor, ſtipite recto multis velut gradibus circūuallato, altiſſimè & rectiſſimè creſcit in ramos ſimplices multis & longis foliis ornatos lentis & flexibilibus, quæ non facilè rumpantur: radix & truncus ex multis ſeminibus meliùs, quàm ex ſimplici, coaleſcit: viret ſemper, interque perpetuò virentes arbores nitidiſſima eſt, & iucundiſſima: ætatem longiſſimam agit, fructum proferens in racemis multiplicem & ſuauiſſimum; qui cibum ſuppeditat ſatis corpori iucundum & commodum, duratque vltra omnium aliorum mollium & dulcium fructuum tempus. Arboris ipſius lignum nullo, quamuis grauiſſimo, pondere premi aut frangi fertur. Quibus ex rebus omnibus effectum eſt, vt palmarum rami in feſtis & celebritatibus geſtentur, & imagines ipſæ inſculptæ in templi ornamenta refe-Proſperitas. runtur. Atque ex palma ſimilitudines afferuntur ad Pſal. 91. proſperitatis incrementum ſignificandum. vt, Iuſtus vt palma florebit. Namque ipſa palmæ ſpecies, à longè proſpecta, caulem florentem, atque adeò lilium Cantic. 5. referre videtur. Et comæ eius ſicut elatæ palmarum. Et ſtatura tua ſimilata eſt palmæ, vbera tua botris. Et

 dixi,

Cantic.7. dixi, Aſcendam in palmam,& apprehendam fructus eius. Diuturnæ quoque ætatis imaginem palma repræ-
Iob. 29. ſentat. vt, Sicut palma multiplicabo dies.

Victoria. Victoriæ quoq., & veræ,nulliſque aduerſis rebus im minutæ, aut deiectæ virtutis ſignum palma eſt. Quam ob rem rebus præclarè geſtis in principum pompa à po pulo ob virtutis teſtimonium geſtabatur, vel ab ipſis etiam, qui rei bene geſtæ participes fuerant. vt, Cum
1.Mach. 13 laude & ramis palmarum, & cinnyris, & cymbalis, &
Iohan. 12. nablis, & hymnis. Et turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent, quòd venit Ieſus Ieroſolymam, acceperunt ramos palmarum,& exierunt obuiam ei.&,
Apocal. 7. Iohannes vidit turbam magnam ſtãtes ante thronum in conſpectu agni amicti ſtolis albis; & palmæ in manibus eorum. Illud autẽ obiter obſeruare operæpretium
Deut. 34. Iudic. 1. duximus, Ciuitatem palmarum eandem eſſe, quæ alio
Iudic. 3. nomine Iericho dicitur.

QVERCVS.

QVERCVS, quã Hebræi אלה dicunt, quibuſdã vlmus eſt,aliis & melius ilex, inter proceras & duras, ætatéque ferentes arbores cenſetur. Folia decidua habet, expoliaturque per hyemem frondibus,ramos extendit quàm latiſſimè. Vnde & ſimilitudines ducũtur ad proſperitatem & amplificationem familiæ vel populi ſigni-
Iſai. 6. ficandam. vt, Et erit in oſtẽſionem ſicut terebinthus, & ſicut quercus, quæ expandit ramos ſuos.

Vires. Magnas etiam vires & robur atque potentiam refert
Amos. 2. quercus. vt, Ego autem exterminaui Amorrhæum à facie eorum, cuius altitudo cedrorum altitudo eius, & fortis ipſe quaſi quercus.

Quercus Baſan potentiores & opulentiores homi-
Potentes. Iſai. 2. nes ſignificant. Namque nomen ipſum אלה vel אלון potentiam & extenſionem indicat. ſic Iſaias,Super om-
Zacha. 11. nes quercus Baſan. & Zacharias, Vlulate,inquit, quercus Baſan. Quercus defluentibus foliis populum reipublicæ facie, & vitæ ornamentis atque commodis, & magis etiam arcanè,diuina gratia deſtitutum,ſignificat.
Iſai. 1. vt,Cùm fueritis velut quercus defluentibus foliis.

OLIVA, OLEASTER.

OLIVA arbor, ſolido ligno,& non minus pulchro ſtipite, pingui tamen, ramos habet perpetuò virentes, & qui tempeſtatem, præter cæteras arbores, diutiſſimè ferant; & aquis immerſi, nec tam citò corrumpãtur, nec virorem amittant. Quam ob rem prima
Geneſ. 7. hæc arbos reſtituti orbis argumentum Noë fecit. Fructus eius guſtu acris, ſed conditus iucundior redditur, & expreſſus optimum liquorem remittit ad multos ho minum vſus commodiſſimum; quod præter cætera ignem quoque alat lucentiſſimum & puriſſimum, lucémque in mediis tenebris effundat iucundam; præterea inuncta corporum membra recreet & reficiat, atque ad multorum morborum paranda remedia adhibea-
Iudic. 9. tur,ſicut ſcriptum eſt. Nunquid poſſum deſerere pinguedinem meam, qua dij vtuntur & homines? &, Vt exhilaret faciem in oleo.

Duratio. Perpetuitatem,durationem,ſoliditatem & virtutem egregiam ſignificat oliua. Quam ob rem Salomonem
3. Reg. 6. duos Cherubim de lignis oliuarum templo indidiſſe legimus, ex eademque materia oſtia & poſtes interioris adyti conſtruxiſſe. Habet autem hoc proprium præter cæteras arbores oliua, quod æſtate floret,& fructum per autumnum ad mediam vſque hyemem perfert, omnemque illam temporis iniquitatem naturæ ſuæ pinguedine & virtute ſuſtinens compenſat, maturitatemq;
Diſciplina. in radicibus & ſtipite concepto efficit magis, quàm ex ambientis aëris commoditate. Quam ob rem internæ
Virtus. animorum diſciplinæ,atque virtutis veræ & ſolidæ,ab omnique communi & vulgari vſu longè remotæ, omniaque pericula & incommoda ſuſtinentis,ſpeciem re-
Pſal. 51. fert: ſicut ſcriptum eſt. Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei,ſperaui in miſericordia Dei in æternum, & in ſæculum ſæculi.

Homines eos, qui & religionis virtutem præſtare de- Religio.
bent, oliuas vocat Scriptura. vt, Dabo in ſolitudinẽ ce- Iſai. 41.
drum, & ſpinam, & myrtum, & lignum oliuæ. De duabus oliuis vel oliuarum ſpicis,quibus ſacerdos & rex indicabantur, abundè in commentariis Zachariæ ſcri- Zachar. 4.
pſimus, & ad eundem modum exponere licet duas oli- Apocal. 11.
uas in Apocalypſi.

Oliuam populum Iſraeliticum cæleſtis doctrinæ mu Iſrael.
neribus auctum, & fidei virtute, vt decuit, valentem, non vno tantùm loco Paulus Apoſtolus appellauit: olea- Gentes.
ſtrum verò populũ gentilem. vt, Tu cùm oleaſter eſſes, Rom. 11.
inſertus es in oliuam bonam. Porrò nouellæ oliuarum, Filij pij.
filios paternæ pietatis ac virtutis diſcipulos, & imitatores repræſentant. vt, Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in Pſalm. 127.
circuitu menſæ tuæ.

Oliua fructu defecta, anni ſterilitatem & rerum ino- Iob. 15.
piam arguit. vt, Quaſi oliua proijciens fructũ. &, Men- Habac. 3. Agge. 2.
tietur opus oliuæ. & Lignum oliuæ non floruit.

AMYGDALVS.

AMYGDALVS feſtinationem & pręcocem rei ge- Feſtinatio.
rendæ maturitatem ſignificat: quia amygdalus florem prima omnium arborum profert. Atque hanc pœnarum inferendarum feſtinationem intellexit Ieremias; Ierem. 1.
cùm virgam amygdalinam à Deo oſtẽſam vidit: quam Interpres noſter Virgam vigilantem vertit. Eſt enim שקד Hebraicum amygdali nomen, à verbo deductum, quod pręuenire,& ſummo manè ſurgere ſignificat. hęc ratio facilè docebit ſignificationem virgæ Aaronis; quæ Num. 17.
florens, atque proferens amygdalas, indicauit Leuiticæ tribus electionem ad ſacerdotium, cum qua nulla tribus comparari in ea re poſſet: quando hæc prælecta cæteris fuerat, vt amygdalus prima florem & fructum prolatura, cæteris arboribus anteuenit.

VITIS.

OMNIVM lignorum humillima & infirmiſſima vitis eſt, arboriſque ſpeciem vix refert, fructus tamen copia atque vſu arboribus cæteris longè præſtat: ſicut Iudic. 9.
ſcriptum eſt. Locuta ſunt ligna ad vitem, Veni & impera nobis. quæ reſpondit eis, Nunquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum & homines? Eccleſ. 24.
&, Ego quaſi vitis fructificaui. Expetit autem culturam vitis præter cæteras arbores,eamque curam fructus copia & elegantia perſoluit. Ad hanc rationem illa pertinet Iacobi ſentẽtia: Ligans ad vineam pullum ſuum,& Geneſ. 49.
ad vitem,ô fili mi,aſinam ſuam. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum. Ex vite multæ rationes ad ſermonum arcanorum vſum petuntur, vt fecunditatis & fructus atque ſobolis & rei familiaris Soboles.
proſperitatem. vt, Vxor tua ſicut vitis abundans in la- Pſalm. 127.
teribus domus tuæ. Et proſperum etiam rerum ſucceſ- Proſperitas
ſum vitis cum fructu onirocritis ſignificat. vt, Vide- Geneſ. 40.
bam coram me vitem, &c.

Significat etiam vitis populum religioſum & pium; Pietas.
cuius commendatio ex fructu,hoc eſt,ex pietatis ſtudio & exercitatione petitur; dignitas autem & honor atque ſecuritas ex diuinæ tutelæ præſidio contingit: aliàs verò ſi hæc deſint, miſerum & inſtabilem atque perditu facillimum ſignificat populum. Hanc omnem rem diſertiſſimè Deus apud Ezechielem eſt perſecutus. Fili Ezech. 15.
hominis, quid fiet de ligno vitis, &c. Atque ob huiuſ- 17. & 19.
modi virtutis defectum Iſrael ab Hoſſea vitis frondoſa ſiue ſtulta eſt appellatus. Vitis frondoſa Iſrael, fructus Oſe. 10.
adæquatus eſt ei.

Magis autem arcano & maxima ſignificatione pleno modo vitis Chriſtum ſignificat Eccleſiæ caput Catho- Chriſtus
licæ. cuius virtus in membra dimanans,optimorum fructuum fecunditatem ſuggerit. Ego ſum vitis vera, Iohan. 15.
& pater meus agricola eſt. &, Sicut palmes non poteſt ferre

ferre fructum, niſi manſerit in vite. &, Ego ſum vitis
vera, & vos palmites.

Vitis fructu defecta, ſterilitatem & inopiam arguit.
Iſai. 24. vt, Infirmata eſt vitis, ingemuerunt omnes, qui læta-
bantur corde.

FICVS SIVE FICVLNEA.

FICVS inter vtiliſſimas arbores locum habet non
poſtremum, quòd fructum ferat ſuauem, & non ſolùm
maturitatis tempore vtilem, ſed ad hyemis quoque &
bonam anni partem aſſeruatu facilem ac perpetuò iu-
cundum, eundem prætereà ad ſaturitatem vſque
ſine nocumento edulem. Aliâs verò arbor ipſa excila
non ſatis idoneas ad opus materias ſuppeditat, vtpote
infirmioris ac minus denſi ligni. Iam verò generoſitatẽ
Geneſ. 3. ficus paradiſus ille voluptatis probat, in quo hanc plan-
tam fuiſſe Moſes indicat.

Fecunda regio. Fecundæ regionis ac temperati cæli ſignum eſt ficus
Deut. 7. arboris opportuna copia; ſicut ſcriptum eſt. Terram
frumenti & hordeorum, in qua ficus & malogranata
Num. 13. naſcuntur &, De ficubus loci illius tulerunt. &, Addu-
Num. 20. xiſtis nos in locùm iſtum, qui ſeri non poteſt: qui nec
ficum gignit. Inter cæteras arbores certiſſima veris
Aeſtas. & æſtatis index ficus eſt. Vere enim ineunte groſſos;
æſtate autem aduentante ramos progerminatos, & in-
Cantic. 2. tegra folia oſtendit: ſicut ſcriptum eſt. Ficus protulit
groſſos ſuos. &, A ficu diſcite parabolam: cùm iam ra-
Marc. 13. mus eius tener fuerit, & folia enata, ſcitis quia propè
Ieruſalem. eſt æſtas. Ficus etiam Ieroſolymam ciuitatẽ, & eum,
Luc. 13. qui ad illam pertinebat, Iudaicum populum paraboli-
cõs ſignificat. vt, Arborem fici habebat quidam, &c.
Idque non modò nomine, ſed ipſa planta etiam repræ-
Marc 11. ſentatũ eſt, quam Chriſtus petitam, quòd ſine fructu in-
Ierem. 7. ueniret, execratus eſt. Et apud Ieremiam, Non ſunt fi-
cus in ficulnea.

Sterilitas. Extremæ autem ſterilitatis ſignum eſt ficuum deſi-
Habac. 3. deratus fructus. vt, Ficus enim non florebit, & non erit
Ioel. 1. germen in vineis. &, Vinea confuſa eſt, & ficus elanguit.
Cætera exempla omnia ad hæc, quæ commemoraui-
mus, genera referuntur. Iam verò de fructibus nonni-
hil dicamus.

FRVCTVS.

CAP. LXX.

FRVCTVVM genera omnia ad animantium, præci-
puè verò ad hominum vſum producta ſunt: ſicut
Geneſ. 1. ſcriptum eſt. Ecce dedi vobis omnem herbam afferen-
tem ſemen ſuper terram & vniuerſa ligna, quæ habent
in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in
eſcam & cunctis animantibus terræ, omnique volucri
cæli, & vniuerſis, quæ mouentur in terra, in quibus eſt
anima viuens, vt habeant ad veſcendum. Sunt autem
Fertilitas. fructus, terrę, & regionis fertilitatis, & commoditatis ad
Numer. 13. habitandum indices: ſicut ſcriptum eſt. Et oſtende-
runt fructus terræ, & narrauerunt, dicentes, Venimus
in terram ad quam miſiſti nos, quæ reuera fluit lacte &
melle, vt ex his fructibus cognoſci poteſt.

Eſt autem nomen fructus Hebraicè פרי à verbo פרה
deductum, quod ſignificat propagare, generare & de-
mum amplificare, virtutemque ſuam proferre.

Soboles. Ex qua re effectum eſt, vt nomen fructus pro omni
ſobole & propagatione tam hominum & aliarum ani-
mantium, quàm arborum etiam vſurpetur. vt, Sume-
Leuit. 23. tis vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ. &, Be-
Deut 27. nedictus fructus ventris tui, & fructus terrę tuæ, fructus-
4. Reg. 19. que iumentorum tuorum. Et quodcunque reliquum
erit de domo Iuda, mittet radicem deorſum, & faciet
fructum ſurſum.

Officium. Officium humanum cuiuſcunque perſonæ aut con-
Pſal. 1. ditionis aut muneris, fructus dicitur. Et erit tanquam
lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum,
quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. &, De fru-
Oſe. 10. ctu manuum ſuarum plantauit vineam. &, Vitis fron-
doſa Iſrael, fructus adæquatus eſt ei. &, Facite fructum
dignum pœnitentia. &, Aut facite arborem bonam,
& fructum eius bonum; aut arborem malam, & fru- Matth. 3. Matth. 12.
ctum eius malum. &, Ex fructibus eorum cognoſcetis Matth. 7.
eos. &, Terra dedit fructum ſuum. &, Fructus impij ad Pſalm. 66. Prouerb. 10.
peccatum. Non raro autem fructus pro ipſo humano-
rum ſtudiorum & operum præmio conſequenti, ſiue
commodum id, ſiue incommodum ſit, pro meritorum Præmium.
ratione vſurpatur. Etenim vt arborum plantationis, ſic
etiam humanarũ actionum fructum eſſe, Deus voluit,
qui malá plantauerit arborem, malos; qui bonam, bo-
nos fructus percipiet. vt, Acquieſce igitur ei, & habeto Iob. 22.
pacem; per hæc habebis fructus optimos. &, Dicet ho
mo, ſi vtique eſt fructus iuſto, vtique eſt Deus iudicans Pſal. 57.
eos. &, Fructus iuſti lignum vitæ. &, De fructu oris ſui Prouerb. 12.
vnuſquiſque replebitur bonis. Et dicite iuſto, quoniam Iſai. 3.
bene; quoniam fructum adinuentionum ſuarum co-
medet. &, Viſitabo ſuper vos iuxta fructum ſtudiorum Ierem. 21.
veſtrorum, dicit Dominus. &, Quod ſi viuere in carne, Philip. 1.
hoc mihi fructus operis eſt.

FRVCTVS etiã pro liberis vſurpatur. vt, Comede-
runt mulieres fructum ſuum.

Operum etiam præmia fructus dicuntur. vt, Quem Operum præmia.
ergo fructum habuiſtis in illis, in quibus nunc erube- Rom. 6.
ſcitis? Fructus etiam doctrinæ efficientiam vſumque Doctrinæ efficientia.
ſignificat, S. S. E. Vt aliquem fructum habeam in vo- Rom. 1.
bis, ſicut in cæteris gentibus.

Fructuum collectio pacem & ſecuritatem ſignificat, Pax.
S. S. E. Vos autem colligite vindemiam & meſſem, &
oleum, & condite in vaſis veſtris, & manete in vrbibus Ierem. 40.
veſtris. Fructus æſtiui breuiſſimæ durationis ſunt, & Breuis duratio.
omnes, nullo relicto, colliguntur; aut pereũt ſponte de-
cidentes S. S. E. Hæc oſtendit mihi Deus: Et ecce vn-
cinus pomorum. Hebraicè, calathum æſtiuorum legi- Amos. 8.
mus. Fructuum autumnalium racematio laborioſa Raritas.
eſt, & exigui emolumenti S. S. E. Væ mihi, quia factus Mich. 7.
ſum, ſicut qui colligit in autumno racemos; non eſt
botrus ad comedendum.

VVÆ.

VVA fructuũ omnium præſtantiſſima & vſus & aſ-
ſeruationis cauſa habetur. Namque & matura come-
ditur ad ſaturitatem vſque minimo nocumento: ſicut
ſcriptũ eſt. Ingreſſus vineam proximi tui, comede vuas
quantum tibi placuerit. Vinum etiam remittit optimũ
& ſuauiſſimum potum, ſi quis modicè ſumat (aliâs verò Deut. 23.
nocentiſſimum.) vt, Vinum, quod lætificat cor homi-
nis. Deinde etiam penſilis & paſſa per totum fermè
annum vtiliter aſſeruatur, atque ad viarum & bellorum Pſal. 103.
viaticum opportuna eſt. Ita Abigail centum ligaturas
vuæ paſſæ cum aliis muneribus Dauidi obtulit. &, Ægy-
ptio iuueni defatigato panem & aquam, & carycarum 1. Reg. 25.
partem, & duas ligaturas vuæ paſſæ Dauid dare iuſſit. 1. Reg. 30.
Vuarum etiam in arcanis ſermonibus mentio eſt, & gra-
tum officium atque obſequium iucundum eo nomine
ſomniorum coniectoribus ſignificat. vt, Videbam co- Officium gratum.
ram me vitem, in qua erant tres propagines, creſcere
paulatim in gemmas, & poſt flores vuas matureſcere. Geneſ. 40.
Tuli ergo vuas, & expreſſi in calicem, quem tenebam,
& tradidi poculum Pharaoni. &, Expectaui, vt faceret
vuas, & fecit labruſcas. &, Non eſt vua in vitibus. &, Iſai. 5.
Quaſi vuas in deſerto inueni Iſrael. &, Nunquid colli- Ierem. 7.
gunt de ſpinis vuas? &, Neque de rubo vindemiant Oſe. 9.
vuam. Huic rei contrarium illud eſt. Vua eorum vua
fellis, & botrus amariſſimus. Vua acerba diuinam offen- Matth. 7. Luc 6.
ſionem humana culpa concitatam ſignificat. vt, In die- Offenſio.
bus illis non dicent vltrà, Patres comederunt vuam Deut. 32.
acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt, ſed vnuſ- Ierem. 31.
quiſque in iniquitate ſua morietur. Omnis homo qui
comederit vuam acerbam, obſtupeſcent dentes eius.
Vuæ maturæ vineæ terræ decoctá iam & ad ſummum
malitiæ gradum perductam hominum culpam & ini-
quitatem proximamque punitioni ſignificat. vt, Mitte
falcem tuam acutam &, vindemia botros vineæ terræ, Apocal. 14.
quoniam maturæ ſunt vuæ eius.

Botrvs.

Fructus bonus. Officium. Mich. 7. Botrvs bonum fructum ſignificat & vtilem,& officium. vt, Non eſt botrus ad comedendum.

Mvstvm.

Vehementia. Iob. 32. Mvstvm vehementem vim atque efficacitatem, animique impetum magnum,aliquádo interpretamur, s. s. e. Et venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſrumpit.

Vinvm.

Vinvm ex vuis optimum fit, ex aliis autem rebus potus quoque, non tamen adeò ſuauis,nec gratus aut efficax paratur: ſed quod ex genimine vitis remittitur, id propriè vinum dicitur, ventriculo vtilis, & cordi iucundus potus, ſi modeſtè ſumatur: ſicut ſcriptum
Iudic. 9. eſt. Non poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat
Eccleſ. 10. Deum & homines. Et in riſum faciũt panem & vinum.
Zacha. 10. 7 Et lætabitur cor eorum quaſi à vino. &, Modico vino
2. Timo. 5. vtere propter aſſiduas tuas infirmitates ſtomachi.

Idem ſi copioſius hauriatur, magnum corpori ac menti nocumentum affert. Nam præterquam quod membra nimio calore & humore penetrans debilitat, mentem quoque abalienatam ad omne flagitium ad-
Geneſ. 19. mittendum impellit: ſicut ſcriptum eſt. Veni, inebriemus vino patrem noſtrum,dormiamuſque cum eo,&c.
Prouerb. 24. &, Ne intuearis vinum quando flaueſcit: cùm ſplenduerit in vitro color eius, ingreditur blandè;ſed in nouiſſimo mordebit, vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet.

Conuiuiũ. Vinum bibere, ſi addatur hæc oratio ciborum mentioni, epulare & iucundum conuiuium ſignificat. vt,
Iob. 1. Filiis tuis & filiabus veſcentibus, & bibentibus vinum
Iſai. 22. in domo fratris ſui primogeniti. Et comedere carnem
Ebrioſi. & bibere vinum. Bibentes vinum, epitheton eſt ebrioſorum, & voluptati deditorum hominum corruptioris
Pſal. 67. vitæ. In me pſallebant, qui bibebant vinum. &, Venite
Iſai. 56. ſumamus vinum,& impleamur ebrietate: & erit ſicut hodie, ſic & cras.

A vino abſtinere, vitam parcam & continentem age-
Continẽtia re eſt: ſicut ſcriptum eſt. Caro & vinum nõ introierunt
Amos. 6. Eccleſ. 2. in os meum. &, Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitaremque ſtultitiam.

Iucunditas Cantic. 1. Vinum pro omni iucũditatis extremæ vſu in comparationibus adhibetur. vt, Meliora ſunt vbera tua vino. Ex huius autem rationis ſimilitudine diuini ſpiritus effi-
Myſteriũ. cientia in iis, quibus illabitur, vini & lactis nominibus
Iſai. 55. indicatur. vt, Venite, emite abſque vlla commutatione
Cantic. 5. vinum & lac. &, Bibi vinum meum cum lacte meo. Ad
Zach. 9. hanc rationem refertur illud. Et vinum germinans vir-
Prouerb. 21. gines. Vinum & oleum delitiarum omnium ſummam in ſermonibus referunt. vt, Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum & oleum, non ditabitur.

Diuinam quoque vltionem,penitus ad intimas vſq.
Vltio. hominum mentes penetrantem, vinum ſignificat. vt,
Pſal. 74. Quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto. &,
Pſal. 59. Ierem. 25. Potaſti nos vino compunctionis. &, Sume calicem vini
Ierem. 51. furoris. Et calix aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram.

Doctrina efficax. Doctrinam animos ad rem gerẽdam,atque ad actionum exercitationes informantem, vini nomine ſacer
Iſai. 1. ſermo exprimit. vt, Vinum tuũ mixtum eſt aqua. Hinc
Marc. 2. illa Chriſti ſententia. Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, &c. ſed vinum nouum in vtres nouos mitti debet. quo in loco vtres ijdem ex eadem tranſlatione animi ſunt,quibus doctrinę ratio communicatur.

Proſperitas. Vinum in primo permanens vaſe,rerum ſtatum florentem, & nondum mutatum, apud Ieremiam ſignifi-
Ierem. 47. cat. Fertilis fuit Moab ab adoleſcentia ſua, & requieuit in fæcibus ſuis, nec tranſgreſſus eſt de vaſe in vas.

Olevm.

Olevm in vtiliſſimorum fructuum numero eſt: ſicut ſcriptum eſt. Et abundantiam frumenti, vini & Geneſ. 27.
olei. &, Deus tuus introducet te in terram bonam,ter- Deut. 7.
ram frumenti, olei ac mellis. Eius vſus varius, & per omnia probatiſſimus in cibis condiendis, in lucernis incendendis, in medicamentorum compoſitione, atque in vnguentorum deliciis, & in antiquis ſacrificiis ſpe-
ctatur: ſicut ſcriptum eſt. Et ſimilam frixam oleo. Et 2. Reg. 6.
fabam & lentem & frixum oleo cicer. &, Non habeo 3. Reg. 17.
panem, niſi quantum pugillus poteſt capere farinæ, & parum olei in lecytho. En colligo duo ligna, vt faciam
illud mihi & filio meo: &, Oleũ ad luminaria cõcinnã- Exod 25. Exod. 35.
da. & oleum ad nutrimenta ignium. &, Non ſunt cu- Iſai. 1.
rata medicamine, neque fota oleo. &, Laui te aqua, Ezech. 16.
ſanguinem tuum mundaui ex te,& vnxi te oleo. Et Sa- Luc. 10.
maritanum vulnera hominis à latronibus ſauciati,infundẽs oleum & vinum, curaſſe Chriſtus ait. &, Cùm ieiunas, vnge oleo caput tuum,ne videaris ieiunans. &,
Omni tempore ſint veſtimenta tua candida: & oleum Eccleſ. 9.
de capite tuo non deficiat. Et in ſacris factitandis cru- Exod. 29.
ſtulam conſperſam oleo, & ſimilam conſperſam oleo Ibidem.
tuſo adhibitam legimus. Eſt autẽ olei vis lenis & blanda, ſed quæ leuiter ad internas vſque corporum partes
penetret, & latè permanet: ſicut ſcriptum eſt. Et in- Pſalm. 107.
trauit ſicut aqua in interiora eius,& ſicut oleum in oſſi-
bus eius. &, Nitidius oleo guttur eius. &, Oleum effu- Prouerb. 5.
ſum nomen tuum.

Ex his rationibus aut res ipſa, aut nomen eleganti
ſignificationis genere vſurpatur. Namq. oleum iucun- Lætitia.
ditatem & lætitiam oſtendit: ſicut ſcriptum eſt. Vt ex- Pſalm. 103.
hilaret faciem in oleo. &, Oleum autem peccatoris nõ Pſal. 140.
impinguet caput meum. &, Oleum in habitaculo iu- Pſal. 44.
ſti. Et propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ, præ conſortibus tuis.

Diuini quoque ſpiritus efficacitatem & gratiam ad Gratia.
munus rectè & alacriter obeundum additam, oleum Facultas.
in ſacerdotibus, regibus, prophetiſque inungendis & initiandis adhibitum, idque fragrantiſſimo odore
gratum,& commendatum ſignificabat. vt, Aſſumpto Exod. 40.
vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſanctificetur. & applicabis Aaron & filios eius ad fores, &c. vt vnctio eorum in ſacerdotium ſempiternum
proficiat. Et Dauid à Samuele vnctus eſt. & hoc ſigni- 1. Reg. 10.
ficabant duo filij olei ſplendidi apud Zachariam. Zach. 4.

Significat etiam animi pręparationem ex fidei,& vir- Animi prę-
tutis, actionumq. bonarum exercitatione, ad diuinum paratio.
ſpiritus ſancti accipiendum donum. hoc eſt, quod di- Matth. 25.
citur de prudentibus & imprudentibus virginibus.

Denique vnctio ſpiritus ſancti,gratiam noui Teſta- Spiritus
menti, hominibus confirmatis præſentem, recondita ſi- ſancti vnctio.
gnificatione indicat. vt, Sed vos vnctionem habetis à Iohan. 2.
ſancto, & noſtis omnia. &, Vos vnctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis: & non neceſſe habetis,vt doceat vos aliquis, ſed vnctio eius docebit vos de omnibus.

Ficvs, frvctvs.

Ficvs ex optimorum fructuum genere ſunt & recentes, vbi maturuerint, comeduntur, & ad totum annum Sole paſſæ adſeruantur, ac præter omnes fructus cæteros citiſſimè & copioſiſſimè proueniunt. Quam ob rem maximæ ſterilitatis argumẽtum eſt ficuum de-
ſideratio: ſicut ſcriptum eſt. Non ſunt ficus in ficulnea, Ierem. 7.
folium defluxit. Significant autem ficus homines,quo- Conditio
rum aliquem vſum eſſe oportet: quæ ſi probentur,ho- varia.
mines probos; ſi verò improbentur, prauos indicant. vt,
Oſtendit mihi Dominus, & ecce duo calathi pleni ficis Ierem. 24.
poſiti ante templum Domini. & paulò pòſt. Calathus vnus ficus bonas habebat nimis, vt ſolent eſſe ficus primi temporis: & calathus vnus ficus habebat malas nimis,quæ comedi non poterãt,eò quòd eſſent malæ,&c. quæ in illo loco Propheta refert. Ex eadem ratione improbandos & reijciendos homines ſignificant ficus ma-
læ, vt, Ponam eos quaſi ficus malas, quæ comedi non Ierem. 29.
poſſunt,

poſſunt, eò quòd peſſimæ ſunt. Et de viris bonis dixit
Mich. 7. Michæas, Præcoquas ficus deſiderauit anima mea.
Opera honeſta. Ficus autem ſine adiuncto boni vel mali, opera ho-
neſta & probanda ſignificat, eò quòd ſua natura ficus
in bonorum fructuum recenſetur numero: ſicut ſcri-
Luc. 6. ptum eſt. Neque de ſpinis colligunt ficus. Apud D. ve-
Certum ſtudium. rò Iacobum ficus vt certum fructus, & notiſſimum ge-
nus eſt, ſic quoque certa hominum ſtudia & explorata
Iacob. 3. ſignificat. vt, Nunquid poteſt, fratres mei, ficus vuas
facere, aut vitis ficus?

FRVTEX, ARVNDO, CALAMVS. CAP. LXXI.

FRVTICVM genus arundo maximè diſtinguit, quę
nunquam in arborem excreſcit, humido ſolo præ-
cipuè proueniens, caua interius, longioribus foliis & fa-
3. Reg. 14. cile friabilis atq. agitabilis: ſicut ſcriptum eſt. Et percu-
tiet Dominus Deus Iſrael, ſicut moueri ſolet arũdo in
Vanitas. aqua. Eſt aũt leuitatis & vanæ atq. inanis rei vel per-
Leuitas. ſonæ ſymbolum arundo, ſiue ipſa ad repræſentandam
rem vſurpetur, ſiue in orationem tantùm nomine ap-
Matth. 27. pellato producatur. Quam ob rem qui Chriſti irride-
Marc. 15. bant regnum, arundinem in dextera eius poſuerunt. Et
percutiebant caput eius arundine. Et Chriſtus Iohan-
nis auctoritatem confirmans aiebat: Quid exiſtis vide-
re in deſertum? arundinem vento agitatam?
Arundineus baculus leue ſubſidium & perſæpè in-
Incommodum. commodum ſignificat. vt, An ſperas in baculo arun-
4. Reg. 17. dineo atque confracto Aegypto? &c. Et ſcient omnes
Ezech. 29. habitatores terræ, quia ego Dominus, pro eo, quòd fui-
ſti baculus arundineus domui Iſrael.
Arundo etiam menſuræ nomen eſt apud Iohannem
Menſura. Apocal. 21. Theologum. Et qui loquebatur mecũ, habebat men-
Ezech. 40. ſuram arundineam auream. &, Menſus eſt ciuitatem
Apocal. 11. de arundine per ſtadia, &c. &, Calamus menſuræ in
manu eius. Et datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ.
Humiditas Humidioris etiam loci ſignum calamus eſt: ſicut
Ariditas. ſcriptum eſt. Sub vmbra dormit in ſecreto calami in
locis humentibus. Et orietur viror calami & iunci.
Iob. 40. Iſai. 19. Quamobrem huius generis defectus aquarum penu-
riam arguit. vt Calamus & iuncus marceſcent, &c. Ca-
lamus quaſſatus rem vel perſonam nullis viribus valen-
Iſai. 42. tem ſignificat. vt, Calamũ quaſſatum non confringet.
Scribẽdi inſtrumentũ. Calamus etiam ex materia inſtrumentum ad ſcri-
Pſal. 44. bendum ſignificat. vt, Lingua mea calamus ſcribæ ve-
3. Iohan. lociter ſcribentis. &, Multa habeo tibi ſcribere, ſed no
Aroma lui per atramentum & calamum. Eſt etiam cala-
Ierem. 6. mus aromatis genus ex arbuſti humilitate fortaſſe di-
Ezech. 27. ctus. vt, Calamum ſuaue olentem de terra longinqua.
&, Stacte & calamus in negotiatione tua.

PLANTARVM PARTES. CAP. LXXII.

RADIX prima plantarum pars & velut caput eſt,
ex cuius incolumitate & virtute reliquis partibus
ſalus & vita communicatur integris, abſciſis verò reſti-
tutio contingit. Ex eiuſdem autem pernicie vel incom-
moditate interitus toti plantæ affertur: ſicut ſcriptum
Pſalm. 79. eſt. Plantaſti radices eius, & impleuit terram. &, Egre-
Iſai. 11. dietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcen-
Oſe. 14. det. Et erumpet radix eius vt Libani. &, Radices eius
Iob. 7. Marc. 4. denſabuntur. Et quod non habebat radicem, exaruit.
&, Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Primum
Matth. 3. autem radix cuiuſcunque rei imum & firmiſſimum
Fundamentum. fundamentum, initiumque ſignificat, vnde & radices
Exod. 24. montium dicuntur. vt, Et ædificauit altare ad radices
Ezech. 16. montium. &, Acceſſiſtis ad radices montis. Radix tua
Iob. 19. & generatio tua de terra longinqua. Et radicem verbi
inueniamus.
Firmitudo. Deinde etiam perſonarum, familiarum, generis re-
rumque aliarum, de quibus ſermo fit, firmitudinem
& proſperitatis atque propagationis ſpem, radix in ora-
tionem inducta oſtendit. vt, Radix iuſtorum non com Prouerb. 12.
mouebitur. Et ibid. Radix iuſtorum proficiet. &, Plan Ierem. 12.
taſti eos, & radicem miſerunt. Et erit quaſi lignum,
quod plantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit Rom. 11.
radices ſuas. Et ſi radix ſancta, & rami. Igitur radicum
extirpatio aut exciſio, aut aliâs læſio, abſolutam calami- Calamitas.
tatem & internecionem arguit. vt, Si ſenuerit radix Iob. 14.
eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius. &, Iſai. 14. Amos. 2.
Interire faciam in fame radicem tuam. &, Contriui
fructus eius deſuper, & radices eius ſubter.
Cogitationum & affectuum etiam, actionum & ſtu- Cogitatio.
diorum humanorum initium, & fontem, radix ſignifi- Affectus.
cat. vt, Ne ſit inter vos radix germinans fel & amari- Deut. 29.
tudinem. &, Radix omnium malorum eſt cupiditas. Timoth. 6.
&, Ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans im- Hebr. 12.
pediat, & per illam inquinentur multi.

LIGNVM.

LIGNA homines ſignificant multis in locis apud Homines.
Prophetas. At verò lignũ humidũ, virtutibus præditũ Probitas
hominem: contrà aridũ, virtute carentem ſignificat. Improbitas
vt, Et ſcient omnia ligna regionis, quia ego Dominus Ezech. 17.
humiliaui lignum ſublime, & exaltaui humile: & ſic-
caui lignum viride, & frondere feci lignum aridum.
Lignum putridum infirmam rem ſignificat, S. S. E. Infirmitas.
Reputabit enim quaſi paleas ferrum, & quaſi lignum Iob. 41.
putridum æs. Lignum viride virtute magna prædi- Virtus.
tum virum. aridum verò lignum inutilem hominem Improbitas
interpretamur, S. S. E. Si in viridi ligno hoc fit, in ari- Luc. 23.
do quid fiet?
Lignum tribum Iſraeliticam ſignificare, ex illo con Iſraelis tribus.
ſilio Moyſis didicimus, quod de coniungendis virgis
ſingularum tribuum, auctore Deo, præbuit: atque ex
hac ratione ſcriptum eſt apud Prophetam. Et tu fili Ezech. 37.
hominis, ſume tibi lignum vnum, & ſcribe in eo Iu-
dæ & filiorum Iſrael ſociorum eius.
Lignum vitæ Chriſtum ſignificat: Et dabo ei edere Chriſtus.
de ligno vitæ. Et ex vtraque parte fluminis lignum vi- Apocal. 2.
tæ efferens fructus duodecim, per menſes ſingulos red-
dens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatẽ gentium.

TRVNCVS.

RADICIBVS truncus innititur, earumque virtute
viuit, & ramos ipſe ſuſtinens alit: ſicut ſcriptum eſt.
Lignum habet ſpem, ſi præciſum fuerit, rurſum reui- Iob 14.
reſcit, & rami eius pullulant; ſi ſenuerit in terra radix
eius, & in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad
odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quaſi cùm
primùm plantatum eſt. Significat autem conſilium, &
rem aut perſonam vel negotium, quibus proſperitas Proſperitatis ſpes.
futura ſperatur. vt, Equidem neque plantatus, neque
ſatus, neque radicatus in terra truncus eorum: repente Iſai. 40.
flauit in eos, & aruerunt.

RAMVS.

RAMI plantam ornant, fructuique ferendo in fru-
ctiferorum genere aptantur, & auiculis iucundas man
ſiones aut nidis ponendis commoditates habent: ſicut
ſcriptum eſt: Et relinquetur in ea ſicut racemus, & ſi- Iſai. 17.
cut excuſſio oleæ duarum vel trium oliuarum in ſum- Matth. 13.
mitate rami. Et fit arbor ita, vt volucres cæli veniant &
habitent in ramis eius. &, Aut inter ſpiſſos arborum Sapient. 17.
ramos auium ſonus ſuauis. Arcano autem ſermone
rami ſpeciem ipſam rerum ſignificant, quæ conſpicitur
quidem & adnotatur, veruntamẽ minor eſt dignitate, Species rerum.
quàm fundamentum & radix. Itaque in familiis rami
frequentiam filiorum; in negotiis oſtentationem rerum Filij.
ipſarum; in diuitiarum definitione pecuniam & poſſeſ-
ſionis externã faciem; atq. vt ſummatim dicamus, nõ
tam res ipſas, quàm rerum partes indicant: ſicut ſcri-
ptum eſt. Et erit in oſtẽſionẽ ſicut terebinthus, & ſicut Iſai. 6.
quercus,

quercus, quæ expandit ramos ſuos. Generis & populi
Familiæ. Ezech. 17. alicuius partes & familiæ apud Ezechielem rami dicũ-
tur. Cumque germinaſſet, creuit in vineam latiorem,
Ezech. 31. humili ſtatura, reſpicientibus ramis eius ad eam. &, Aſ-
Rom. 11. ſur quaſi cedrus in Libano, pulcher ramis. &, Si radix
ſancta, & rami ſancti.

Propagatio Ezech. 17. Propagationis ſpem ramus quoque apud eundem ſi-
gnificat. vt, De vertice ramorum eius tenerum diſtrin-
gã; & plantabo ſuper montẽ excelſum & eminentẽ, &c.

Negotiatio Ezech. 31. Negotiorum & rerum frequentiã, proſperitatiſque
ſpeciem, ramorum nomine auctores deſcribũt. vt, Ele-
uati ſunt rami eius præ aquis multis. Totius porrò re-
Proſperitas rum ſtatus proſperi imaginem Daniel eleganter ex-
preſſit. Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contin-
Daniel 4. gẽs cælũ, aſpectus illius erat vſque ad terminos vniuer-
ſæ terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius.
Et eſca vniuerſorum in ea, ſubter eam habitabũt ani-
malia, & beſtiæ: in ramis eius conuerſabuntur volucres
Oſe. 14. cæli. & Oſeas, Erumpet radix eius vt Libani: ibunt ra-
mi eius, & erit quaſi oliua gloria eius.

Frondes.

Ramis decus frondes ſunt, & nimium æſtum ar-
Leuit. 23. Poſteritas. cent. Ramos ligni denſarum frondium antonomaticῶs
Deus ad feſtum tabernaculorũ celebrãdum ſumi iuſſit.

Significant autem frondes nepotes ad familias pro-
Ezech. 17. pagandas idoneos. vt, Summitatem frõdium eius auul-
ſit, & tranſportauit in terram Chanaan. &, In terra bo-
Ibidem. na ſuper aquas multas plantata eſt, vt faciat frondes. Et
fructus eius, & frondes eius creuerunt ex aquis multis.
Ezech. 31. &, Ecce Aſſur quaſi cedrus in Libano, pulcher ramis, &
frondibus nemoroſus.

Folium.

Folium arborum, & herbarum dicitur, idemque
præſtat atque de frondibus diximus. Eſt autem minimẽ
in partibus plantæ dignitatis folium, & facilè corrumpi-
tur, ſingulis annis deponitur; & vbi exciderit, nullius
ponderis aut momenti eſſe cenſetur, niſi ex ſingulari
naturæ facultate ad medicinam ſit vtile; idque dum ra-
Lenitas. Vilitas. mis hæret, vel leuiſſima venti mouetur vi, & poſtquam
decidit, citò perit vel impellitur. Quam ob rem pro re
Leuit. 26. leuiſſima ac nullis viribus valente vſurpatur. vt, Terre-
Iob 13. bit eos ſonitus folij volantis. &, Cõtra folium quod vẽ-
Iſai. 64. to rapitur, oſtendis potentiam tuam. &, Cecidimus
Dignitas. quaſi folium vniuerſi. Species etiam, & forma dignitaſ-
que perſonarum ſingularum folij nomine ſignificatur,
quantum exterius decoris oſtendi poteſt. quod ſi ex ve-
ra virtute oriatur, gratum perpetuumque eſt: ſin verò
inanem tantùm oſtentationem præferat, deciduum, &
Pſal. 1. ingratum habetur. Hinc illæ ſententiæ, Et folium eius
Ierem. 17. non deflu et. Et erit folium eius viride. &, Folia eius
Daniel 4. Iſai. 1. pulcherrima. Et illæ rurſus, Et eritis velut quercus de-
Iſai. 34. fluentibus folijs. &, Defluit folium de vinea. &, Nihil
Marc. 11. inuenit in ea præter folia.

Silvæ sive saltus.

Magnates. Iſai. 10. Silva, aut præſtantiſſimæ in ſilua vel ſaltu arbores,
magnates ſignificat. vt, Gloria ſaltus eius & carmeli
eius ab anima vſque ad carnem conſumetur.

De luminaribus eorumque efficientia.

Cap. LXXIII.

Atque adeo vt ea, quæ condita fuerant, omnia,
quæque deinceps condenda erant, lucis, & noctis
viciſſitudine, & commoditate vterentur, propriaſque
naturæ virtutes aptiùs, & commodiùs oſtenderent, &
producerent ſingula, cæleſtibuſque efficientijs terreſtria
Geneſ. 1. iuuari poſſent, dixit Deus, Fiant luminaria in firmamẽ-
to cæli, & diuidant diem ac noctem, vt ſint in ſigna, &
tẽpora, & dies & annos. Fecitque Deus duo luminaria,
luminare maius, vt præeſſet diei; & luminare minus, vt
præeſſet nocti, Et ſtellas: & poſuit eas in firmamento cę-
li, vt præeſſent diei ac nocti, & lucerent ſuper terram.
Ex hac autem præfectura diei ac noctis, vices, & variæ
efficientiæ, pro ſtellarum & luminarium varia ratione,
oriuntur. Hinc ſigna accipiuntur tempeſtatum, hinc
tempora conſtituuntur menſium duodena, atq. anno-
rum quaterna. Atque de luminaribus, quatenus ad lu-
cis, & luminis definitionem attinet, abundè iam diſſe-
ruimus: nunc verò alia ratione eſt agendum. Lumi-
naria mærentia miſerrimorum & calamitoſorum tẽ-
porũ indicia ſunt: ſicut ſcriptum eſt, Omnia luminaria Ezech. 32.
cæli mærere faciam ſuper te. Significant autem lumi- Calamitas.
naria, ſumma ac plane diuina virtute prædítos homi-
nes; quales ij ſunt, qui diuini ſpiritus efficiẽtia renouati, Præſtantia.
nouas & admirabiles Dei creaturas inter cæteros
mortales agunt: ſicut ſcriptum eſt. Inter quos lucetis, ſi- Philip. 2.
cut luminaria in mundo.

Sol.

Sol maius luminare ſplendore caloreque ſuo cæte-
ra omnia vincit, atque effectu ipſo ſuperat: ſicut ſcriptũ
eſt. In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam Pſalm. 17.
ſponſus procedens de thalamo ſuo. Exultauit, vt gigas,
ad currendam viam; à ſummo cælo egreſſio eius. Et
occurſus eius vſque ad ſummum eius, neque eſt qui ſe
abſcondat à calore eius. &, Solem in poteſtatem diei, & Pſalm. 135.
lunam, & ſtellas in poteſtatem noctis. Atque in ſignifi-
cationum generibus diei partes ſol cumprimis indicat
iuxta cõſtitutũ ſibi à Deo præceptũ. vt, Erũt in ſigna
& tẽpora. Quam ob rem prima, vltima, media diei, & Diei partes.
ſimiliter noctis partes huiuſmodi orationibus adnotan-
tur. Sol egreſſus eſt ſuper terram. ortuſque eſt ſtatim Geneſ. 19.
ſol: &, Cùm incaluiſſet ſol. &, Reddes ei ante ſolis Geneſ. 32. Exod. 16.
occaſum. &, Antequam ſol occũberet. &, Mortuus eſt Deut. 24.
occidente ſole. &, Cùm ſol occumberet, ſopor irruit 3. Reg. 22. 2. Paral. 17.
ſuper Abraham. Neque verò temporum tantùm, ſed Geneſ. 15.
terrarum etiam, & locorum index ſol eſt. vt, Trans Ior- Deut. 4. Notatio.
danem ad ſolis ortum. &, Qui vergit ad ſolis occubi- Deut. 11.
tum. &, A ſolis ortu vſque ad occaſum, omnis terra ſi- Pſal. 106.
gnificatur. & apud Sapientem, Sub ſole vniuerſus orbis Eccleſ. 1.
eſt. Sol eximiam virtutis, & dignitatis pulchritudinem Pulchritudo.
atque diuinum quoddam ſignificat decus. vt, Lux ſolis Iſai. 30.
erit ſeptempliciter. Et non occidet vltrà ſol tuus. &, Pſalm. 77. Matth. 13.
Thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo. &, Fulgebunt 1. Cor. 15.
iuſti tanquam ſol in regno patris mei. & illud, Alia cla-
ritas Solis, alia Lunæ.

Sol iuſtitiæ Chriſtus eſt: ſicut ſcriptũ eſt, Et orietur Malach. 4. Chriſtus.
vobis timentibus nomen meum ſol iuſtitiæ, & ſanitas in Matth. 17.
pennis eius. &, Facies eius erat vt ſol. Apocal. 10.

Solem & Lunam patrem, & matrem interpretatus Geneſ. 37. Pater.
eſt Iacob. Eadem ſimul proſperitatem ſignificant. vt, Iſai. 30.
Lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis erit ſeptẽpliciter. Mater. Proſperitas

Eadem etiam naturalem hominum intellectum, &
illius opus ratiocinationem, arcanè indicant. vt, Nõ erit Intellectus
tibi amplius ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor Iſaiæ. 60.
lunæ illuminabit te, ſed erit tibi Dominus in lucẽ ſem-
piternam. &, Occumbet ſol ſuper prophetas, & obte- Michæ. 3.
nebrabitur ſuper eos dies.

Solis obſcuratio, & cæterorum luminarium obtene- Calamitas.
bratio, calamitoſa, & miſerrima tempora ſignificat. vt,
Erit in die illa, occidet ſol in meridie. &, Sol, & Luna ob- Amos. 7.
tenebrati ſunt. Ioel. 2.

Luna.

Luna ſecũdum à Sole luminare, eſt menſium ſpa-
cia curſu proprio definiens: ſicut ſcriptum eſt, Fecit lu- Pſal. 103.
nam in tempora. Eadem noctis tempus ad efficientiam
præcipuè occupat: ſicut ſcriptum eſt, Per diem ſol non Pſal. 120.
vret te; neque luna per noctem. &, Lunam, & ſtellas Pſalm. 135.
in poteſtatem noctis. &, De pomis fructuum ſolis ac Deut. 33.
lunæ.

Matet. Geneſ. 37. Apud onirocritas luna matrem ſignificat. vt, Quid ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti, num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te?

Perfectio. Pſalm. 77. Iob. 25. Luna in comparationibus perfectam quandam naturam, & ſuo in genere abſolutam ſignificat: ſicut ſcriptū eſt, Sicut Luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis. Ex qua ratione illud apud Iob explicādum eſt: Ecce luna etiam non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius.

Felicitas. Iſai. 30. Luna felicitatis & ſecundarum rerum præcipuè ſpiritualium vſum ſignificat. vt, Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis.

Lux mētis. Iſai. 60. Luna & ſol mentium lucem, & naturalem cognoſcendi facultatem. vt, Non erit tibi amplius ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te, &c. Pulchritudinis quoque exemplum luna eſt. vt, Pulchra vt luna, electa vt ſol. Luna plena gratiæ diuinæ vſum commodiſſimum ſignificat. Quaſi luna plena in diebus ſuis lucet.

Pulchritudo. Cantic. 6. Gratia. Eccleſ. 50.

Inconſtantia. Eccl. 27. Luna leuitatem & inconſtantiam animorum quorūdā refert: ſicut ſcriptū eſt, Stultus ſicut luna mutatur.

STELLA.

NOCTIS imperium cum Luna ſtellæ obtinent lucentes, & pulchritudinem efficientiamque ſuam mundo oſtendentes: ſicut ſcriptum eſt. Et luminare minus vt præeſſet nocti, & ſtellas. Et Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis. Earum numerus & vſus omnium hominibus ignotus, Deo autem conditori notus eſt. Qui numerat multitudinē ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat. Ex his autem rationibus ſtellarum nomen in ſermonem inducitur. namq. aut innumerabilem multitudinem ſignificat. vt, Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli. Et eſtis hodie ſicut ſtellæ cæli. &, Plures feciſti negotiationes tuas, quàm ſtellę ſunt cæli. Aut etiam ſignificat varia ingenia hominum, eademque præſtantia, virtuteſque diuerſas. vt, Et ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius. &, Stella à ſtella differt.

Geneſ. 1. Pſal. 135. Pſalm. 146. Copia. Multitudo. Geneſ. 22. Deut. 1. Nahum. 3. Ingenia varia. Iob. 25. 1. Cor. 15.

Arcanè etiam ſtellæ & Eccleſias & Eccleſiarum miniſtros indicant. vt, Septem ſtellæ, angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum. Aliquando proſperitatem, & ſecundarum rerum vſum & facultatem, nomine ſtellarum interpretamur. vt, Quoniam ſtellæ cæli, & ſplendor earum, non expandent lumen ſuum. &, Hæc dicit Dominus, qui dat ſolem in lumine diei, ordinem lunæ, & ſtellarū in lumine noctis. &, Nigreſcere faciam ſtellas eius. &, Stellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.

Eccleſiæ. Apocal. 1. Proſperitas. Iſai. 13. Ierem. 31. Ezech. 32. Ioel. 2.

Iacob in Ioſephi ſomnio ſtellarum nomine fratres definiuit. Denique ſtella ex Iacob orta, Ieſum Chriſtum Dei filium, & miniſtrum, orbiſque lucem, & ſalutem in Balaam reſponſis indicat. Eundem autem ipſa ſtella Magis indicauit: Qui viderunt ſtellā in Oriente, & venerunt adorare eum. De quo ſcriptum eſt, Ego ſum ſtella ſplendida & matutina.

Geneſ. 37. Fratres. Numer. 24. Ieſus. Matth. 2. Apocal. 22.

Stella matutina in medio nebulæ gratiam & decus refert apud Eccleſiaſticum. Ex cæli luminarium & ſtellarum ordine & habitu vario variè etiam in firmamento rerum conſtitutiones efficiuntur, vt ſerenum, nubilum, pluuiæ, imbres, fulgura, tonitrua, fulmina, ignes, grando, nix, glacies, & ſpiritus procellarum: quæ omnia & verbum Dei faciunt, & ſignificatione nō carent, atque ita ſcriptum eſt de luminaribus. Vt ſint in ſigna & tempora.

Eccleſ. 49. Gratia. Signa varia. Geneſ. 1.

SERENVM.

Deus benignus. Exod. 24. SERENI cæli ſimilitudo Deum propitium, fauentemque ſignificat; ſicut ſcriptum eſt. Et viderunt Deū Iſrael, & ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſaphirini, & quaſi cælum, cùm ſerenum eſt.

NVBES.

Humor. Geneſ. 9. NVBIVM prima ſecundum naturam ſignificatio humoris eſt, ex quo ipſæ concreſcunt; quæ ſi denſæ, & cōmunes fuerint, pluuiam indicāt proximam. vt, Cumque obduxero nubibus cælum, &c. &, Nubes diſtillauerunt aquis. &, Qui ligat aquam in nubibus. &, Tenebroſa aqua in nubibus aëris.

Iudic. 5. Iob. 26. Pſal. 17.

Cælum. Pſal. 35. Aliquando pro cælo ipſo, & cæli in terras efficientia vſurpatur. vt, Veritas tua vſque ad nubes: & quis in nubibus æquabitur Domino?

Dei efficientia. Exod. 13. Exod. 14. Exod. 16. Exod. 19. 2. Paral. 5. Perſæpe etiam nubes Dei latentem præſentiam, ſed manifeſtam efficientiam ſignificat. vt, Nunquam defuit columna nubis. Et cum eo pariter columna nubis. &, Gloria Domini apparuit in nube. &, Veniam ad te in caligine nubis. &, Impletur domus Dei nube, &c. Compleuerat enim gloria Domini domum Dei. Nubes illa lucida & illuminans noctem, quę filios Iſraelis in mari præcedens ducebat, Chriſti corpus verū, & myſticum ſignificabat. Cuius arcanæ rationes ex eiuſdem benignitate nobis opportuno explicabuntur loco.

Exod. 14. Chriſti corpus.

Celeritas. Iſai. 60. Nubes celerrimi & altiſſimi volatus ſpeciē referunt. vt, Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Et ita præſentem & citiſſimam orbis gubernationem & prouidentiam. vt, Qui pōnis nubem aſcenſum tuum. &, Ecce quaſi nubes aſcendet, & quaſi tempeſtas currus eius.

Pſalm. 103. Prouidentia. Ierem. 4.

Ezech. 30. Ezech. 32. Ezech. 34. Copia. Ezech. 37. Nubis dies, triſtia, obſcura, & calamitoſa tempora interpretamur. vt, Dies nubis tempus gentium erunt. &, Solem nube tegā. &, In die nubis & caliginis. Copiam & denſitatem atque communionem virtutis apud eundem vatem nubes indicat. vt, Aſcendens ſuper populum Iſrael quaſi nubes.

Flexibilitas. Iſai. 44. Poſtremò rem quæ deficere & diſiji, diſſiparique poteſt, nubes ſignificat. vt, Deleui quaſi nubem iniquitates tuas.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

VENTVS.

CAP. LXXIIII.

VENTVS, nubes cogit, pluuiamque efficit. Vnde miraculi indicandi cauſa dictum eſt. Non videbis ventum neque pluuiam, & alueus iſte replebitur aquis. Aliquādo idem exiccat & exugit aquas. vt, Vidit ſpicas Pharao vento vrente percuſſas. & Deus in mare induxit ventum vrentem tota nocte, qui deſiccauit pauimentum maris. hic eſt ſubſolanus ventus. Aliquando nubes diſijcit, & ſerenum cælum reddit, vt aquilo: ſicut ſcriptum eſt, Ventus Aquilo diſſipat pluuias.

4. Reg. 3. Geneſ. 41. Exod. 10. Prouerb. 25.

Vehementia. Iohan. 7. Omnium autem ventorū communis eſt vehementia, celeritas, & libera vagatio: ſicut ſcriptum eſt, Spiritus vbi vult ſpirat, & audis vocem eius. Ex his autem rebus ſignificationes, & comparationes ac ſimilitudines ſumuntur. Celeritatis. vt, Elapſus eſt ſuper pennas venti. &, Qui ambulas ſuper pennas ventorum. Impulſionis. vt, Sicut puluis, quem projicit ventus à facie terrę. &, Contra folium quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam. &, Mouebuntur ligna ſyluarum à facie venti. &, Ventus tranſiens fugabit eos.

Celeritas. 2. Reg. 22. Pſal. 103. Pſal. 1. Iob. 13. Impulſio. Iſai. 7. Iob. 37.

Fugacitas. Iob. 7. Prouerb. 11. Prouerb. 27. Iſai. 40. Fluxæ ac fugacis & incertæ rei. vt, Memento quia ventus eſt vita mea. &, Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventos. &, Qui retinet eam, quaſi ventum teneat. &, Ventus & inane ſimulachra eorum.

Inconſtantia. Luc. 7. Epheſ. 4. Popularis auræ vel inconſtantis ſententiæ. vt, Arundinem à vento agitatam. Et circunferri omni vento doctrinæ dixit Paulus.

Orbis cardines. Matth. 24. Ezech. 37. Ventorum quatuor nominibus vel omnibus vel ſingulis appellatis, quatuor mundi plagæ indicantur. vt, Congregabit electos à quatuor ventis. &, A quatuor ventis veni ſpiritus.

MERIDIES.

Aperta & deliberata actio. Ierem. 15. MERIDIES rē publicè, & magna cū animi deliberatione atque conſtātia gerendā ſignificat. vt, Induxi ſuper matrem adoleſcentis paſtorem meridie.

Iſraelis terra. Ezech. 21. Significat etiam terram Iſraeliticam ijs, qui Babylone ſunt. Sic apud Ezechielē Hebraicè eſt, Fili hominis, pone faciem tuam ad meridiem, & ſtilla ad ſanctuaria.

Res manifeſta. Rem etiam clariſſimā & maximè conſpicuā indicat

meridies s. s. e. Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem. Pſal. 36.

Svbsolanvs.

Svbsolanvs idem eſt, qui Hebræis קדים, noſtris Interpretibus ventus vrens dicitur. Is ſtragem, vaſtationem, & deſolationem ſignificat. vt, Percuſſi vos vento vrente. &, Facies eorum ventus vrens. Amos 4. Calamitas. Habac. 1.

Aqvilo.

Aqvilo ſiniſtram mundi partem occupat, & ſignificat. vt, Vide terram ab eo loco, in quo nunc es, ad Aquilonem & meridiem, ad orienté, & occidentem. &, Ad Aquilonem, & auſtrum. &, Dicam Aquiloni, Da. Siniſtra pars. Geneſ. 13. Deut. 3. Iſai. 43.

Significat etiam orbis partem in habitationem hominibus conceſſam. vt, Aquilonem & mare tu creaſti. Namque maxima terræ pars aquilonem ſpectat. Habitabilis. Pſal. 77.

Aliquando Chaldæam regionem ſignificat. vt, Ollam ſuccenſam video, & facies eius ad Aquilonem. &, Eum qui ab Aquilone eſt, procul faciam à vobis. Chaldæa. Ierem. 1. Ioel. 2.

Nonnunquam diuini verbi impetum, vim & efficacitatem nubes omnes vanitatis diſijcientem, Aquilo ſignificat. vt, Ab Aquilone pandetur omne malum. Verbũ Dei. Ierem. 1.

In Ieroſolymæ vrbis deſcriptione Aquilonis latera Sion montem indicant. vt, Latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Sion. Pſal. 47.

Avster.

Avster dexteræ orbis plagæ index eſt. vt, Ad Aquilonem & ad Auſtrum. &, Plagam Auſtri in meridiem. Indicat etiam ſolitudinem ea, in qua filij Iſrael commorati aliquando ſunt. vt, Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharan. Dextera mundi. Deut. 3. Ezech. 47. Deſertum. Habac. 3.

Et propter plagæ calorem Auſter terram calidam, & arentem ſignificat. vt, Terram auſtralem & arentem dediſti mihi. &, Conuerte Domine captiuitatem noſtram, ſicut torrens in auſtro. Calida regio. Ioſue 15.

Auſter etiam apud Danielem Ægypti regnum ſignificat. Et confortabitur rex Auſtri, &c. Aegyptus. Daniel. 11.

Occidens.

Ventvs ab Occidente nomen proprium non habet in ſacris libris, ſed ventus tantum dicitur, parte, vnde flat, indicata, quo vſus Deus locuſtas ex Ægypto in rubrum mare expulit. Sed Occidens pro ipſo vento aut pro regione & plaga mundi vſurpatur. vt, Venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Auſtro. Exod. 10. Luc. 13.

PLVVIA, IMBER.

CAP. LXXV.

Plvviam ex nubibus concretam venti demittunt: ſicut ſcriptum eſt, Nubes & ventus, & pluuia non ſuperueniens, &c. Habet autem & genus hoc arcanam ſignificationem vt viuificationis & recreationis. Veniet nobis quaſi imber temporaneus, & ſerotinus terræ. &, Deducam imbrem in tempore ſuo, & pluuiæ benedictionis erunt. Et dabitur pluuia ſemini tuo, vbicumque ſeminaueris in terra. Prouerb. 25. Recreatio. Oſe. 6. Ezech. 34.

Pluere abundantiam & copiam maximam ſignificat. vt, Pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes. & Concreſcat in pluuiam doctrina mea. Copia. Pſal. 77. Deut. 32.

Pluuiam hyemẽ ſynecdochicôs interpretamur. vt, Imber abijt, & receſſit. Hyems. Cantic. 2.

Pluuia & ros beneficium magnum ſoli Deo acceptum referendum ſignificat. vt, Et erunt reliquiæ Iacob in medio populorum quaſi ros à Domino, & quaſi ſtillæ ſuper herbam, quæ non expectat virum, & præſtolatur filios hominum. Beneficium. Mich. 5.

Pluuia lachrymas apud Eccleſiaſtem. Et reuertantur nubes poſt pluuiam. Lachrymæ. Eccleſ. 12.

Pluuia & grando tribulationem, & bellum, impetumque potentiæ vehementis, ſicut impetus grandinis, ſicut turbo confringens, ſicut impetus aquarum multarum. Et ſubuertet grando ſpẽ mendacij, & protectionem aquæ inundabunt. Quanquam & hoc arcanam magis habet ſignificationem, quam ſuo loco exponere ſpes eſt. Calamitas. Iſai. 26.

Ros.

Ros copiam multitudinemque ſignificat maximã. s. s. e. Et operiemus eum, ſicut cadere ſolet ros ſuper terram. Copia. Multitudo. 2. Reg. 17.

Ros & pluuia, beneficia à ſolo Deo exſpectanda, & conferri ſolita ſignificat. vt, Erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorum quaſi ros à Domino. Beneficia Dei. Mich. 5.

Benignitas & gratia, ſecundarumq. rerũ vſus, roris nomine & ſimilitudine ſignificantur. s. s. e. Sicut fremitus leonis, ita & regis ira. Et ſicut ros ſuper herbam, ſic & hilaritas eius. Gratia. Benignitas. Prouerb. 19.

Ros matutinus, res fluxa, inſtabilis, & quæ citò perit, s. s. e. Idcirco erunt quaſi ros matutinus præteriens. Inſtabilitas. Oſe. 13.

Fvlgvr et fvlmen ex eadem cavsa.

Fvlgvr incenſo aëre fit, ignemque refert velociſſimum, qui non antè caueri aut præuideri poſſit, quàm editus fuerit. Quam ob rem velocitatis & in expedienda re improuiſæ feſtinationis, atque diuinæ cuiuſdam, eiuſdemq. præſtãtiſſimæ, & omnino irrefragabilis virtutis ſignificationes ex fulgurum imagine ſumũtur. Hinc eſt, quod diuinæ præſentiæ & virtutis argumento legimus; Dominus dedit tonitrua, & grandinem, & diſcurrentia fulgura ſuper terram. &, Ecce cœperunt audiri tonitrua, & micare fulgura. Celeritas. Velocitas. Exod. 9. Exod. 19.

Vltio præſentiſſima, acerrima & inſuperabilis fulguris mẽtione indicatur. vt, Si acuero vt fulgur gladium meum. &, Splendor ignis. &, De igne fulgur. &, Facies eius velut ſpecies fulguris. &, Exibit vt fulgur iaculum. &, Facta ſunt fulgura & voces. &, In ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ. Vltio. Deut. 32. Ezech. 1. Daniel. 10. Zach. 9. Apocal. 16. Habac. 3.

Propter celeritatem nimiam dictum eſt: Videbam ſatanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Luc. 10.

Aliquando rei efficacitatem manifeſtam, & omnibus cõſpicuam maximè arcana ratione indicat fulgur. vt, Sicut fulgur exit ab Oriente, & apparet vſque in Occidentem. &, Sicut fulgur coruſcans de ſub cælo in ea, quæ ſub cælo ſunt fulget, &c. Efficacitas. Matth. 24. Luc. 17.

Grando.

Grando nulli rei commoda, ſed omnibus incommoda tantum diuinæ in improbos animaduerſioni inſeruire videtur, quandoquidem ſatis, plantis, pecudibus, & hominibus ipſis nocere deprehenditur. Quam ob rem Dei aduerſus peccatores iram teſtatur. vt, Adhuc retines populum meum, & non vis dimittere eum. En pluam cras in ipſa hora grandinem multam nimis, &c. &, Intonuit de cælo Dominus, grando & carbones ignis. &, Ecce validus & fortis Dominus ſicut impetus grandinis. &, Subuertet grando ſpem mendacij. &, Grando magna ſicut talentum deſcendit de cælo in homines. Hæc omnia calamitatem hominibus ob culpas illatam ſignificant. Ira. Exod. 9. Pſal. 17. Iſai. 27. Apocal. 16. Calamitas.

Nix.

Ex eadem materia, qua & aqua, nix efficitur, frigida omnino natura & cãdidiſſima, terris etiam, ſi opportunè immittatur, vtilis: ſicut ſcriptum eſt, Quomodo deſcendit imber & nix de cælo, & illuc vltrà nõ reuertitur, ſed inebriat terrã, & germinare eam facit. Iſai. 55.

Cuius nominis ex his rationibus certa vſurpatio eſt. nam dies niuis hyemem ſignificant. vt, Ipſe deſcendit, & interfecit leonem in media ciſterna in tempore niuis. Hyems. 1 Paral. 11.

Candoris ſimilitudinẽ extremam & puritatis ſignificationem habet. vt, Si lotus fuero quaſi aquis niuis. &, Super niuem dealbabor. &, Candidiores Nazaræi eius niue. Candor. Puritas. Iob. 9. Pſal. 50. Thren. 4.

Lepræ etiam manifeſtæ albedinem & notam indicat. vt, Moſes protulit manum leproſam inſtar niuis. &, Maria conſpecta eſt candenti lepra vt nix. &, Giezi regreſſus eſt quaſi nix leproſus. Lepra. Exod. 4. Num. 12. 4 Reg. 5.

Niuis vſus in æſtu refrigerium magnum, & conſolationem affert: ſicut Refrigeratio.

ſicut ſcriptum eſt, Sicut frigus niuis in die meſſis, ita legatus adueniens ei, qui miſit eum. Prouerb. 25.

Importunitas. At verò nix in æſtate demiſſa importunã rem ſignificat. vt, Quomodo nix in æſtate, & pluuiæ in meſſe, ſic indecens eſt ſtulto gloria.

GLACIES.

IN frigidarum naturarum genere glacies eſt, durior quàm nix, minus candens, ex eadem tamen materia: ſicut ſcriptum eſt, De cuius vtero egreſſa eſt glacies, & niuis quis eſt pater? (Iob. 37.) In antitheſim caloris, & ignis affertur. vt, Ignis, grando, nix, glacies. (Euaneſcentia. Pſal. 147.) ſed ad euaneſcentis proſperitatis, negotij, rei aut conſilij imaginem deſcribendam appellatur. vt, Ingrati enim fides tãquam hybernalis glacies tabeſcit. (Sapient. 16.) &, Sicut in ſereno glacies diſſoluentur peccata. (Eccl. 3.)

NEBVLA.

NEBVLA minoribus & tenuioribus partibus, quàm aqua, nix, & glacies, cõſtat, atq. ita magis diffunditur & citius diſſoluitur: ſicut ſcriptum eſt, Qui dat niuem ſicut lanam, nebulam ſicut cinerem ſpargit. (Pſalm. 147.)

Maieſtas. Propter extenſionem, & aëris impedimentum, diuinam maieſtatem, efficientia quidem manifeſtam, mortalibus autem oculis inacceſſibilem, indicat nebula, quã ob rem Deus in nebula ſæpe deſcendiſſe, & veniſſe dicitur. vt, Nebula impleuit domum, & non poterant ſacerdotes ſtare, & miniſtrare propter nebulam: Impleuerat enim domum gloria Domini. (3. Reg. 7.) & Dominus dixit, vt habitaret in nebula. (Ibidem.)

Euaneſcentia. Res, quæ omnino diſijci diſſiparique poteſt, & euaneſcere, nebulæ ſimilitudine notatur. vt, Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quaſi nebulam peccata tua. (Iſai. 44.)

Cælum. Cælorum ſupernorũ ſpecies, & proſpectus nebulæ ſimilis eſſe dicitur. vt, Sicut nebula texi omnem terram. (Eccleſ. 24.)

Inconſtans. Nebula turbinibus agitata, inutilem, & inconſtantem hominem apud D. Petrum ſignificat. (2. Pet. 2.)

TEMPESTAS.

Perſecutio. Calamitas. TEMPESTAS perſecutionis & calamitatis, vltionis, atque omnis infeſtæ, & difficilis rei ſenſum ſignificat: qua in definitione pœnas etiam ferendas intelligimus. vt, Apprehendet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas. (Iob. 27.) &, Morietur in tempeſtate anima eorum. (Iob. 36.) &, Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempeſtas erumpens ſuper caput impiorum veniet. (Ierem. 23.) Hoc loco vltionem ſignificat vehementem, ſicut & in illo: Et dabo lapides prægrandes deſuper irruentes, & ventum procellæ diſſipantem. (Ezech. 13.)

Vis magna. Vim & potentiam inſuperabilem aliquando tempeſtas exprimit. vt, Dominus in tempeſtate, & turbine viæ eius. (Nahum. 1.) & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine auſtri.

TVRBO.

Vltio. TVRBO, iudicio diuino allatam vltionem aduerſus improbos, & ad proborum liberationem, ſignificat in arcanis definitionibus. vt, Quia ecce Dominus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ eius, reddere in indignatione furorem ſuum: & increpationem ſuam in flamma ignis. (Iſai. 66.) Et Dominus, in tempeſtate, & turbine viæ eius, & nebulæ puluis pedum eius. (Nahum. 1.)

Exercitus impetuoſus. Exercitus impetuoſiſſimus, & inſuperabilis, his verbis turbinis, & tempeſtatis, deſcribitur: Ecce quaſi nubes aſcendet, & quaſi tempeſtas currus eius. (Ierem. 4.)

DE ANIMALIBVS.

CAP. LXXVI.

PRIMA omnium animantiũ genera, piſces & aquatilium monſtrorum formæ, atque illis digniores etiam natura proximæ aues, & volatilia extitere, quæ liquidiores mũdi huius partes occupare, ornare, frequẽtareque poſſent: quorũ natura omnis & humidior eſt, & aëris partẽ cũ humiditate obtinet: caloris verò nõ multũ habet, ideoque frigus difficilius, quàm æſtũ perfert, de quibus ſcriptũ eſt: Dixitque Deus, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terram ſub firmamento cæli. (Geneſ. 1.) Horum autem genera omnia non eſt nunc animus perſequi ad definiendum, ſed quædam tantùm adnotare ad ſacrorum ſermonum vſum opportuna.

PISCES IN GENERE.

PISCIVM omniũ natura muta eſt: nã cùm in aëre non reſpiret, vocem emittere non poteſt: eſtque hoc genus præter cætera animalia fecundiſſimum. Ex quo fit, vt ſacris libris copioſiſſima ſoboles *piſceſcendi* verbo, vt ita reddam וידגו Hebraicè indicetur. vt, Et creſcant in multitudinem ſuper terram. (Geneſ. 47.) Hebraicè eſt, *Et piſceſcant*. Horũ natura in aquis tantùm viuit, vnde aliquando petuntur deſcriptiones ad aquarum penuriam, vel temporum ſterilitatem indicandam. (Tempora.) vt, Computreſcent piſces ſine aqua. (Iſai. 50.) &, Sed & piſces maris congregati ſunt. (Oſe. 4.) Ad manifeſtam Dei prouidentiam, & virtutem probandam, piſces etiam appellantur. (Prouidẽtia. Iob. 12.) vt, Narrabunt tibi piſces maris. &, Volucres cæli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris. (Pſalm. 7.)

Populus frequens. Metaphoricè, & ex quodam metonymiæ vſu piſces pro populo frequenti Ægypti dixit Ezechiel. Et agglutinabo piſces fluminum tuorũ ſquamis tuis: & proijciam te in deſertum, & omnes piſces fluminis tui. (Ezech. 29.)

Poſtremũ genus. Extremum in omni animalium natura genus, & poſtremi ſenſus in comparationibus haberi piſces obſeruauimus. vt, Et commouebo à facie mea piſces maris, & volucres cæli, &c. (Ezech. 37.) &, Congregans volatilia cæli, & piſces maris. (Sopho. 1.) Hominum quoque copiam multam Deo probandam ſignificant piſces. (Hominum copia bona.) vt, Erunt quoque piſces multi ſatis, poſtquàm venerint illuc aquæ iſtæ. (Ezech. 47.) Ad hãc autem rationem alludens Chriſtus dicebat: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. (Matt. 1.) &, Sagenæ miſſæ in mari, & ex omni genere piſcium congreganti. (Matth. 13.)

Reptile. Pro reptilium genere vſurpatur etiã piſcis. vt, Si petierit patrẽ filius piſcem, nũquid dabit ei ſcorpionem? (Matth. 7.)

Temeritas. Atque vt hæc natura ex omnibus generibus animãtium maximè bruta, & vocis expers eſt, ita etiam ad pertubatum, & politia carentem viuendi ſtatum ſignificandum adducitur. vt, Et facies homines velut piſces maris, & quaſi reptilia non habentia ducem? (Habac. 1.)

CETE SIVE DRACONES.

MAXIMVM, & vaſtiſſimum in mari genus Dracones ſunt, quos Scriptura cete quoque appellat: qua in natura Leuiathan excellit, animans ad diuinam prouidentiam oſtendendam cumprimis creata, cui maxima in mari libertas & licentia eſt vagandi, & cæteros piſces deuorandi: ſicut ſcriptum eſt, Hoc mare magnũ, & ſpacioſum manibus, illic reptilia, quorum nõ eſt numerus: animalia puſilla cum magnis: illic naues pertranſibunt, Draco iſte, quẽ formaſti ad illudendum ei. (Pſal. 103.)

Tyrannis potentia. Maximam potentiam, & vim, tyrannidemq. immodicam nomen ceti appellatum ſignificat. vt, Nunquid ego mare ſum aut cetus? (Iob. 7.) &, Tu cõtribulaſti capita draconum in aquis. (Pſal. 77.) &, Conculcabis leonem & draconem. (Pſal. 90.) &, Rex Ægypti draco magne. &, Leoni gentium aſſimilatus es, & draconi, qui eſt in mari. (Ezech. 29. & 32.) Significat etiam allegoricos Luciferum mundi tyrãnum, & omnes eius tyrannidis præcipuos principes. vt, In die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo ſuper Leuiathan ſerpentem vectem, & ſuper Leuiathan ſerpentem tortuoſum; & occidet cetum, qui in mari eſt. (Iſai. 27.) &, Ecce draco magnus, ruffus, &c. (Apocal. 12. 13. 16. & 20.)

Dracones autem terreſtres aquaticorum naturę affines ſunt, immite genus, & ferum; conſortium hominum fugiens; veruntamen in vrbium ruinis libenter

Vaſtitas. commoratur. Quam ob rem euerſionis, deſolationis
Iſai. 13. & ſolitudinis argumento eſt. vt, Replebuntur domus
Ierem. 49. eorum draconibus. &, Aſer erit in habitaculum dra-
conum. &, Babylon in habitaculum draconum. Hor-
Lamenta- ribilis autem Draconum vox miſeram & calamitioſam
tio. Miche. 1. lamentationem refert. vt, Faciam planctum velut dra-
conum.

Serpens.

Invisa hominibus, & infeſta ſerpentium natura
eſt, animalium, præter cætera omnia terreſtria, & ma-
rina genera viuaciſſimorum, & callidiſſimorum: ſicut
ſcriptum eſt. Sed & ſerpens erat callidior cunctis ani-
Geneſ. 1. mantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Et eſtote
Matth. 10. prudentes ſicut ſerpentes.

Mala mens Malam mētem, & malum animum, & rem aut per-
ſonam nocentem ſerpens ſignificat. vt, Serpentes, & ge-
Matth. 23. nimina viperarum. &, Nunquid pro piſce ſerpentem
Luc. 11. dabit? Summum periculum ab hoſtibus, idque per
Periculum inſidias allatum, ſerpentium nomen indicat: ſicut ſcri-
Ierem. 7. ptum eſt. Quia ecce ego mittam vobis ſerpentes regu-
Amos. 9. los, quibus non eſt incantatio. &, Mandabo ibi ſerpen-
Eccl. 10. ti, & mordebit eos. &, Si mordeat ſerpens in ſilentio,
nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.

Porro ſerpens diabolum humani generis acerrimum
Diabolus & nocentiſſimum hoſtem illum ſignificat, qui explica-
Geneſ. 2. tionis cauſa antiquus ſerpēs dicitur. vt, Serpens erat cal-
lidior, &c. &, Sicut ſerpens Heuam ſeduxit. Et ſerpēs
2. Cor. 11. antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas.

Colvber.

Inſidiæ Colvber, inſidiatorem, & nocentem, oppreſſo-
Nocumen tum. rēque ſignificat: vt, Fiat Dan coluber in via. &, Ingre-
Geneſ. 49. ditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber. &,
Prouerb. 23. Eccleſ. 10. Qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber. &, Si ingre-
Amos. 5. diatur domum, & admoueat manum ſuam ſuper pa-
rietem, & mordeat eum coluber.

Scorpio.

Negocia laborioſa Scorpionvm oua, negotia laborioſa, & inutilia,
Inutilia. ipſiſq. auctoribus nocentia indicant. vt, Oua aſpidū ſiue
Iſaia. 59. ſcorpionū ruperunt. Sunt enim ſcorpiones venenatæ ac
Ezech. 2. malignæ naturæ, eiuſmodiq. ingenia indicant hominū,
Malignum atque adeo dęmonum malorum ſtudia arteſque ſigni-
negotium. Luc. 11. ficant, s. s. e. Quoniam increduli, & ſubuerſores ſunt
tecum, & cum ſcorpionibus habitas. &, Si petierit ouū,
Luc. 10. nunquid illi porriget ſcorpionem? &, Dedi vobis pote-
Apocal. 9. ſtatem calcandi ſuper ſcorpiones, & ſerpentes. &, Data
eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatē ſcorpiones terrę.

Ranæ.

Pſeudopro- Ranæ immunda animalia, & loquacia pſeudopro-
phetæ. phetas ſignificant. s. s. e. Et vidi de ore draconis, & de
Apocal. 16. ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ ſpiritus tres im-
mundos, in modum ranarum.

AVES VOLVCRES.

CAP. LXXVII.

Mvltiplex auium genus eſt & cæterarum animantium, quæ pennis vtuntur; omnibus autem communis eſt ſobolis numeroſitas. Nam quæ infecundiſſimæ habentur, ſingulis tamen annis nec minus quàm geminos pullos procreant: ſicut ſcriptum eſt.
Geneſ. 1. Aueſque multiplicentur ſuper terram. Sunt autem in auium genere quædā feræ, rapaces, & carniuoræ; quædam verò mitiores, moribus omnino diſſimiles. Quam ob rem varios hominum mores vtraque pars refert. Atque ex hac re factum eſt, vt mitiores ad ſacrificia peterentur, alijs reiectis, idq. non ſine arcana ſignificatione, quod in eſu ipſarum etiam eſt obſeruādum. Ex hoc genere comparationes ac ſimilitudines ſumuntur, & aliæ etiam petuntur ad ſermonem rationes.

Dexteritas Ex celeritate motus, & volatus, qua hoc genus
præter cæteras omnes animantium naturas valet: ſi-
cut ſcriptum eſt, Homo natus ad laborem, & auis ad Iob. 5.
volatū: fit vt miniſterij celeritas huiuſmodi imaginibus
indicetur. vt, Vocans ab Oriente auem, & de terra Iſai. 46.
longinqua virum voluntatis meæ.

Inſtabilitas, & ſedis ac manſionis incertitudo, atque Inſtabiles.
paupertas, auium ſimilitudine oſtenditur. vt, Sicut auis Iſai. 16.
fugiens, & pulli de nido auolantes, ſic erunt filię Moab Matth. 7.
in tranſcenſu Arnon. &, Vulpes habent foueas, & volu- Ezech. 17.
cres cæli nidos. &, Ephraim quaſi auis auolabit.

Vagos, aduenas, & ignotos etiam ſignificat auis. vt, Aduena.
Ita & volucres cæli veniant & habitent in ramis eius. &, Oſe. 9.
In ramis eius conuerſabūtur omnes volucres cæli. Quia Matth. 13. Daniel. 4.
& aues cæli portabunt vocem tuā: & qui habent pen- Eccl. 10.
nas, annuntiabunt ſententiam.

Volucres cæli diabolum aliquādo ſignificare docuit Diabolus. Matth. 13.
Chriſtus Dominus. Charitatis, & affectus, & curæ Charitas.
erga ſuos imaginem imitantur aues. vt, Quoties volui Luc. 13.
congregare filios tuos, quemadmodum congregat auis
nidum ſuum! &, Sicut aues volātes, ſic proteget Domi- Iſai. 31.
nus filios Iſrael, &c.

Sæpe autem auium rapacium commemoratio ma-
gnam ſtragem, & ſepulturæ defectum portēdit. vt, La- Strages. Geneſ. 40.
cerabunt volucres carnes tuas. &, Qui mortuus ex Ba-
ſa fuerit in regione, comedent eum volucres. &, Feris 3. Reg. 16.
auibus, omniq. volatili, & beſtijs terræ dedi te ad deuo-
randum. &, Clamaui voce magna dicens omnibus aui- Ezech. 39.
bus, quæ volabant per medium cæli, Venite, & come- Apoc. 19.
dite. Auium defectus loci vaſtationem ſignificat. vt, Ierem. 9.
A volucre cæli vſque ad pecora tranſmigrauerunt.

Porro quarundam auium naturam indicantes, quæ Solitudo.
ex his ſumuntur comparationes, adnotabimus.

Aqvila.

Fortissima, & robuſtiſſima in auium genere,
& velut regina, Aquila eſt in rapacium natura enume-
rata: ſicut ſcriptū eſt, Aquilam ſcilicet, & gryphen, &c. Deut. 14.
Eſtque in eo genere cæterarum omnium velociſſima,
& quæ volatu in ſuperna omnium altiſſimè conten-
dat: ſicut ſcriptum eſt. Nunquid ad præceptum tuum
eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum? Iob. 39.

Præſidij, & tutelæ ſignificationem habet Aquila. vt, Tutela.
Quomodo portauerim vos ſuper alas aquilarum, & Exod. 19.
aſſumpſerim mihi. &, Sicut aquila prouocans ad vo- Deut. 32.
landum filios ſuos, & ſuper eos volitans.

Celeritatem in conficienda re, & dexteritatem Celeritas.
etiam ſignificat aquilæ volatus. vt, Adducet ſuper te Deut. 27.
Dominus gentem de longinquo, & de extremis terræ
in ſimilitudinem aquilæ volantis cum impetu. &, 2. Reg. 1.
Saul & Ionathan aquilis velociores canebat Dauid. &, Ierem. 4.
Velociores aquilis equi eius. &, Quaſi aquila ſuper Oſe. 7.
domum Domini.

Propter ſingularem mutandæ plumę naturam ſym-
bolum eſt Aquila magnæ triſtitiæ primùm, deinde in-
ſtaurationis rerum ſecundarum. vt, Dilata caluitium Mich. 1. Mæſtitia.
tuum vt aquila. &, Renouabitur vt aquilæ iuuentus Pſal. 102.
tua.

Rapaces & auidi atque lucro inhiantes, & prædæ,
aquilarum nomine, ſignificantur. In ea enim re cæte- Rapacitas.
ras aues aquilæ antecellunt: ſicut ſcriptum eſt, Per- Iob. 9.
tranſierunt, quaſi naues poma portantes, & ſicut aqui-
la volans ad eſcam. &, Comedant eum filij aquilæ. Prouerb. 30.
&, Volabunt quaſi aquila feſtinans ad comedendum. Habac. 1.
&, Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & Matth. 24.
aquilæ. Huius vitij vitandi cauſa, aquila in eſu car-
nium prohibetur: ſicut ſcriptum eſt. Aquilam ſcilicet Deut. 14.
& gryphen.

Aquila regium ſymbolū eſt, vnde & Babylonicū re- Regnum.
gnū aliquando Aquilæ nomine ſignificatū eſt. vt, Aqui- Ezech. 17.
la grandis magnarū alarum, longo membrorum ductu.
&, Leęna illa, quæ alas habebat aquilæ, Danieli viſa, hoc Daniel. 7.
ſignificabat: atq. ita interpretatus eſt Eſdras: Aquilam, 4. Eſd. 11.
quam vidiſti aſcendentem de mari, hoc eſt regnum,
quod viſum eſt in viſione Danieli fratri tuo.

Aliquan-

Aegypti regnum. Aliquando regnum Aegypti, vt apud Ezechielem.
Ezech. 17. Et facta eſt aquila altera grādis magnis multiſque plu-
Apocal. 7.12 & 4. mis. In Apocalypſi duobus locis aquila regnum, tertio
autem magis arcanam rem ſignificat.

Accipiter.

Ex rapacibus auibus accipiter quoque eſt: ſingulis
Iob. 39. annis mutat plumas: ſicut ſcriptum eſt. Nunquid per
ſapientiam tuam plumeſcit accipiter, expandēs pennas
ſuas ad auſtrum? In feritatis igitur deteſtationem in ci-
Feritas. Leuit. 11. borum vſibus repudiabatur: ſicut ſcriptum eſt, Acci-
pitrem iuxta genus ſuum.

Passer.

Vtilis auis ex manſuetiori genere paſſer eſt, certa ſe-
de carens, & loca mutans, inter munda genera com-
putatus, imbellis omnino, & qui nullum aliud genus
lædat. Quam ob rem non ſine magna ſignificatione
Leuit. 14. humanæ naturæ ad ſacrificia expetebatur. Eſt autem
vtilis, & eſui aptus.

Significat autem in comparationibus humilitatem
Humilitas. à potentia & ſuperbia alienam, deinde paupertatem,
Paupertas. & ſolitudinem, atque diuinæ prouidentiæ & præſidij
Pſal. 10. expectationem. vt, Multi dicunt animæ meæ, trans-
Pſal. 101. migra in montem ſicut paſſer. Et factus ſum ſicut paſ-
ſer ſolitarius in tecto. &, Anima noſtra ſicut paſſer ere-
pta eſt de laqueo venantium.

Vagatio. Vagationem, & loci incertitudinē. vt, Sicut auis ad
Prouerb. 26. alta tranſuolans, & paſſer quolibet vadens. Res vtilis;
Matth. 10. tamen vilis pretij, paſſeris nomine dicitur. vt, Nonne
Vilitas. duo paſſeres aſſe veneunt, &c.

Strvthiones.

Qvædam auium genera ſunt, quæ in deſertis, &
deſolatis atque aridis, & incultis locis agunt, ſuoque
cantu vaſtitatem ipſam indicantes horridiorem red-
dunt. In his connumerantur quædam, quibus He-
braicum nomen eſt ציים à ſiccitate deductum; & qui
appellantur בְּנֵי יַעֲנָה, quos nō incubare ouis excludēdis
Vaſtitas. Mœſtitia. aiunt. Latini filios ſtruthionis interpretantur. Hoc ge-
nus, & vaſtitatem & triſtitiam, horrorem & ſuorum
Deut. 14. etiam negligentiam ſignificat, & ideo inter vetitos ci-
Iob. 30. bos enumeratur. Horum rationum exempla ſunt. Fra-
ter fui draconum, & ſocius ſtruthionum. &, Habitabunt
Iſai. 13. ibi ſtruthiones. &, Filia populi mei crudelis quaſi ſtru-
Thren. 4. thio in deſerto.

Colvmba.

Colvmba domeſtica ac familiaris auis, omnium
generum ſimpliciſſima eſt, facillimeque ſeducitur, me-
tu maximè omnium terretur, & tamen aucupem ad
proximum ſpatium expectat, neque ferè periculum
cauere nouit, antequam ſentiat. Vnde ab Hoſea dictum
Hoſe. 7. eſt. Ephraim quaſi columba ſeducta, non habens cor.
magna in volando contentione valet, ita vt quamlon-
giſſimè auolet, & reuolet. Quam ob rem à Noe emiſſa
Geneſ. 7. eſt ex arca poſt coruum, cauſa cognoſcendi num aliqua
terræ pars à diluuio iam libera eſſet. Cantu querelā, &
gemitum imitatur, vbi quieſcit, cogitabundorum ha-
bitum præfert: eſt in ſimplicium, & innocentum atque
Leuit. 1. mūdarum auium definitione, ideoque & ſacrificijs, &
cibis apta non ſine arcana ſignificatione: ſed geminæ
perpetuò ad ſacrificia petūtur mas, & fœmina, ea ratio-
ne, qua homo interior & exterior Deo ſimul ſacrificari
Celeritas. debent; quoniā hoc genus maris & fœminę ſocietatem
præcipuè obſeruat. Volatū celerem, & fugam lōgiſſimā
Pſalm. 54. in comparatione indicat columba. vt, Quis dabit mihi
pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Ecce
Iſai. 60. elongaui fugiens, &c. &, Qui ſunt iſti, qui vt nubes
volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas?

Amor. Amoris fideiq. cōmunis ac reciprocæ ſymbolum eſt
Fides. columba in Cāticis. Oculi tui columbarum. Et colum-
Cantic. 1. Cantic. 2. ba mea, formoſa mea. &, Vna eſt columba mea. Eſtque
Eccleſia. Eccleſiæ imago eadem: Soror mea columba mea. ita
Cant. 5. 4. Eſd. 1. Eſdras expoſuit: Ex omnibus auibus nominaſti tibi co-
lumbam vnam.

Mæſtitiæ & cogitationis atque metus deſcriptionem
oſtendunt columbæ. namque in feneſtris meditabun- Mœſtitudo.
dæ videntur. Nidificant autem in rupium foraminibus
ſobolis conſeruandæ cauſa, & metu omnium auium
rapacium & aucupum, quibus expoſitæ ad prædam
ſunt. Quæ verò in locis apertioribus & liberioribus
agunt, certius expectant periculum. Ob has res illa ex-
empla leguntur. Eſtote quaſi colūba nidificans in ſum- Ierem. 47.
mo ore foraminis. Et erunt in montibus quaſi columbæ Ezech. 7.
conuallium, omnes trepidi. Sicut pullus hirundinis ſic Pſal. 37.
clamabo, meditabor vt columba. Quaſi columbæ
meditantes gememus. Simplicitatem & innocen- Iſai. 57.
tiam hæc auis præter cæteras refert. Quam ob rem Matth. 10.
à Chriſto præceptum nobis eſt: Eſtote ſimplices ſicut Simplicitas
columbæ. Hoc autem expreſſit Spiritus ſanctus in co- Iohan. 1.
lumbæ ſpecie ſuper Chriſto in aëre viſus.

Tvrtvr.

Tvrtvr proximum, & affine columbis genus,
ſocietatis maritalis fidem colit, & perpetuò ſeruat; ge-
mit potius, quàm cantet. Eiuſdem in ſacrificijs, & in Leuit. 1. 5.
cibis vſus. Peregrina auis eſt, & peregrinum hominē ſi- Pſal. 73.
gnificat. vt, Turtur inuenit nidum, vbi reponat pullos Peregrinus Prouidentia.
ſuos. Eſt etiam prouidentiæ & cognitionis ſymbolū. vt,
Turtur & hirundo, & ciconia cognouerunt tempus Ierem. 7.
ſuum. Veriſque ſignum aduenientis. vt, Vox turturis Cantic. 2. Ver.
audita eſt in terra noſtra.

Gallina, gallvs.

Domestica, & familiaris auis gallina eſt, atque
adeo vtilis, quæ ſimul cum gallo familiam aliquam re-
fert non malè curatam, ſed gallus arrogantiam quam- Prouerb. 30.
dam præ ſe fert: ſicut ſcriptum eſt. Tria ſunt, quæ bene
gradiuntur: Gallus ſuccinctus lumbos ſuos. Hic diei, &
noctis partes cognoſcit & voce indicat. Namque meri-
diem & noctis medium denuntiat: ſicut ſcriptum eſt, Iob. 37.
Quis dedit gallo intelligentiam? Quam ob rem ab iter
facientibus, & nauigantibus temporis indicandi cauſa Iſai. 22.
aſportari ſolet: ſicut ſcriptum eſt. Quemadmodum
aſportatur gallus gallinaceus. Vnde, & peregrinationis Peregrinatio.
imaginem exprimit. Galli cantus certam temporis Marc. 14.
horam notat. vt, An galli cantu, an mane. &, Priuſquam Luc. 22. Tempus certum.
gallus bis vocem dederit, ter me negabis. &, Statim gal-
lus cantauit. Gallina autem curæ, & affectus & Iohan. 17. Matth. 23.
ſolicitudinis erga ſuos ſymbolum eſt. vt, Quoties volui Cura.
congregare filios tuos, quemadmodum gallina congre-
gat pullos ſuos, ſub alis. &, Sub vmbra alarum tuarum
protege nos. Et ita vos collegi, vt gallina pullos ſuos ſub 4. Eſd. 1.
alas ſuas.

Perdix.

Perdix cibi cauſa expetitur, ideoque aucupem
timet maximè, quem non nimium fugere poteſt, pro-
pterea quòd nec volatu valet lōgo, nec pedibus ad cur-
rendum ſit velociſſimis; quam ob rem latibula quærit.
In ſimilitudinem autem affertur hominis afflicti, & Afflictio.
exagitati à potentioribus magna contentione: ſicut Preſſura.
ſcriptum eſt, Sicut perſequitur perdix in montibus. 1. Reg. 26.
Nonnunquam diuitiarum alienarum maleſuadam Auaritia.
appetentiam, & iniuſtam poſſeſſionem perdix ſignifi-
cat. vt, Perdix fouit quæ nōn peperit. Ierem. 17.

Hirvndo.

Hirvndo peregrina auis eſt, quæ certa tempora
anni ad migrandum obſeruat. Vnde ad certam mune- Prouidētia.
ris cuiuſque & officij obſeruationem oſtendendam ap- Ierem. 7.
pellatur, vt ciconia etiam. vt, Turtur, & hirundo, & ci-
conia cuſtodierunt tempus ſuum. Expectationis, & Expectatio.
deſiderij ſymbolum hirundinum pulli ſunt. vt, Sicut Iſai. 37.
pullus hirundinis, ſic clamabo.

Ciconia.

Ciconia peregrina auis temporis opportuni pro- Prouidētia.
uidentiam imitatur, & docet: ſicut ſcriptum eſt. Tur- Ierem. 7.
tur & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus ſuum.

VOLARE.

Celeritas. Pſal. 17. VOLANDI verbũ celeritatẽ humanâ maiorẽ, vltra omnem comparationem ſignificat, s. s. E. Et aſcendit ſuper Cherubim, & volauit ſuper pennas ventorum.
Pſal. 54. &, Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo,
Prouerb. 33. & requieſcam? &, Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere. Quia facient ſibi pénas quaſi aqui-
Iſai. 60. læ, & volabunt in cælum. &, Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas?

OVVM.

Diuitiæ. Iſai. 10. OVA diuitias & fortunas populorũ ſignificãt, s.s.E. Et ſicut colligunt oua, quæ relicta ſunt: ſic ego vniuerſam terrã congregaui, & non fuit, qui moueret pennã.
Cogitatio. Cura. Curæ, cogitationis, & intenti ſtudij ſignificationem indicãt oua ex ſimilitudine auium aut reptilium à qui-
Iſai. 59. bus fiunt & fouentur, s.s.E. Oua aſpidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt. hoc loco magnum ſtudium, & auctoribus ipſis inutile, alijs verò pernitioſum ſignificatur, vt inferiùs explicat Propheta: Qui comederit ex ouis eorum, morietur: & quod confotum eſt, erumpet in regulum.

Aliquando rem vtilem & ſalubrem ſignificat ouum.
Vtilis res. Luc. 11. vt, Si filius patrem petierit ouum, nunquid porriget ei ſcorpionem?

ALÆ, PENNÆ.

ALÆ & pennæ, ad volandum datæ ſunt volucri-
Volatus. Pſal. 54. Zach. 5. bus, s.s.E. Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ, & volabo? Celeritatem autem ſignificat: vt, Habebat alas, velut alas miluij. Et ſpiritus in alis earum.
Tutela. Significat etiam protectionem efficacem, & tutelã, pro rerum neceſſitate, & temporum vſu opportunam. Namque fortiores aues vt aquilæ, pullos ſuos, quos alis fouent & tuentur, mutare poſſunt in loca commoda,
Deut. 32. Pſalm. 16. & tuta, s. s. E. Expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portauit in humeris ſuis. &, Sub vmbra alarum
Matth. 23. tuarum protege me. &, Quoties volui congregare filios tuos, vt congregat gallina pullos ſuos ſub alis.

Alæ per metonymiam velorum nauis imaginem, &
Vela. Nauigatio Orbis partes. Iſai. 18. Ezech. 7. nauigationis ſignificationem habent; vt, Væ terræ cymbalo alarum, quæ eſt trans flumina Æthiopiæ. &, Quatuor orbis plagas, terræ alas dixit Ezechiel.

PENNÆ.

PENNÆ ad velociſſimam fugam ſignificandam
Fuga. Prouerb. 23. inducuntur, s. s.E. Quia facient ſibi pennas quaſi aquilæ, & volabunt in cælum. &, Quis dabit mihi pen-
Pſal. 54. nas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? & ecce
Pſalm. 138. elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. &, Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris.

Protectionem, & tutelam aliquando pennarum
Protectio, tutela. Iſai. 10. Pſalm. 90. nomine interpretamur. vt, Si ego vniuerſam terram congregaui, & non fuit, qui moueret pennam. &, Sub pennis eius ſperabis.

INSECTORVM GENERA QVÆDAM.

CAP. LXXVIII.

APES inſectorum omnium generoſiſſimum eſt, & efficiẽtia vtiliſſimum, exiguo corpore, tamen prudentiſſimo, & admirabili ſenſu politicæ vitæ, & ciuitatis inſtar habet, & in commune laborat; mel conficit omnis dulcedinis extremum: ſicut ſcriptum eſt, Breuis
Eccleſ. 11. in volatilibus eſt apes, & initium dulcoris fructus eius.
Cõſpiratio frequens. In ſermonum ſimilitudinibus apes, magnam, & contentioſam multorum hominum vim, & conſpirationem ad aliquem alium exagitandum, & moleſtandum indicat: ſicut ſcriptum eſt. Egreſſus Amorrhæus, qui
Deut. 1. habitabat in montibus, obuiam veniens perſecutus eſt
Pſal. 117. vos ſicut ſolent apes perſequi. &, Circundederunt me
Iſai. 7. ſicut apes. &, In die illa ſibilabit Dominus api, quæ eſt in terra Aſſur. hic frequentem quoque exercitum ſignificat.

MVSCA.

MVSCA infeſtum inſectum eſt, & detrimentum, calamitatem & corruptionem affert, & ſignificat; ſordidoſque homines imagine refert, inter plagas nume- Plaga.
ratur: ſicut ſcriptum eſt. Et venit muſca grauiſſima in Exod. 7.
omnem terram Ægypti, corruptaque eſt terra ab huiuſmodi muſcis. &, Muſcę morientes perdunt ſuauitatem Eccleſ. 10.
vnguenti. Et exercitum innumerabilem atque infeſtiſ- Exercitus. Iſai. 7.
ſimum illo loco ſignificat. Sibilabit Dominus muſcæ, quæ eſt in extremo fluminum Ægypti.

CVLEX.

CVLICEM pro exiguo & leui vitio, & minus infe- Vitium exiguum. Matth. 23.
ſto animi morbo, protulit Chriſtus. Excolãtes culicem, & deglutientes camelum.

LOCVSTA.

LOCVSTA inter plagas recenſetur infeſtiſſimas, & nimiũ nocentes; breuis tamen eſt vitæ animal, & quod contento itinere in exitium tendat: ſicut ſcriptum eſt. Pſalm. 107.
Sicut vmbra cùm declinat, ablatus ſum, & excuſſus ſum ſicut locuſtæ. Ex hac natura quædam genera comeduntur, cuiuſmodi victum tenuem, & facilè para- Leuit. 11. Matth. 3.
bilem Iohanni Baptiſtæ Euangeliſtæ aſcribunt.

Eſt autem locuſta ſignum calamitatis magnæ Dei Calamitas.
conſilio ad correptionem hominum allatæ. vt, Ego in- Exod. 10.
ducam cras locuſtam. &, Sementem multam iacies in Deut. 27.
terram, & pauca congregabis, quia locuſtæ deuorabunt omnia. &, De fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & Apocal. 9.
data eſt illis poteſtas, &c. &, Reſiduum locuſtæ comedit bruchus. Ioel. 1.

Multitudinem hominum nimiam, & nocentem ſi- Frequentia. Ierem. 46.
gnificat locuſta. vt, Multiplicati ſunt ſuper locuſtas, & non eſt eis numerus. &, Veniebant cum tabernaculis Iudic. 6.
ſuis, & inſtar locuſtarum vniuerſa complebant. &, Cu- Nahum. 3.
ſtodes tui quaſi locuſtæ. Et paruuli tui quaſi locuſtæ locuſtarum. Significat etiam officiorum, & actionum Societas.
ſocietatem cõſtantem ſibi ipſi & certam. vt, Regem lo- Prouerb. 30.
cuſta non habet, & egreditur vniuerſa per turmas ſuas.

ARANEA.

ARANEA perpetuo labore conſumitur raro & exiguo fructu potita; eoſque ſignificat, qui in leuiſſimis Vita laborioſa.
rebus, & curis vitam impendunt aliâs breuem & ærumnis plenam. vt, Tabeſcere feciſti, ſicut araneã, animam Pſal. 37.
meam. &, Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur. Ara- Spes inanis. Pſal. 79.
nearum telę magnum laborem in rebus inutilibus magna ſpe, ſed fruſtra poſitũ ſignificant. vt, Nõ placebit ei Iob. 7.
vecordia ſua, & ſicut tela araneæ ſpes eius. &, Oua aſpidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt. &, Quoniam Iſai. 59. Oſe. 8.
in aranearum telas erit vitulus Samariæ.

CARIES.

CARIES calamitatem, & internecionem paulatim Calamitas. Internecio.
afferendam ſignificat. vt, Ego ero quaſi tinea Ephaim, Oſe. 5.
& quaſi putredo domui Iuda. Illud *putredo* Hebraicè *caries* eſt.

ANIMALIA QVADRVPEDIA.

CAP. LXXIX.

OMNIVM animantium naturæ in quatuor genera ſumma à ſacris auctoribus diuidũtur. Ea ſunt בהמה, quod animal dicunt Latini: עוף, quod volatile dicimus: רמש, quod calcatile: & שרץ, quod motabile vertere poſſumus. Ad primum genus omnes quadrupedes referuntur: Ad ſecundum pennatarum omnes ſpecies: Ad tertium verò minorum animantium & humilium, quæ quatuor quidem pedibus mouentur, & terram calcant, ſed eam proximè contingunt, vt mures, ranæ, bufones, rubetæ. Quarti verò generis illa ſunt, quæ vel quaternis vel pluribus etiam pedibus procurrunt, repedo tamen magis quàm calcãdo.

In qua

In qua definitione ſerpentes, viperę, lacerti, ſtelliones, & omnes in vniuerſum beſtiolarum, & vermium formæ continentur; quorū omnium ferè natura in arcanis ceremoniis & ritibus immunda cenſetur. Ac de tribus quidē poſtremis generibus nonnihil diſſeruimus: nunc deinceps primum genus tractabimus, quod duabus etiam partibus diſtinguitur. Altera propriè eſt manſuetioris naturæ animantium, quæ paſtu & terræ fructibus aluntur, ſiue illa hominibus familiaria, ſiue ſylueſtria ſint: cuiuſmodi ſunt Armenta, pecora, cerui, capreæ, vri & alia. Altera verò ferarum, & earum, quæ raptu & ſanguine viuunt, aut carnibus veſcuntur; qualia leones, tygrides, pardi, lupi, vulpes, canes & feles commemorare poſſumus. Illa prior pars totius generis nomen commune בהמה ſibi vſurpare ſolet. hæc poſterior חיה propriè, hoc eſt viuens ſiue animans dicitur: noſtri Interpretes interdum beſtiam, nonnunquam etiam feram vertunt.

ANIMAL, בהמה

PRINCIPIO Behema omne animal à rationis vſu alienum ſignificat. Quam ob rem ſerpens ex Deo audiuit: *Geneſ. 3.* Maledictus tu inter omnia animantia & beſtias terræ. *Geneſ. 7.* &, Deleuit omnem ſubſtantiam, quæ erat ſuper terram, ab homine vſque ad pecus. & perpetua eſt hæc diſtinctio hominis & בהמה in ſacris libris. In hoc genere duæ adhuc definitiones obſeruantur: altera animalium mundorum; cuiuſmodi ſunt, bos, ouis, capra & ceruus: altera immundorum, vt equi, aſini, muli, ſuis, & leporis; quorum omnium rationes & naturas *Geneſ. 7.* Noacho exploratas fuiſſe conſtat. Vtrumque genus affertur ad ſimilitudines & comparationes hominum *Stultitia. Fatuitas.* peruerſi iudicij, & qui de rebus ex opinione magis & *Iob. 17.* ſenſu, quàm ex ratione ac veritate ſtatuunt. vt, Quid reputati ſumus vt iumenta, & ſorduimus coram vobis? *Iob. 35.* &, Qui docet nos ſuper iumenta terræ, & ſuper volu- *Pſalm. 47.* cres cæli erudit nos. &, Comparatus eſt iumentis inſi- *Pſalm. 72.* pientibus, & ſimilis factus eſt illis. &, Vt iumentum factus ſum apud te.

Vaſtatio. Huius generis animalium defectus extremam vaſtationē ſignificat: vt, Adhuc audietur in loco iſto, quem *Ierem. 33.* vos dicitis eſſe deſertum, eò quòd non ſit in eo, nec homo nec iumentum in ciuitatibus Iuda & foris Ieruſalem, quæ deſolatæ ſunt abſque homine, & abſque habitatore & abſque pecore. &, Vaſtabit terram hanc, & *Ierem. 36.* ceſſare faciet ex ea hominem & iumentum. Gentes à *Exlex.* Lege & certo notitiæ Dei vſu alienas ſignificat allegoricos nomen hoc, addito agri nomine. vt, Sed & be- *Iuel. 1.* ſtiæ agri, quaſi area ſitiens imbrem, ſuſpexerunt ad te. *Ioel. 2.* &, Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt ſpecioſa deſerti. Et vaſtitas animalium deterrebit eos.

ANIMANTES.

Felicitas. ANIMANTIVM natura inimicarum mutua pax, temporum felicitatem & tranquillitatem maximā ſi- *Iſai. 65.* gnificat. vt, Lupus & agnus paſcentur ſimul: ſic leo & bos comedent paleas.

Deſolatio. Vaſtatio. Iſai. 34. Animantia ſilueſtria, in vrbibus habitantia, loci vaſtationem arguunt: vt, Ibi habuit foueam ericius. Et enutriuit catulos, & circumfodit, & fouit in vmbra eius: Illuc congregati ſunt milui.

Imperia. Daniel. 7. Animalia fera quatuor, regna quatuor ſiue orbis imperia apud Danielem ſignificant. Animalia varia varias *Nationes. Actor. 10.* gentes & orbis terræ nationes interpretatus eſt D. Petrus. Et animalia immūda gentes idolorum cultrices.

BOS.

IN hoc autem animalium genere primas tenet bos, hominibus ad multa vtilis; ſiquidem & agris colendis, & curribus, oneribuſque trahendis iuuare; & horum femellæ lacte paſcere poſſeſſorem poſſunt: & occiſum etiam hoc animal, mundum, eſuique aptum habetur. Conſtat autem minori ſumptu & negligentiorem cuſtodiam ſui fert: ſicut ſcriptum eſt. Et leo quaſi bos *Iſai. 11.* comedet paleas. Et fœnum vt bos comedet. Quas ob *Daniel. 4.* res omnes inter præcipuas diuitias in re ruſtica hoc ge- *Diuitiæ* nus habetur: ſicut ſcriptum eſt. Habeo boues & aſinos, *Geneſ. 32.* & ſeruos, & ancillas. &, Fuere ei boues & oues & aſini. *Geneſ. 12.* Et boues eorum craſſæ. Eſt autem bos certa alicuius *Pſal. 143.* res & poſſeſſio propria, nimirū eius, à quo alitur, cuius vſus ad ipſum tantùm ſpectat; neque vſurpari ab alio *Bos.* ſine iniuria poteſt. vnde Samuel aiebat, Vtrum bouem *1. Sam. 12.* cuiuſquam tulerim aut aſinū. &, Nō concupiſces, &c. *Deut. 5.* Non bouem, non aſinum. Boues ſiue vaccę, eò quòd ſemel per annum pariant, & anni etiam labores atque *Annus.* agri culturæ opus adiuuet, annorum ſymbola ſunt apud ſomniorū coniectores, vt ex Pharaonis ſomnio conſtat. *Geneſ. 41.*

Bos cornupeta nocens animal ſignificat, non tamen ad nocendum natum, ſed ex propria prauitate ad id *Nocumentum.* adductum, atque allegoricos hominem nocentem, cùm tamen nocere ab hominis natura ſit alienum. Vnde illa præcepta ſunt de boue cornupeta vitando & cu- *Exod. 21.* ſtodiendo, atque inhibendo, ac nonnunquā puniendo.

Argumento ex contentione ducto ſignificat bos rem *Alienum.* alienam, quam opportunè adiuuare debeamus. vt, Nō videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem; & præ- *Deut. 5.* teribis. &, Si videris aſinum fratris tui, aut bouem cecidiſſe in via, non deſpicies, ſed ſubleuabis cum eo. &, Cuius veſtrum aſinus aut bos cadet in foueam. *Luc. 14.*

Bos triturans hominem ad alterius commoda laborantē & intentum. vt, Non ligabis os bouis triturantis. *Deut. 25. 1. Cor. 9.*

Illud etiam ex comparatione dictum eſt: Cognouit *Seruitus.* bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: *Iſai. 1.* Iſrael non cognouit, &c. Ad hanc comparationis etiā rationem illud pertinet. Boues & pecora non guſtent *Ionæ. 3.* quicquam, & iumenta clament ad Dominum in fortitudine.

VITVLVS.

VITVLVS ſaginatus populum opulentum, excidio- *Populus damnatus.* ni tamen iudicio diuino deſtinatum interpretamur. *Ierem. 46.* S. S. E. Mercenarij quoque eius, qui verſabantur in medio eius, quaſi vituli ſaginati verſi ſunt: & fugerunt, nec ſtare potuerunt, quia dies interfectionis eorum venit. Vituli & tauri, principes & potentes, & *Principes.* ſuperbi dicuntur. vt, Quoniam effuſi eſtis ſicut vitulus *Ierem. 50.* ſuper herbam; & mugiſtis ſicut tauri. Et hoſtes fortes *Inimici.* & feri vituli dicuntur. vt, Circundederunt me vituli *Pſal. 21.* multi: tauri pingues obſederunt me.

OVIS.

OVIS animal natura ſua vtile, omni ex parte innocens, prætereà & mite, quod cura indiget paſtoris, aliâs *Homines. Matth. 10.* periturū facilè, & erroribus ac periculis obnoxium; ſignificat autem homines quales eſſe oporteret, quos libenter Deus in ſuam cuſtodiam tutelamque recipiat, S. S. E. Ite potius ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. *Matth. 7.* Et attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Et ſi fuerint alicui centum oues, & errauerit vna *Matth. 18.* ex illis, nonne relinquet nonaginta nouem in deſerto, & quæret illam, &c. Hoc loco & multis aliis peculiaris *Populus peculiaris.* & delectus populus oues dicuntur. vt, Et ſtatuet oues *Matth. 25.* quidem à dexteris ſuis. Oues etiam ſimili tropo diſci- *Diſcipuli.* pulos interpretamur. vt, Ego ſum paſtor bonus; bonus *Iohan. 10.* paſtor ponit animam ſuam pro ouibus. Oues ſine paſtore homines recto conſilio deſtitutos, & rectore com- *Conſilij inopia.* modo carentes, exponimus. vt, Vidi vniuerſum Iſrael *Paral. 18.* diſperſum in montibus, ſicut oues abſque paſtore.

Oues etiam ex mūdorū animaliū genere ſunt, lana, lacte & carne hominibus vtiles, atque in optimarum *Diuitiæ ſimplices.* diuitiarum, & ſimpliciſſimi, atque innocentiſſimi quęſtus cenſu ſcribuntur. Quam ob rem Abel ouium paſtor fuiſſe dicitur. Idque obſeruarunt Abraham, Iſaac *Geneſ. 4. Geneſ. 12.* & Iacob cum filiis omnibus, qui ſeſe paſtores ouium *Geneſ. 29. Geneſ. 47.* profitebantur. Eſt autem ſimpliciſſimum animal & innocentiſſimum, ideoque inter mundas & innocentes

pecudes primum obtinet gradum. vt, Tanquam ouis *Iſai. 53.* ad occiſionem ductus eſt. *Innocentia. Officium. Exod. 34.* Significat igitur hominem ſimplicem atque vtilem, & officioſum erga alios, innocentem pariter & purum. Quam ob rem primogenitus aſini oue redimitur in ceremoniis antiquis.

Populus. Hoc genus maximè omnium cura diligentiaque indiget hominum, ideoque populum ſignificat: cui ſi diligens & ſedulus deſideretur rector, perit prorſus, & in vitia dilabitur, atque in exitium tendit. Eſt autem hæc tranſlatio in ſacris libris illuſtris & multis exemplis nota. *Numer. 27.* vt, Ne ſit populus Domini ſicut oues abſque paſtore. *Ierem. 13.* &, Vbi eſt grex, qui datus eſt tibi, pecus inclytum tuum? &, Grex perditus factus eſt populus meus, paſtores eorum ſeduxerunt eos. *Pſal. 117.* &, Erraui ſicut ouis quæ periit. Quære ſeruum tuum Domine. *Iſai. 53.* Et omnes nos quaſi oues errauimus.

Diuites. Oues pingues ditiſſimi in populo homines dicuntur. *Ezech. 24.* vt, Pinguiſſimum pecus aſſume, compone quoq. ſtrues oſſium ſub ea. *Pſal. 143.* Et oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis. *Damnati.* Oues occiſionis, homines ad pœnas ferendas ex diuini iudicij ſententia iuſtiſſima traditi. *Pſal. 43.* vt, Dediſti nos tanquam oues eſcarum. & Æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Cùm de ouibus mentio fit, Deus paſtorem & cuſtodem refert, qui ſuæ curæ mercedem exigit, virtutum, pietatiſq. exercitationem & bonorum operum cumulum. *Zach. 11.* vt, Et dixi ad eos, ſi bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam; & ſi non, quieſcite. *Vaſtitas.* Ouium paſtus in loco deſolationem & vaſtitatem ſignificat. *Iſai. 17.* vt, Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requieſcent ibi, & non erit qui exterreat.

Aries.

Aries in ouium grege maſculus ſtupida natura, ſed petulantiori, quàm fœmina, eſt capitoſum animal, & erga debiliores ſui gregis violentum, ſalax quoque & contentioſum. Ideoque non ſine ſignificatione ad ſacra adhibetur, *Leuit. 4.* in quibus adeps præcipuè incenditur & armi: atque in ſacrificiis pro peccato duo arietes offerebantur; ſed diſcrimen eſt inter immaculatum arietem, & maculis notatum, de quibus aliquando opportunè dicere dabit Deus. *Deut. 32.* Sunt arietes in Baſan optimi.

Principes. Solet autem arietum nomen pro principibus & potentibus atque tyrannis vſurpari. *Ezech. 39.* vt, Carnes fortium comedetis, & ſanguinem principum terræ bibetis.

Perſarum regnum. Daniel. Perſæ & Medi. Arietem cornu omnia petentem & ventilantem, quem Daniel vidit, regnum Perſarum eſt interpretatus. Arietem verò bicornem, Perſarum & Medorum expoſuit.

Agnus.

Agnus, vltra naturæ ſimplicitatem, ætatis etiam imperitiam habet. Quam ob rem ſimpliciſſimus & innocentiſſimus eſt. Id quod tum luſu & ſaltu, tum etiam errore declarat. Namque intrepidè cum coæqualibus colludit; nihil nocens cuiquam, ſed quadam quaſi ſaltatione geſtiens. *Simplicitas. Error.* Cùm verò errat, perturbatus omnino, atque ducis deſiderio maximè affectus eſſe videtur. Vagatur autem nimium, & quò curſum intendat neſcit. Ex quo fit, vt in innocentis & miſeri, atque errantis vel populi, vel hominis cuiuſpiam ſimilitudinem vocetur. *Pſal. 113. Lætitia.* Magnæ lætitiæ & geſticulationis ſimilitudinem explicuit Vates. Montes exultaſtis, vt arietes, & colles ſicut agni ouium. *Ignorantia. Prouerb. 7.* Simplicitatis verò & ignorantiæ imaginē optimè Sapiens expreſſit. Quaſi agnus laſciuiens & ignorans, quòd ad vincula ſtultus trahatur. *Oſe. 4. Innocens.* &, Nunc paſcet eos Dominus quaſi agnum in latitudine. Simplices & puri, innocentes ac iuſti homines, agni dicuntur. *Iſai. 5.* Et paſcentur agni iuxta ordinem ſuum. *Iſai. 11.* Et habitabit lupus cum agno. Paſcetur in poſſeſſione tua in die illo agnus ſpacioſè. *Iſai. 30. Luc. 10.* &, Ego mitto vos ſicut agnos in medio luporum. Populum quoque pium & nouam Eccleſiæ ſobolem referunt agni: ſicut ſcriptum eſt. *Iohan. 21.* Paſce agnos meos.

Ieſus Chriſtus. Ieſum Chriſtum Dei Filium ad totius humanæ naturæ expianda peccata à patre deſtinatum & miſſum *Iſai. 53.* Agnum Dei ſacri auctores appellarunt: qui quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit. *Apocal. 5.* &, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. *Apocal. 6.* & qui occiſus eſt, & aperit librum & ſoluit ſeptem ſignacula eius.

Capra, Caper, Hircus.

Capra inter munda pecora cenſetur, inſolentius animal, quàm ouis, lacte carneque vtilis, & pilis etiam, *Prouerb. 27.* ex quibus telæ fiunt, quas pluuia minimè omnium penetrat. *Exod. 25.* Quam ob rem ex huiuſmodi pilis vela tabernaculo parata ſunt. *Num. 15.*

Petulantia. Stultitia. 1. Eſd. 6. Ad ſacrificia ducitur quoque capra cum humanæ ſtultitiæ, & petulantiæ ſignificatione. Et in his hircus caprarum frequentior eſt, quòd is ſexus inſolentior ſit & audacior. *Ezech. 43. Leuit. 16.* Hircus ille emiſſarius ſolenni ritu execrabilis, & in deſertum relegatus, Chriſtum factum pro nobis maledictum ſignificabat. *Chriſtus.* Hirci quoque potentiores homines & principes ſignificant. *Zach. 10.* vt, Super hircos viſitabo, quia viſitabit Dominus exercituum gregem ſuum domum Iuda. *Daniel. 7. Græcorum imperium.* Hircus verò caprarum, monoceros, quem vidit Daniel, Græcorum imperium ſignificare ipſe indicauit.

Hoedus.

Hoedus propter ætatem & temperatioribus affectibus eſt, & meliori ac ſuauiori carne commendabilior, quàm capra aut hircus. Vnde & ſplendidioribus conuiuiis adhibetur: ſicut ſcriptum eſt. *Iudic. 15.* Et faciam tibi hœdum de capris. *Manſuetudo.* Significat autem Hœdus manſuetioris ingenij homines, minuſque importunos. vt, *Iſai. 11.* Pardus cum hœdo accubabit. *Fuga. Ierem. 50.* Hœdi in agmine primi incedunt, ideoque fugam præripientium ſymbolum ſunt. vt, Eſtote quaſi hœdi ante gregem.

Ierem. 51. Pœnis addicti. Populum ob noxam & peccata puniendum ſignificat in loco. vt, Deducam eos quaſi agnos ad victimam, quaſi arietes cum hœdis.

Hominum partem illam, quæ vel à religione aliena eſt, vel cùm religionem veram profiteatur, tamen eiuſdem religionis virtutem & ſimplicitatem moribus non refert, atque ad ſanctitatis veræ gradum non peruenit, *Matth. 25. Mali homines.* Hœdos appellauit Chriſtus. Et ſtatuet oues quidem à dextris; hœdos autem à ſiniſtris.

Ceruus.

Ceruus pedum pernicitate & curſu valet velociſſimo, atque habitu corporis eleganti gratus eſt, ſiti affectus vehementer expetit aquam. *Dexteritas.* Significat autem dexteritatem in rebus agendis & promptitudinem maximam. *Geneſ. 49.* vt, Nephtali ceruus emiſſus dans eloquia pulchritudinis. *Cantic. 2.* Similis eſto dilecte mi capreæ hinnuloque ceruorum. *Liberatio.* Magnam liberationem & expeditam euaſionem periculi indicat cerui ſimilitudo inducta. *Pſal. 17.* vt, Qui poſuit pedes meos tanquam ceruorum.

Iſai. 35. Sanitas. Auiditas. Integram ſanitatem ſignificauit Iſaias, dicens: Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus. Vehemens deſiderium cerua ſitiens refert: ſicut ſcriptum eſt. *Pſal. 41.* Quemadmodum deſiderat cerua ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. *Ierem. 14. Sterilitas.* Illud verò maximam ſterilitatem & communē ſignificat, quod apud Ieremiam legimus. Nam & cerua in agro peperit & reliquit, quia non erat herba. *Prouer. 5.* Perſonam amabilem & gratam, qualem ſponſam & vxorem viro oportet eſſe, Ceruam chariſſimam dixit Sapiens. *Gratia. Decor.* Hinnulus in hoc genere gratiſſimus & iucundiſſimus & aſpectu & habitu putatur. *Cant. 4. 7. 8.* Quam ob rem frequens in Cāticis huius comparationis mentio eſt.

Bubalus.

Stupidius, quàm boui, bubalo ingenium eſt & indocilius, idque ſignificauit Amos. *Amos. 6. Stupiditas.* Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari poteſt in bubalis?

Cornu.

Regna. Cornua regnorum imaginem exprimere non vno loco videmus. Corn[illegible] ſimplex vnicum imperium

Alexan-

Alexandri regnum. Daniel. 8. Superbia. Arrogantia. Pſalm. 74. Mich. 4.

Alexandri; quod deinde in quatuor regna diuiſum eſt, apud Danielem exponimus. Hircus autem caprarum magnus factus eſt nimis: cumque creuiſſet, factum eſt cornu magnum: & orta ſunt quatuor cornua ſubter illud. Aliquando ſuperbiam, arrogantiamque ſignificat cornu; vt, Nolite exaltare cornu. Nolite tollere in altum cornu veſtrum. Cornu & vngulæ robur & arma ad impellendum & propugnandum, atque vincendum ſignificant. vt, Quia cornu tuũ ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas.

Virtus. Fortitudo. Pſal. 88. Pſalm. 91. Decus. Honor. Pſal. 111.

Cornu virtutis, fortitudinis & victoriæ ſymbolum eſt, s. s. e. In beneplacito tuo, exaltabitur cornu noſtrum. &, Exaltabitur ſicut vnicornis cornu meũ. Decus etiam & honorem ſignificat. vt, Cornu eius exaltabitur in gloria.

Eqvvs.

Prouerb. 21. Iacob. 3. Ierem. 5. Ezech. 23.

Eqvvs animal bello gerendo idoneum eſt. Nam & equitem dorſo gerit, & currus trahit commodiſſimè & expeditiſſimè; frenis enim paret, & facillimè ducitur: ſicut ſcriptum eſt. Equus paratur ad diem belli. Solent autem impotentiori libidine in fœminas exardeſcere, copioſiſſimoque abundant ſemine.

Apparatus bellicus. Exod. 15. 4. Reg. 6. Pſalm. 19.

Ex equis etiam rationes petuntur ad arcani ſermonis ſtructuram. Magnum enim & magnis viribus & apparatu inſtructum bellum eſſe putatur, in quo equi ſunt, cuius rei multa exempla ſunt. Equum & aſcenſorem deiecit in mare. Fortitudo mea & laus mea Dominus. Et montem plenum equorum cùm vidit Eliſæi puer, magnum ſibi ac præceptori præſidium aduerſus inimicos miſſum intellexit. Et humanorum apparatuum ad bellum maximus eſſe cenſetur currus & equi. vt, Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei noſtri ſperauimus. Et à fortitudine tua Domine dormitauerunt, qui aſcenderunt equos.

Honor. Eſther. 6. Eccleſ. 10. Libido. Nequitia. Idololatria. Ierem. 5. Ezech. 23.

Eſt etiã honoris inſigne, equo vehi, maximè à rege, vel principe donato. Huius rei cauſa Mardocheus equo vectus ſpectãdus & honorandus per vrbem ductus eſt. & ſcriptum etiam eſt. Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes ſuper terram. Libidinoſum & impotenti nequitia hominem, vel gẽtem aliquam, equus ſignificat: idque ad arcanam libidinem, hoc eſt idololatriã quoque refertur. vt, Equi amatores & emiſſarij facti ſunt; vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniunt. Et inſaniuit libidine ſuper concubitum eorum.

Zacha. 1. Regna orbis.

Equus velocitatem ſignificat. vt, Vir aſcendens equũ rufum. Regnum Babylonicum equi rufi, nigri verò Perſicum, at albi Græcorum, varij verò Romanorum imperium Zachariæ ſignificabant.

Homo nequam. Pſalm. 31.

Hominem à rationis vſu alienum, & appetitu magis, quàm iudicio actum, equus aliquando in ſimilitudinibus refert. vt, Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.

Mvlvs.

3. Reg. 1.

Mvli etiam ad bellum, ſed ineptiores, ad onera verò accipienda & portanda aptiores ſunt. horum vſus regibus & regum etiam filiis ad vehendum erat. Salomonem enim ſuper mulam regis Dauid circũductum, omni populo regio nomine ſalutandum legimus.

Stupiditas. Pſalm. 31. Tob. 6.

Eſt autem mulus equo ſtupidior & ineptior, cui homines à rationis vſu alieni, & vitio corrupti, ſimiles eſſe dicuntur. vt, Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.

Asinvs.

Geneſ. 42. Diuitiæ. Geneſ. 32.

Asinvs, domeſticum & familiare animal, ſed in immũdorum generibus connumeratum eſt, ſtupidum & tardum ingenio, verùm laboris & oneris patientiſſimum, & ad longam etiam viam tolerandam non ineptum. His enim filios Iacob frumẽta ex Ægypto aſportaſſe legimus. Hoc genus etiam inter armenta & diuitiarum partes cenſetur. vt, Habeo boues & aſinos, &c.

Poſſeſſio. Exod. 21. Exod. 23. Iob. 29. Deut. 22. Geneſ. 49. Fortis.

Eſt aſinus certi domini, quam ob rem in legibus officij erga proximum curari, & cuſtodiri præcipitur, argumentoque eſt à minori ad maiores etiam proximorum res curandas. Si ceciderit bos aut aſinus in ciſternam, &c. Si occurreris boui amici tui, aut aſino erranti, reduc eum. &, Aſinum pupillorum abegerunt. Non arabis in boue ſimul & aſino. Varij ingenij & diſparis conditionis perſonas ſignificat. Aſinum oſſeum dixit Iacob filium fortem, & laborum tolerãtem, atque agro exercendo idoneum ſignificans.

Prouerb. 26. Mala diſciplina. Iſai. 1. Gratitudo. Ierem. 22. Dedecus.

Diſciplinam perperam inſtitutam illud ſignificat: Flagellum equo, & chamus aſino. Illud ad ingrati animi vitium maxima cum contẽtione amplificandum apud Iſaiam exprobratum populo eſt. Bos cognouit poſſeſſorem ſuum: & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael me non cognouit. Sepultura aſini ignominioſam ſepulturam, dedecus etiam poſt mortem obeundum ſignificat. Eſt enim ſepultura aſini ſterquilinium.

Ezech. 23. Libido. Humilitas. Zach. 9. Iohan. 12.

Carnes aſinorum dixit Ezechiel, vt impuram & impotentem libidinem, & mõſtroſam ſtupri appetentiam ſignificaret. Modeſtiam ſummam & profundam humilitatem Chriſti regis indicauit Zacharias illo oraculo. Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, & ſedens ſuper aſinam & ſuper pullum filium aſinæ.

Onager.

Temeritas. Ierem. 2.

Onager conſiliorum & actionum temeritatem & inſolentiam ſignificat, s. s. e. Onager aſſuetus in ſolitudine; in deſiderio animæ ſuæ attraxit ventum.

Camelvs, Dromedarivs.

Conſpicuũ. Matth. 24. Luc. 17.

Magnvm animal camelus eſt, & ad onera ferenda commodiſſimus, diuitiarum non ignobilis pars in ea regione, vbi ali commodè poteſt: propter vaſtitatem autem corporis pro re maxima & conſpicua vſurpatur, ſiue in bonam, ſiue in malam partem. vt, Deglutientes camelum, & culicem excolantes. &, Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, &c.

Regio. Iſai. 60.

Aliquando cameli pro regione ipſa, vbi frequentiſſimi ſunt, appellantur. vt, Inundatio camelorum operiet te, Dromedarij Madian, & Epha.

Svs sive Porcvs.

Svs in animalium vetitorũ numero erat, eò quòd ferarum genus partim referat, & ſtudioſè immunditiam affectet, atque in illis regionibus minus ſanus cibus eſſe perhibetur: cuius caro frequenter lepra inficitur, in aliis regionibus meliori carne conſtat.

Indiſciplinatus. Matth. 7. Vitij ſtudiũ. 2. Petr. 2.

Stultitiæ & indiſciplinati animi, atque inanibus & mundanis rebus intenti imaginem refert porcus: ſicut ſcriptũ eſt. Nolite mittere margaritas veſtras ante porcos. Deinde etiam vitium ſtudioſè cõceptum, & vltro aditum, atq. admiſſum, ſignificat illud Prouerbiũ: Sus lota in volutabro luti.

DE FERIS.

CAP. LXXX.

Ferarvm duo genera ſunt; alterum domeſticum magis, vt canis; alterum ſilueſtre & immanſuetum, vt lupus, vrſus, leo, pardus. Hæc poſteriora animalia regionis, ſiue beſtiæ agri dicũtur. Præter hæc media quædam natura eſt, vt onagrorum & rhinocerotũ, quæ nec feræ prorſus, nec manſuetæ dicuntur. Atque de his etiam nunc deinceps ordine dicendum eſt.

Solitudo. Iſai. 32.

Ferarum locus deſolationem & vaſtam ſolitudinem arguit: vt, Gaudium onagrorum paſcua gregum, &c.

Strages. Iſai. 56.

Feræ corpora comedentes, cruentæ & maximæ victoriæ argumento ſunt. vt, Omnes beſtiæ agri venite ad deuorandum.

Canis.

Canis ingenio & ſenſu valet acutiſſimo, & tamen affectibus eſt immodicis præditus amoris, libidinis, odij & inimicitiarum atque crudelitatis & ſæuitiæ; prætereà immundus eſt, omnia comedens etiam putrida & immunda, atque ſalaciſſimus etiam, turpiſſimoque libi-

dinis

dinis ſpectaculo notatus, inter homines educatus, nec
ab humana carne abſtinet, ſanguinis etiam lingendi
auidiſſimus, ſæpiſſimè mingit & vbique. Hæc adeò na-
Crudelitas. turæ obſeruatio effecit, vt in contemptibilium vel cru-
Prophanitas. delium, vel prophanarum, vel aliâs abominandarum
perſonarum ſignificatione oſtendenda, Canis nomen
vſurpetur. Neque verò homines tantùm, ſed res quo-
que reijciendæ canibus deſtinantur, vt execrabiles.
Namque canis nec ad ſancta admittitur in ſacrifi-
cium, nec ipſe partem aliquam ſacrificij comedere
permittitur. Ingratum, importunum, & moleſtum
Ingratus. Moleſtus. aliquando ſignificat canis; cuius officium tametſi con-
2.Reg. 3. ſtet, tamen ingratum ſit. vt, Nunquid caput canis ego
ſum aduerſus Iudam hodie?
Execrabilis Execrabilem & deſpectum quoque ſignificat. vt,
2.Reg.16. Quare maledixit canis hic moriturus domino meo re-
4.Reg. 7. gi? &, Quid enim ſum ſeruus tuus canis, vt faciam rem
Eccleſ. 9. iſtam magnã? &, Melior eſt canis viuus leone mortuo.
Inuidens Inimicum & inuidentem detractoremque refert.
detractor. vt, Circundederunt me canes multi. &, Erue de ma-
Pſal. 21. nu canis vnicam meam.
Prophetæ Canes aliquando pro Prophetis, & iis, qui paſtori-
cuſtodes. bus populi ad cuſtodiam & conſilium addūtur: vt, Ca-
Iſai.56. nes muti non valentes latrare. Periculum impru-
Prouerb.26. denter aditum ſignificat illud prouerbium, Sicut qui
Periculum. apprehendit auribus canem, ſic qui tranſit impatiens,
Gentiles & commiſcetur rixæ alterius. Pro gentilibus & pro-
prophani. phanis hominibus, ac vitio deditis, & diſciplinæ con-
Eccleſ. 13. temptoribus, impuriſque animis. Quid ſancto homini
Matth. 7. ad canem? &, Nolite ſanctum dare canibus. &, Non
Marc. 7. eſt bonum ſumere panem filiorum & dare canibus. &,
Philip. 3. Videte canes, videte malos operarios. &, Canis reuer-
2.Pet. 2. ſus ad ſuum vomitum. Et foris canes venefici & impu-
Apocal. 22. dici & homicidæ.

Lvpvs.

Lvpvs infeſtum animal eſt celeri ad nocendum
ingenio & motu, neque tantùm famis explendæ auidi-
tate, quantùm natiua malitia & crudelitate nocens:
Iohan. 10. ſicut ſcriptum eſt. Lupus rapit & diſpergit oues. vnde
4.Eſdr. 5. lupis epitheton malignis apud Eſdram eſt.
Ferocitas. Ferox & immite ingenium hominis ſignificat lupus.
Eccleſ. 13. vt, Si communicabit lupus agno. Quam ob rem mira-
culi, & magnæ rerum mutationis in melius prædicen-
Iſai. 11. dę cauſa, dixit Propheta: Et habitabit lupus cum agno.
Rapacitas. &, Lupus & agnus paſcentur ſimul. Animum prædæ
Iſai. 65. auidum & inhiantem diripiendis rebus deſcripſit Ia-
Geneſ 49. cob: dicens, Beniamin lupus rapax: manè comedet
prædam, & veſpere diuidet ſpolia. Auaros & aliena-
Auaritia. rum appetentes rerum ſignificat etiam lupi nomẽ, eos,
qui fraude, dolo & iniuria alios ſpoliant. vt, Iudices
Soph. 3. eius lupi veſperę: & principes eius in medio illius quaſi
Matth.7. lupi rapiẽtes prædam. &, Veniunt ad vos in veſtimen-
tis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.
Hoſtes. Hoſtes etiam infeſtiſſimi & crudeliſſimi hoc indi-
Ierem. 5. cantur nomine. vt, Lupus ad veſperam vaſtauit eos.
Habac. 1. &, Velociores lupis veſpertinis. Hoſtem illum com-
Satan Hypocritæ munem humani generis Satanam, eiuſque membra
hypocritas, & falſorum dogmatum miniſtros, lupos
Euangelij dixit Chriſtus, atque omnes homines veritatis Euan-
hoſtes. Matth. 10. gelicæ inimicos. vt, Ecce ego mitto vos ſicut oues in
medio luporum. &, Mercenarius videt lupum venien-
Actor. 20. tem, & fugit. &, Ego ſcio, quòd intrabunt poſt diſceſ-
ſionem meam lupi rapaces.

Vvlpes.

Vvlpes viribus quidem exiguis, calliditate verò
& aſtu prædita eſt, atque his artibus prædas ſibi parat,
canes & cuſtodes fallit ſæpè. Eſt autem non modò aui-
bus & hædis, agniſque & minoribus pecudibus infeſta,
ſed & vineis & ſatis nocet quandoque. Eius mentio in
argumentis calliditatis, doli & nocumenti eſt. omnino
Hoſtis doloſus. iniquum genus & infeſtum eſt inter feras prioris defi-
nitionis computatum. Pro hoſte exiguis viribus,
conſilio autem ſagaci, vſurpatur. vt, Si aſcenderit vul- 2.Eſdr. 4.
pes, tranſiliet murum eorum lapideum: & propter Thren. 5.
Sion montem, quia diſperiit, Vulpes ambulauerunt in
eo. Pro nocenti, callido, & fraudulento miniſtro. vt, Ezech. 13. Fraudulentus.
Quaſi vulpes in deſerto, Prophetæ tui Iſrael erant. &,
Capite nobis vulpes paruulas, quę demoliuntur vineas. Cantic. 2.
Tyrannum audacem & ignobilem, callidum, & frau-
de atque arte populari ſibi proſpicientem, Herodem, Herodes.
vulpem appellauit Chriſtus. Luc. 13.

Leo.

Leo fera eſt generoſiſſima, tamen quæ prædas eſcæ
tantùm cauſa proſequitur. ea ferociſſima & fortiſſima
habetur, omnibus pecoribus & armentis terribilis; ani-
mi magnitudinem & imperium quoddam in cæteras
animantes imitatur; pectore intrepido & imperterrito
conſtat. Multa de hoc genere alio in loco dicere, Deo
volente, continget: nunc quæ ad ſermonem ſpectant, Fortitudo
attendamus. Fortitudinem intrepidam, & terroris Terror. Iudic. 14.
erga alios imaginem refert leo. vt, Quid fortius leone?
&, Qui eripuit me de manu leonis. &, Rugitus eius vt 1. Reg. 17.
leonis. &, Clamauit leo ſuper ſpeculam domini, ego Iſai. 5.
ſum. Leonum catuli, hoſtes rabidi ſunt & fortiſſimi. Hoſtes rabidi.
Et ſuper eum rugierunt leones. Et dentes eius vt leo- Ierem. 2.
nis; & molares eius, vt catuli leonum. Ioel. 1.
Prædatorem & tyrannum violentum. vt, Aſcendit Prædator.
leo de cubili ſuo, & prædo gentium ſe leuauit. Eduxit Ierem. 4.
vnum de leunculis ſuis: leo factus eſt. &, Cõiuratio pro- Ezech. 19.
phetarum in medio eius, ſicut leo rugiens, rapienſque Ezech. 22.
prædam. &, Leoni gentium aſſimilatus es. Ezech. 32.
Regem alio fortiorem, vel Deum regum omnium Rex fortis
potentiſſimum. vt, Ecce quaſi leo aſcendet de ſuperbia Deus. Ierem. 49.
Iordanis. Leæna regnum vel populum potentem. Ezech. 19.
Quare mater tua leæna inter leones cubauit? &c. Regnum potens.
Leo fortem, impauidum, & victorem ſignificat. vt, Victor.
Ego ſum quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis Oſe. 5.
domui Iuda. &, Conſumam eos ibi quaſi leo. &, Iuit Oſe. 13.
leo, vt ingrederetur, & catulus leonis; & non eſt qui Nahum. 2.
eripiat. & Leo cepit ſufficienter catulis ſuis. &, Iuſtus Prouer. 27.
autem quaſi leo confidens.
Leo rugiens vltionis certæ cõminationem. vt, Nun- Vltio
quid leo rugiet in ſaltu, niſi habuerit prædam? Nun- inſtans.
quid dabit catulus leonis vocem de cubili ſuo, niſi ali- Amos. 3.
quid apprehenderit? &, Leo rugiet, quis non timebit? Zachar. 11.
&, Vox rugitus leonum, quoniam vaſtata eſt ſuperbia
Iordanis. &, Sicut leo rapiens & rugiens. Pſal. 21.
Leonis catuli, principes & tyranni rapaces. vt, Prin- Tyranni rapaces.
cipes eius in medio eius quaſi leones rugientes. &, Sal- Soph. 3.
ua me ex ore leonis. &, Molas leonum confringet Do- Pſal. 21. Pſalm. 57.
minus. &, Conculcabis leonem & draconem. Pſalm. 90.
Fortitudinem inſuperabilem & principatum inter
cæteros. vt, Catulus leonis Iuda ad prædam aſcendiſti, Principatus
fili mi; requieſcens accubuiſti vt leo. & Gad quaſi Geneſ. 49.
leo requieuit. & Dan catulus leonis. &, Erunt reliquiæ
Iacob in medio populorum multorum, quaſi leo in iu- Mich. 5.
mentis ſyluarum. &, Facies eorum quaſi facies leonis. 1. Paral 12.
Leonum genera omnia ſimul potentes tyrannos, Tyranni nocentes.
nocenteſque homines referunt. vt, Rugitus leonum & Iob. 4.
vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt.
Leo in abſcondito prædam ineuitabilem & cædem,
quam cauere effugereque non ſit. vt, Vrſus inſidians Cædes.
factus eſt mihi, leo in abſconditis. Thren. 5.

Pardvs.

Ad leonum naturam proximè accedit illa fera,
quam Pardum Latini interpretantur, maculoſa pelle
& non minori, quàm leo, ſæuitia, longè autem maiori Habitatio
celeritate prædita. Pardorum cubilia difficilem & hor horribilis.
ribilem habitationem ſignificant. vt, De cubilibus leo- Cant. 4.
num, de montibus pardorum.
Vis maxima, & ad prędas faciendas ſtrageſque eden- Vis maxima.
das fortiſſima, & celerrima, pardi ſimilitudine ſignifi-
catur: quã ob rem & ad fortiſſimos hoſtes, & ad Deum Deus.
ipſum refertur hoc nomen. vt, Pardus vigilans ſuper Ierem. 5.
ciuitates eorum. Et ero eis ſicut leæna, & ſicut pardus Oſe. 13.
in via

Habac. 1. in via Aſſyriorum. Et leuiores pardis equi eius.

Mores duri Mores duros & contumaces, ac penè in naturam alteram conuerſos, maculoſa pardi pellis refert. Vnde Ierem. 13. apud Ieremiā dicebat Deus: Si mutare poteſt æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas; & vos poteritis benefacere cùm didiceritis malum. Græcorum Daniel. 7. imperium ab Alexandro inchoatum, & in quatuor regna diuiſum, Pardi imagine viſa indicauit Daniel.

TYGRIS.

Rapacitas. Iob. 4. Ex præda & raptu viuit hoc animal, & ſimiles hominum potentum ſignificat mores. vt, Tygris perijt, eò quòd non habet prædam.

VRSVS.

VRSVS non tantùm ingenio & celeritate, quantùm virium robore valet: incenditur autem & irritatur maximè vbi læſus fuerit, aut aliquo impulſus affectu. inſidiatur pecori: ſed aliis etiam rebus, præter carnes, paſcitur. 1. Reg. 17. Paſcebat ſeruus tuus patris ſui gregem, & veniebat leo vel vrſus, & tollebat arietem de medio gregis, &c. Sunt aliquando diuini iudicij miniſtri & ſatellites: ſicut ſcriptum eſt. 4. Reg. 2. Egreſſique ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt quadraginta & duos pueros.

Tyrannis. Prouerb. 27. Tyrannidem, rapinam, & prædæ cupiditatem impotentem refert vrſus eſuriens. vt, Leo rugiens & vrſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperem.

Perturbatio Iſai. 59. Vehementem affectum & animi perturbationem vrſi rugitus ſignificat. vt, Rugiemus quaſi vrſi omnes. 2. Reg. 17. &, Tu noſti patrem tuum, & eos, qui cum eo ſunt, eſſe fortiſſimos & amaro animo velut vrſi raptis catulis. Prouerb. 17. Et expedit magis vrſæ occurrere, &c. Vis magna Vim magnam & validam, efficacemque admodum ad deprimendum, & ſuperandum, vrſus inſidiator oſtendit. Thren. 3. vt, Vrſus inſidians. Et quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus. Amos. 5. Perſarum regnum. Quam ob rem Perſarum regnum vrſus expreſſit apud Danielem. Daniel. 7. Cætera exempla ad hæc referenda ſunt.

APER.

APER ferox animal eſt, non tamen carniuorum, ſed quod naturali ſæuitia etiam homines ipſos adortus lædat; arboribus, ſatis & vineis nocens: vnde & hoſtes Hoſtes. 4. Eſd. 15. feroces & diabolum Eccleſiæ inimicum ſignificat. vt, Diabolus. Et exient vt apri de ſylua, & aduenient in virtute magna, & conſtabunt in pugnam cum illis. Pſal. 79. &, Exterminauit eam aper de ſylua.

HOMO.

CAP. LXXXI.

VLTIMVS omniū & præſtantiſſimus animātium creatus homo eſt, diuini imperij inſtar in terris erga cætera animalia habiturus; ſenſu, mente & cogitatione valens, induſtriaque præditus, vt dominari in cætera poſſet, Geneſ. 1. vtpote qui ad imaginem & ſimilitudinem Dei creatus erat; ad imaginē אֱלֹהִים hoc eſt Dei iudicis & gubernatoris atque imperatoris. Maſculus & fœmina creatus eſt. creſcendi & procurandi facultate auctus: neque verò animantium modò, ſed arborum, herbarumque omnium vſu & fructu donatus: ſicut ſcriptum eſt. Ecce dedi vobis omnem herbam, &c. Atque hactenus illa prima hominum perfecta conſtitutio fuerat, ex qua omnium artium & ſcientiarum facultas, atque omnis humani boni adipiſcendi copia diuino beneficio manauit: ſicut ſcriptum eſt. Quid habes quod non accepiſti? Sed hoſtis antiqui calliditate & opera effectum eſt, vt homo in culpam delapſus, alterius etiam partis rerum compos & conſcius fieret, videlicet malorum ſenſu & experimento auctus. Vnde etiam aduerſarum rerum, animique perturbationum & corporis moleſtiarum multa genera defluxêre. Inde partæ moleſtiæ, inde morbi, inde pericula initium habuere; hinc inimicitiæ, odia, rixæ, ſimultates, bella, neces & mors vtraque, ſpiritualis & corporalis, conſecuta ſunt.

Ex his autem definitionibus variæ rerum, ſermonumque rationes proficiſcuntur ad varias artes & partes relatæ: quæ nonnūquam humanam perfectionem, interdum etiam miſeriam, & fragilitatem humanam ſpectant; quorum omnium diſtinctio obſeruanda eſt. Quædam enim quamuis mente & animo atque cognitione hominum effecta ſint, tamen imperfectionis & inopiæ magis, quàm perfectionis & beatitatis initia habent: cuiuſmodi ſunt, nauigatio, medicina, belli exercitationes, veſtimentorum ars & vſus; quibus omnibus carere & non indigere melius fuerat, quàm vti. Illud enim integro hominum ſtatui contingere potuit, hoc autem rebus lapſis & perturbatis inuectum eſt. Oportet igitur huius diſcriminis non immemorem eſſe eum, qui rerum & ſermonum peritiam legendis noſtris quærit.

SERMONIS VSVS DE HOMINE.

VARIE & multipliciter in ſermonem hominis nomen inducitur iuxta argumenti & ſententiæ rationem, quam vel ex antecedentium & ſubſequentium orationum obſeruatione, vel ex adiunctorum expoſitione cognoſcere eſt. Nam pro tota ipſa natura humana hominis nomen vſurpatur: vt, Factus eſt homo in animam viuentem. Humana natura. Geneſ. 2. & in die, qua creauit Deus hominem. Geneſ. 5. &, Quis fecit os hominis. Exod. 4. Aut pro quouis ex ipſa natura indiuiduo: vt, De manu hominis requirā eum. Geneſ. 9. Indiuiduū. Aut etiam in diſtinctionem cæterarum animātium, velut genus quoddam diuerſum effertur. vt, Delebo ab Diſtinctium Geneſ. 6. homine vſque ad pecus. Et erunt in hominibus & in Exod. 9. iumentis vlcera, veſicæ, &c. Præterea inter ipſos homines diſtinctio fit. vt, Homo iuſtus vel improbus, mundus vel immundus. Num. 16. Hominum diſtinctio. &, Recedite à tabernaculo hominum impiorum. &, Donec conſumeretur congregatio Deut. 2. hominum bellatorum de caſtris. Et Moyſes homo Dei, Deut. 33. & multi etiam ex prophetis hoc cognomentum meruere. Et Booz homo potens eſt appellatus. Ruth. 2. Huiuſmodi autem orationes ipſæ ſeſe attendētibus explicabunt.

Eſt & alia nominis diſtinctio huius ab ipſis Hebraicis fontibus petenda. Namque varia tum voce, tum ſignificatione nomina Latini Interpretes vno hominis verbo transferunt. Imprimis enim Adam Hebræum propriè, ſi vllum aliud homo verti poteſt, vt illis fidem habeamus, qui hominem ab humo dictum tradunt: vt ADAM cui nomen ex terra, ex qua aſſumptus fuit, eſt factum. Atque hoc nomen hominis naturam ipſam indicat in eo loco conſtitutam, in quem poſt peccatum deuenit. Namque de prima illa naturæ integritate iam amiſſa, nulla potuit poſt ruinam oratio propriè inſtitui: donec publica ſalute per Chriſtum allata, & innouatis rebus ille primus homo, & homo vetus, & terrenus Adam, dici cœpit: & alter, qui illi extincto ſuccedit, nouus homo, ſecundus homo & cæleſtis homo, dicitur. Adam. de quo myſterio aliàs plura. Itaque Adam in prioris teſtamenti libris hominum ſtatum illum, qui illis temporibus obtinebatur, ſignificat. In nouis autem voluminibus hæc ratio optimè diſtinguitur & diſſeritur. Huius nominis antiqua exempla ferè innumera ſunt. vt, Cùm cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram. Geneſ. 6. &, Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia Geneſ. 7. caro eſt. &, Videns Dominus, quòd multa malitia hominum eſſet. Iſai. 31. &, Nequaquam maledicam terræ propter homines. &, Verè ſcio, quòd ita ſit, quòd non iuſtificetur homo compoſitus Deo. atque adeò hominis nomen illam imperfectionem & tenuitatem ſignificat, Imperfectio. quæ maximæ Dei virtuti ex defectu opponitur. vt, Ægyptus homo, & non Deus. Denique hominis appellatione apud Paulum eum intelligimus plærunque qui 1. Cor. 3. diuini ſpiritus nondum eſt particeps. Deinde verò אנוש ENOS hominem quoque vertunt Interpretes, atque ENOS. verbum ipſum infirmum, miſerum & fragilem ſignificat: quod imitari conati Latini MORTALIS dixerūt. Infirmitas. Huius quoque ſignificationis multa exempla ſunt. vt, Iob. 7. Militia eſt vita hominis ſuper terram. Ibidem. &, Quid eſt homo, quia magnificas eum? &, Nunquid ſicut videt Iob. 10. homo

homo & tu vides? &, Nunquid vt dies hominis, dies
Iob. 25. tui? Et quanto magis homo putredo, & filius hominis
Pſalm. 9. vermis? &, Exurge Domine, non confortetur homo. &,
Ibidem. Sciant gentes, quoniam homines ſunt.

Præterea & homo ex Hebraico nomine איש reddi ſo-
Vir. let, quod propriè hominem ea parte, qua præſtat, ſigni-
ficat. Virilitatem enim & efficacitatem hæc vox indi-
cat, vnde pro maſculo in omni animantium genere
vſurpatur, vt vir apud Latinos. quam quidem rationem
cùm ſæpè interpretes obſeruent, perſæpè tamen præ-
termittunt. Fuerit autem magni ſemper momenti hu-
iuſmodi diſtinctiones obſeruare in Hebraicis libris, aut
ab iis, qui Hebraicè norunt, obſeruatas petere, alioqui
magno ſententiæ & argumenti detrimento negligen-
das. Igitur homo ex hac voce איש tranſlatus, marem
Geneſ. 3. hominem ſignificat. vt, Propter hoc relinquet homo
patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.

Significat etiam homo ex hac voce conuerſus, vel ex
Potens. voce גֶּבֶר, potentem aliquem & præſtantem virum, qua-
cunque in re ille valeat, ſiue diuitiis & opibus, ſiue vir-
Geneſ. 9. tute & facultate, ſiue arte aliqua. vt, Cœpit Noe vir
4. Reg. 4. agricola: & Homo ſimplex, rectus & timens Deum.
Pſal. 4. Et impoſuit puerum ſuper lectum hominis Dei. &, Fili
hominis, vſquequo graui corde? &, Etenim homo pa-
Pſal. 40. cis meæ, in quo ſperaui. &, Quique terrigenæ & filij
Pſalm. 47. hominum. Et virum ſanguinum & doloſum abomina-
bitur Dominus. Eſt etiam homo ex eodem Hebrai-
Vnuſquiſque. co verbo redditum nomen commune diſtributiuum,
eiuſdem ſignificationis cum quiſque, vnuſquiſque, qui-
Leuit. 1. cunque & quiſpiam. vt, Homo, qui obtulerit ex vobis,
Numer. 27. &c. Et homo de filiis Iſrael. &, Homo, qui mortuus
Mich. 7. fuerit abſque filio, ad filiam eius tranſibit hæreditas.
Pſal. 104. Et inimici hominis, domeſtici eius. Et non reliquit
hominem nocere eis.

DE PARTIBVS HOMINIS, ANIMA ET CORPORE.

CAP. LXXXII.

PRÆCIPVA in homine pars anima eſt, quæ re ipſa atque natura vnica cùm ſit; ſicut ſcriptum eſt; Et à leonibus vnicam meam: tamẽ agendi patiendique facultate multiplex eſt, ideoque variis nominibus dicitur Hebraicè, & variis etiam verbis à Latinis interpretibus indicatur. Qua enim vitæ, motus & ſenſus compos eſt, anima dicitur; & qua ea quæ ad vitam alendam ſpectant, vel efficere vel appetere, vel accipere poteſt, vt eſurire, comedere, ſitire, bibere, dormire & quieſcere, ac vigilare, moueri, profutura perſequi, & nocitura fugere: omnis hæc ratio atque vſus ferè cum aliis animantibus cõmunis ad eam animæ pertinet vim, quæ
Hebraicè נֶפֶשׁ dicitur, apud Latinos Interpretes animã
Geneſ. 1. ſonat. vt, Producant aquæ reptile animæ viuẽtis. Crea-
uitque Deus cete grandia & omnem animam viuen-
tem atq. motabilem, quam produxerunt aquæ in ſpe-
Geneſ. 7. cies ſuas. &, Vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animan-
tibus terræ, omnique volucri cæli & vniuerſis, quæ mo-
uentur in terra, & in quibus eſt anima viuens, vt ha-
beant ad veſcendum. Et factus eſt homo in animam
viuentem. Et omne, quod vocauit Adam animæ vi-
uentis, ipſum eſt nomen eius. Itaque animæ viuentis
nomen commune homini cum cæteris animantibus
Homo. eſt, quatenus ex Hebraico verbo נֶפֶשׁ vertitur.

Atque hoc nomen ex ea, quam indicauimus, ratio-
ne ſæpè pro homine, ſiue ſingulari indiuiduo hominis
Exod. 1. vſurpatur. vt, Omnes animæ eorum, qui egreſſi ſunt
Geneſ. 49. de femore Iacob, ſeptuaginta. Et Ioſeph nati ſunt in
Exod. 12. terra Ægypti animæ duæ. Et iuxta numerum anima-
rum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni. Et anima, quę
Leuit. 12. tetigerit aliquid immundum, ſiue quod occiſum à be-
ſtia eſt, &c.

Vita. Non rarò anima vitam ipſam, qua homo viuit, re-
Exod. 4. ſpirat, ſentit & mouetur, ſignificat: vt, Mortui ſunt
omnes, qui quærebant animam tuam. Et ſalua animam Geneſ. 19.
tuam, noli reſpicere poſt tergum. Et anima noſtra ſicut Pſalm. 127.
paſſer erepta eſt de laqueo venantium. &, Qui perdi- Matt. 7.
derit animam ſuam propter me, inueniet eam.

Interdum etiam pro iis affectionibus & appetitioni- Paſſiones.
bus, quæ ad vitam ipſam animãtem tuendam vel cor- Appetitus.
rumpendam ſpectant, vt fame, ſiti, auiditate, ſaturita-
te & tædio, voluptate, dolore. vt, Anima noſtra arida
eſt. Nihil aliud vident oculi noſtri, niſi man. &, Affli- Num. 11.
getis animas veſtras. qua oratione ieiunium ſignifica- Numer. 29.
tur. Et vinum quoque & ſicera & omne quod deſide- Deut. 14.
rat anima tua. &, Quare miſero data eſt lex, & vita
his, qui in amaritudine animæ ſunt? Et tuam ipſius ani- Iob. 3. Luc. 12.
mam pertranſibit gladius. &, Triſtis eſt anima mea
vſque ad mortem. Math. 26.

Nonnunquam anima cogitationem & deſiderium,
conſilium, arbitrium, & denique propoſitum aliquid Cogitatio. Mens.
agendi seriò ſuſceptum, atque adeò ipſam mentem
ſignificat. vt, Affer mihi, vt comedam: & benedi-
cat tibi anima mea antequam moriar. &, In conſi- Geneſ. 27. Geneſ. 49.
lium eorum non veniat anima mea. &, Benedic anima Pſal. 103.
mea Dominum. &, Magnificat anima mea Dominum. Mens. Luc. 1.

Sæpè etiam ipſa anima, quatenus immortalis eſt,
ſuum nomẽ obtinet. vt, Cuſtodiat animam tuam Do- Pſalm. 120.
minus. &, In patientia veſtra poſſidebitis animas ve- Luc. 21.
ſtras. &, Quam ſicut ancoram habemus animæ tu- Hebr. 6.
tam. &, Suſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſalua- Iacob. 1.
re animas veſtras. &, Abſtinete à carnalibus concupi- 1. Pet. 2.
ſcentiis, quæ militant aduerſus animam. Alterum ani-
mæ munus eſt cogitatio, & quæ ex cogitatione conſe-
quitur, voluntatis inclinatio in aliquam partem, quod
Latini animum dicunt; in quo amoris & odij atque
ſtudij & negligentiæ vis effectusque eſt. Multa autem Animus.
ad hoc genus pertinentia, animi nomine appellato, In-
terpretes ſignificãt. vt, Iudith filia Beeri, & Baſmath fi- Geneſ. 27.
lia Elon, ambæ offenderunt animum Iſaac & Rebeccæ. Exod. 35.
Et omnis voluntarius & prono animo offerat eas Do-
mino. Et congregati ſunt pariter, vt pugnarent contra Ioſue. 9.
Iſrael vno animo eademque ſententia. &, Cùm eſſet 1. Reg. 1.
Anna amaro animo. &, Æquo animo eſto. &, Videns 3. Reg. 21.
Noemi, quòd obſtinato animo Ruth decreuiſſet ſecum Ruth. 1.
pergere. &, Qui dominatur animo ſuo, melior eſt ex-
pugnatore vrbium. &, Vt quemadmodum promptus Prouerb. 16.
eſt animus voluntatis, ita fit & perficiendi ex eo quod 2. Cor. 7.
habetis. Eadem anima vt deliberata ratione aliquid Mens.
intendit, & cupit, atque incitato ſtudio agit, mens dici-
tur à Latinis Interpretibus. vt, Obtulerunt mente Exod. 35.
promptiſſima. Hinc etiam incircunciſam mentem di- Leuit. 26.
xit Deus. &, Quare ſubuertitis mentem filiorum Iſ- Num. 32.
rael? &, Secura mens quaſi iuge conuiuium. Hoc con- Prouerb. 15.
ſcientiam Latini dicunt. Et non rectè cogitant in men- Cõſcientia. Iſai. 44.
te ſua. &, Propter quod ſuccincti lumbos mentis. 1. Petr. 1.

Aliquando pro reminiſcentia ſiue memoria vſurpa- Reminiſcentia.
tur. vt, Annos æternos in mente habui. &, In mente ha- Pſalm. 76.
be, qualiter acceperis, & audieris, & ſerua. Apoca. 3.

SPIRITVS.

EADEM etiam animæ natura immortalis, agilis,
quæ efficacitate & vi magna prædita eſt, quæque ſum-
mam dignitatis definitionem obtinet, Spiritus dicitur;
qua voce vicinum aliquid & affine cæleſtibus animis
habere anima hominis indicatur. Namque illæ, quę ſu-
pra naturam humanam, & infra naturam diuinam im-
mortales & efficaces virtutes ad miniſterium creatæ
ſunt, ſpiritus dicuntur. vt, Qui facis angelos tuos ſpi- Pſalm. 103.
ritus. De hominis autem anima ſcriptum eſt. Exibit Pſal. 145.
ſpiritus eius, & reuertetur in terram ſuam. &, Spiritus
redeat ad eum, qui dedit illum. &, Benedicite omnes Eccl. 12. Daniel. 3.
ſpiritus, & animæ iuſtorum Domino.

Sed magis impropriè aliarum quoque animantium Anima.
viuificans anima ſpiritus dicitur. vt, Auferes ſpiritum Pſalm. 103.
eorum, & deficient, & reuertentur in terram ſuam. &, Pſalm. 150.
Omnis ſpiritus laudet Dominum. Illa verò frequen-

tiſſima

tiſſima, plurimiſque exemplis obſeruata ratio eſt, qua ſpiritus pro facultate & virtute ad aliquid agendum, in eaque actione præſtandum vſurpatur. Et pro vehementi aliqua affectione ſiue perturbatione. Namque ipſum nomen ſpiritus vehementem efficacitatem aut motum ſignificat; ab illa natura ſumpto vocabulo, quæ quòd quieſcere neſciat, ſed moueri & mouere agitareque alia conſueuit, à Latinis ventus, à Græcis ἄνεμος eſt appellata. Atque hanc efficacitatem hominibus à Deo datam eſſe, & non raro augeri, apertè teſtantur Scripturæ: ſicut ſcriptũ eſt. Sed, vt video, ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Atque omnis prudentiæ, ſapientiæ & intelligentiæ, omnis denique artis ſingularis virtus in aliquo ſpectata, ſpiritus nomine indicatur. vt, Num inuenire poterimus talem virum, qui ſpiritu Dei plenus ſit? Et loqueris cum ſapientibus corde, quos repleui ſpiritu prudentiæ. Et Ioſue filius Nun repletus eſt ſpiritu ſapientiæ. &, En proferam vobis ſpiritum meum. &, Deus ſpirituum omnis carnis.

Præſtans virtus. Iob.32. Geneſ.41. Exod.28. Deut.34. Prouerb.1. Numer.27.

Spiritus etiam pro animo & conſilio. vt, Non remanſit in eis ſpiritus. Et à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate. Et loquar in tribulatione ſpiritus mei. Et ſpirituum ponderator eſt Deus.

Animus. Ioſue.5. Pſal.54. Iob.7. Prouerb.16.

Et pro ira & indignatione nimia. vt, Et requieuit ſpiritus eorum, quo tumebant contra eum. Ad hunc modum ſpiritus zelotypiæ dicitur. Et exacerbauerunt ſpiritum eius. Et vanitas & afflictio ſpiritus. Et anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus. Pro efficacitate & virtute abſolutè ſine adiuncto. vt, Quò ibo à ſpiritu tuo? Et ſpiritus meus attenuabitur.

Indignatio. Iudic.8. Numer.5. Pſalm.105. Eccleſ.1. Efficacitas. Pſalm.138. Iob.17.

CORPVS.

ALTERA hominis pars, eaque inferior corpus eſt, ſenſibus magis expoſita, craſſaque conſtans natura, nimirum terrea, quam ob rem grauis, caduca & corruptibilis eſt, niſi animæ virtute ex Dei efficientia contineatur: multis membris conſtat, ideoque minus firma, niſi capitis virtute & facultate artus omnes foueãtur. huius vitia animam quoque tentant, eiuſque actiones lædunt & impediunt: ſicut ſcriptum eſt. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.

Sapien.9.

Aliquando autem corpus pro tota inferiori hominis parte, hoc eſt, pro homine exteriori vſurpatur, qui conſtat non carne & oſſibus tantùm, ſed ſenſu atque appetitu reluctante & aduerſante mentis imperiis. vt, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? &, Mortuus eſt Chriſtus, vt deſtruatur corpus peccati. &, Si Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt. Sæpiſſimè verò Eccleſia multiplici & vario hominum ordine conſtans, corpus appellatur. vt, Multi vnum corpus ſumus. &, Non ſit ſchiſma in corpore, ſed pro inuicem ſollicita ſint membra.

Inferior hominis pars. Rom.7. Rom.6. Rom.8. Eccleſia. Rom.12. 1.Cor.12.

Corpus etiam rem ſolidam, veram & perfectam ſignificat, vmbrę aut vanitati, inanitatiq; contrariam. vt, In Chriſto inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.

Coloſſ.2.

CORPORIS PARTES.

CORPORIS autem multæ partes ſunt, quæ primum naturæ varietate in duo diuiduntur homogenea dicta, videlicet carnem & oſſa; quanquam vtraque pars carnis nomine interdum indicatur. vt, Equi eorum caro, & non ſpiritus. Verùm varia vtriuſque partis natura, varia etiam nominum exactè examinata ſignificatio eſt. Oſſa namque duriora & diuturniora ſunt, caro mollis eſt, & citiùs lædi, corrumpique poteſt: ſicut ſcriptum eſt. Nec caro mea ænea eſt. Atque ex ea naturæ contemplatione varia ad orationũ ſignificationes exempla petuntur. Caro enim naturam teneram, mollem, fragilemque ſignificat. vt, Pelle & carnibus veſtiſti me. &, Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum. &, Non timebo quid faciat mihi caro. &, Recordatus eſt, quia caro ſunt. &, Nunquid oculi carnei tibi ſunt? &, Cum illo eſt brachium carneum, nobiſcum Deus noſter. Mollitudinem etiam & facilitatem duritiæ contrariam. vt, Auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum. Et dabo vobis cor carneum.

Iſai.31. Iob.6. Fragilis res. Iob.10. Iob.19. Pſal.55. Pſalm.77. Iob.10. 1.Paral.32. Facilitas. Ezech.11. Ezech.36.

Pudenda etiam caro dicuntur, & ex conſequenti peccati confuſio caro appellatur. Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carnium. Et quorũ carnes ſunt vt carnes aſinorum. & Incircunciſos carne dixit Ezechiel.

Pudenda confuſio. Ezech.16. Ezech.23. Ezech.44.

Carnes etiam pro hominibus dixerunt Vates, vt carnes in olla, habitatores vrbis intelligamus. vt, Cõſumentur carnes, & coquetur vniuerſa compoſitio. &, Niſi abbreuiaſſet Dominus dies illos; non fieret ſalua omnis caro. Et erunt duo in carne vna. & non ſunt duo, ſed vna caro. Et videbit omnis caro ſalutare Dei.

Homines. Ezech.24. Matth.24. Marc.10.8. Luc.3.

Caro humana audacia corruptelaque, omnis ſpiritus puritati & legis diuinæ integritati repugnans: atque vt vna complectamur definitione, hominem Adami veteris filium paternæque nequitiæ hæredem. vt, Non multi ſapientes ſecundùm carnem. &, Vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius. &, Qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem. &, Conuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ: facientes voluntatem carnis. Caro & ſanguis homo dicitur, vel humanæ prudentiæ vel ſapientiæ conſilium non illuſtratum diuino ſpiritu. vt, Continuò non acquieui carni & ſanguini. &, Caro & ſanguis non reuelauit tibi. Huc pertinet illud: Nunquid quæ cogito, ſecundùm carnem cogito? Hinc dicta eſt ſapientia carnis.

Adam. 1.Co.1. Gal.6. Epheſ.2. Humanum ingenium. Galat.1. Matth.16. 2.Cor.1. Ibidem.

Carnales homines dicuntur, qui nondum immutati ſunt diuini ſpiritus efficientia & virtute. vt, Ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato. Ego fratres non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus: Adhuc enim carnales eſtis. &, Abſtinete à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam. Et odientes eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam.

Carnales. 1.Cor.3. 1.Petr.2. Iudæ.

Carnalis etiam aliquando ſimpliciter dicitur, idemque ſignificat, quod humanus & corporeus; non vt vitium, ſed vt fragilitatem ipſam naturæ humanæ ſonet, quatenus natura humana quibuſdam rebus indiget, dum in hac vita eſt, vt ali regique poſſit. vt, Si nos ſpiritualia vobis ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? &, Serui obedite dominis carnalibus. Et carnalem regem dixit Eſther.

Humanus. 1.Cor.9. Epheſ.6. Eſth.14.

SANGVIS.

SANGVIS animalis corporis pars eſt, & in cæteris animantibus præter hominẽ vel animæ ipſius ſedes habetur: ſicut ſcriptum eſt. Quia anima omnis carnis in ſanguine eſt. Ex quo factum eſt, vt ſanguis animæ, hoc eſt, vitæ humanæ loco & in ſacrificiis vſurpetur, & in ſermonibus appelletur: ſicut ſcriptum eſt. Quia anima carnis in ſanguine eſt: & ego dedi illum vobis, vt ſuper altare in eo expietis pro animabus veſtris.

Leuit.16. Anima. Leuit.17.

Sanguis igitur animam, ſiue vitam ſignificat hanc mortalem; quam qui alicui eripit, ſanguinis reus dicitur: vnde & homicidium ſanguinis nomine dicitur. vt, Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Et quicunque effuderit ſanguinem hominis, fundetur ſanguis illius per hominem. Et ſanguis ſanguinem tetigit. Et ſi eſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum. Calumnia & quæcunque fraus aut vis, & maleficium. vt, Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt. &, Qui obturat aures ſuas, ne audiat ſanguinem. &, Auferam ſanguinem eius de ore eius. Sanguis etiam pro animi humani ingenio & conſilio, vt iam ſuperiùs diximus, vſurpatur. vt, Caro & ſanguis non reuelauit tibi.

Vita. Homicidiũ. Geneſ.4. Geneſ.9. Hoſ.4. Matth.23. Maleficiũ. Iſai.1. Iſai.33. Zach.9. Ingenium humanum. Matth.16.

ADEPS.

ADEPS & pinguedo abundantiam, ſaturitatem & ſuauitatem atque proſperum rerum vſum ſignificat, s.s.E. Cum adipe agnorum & arietum filiorũ Baſan. &, De quorum victimis comedebãt adipes. Et ſicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. &, Adipe frumẽti ſatiat te.

Saturitas. Iucunditas. Deut.32. Pſalm.62.

ſatiat te. Natiua quædam exuberantia tam in ma-
Exuberãtia natiua. lam quàm in bonam partem adeps dicitur, vt, Adipem
Pſal. 16. ſuum concluſerunt, os eorum locutum eſt ſuperbiam.
Pſal. 72. &, Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum; tranſierunt
in affectum cordis.

PINGVEDO.

Fertilitas. PINGVEDO hubertatem & fertilitatem ſignificat,
vt magnus ille onirocrita interpretari nos docuit. Se-
Gloria. Diuitiæ. ptem boues pulchræ, & ſeptem ſpicæ plenæ, ſeptem hu
Geneſ. 41. bertatis anni ſunt. Diuitias & gloriam. Et erit in die illa,
Iſai. 17. attenuabitur gloria Iacob; & pinguedo carnis eius mar
Pſal. 77. ceſcet. &, Occidit pingues eorum.

OSSA.

FIRMISSIMA in corpore pars oſſa ſunt, quibus
cætera caro membraque omnia fulciuntur: ea poſt con-
ſumptam carnem diu durant, & quandam veluti cor-
poris conſeruant ſubſtantiam. Quam ob rem ſua oſſa
Geneſ. 50. vt ex Ægypto in terram promiſſam aſportarentur, te-
ſtamento mandauit Ioſeph. Et quoniam detracta caro
creſcere rurſus & reſtitui poteſt etiam in ſenioribus cor-
poribus, vt curandis vulneribus accidere videmus; oſſa
verò detracta non reſtituuntur: ex eo efficitur, vt rem
ipſam vel perſonam oſſa magis, quàm caro referant, vt-
pote quæ non mutentur, ſed eadem maneant, certam-
que naturam contineant. Ex his naturæ obſeruatio-
nibus ad ſermonis arcani vſum exempla ex oſſibus
ſumuntur. Nam conſanguinitatis & generis com-
Geneſ. 2. munionem ſignificat. vt, Hoc nunc os ex oſſibus meis,
Geneſ. 29. & caro de carne mea. &, Os meum es, & caro mea. Et
os tuum ſumus & caro tua. Adeò autem hæc ratio va-
let, vt lingua Hebraica hoc nomine עצם, quod os ver-
timus, pro Latino pronomine IPSE, IPSEMET,
IDIPSVM, vſurpet.

Labor, Quies. Oſſa laboris & quietis ſubiectum ſunt. vt, Omnia
Pſal. 34. oſſa mea dicent, Domine quis ſimilis tibi? &, Oſſa ve-
Iſai. 66. Ierem. 23. ſtra quaſi herba germinabunt. Et contremuerunt om-
Thren. 1. nia oſſa mea. &, Miſit ignem in oſſibus meis.

Robur. Robur & integritas viriũ, harumq́; defectus oſſium
Pſal. 37. nomine appellato in vtramque partem indicatur. vt,
Iob. 33. Pſal. 6. Non eſt pax oſſibus meis. Et omnia oſſa eius marceſcẽt.
Iob. 40. Et conturbata ſunt oſſa mea. Et oſſa eius velut fiſtulæ
Virtus, æris. Oſſa plena medullæ, virtutis & ſanitatis con-
Sanitas. Prouerb. 3. ſiſtentiam ſignificant; contrà verò vacua. vt, Medullis
Prouerb. 15. oſſa illius irrigantur. &, Sanitas quippe erit vmbilico
Prouerb. 14. tuo, & irrigatio oſſium tuorum. &, Fama bona impin-
Prouerb. 17. guat oſſa. &, Putredo oſſium inuidia. Et ſpiritus triſtis
Thren. 3. exiccat oſſa. Atque oſſa confracta extremam calamita-
Calamitas. tem ſignificant. Oſſa mortuorum immunditiam &
Impuritas. corruptionem: vt ſimiles eſſe dixit Chriſtus hypocri-
Matth. 23. tas ſepulchris dealbatis, quæ exterius apparent ſpecioſa
hominibus, intrinſecus autem ſunt plena oſſibus mor-
tuorum.

Compages & medullæ penitiſſima quæque rerum
Penitiſſima in rebus. ſignificant, S. S. E. Pertingens eſt verbum Dei, vſque
Habac. 4. ad diuiſionem animi ac ſpiritus, compagum quoque ac
medullarum. Oſſa etiam ciuitatũ vel regni & reipu-
Principes. Ezech. 24. blicæ principes appellauit propheta. Congere, inquit,
fruſta eius in eam, omnem partem bonam, femur &
armum electa & oſſibus plena. Pinguiſſimum pecus aſ-
ſume, compone quoque ſtrues oſſium ſub ea.

NERVI.

NERVI in corpore membris colligandis & moti-
bus exercendis aptantur. Signum autem eſt nerui læſio,
Geneſ. 32. quæ motum vitiat: ſicut ſcriptum eſt. Tetigit neruum
femoris eius, & ſtatim emarcuit: ipſe verò claudicauit
Opificium. pede. Admirandum Dei in homine opificium ner-
uorum aptatio indicat: ſicut ſcriptum eſt. Oſſibus &
Iob. 10. Motus, neruis compegiſti me. Significat autem neruorum vſus
Vita. vitam & vitæ exercitationem. vt, Dabo ſuper vos ner-
Ezech. 37. uos. Et vidi & ecce ſuper ea nerui.

CVTIS.

CVTIS membra omnia veſtit, atque ab iniuriis
temporum & cæli defendit: durioris, quàm caro, & to-
lerantioris naturæ eſt; ſpeciem & venuſtatẽ membro-
rum præcipuè continet & oſtendit, aut amiſſam arguit.
Impuritatem omnem prodit, vt in ſcabie & lepra ma-
nifeſte deprehẽditur. vt, Cùm viderit lepram in cute, Leuit. 13.
Et ſi color albus in cute fuerit: & cutis, quam ignis
exuſſerit. Atque toto illo capite de lepra, cutis vitia Vitium contagioſum.
conſuetudinem vitioſam & ſua contage alios corrum-
pentem ſignificant. Maciem & debilitationem ma- Macies.
ximam vel famem illa oratio indicat. Cutis mea aruit, Iob. 7.
& contracta eſt. &, Deuoret pulchritudinem cutis il- Iob. 18.
lius. Et cutis mea denigrata eſt. Et adhæſit cutis eorum Thren. 4.
oſſibus. hoc famis indicium eſt.

Rerum integrum ſtatum cutis integritas & decus; Rerum ſtatus integer.
contrà verò cutis imminutio ſignificat. vt, Comminuet
cutem, & conſumet vniuerſa regna. Atque hactenus de Daniel. 2.
partibus, quas homogeneas philoſophi vocant. Nunc
porrò deinceps partes illas perſtringemus, quæ ex iis,
quas ſuperiùs commemorauimus, conſtant, & animæ
ac vitæ inſtrumenta ſunt, & communi verbo membra
vocantur.

CAPVT.

PRIMA in animalis corpore pars caput eſt, ex quo
in cætera membra vis diſtribuitur, idq́ue velut arx quæ-
dam eſt, in qua præcipua animæ virtus & efficientia gu-
bernatioque obſeruatur. In illa enim parte ſenſuum
integra & plena communicatio, & cogitationum con-
uentus, & deliberationum, conſiliorumq́ue poſtrema
abſolutio eſt. Quam ob rem vt ſitu ſummum, ſic natu-
ra primum & præcipuum membrum habetur. Ideoq́;
frequentes in ſacrificiis manuum ſuper hoſtiarum ca-
pita impoſitiones ſunt, & in miniſtrorum initiationibus
& conſecrationibus frequens etiam huius rei, nec ſigni-
ficatione carens mentio eſt. vt, Et fundens oleum ſuper Exod. 29.
caput eius. &, Pones tiaram in caput. Et imponet ma-
num ſuper caput victimæ.

Omnium rerum principium & præcipua quæq́; pars Principium
caput eleganter appellatur. vt, In capite libri ſcriptum Pſal. 39.
eſt de me. Et lapidem, quem reprobauerunt ædifican-
tes, hic factus eſt in caput anguli. Et caput circuitus Pſal 117.
eorum. Et in capite turbarum clamitat. Et conuerſus Prouerb. 5. Geneſ. 47.
ad lectuli caput. Princeps in negotio vel regno, vel
conſilio, vel alia quacunque ratione caput dicitur. vt,
Caput Syriæ Damaſcus, caput Damaſci Raſim. &, Di- Iſai. 7.
ſperdet Dominus de Iſrael caput & caudam, incuruan- Iſai. 9.
tem & refrenantem. Longæuus & honorabilis ipſe eſt
caput. Et conſtituet te Dominus in caput & non in cau Deut. 28.
dam. Et conſtituiſti me caput gentium. Pſal. 17.

Caput pro perſona ipſa vſurpatur ſæpiſſimè. vt, Fiant Perſona.
in capite Ioſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos. Geneſ. 49.
&, Dolor ipſius in caput eius. &, Gloria mea & exaltans Pſal. 7. Pſalm. 3.
caput meum. &, Addatur gratia capiti tuo. &, Bene- Prouerb 1.
dictio Domini ſuper caput iuſti. Prouerb. 10.

Principes etiam abſolutè capita appellantur aut ver- Princeps.
tices. vt, Deuorabit partem Moab & verticem filiorum Ierem. 48.
tumultus. Conſilium, ſtudium & cogitationem ſtu Conſilia.
dioſè initam, caput etiam dicimus. vt, Ipſum conteret Geneſ. 3.
caput tuum.

FRONS.

FRONS pudoris, verecundiæ & modeſtiæ thea- Probitas.
trum præcipuum eſt: vnde ſi hæc abſint, impudentiæ Improbitas
atq́; improbitatis maximæ argumẽtum ſumitur, S. S. E.
Domus Iſrael attrita fronte eſt. Aliquando autem in Ezech. 3.
vitio, aliquando verò in virtute & conſtantia frontis du
rities ponitur. vt, Ecce dedi frontem tuam duriorem
frontibus eorum. Perpetuus locus profeſſionis & ſtudij Profeſſio.
indicandi in fronte eſt. S. S. E. frequentiſſimè. Donec Apocal. 9.
ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum. &, Ne Apoc. 7.
læderent, &c. niſi tantùm homines, qui non habe- Apocal. 9.
bant ſignum Dei in frontibus ſuis.

COLLVM, CERVIX.

COLLVM proxima capiti pars cæterarum membra
cum capite coniungit, libertatem vel ſeruitutẽ indicat,
ideoque vario rerum genere vel ornatur vel impeditur:
vt torque

vt torque vel iugo.atq. ornamentis appendendis decet.
Amplexibus etiã neceſſariſſimorum aptatur : ſicut ſcri-
Geneſ. 33. ptum eſt. Et amplexatus eſt eum, & ſtringens collum
eius. Et collo torquem auream circumpoſuit. Et ſupel-
Iudic. 5. lex varia ad ornanda colla contigerit. Igitur in ſeruitu-
Libertas. Seruitus. tis & libertatis ſermonibus mentio colli fit. vt, Nega-
Deut. 33. Ioſue. 10. bunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis. &, Poni-
te pedes veſtros ſuper colla regum iſtorum.
Proteruitas Iſai. 3. Superbiæ & arrogantiæ atque proteruitatis ſignum
eſt collum extentum, id quod Iſraëlis filiabus Iſaias ex-
Vrbs præcipua. probrat. Vrbem aliquam regiam & præſtantiorem
Iſai. 8. cæteris collum ſignificat. vt, Et ibit per Iudã inundans,
& tranſiens vſque ad collum veniet. Et ſpiritus eius
vſque ad collum eius. Idem de ceruice obſeruauimus
in libertatis & ſeruitutis atque etiam contumaciæ ſi-
gnificationibus.

Pectvs.

Pectvs cogitationum officina eſt, quam ob rem
in ſacrificiis myſticè poſtulatur. Et Aaron iubetur inſi-
Cogitationes. gne iudicij ſupra pectus geſtare. In arcanis autem ſer-
monibus pectus cogitationes & conſiliorum inceptio-
Geneſ. 3. nes. vt, Supra pectus tuum gradieris. Et cùm eleuaſſet
Eſther. 15. faciem & ardẽtibus oculis furorem pectoris indicaſſet.

Viscera.

Affectus. Viscera affectibus plurimum commouentur
Geneſ. 41. s. s. e. Cõmota ſunt viſcera eius. Pro corde aliquando
Iob. 38. nomen hoc vſurpatur. vt, Quis poſuit in viſceribus ho-
Pſal. 51. minis ſapientiam? Et ſpiritum rectum innoua in viſce-
Cor. ribus meis. Sæpiſſimè affectum, cogitationem & amo-
rem atque commiſerationem ſignificat. vt, Viſcera mea
Iſai. 16. ad murum cocti lateris. Et multitudo viſcerum tuo-
rum & miſerationum tuarum ſuper me continuit ſe.
2. corint. 7. Et viſcera eius abundantiùs in vobis ſunt.

Cor.

Affectus. Cor cogitationum & affectuum omnium fons eſt,
Studium. & ſignificationem obtinet ſtudiorum. s. s. e. Vbi enim
Matth. 6. eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum. Mentem & in-
Mens. Intellectus. tellectum quoq. ſignificat. vt, Obcæcatum eſt inſipiens
Rom. 1. cor eorum. Et ipſe autem non ſic arbitratur: & cor eius
Iſai. 10. Fortitudo. non ſic exiſtimabit. Cor fortitudinis ſedes eſt, fortitu-
Iſai. 7. dinemque ſignificat. vt, Et cor tuum non formidet.
Ierem. 48. &, Erit cor fortium Moab, in medio eorum ſicut cor
Superbia. mulieris. Demum ſapientiæ, intellectus, prudentiæ
& exiſtimationis ſignificationem cor obtinet. atque ita
Ierem. 10. cor magnum pro ſuperbia ponitur; vt, Viſitabo ſuper
fructum magnifici cordis regis Aſſur. Cor durum per-
Obſtinatio. tinaciam & obſtinationem in malum ſignificat ſæpè
apud Prophetas. item, incircuncisũ cor. vt, Abierunt
Ierem. 9. poſt prauitatem cordis ſui. &, Omnis autem domus Iſ-
rael incircuncisi ſunt corde. Denique cor & oſſa triſti-
tiæ, laboris, lætitiæ & quietis ſubiectum ſunt, s. s. e. Vi-
Labor. Quies. debitis & gaudebit cor veſtrum: & oſſa veſtra quaſi
Iſai. 66. herba germinabunt.

Intestina.

Ex inteſtinorum recta habitudine multum ro-
Vis & Debilitas. boris; contrà verò ex aduerſa, multum debilitatis cor-
Thren. 2. pori accedit, s. s. e. Defecerunt præ lachrymis oculi
mei. Conturbata ſunt viſcera mea. Et multis aliis in lo-
cis, vbi quæ Latinè viſcera legimus, inteſtina propriè
dicuntur Hebraicè.

Brachia.

Brachia in miniſtris membris vim & vſum ha-
bent præcipuum; à pectore enim robur nanciſcuntur,
& motum à cerebro per collum, ſpiritus autem à vici-
no ſibi corde excipiunt: ex quibus rebus ſermones pro-
Robur. feruntur arcani. Brachium enim vim & robur for-
Fortitudo. Exod. 6. titudinemque ſignificat. vt, Redimam eos in brachio
Deut. 5. excelſo. &, Deduxit te Dominus ex Ægypto in manu
Pſalm. 70. forti & brachio extento. &, Donec annuntiem bra-
Iſai. 52. chium tuum generationi omni, quæ futura eſt. &, Tuũ
brachium cũ potentia. Et ſaluauit ſibi brachium ſuum.

Duo brachia magnum robur. vt, Brachia mea popu- Robur magnum.
los iudicabunt. Brachium auxilium & ſocietatem. Iſai. 51.
vt, Brachium vniuſcuiuſque ſedebit ſub vmbraculo Auxilium.
eius in medio nationum. Ezech. 31.

Manvs.

Manvs omniũ humani corporis membrorum ad
multos varioſque vſus, atque adeò ad multarum rerum
exercitationem habiliſſima eſt, & vni homini præcipuè
data, quæ rationis & mentis variæ cognitioni ad vſus
inſeruiat. Eſt autem varius de manibus ſermo, quate-
nus varium earum habitum obſeruamus: de quo nobis
aliâs proprio loco dicendum eſt. nunc verò de earum
arcana aut ſymbolica ſignificatione agimus.
Miniſterium cordis manus ſignificat, & omnem vim Miniſteriũ
& virtutem, aut efficacitatem humanam. vt, Omnis cordis.
manus diſſoluetur, & omne cor contabeſcet. Iſai. 13.
Amicitiæ & ſocietatis habet ſymbolum. vt, Ecce de- Amicitia.
dit manum ſuam. Potentiæ & violentiæ ſignifica- Ezech. 17.
tionem habet. vt, A pauperis iniuria auerterit manum Potentia. Ezech. 18.
ſuam. Manus etiam opera actioneſque ſignificant, vn-
de manus innocentes & nocentes dicuntur. vt, Laua- Opera. Pſalm. 72.
bo inter innocentes manus meas. Et ſecundùm puri- Pſal. 17.
tatem manuum mearum, quæ eſt in me. &, Innocens Pſal. 24.
manibus & mundo corde. Imperium quoque ma- Imperium.
nus dicitur. vt, Et ponam in mari manum eius, & in flu Pſal. 89.
minibus dextram eius. Manus Domini bona, auxi-
lium & gratiam. vt, Et dedit ei rex ſecundùm manum Gratia. Auxilium.
bonam Domini ſuper eum. Et venit in Ieruſalẽ iuxta Eſdr. 7.
manum Domini bonam ſuper ſe.
Aliâs, manus Domini, tribulationem vel pœnam, vel
afflictionem ſignificat. vt, Extende paululum manum Afflictio. Iob. 1.
tuam. Et alioqui mitte manum tuam. Et quia manus Iob. 2.
Domini tetigit me. Denique omnem efficientiam Iob. 19.
manus ſignificat. vt, Tradentur in manus gladij.
Manus multæ rapiendi facultatem. vt, Vbi manus Rapina.
multæ ſunt, claude. Eccleſ. 42.

Dextera.

Manvs dextera agẽtem, & qui præcipuus in ope-
re eſt, indicat; contrà ſiniſtra, eum, cuius nihil in opere
efficiundo intereſt. vt, Neſciat ſiniſtra tua id quod facit
dextera tua. Significat etiam opus, actionem & effi- Matth. 6. Efficientia.
cientiam. vt, Nec dicet, Fortè mendacium eſt in de- Iſai. 44.
xtera mea. Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, Iſai. 63.
cuius apprehendi dexteram, vt ſubijciam ante faciem
eius gentes. &, Qui eduxit ad dexteram Moyſen. Et Pſal. 17.
dextera tua ſuſcepit me. Et à reſiſtentibus dexteræ tuæ. Pſal. 118.
Et dextera tua inueniat omnes inimicos tuos. Et hæc Pſal. 16. Pſal. 20.
mutatio dexteræ excelſi. &, Dextera Domini fecit vir- Iſai. 54. Pſal. 76.
tutem. Dextera etiam Meridiem, & læua Septentrio- Meridies.
nem. vt, Ad dexteram enim, & ad læuam penetrabis. Iſai. 54.
Potentiam & imperium. vt, Ponam in mari manum Potentia. Imperium.
eius, & in fluminibus dexteram eius. &, Dixit Domi- Pſal. 86. Pſal. 109.
nus Domino meo, ſede à dextris meis. Gratiam Gratia.
quoque diuinamque tutelam ſignificat dextera; & ſi-
niſtra improbationem, & repudiationem. vt, Statuet Matth. 25.
oues quidem à dextris, hædos autem à ſiniſtris. Au-
xilij vim habet. vt, Auertit retrorſum dexteram ſuam Thren. 2.
à facie inimici. Rectitudo & conſilium rectum dex-
træ nomine indicatur; contrà verò ſiniſtræ. vt, Cor ſa- Conſilium. Eccleſ. 10.
pientis in dextera eius, & cor ſtulti in ſiniſtra illius.
Iuramenti ſymbolum dextera eſt: ſicut ſcriptum eſt. Iuramentũ
Iurauit Dominus in dextera ſua. Et apud Ezechielem Iſai. 62.
chariſſimæ rei ſymbolum habet dexterum latus: ſicut Chara res.
ſcriptum eſt. Et cùm compleueris hæc, dormies ſuper Ezech. 4.
latus tuum dexterum ſecundò.

Sinistra.

Siniſtra manus ad res agendas minus habilis,
quàm dextera eſt; ad ferenda verò onera, atque ad res
fortiter comprehendendas aptior. Siſaram enim manu Iudic. 5.
dextera malleum, ſiniſtra verò clauum arripuiſſe legi-
mus. & Gedeonis milites tenuerunt ſiniſtris manibus Iudic. 7.
lampades: & dextris ſonantes tubis. Eſt autem ſiniſtra

inferioris conditionis in quocunque argumento.

Quam ob rem Iacob manum dexteram poſuit ſu-
per caput Ephraim minoris fratris; ſiniſtram verò ſuper
Geneſ. 49. caput Manaſſe, dicens: Iſte quidem erit in populos &
multiplicabitur; ſed frater eius minor maior erit illo.
Vnde pro inferiori nota vſurpatur. vt, Non declines
ab ea ad dextram vel ad ſiniſtram. Dextera &
ſiniſtra vel claram vel minus perſpicuam rationem ſi-
Deut. 17. gnificant. vt, Nec declinet in partem dexteram, nec
Error. ad ſiniſtram. Significat etiam errorem ſiniſtra. vt, Cor
Eccleſ. 10. ſtulti in ſiniſtra eius. Vt dextra Meridiem, ſic etiam
Septentrio ſiniſtra Septentrionem ſignificat. Si ad ſiniſtram quid
Iob. 23. Iſai. 54. agam: non apprehendam eum. &, Ad dextram enim
& ad læuam penetrabis. A dextris & à ſiniſtris pro
1.Corinth. 6 ſecundis & aduerſis rebus dixit Paulus.

VENTER.

VENTER in omni animali ea pars dicitur, quæ ali-
mento recipiendo, concoquendoque apta eſt: in qua &
ventriculus, & animalia membra cætera continentur:
Alimentum & victus. vt inteſtina, iecur, ſplen. atque ad hanc rationem per-
tinent multæ orationes, quæ de victu alimoniaque pro-
Iob. 20. feruntur. vt, Nec eſt ſatiatus venter eius. &, Vtinam
Pſalm. 16. adimpleatur venter eius. &, De abſconditis tuis adim-
Prouerb. 13. pletus eſt venter eorum. &, Iuſtus comedit & replet ani
mam ſuam: venter autem impiorum inſaturabilis.

Venter etiam tam in viris quàm in fœminis ad gene-
Proles. rationem & prolem ſignificandam appellatur. vt, Duo
Geneſ. 25. populi ex ventre tuo diuidētur. &, Nunquid ego Deus
Geneſ. 30. Deut. 28. ſum, qui priuaui te fructu ventris tui? Et benedictus
Iob. 3. fructus ventris tui. &, Quia non concluſit oſtia ventris,
Pſalm. 131. qui portauit me. Et de fructu ventris tui ponam ſuper
ſedem tuam. Nonnunquam venter viſcera ſignifi-
Affectus. cat, & affectuum ac perturbationum ſedem indicat. vt,
Prouer. 20. Liuor vulneris abſtergit mala, & plagæ in interioribus
Cantic. 5. ventris. Et venter meus intremuit ad tactum eius. Et
Iſai. 16. venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit. Et viſcera
Thren. 4. mea ad murum cocti lateris. Et conturbatus eſt venter
Pſal. 30. meus. &, Cōturbatus eſt in ira oculus meus, anima mea
& venter meus. Et illud myſteriis plenum Chriſti pro-
Iohan. 7. miſſum, Qui credit in me, flumina de vētre eius fluent
aquæ viuæ. Ad hanc ſignificationem arcanè pertinet:
Apoca. 10. Et amaricatus eſt venter meus.

Voluptas. Libido. Aliquando & voluptatum concupiſcentiam, libidi-
Philip. 3. nemque ſignificat venter. vt, Quorum Deus venter
Rom. 16. eſt. &, Huiuſcemodi Chriſto Domino non ſeruiunt,
ſed ſuo ventri.

VMBILICVS.

Situs optimus. VMBILICVM pro optimo, firmiſſimo & vberri-
Ezech. 38. mo loco, ſacer ſermo vſurpat, s. s. E. Et ſuper populum,
qui eſt congregatus ex gentibus, qui poſſidere cœpit &
eſſe habitator vmbilici terrarum.

TERGVM.

Obliuio. TERGVM obliuioni, negligentiæ, fraudi & peruer-
Neglectio. ſitati ſignificandæ ſeruit. vt, Proieciſti poſt tergum tuū
Iſai. 38. omnia peccata mea. Et verterunt ad me tergum & nō
Fuga. faciem. Fugam etiam ſignificat tergum verſum
Geneſ. 14. s. s. E. Itaque rex Sodomorum & rex Gomorræ terga
Ioſu. 7. verterunt, cecideruntque ibi. Et aſcenderunt tria mil-
lia pugnatorum, qui terga ſtatim vertētes percuſſi ſunt.
Tergum alicuius ſequi, vel poſt tergum ire, idem eſt
Diſciplina. quod ducem eundem proponere & ſequi, s. s. E. Et
Profeſſio. Iſai. 59. auerſi ſumus, ne iremus poſt tergum Dei. &, Qui
Sophon. 1. auerterunt de poſt tergum Domini, & qui non quæ-
ſierunt.

DORSVM, SCAPVLA.

DORSVM ferendis oneribus aptum conſtantiam
habet, roborisque ſedes eſt: ſed quia cognoſcendi ſen-
ſibus præter tactum deſtituitur, nullam propriam actio-
nem aut miniſterium ſortitur, vno tantum ferendi &
patiendi vſu excepto. Quam ob rem in patientiæ, to-
lerantiæ, laborum & moleſtiarum ferendarum ſermo-
nibus dorſi nomen vſurpatur. Namque eorum, qui vi-
cti, ſeruitioque addicti ſunt, & grauem ſeruitutem vel Seruitus victoriæ perpeſſio.
moleſtiſſimam victoriam pati coguntur, dorſi mentio
fit. vt, Percute dorſa inimicorum eius. Et inimicos meos
dediſti mihi dorſum. &, Quoniam pones eos dorſum Deut. 33. 2.Reg. 22.
in reliquiis tuis. Et poſuiſti tribulationes in dorſo no- Pſal. 20. Pſal. 65.
ſtro. Et diuertit ab oneribus dorſum eius. Et ſuper om- Pſal. 80.
ne dorſum ciliciū. Caſtigationis etiā. vt, Virga in dorſo Ierem. 48.
eius, qui indiget corde. Et flagellum & camus aſino: Caſtigatio. Prouerb. 20.
& virga in dorſo imprudentum. &, Conteram virgam Prouerb. 26.
eius in dorſo eius. Scapula etiam, ſiue poſterior pars Nah. 1.
corporis, negligentiam & obliuionem ſignificat. vt, Negligētia
Proieciſti poſt tergum tuum. 3.Reg. 14.

VBERA.

VBERA terræ fertilitatem & etiā pecorum copiam Fertilitas.
interpretamur, eò quòd vbera aſſiduam lactis copiā la-
ctentibus & nutriendis ſufficiunt. vt, Super vbera plan- Iſai. 32.
gite; ſuper regione deſiderabili, ſuper vinea fertili.

Vbera integra virginitatem, integritatem morum: Integritas.
& contrà vbera compreſſa, corruptionem, officij viola- Corruptio.
tionem, religioniſq́ contaminationē ſignificant, s. s. E.
Ibi ſubacta ſunt vbera earum, & fractæ ſunt mammæ Ezech. 23.
pubertatis earum. Inter vbera collocari, maximi
amoris ſignum eſt.

IECVR.

IECVR amoris & impotentium affectuum ſedes Affectus.
eſt, s. s. E. Donec tranſeat ſagitta iecur eius. &, Effu- Prouerb. 7.
ſum eſt in terra iecur meum, ſuper contritione filiæ po- Thren. 2.
puli mei. Hinc adeò eſt, quod in ſacrificiorum ritibus, Leuit. 1. 2. & 3.
frequēs de iecoris reticulo flāmis inurendo, mentio eſt.

RENES.

RENES cogitationum ſedes dicuntur, earum præ- Cogitatio animalis.
cipuè, quæ ab animali natura hominis proficiſcun-
tur: atque ideò, pro cogitationibus ipſis & cōſiliis eiuſ-
modi nomen vſurpatur. vt, Propè es tu ori eorum, & Ierem. 12.
longè à renibus eorū. &, Ego Dominus ſcrutans cor & Ierem. 17.
probans renes. Et inſuper vſque ad veſperam increpue- Pſal. 15.
runt me renes mei. &, Quia tu poſſediſti renes meos. Pſal. 138.

Eſt etiā roboris vis & pręcipua pars in renibus & lum
bis; ſed renes lumbis communicant alimentum, & ro- Fortitudo. Virilitas.
bur, vnde robori & firmitudini ſignificandæ aptantur,
s. s. E. Et erit cinctorium renum eius fides, & diſſolu- Iſai. 11.
tio geniculorum. &, Defectio in cunctis renibus. &, Cō- Nahum. 2.
pages renum eius ſoluebantur. Daniel. 5.

CRVRA.

CRVRA columnæ ſunt quibus corpus fulcitur; &
vehicula quibus mouetur: atq. ita motus miniſterium Motus.
& ſignificationē ſortiuntur. ſed reuelata crura diligen- Migratio.
tiam in motu, inceſſuque ſignificant, & præparationem
ad longum iter. vt, Reuela crura, tranſi flumina. Iſai. 47.

PEDES.

PEDES extrema pars eſt: ſicut ſcriptum eſt: A plan-
ta pedis vſque ad caput: qua corpus continetur, mo- Iſai. 1.
uetur & quieſcit: Et fundamenti vicem in omni alia re
obtinet, s. s. E. Non inuenit, vbi requieſceret pes eius. Geneſ. 7.
Et pedes ligati ambulandi libertatem amittunt, donec
ſoluantur. Itaque captiuitatem ſignificant ligati pe-
des. vt, Pedes tui non ſunt compedibus aggrauati. Et Captiuitas.
in laqueo iſto, quem abſconderunt, comprehenſus eſt 2 Reg. 3.
pes eorum. Contrà verò libertatem & ſalutem il- Pſalm. 9.
la ſignificant: Qui perfecit pedes meos tanquam cer- Libertas.
uorum. Et ipſe euellet de laqueo pedes meos. Et pes Pſal. 17. Pſal. 25.
meus ſtetit in directo. Et ſtatuiſti in loco ſpacioſo pedes Pſal. 30.
meos.

PEDES impoſiti alicui ſubiectionem, oppreſſio- Subiectio.
nemque indicant, s. s. E. Ite & ponite pedes ſuper col- Ioſue. 10.
la regum iſtorum. Et paulò pòſt, Sic enim faciet Do-
minus omnibus hoſtibus veſtris, aduerſum quos di-
micatis. Illa verò conſtantiam & firmitudinem ſuæ Conſtantia
mentis compotem: Statuit ſupra petram pedes meos. Pſalm. 39.
Et eripuit animam meam de morte, & pedes meos de Pſal. 55.
lapſu.

Ezech. 2. lapſu. Et fili hominis ſta ſupra pedes tuos. & ſtatuit me
Ezech. 3. ſupra pedes meos. Actio vitæque conſuetudo pedum
Actio. Conſuetudo. nomine indicatur. vt, Mei autem penè moti ſunt pe-
Pſal. 72. des, penè effuſi ſunt greſſus mei. &, Prohibe pedem
Prouerb. 1. tuum à ſemitis eorum. Et veloces pedes eorum ad ef-
Pſal. 13. fundendum ſanguinem. Et pes tuus non impinget. &,
Prouerb. 3. Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei. Et lu-
Pſalm. 117. cerna pedibus meis verbum tuum.

Sub pedibus Dei mundus & hæc inferiora eſſe di-
Mundus. cuntur. Namque cælo inſidens, & pedibus terræ inni-
Iſai. 66. xus, à prophetis pingitur Deus. vt, Cælum ſedes mea,
& terra ſcabellum pedum meorum. Huc illud perti-
Pſal. 17. net. Et caligo ſub pedibus eius.

Sub pedibus hominis eſſe, ſubiectionis & potentiæ,
Dominiũ. Pſalm. 46. dominiique eſt. vt, Subiecit populos nobis, & gentes
Pſal. 110. ſub pedibus noſtris. &, Donec ponam inimicos tuos
ſcabellum pedum tuorum.

Pes etiam commoditatem ad aliquid agendum &
Cõmoditas Matth. 18. oportunitatem ſignificat. vt, Si manus tua, vel pes tuus,
Pſal. 35. ſcandalizat te. Et non veniat mihi pes ſuperbiæ.

Eſt etiam rerum omnium poſtrema pars, pes, idem-
Extremitas que ſignificat: vt pes lecti. ideoque pro extremo orbis
Daniel. 2. imperio, hoc eſt, Romano, Daniel pedes interpreta-
tus eſt. Pedes alterius apprehendere, vel ad pedes
procidere, ſeſe ſubmittentis, & miſericordiam ſalu-
4. Reg. 4. temque implorantis eſt. vt, Cumque veniſſet ad virum
Matth. 28. Dei, apprehendit pedes eius. &, Procidit ad pedes eius.
Menſura. Pes etiam menſuræ nomen eſt, vt aliâs docebimus.

ARMVS.

Sacerdos. ARMVS & pectus ſacerdotem & principem ſigni-
Princeps. ficat, s. s. E. Congere fruſta eius, in eam omnem par-
Ezech. 24. tem bonam pectus & armum.

Oſſa primarios viros interpretamur, s. s. E. Omnem
partem eius armum & pectus electa & oſſibus plena.

CALCANEVS.

CALCANEVS poſtrema pedis pars, rerum, nego-
Finis. Pſalm. 49. tiorum & totius vitæ finem ſignificat. vt, Iniquitas cal-
Infirmitas. canei mei circundabit me. Infirmitatem humanæ na-
Pſal. 55. turæ. vt, Ipſi calcaneum meum obſeruarunt. Et myſti-
Geneſ. 3. cè magis, Tu inſidiaberis calcaneo eius.

DIGITVS.

DIGITVS in manibus & in pedibus articulatiſſi-
mus vltra cætera membra eſt: ideoq. ad mouẽdas, tra-
ctandas, efficiendasque res maximè idoneus. Quam
Efficacitas. ob rem, pro virtute & efficiendi facultate digitus vſur-
Exod. 8. patur. vt, Digitus Dei eſt hic. &, Si ego in digito Dei
Luc. 11. eijcio dæmonia. &, Tabulæ ſcriptæ digito Dei. &, Ope-
Deut. 9. Pſal. 8. ra digitorum tuorum, Lunam & ſtellas quæ tu funda-
Pſal. 143. ſti. Et qui docet manus meas ad bellum, & digitos meos
ad prœlium. Digitus vnus opera exigua adhibita: vt,
Opera exigua. Alligant onera importabilia, quæ nec ipſi digito attin-
Matth. 23. gunt. &, Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti
Luc. 16. ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam. Eſt etiam
Menſura. menſura digitus in ſacris rationibus frequens.

LINGVA.

LINGVA membrum animantibus, ad vocis vſum,
atque ad guſtandi facultatem datum eſt; homini ad
Loquendi facultas. ſermonem plurimum ſeruit: quare pro ſermone ipſo, &
Geneſ. 10. vario verborum atq. orationis vſu accipitur. vt, Vnuſ-
Geneſ. 11. quiſque ſecundùm linguam ſuam. Et confundamus
linguas eorum. Vſurpatur etiam pro oratione ipſa,
Oratio. ſiue probanda, ſiue improbanda. vt, A flagello linguæ
Iob. 5. abſconderis. &, Occidet eum lingua viperæ. &, Sub lin-
Iob. 20. Pſal. 10. gua eius labor & dolor. &, Linguam noſtram magnifi-
Pſal. 11. cabimus. Linguæ peregrinæ mentione inducta, ma-
Terror. ximum terrorem & miſeræ ſeruitutis expectationem
Ierem. 5. aut vſum prophetæ denuntiarunt. vt, Ecce ego addu-
cam ſuper vos gentẽ longinquam, gentem, cuius igno-
Pſalm. 77. rabis linguam. Et linguam quã non nouerat, audiuit.

Aliquando per tranſlationem, lingua idem quod ora
Ora. ſiue littus, vel margo, ſignificat. Et initium eius à ſum-
Ioſue. 15. mitate maris ſalſiſſimi & à lingua eius.

DENTES.

DENTES ad cibum conterendum, ad oriſque or-
namentum dati ſunt animantibus: ſicut ſcriptum eſt.
Adhuc carnes erant in dentibus eorum, &c. Et dens Num. 11.
putridus & pes laſſus, qui ſperat ſuper infideli in die an Prouer. 25.
guſtiæ. Namque ex contrario ſenſu arguitur dens ele-
gans & candidus decori eſſe oris & vſui. &, Riſum den- Eccleſ. 19.
tium, dixit Sapiens.

Ex tranſlatione autẽ dentes pro nocendi & crudeli- Nocendi facultas.
ter agendi facultate & exercitatione vſurpantur, tum
in cæterarum animantium, tum in hominum etiam Crudelitas.
mentione facta: Nam eſt (vt Salomon ait) generatio, Prouer. 30.
quæ pro dentibus gladios habet: & commandit mola-
ribus ſuis. Vt comedat inopes de terra, & pauperes ex
hominibus. Iuxta hanc rationem ſcriptum eſt, Fren- Pſalm. 34.
duerunt ſuper me dentibus ſuis. Dentes eorum arma Pſalm. 35.
& ſagittæ. Et infremuerunt contra me dentibus ſuis. Iob. 16.

SPVTVM.

CONTVMELIÆ genus factum in ignominiã ali-
cuius, qui conſpuitur, qui eo modo infamis & execra-
bilis indicatur, s. s. E. Abominantur me, & longè fu- Iob. 30.
giunt à me: & faciem meam conſpuere non verentur.
&, Flagellabunt eum, & conſpuent eum. Et faciem Marc. 10.
meam non auerti ab increpantibus & conſpuentibus. Iſai. 50.

CAPILLVS.

CAPILLI ad ornatum capitis faciunt, & fœminis Contumelia.
decoris & honeſtatis cauſa, copioſi magis creſcũt, s. s. E.
de Abſalonis elegantiſſima cæſarie. Et D. Paulus, Mu- 2. Reg. 14.
lier, inquit, ſi comam nutriat, gloria eſt illi, quoniam 1. Cor. 11.
capilli ei ad velamen dati ſunt.

In ſermonis autem vſum, capillorum mentio fit, ad
copioſiſſimam & innumerabilem multitudinem indi- Multitudo.
candam: vt, Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei,
qui oderunt me gratis. &, Capilli capitis veſtri omnes Pſalm. 39.
numerati ſunt, à Deo videlicet. Significat etiam ca- Matth. 10.
pillus, in comparationibus, rem vilem & nullius ferè Res minimi momẽti
momenti, & cuius ratio non habenda videatur, quæ ta-
men à Deo habetur, s. s. E. Si fuerit vir bonus, non ca- 3. Reg. 1.
det ne vnus quidem capillus eius in terram. &, Ca- Luc. 21.
pillus de capite veſtro non peribit.

Capillorum nutritio, vel etiam abſciſio, pro vario ri- Religio.
tu, ad religionis ceremonias pertinet. Sic gentilis mu-
lier ad religionem veram traducta, capillos abſcindere Num. 6.
iubetur. Ætatem etiam ſignificat capillus. vt, Non Aetas.
poteſtis facere vnum capillum album aut nigrum. Matth. 5.

NARES.

NARES præter oris ornamentum totius vſui re-
ſpirationis & aſpirationis ſeruiunt, ſicut ſcriptum eſt. Iſai. 2.
Quieſcite ergo ab homine, cuius ſpiritus in naribus
eius eſt. Præterea olfactus ſenſus inſtrumenta ſunt: ſicut Ezech. 8.
ſcriptum eſt. Applicant ramum ad nares ſuas. Et putre-
dinem caſtrorum veſtrorum in nares veſtras aſcendere Amos. 4.
feci. Et è contrario, Nares habent, & non odorabunt. Pſalm. 113.

In naribus autem indignationis & iræ indicatio eſt. 2. Reg. 22.
vt, Aſcendit fumus de naribus eius. Et de naribus eius Iob. 41.
procedit fumus. In naribus circulus alligatus ſer- Seruitus
uitutem ſignificat; qualem bruta & iumenta ab homi- ſumma.
nibus domita, patiuntur, omni iuris ſui facultate alie-
nam. vt, Nunquid pones circulum in naribus eius? &, Iob. 40.
Ponam ergo circulũ in naribus tuis. Nares amplæ lon- Iſai. 37.
ganimitatem & patientiam magnã indicant, ſic Deus
Hebraicè אֶרֶךְ אפים hoc eſt, latis naribus, appellatur.
Et perpetuò naris nomine, ira apud Hebræos deſcribi- Ioel. 2.
tur. Qui patiens eſt, multa gubernatur prudentia. con Prouer. 14.
trà verò qui impatiens eſt, ille latis naribus, hic anguſtis,
Hebraicè dicitur.

LABIA.

LABIA præterquàm quod ori gratiam & decus
addunt, ad orationis vſum & verborum prolationem
plurimùm conferũt; rectè enim compoſita labia, rectè
loqui & pronuntiare poſſunt: contrà verò indecora &

UNIVERSITARIA

malè ſita, s. s. e. Non ſcio loqui, quia incircunciſus la-
Exod. 6. biis ſum. Vſurpatur labium pro lingua linguæque
Lingua. prolatione ſiue dialecto.vt, Erat terra labij vnius & ver-
Geneſ. 11. borum eorundem. Et vnus eſt populus, & vnum eſt la-
bium. &, Ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ.
Labium etiam vel labia, verba ipſa, orationemque ſi-
Oratio. gnificant à mentis conſilio profectam. vt, Anima, quæ
Leuit. 5. iurauerit & protulerit labiis ſuis, vt vel malè quid fa-
ceret vel benè. Et in omnibus his non peccauit Iob la-
Iob. 1. biis ſuis. Et non loquentur labia mea iniquitatem. Et
Iob. 27. labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt. Et labia no-
Pſal. 11. ſtra à nobis ſunt. Et venenum aſpidum ſub labiis eo-
rum. huius generis plurima exempla ſunt.
Frenum in labiis imperium, quod detractare quiſ-
Imperium. Iſai. 35. piam nequeat. vt, Ponam frenum in labiis tuis.
Fabula pu- Labium linguæ & verbum populi, fabula publica
blica. eſt, quam populus de miſeris vſurpat. vt, Et aſcendiſtis
Ezech. 36. ſuper labium linguæ & opprobrium populi.
Suauilo- Labia dulcia ſuauiloquentiam; contrà verò amara.
quentia. Cant. 4. quorum multa exempla ſunt.

Facies, Vvltvs.

Totivs corporis ſummum & digniſſimum lo-
cũ facies obtinet, animi vltra cęteras partes index per-
ſæpè probatus, non tamen perpetuò certus. laudantur
Geneſ. 29. igitur, & indicantur multorũ mores & ingenia ex fa-
1. Reg. 6. cie: vt Rachelis, Dauidis, & aliorum. Eſt autem per-
turbati animi argumentum in facie frequentiſſimum.
Geneſ. 6. vt, Quare concidit facies tua? Faciei verò nomen ad
multiplicis ſententiæ orationes vſurpatur: ex quibus
bona pars ad habitus refertur. de quo argumento, al-
tero libro nobis eſt agendum: partem verò ſimplicio-
Naſus. Geneſ. 2. rem hoc loco exponemus. Faciem pro naſo vertit
Animi mu- Interpres: Inſpirauit in faciem eius ſpiritum vitæ. Fa-
tatio. cies animi mutationem indicat. vt, Video faciem pa-
Geneſ. 31. tris veſtri, quòd non ſit erga me, ſicut heri & nudius-
Præſentia. tertius. Præſentiam & aſpectum vel reſpectum.
Geneſ. 3. vt, Abſcondit ſe Adam & vxor eius à facie Domini, in
Auctoritas medio ligni paradiſi. Efficacitatem & auctoritatem.
Geneſ. 6. vt, Repleta eſt terra iniquitate à facie eorum.
Gratia. Gratiam & beneuolentiam actiuè. vt, Niſi venerit
Geneſ. 44. frater veſter minimus vobiſcum, non videbitis am-
Exod. 10. plius faciem meam. &, Recede à me, & caue ne vltrà
Numer. 6. videas faciem meam. Et oſtendat Dominus faciem
Deut. 31. ſuam tibi, & miſereatur tui. &, Abſcondam faciem
Prouer. 29. meam ab eo, & erit in deuorationem. &, Multi requi-
Pſalm. 66. runt faciem principis. &, Illuminet vultum ſuum ſu-
Gratia. per nos. Gratiam quoque & ſtudium alterius, paſ-
1. Reg. 25. ſiua ſignificatione, facies indicat. vt, Ecce, audiui vo-
3. Reg. 2. cem tuam. &, Honoraui faciem tuam. &, Ne confun-
2. Cor. 1. das faciem meam. &, Ex multarũ perſonis facierum.
Indignatio Nonnunquam indignatio & ira faciei nomine indi-
Leuit. 20. catur. vt, Ponam faciem meam contra eam. &, Ponam
faciem meam ſuper hominem illum, & cognationem
2. Reg. 21. eius ſuccidam. Achab etiam indignabundus faciem
diuertiſſe ſcribitur.
Notitiam & cognitionem facies ſignificat. vt, Ab-
Notitia. ſcondit eum à facie Athaliæ, vt non interficeretur.
Apertè. In faciem aliquid fieri, apertè, palàm. vt, Niſi in fa-
Iob. 1. Pſalm. 49. ciem benedixerit tibi. &, Arguam te & ſtatuam contra
Pſal. 56. 57. faciem tuam. Et foderunt ante faciem meam foueam.
Improbitas Improbè, publicè & apertè, ac ſine reſpectu, quod
Actor. 3. fit in faciem, vel ante faciem, fieri dicitur. vt, Quem
2. Cor. 11. vos quidem tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati.
Et ſuſtinetis, ſi quis in faciem vos cædit.
Proteruitas Facies dura in partem malam proteruiæ & contu-
Ezech. 2. maciæ indicium eſt. vt, Filij dura facie, & indomabili
Conſtantia corde. In bonam quoque partem facies dura con-
Fortitudo. ſtantiam & fortitudinem ſignificat. vt, Ecce dedi fa-
Ezech. 3. ciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem
tuam duriorem frontibus eorum.

Ocvli, Palpebræ, Cilia.

Ocvli, pulcherrima & vtiliſſima, chariſſimaque
in tota facie pars, quæ præter ornamẽtum, vſum etiam Prouerb. 20.
affert optimi ſenſus, ſicut ſcriptum eſt. Aurem audien
tem & oculum videntem Deus fecit vtrumque. Actio-
nibus etiam & indicationibus illa pars deſeruit, vt ex
nutibus obſeruatur. in quo varia genera ſunt, quædam
probata, improbata alia: ſicut ſcriptum eſt. Annuit Prouerb. 6.
oculis, terit pede. Et oculũ qui ſubſannat patrẽ. Quiete Prouerb. 30.
& vigiliis præcipuè vel occupantur, vel exercẽtur ocu-
li: ſicut ſcriptum eſt. Ne dederis ſomnum oculis tuis, Prouerb. 6.
ne dormitent palpebræ tuæ. Oculorum verò nomen,
varia ſignificatione in ſermonibus vſurpatur: id quod
in libro De habitu & geſtu docebimus: nunc ſimpli-
ciora tantùm genera indicare contenti. Iudicium,
Oculi mentem, iudicium, cognitionem, opinionem cognitio, fi-
& fidem ſignificãt. vt, Viſi ſunt oculis inſipientium mo des, opinio. Sap. 3.
ri. Et lucerna corporis tui eſt oculus tuus. &, Non in- Matth. 6.
telligit, quoniam omnia videt oculus eius, & qui finxit Eccleſ. 23.
oculum, non conſiderat?
Curam & prouidẽtiam, tutelam, gratiam, fauorem, Cura, gra-
cuſtodiam. Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum. tia, cuſtodia. Pſal. 32.
&, Oculi Domini ſuper iuſtos, & oculi eius in paupe-
rem reſpiciunt. &, Firmabo ſuper te oculos meos. &, Pſal. 31.
Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt. Zach. 11.
Præſentiam, facultatẽ & poteſtatem. vt, Mille an- Præſentia.
ni ante oculos tuos, tanquã dies heſterna quę præteriit. Pſalm. 89.
Cogitationem & conſilium atque attẽtionem: item Cogitatio.
appetitum. vt, Illumina oculos meos, ne vnquam ob- Appetitio. Pſal. 12.
dormiant in morte. Et oculos ſuos ſtatuerunt declina- Pſal. 16.
re in terram. Et oculi mei ſemper ad Dominum. Vnuſ- Pſal. 24. Ezech. 20.
quiſque offenſionem oculorum ſuorum abijciat.
Oculi, prophetas & præpoſitos miniſtros arcanè ſi- Prophetæ,
gnificant. vt, Claudet oculos veſtros, prophetas & Miniſtri. Iſai. 29.
principes veſtros.
Oculus dexter, prudentiam & rectum conſilium, & Prudentia.
rem chariſſimam. vt, Gladius ſuper oculum dextrum
eius. & Oculus dexter eius tenebreſcens obſcurabi- Zach. 11.
tur. &, Si oculus tuus dexter ſcandalizat te. Matth. 5.
Oculi etiam impudentiæ & nequitiæ indices ha- Impudẽtia.
bentur. vt, Fornicatio mulieris in oculis eius: & ab o- Eccleſ. 26.
mni irreuerentia oculorũ eius caue. Oculi & oculorũ Res chara.
pupillæ rem amabilem, charam & obſeruandam. vt, Prouerb. 7.
Serua legem meam, quaſi pupillam oculi tui. &, Cu- Pſalm. 16.
ſtodi me Domine vt pupillam oculi. &, Qui tetigerit
vos, tanget pupillam oculi mei. Zacha. 2.
Oculus malus inuidiam, auaritiam. vt, An oculus Inuidia.
tuus nequam eſt. Et nequam eſt oculus liuidi. &, Ocu- Auaritia. Matth. 20.
lus malus, blaſphemiæ, &c. Oculi elati ſuperbiæ Eccleſ. 14.
indices. vt, Eleuaſti oculos tuos in excelſum contra ſan- Marc. 7. Superbia.
ctum Iſrael. Et oculi ſublimes hominis humiliabuntur. Ambitio.
Et oculi ſublimes deprimentur. Oculi ictus breuiſſi- 4. Reg. 19. Iſai. 2.
mum tempus, & quaſi momẽtum ſignificat. vt, In mo- Iſai. 5.
mento, in ictu oculi. Tẽpus bre- uiſſimum. 1. Cor. 15.

Palpebræ.

Palpebræ oculis ad cuſtodiã & recreationem,
ſomnique capiendi viciſſitudinem additę ſunt. Quam-
ob rem apertæ attentionem; remiſſæ & occluſæ, negli-
gentiam vel ſecuritatem ſignificant. vt, Palpebræ meæ Iob. 16.
caligauerunt. Et ſi dedero ſomnum oculis meis, & pal- Pſalm. 7.
pebris meis dormitationem. Et oculi eius vt palpebræ Iob. 41.
diluculi. Et palpebræ eius interrogant filios hominum. Pſal. 10.

Avres.

Avres obedientiam & veritatis cognoſcendæ ſtu- Obedientia
dium ſignificant. vt, Qui habet aures audiendi audiat. Matth. 13.

Barba.

Barba viris, & ad humoris, in capite, excretionẽ,
& ad oris decus, dignitatemque data eſt, vnde ludibrij Ludibrium.
loco habetur incõcinna barbæ præciſio, ſicut ſcriptum
eſt. Tulit itaque Hanon ſeruos Dauid, raſitque dimi- 2. Reg. 10.
diam partem barbæ eorum, &c. Et impexa horrenſque Mœſtitia.
barba mœſtitiam & ſordidatum hominem indicat. Sic 2. Reg. 19.
enim Mephiboſeth filius Saul deſcendit in occurſum
regis

regis illotis pedibus & intonſa barba. Contrà verò decoris & lætitiæ cauſa, [Lætitia.] barba pexa, ſuaui vnguento inungitur. Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron. [Pſalm. 132.] Barba raſa mœſtitiæ ſignum erat, & doloris. [Dolor. Mœſtitia.] Vt in cunctis capitibus eius caluitium, & omnis barba radetur. [Iſai. 15.] &, Octoginta viri raſi barba, & ſciſſis veſtibus, & ſqualentes. [Ierem. 41.]

DE NATVRALIBVS QVIBVSDAM ACTIONIBVS SIVE AFFECTIONIBVS.

CAP. LXXXIII.

ATQVE de corporis humani partibus, ad quas etiam aliorum animantium membra referuntur, ſatis ad indicandum ſermonem dixiſſe, nobis videmur. Nunc verò quædã actiones, quę ad vitam & vitæ vſum pertinent, obſeruandæ ſunt. Illarum autem duplici modo diſtincta ratio eſt. Nam quædam homini cum cæteris animantibus communes, etiam in ipſis naturæ initiis fuere, quarum vſus & poſt peccatum perſeuerauit: nec tamen vitio vel culpa vel defectu aliquo omnino alienus, vt comedendi & gignendi, pariendique conſuetudo: quæ cùm integra olim & ſine moleſtia cõtigiſſet, humana culpa corruptionẽ admiſerũt. Sicut ſcriptum eſt. [Geneſ. 3.] In dolore paries filios tuos. Quædam verò ſunt, quæ ſui ortus occaſionem à culpa habuere, quanquam non ſemper aut omnibus cùm accidunt, culpam arguant, vt morbi, laſſitudines, labores, curæ, neceſſitates, inopiæ, diuitiæ, paupertas, cæteræque animorum & corporum affectiones, ac tandem mors. Vtrumque genus, quam commodiſſimo potuerimus ordine, & quàm breuiſſima oratione tractabimus.

PVRITAS.

[Cultus. Decus.] PVRITATIS verbo nitor, decus & cultus ſignificatur. vt, [Pſal. 88.] Deſtruxiſti eum ab emundatione: & ſedem eius in terram colliſiſti.

ODOR.

ODOR aut ſuauis eſt aut ingratus; ille gratiam & [Gratia. Odium.] amabilitatem, præterea etiam bonam famam: hic verò contra ſignificat. [Exod. 5.] vtriuſque exempla ſunt. Fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſeruis eius. &, [Cantic. 1.] Curremus in odorem vnguentorum tuorum. Et [Geneſ. 8. Oſe. 14.] quæ de odore ſuauitatis, in ſacrificiis, ſæpè dicuntur. Et odor eius vt libani. Odor etiam pro argumento [Notitia. 1.Corinth. 2] certiſſimo cognoſcẽdæ rei vſurpatur. Vt odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos, in omni loco. Quia Chriſti bonus odor ſumus, in iis qui ſalui fiunt, & in iis, qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, & aliis odor vitæ in vitam. Odoratæ res ſecundum ſucceſſum [Succeſſus.] & optabilem euentum ſignificant. vt, [Canti. 5.] Manus meæ diſtillauerunt myrrham, id eſt, grata omnia mihi euenerunt. &, [Eccl. 39.] Quaſi roſa plantata ſuper riuos aquarum fructificate, quaſi libanus odorem ſuauitatis habete; florete flores quaſi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam.

CIBVS, COMEDERE.

[Sapientia arcana.] CIBVS ſolidus arcanam ſapientiam, quam perfecti tantùm capere poſſint, ſignificat; de qua nos aliâs plura. vt, [Hebr. 5.] Facti eſtis, quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo. perfectorum autem eſt ſolidus cibus.

Communicatio in cibo & pane amicitiam, ſocietatem, [Conſuetudo.] conſuetudinemque ſignificat. vt, [Abd.] Qui comederunt tecum, ponent inſidias ſubter te. [Pſal. 13.] &, Qui comedebat panem meum, magnificauit ſuper me ſupplantationem. [Pſal. 54. 1.Paral. 12.] &, Qui ſimul dulces capiebas cibos. Et fuerunt ibi apud Dauid tribus diebus, comedentes & bibentes. [Prouerb. 23. Ezech. 24.] &, Ne deſideres cibos eius. &, Cibos lugentium non comedetis. Omne obſonium cibi nomine [Obſonia.] indicatur. vt, [Geneſ. 27.] Fac cibos vt comedas. Et collegerunt cibos duplices. [Exod. 16.] Et cibos emetis ab eis. [Deut. 2.]

[Victus.] Omnem præterea victus rationem atq. proſpectum, & certum rei familiaris vſum, hoc nomen annotat. vt, [Familiaris res.] Erat cibus Salomonis per diem triginta cori ſimilæ, &c. [3.Reg. 4.] &, Paraſti cibum illorum, quoniam ita eſt præparatio eius. [Pſal. 64.] Cibare pane & potu lachrymarum eſt, in perpetuo mœrore aliquem tenere; [Iucunditas. Mæſtitia.] contrà verò, ſuauibus & ſalubribus cibis cibare. vt, Cibabis nos pane lachrymarum, [Pſalm. 79.] & potum dabis nobis in menſura. &, Cibauit [Pſalm. 8.] eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. &, Cibabo eos abſynthio. [Ierem. 23.] Et cibauit me cinere. [Thren. 3.]

Cibare aliquem eſt commoditatibus illius proſpicere. [Officium.] vt, Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum. [Prouer. 25. Rom. 12.] &, Cibabo te hęreditate Iacob patris tui. Comedere idem quod vaſtare & perdere. [Perdere.] vt, Eſuriet & comedet ad ſiniſtram, [Iſai. 9.] & non ſaturabitur. Non comedere, indignantis & perturbati eſt. [Indignãtis.] vt, Achab auertit faciem ſuam ad parietem, [3.Reg. 21.] & non comedit panem.

MORDERE carpere acerbiſſimè & reprehendere aut accuſare vehementer & iniquè, S. S. E. Hæc dicit Dominus ſuper prophetas, qui ſeducunt populum [Miche. 3.] meum; qui mordent dentibus ſuis, & prædicant pacem. ſed huius loci interpretationem commodiorem in Commentariis noſtris conſcripſimus: Verè enim mordere pro comedere hic ponitur, quamuis ad accuſationem transferri verbum poſſit.

DVLCE.

IVCVNDVM & gratum auditui, viſui aut exiſtimationi iucundum, [Iucundum. Gratum.] tranſlato verbo, dulce dicitur. vt, Animæ enim eſurienti etiam amara dulcia eſſe videntur. [Iob. 6.] &, Dulcis & rectus Dominus. [Pſal. 24.] &, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua! [Pſal. 118.] Et pro pulchro, bono & honeſto vſurpatur etiam. vt, Ponentes amarum in dulce, [Iſai. 5.] & dulce amarum.

AMARVM.

AMARVM inſuaue eſt, & ad animum, ingenium, [Triſte.] moreſque transfertur; & ſignificat difficile & importunum aut triſte. vt, Cùm eſſet Anna amaro animo. [1.Reg 1.] &, Quia amara erat anima vniuſcuiuſque viri, ſuper filiis [1.Reg. 30.] ſuis & filiabus. Et irritationem etiam hoc modo ſignificatam legimus. [Irritatio.] vt, Tu noſti patrem tuum & viros, [2.Reg. 17.] qui cum eo ſunt, eſſe fortiſſimos, & amaro animo. Et gentem amaram & velocem. [Habac. 1.]

Difficultatem & moleſtiam illa ſignificant exempla; [Moleſtia.] Intenderunt arcum rem amaram. [Pſal 63.] &, Nouiſſima autem illius amara quaſi abſynthium. [Prouerb. 5.] Malum & importunum amarum dicimus. [Importunũ malum.] vt, Ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. [Iſai. 5.] &, Amarum eſt, reliquiſſe te, Domine. [Ierem. 1.] Difficultas morum. [Difficiles mores.] vt, Diligite vxores, & nolite amari eſſe ad illas. [Coloſ. 3.] &, Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſunt in cordibus veſtris. [Iacob. 3.]

PANIS.

PANIS præcipuam in hominum victu laudem obtinet. [Cibus omnis.] vt, Qui ſolus vitam alere poſſit, S. S. E. Sufficientia vitæ hominis in pane & aqua. [Eccleſ. 29.] Vnde panis pro omni victus ratione vſurpatur. [Ezech. 4.] vt, Sic comedent filij Iſrael panem pollutum. Panis verò & aqua victum ſimplicem [Simplex victus.] deſcribit. vt, Panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt. [Iſai. 33.] Et repleti prius pro panibus, ſe locauerunt. [1.Reg. 2.] Et non ſatiabitur pane indigens. [Iſai. 3.] Et in domo mea non eſt panis. [Eccl. 14.]

Panem alterius comedere, eſt vitæ partem illi debere. [Vitæ debitum.] vt, Qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem. [Pſal 40.] Panis rem vtilem & neceſſariam [Res vtilis.] ſignificat. vt, Si quem petierit filius eius panem, nunquid lapidem dabit illi? [Matth. 7.] Panis donum & beneficium [Beneficium.] ſignificat. vt, Non eſt bonũ ſumere panem filiorum, & [Matth. 15.] dare canibus. Et cibauit illum pane vitæ & intellectus. [Eccleſ. 15.]

Comedere panem cum aliquo, conuiuium celebrare [Conuiuiũ.] eſt. vt, Comederunt cum eo panem. [Iob. 42.]

Panis etiam doctrinam ſignificat arcanè. [Doctrina.] vt, Paruuli petierunt panem. [Thren. 4.] Panis fractio, communicatio corporis Chriſti eſt, [Euchariſtia] interprete Paulo. [1.Corint. 10.]

MEL.

MELLIS nomen ſuauitatem & iucunditatem ſi- [Iucunditas.]

[Proſperitas.] gnificat. Adiuncto autem lactis vel butyri nomine, abundantiam, proſperitatemque perfectam indicat. vt, [Ezech. 20.] In die illa leuaui manum meam pro eis, vt educerem eos de terra Ægypti, in terram, quam prouideram eis, [Iob. 20.] fluentē lacte & melle. &, Non videat riuulos fluminis, [Cant. 4.] torrentes mellis & butyri. Et mel & lac ſub lingua tua.

[Sapientia. Prouerb. 24.] Mel & fauus ſapientia & ſcientia. vt, Comede, fili mi, mel, quia bonum eſt, & fauum dulciſſimū gutturi tuo.

[Voluptas. Delitiæ.] Mel etiam rem optabilem iucundamque ſignificat: cuius modi ſunt voluptates & delitiæ, quibus modum [Prouerb. 25.] adhibere oportet, s. s. e. Mel inueniſti, comede quod ſatis eſt tibi, ne fortè ſatiatus euomas illud.

FAVVS.

[Suauitas.] FAVVS dulcedinis, ſuauitatis atq. iucunditatis [Pſal. 18.] primas tenet, remque tum ſuauem, tum ſalubrem ſi- [Salubritas.] gnificat, s. s. e. Dulciora ſuper mel & fauum. Et fauus [Cantic. 4.] diſtillans labia tua. &, Comede fili mi mel, quia bonū eſt, & fauum dulciſſimum gutturi tuo.

CONVIVIVM.

[Amicitia.] CONVIVIVM amicitiæ & hilaritatis cauſa inſtituitur, atque ad rei alicuius initiatæ monumentum; vt [Geneſ. 21.] in natalibus ablactationibuſq. liberorum: & in nuptiis [Geneſ. 43. Iudic. 14.] & magnorum conſiliorum aut munerum initiis, ſicut [2. Reg. 13.] de Abraham, Ioſeph, Samſon, Abſalon, Aſſueroque [Eſther. 1. Lætitia.] ſcriptum eſt. Significat autem conuiuium lætitiam & [Prouerb. 15.] iucundū vitæ vſum. vt, Secura mens quaſi iuge conui- [Iſai. 65.] uium. &, Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis.

[Voluptas.] Voluptatem & delitias quoque ſignificat. vt, Melius [Eccl. 7.] eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. &, [Ierem. 16.] Ne ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plangendum. [Conſuetudo.] Conſuetudinem & familiaritatem. vt, [Prouerb. 23.] Noli eſſe in conuiuijs peccatorum. Et filij Iob ſingulis [Iob. 1.] diebus faciebant conuiuia per domos. &, Nunquam [Actor. 10.] manducaui omne commune & immundum. Arcanè conſuetudinem & cōmunicationem ſignificat. Et fece- [Geneſ. 31.] runt tumulum, & comederunt ſuper eum. &, Veniat [Cantic. 5.] dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum.

FERMENTVM.

[Doctrina peſtilens.] DOCTRINÆ malæ & peſtilentis, quæ & veritatem & honeſtatem contaminet, fermenti nomen ſignifica- [Matth. 16.] tionem indicat. vt, Cauete à fermento Phariſæorum, [Galat. 5.] & à fermento Herodis. Et modicum fermentum totam maſſam corrumpit. [Peccatum commune.] Significat etiam originalis peccati contagem illam, quæ humanum genus omne & [1. Cor. 5.] infecit, & cōtaminauit. de qua ſcriptum eſt, Expurgate vetus fermentum, & non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ. [Vis penetrans & creſcens.] Prætereà & ſecretæ ac latentis vis, atque ab exiguis initiis ad magnam & manifeſtam efficaciam pertinentis ſignificationem habet fermentum, [Matth. 13.] s. s. e. Simile eſt regnum cælorum fermento, quod accipiens mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentetur totum.

AZYMVM.

AZYMVM arcanæ ſignificationis eſt, & mentem [Synceritas.] ab omni malitia remotam, omniq. dolo alienam, atque omnino ſimplicem & candidam ſignificat. vt, Expur- [1. Cor. 5.] gate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi. Itaque epulemur non in fermenro veteri, nec in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis.

MASSA.

MASSA totum negotium ſimplex & bene inſtitutum, à priuata ratione & inuidia alienū, ſignificat, s. s. e. [Rom. 11. 1. Cor. 5.] Si delibatio ſancta, & maſſa ſancta. Et modicum fermentum totam maſſam corrumpit.

BVTYRVM.

[Fertilitas. Proſperitas.] BVTYRVM & lac victus abundantiam, & ex conſequenti, fertilitatem & optimum rerum vſum. vt, Præ [Iſai. 7.] vbertate lactis comedent butyrum. [Iucunda vita.] Butyri & mellis flumina ſummas delitias & iucundiſſimā vitæ facultatem [Iob. 20.] interpretamur. vt, Non videat riuulos fluminis; torrentes mellis & butyri. [Proſperitas.] Butyrum & oleum proſperitatem & rerum copiam. vt, Quādo lauabam pedes meos [Iob. 29.] butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.

POTVS.

POTVS altera alimenti pars eſt, qua & nimius calor temperatur, & membrorum laſſitudo reficitur. eius enim natura vt liquida magis, ita citiùs in venas penetrat. Sunt autem varii potus, in quibus ſimpliciſſimus aquæ eſt, & commodo tempore gratiſſimus. Ita [2. Reg. 23.] Dauid potum aquæ de puteo Bethlehem deſideraſſe ſcribitur. Inter officia humana commoda & grata potus oportunè exhibitus numeratur, s. s. e. Bibe do- [Geneſ. 24.] mine mi: & camelis tuis dabo potum. Et eſuriui, & [Matth. 25.] dediſtis mihi potum. &, Quiſquis potum dederit vni [Matth. 10.] ex iſtis minimis meis.

Contrà etiam miſeriam vehementem atque effica- [Miſeria vehemens.] cem potus ſignificat, addita annotatione fellis, amaritudinis, vel lachrymarum. vt, Potum dedit nobis Domi- [Ierem. 8.] nus aquam fellis. &, Potum dabis nobis in lachrymis, [Pſalm. 79.] in menſura. &, Væ qui potum dat amico ſuo, mittens [Habac. 2.] fel ſuum & inebrians.

LAC.

LAC cibum ſimplicem, ſuauem tamen atque vtilem interpretamur, quod eius doctrinæ ſymbolum eſt, [Simplicitas doctrinæ.] qua homines ante adeptam ſanctificationem imbutos eſſe oportet. hanc doctrinam pœnitentiæ vocamus, quæ & recta in Deum fide & bonorum operum exercitatione & conſuetudine definitur: de qua ſcriptum [1. Cor. 3.] eſt. Tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum de- [Hebr. 5.] di, non eſcam: nōdum enim poteratis. Et facti eſtis qui- [1. Petr. 2.] bus lacte opus ſit, nō ſolido cibo. Sicut modò geniti infantes rationabiles, ſine dolo, lac concupiſcite. Huius lactis ſignificationem indicabat ſponſus myſticè locu- [Cantic. 5.] tus, Bibi vinum meum cum lacte meo.

Lactis copia felicitatem & ſecūdarum rerum vſum: [Proſperitas.] atque ad ſpiritualem proſperitatem ſpectat hæc ratio, s. s. e. Et erit in die illa, nutriet homo vaccam boum [Iſai. 7.] & duas oues: & præ hubertate lactis comedet butyrum. Lac & vinum affluentiam ſuauitatis & tran- [Suauitas. Tranquillitas.] quillæ iucunditatis. vt, Venite, emite abſque argen- [Iſai. 55.] to, & abſque vlla commutatione vinum & lac.

Lac & mel omnis ſaturitatis & iucunditatis fructū [Abundantia integra & affluens.] indicant; quibus aquarum copia addita perpetuas delitias affluenteſque oſtendit, s. s. e. In die illa leuaui [Ezech. 20.] manum manum pro iis, vt educerem eos de terra Ægypti, in terram, quam prouideram eis, fluentem lacte & melle, quæ eſt egregia inter omnes terras. Et erit [Ioel. 3.] in die illa, ſtillabunt montes dulcedine: & colles fluent lacte: & per omnes riuos Iuda ibunt aquæ.

DORMIRE.

DORMIRE ad naturæ animalis recreationē ſpe- [Securitas.] ctat; ſignificat autem abſolutè quietem & tranquillitatem atque ſecuritatem: vt, Dormietis, & non erit qui [Leuit. 26. Pſalm. 3.] exterreat. &, Ego dormiui, & ſoporatus ſum. Et in pace [Pſal. 4.] in idipſum dormiam & requieſcam.

Nonnunquam verò negligere vel negligētiam dor- [Negligētia.] miendi verbo indicamus. vt, Ecce non dormitabit, ne- [Pſalm. 120.] que dormiet qui cuſtodit Iſrael. &, Vſque quo piger [Prouerb. 6.] dormies? &, Igitur non dormiamus ſicut & cæteri. [1. Theſſ. 5.]

Dormire, iacere, & vitæ quaſi vſu expertem eſſe, in- [Ceſſare, carere vſu vitę.] terpretamur aliquando. vt, Et tu dormies ſuper latus [Ezech. 4.] tuum ſiniſtrum, & pones iniquitatem domus Iſrael ſuper numero dierum, quibus dormies ſuper illud.

Dormire etiam cum aliquo, honeſtè dicitur, pro con [Coire.] cumbere. vt, Inebriemus patrem noſtrum vino, dor- [Geneſ. 19.] miemuſque cum eo. &, Qui dormierit cum nouerca [Leuit. 20.] &c. Dormire etiam idem quod mori eſt in ſacris li- [Mori.] bris. vt, Dormiam cum patribus meis. Et erit cùm dor- [Geneſ. 47.] mierit dominus meus rex cum patribus ſuis, &c. [3. Reg. 1.]

SOMNVS.

QVIETEM ſomnus ſignificat. vt, Si dedero ſomnū [Quies. Pſalm. 131.] oculis meis, & palpebris meis dormitationem. Et ſua- [Prouerb. 3.] uis erit

Eccleſ. 5. uis erit ſomnus tuus. &, Dulcis eſt ſomnus operanti.
Fallacia. Somnus fallaciam & deceptioné, atque ementitam
Pſal. 75. felicitatem ſignificat. vt, Dormierunt ſomnum ſuum,
& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus
Laborum finis. ſuis. Quietem etiam indicat, & laborum finem, qua-
Mors. lem afferre mors ſolet. vt, Nunc enim dormiens ſile-
Iob. 3. rem, & ſomno meo requieſcerem. &, Donec atteratur
Iob. 14. cælum, non vigilabit nec conſurget de ſomno ſuo. &,
Ierem. 51. Dormiat ſomnum ſempiternum. &, Vado, vt à ſomno
Iohan. 11. excitem Lazarum.
Negligentia & Ceſſatio. Negligentia & ſocordia ſomnus appellatur. vt, No-
Prouerb. 20. li diligere ſomnum. &, Vſque quo de ſomno conſurges?
Prouerb. 24. Somnum etiam pro concubitu Sapiens dixit, Ex de-
Cõcubitus. Sapient. 7. lectamento ſomni conuenientis.

CVBARE.

Indignatio INDIGNANTIS hominis, & præ animi impoten-
tia ſtare non valentis, eſt cubandi habitus aliquando,
3. Reg. 21. s. s. E. Venit ergo Achab in domum ſuam indignans &
frendens, ſuper verbo, quod locutus fuerat ad eum
Naboth Iſraelites, dicens, &c. Et proijciens ſe in lectu-
lum ſuum, auertit faciem ſuam ad parietem, &c.

SOMNIVM.

SOMNIVM pro vaticinio aut vaticinij quodam
Vaticinium Geneſ. 28. genere, qui dormientibus offertur. vt, Iacob vidit in
Geneſ. 20. ſomniis ſcalam ſtantem. &, Abimelech per ſomnium
Gene. 37. 40 Deus eſt viſus & locutus. Et de Ioſephi, Pharaonis, &
Num. 12. aliorũ ſomniis multa. Significat etiam ſomniũ incer-
Incertum viſum. tum ſpectrũ dormienti viſum. vt, Non augurabimini,
Leuit. 19. nec obſeruabitis ſomnia. Vanũ & inſtabile conſilium
Vana res & inſtabilis. hoc nomine dicitur. vt, Et erit ſicut ſomnium viſionis
Iſai. 29. nocturnæ multitudo omnium gentium. &, Velut ſom-
Iob. 20. nium auolans, non inuenietur, tranſiet ſicut viſio no-
Pſal. 72. cturna. &, Velut ſomnium ſurgẽtium, Domine, in ciui-
tate tua, imaginem ipſorum ad nihilum rediges.

VIGILARE, & VIGILIA.

VIGILIA propriũ animãtium vitæ opus eſt, quan-
do ſomnus mortis magis, quàm vitæ, obtinet imaginẽ,
Iob. 21. s. s. E. à contrario ſenſu. Ipſe ad ſepulchra ducetur: & in
congerie mortuorum vigilabit.
Studium. Significat autem hoc verbum acre & incenſum ſtu-
Expectatio. Pſal. 62. dium, & euẽtus optati exſpectationem. vt, Deus, Deus
Prouerb. 8. meus, ad te de luce vigilo, ſitiuit in te anima mea. Et,
Beatus qui cuſtodit vias meas, & qui vigilat ad fores
Diligentia. meas quotidie. Diligentem quoque cuſtodiam, ope-
ramque alicui rei gerendæ adhibitam, & conſiliorum
Pſal. 126. frequentiam hoc verbo interpretamur. vt, Niſi Domi-
Marc. 13. nus cuſtodierit ciuitatẽ, fruſtrà vigilat qui cuſtodit eã.
Luc. 12. &, Ianitori præcepit vt vigilet. &, Vigilate & orate. &,
Beati ſerui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit
Inſidiæ. vigilantes. Inſidiis etiam & ineundæ prædæ, ac
perdendi ac nocendi intentum animum hoc verbum
Iob. 24. indicat. vt, Vigilantes ad prædã præparant panẽ liberis.

VIGILIA.

Solicitudo. VIGILIA ſolicitudinem & animi attentionem ad
virtutem, atque ad preces fundendas, nocturnum tem-
2. Cor. 6. pus vltra conſuetudinem vſurpatum ſignificat. vt, In vi-
giliis, in ieiuniis, in caſtitate, &c. Et in labore & ærum-
2. Cor. 11. na, & in vigiliis multis.
Eſt etiam certa nocturnarum horarum nota. Namq.
Horæ noctis. olim ciuitatum & caſtrorum excubiæ, paſtorumque
contubernia noctis obſeruationem quatuor vigiliis par-
tiebantur; atque ex hac ratione prima, ſecunda, ter-
Exod. 14. tia & quarta vigilia dicuntur. vt, Iam aduenerat vigilia
Pſal. 76. matutina. &, Anticipauerunt vigilias oculi mei.

ESVRIRE, FAMES.

ESVRIRE ſecundùm naturam neceſſarij ali-
Iob. 22. menti indigentiam ſubleuandam indicat, s. s. E. ex
Antitheto: Eſurienti ſubtraxiſti panem.
Appetitus. Significat autem hoc verbum vehemẽs deſiderium
Deſiderium Iob. 6. rei vel omnino neceſſariæ & vtilis, vel maximè ſaltem
appetitæ. vt, Animæ eſurienti etiam amara dulcia eſſe
videntur. Et animam eſurientem ſatiauit bonis. &, Pſal. 106.
Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. Matth. 5.
Præterea inopiam maximam & grauiſſimam hoc Inopia.
verbũ ſignificat. vt, Diuites eguerunt, & eſurierunt. &, Pſal. 33.
Furatur enim, vt eſurientem impleat animam. &, Ani- Prouerb. 6. Prouer. 19.
ma diſſoluta eſuriet. IDEM autem & fames ſigni-
ficat, inopiã, videlicet, vel ſpiritualiũ, vel temporalium Inopia.
bonorum. vt, Famem patientur vt canes. &, Atte- Pſal. 58.
nuetur fame robur eius. &, Non affliget fame ani- Pſal. 38. Iob. 17.
mam iuſti. At verò fames magis arcana deſcriptio-
ne iuſtificationis defectum & deſiderium ſignificat. vt, Iuſtitiæ deſiderium.
Nõ portetis vltrà opprobrium famis in gentibus. Hinc Ezech. 36.
à Seruatore noſtro dictum legimus: Beati, qui eſuriunt Matth. 5.
& ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Et in Pſal. 36.
diebus famis ſaturabuntur.

SITIRE, SITIS.

SITIS importuna affectio animantibus, non ta-
men præter naturam accidit: ea enim neceſſarii potus
afferre deſiderium ſolet, s. s. E. Sitiuit ergo ibi popu- Exod. 17.
lus præ aquæ penuria. Significat autem ſitis nomen, Deſiderium
ſiue ſitire verbum, vehemens deſiderium, atque in-
gentem appetitæ rei cupiditatem. vt, Sitiuit anima Pſal. 41.
mea ad Deum. &, Sitiuit in te anima mea. Et aqua fri- Pſal. 62. Prouerb. 25.
gida animæ ſitienti. Inopiam quoque indicat maxi-
mam. vt, Eſurientes & ſitientes anima eorum in ipſis Inopia. Pſal. 106.
deficit. Et quaſi area ſitiens imbrem. &, Cucurri in ſiti, Ioel. 1.
ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant. Pſal. 61.
Sæpiſſimè etiam à vatibus hoc verbum ad illud ma-
ximum diuinæ iuſtificationis indicandum deſiderium Iuſtitiæ expetitio.
vſurpatur. vt, Omnes ſitientes venite ad aquas. &, Ef- Iſai. 55.
fundam aquam ſuper ſitientem, & fluenta ſuper ari-
dam. Sic etiam apud Euangeliſtas non raro. Qui ſitit, Iſai. 44.
veniat ad me, &c. Iohan. 7.

ADMIRATIO, STVPOR.

ADMIRATIO, ſtupor & huiuſmodi animorum Grauiſſimæ res.
affectiones, ex grauiſſima & inſperata re cognita iam
& ſpectata, proficiſcuntur. cuiuſmodi ſunt miracula
& beneficia maxima. Item iudicia ſeueriſſima, & pu-
nitiones prætereà grauiſſimæ, s. s. E. Omnes videntes Pſal. 47.
admirati ſunt, conturbati ſunt, tremor apprehẽdit eos. Iſai. 29.
&, Obſtupeſcite & admiramini; fluctuate & vacillate.
Inebriamini, & non à vino: mouemini, & nõ ab ebrie-
tate. Et eris opprobrium & blaſphemia, & exemplum Ezech. 5.
in omnibus gentibus. &, Stupebant autem omnes, qui Luc. 2.
illum audiebant, ſuper prudentia & reſponſis eius, &
videntes admirati ſunt. Et admirata eſt vniuerſa terra Apocal. 13.
poſt beſtiam.

CONFVSIO.

CONFVSIO eorum eſt, qui ſententia, voto & ex-
ſpectatione fruſtrantur, s. s. E. In te Domine ſperaui, Fruſtratio ſententiæ.
non confundar in æternum. Conſilium inopis confu- Pſal. 70. Pſal. 13.
diſtis. Confundantur omnes iniqua agentes. &, Spes Pſal. 24.
autem non confundit. Rom. 5.

VOX, SONVS, CLAMOR, VLVLATVS, FREMITVS.

ANIMANTIVM ferè omnium communis vox
eſt: Sermo verò homini vni datus eſt ad ſocieta-
tem humanam celebrandam & conſeruandam præci-
puè inſtitutus: deinde ad omnem animi motum ex-
plicandum productus. Sed de voce & ſonitu, qui in-
ſtrumento aliquo editus vocis vicem ſubit, prius agen-
dum eſt. Vox ſponſi & ſponſæ, molarumque ſonus Lætitia.
lætitiæ argumentum edunt: vt, Perdamque ex eis vo- Ierem. 25.
cem gaudij & vocem lætitiæ, vocem ſponſi & vocem
ſponſæ, vocem molæ, & lumen lucernæ. &, Vox gaudij Ierem. 33.
& vox lætitiæ, vox ſponſi & vox ſponſæ, vox dicentium,
Confitemini Domino exercituum.
Vox admonitionis cuſtodiæ & concurſus cauſa edi- Admonitio
tur. vt, Vox enim annuntiantis à Dan, & notum fa- Ierem. 4.
cientis idólum de monte Ephraim, concitate gentes,
&c. Vox turbæ exercitum arguit. vt, Vox multitu- Exercitus.
dinis in montibus quaſi populorum frequentium, vox Iſai. 13.
ſonitus

ſonitus regum & gentium congregatarum. Tuba-
Denuntiationes. rum & buccinæ ſonus vel clangor denuntiat vel bellum, vel miſeros aliâs, & calamitoſos dies, vel pœnitentiam indicit, & orationis ieiuniique tempora; & cùm ſonatur præter conſuetum tempus, horror incutitur audientibus. Harum obſeruationum illa ſuo ordine exempla ſunt. Canite tuba, præparentur omnes,
Ezech. 7. & nõ eſt qui vadat ad bellum. &, Dies tubæ & clango-
Sophon. 1. ris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos.
Ioel. 2. &, Canite tuba in Sion, iubilate in monte ſancto meo.
Amos. 3. &, Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expaueſcet?
Superbia. 4. Reg. 19. Vocis & oculorum eleuatio ſuperbiæ & arrogantiæ ſignum eſt, s.s.e. Contra quem exaltaſti vocem tuam, & eleuaſti in cælum oculos tuos?

Indignatio Mich. 6. Clamor indignationem in aduerſarium indicat: vt, Vox Domini ad ciuitatem clamat. Clamor etiam
Vis, Iniuria Iob. 19. qui Hebraicè צעקה dicitur, vim, iniuriamque perpeſſorum eſt, eamque indicat. vt, Ecce clamabo vim patiẽs;
Iſai. 5. & nemo audiet. &, Spectaui vt faceret iuſtitiã, & ecce
Libertas. Conſtantia clamor. Vox magna, & intrepida, liberam & conſtantem animi propoſiti confeſſionem & profeſſionem ſignificat. vt, Et reſpondit Matthathias, & dixit magna
1. Mach. 2. voce: Et ſi omnes gentes regi Antiocho obedient, &c.

LACHRYMÆ.

Dolor ex iniuria. Eccleſ. 4. LACHRYMÆ dolorem & mœſtitiam doloris & mœſtitiæ cauſam ſignificant. vt, Verti me ad alia, & vidi calumnias, quæ ſub Sole geruntur; & lachrymas innocentium, & neminem conſolatorem.

VLVLATVS.

Deſiderium Iſaia. 15. VLVLATVS rerum oportuniſſimarum vel chariſſimarum deſiderium arguit. vt, Super Nabo & ſuper Medaba, Moab vlulabit. &, Anima eius vlulabit ſibi. &,
Iſai. 23. Vlulate naues maris, quia vaſtata eſt domus vnde veni-
Ierem. 25. re cõſueuerant. &, Vlulate paſtores, & clamate: & conſpergite vos cinere optimates gregis. Et vox clamoris paſtorum, & vlulatus optimatum gregis, quia vaſtauit Dominus paſcua eorum.

Calamitas. Iſai. 13. Salutis etiam deſperationẽ & certam calamitatem vlulatus indicat. vt, Vlulate, quia propè eſt dies Domini, quaſi vaſtitas à Domino veniet. &, Agite nunc di-
Iacob. 5. uites plorate, vlulantes in miſeriis veſtris, quæ aduenient vobis. Fremitus frequentiſſimum exercitum,
Exercitus. Oſe. 10. translato à fluctibus verbo. vt, Conſurget tumultus in populo tuo, ſiue fremitus ex Hebraico.

RISVS, RIDERE.

Iucunditas. Felicitas. Geneſ. 21. RISVS iucundam & lætam rem ſignificat. vt, Riſum fecit mihi Dominus. &, Donec impleatur riſu os
Iob. 8. Luc. 6. tuum. &, Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.
Voluptas. Voluptatem & delitias quoq; riſus nomine dici ob-
Eccleſ. 3. ſeruamus. vt, Tempus flendi, & tempus ridẽdi. &, Væ
Luc. 6. Eccl. 2. vobis qui ridetis nunc. &, Riſum reputaui errorem. &,
Iacob. 4. Riſus veſter in luctum conuertetur. &, In riſum fa-
Eccl. 10. Plauſus. ciunt panem & vinum. Plauſus etiam Latinis di-
Eccleſ. 7. ctus, in ſacris libris riſus dicitur. vt, Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiã vultus corrigitur animus delinquentis.
Ibidem. &, Sicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub olla, ſic riſus
Prouerb. 29. ſtulti. &, Vir ſapiens cum ſtulto contendens, ſiue iraſcatur, ſiue rideat, non inueniet requiem.

Irriſio. Pſal. 2. Sæpè etiam riſus idem cum irriſione eſt. vt, Qui habitat in cælis, ridebit eos. &, Non de pœnis innocen-
Iob. 9. Iob. 29. tium rideat. &, Suſtinete me, vt ego loquar, & poſt mea (ſi videbitur) verba, ridete.

GAVDIVM.

GAVDIVM, præterquàm, quod animorum iucun
Thren. 5. Iucunditas ditatem ſignificat, s.s.e. Defecit gaudium cordis noſtri; ſæpè etiam externam exultationem, ſiue riſum, ſiue
Gratulatio. canticum, ſiue gratulationem & bonum nuntium in-
Pſal. 29. terpretamur. vt, Conuertiſti planctum in gaudiũ mihi.
Pſal. 51. &, Auditui meo dabis gaudium & lætitiam. &, Tunc
Pſalm. 125. repletum eſt gaudio os noſtrum. &, Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris. &, Vocem gaudij & Ierem. 16.
vocem lætitiæ. Voluptatem quoque, gaudij verbo Voluptas.
exponimus. vt, Extrema gaudij luctus occupat. &, Stul- Prouerb. 14.
titia gaudium eſt ſtulto. &, Gaudio dixi, quid fruſtrà Prouerb. 15. Eccl. 2.
deciperis? Magis autem recondito ſenſu illam animorum pacem & tranquillitatem ſignificat, quam Pax
Chriſtus per ſpiritum ſanctum illis donat, quos ex ve- Spiritus.
teri homine in nouum tranſmutat. vt, Intra in gau- Matth. 25.
dium Domini tui. &, Euangelizo vobis gaudium ma- Luc. 2.
gnum, quod erit omni populo. &, Hæc locutus ſum Iohan. 15.
vobis, vt gaudium meum in vobis ſit: & gaudium ve- Iohan. 22.
ſtrum impleatur. Et gaudium veſtrum nemo tollet à Rom. 15.
vobis. &, Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio & Gal. 5.
pace in credendo, &c. &, Fructus autem ſpiritus, charitas, gaudium, pax.

CANTVS, CANERE, CANTICVM, CANTATIO, PSALLERE.

CANTVS vel lætitiæ publicæ vel priuatæ, vel gra- Lætitia.
tulationis, vel plauſus cauſa ſuſcipitur. harum obſerua- Gratulatio. Plauſus.
tionum illa exempla ſunt. vt, In te cantatio mea ſem- Pſalm. 70.
per, & tu adiutor fortis. &, Quomodo cantabimus Pſalm. 136.
canticum Domino, in terra aliena? &, Vocem cantan- Exod. 33.
tium ego audio. & dixerunt, Cantemus Domino, glo- Exod. 15.
rioſè enim magnificatus eſt. &, Cantabo Domino, qui Pſal. 12.
bona tribuit mihi; pſallam nomini Domini altiſſimi. Pſal. 20.
Et cantabimus & pſallemus virtutes tuas. &, Cantate Pſal. 95.
Domino canticum nouum, cantate Domino omnis Iſai. 59.
terra. &, Nónne huic cantabant per choros, dicentes,
Percuſſit Dauid mille, &c. &, Ego autem cantabo for- 1. Reg. 21.
titudinem tuam.

PARABOLA.

IN parabolam dari aliquem, ad extremam abiectio- Abiectio miſeria.
nem & vltionem pertinet. vt, Et dabo eos in oppro- Ierem. 24.
brium & in parabolam, & in maledictionem vniuerſis
locis, ad quæ eieci eos. &, Ego ſum pſalmus eorum. Thren. 3.

CONIVNCTIO ET SOCIETAS HOMINVM.

CAP. LXXXIIII.

ET ædificauit Dominus coſtam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam. hoc initium omnis humanæ ſocietatis & neceſſitudinis in multas partes, variaſq; rationes eſt propagatum. Quarum præcipuas hoc opere indicabimus.

MASCVLVS.

MASCVLVS in omnium animantium genere nobilior & dignior eſt; naturamque ſortitur tum fortiorem, tum habiliorem. Ideoque prior ſemper appella-
tur, s.s.e. Maſculum & fœminam creauit eos. Præter- Geneſ. 1.
ea ad publicorum munerum miniſteria maſculus præ-
cipuè deligitur. vt, Omnis maſculus de genere Sacer- Leuit. 6.
dotali, veſcetur de carnibus eius, quia ſanctum ſancto-
rum eſt. Atque in ſermonis arcani vſu, maſculus rem Perfectio.
perfectam, firmam & efficacem, atque ex animi ſen- Iſai. 66.
tentia ſuccedentem ſignificat. vt, Antequam veniret
partus eius, peperit maſculum. &, Maledictus doloſus, Malach. 1.
qui habet in grege ſuo maſculum; & votum faciens
immolat debile. Et peperit filium maſculum, qui
recturus erat omnes gentes in virga ferrea. Apocal. 12.

FOEMINA.

FOEMINA minoris roboris & fortitudinis eſt, atque rebus magnis in bello, paceúe gerendis minus habilis, ad minora tamen miniſteria, & ad familiarem
vſum idonea, s. s. e. Si maſculus fuerit, interficite eum; Exod. 1.
& ſi fœmina, reſeruate. &, Percute me, ne fortè dica- Iudic. 9.
tur, quòd à fœmina interfectus ſim.

Significat autem in ſermone hoc genus, imbellem & Imperfectio. Imbecillitas.
deterioris notæ rem. vt, Mulieres venientes & docen- Iſai. 27.
tes eam: non eſt enim populus ſapiens. &, Gladius ad Ierem. 50.
omne vulgus, quod eſt in medio eius, & erunt quaſi
mulieres. Et deuoratum eſt robur eorum, & facti ſunt Ierem. 51.
quaſi mulieres.

VIR-

VIRGO, VIRGINITAS.

VIRGINITATIS reuerentiam & ſanctitudinem
ex ſacris libris nos aliâs Deo dictante indicaturi, eos,
qui ex huius conditionis ſimilitudine ſumuntur ſer-
mones, nunc breuibus exponemus.

Indomita Gens. Virgo gentem nunquam antea domitam ſub iu-
gúmue miſſam ſignificat. vt, Calumniá ſuſtinens virgo Iſai. 23.
Iſai. 37. filia Sidonis in Chetim conſurgens transfreta. Et ſub-
Ierem. 14. ſannauit te virgo filia Sion. Et contrita eſt virgo filia po-
puli mei. Et integritatem & decorem aliquando indi-
Amos. 5. cat. vt, Reuertere virgo Iſrael, reuertere. Et virgo Iſrael
proiecta eſt in terrá ſuam; non eſt qui ſuſcitet eam. &,
Apocal. 14. Virgines enim ſunt, & ſequuntur agnum quocunque
2. Mach. 3. ierit. Virgines è domibus prodeuntes, & perturbatæ,
magnam populi trepidationem, & ciuitatis afflictio-
nem indicant, S. S. E. Sed & virgines quæ concluſæ
erant, præcurrebant ad Oniam: aliæ autem ad muros:
quædam verò per feneſtras aſpiciebant, &c.

NVPTIÆ, SPONSI.

Lætitia. NVPTIÆ & vox ſponſi lætitiam ſignificant. vt,
Apocal. 18. Vox ſponſi & ſponſæ non audietur adhuc in te.
Idem etiam pacem & tranquillitatem, & iucundum
Tranquillitas. rerum vſum. vt, Perdamque ex eis vocem gaudij, &
Ierem. 25. vocem lætitiæ, vocem ſponſi & vocem ſponſæ. &, Nun
Matth. 9. quid poſſunt filij ſponſi lugere, quamdiu cum illis ſpon-
ſus eſt, &c. Per ſponſum Chriſtum, per ſponſam
Chriſtus Eccleſia. Eccleſiam Chriſti interpretamur. vt, Qui habet ſpon-
Iohan. 3. ſam, ſponſus eſt.

VIR, MARITVS.

VIR allegoricè legem ſignificat, cuius conditio-
nibus humana natura tenetur ante iuſtificationem,
Rom. 7. S. S. E. Nam quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alli-
gata eſt Legi.

VXOR.

VXOREM allegoricos templum ſignificare, quò
populus conuenit domeſtica conſuetudine, Deus ipſe
Ezech. 24. docuit Ezechielem, S. S. E. Locutus ſum ad populum
manè, & mortua eſt vxor mea veſperè, &c.

PATER.

PATER generis initium eſt, & primus familiæ in-
Geneſ. 9. ſtitutor. vt, Cham ipſe eſt pater Chanaan. Et eris pa-
Geneſ. 17. ter multarum gentium. Ex qua re effectum eſt, vt pro
Auctor. cuiuſcunque rei, vel artis, vel negotij auctore, principe,
Princeps. Magiſter. atque excellenti antiſtite, hoc nomen vſurpatum ſit.
Geneſ. 4. Sic Iabel fuit pater habitantium in tentoriis atque pa-
Ibidem. ſtorum. vt, Iubal fuit pater canẽtium cithara & organo.

MATER.

MATER alterum principium generis, quæ ſobolis
futuræ ſemẽ fouet & viuificat, S. S. E. Et vocauit Adam
Geneſ. 3. nomen vxoris ſuæ Eua, quòd eſſet mater cunctorum
viuentium. Eſt autem mater pietatis & amoris, ſo-
Amor. Indulgẽtia. licitudinis & indulgentiæ ſymbolum. vt, Quomodo, ſi
Iſai. 66. cui mater blandiatur, ita ego conſolabor vos.
Vrbs. Vrbes etiam matrum nomine & imagine ſignifican-
Iſai. 23. tur. vt, Erubeſce Sidon. ait enim marefortitudo maris,
dicens, Non parturiui & non peperi, & non enutriui
iuuenes.

CONCIPERE.

CONCIPERE matribus propriè conuenit, ſed per
Cogitare. tranſlationem ad eas cogitationes refertur, quæ magno
Iob. 4. ſtudio ſuſcipiuntur. vt, Sed conceptum ſermonẽ tene-
Pſal. 7. re quis poterit? &, Ecce concepit dolorem, & peperit
Iſai. 33. iniquitatem. Et concipietis ardorem, & parietis ſtipu-
lam. & concupiſcentia cùm conceperit.

PARERE, PARTVS.

CONCEPTIONEM partus ſequitur, niſi abortu
ſit perturbatus. eſt autem grauiſſimus parturientibus
Gen. 3. dolor fœminis poſt peccatum indictus. vt, In dolore pa-
ries filios tuos. Significat autem partus negotio-
Euentus. rum euentum ſiue bonum, ſiue malum. vt, Concepit
Iob. 15. Iſai. 33. laborem, & peperit iniquitatem. Et concipietis ardorẽ
Iſai. 26. & parietis ſtipulam. Et peperimus ſpiritum ſalutis.

Liberationem quoq. partus ſignificat. vt, Antequam
parturiret, peperit. Parturientium autẽ cùm magna Liberatio. Iſai. 66.
anxietas & dolor grauis eſſe dicatur, cuiuſcunq. rei aut
negotij difficultas horrenda, huiuſmodi ſignificatur Difficultas.
orationibus. Dolores parturientis veniẽt ei. Et filia Sion Oſe. 13.
quaſi parturiẽs. &, Mulier cùm parit, triſtitiá habet, &c. Mich. 4.

FILIVS.

FILIVS primogenitus charum amatumque caput. Amatus.
vt, Quia factus ſum Iſraeli pater, Ephraim primogeni- Ierem. 31.
tus meus eſt. Filia gentem aut nationem addito ali- Gens, Natio.
quo explicante. vt, Sicut mater, ita & filia eius. Ezech. 16.
Præſtantiſſimam & fortiſſimam in vnoquoque ge- Præſtantia.
nere rem, primogenitam dicimus. vt, Conſumat bra- Iob. 17.
chia illius primogenita mors. Atque ita Chriſtus pri- Apocal. 1.
mogenitus mortuorum, ſiue primogenitus ex mortuis
appellatur.

PVER, INFANS.

PVER, infans, ſimplicitatem & innocentiam mo- Simplicitas Innocentia
ribus præſtat, & nomine repræſentat ſuo. vt, Sicut mo- 1. Pet. 2.
dò geniti infantes rationabiles, ſine dolo. &, Ex ore in-
fantium & lactentium perfeciſti laudem. Et delectabi- Pſal. 8. Imperitia.
tur infans ab vbere matris ſuæ. Et magiſtrũ infantium Iſai. 11.
habentem formam ſcientiæ. Puer familiarem fa-
mulum & miniſtrum ſignificat. vt, Cùm prophetarent Miniſter.
in caſtris, cucurrit puer, & nuntiauit Moyſi. Et deſcen- Num. 11. Iudic. 7.
dat tecum Phura puer tuus. &, Ecce ego & pueri mei Hebr. 2.
quos dedit mihi Dominus. Puer paruulus inſipien- Imperfectio.
tiam, imperfectionem & imbecillitatem ſignificat. vt,
Nolite pueri effici ſenſibus. Et puer ſcribet eos. &, Puer 1. Cor. 14. Iſai. 10.
paruulus minabit eos. Iſai. 11.

IVVENIS.

IVVENVM florens ætas plus virium quàm conſilij
habet. ad voluptates & luſus procliuior eſt, S. S. E. Iu- Iob. 32.
nior ſum tempore, vos autẽ antiquiores: propterea ve-
ritus ſum vobis indicare meá ſententiam. &, Exultatio Prouerb. 20.
iuuenum fortitudo eorum. Et iuuenes defecerunt de
choro pſallentium. Iuuenis nomen rerum imperitiam Imperitia.
& inexperientiam aliquando indicat. vt, Iunior fui, ete- Pſal. 36.
nim ſenui, id eſt, à primis imperitiæ annis, vſque ad
ſenectam, quæ multis exemplis edocta eſt. Et mira-
culi argumento ſcriptum eſt: Iuuenes veſtri viſiones vi- Ioel. 2.
debunt. Iuuenis etiam fortitudinem roburque ſigni- Robur.
ficat, vt à contrario ſcriptum eſt, Iuuenes in infirmitate Iſai. 40.
cadent. &, Laqueus iuuenum omnes. Et iuuenes mei Iſai. 42. Thren. 1.
abierunt in captiuitatem.

VIR.

VIR principatum, robur, fortitudinem, animique
conſtantiá natura ſortitur. at his partibus fœmina præ-
ſtat, S. S. E. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro eſt Geneſ. 2.
aſſumpta. Et ſub viri poteſtate eris. &, Neque in tibiis Geneſ. 3.
viri beneplacitum erit ei. Pſalm. 146.
Significat autem vir præſtantiá in ea facultate, arte Præſtantia.
vel virtute, vel vitio, cuius mentio fit. vt, Noe vir iuſtus Geneſ. 6.
atque perfectus. Et erat Eſau vir gnarus venandi. Ia- Geneſ. 25.
cob autem vir ſimplex & habitans domi. &, Prouideat Geneſ. 41.
rex virum ſapiẽtem. & Virum ſanguinũ & doloſum, di- Pſal. 5.
xit Pſaltes. &, Viri diuitiarum. Principem quoque & Pſal. 75. Princeps.
magnatem aliquem indicat. vt, Deferte viro munera. Geneſ. 43.
&, Non audebant videre faciem viri. &, Moyſi enim Geneſ. 44. Exod. 32.
huic viro neſcimus quid acciderit.

SENEX.

SENIBVS virium minus, prudentiæ verò plus, ſe-
cundùm naturam eſt: illud ex effeto, per ætatem, cor-
pore; hoc ex longo rerum vſu accidit. vnde miraculi
loco ſcribitur, ſeni iam emortuo natum filium Abra- Geneſ. 21.
hæ. Et conſilio ineundo ſenes adhiberi ſolent. vt, Vade Exod. 6.
& congrega ſeniores Iſrael, & dices illis. &, Honora per- Leuit. 19.
ſonam ſenis. In publicarum rerum adminiſtratione ſe-
nes. Et ſenes eius prudentiam doceret. Oſtendunt au- Prudentes.
tem ſenum, aut ſenectutis verba, longæuam vitam, ma-
ximè verò adiuncto epitheto. vt, Mortuus eſt in ſene- Vita longa Geneſ. 25.
ctute bona. Et ſenectus mea in miſericordia vberi. & Pſal. 91.

non erit

[*Iſai. 65. Zach. 7. Prudentia. Auctoritas. Prouerb. 16. Pſal. 106. Pſalm. 118. Debilitas. Geneſ. 19. Ruth. 4.*]

non erit amplius infans dierum : & ſenex, qui nõ compleat dies ſuos. Huc pertinet: Et viri baculus in manu eius, præ multitudine dierum. Prudentiæ quoque ſapientiæ & auctoritatis ſignificationem obtinent nomina hæc. vt, Corona dignitatis ſenectus. Et in cathedra ſeniorum laudabũt te. Et dignitas ſenum canicies. Et ſuper ſenes intellexi. Debilitas, & imbecillitas, his etiam nominibus indicatur, vt Pater noſter ſenex. &, Erat autem Abraham ſenex. Et habeas qui conſoletur animam tuam, & enutriat ſenectutem tuam.

SOCIETATES ET RELATIONES.

CAP. LXXXV.

EX iis, quas ſuperius indicauimus, ætatibus & perſonis hominum inter conſuetudines ac ſocietates oriuntur. Quarum variæ ſpecies ſunt.

SOCIVS, SOCIETAS.

[*Mutua. opera. Geneſ. 3. Geneſ. 33. Exod. 31.*]

SOCIETATIS ratio mutuam operam & auxilium poſtulat & ſignificat. vt, Mulier, quam dediſti mihi ſociam, ipſa dedit mihi, & comedi. &, Gradiamur ſimul, croque ſocius itineris tui. Et dedi ei ſocium Ooliab.

[*Conſuetudo. Similitudo Iob. 30. Communicatio. Iſai. 1. 1. Cor. 10. Philip. 1. Hebr. 10. 1. Cor. 1.*]

Vitæ quoque & conditionis ſimilitudinem, vox hæc ſignificat. vt, Frater fui draconum & ſocius ſtruthionũ. Et principes tui ſocij furum. &, Nolo vos ſocios fieri dæmoniorum. Et ſocios gaudij mei omnes vos. Et in altero ſocij taliter conuerſantium effecti. &, Vos eſtis in ſocietate filij eius.

CONCVRSVS.

[*Cognoſcendi auiditas. 2. Reg. 15. Ezech. 39. Admiratio. Tumultus. Actor. 5. Actor. 19.*]

CONCVRSVS plerumque cognoſcendi cauſa fit, & in rebus repentinis, admirationemque efficit: & ferè tumultibus & turbis affinis eſt, s. s. E. Populus concurrens augebatur cum Abſalon. &, Concurrite vndique ad victimam. Admirationis & commodi proprii cauſa etiam fieri ſolet. Sic enim concurrebant multitudo vicinarum ciuitatum Ieruſalem, adferentes ægros, &c. &, Cùm nullus obnoxius ſit, de quo poſſimus reddere rationem concurſus iſtius.

CONVENTVS.

[*Idem ſtudium. Geneſ. 14. Num. 20. Pſal. 2. Pſalm. 101. Facultas.*]

CONVENTVS idem multorum ſtudium arguit, & ſignificat, communionemque conſiliorum aut rerum : à cõcurſu, hoc differt, quòd qui cõueniunt, quam ob rem conueniatur ſciunt: qui verò concurrunt, plerumque ignorant, antequam conuenerint. Itaque affinis eſt concurſus tumultibus quã conuentus, s. s. E. Omnes hi conuenerunt in vallem ſilueſtrem, quæ nunc eſt mare ſalis. Cumque indigeret aqua populus, conuenerunt aduerſum Moyſen & Aaron. &, Principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius. &, In conueniendo populos in vnũ, & reges, vt ſeruiant Domino. Et protexiſti me à conuentu malignantium. Hæc omnia præter eam, quam indicauimus, rationem, facultatem quoque ad agendum ſignificant. Nam coniunctis viribus facilius expeditur negotium.

POPVLVS.

[*Factio. Religio. Geneſ. 25. Gene. 35. Status. Defunctorum vita. Geneſ. 49. Eccleſia. Communitas. Vita. Exod. 30. Leuit. 7. Mortui. Ezech. 26.*]

POPVLVS non ſolùm gentem & numerum capitum, ſed religionis & ſtudiorum quoque partes ab aliis diſcretas ſignificat. vt, Duo populi ex ventre tuo diuidentur: populuſque populum ſuperabit. Significat etiam genus & partes certas notiſſimas, quas quiſque imitetur & ſequatur. vt, Et appoſitus eſt populo ſuo. &, Ego congregor ad populum meum. Quibus in locis & aliis eiuſmodi, ſtatus eorum, qui ex hac vita deceſſere, ſignificatur. Et in illis etiam locis populus Eccleſiam, & vitæ, dignitatiſque communionem ſignificat. Exterminabitur de populo. Et peribit de populis ſuis. Populus ſempiternus illi dicuntur, qui iam diu perierunt: vt, Detraxero te, cum his, qui deſcendunt in lacum ſempiternum.

CIVITAS.

[*Vrbs. Geneſ. 4. Geneſ. 10. Ciues. Iudic. 9. Iudic. 10. Proſperitas. Zacha. 8. Matth. 5. Munerum communitas. Numer. 15. Leuit. 19. Epheſ. 2.*]

APVD Latinos Interpretes, Ciuitas plerumque idem eſt, quod Romano ſermone vrbs dicitur: continet autem vrbs muros & ædificia, propriè verò ciuitas ciues: ſed vtcunque ſit, præter pauca loca ciuitas in ſacris, & ædificia & ciues complectitur. Prioris ſignificationis multa ſunt exempla. vt, Cain ædificauit ciuitatem. Et Ninus ædificauit Niniuen & plateas ciuitatis. &, Cale, hæc eſt ciuitas magna. Poſterioris verò illa. Zebul enim princeps ciuitatis. Et principe ſtriginta ciuitatum. Ciuitas frequens felicitatem ſignificat. vt, Plateæ ciuitatis complebuntur pueris & infantibus. Ciuitas ſupra montem poſita, Apoſtolos & diſcipulos ſuos Euangelij præcones & teſtes, dixit Chriſtus. Ciuis eſt, qui ciuitatis legibus, moribus & ornamentis, atque commoditatibus vtitur. vt, Anima, quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſiue ciuis ille fuerit, ſiue peregrinus. &, Ne quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. &, Non eſtis hoſpites & aduenæ : ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei.

VIDVITAS, & ORBITAS.

[*Deſolatio. Iſai. 47. Iſai. 62.*]

VIDVITAS humilitatem, priuationem, & ſplendoris dignitatiſque abdicationem ſignificat illo loco, apud Iſaiam. Sede vidua tacens: & intra in tenebras filia Chaldæorum. Et in illo, Non vocaberis vltrà derelicta, &c.

PÆDAGOGVS.

[*Inſtitutor. Gal. 3.*]

PÆDAGOGVS inſtitutorem eorum, qui minori intellectu & facultate ſunt: qualem Legem fuiſſe, Paulus affirmat.

HÆRES, HÆREDITAS.

[*Participatio & poſſeſſio bonorum. Geneſ. 15. Hebr. 1. Iacob. 2.*]

HÆRES eſt, ad quem alterius bona, vel naturæ vel adoptionis iure poſſidenda pertinent. Itaque participationem in vita, & proprietatem poſt vitam, hæredis nomen indicat. vt, Ecce vernaculus meus hæres meus erit. Et non erit hic hæres tuus, ſed qui egredietur de vtero tuo, ipſum habebis hæredem. Ad hanc autem rationem illud ſpectat, quòd Chriſtus, qua Deus eſt, hæres eſt vniuerſorum ſecundùm naturam, vtpote patris filius; & qua homo eſt, hæres quoque dicitur, quippe qui Dei filius & meritò etiam obediẽtiæ perpetua hæreditate digniſſimus, s. s. E. Hic eſt hæres. Et Quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſæcula. Ex cuius plenitudine, cùm omnes acceperint homines. Hæredes etiam dicuntur, quicunque hæreditatem capiunt ſalutis. Nam Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni, quod repromiſit diligentibus ſe.

HOSPES.

[*Humanitas Rom. 16. Exod. 3. 1. Pet. 4. Hebr. 13. Geneſ. 24. Alienatio. Indigentia. Sapient. 5. Matth. 25. Epheſ. 2. Hebr. 11.*]

HOSPES, & is, qui alium hoſpitio excipit, & is, qui exceptus fuerit, dici ſolet. Prior ratio humanitatis & officij ſignificationem habet. Poſterior verò alienationem à ciuitatis vſu, & dignitate, atque adeò humilitatem quandam & indigentiam ſignificat, fereque eadem cum peregrino eſt. Prioris exempla ſunt. Caius hoſpes meus. &, Petat vnuſquiſque à vicinis ſuis, & ab hoſpita ſua. &, Hoſpitales inuicẽ ſine murmuratione. &, Hoſpilitatem nolite obliuiſci. Et introduxit eum in hoſpitium ſuum. Poſterioris verò ſignificationis huiuſmodi exempla ſunt. Tanquam memoria hoſpitis vnius diei. Hoſpes eram, & collegiſtis me. &, Alienati à conuerſatione Iſrael: & hoſpites teſtamentorum. Et defuncti ſunt, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes & ſalutantes, & confitentes, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram.

PEREGRINVS.

[*Inopia. Geneſ. 12. Geneſ. 35.*]

PEREGRINI nomen, & peregrinandi verbũ idem ferè quod hoſpes, ſignificat. Sed hoſpes certum quoddam hoſpitiũ habere videtur, peregrinus incertum: & ignotior peregrinus quàm hoſpes eſt. Itaq. inopię & indigentiæ rationibus, hæc verba explicantur: vt, Deſcendit Abraham in Ægyptũ vt peregrinaretur ibi. Et hæc eſt Hebron, in qua peregrinatus eſt Abraham & Iſaac.

Et

Et peregrino moleſtus non eris; ſcitis enim aduenarum
Exod. 23. animas,quia peregrini fuiſtis in terra Ægypti. Et agri in
Matth. 27. ſepulturam peregrinorum empti mentio in Euangelio
Iſai. 60. facta eſt. Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos
&c. Peregrini quoque nomen adiectiuum idem
2. Paral. 14. ſignificat quod rarum & egregium,vel alienum à com-
Iſai. 28. muni conſuetudine, vt altaris peregrini cultus. Et pe-
regrinum eſt opus eius, ab eo. Et induti ſunt veſte pe-
Sopho. 1. regrina. Illud etiam animaduertendum eſt, res vr-
Neglectio. bium & terrarum peregrinationis ſuæ tanquam ad ſe
parum pertinentes, à peregrinis negligi, maximè verò
ab iis, qui breui tempore commorantur. Ex qua ratio-
Ierem. 14. ne huiuſmodi loca explicari poſſunt. Quare quaſi co-
lonus futurus es, & quaſi viator declinans ad manen-
1. Pet. 2. dum? &, Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos,
1. Pet. 1. abſtinere à carnalibus concupiſcentiis. Et idem Petrus,
ob eam cauſam peregrinationem vitam hanc dixit, &
Geneſ. 47. tabernaculum Interpres vertit. Humanitatis autem
Officium. teſtimonium illud eſt, quòd Paulus Lucam peregrina-
2. Cor. 8. tionis ſuæ comitem appellat.

ADVENA.

ADVENA idem quod hoſpes eſt, ſed qui diutius
commoratur,& publicis commodis non tam fungitur,
quàm vtitur, vtpote quia & ratione & rerũ vſu diſtin-
guitur; atque ita illum ſignificat, cui ciuitatis & popu-
Alienus. li dignitas tribuitur. vt, Ingreſſus es vt aduena, nun-
Geneſ. 19. quid vt iudices? &, Aduena ſum & peregrinus, vos da-
Geneſ. 23. te mihi ſepulchrum vobiſcum. Inopiæ quoque ſignifi-
Inops. cationem habet aduenæ nomen. vt, Non negabis mer-
Deut. 24. cedem indigentis & pauperis fratris tui: ſiue aduenæ
qui tecum commoratur in terra, & intra portas tuas
eſt. &,Non peruertes iudicium aduenæ. Et non reuer-
teris vt colligas reliquias, ſed relinques aduenæ, pupillo
Epheſ. 2. ac viduæ. Et iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis
ciues ſanctorum & domeſtici Dei.

VIATOR.

VIATOR vel peregrinus animum ſui tantum iti-
neris conficiendi ſtudioſum,& obuias in itinere res,aut
oblata quęque ſine cura vel ſollicitudine ſpectantem,ac
Negligẽtia propterea res omnes alias negligentẽ tanquam ad ſe nõ
Ierem. 14. pertinẽtes indicat, S.S.E. Quare futurus es quaſi colo-
nus, & quaſi viator, declinans ad manendum. Huc
etiã illa D. Petri oratio ſpectat: Obſecro vos tanquam
aduenas & peregrinos, abſtinere à vitiis. Signifi-
Ignotus. cat etiam hominem hoſpitem ignotum, & breuiſſima
conſuetudine exceptum, cum quo minimum negotij,
aut amicitiæ antea fuerit initum, nec futurum exſpe-
Iob. 31. ctetur. Eſtque in ratione humanæ ſocietatis extremus
gradus. vt, Foris non manſit peregrinus,oſtium meum
viatori aperui. Præterea vulgarem, aut quemlibet
Incerta conditio. ſine conditionis delectu hominem ſignificat viator in
Iob. 21. loco. vt, Interrogate quemlibet de viatoribus: & hæc
eadem illum intelligere cognoſcetis. Et terra deſerta
Ezech. 36. erit,exculta quæ quondã fuerat deſolata in oculis om-
Imparata res & certa. nis viatoris, id eſt, publicè. Improuiſum & impara-
Prouerb. 6. tum negotium, tamen certum viatoris ſimilitudine in-
dicamus. vt, Veniet tibi quaſi viator egeſtas.

ALIENIGENA.

ALIENIGENA illum ſignificat, qui quanquam
eodem ciuitatis & religionis iure vtatur,tamẽ in tribu-
bus Iſraelis non connumeratur, ſed aliunde oriundus
Ciue minor. cenſetur. Quam ob rem,à ſacrorum miniſterio exclu-
ditur & functione, S.S.E. Tam vernaculi quàm em-
Geneſ. 17. ptitij, & alienigenæ circuncifi ſunt. Et hæc eſt religio
Exod. 12. Phaſe: Omnis alienigena non comedet ex eo. Et alie-
Exod. 29. nigena non comedet ex eis, quia ſancti ſunt. Et inſu-
3. Reg. 8. per, Et alienigena, qui non eſt de populo tuo Iſrael,
cùm venerit de lõginquo &c. Et mihi alienigenæ ami-
ci facti ſunt. Sæpè etiam eum ſignificat, qui non
Paganus. ſolùm à genere, ſed ab Iſraelitarum religione alienus
Eſther. 14. eſt. vt, Deteſter cubile incircunciſorum, & omnis alie-
Luc. 17. nigenæ. &, Non eſt inuentus, qui daret gloriam Deo,
niſi hic alienigena. Et vos ſcitis, quomodo abominatio
ſit viro Iudæo accedere ad alienigenam. Interdum aũt Actor. 10.
hoſpitis, aduenæ, peregrini, alienigenæque ſignifica-
tiones permiſceri ſolent: id quod ſententiæ ratio ſuis
in locis indicabit.

Alienigenæ vel peregrini nomen, in ſermonibus de
bello, terrorem auget, S.S.E. Et diſſipabo terram & Terror.
plenitudinem eius,in manus alienorum. Significat etiã Ezech. 30.
hominem à ſacrorum communione, atque ex conſe-
quenti, à morum conſuetudine alienum & profanum Profanus.
quempiam. vt, Omnis alienigena non comedet ex eo.
&, Ne quis accedat alienigena & qui non eſt de ſtir- Exod. 12. Num. 16.
pe Aaron. Et duximus vxores alienigenas. &, Mihi 1. Eſdr. 10.
alienigenæ ſubditi facti ſunt. &, Non eſt inuentus, qui Pſal. 59.
rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena. Luc. 17.

GENS.

GENTIUM nomine plerumque eæ appellantur,
quæ à vero Dei cultu alienæ ſunt; diſtinguunturq́; hoc
nomine ab Eccleſia olim Iſraelitica. Nunc verò Eccle-
ſia & à Synagoga,& à Gentibus,& ab hæreticis & ſchiſ-
maticis diſtinguitur. Igitur gentium nomen alienatio- Alienatio.
nem ſignificat, S.S.E. Effunde iram tuam in gentes,
quæ te non nouerunt. Et dabo tibi gentes hæreditatem Pſal. 78. Pſal. 2.
tuam,& poſſeſſiones tuas terminos terræ. Aliquando
nomen gentium pro poſteritate Chanaan vſupatur. vt, Chananæi.
Manus tua gentes diſperdidit. Pſalm. 43.

BARBARUS.

BARBARI vel alienigenæ vel alieni nomen ap-
pellatum, terrori eſt & horrori maximo: ideoque in
hunc modum frequenter apud prophetas legimus. vt,
Diſſipabo terrã & plenitudinẽ eius in manus alienorũ. Terror. Ezech. 30.

GENTES PRIVATÆ.

SCHYTHÆ immanes ac barbari habentur,S.S.E.
Miſeros autem, qui, etiam ſi apud Scythas cauſam di- 1. Mach. 4.
xiſſent, innocentes iudicarentur. Græci, Iſraelita-
rum, propter religionis odium, inimici habẽtur. Eiuſq́; Gentilitas inimicitia.
nominis appellatio amplificationem inimicitiæ indi-
cat. vt, Filios Iuda & filios Ieruſalem vendidiſtis filiis Ioel. 3.
Græcorum. Gentilitatis etiam,& alienæ à vero Dei
cultu religionis ſymbolum eſt. vt, Et ſuſcitabo fi-
lios tuos Sion, ſuper filios tuos Græcia. Et Iudæo pri- Zach. 9. Rom. 1.
mùm & Græco. &,Non eſt apud Deum diſtinctio Iu- Rom. 10.
dæi & Græci.

GRÆCIA.

GRÆCIAM pro vniuerſa gentilitate, dixit Za- Gentilitas.
charias: Suſcitabo filios tuos Sion,ſuper filios tuos Gręcia. Zach. 9.
Aliquando cultiſſimam inter gentes natio-
nem nomen Græcorum ſignificat. vt,Græcis ac Barba- Rom. 1.
ris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum.

ARABS.

ARABEM pro paſtore prophetę dixerunt, per Sy- Paſtor.
necdochen. vt, Non fundabitur vſque ad generatio- Iſai. 13.
nem: nec ponet ibi tentoria Arabs.

REX.

REGIS nomen aliquando ſacræ literæ vſurpant,
vt præſtantiſſimam & fortiſſimam in vnoquoque ge-
nere rem ſignificent. Sic enim apud Iob regem inte-
rituum legimus, ſiue vt Hebraicè ad verbũ eſt, Regem Iob. 18.
conturbationum.

SALOMON.

EX perſonarũ & nominũ exemplis artes, vel ſtudia
vel facultates ſignificantur, quibus illi maximè excel-
luere; vt ex perſona Salomonis humana gloria, faſtus Gloria. Splendor.
& ſecundarum rerum vſus elegantiſſimus indicatur,
S.S.E. Amen dico vobis, Neque Salomon in tota gloria Nitor. Math. 6.
ſua, non fuit veſtitus, ſicut vnum ex his.

DE REBUS HUMANO VSUI INVENTIS.
CAP. LXXXVI.

CÆTERARUM verò rerum, quæ poſt humanæ
naturæ ruinam vel ad correctionem & commo-
diorem vitæ vſum quæ ſitæ & inuentæ,vel ad miſeriam
augen-

augendam adiectæ ſunt, ſeriem opportunã ſubiiciemus.

Animorum enim inſtructiones, refectiones & communicationes variis rebus & actionibus efficiũtur, quarum pars verbis & ſermone, pars etiam rebus conſtat.

NOMEN.

NOMEN ad res ſignificandas impoſitum eſſe, idq. in propria & communia diuidi, nemo eſt, qui neſciat. [Rerum futurarum vel præteritarũ recordatio.] Quædam autem nominum obſeruationes ſunt ad ſacrum & arcanum ſermonem pertinentes. Namq. perſæpè nomina induuntur ad futuræ vel præteritæ rei ſignificationem & cõmemorationem. vt, [Iſai. 8.] Dixit Dominus ad me, Voca nomẽ eius, accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari. Nonnunquam nomen ipſum perſonæ lo- [Nomẽ pro perſona.] cum vicemque refert. vt, Tu fili hominis, ſume tibi li- [Ezech. 37.] gnum vnum, & ſcribe ſuper illud Iudæ & filiorum Iſrael, ſociorum eius. Et tolle lignum alterum, & ſcribe ſuper illud, Ioſeph, lignum Ephraim & cunctæ domus Iſrael ſociorumq. eius. Nomina certa perſonarũ & lo- [Dignitas. 2. Paral. 13.] corum dignitatis confirmandæ cauſa appellantur. vt, Num ignoratis quòd Dominus Deus Iſrael dederit regnum Dauid ſuper omnem Iſrael? & paulò inferiùs, Præualuerunt, inquit, contra Roboam filium Salomonis. inferius etiam: Et eiecistis Sacerdotes Domini filios Aaron, atque Leuitas. Aliquando nomen aliquod [Profeſſio.] appellatum profeſſionis cuiuſpiam & ſtudij ſymbolum eſt. vt, [Matth. 7.] Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, [Matth. 19.] intrabit in regnum cælorum. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.

[Virtus.] Nomen idem quod virtus, facultas, efficientia, auctoritas, valet frequentiſſimè. vt, [Luc. 9.] Vidimus quendam [Iohan. 1.] eijcientẽ dæmonia in nomine tuo. &, Iis qui credunt in [Matth. 12.] nomine eius. Et in nomine eius gentes ſperabunt. Et [Actor. 3.] in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ſurge & ambula.

[Fama. Cant. 1.] Nomen pro fama vſurpatur. vt, Oleum effuſum no- [Prouer. 22.] men tuum. &, Melius eſt nomen bonum quàm diuitiæ multæ. [Nomen negatum.] Negato nomine, res etiam eſſe negatur. vt, Nomen impiorum putreſcet. [Prouer. 10. Prouer. 30.] Et quod nomen eius, & quod nomẽ filij eius ſi noſti? Nomen pro munere & [Miniſteriũ.] miniſterio ponitur cũ verbo Vocare. vt, [Pſalm. 146.] Qui numerat multitudinẽ ſtellarum, & omnibus illis nomina vocat. [Exod. 31.] &, Ego vocaui ex nomine Bezeleel. Et omne, quod vo- cauit Adam animam viuentem, hoc eſt nomen eius. [Iſai. 49.] Et de ventre matris meæ, recordatus eſt nominis mei.

[Conſilij profeſſio. 1. Paral. 12.] Nomina dantur, explicantur & ſcribuntur ad ſtudium & conſilium aſſeuerandum, & profeſſione quadam confirmandum. vt, Porrò de Zabulon, qui egrediebantur ad prælium, &c. Et de Nephtali, & de Dan, & de Aſer, &c. Nonnunquam contemptus & humi- [Ignobilitas] litatis exprobrandæ cauſa nomen alicuius aut patris aut fratrum eius profertur. vt, [2. Paral. 10.] Non eſt nobis pars in Dauid, nec hæreditas, in filio Iſai. &, [Marc. 6.] Nonne hic eſt faber, & fabri filius & mater eius dicitur Maria; & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas?

VERBVM.

VERBVM idem ſignificat, quod mente cogitatum oreque pronuntiatum eſt: habet tamen in natura certam definitionem; atque rebus ipſis, & rerum efficientiis actionibuſque conuenit. Ex hac autem ratione ad multa ſignificanda traducitur. [Res.] Namque res ipſas veras & certa definitione notabiles indicat. vt, [Luc. 1.] Non erit [2. Reg. 2.] impoſſibile apud Deum omne verbum. Et eo quòd feciſti verbum iſtud. [Negotium Conſilium] Negotium quoque aut conſilium ſignificat, & omnem rei cuiuſpiam vel perſonæ rationem. vt, [Prouer. 25.] Gloria Dei eſt cælare verbum. &, [Iſai. 30.] Quia reprobaſtis verbum hoc. [Exod. 2.] Et palàm factum eſt verbum iſtud. [Argumentum. Sententia.] Aliquando idem valet quod argumentum, vel ſententia orationis actioniſue alicuius. vt, [Exod. 4.] Si non crediderint tibi, nec audierint ſermonem ſigni prioris, cre- [Exod. 23.] dent verbo ſigni ſequentis. Et munera ſubuertunt verba iuſtorum. Et non potero immutare verbũ Domini.

[Mandatum] Mandatum, quod Latinis dicitur, verbum quoque in ſacris vocatur, S. S. E. [Exod. 19.] Cumque retuliſſet Moyſes verba populi ad Dominum. [Deut. 2.] Et miſi nuntios ad Sehon regem Heſebon verbis pacificis. &, Non addetis ad verbum, quod ego vobis loquor. [Deut. 4.]

Illud autem maximi myſterij eſt, quod ſecunda in [Dei Filius.] diuinis perſona Verbum dicitur, S. S. E. In principio [Iohan. 1.] erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & verbum caro factum eſt.

Euãgelium quoque verbum dicitur. vt, Loquebatur [Euangelium.] eis verbum. Et orta perſecutione propter verbum: & [Marc. 2. Matth. 13.] qui audiunt verbum & ſuſcipiunt, &c. Et vt cognoſcas [Luc. 1.] eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

Verbum populi eſt fabula publica, quæ de miſeris [Fabula.] & afflictis circunfertur. Sic apud Ezechielem; Aſcendi- [Ezech. 36.] ſtis ſuper labium linguæ & verbum populi. vbi noſter Interpres rectè vertit, *opprobrium.*

ORATIO.

ORATIO quid communiter ſignificet, omnes norunt. ſed in religionis argumento petitionem, po- [Petitio. Supplicatio] ſtulationem, ſupplicationem & deprecationem ſignificat. vt, Reſpice ad orationem ſerui tui. [3. Reg. 8.] &, Audi hymnum & orationem. [Pſal. 5.] &, Intende voci orationis meæ. &, [Prouerb. 15.] Orationes iuſtorum exaudiuntur. &, Qui declinat au- [Prouer. 28.] res ſuas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

VERITAS.

VERITATEM ita definimus, vt editis orationi aut ſimilitudini aut exemplo rem conformem, & conſentaneam eſſe dicamus. Opponitur autem in oratione veritas mendacio. Exemplo vel parabolæ veritas ita opponitur, vt vmbra corpori, imago rei ipſi ex qua efficta eſt. Itaque veritatem ipſam rem certam & conſtantem eſſe dicimus. Veritas igitur ad promiſſum relata, promiſſorum præſtitum effectum; [Effectus] ad conuenta verò & di- [Conſtantia] cta, conſtantiam ſignificat. vt, [Oſe. 4.] Non eſt enim veritas, nõ eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra. &, Lo- quimini veritatem vnuſquiſque ad proximum ſuum. [Zach. 8.]

Veritas etiam cum miſericordiæ nomine coniuncta, beneficium præſtitum, aut præſtandum ſignificat. vt, [Beneficium] Si facitis miſericordiam & veritatẽ cum domino meo. [Geneſ. 24.] Et miſericordia & veritas te non deſerant. [Prouer. 3.]

Sæpè etiam veritas iuſti & æqui cognitionem ſtudiumque ſignificat. vt, [Aequitatis ſtudium.] Prouide autem de omni plebe viros ſapientes & timentes Deum, in quibus ſit veritas. [Exod. 18.] &, Tu feciſti cum patre meo Dauid miſericordiam, ſi- [3. Reg. 3.] cut ambulauit in cõſpectu tuo, in veritate & iuſtitia. &, [Daniel. 3.] Quia in veritate & in iudicio induxiſti omnia hæc, propter peccata noſtra. Chriſti autem veritas, diuinum Spiritus ſancti beneficium in homines collocatum; [Chriſti veritas.] & nouorum hominum regeneratio eſt, S. S. E. Vidi- [Ioh. 1.] mus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre. Et lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum [Iohan. 15.] Chriſtum. &, Quem ego mittam vobis ſpiritum veritatis. Et ſicut eſt veritas in Ieſu, deponere veterem ho- [Epheſ. 4.] minem, &c. Ipſe etiam Ieſus Chriſtus, qui ſummam rerum omnium, quæ ad vitam & ſalutem pertinent, in [Chriſtus.] ſe completiſſimam perfectiſſimamque continet, veritas appellatur. vt, [Iohan. 14.] Ego ſum via, veritas & vita. Et ve- [Iohan. 8.] ritas liberabit vos.

IVDICIVM. מִשְׁפָּט

IVDICIVM in ſacris litteris idem quod æquitatem [Aequitas.] ſignificat frequenter. vt, [Geneſ. 18.] Scio quòd præcepturus ſit filiis ſuis, vt faciant iudicium & iuſtitiam. Et non timeatis [Deut. 1.] à facie viri, quia Dei iudicium eſt. Pœnam quoque [Pœna.] ex ſententia lata repetitam, iudicium ſacri auctores dicunt. vt, [Exod. 6.] Ego redimam vos in brachio excelſo, & in iudiciis magnis. Et in diis Ægyptiorum faciam iudicia.

Leges quoq. ad publicarum rerũ & hominum inter ſe ſocietatem conſeruandã, latæ, iudicia propriè vocan- [Politicæ leges.] tur. vt, [Exod. 15.] Ibi conſtituit ei præcepta atque iudicia. &, Hæc ſunt iudicia, quæ propones eis. Si emeris ſeruum He- [Exod. 21.] bræum &c. Et cuſtodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo, viuet in eis. Diuinæ prouidentiæ & humanarum rerum curæ ſignificationem illuſtrem [Prouidẽtia.] iudicij & iudicare verbum habet. vt, Et ipſe iudicabit orbem in æquitate; parauit in iudicio thronum ſuum. [Pſal. 9.]

Et aufe-

Pſal. 10. Et Auferuntur iudicia tua à facie eius Et diriget man-
Iudicatio. ſuetos in iudicio. Aliquando iudiciũ, iudicũm munus
officiumq. ſignificat, quam iudicationẽ dicere poſſu-
Exod. 23. mus. quæ ſignificatio, alij verbo Hebraico דין reſpon-
det. vt, Nec in iudicio plurimorum acquieſces ſenten-
Cauſa iudi- tiæ, vt à vero deuies: pauperis quoque non miſereberis
cata. in iudicio. Iudicium quoque, iuſtam cuiuſquã da-
mnationem dicimus, cauſamque iudicatam interpre-
Iohan. 3. tamur. vt, Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in
Iohan. 5. mũdum, &c. Et neque enim pater iudicat quenquam;
Iohan. 12. ſed omne iudicium dedit filio. &; Nunc iudicium eſt
Rom. 2. mũdi. &, Quoniã iudiciũ Dei eſt in eos, qui talia agũt.
Rom. 5. Nam iudiciũ quidem ex vno in cõdemnationem, &c.

LAVS.

LAVDARI ſolent ea, quæ probantur, aut quæ ma-
Argumentum magnæ rei. gna vtiliaq. putantur. Eſt igitur laus magnitudinis, vti-
litatis aut beneficij accepti argumentum, idque ſigni-
Exod. 15. ficat. vt, Fortitudo mea, & laus mea Dominus. &, Ipſe
Deut 10. 1. Paral. 29. eſt laus tua, & Deus tuus. Et tibi laus; cuncta enim, quę
Teſtimonium. in cælo, & quæ in terra, tua ſunt. Agnitionem & te-
ſtimonium magnitudinis atque dignitatis quoque ſi-
Pſal 8. gnificat. vt, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti
Pſal. 21. laudem. &, Tu autem in ſancto habitas laus Iſrael. Et
ſemper laus eius in ore meo. Carmen etiam gratu-
Carmen. Pſalm. 65. latorium laus appellatur. vt, Auditam facite vocem
Pſal. 68. laudis eius. &, Magnificate eum in laude. Et venient
Iſaiæ. 35. in Sion cum laude.

SALVTATIO.

Pax. SALVTATIO, mutuæ pacis & charitatis ſignum
Amicitia. eſt. vt, Egreſſus Moyſes in occurſum cognati, adorauit,
Exod. 18. & oſculatus eſt eum: ſalutaueruntque ſe mutuo. Et
1. Reg. 13. egreſſus eſt Saul obuiam Samueli, vt ſalutaret eum.
Eſt etiam ſalutatio honoris exhibitio, & dignitatis
Dignitatis teſtimonium. teſtimonium. vt, Deſcendimus ad ſalutandos filios re-
4. Reg. 10. gis & filios reginæ. Et Phariſæi & Scribæ ſalutatio-
Matth. 23. nes in foro amare arguuntur.
Salutationem prætermittere aut eius eſt, qui con-
Negotij ſtudium. ſuetudinem alterius aſpernatur, aut qui negotio ſuo in-
4. Reg. 4. tentus, intermiſſionem vitat. vt, Si occurrerit tibi ho-
Luc. 10. mo, non ſalutes eum: & ſi ſalutauerit te quiſpiam, non
reſpondeas illi. Et neminem per viam ſalutaueritis.

PARABOLA.

PARABOLA propriè carmen dicitur, notabili ſen-
Carmen ſublime. tentiæ argumẽto, & dicendi genere ſublimi ac figura-
to cõpoſitum. cuiuſmodi in oraculis & vatum reſpõſis
Num. 23. plurima exempla ſunt, S. S. E. Aſſumptaq. parabola ſua,
Iob. 27. dixit Balaam. Et addidit quoq. Iob, aſſumens parabolã
Prouerbiũ. ſuam, & dixit. Præterea etiam parabola ſententia ſigni-
3. Reg. 4. ficat breuem, ad inſtitutionem vitæ ac morum concin-
natam S. S. E. Locutuſque eſt Salomon tria millia para-
Prouerb. 1. bolas. Et animaduertet parabolam & interpretationem
Exemplum eius. Significat quoque parabola rei geſtæ vel ge-
rendæ exemplum, ſiue rei ipſius, ſiue doctrinæ cauſa
editum. perinde enim ad diſciplinam vtrumuis
valet: plerumque autem ex exemplo edito, parabola
Iſai. 14. ſumitur. vt, Sume tibi parabolam iſtam contra regem
Ezech. 17. Babyloniæ. &, Narra parabolam ad domum Iſrael. &,
Matth. 13. Chriſtus Dominus in parabolis locutus eſt multa.
Fabula vulgi. Parabola etiam pro vulgi fabula, de cuiuſpiam pro-
broſo aut infami exemplo ſuſcepta vſurpatur: & ex-
Pſal. 48. tremæ abiectionis argumentum eſt. vt, Factus ſum illis
2. Paral. 7. in parabolam. &, Tradam eam in parabolam. &, Po-
Iob. 17. ſuit me quaſi prouerbium vulgi; & exemplum ſum
coram eis. &, Dabo eos in vexationem, afflictionem-
Ierem. 24. que omnibus regnis terræ, in opprobrium & in para-
Ezech. 5. bolam, & in prouerbium, & in maledictionem. Et eris
opprobrium, & blaſphemia, & exemplum, & ſtupor
omnibus gentibus.

IMAGO.

Simulacrũ. IMAGO pro ſimulacro aliquando vſurpatur. vt,
Deut. 4. Ne fortè decepti faciatis vobis ſimilitudinem, ſculptu-
ram aut imaginem maſculi vel fœminæ, ſimilitudinem
omnium iumentorum, quæ ſunt ſuper terram. &, In- 4. Reg. 11.
greſſuſque eſt omnis populus terræ templum Baal, &
deſtruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt va-
lide. Significat quoque imago idem quod exem- Exemplum
plum virtutis & efficientiæ, ab aliquo exemplari, pro
naturæ cuiuſque modo, deductum. vt, Faciamus ho- Geneſ. 1.
minem ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtram. &, Nam Rom. 8.
quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imagi-
nis filij ſui. Aliquando rem leuem exiguæ ſubſiſten- Leuis res.
tiæ in ſpecie quidem æſtimatam, reuera autem cadu-
cam & parui ponderis. vt, Veruntamen in imagine Pſal. 38.
pertranſibit homo.
Quandoque etiã imago ſubſtantiã & definitionẽ Subſtantia.
ipſam rerum ſignificat. vt, Vmbram habens lex futuro- Hebr. 10.
rum bonorum, non ipſam imaginem rerum.
Imago rem tenuem & ferè ſpiritualem, aut ſaltem à Species ſpiritualis.
materiæ craſſitie alienam aliquando ſignificat. vt, Ste- Iob. 4.
tit quidam, cuius non agnoſcebam vultum, imago co-
ram oculis meis. Significat etiam, cùm ad res di-
uinas refertur, virtutis diuinæ veram & certam repræ- Repræſentatio.
ſentationem, ita vt repræſentatio Latina ſignificatione
Oratorũ, & Iuriſcõſultorũ, modò à nobis vſurpetur. vt, Hebr. 10.
Vmbrã habens lex futurorum bonorũ, non ipſam ima-
ginem rerum. &, Quos præſciuit conformes fieri ima- Rom. 1.
gini filij eius. &, Sicut portauimus imaginem terreni, 1. Corint. 15.
portemus imaginem cæleſtis. Nonnunquam ima-
go pro re leuiſſima, fluxa & euaneſcente, atque adeò Fluxa res.
pro adumbrata felicitate, nec vera, nec conſtanti vſur-
patur. vt, Veruntamẽ in imagine pertranſibit homo. &, Pſalm 38.
In ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges. Pſalm. 72.

SPECTACVLVM.

SPECTACVLVM ſemel pro admirabili re vſur- Admirabile
patur in Latinis Bibliis: Ipſe quoque interfecit virum 2. Reg. 23.
Ægyptium, virum dignum ſpectaculo. Præter hoc au-
tem exemplum cætera ſpectacula & horrenda & gra-
uiſſima ſunt; probroſaque exiſtimantur, qualia eorum
qui ſupplicio afficiuntur ignominioſo. vt, Omnis tur- Ignominia.
ba eorum, quæ aderat ad ſpectaculum iſtud. &, Spe- Luc. 23. 1. Cor. 4.
ctaculum facti ſumus omnibus hominibus. &, In alte- Heb. 10.
ro quidẽ opprobriis & tribulationibus ſpectaculo facti.

SCRIBERE, SCRIPTVRA.

SCRIBENDI vſus maximus eſt ad communican-
dam rerum actionumque notitiam: quandoquidem
verba ore prolata cum præſentibus tantùm communi-
cari poſſunt, eaque ſemel emiſſa non conſtant, atque
auditorum mẽte ſæpè excidunt. Scriptura verò eadem
multis conſtanſque eſt; & commiſſam ſibi ſententiam
fideliter refert, atque ad abſentes & ad poſteros quoq.
tranſmittit, S. S. E. Scribe hoc ad monumentum filiis Exod. 17.
Iſrael. Igitur memoriæ conſeruandæ ſignificatio- Memoria.
nem ſcripturæ vſus habet. vt, Scribes ea ſuper poſteis, Deut. 11.
&c. &, Ecce ſcriptum eſt coram me; non tacebo. Iſai. 65.
Teſtimonij quoque exhibendi & conteſtandæ rei Teſtimonij
cauſa res ſcribuntur. vt, Scribite vobis canticum iſtud: Deut. 31.
& ſcripſit Ioſue ſuper lapides, &c. & legem regni ſcri- Habac. 2.
pſit in libro. &, Scribe viſum, & explana ſermonem.
Rem præterea maximam, & ſcitu digniſſimam, ac Res ſcitu digniſſima.
vtiliſſimam ſcribendi cura alicui impoſita ſignificat. vt, Apocal. 14.
Audiui vocem de cælo dicentem mihi, Scribe; Beati
mortui qui in Domino moriuntur, &c.
Scribitur aliquid in palmis ad recordationẽ. vt, Ecce Recordatio
in manibus meis ſcripſi te. Iſai. 49.

LITERA.

LITERARVM eadem, quæ ſcribendi, ratio, ac ſi-
gnificatio eſt. quædam autem ſingulariter orationes
obſeruantur, quæ priuatum aliquid ſignificant. vt, Sci- Eruditio.
re, literas eruditionis; neſcire verò, vulgaris ingenij no- Iſai. 29.
tam refert, S. S. E. Quum dederint ſcienti literas, dicet, Ruditas.
Non poſſum legere, quia ſignatus eſt: & dabitur ne- Iohan. 7.
ſcienti literas, & dicet, Non poſſum legere, quia neſcio
literas. &, Quomodo hic literas ſcit? &, Videntes au- Actor. 4.
tem Petri conſtantiam, & Iohannis, cognito quòd ho-
mines eſſent ſine literis & idiotæ, admirabantur.

Verbum ſcriptum. 2.Timoth.3. Teſtatio. Gal.6. Actor.28. Lex ſine ſpiritu. Rom.2. 2.Cor.3.

Literæ ſacræ diuinorum librorum ſtudium ſignificant. vt, Memento, quòd ab infantia ſacras literas noſti. Teſtimonium etiam & affirmationem, certamque ſententiam literæ ſignificant. vt, Videte qualibus literis ſcripſi vobis. &, Nos neque literas accepimus de te à Iudæa. Litera autem in ſingulari numero ipſam ſimplicem ſacræ legis obſeruationem à myſterio & ſpiritu ſeiunctam interpretamur. vt, Qui per literam & circunciſionem præuaricator legis es. Et circunciſio cordis in ſpiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Et idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus; litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat.

Ezech.9. Vitæ ſignũ.

Thau litera apud Ezechielem teſſera erat & ſignũ eorum qui à communi damnatorum ſententia ad vitam excepti eſſent.

Minimæ res. Matth.5.

Iota & apex, minimæ notæ ſunt, reſque aliarum comparatione minimas, & minimè æſtimatas ſignificant, vt, Amen dico vobis, donec tranſeat cælum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

NVMERVS.

Certa res. Exod.12. Leuit.25.

NVMERVS ad certam rem indicandam refertur. vt, Sin autem minor eſt numerus, quàm vt ſufficere poſſit ad comedendum agnum. &, Quinquaginta & quinquaginta duo, iuxta numerum annorum.

Ordo. Exod.30. 1.Reg.6. Matth.8. Iſai.40.

Ordinem etiam certum numerus ſignificat. vt, Qui habetur in numero à viginti annis, &c. Et iuxta numerum prouinciarum. &, Qui educit in numero militiam cæli. Et alius de numero diſcipulorum.

Terminus finitus. 1.Paral.5. 2.Paral.5. Pſal.39. Eccl.1.

Numerus prætereà, numeratio, & numerabile, res certas, & ab infinito omnino diſtantes indicat. Vnde negatio numeri, multitudinem & penè infinitudinem arguit. vt, Ingens quippe numerus erat. Et abſque vllo numero. Neque erat numerus vulgi. &, Multiplicati ſunt ſuper numerum, qui perſequuntur me. &, Stultorum infinitus eſt numerus.

VNITAS.

Concordia. Ephеſ.4. Actor.4.

VNITAS concordiam & pacem, ac mutuam omnino animorum & rerum conformitatem ſignificat, cui pluralitas aduerſatur. vt, Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei. Et multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna.

LVDVS.

Suauiter agere. Prouerb.8. Saltatio. Iudic.16. 1.Reg.18. Idololatria. 1.Cor.10.

LVDERE aliquando idem eſt quod ſuauiter agere vitam, & gratiſſimis exercitationibus operam dare. vt, Delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. Significat etiam canere & ſaltare. Sic enim Samſon ante Paleſtinos luſiſſe dicitur. Et præcinebant mulieres ludentes Dauidi, &c. Idolorum cultus exercitatio etiam ludus dicitur. vt, Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.

MVSICA.

DE Muſicæ vſu & exercitatione, nos aliàs plura & exactiùs Deo propitio diſſeremus: nunc verò de eius artis & nominum ſignificatione pauca indicabimus.

Lætitia. Iſai.30. Iſai.65.

Muſicæ exercitatio lætitiæ vſum fructumque indicat apud Prophetas, s. s. E. Et erit tranſitus virgæ fundatus quam requieſcere faciet Dominus ſuper eum in tympanis & citharis. Ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis. Pacem, quietem & otium Muſica quoque ſignificat. vt, Quieſcere faciam multitudinem canticorum tuorum, & ſonus cithararum tuarum nõ audietur amplius. & vox citharœdorum & muſicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius.

Pax. Otium. Ezech.26. Apocal.18.

Deliciæ. Iſai.23.

Eſt aliquando corruptorum delitiis hominum abuſus muſicæ. vt, Sume citharam, circui ciuitatem, meretrix obliuioni tradita, bene cane, frequenta canticum, vt memoria ſit tui. &, Qui canitis ad vocem pſalterij, ſicut Dauid putauerũt ſe habere vaſa cantici. Amos.6.

VITIA ANIMI ET CORPORIS.

CAP. LXXXVII.

ANIMI ac corporis poſt peccati labem, multa vitia ſunt, ex quibus quædam culpam ſemper arguunt. Quædam verò naturæ ſolùm infirmitatem ſæpiſſimè oſtendunt, ex quibus non ſemper culpa notari poteſt, vt ſunt morbi, afflictiones, & id genus alia, quæ & ſine ſcelere eſſe poſſunt, & cum ſcelere quandoque ſunt. Quædam autem animo & corpori communes ſunt. vt, Lætitia, pudor, & erubeſcentia. Quædam alterius partis propriæ: vt æſtus, frigus, morbus coporis, dementia, peccatum, ſuperbia, & cætera peccata omnia, quæ animorum cenſentur vitia: de quorum ſignificatione, quàm commodiſſima ſerie dicturi ſumus.

TVRPITVDO.

TVRPITVDO, ſiue ignominia, calamitoſa tempora ſignificat, in quibus decus & ſplendor omnis amouetur, s. s. E. Omnes, qui glorificabant eam, ſpreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius. Calamitas temporum. Thren.1.

ÆSTVS.

Afflictio. Miſeria. Deut.28. Iſai.4. Iſai.25. Iſai.49. Apocal.7.

ÆSTVS afflictionem vehemẽtem aliunde allatam ſignificat, quam iis, qui patiuntur, euitare aut declinare, & effugere difficillimum ſit. vt, Percutiat te Dominus ardore, & æſtu, & aëre corrupto, & rubigine, & perſequatur donec pereas. &, Tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æſtu. Et quia factus es ſpes à turbine, & vmbraculum ab æſtu. Et non percutiet eos æſtus & Sol, quia miſerator eorum teget eos. &, Non cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus, quia agnus, qui in medio throni eſt, teget illos.

FRIGVS.

Afflictio animi. Deut.28. Zacha.14.

FRIGVS etiam afflictionis genus ſignificat, quæ animos non tam exagitet, quàm premat & deiiciat, s. s. E. Percutiat te Dominus febri, & frigore. Et non erit lux, ſed frigus & gelu.

INFIRMITAS.

Morbus. Afflictio. Iohan.11. 2.Cor.12. Vitium. Pœna. Pſal.15. Pſalm.102. Eccleſ.5.

INFIRMITAS nonnunquam idem eſt, quod Latinis, morbus. vt, Infirmitas hæc non eſt ad mortem. Aliquando pro omni miſeria, paſſione & afflictione vſurpatur. vt, Libẽter gloriabor in infirmitatibus meis. Transfertur autem ad animi vitia, atque ad conſequentes culpam pœnas ſignificandas. vt, Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum. &, Qui ſanat omnes infirmitates tuas. Et eſt alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub Sole, diuitiæ conſeruatæ in malum domini.

Conditio humana. Iſai.53. 2.Cor.13. 2.Cor.11.

Significat etiam humanæ & mortalis naturæ doloribus & afflictionibus obnoxiam ſortem, à diuinæ naturæ fortitudine & præſtantia longè diuerſam, s. s. E. Virũ dolorum & ſcientem infirmitatẽ, & quaſi abſconditus vultus eius. & Dominus voluit conterere eum in infirmitate. &, Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes portauit. &, Chriſtus crucifixus eſt ex infirmitate. &, Similiter autem & ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtram. &, Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ ſunt, gloriabor.

EBRIETAS.

Luxuria. Iſai.5. Luc.21. Gal.5. Inſipientia. Damnatio. Ierem.48. Ierem.13.

EBRIETAS omne luxuriæ ſtudium aut complectitur, aut ſignificat aliquando. vt, Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam. &, Videte ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & non in comeſſationibus & ebrietatibus. Animorum etiam perturbationem, & mentis impotentiam ſapientiæ contrariã ad ruinam pronam ebrietas ſignificat. vt, Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus eſt. &, Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges, qui ſedent de ſtirpe Dauid ſuper thronum eius; & Sacerdotes & Prophetas, & omnes habitatores Ieruſalem ebrietate.

CÆCI-

CÆCITAS.

Iſraelitarũ reprobatio. SIGNIFICAT autem cæcitas illam reprobationis
punitionem, quæ Iudæis ob Chriſtum repulſum, acci-
Rom. 11. dit, s. s. E. Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, & excæ-
cauit Dominus mentes incredulorum.

Cęcitatem corporis vitium, ſenſuſque defectum eſſe
Ignorantia. omnes norunt: ad animum autem relatum, ignoran-
tiam & inſcitiam arguit, eamque vel ex ſupina ne-
Marc. 3. gligentia, vel ex affectato ſtudio admiſſam. vt, Indi-
gnatus eſt Chriſtus ſuper cæcitate cordis eorum. Sic
Epheſ. 4. etiam Paulus gentes alienatas fuiſſe ait à via Dei, per
ignorantiam, quæ eſt in illis, propter cæcitatẽ cordis ip-
Matth. 15. ſorum. Et illud etiam huius ſignificationis eſt: Cæci
ſunt, & duces cæcorum.

MACREDO.

Sterilitas. Geneſ. 41. MACREDINEM ſterilitatis ſignificatione expli-
care docuit nos Ioſeph in ſomniorum interpretatione.

CLAVDVS.

Miſer. CLAVDVS miſerum & calamitoſum, & à perfe-
Mich. 4. ctione & integritate alienum ſignificat. vt, In die illa
congregabo claudicantem.

CONFVSIO.

CONFVSIO erubeſcentiam ſignificat, quæ vel vi-
Opprobriũ. tium ipſa ſit, vel ex vitij opprobrio natam. plerumque
enim arguit, vel conſilij, vel ſententiæ mutationẽ, non
à ratione, ſed à propoſiti fruſtratione profectam. vt,
1. Reg. 20. Nunquid ignoro quia diligis filium Iſai, in cõfuſionem
Iob. 8. tuam, & in confuſionem ignominioſæ matris tuæ? &,
Qui oderunt te, induentur confuſione. Et ferant con
Pſal. 34. feſtim confuſionem ſuam, qui maligna loquuntur ſu-
Prouerb. 10. per me. &, Qui ſtertit æſtate, filius confuſionis eſt. Et
Apocal. 3. non appareat confuſio nuditatis tuæ.

CONFRACTIO.

CONFRACTIO calamitatem magnam, vel alla-
Calamitas. Pſal. 2. tam, vel acceptam ſignificat. vt, Tanquam vas figuli
Pſal. 17. confringes eos. &, Confringam eos, nec poterunt ſta-
Pſal. 55. Thren. 3. re. Et in ira populos confringes. &, Confregit me, po
Iſai. 24. ſuit me deſolatam. &, Confractione confringentur.

Aliquando confractio ſignificat diruptionẽ aliquam
in muro vel macerie factam, qua ſubiri poſſit locus. Ex
Irruptio. tranſlatione vſurpatur pro irruptione in gentem vel
Pſalm. 105. turmam aliquã facta. vt, Edixit, vt diſperderet eos, ſi non
Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione, in conſpe-
ctu eius. hanc confractionẽ Hiſpanicè *portillo* dicimus.

DOLOR.

Afflictio. DOLOR parientium impotentem afflictionem &
Iſai. 66. grauiſſimã miſeriam ſignificat, s. s. E. Antequam par-
turiret, peperit. Antequam veniret partus eius, peperit
maſculum. Priora duo verba, parturire & veni-
re partum, Hebraicè, dolores parturientium ſignifi-
Ierem. 49. cant. Et diſſoluta eſt Damaſcus: verſa eſt Damaſcus.
tremor apprehendit eam. anguſtia & dolores tenue-
Afflictio ineuitabilis runt eam quaſi parturientem. Afflictionem quoque
1. Theſſ. 5. repentinam & ineuitabilem, hoc modo deſcribunt ſa-
cri auctores: Tunc repẽtinus eis ſuperueniet interitus,
ſicut dolor in vtero habenti: & non effugient.

MORS.

MORS corporis quanquam omnibus timeatur &
vulgatiſſima ſit; tamen quid ea ſit, nemo viuentium no
uit, neq. indicare poteſt, niſi ex priuatione vel negatio-
ne, vt carentia vitæ eſſe dicatur. Atq. hæc omnis ſenſus
expers eſt, vulgariq. nomine à cunctis cognoſcitur, hoc
Iob. 38. modo: nam aliàs ſcriptum eſt, Nunquid apertæ ſunt ti-
bi portæ mortis, & oſtia tenebroſa vidiſti?

At verò eſt aliud maximum malum, quod tranſlato
Peccatum. à morte nomine, mors dicitur. Id autem eſt illa miſer-
rima conditio, ad quam hominum genus primorum
parentum culpa primùm deducta eſt, atq. ſingulorum
Peccati effectus. etiam vitio auctam, quam peccatũ ipſum, vel peccati
effectum dicere poſſumus. Dicitur eadem mors animi
vel mors ſpiritus, vel corpus mortis & corpus peccati, &
multis aliis eiuſmodi infauſtis nominibus indicatur.
Omne autem grauiſſimum nomẽ miſeriæ ſuperat ſen- Geneſ. 2.
ſu, de qua ſcriptum eſt, In quacunque die comederis,
ex eo morte morieris. Et mors peccatorũ peſſima. &,
Inclinata eſt ad mortem via eius. &, Pedes eius deſcen- Pſal. 33.
dunt in mortem. &, Qui ſedebant in regione vmbræ Numer. 2. Prouerb. 5.
mortis, lux orta eſt eis. Et percuſſimus fœdus cum mor Iſai. 9.
te. &, Qui credit ei qui miſit me, habet vitam æter- Iſai. 28. Iohan. 5.
nam, & in iudicium nõ venit, ſed tranſit à morte in Rom. 5.
vitam. Et per peccatum mors.

Mors peccatum ſignificat, quod à domo Domini Peccatum
alienum eſſe oportet, s. s. E. Nunc ergo repellant pro-
cul fornicationem ſuam, & ruinas regum ſuorum à Ezech. 43.
me, & habitabo in medio eorum ſemper. Cadauera
regum hoc loco ſignificant ruinæ. Mortuus pecca- Peccator.
torem aut peccatum ipſum ſignificat, s. s. E. Qui ba- Peccatum. Eccleſ. 34.
ptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit
lauatio illius?

Et quis me liberabit à corpore mortis huius? Et qui
deſtruxit quidem mortem. Aliquando etiam mor-
tis nomine dicitur reprobatio eorum qui non credunt Reprobatio Induratio.
Euangelio. vt, Aliis ſumus odor mortis in mortem, & 2. Cor. 3.
aliis odor vitæ in vitam. De morte ſecunda plura Mors ſecunda.
& maiora ſunt dicenda, quàm quæ hic locus capiat.

CADAVER.

CADAVER prædam apud Matthæum ſignificat: Præda.
Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aqui- Matth. 24.
læ. Græcè propriè πτῶμα eſt. Significat etiam cadauer
arcanè, opera mortua, hoc eſt, peccata hominem con- Opera mortua.
taminantia, s. s. E. Nec cadauera contigeritis. &, Qui Peccata. Leuit. 11.
tetigerit cadauer hominis mortui, & immundus fuerit Numer. 19.
ſeptem diebus, &c. Cadauer inſepultum relinquere,
ignominiæ genus habebatur grauiſſimum, s. s. E. Non Ignominia. Ierem. 16.
ſepelientur, in ſterquilinium ſuper faciem terræ erunt;
& gladio & fame conſumentur, & erit cadauer eorum
in eſcas volatilibus cæli & beſtiis terræ.

VITA.

VITA, præter id, quod ad animalẽ definitionem &
perfectionem refertur, qua vnumquodq. animal ſuum
genus propriè tuetur, actioneſque exercet ſuas: aliud
ſublimius ſignificandi argumentum ſpectat; quo con-
ditio illa beatiſſima indicatur, quæ propria Deo eſt, & Conditio beatiſſima
per gratiam ſpiritibus & hominibus communicatur,
s. s. E. Sanctus vocabitur omnis, qui ſcriptus eſt in vi- Iſai. 4.
ta in Ieruſalem. &, Quoniam apud te eſt fons vitæ. &, Pſalm. 35.
Lignum vitæ eſt iis, qui apprehendunt eam. &, In ipſo Prouerb. 3.
vita erat, & vita erat lux hominum. &, Sicut pater ha- Ioh. 1. Ioh. 5.
bet vitam in ſemetipſo, ita dedit & filio habere vitam Ioh. 8.
in ſemetipſo. &, Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, 1. Ioh. 1.
pro mũdi vita. &, Vita manifeſtata eſt. Et Chriſtus ipſe Ioh. 14.
vita verè dicitur, s. s. E. Ego ſum via, veritas & vita.

SALVS.

SALVS apud Interpretem noſtrum vitæ vſum
iucundum nonnunquam ſignificat. vt, Per ſalutem Iucunda vita.
Pharaonis. Aliquando liberationis & auxilij, Geneſ. 42.
vel ſubſidij allati ſignificationem obtinet. vt, Pro ſalute Liberatio. Subſidium.
enim veſtra miſit me Dominus. &, Fortitudo mea & Geneſ. 45.
laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. &,
Cras erit vobis ſalus cùm incaluerit Sol. Et Domini eſt 1. Reg. 11. Pſal. 3.
ſalus: & ſuper populum tuum benedictio tua.

Præterea diuinum beneficium vitæ æternæ, in ho- Vita æterna.
minibus per Chriſtum collocandum, ſalus indicat, mul
tis in locis. vt, Et ſalus mea non morabitur: dabo in Iſai. 46.
Sion ſalutem, & Iſraeli gloriam meam. Et poſui te in
lucem gentium, vt ſit ſalus mea, vſque ad extremum Iſai. 49.
terræ. Et erexit cornu ſalutis nobis in domo Dauid, &
ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſſionem Luc. 1.
peccatorum eorũ. & Euangeliũ virtus Dei eſt, ad ſalu- Rom. 1.
tem omni credenti. Cùm à ſalutantibus ſalutis nomen Iucũditas vitæ.
vſurpatur, omnem bonæ valetudinis & vitæ, veræque Proſperitas
proſperitatis vſum ſignificat. vt, Iis, qui in diſperſione Iacob. 1.

ſunt, fratribus ſalutem. &, Salutem dicunt fratres, qui
2.Mach.1. ſunt in Ieroſolymis Iudæi.

PAX.

Concordia. Matth. 10. PAX concordiam & quietem ſignificat. vt, Nolite arbitrari, quia pacem veni mittere in terram. Non veni pacem mittere, ſed gladium.

LÆTITIA, GAVDIVM, EXVLTATIO.

Iucunditatis vſus. LÆTITIA, gaudium & exultatio animi, affectiones & indicationes etiam ſunt in corpore, ex iucundæ rei ſenſu vel opinione profectæ. vt, In gaudio cordiſq.
Deut. 28. lætitia, propter rerum omnium abundantiam. &, Fe-
1.Eſdr. 6. cerunt ſolemnitates azymorum ſeptem diebus in lætitia, quoniam lætificauerat eos Dominus, &c.

Euangelij effectus. Significat etiam myſticè felicem illam ſortem, quæ noui Teſtamenti fidelibus & obedientibus hominibus obtigit, vt ſint filij Dei, liberi à miſeria illa grauiſſima
Iſaia. 35. ſeruitutis peccati, s. s. E. Et lætitia ſempiterna veniet
Iſai. 51. ſuper caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt,
Iſai. 66. & fugiet dolor & gemitus. &, Gaudium & lætitia in-
1.Pet.1. uenietur in ea. &, Videbimus in lætitia veſtra. Et cre-
Iohan. 16. dentes exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata. Et triſtitia veſtra conuertetur in gaudium, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. &,
Gal. 5. Fructus autem ſpiritus, eſt charitas, gaudium & pax.

VITIA ANIMI.

ANIMI vitia ſuas etiam habēt ſignificationes arcanas, præter id, quod frequenti vſu ſignificant. vt

IMPVRITAS.

Improbitas Abominatio. IMPVRITAS omnis turpitudinem morum, improbitatemque ſignificat, allegoricos accepta; maximam verò abominationē muliebris impuritas indicat:
Thren. 1. vt, Facta eſt Ieruſalem quaſi polluta mēſtruis inter eos.

PECCATVM.

Concupiſcentia Originale. PECCATVM non modò ſingularia acta & culpas, aduerſus diuinam legem, vel rectam rationem admiſſas ſignificat, vt plerumque ſolet; ſed ipſum omnium malorum fontem, concupiſcentiam, & quod originale peccatum dicitur. vt, Cauſati enim ſumus Iudæos &
Rom. 3. Græcos omnes ſub peccato eſſe, &c. Et ſicut per vnum
Rom. 5. hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. &, Neque exhibeatis membra veſtra
Rom. 6. Rom. 7. arma iniquitatis peccato. &, Peccatum occaſione accepta, per mandatum ſeduxit me.

Oblatio. Peccatum etiam pro oblatione factā ad expiandum peccatum ſępiſſimè in ſacra lingua vſurpatur: & in Te-
Rom. 8. ſtamenti noui libris. vt, De peccato damnauit peccatum in carne. Et eum, qui non nouerat peccatum, pro
Error. nobis peccatum fecit. Errorem etiam à veritate & certitudine diuerſum, & conſilium incertum, peccati
Rom. 14. vocabula ſignificant. vt, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

Impudētia In peccato lætitia & gratulatio, extremæ impuden-
Ierem. 11. tiæ & peruerſitatis eſt. vt, Nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias, in quibus gloriata es?

SVPERBIA.

Tyrannus. SVPERBIÆ vocabulum regis potentis & tyranni ſignificatione vſurpatum obſeruatur apud Ezechie-
Ezech. 7. lem. vt, Egreſſa eſt contritio, floruit virga, germinauit ſuperbia.

MENTIRI, MENDACIVM.

Fallere. Geneſ. 26. MENTIRI idem eſt quod fallere, vel fraudem facere ſimulata oratione vel actione aliqua. vt, Cur mentitus es, eam ſororem tuam dicens? Et Iſraelitæ tule-
Geneſ. 7. Pſal. 26. runt de anathemate, & furati ſunt atque mentiti. Et
Teſtimonium falſum. mentita eſt iniquitas ſibi. Aliquando falſum teſtimonium dicere. vt, Beati eritis, &c. cùm dixerint omne
Calumnia. Matth. 5. malum aduerſum vos, mentientes propter me.

Ex conſuetudine & vitio mentiri eſt timoris & ſeruitutis argumentū, quòd ſerui multa mētiantur dominis conturbati metu. vt, In multitudine virtutis tuæ, Pſalm. 65.
mentientur tibi inimici tui.

VANVM & VANITAS.

VANITATEM ſacræ literæ dicunt, quidquid con Idololatria.
tra diuinum conſilium eſt, vel à dæmone inuentum, vel ab hominibus initum. Cuius generis ſunt idololatriæ, ſuperſtitiones, propriæ ſingulorum cogitationes, à recta ratione alienæ. Deinde incepta & facta hominum di- Conſilium
uino propoſito obſiſtentium, quorum multa exempla prauum.
cùm ſint, ſingula, aut bina in ſingulis generibus indicabimus. vt, Ipſi me irritauerunt in vanitatibus ſuis. Deut. 32.
&, Sequuti ſunt vanitates, vanè egerunt, &c. &, Ipſe 4. Reg. 17.
videt hominum vanitatem. &, Non ſedi cum conſilio Iob. 11. Pſal. 25.
vanitatis. &, Loquuntur vanitates. &, Cor eorum va- Iſai. 59.
num eſt. Prætereà quod fructus atque vtilitatis Pſal. 5.
expers eſt, vanum dicitur. Sic leges populi vanas, & Inutile.
auxilium vanum, Ieremias dixit; & Ezechiel viſiones Ierem. 10.
vanas. & Paulus, Ne fortè in vanum currerem. & Iaco- Ezech. 4. Galat. 2.
bus vanam religionem appellauit eam, quæ rectè non Iacob. 1.
eſt inſtituta.

MERETRIX.

COMMVNIS ſignificatio nominis, meretrix, notiſſima eſt, cuius exemplum vnū ſatis erit. Quā cùm vi- Geneſ. 38.
diſſet Iudas, ſuſpicatus eſt eſſe meretricē. Sed ſunt quædam illuſtria loca, in quibus id nomen non vitium, ſed Caupona.
quæſtum tantùm ſignificat. Ita enim Rahab meretri- Ioſue. 2. Iudic. 11.
cem interpretamur, & matrē Iephte mulierem meretricem dictam. Et duas illas fœminas, quæ Salomonem 3. Reg. 3.
iudicij cauſa adiere. Accidit etiam aliquando, vt meretrix pro publico emporio & mercatorum conuen- Emporium
tu, metaphoricōs vſurpetur, vt de Tyro ait Iſaias, Sume Iſai. 23.
citharam, circui ciuitatem, meretrix obliuioni tradita. Illud autem grauioris ſignificationis eſt, cùm meretrix dicitur populus vel congregatio, vano deorum cultui Idololatra.
addicta. vt, Sub omni ligno frondoſo, tu proſternebaris Ierem. 2.
meretrix. Et proptereà meretrix, audi verbum Domini. Ezech. 16.

FVR.

FVR per Metonymiam, hominē callidū & res ſuas quærētem, tantumque ſibi ſtudentem ſignificat, s. s. E. Iohan. 10.
Fur non venit, niſi vt furetur. Significat etiam artem & rationem acutam & aliis ignotam; ideoque facilè opprimentē imparatos, s. s. E. Sicut fur in nocte, ita veniet. 1.Theſſ. 5.

ADVLTERIVM.

ADVLTERII verbo omnis corruptela officiique Corruptela
præuaricatio, in rebus & muneribus magnis, ſignifica- Præuaricatio.
tur: cuiuſmodi eſt veri Dei cultus prophanatio, & idololatriæ admiſſio: Et ita ſcriptū eſt, Generatio mala & Matth. 12.
adultera ſignum quærit, &c. Et dixi, Quæ attrita eſt in Ezech. 23.
adulteriis, nunc fornicabitur in fornicationibus ſuis. &, Adulteri neſcitis; quia amicitia huius mundi inimi- Iacob. 4.
ca eſt Dei? &, Non enim ſumus ſicut plurimi, adulterantes verbum Dei.

ARTES.

CAP. LXXXVIII.

POST hæc artium ſiue vtilium ſiue inutilium verba nobis exponenda ſunt, quatenus noſtrum inſtitutum ſpectare videbuntur: primamque omnium agriculturam recenſebimus, vt omnium humanarum exercitationum & artium antiquiſſimam, s. s. E. Et miſit Gen. 3.
eum Dominus de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua aſſumptus eſt.

ARATIO.

ARARE quid ſimpliciter ſignificet, nemo ignorat. Tranſlationem autem admittit, ad actionem aliquam Actio.
conſulto initam ſignificandam. vt, Non arabis in boue Deut. 22.
& aſino. &, Si non araſſetis in vitula mea, non inueniſ- Iudic. 14.
ſetis propoſitionem meam. &, Nūquid tota die arabit arans? Et araſtis impietatem. Vſurpatur etiam pro omni Iſai. 28. Oſe. 10.
actione & opere, per Metonymiam ſiue Synecdochen. Opus.
vt, Propter frigus piger arare noluit. &, Quis autem ve- Prouerb. 20.
ſtum

ſtrum habens ſeruum arantem, &c. Ex conſequenti
Vaſtatio. etiam loci vaſtationem, ſolitudinemque ſignificat. vt,
Ierem. 26. Miche. 3. Sion quaſi ager arabitur. Curam & culturam ani-
Cultura animi. morum, quæ per verbum & prædicationem fit, atque
Ezech. 36. per Euangelij annuntiationem. vt, Conuertar ad vos, &
arabimini, & accipietis ſementem. Negotium ſtu-
Negotium ſuſceptum. dioſe ſuſceptum, vt neceſſarium, huiuſmodi imagine
ſignificauit Chriſtus, s. s. E. Nemo mittens manum
Luc. 9. ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrorſum, aptus eſt re-
Propoſitũ. gno Dei. Et præparationem animi atque propoſitum
Ierem. 4. initum ex eadem ratione ſignificat. vt, Arate vobis no-
uale. Sic Hebraicè apud Ieremiam.

SERERE, SEMINARE.

SEMINARE & ſerere idem ſunt in agriculturæ
Doctrina. vſu, idemque ſignificat vtrumque verbum, in arcano
ſermone. Namque doctrinam vitæ & morum, & actio-
Leuit. num inſtitutionem eiuſmodi tranſlationibus exponi-
Ierem. 4. mus. vt, Agrum tuum non ſeres diuerſo ſemine. &, Nõ
Ierem. 12. ſeres vineam altero ſemine. &, Nolite ſerere ſuper ſpi-
Matth. 13. nas. &, Seminauerunt triticũ, & ſpinas meſſuerunt. &,
Negotium graue. Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum. Seminare
etiam negotium inſtituere grauiſſimum, cuiuſmodi eſt
pœnitẽtiæ ſtudium, religionis promouendæ cura, s. s. E.
Pſalm. 125. Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.
Oſea. 8. Euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua. Et ven-
Oſe. 10. tum ſeminabũt, & turbinem metent. &, Seminate vo-
bis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ.
Corporis mors. Significat etiam mortalis huius vitæ finẽ, mortemq́;
corporis, ex qua reſurgent incorrupti, qui digni habe-
1. Cor. 15. buntur vita æterna. vt, Seminatur enim in corruptio-
ne, ſurget in incorruptione: ſeminatur in ignobilitate,
ſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate, ſurget in vir-
Beneficiũ. Opera. tute. Adhæc beneficij faciendi ſtudium, & om-
nium humanorum operum exercitationem ſeminãdi
2. Cor. 9. verbo intelligimus. vt, Qui parcè ſeminat, parcè & me-
Gal. 6. tet. &, Qui ſeminat in benedictionibus, de benedi-
ctionibus & metet. & quæ ſeminauerit homo, hæc &
metet: quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne &
metet corruptionem. Qui autem ſeminat in ſpiritu, de
ſpiritu & metet vitam æternam.

MESSIS.

IN lætiſſimarum, & rurſus in grauiſſimarum com-
Lætitia. paratione rerum, illuſtrem mentionem ſortitur meſſis,
atque ſummæ iucunditatis & lætitiæ ſignificationem
Iſai. 9. illa exempla indicant. Lætabuntur & exultabunt co-
Ierem. 8. ram te, ſicut qui lætantur in meſſe multa. &, Tranſit
meſſis, & finita eſt æſtas, & nos ſaluati non ſumus. &,
Iſai. 19. Inebriabo te lachryma mea Heſebon; quoniam ſuper
vindemiam tuam, & ſuper meſſem tuam vox calcan-
tium irruit. hæc enim duo exempla interruptam &
ablatam lætitiam ſignificant.
Calamitas. Illa verò exempla grauem calamitatem & magnam
cladem indicant diuino iudicio, opportuno allatam
Oſe. 6. tempore. Sed et Iuda, pone meſſem tibi. Et tempus tri-
Ierem. 51. turæ eius. Adhuc modicum, & veniet tempus meſſio-
Apocal. 14. nis eius. &, Mitte falcem & mete, quia venit hora vt
metatur, quoniam aruit meſſis terræ.
Oportunitas. Meſſis etiam oportunitatem conficiendi negotij ſi-
Matth. 9. gnificat. vt, Meſſis quidem multa eſt, operarij autem
pauci. Rogate ergo dominum meſſis, vt mittat ope-
Matth. 13. rarios in meſſem ſuam. &, Sinite vtraq. creſcere vſque
ad meſſem: & in tempore meſſis dicam meſſoribus, &c.
Illud autem ex naturæ obſeruatione vſurpatum eſt,
Aeſtas. vt meſſis pro æſtatis fine, atque adeò pro æſtate tota ac-
Geneſ. 9. cipiatur. vt, Cunctis diebus terræ ſementis & meſſis,
Ioſu. 3. &c. Iordanis autem ripas aluei ſui tempore meſſis im-
Prouerb. 25. pleuerat. &, Sicut frigus niuis in die meſſis.
Fructus. Metere etiam, fructum vſumque capere ſignificat,
Vſus. vt, Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.
Pſalm. 125. Pſal. 128. &, De quo non impleuit manum ſuam, qui metit. &,
Eccl. 11. qui ſeminat iniquitatem, metet mala. &, Qui conſi-
derat nubes, nunquam metet. &, Alius eſt qui ſeminat, Iohan. 4.
alius eſt qui metit. Et ſcio, quòd homo auſterus ſis, me- Luc. 19.
tens, quod non ſeminaſti.

TRITVRA.

TRITVRA laborem & calamitatem alicui allatam Calamitas.
ſignificat. vt, Triturabitur Moab ſub eo, ſicut atterun- Iſai. 25.
tur paleæ in plauſtro. &, Ego poſui te quaſi plauſtrum Iſai. 41.
triturans nouum, & triturabis montes. Et filia Babylo- Ierem. 51.
nis quaſi area tempus trituræ eius.
Significat etiam laborem & opus, fructus gratia Opus.
adhibitum. vt, Non alligabis os bouis terentis. &, Qui Deut. 24.
triturat, debet in ſpe fructus triturare. 1. Cor. 9.

PRIMITIÆ.

PRIMITIÆ rem ſacram non violandam, ſed cu-
ſtodia & conſeruatione dignam interpretamur. vt, San- Sacra res.
ctus Iſrael Domino primitiæ frugum eius. Ierem. 2.

PLANTARE, PLANTATIO.

PLANTATIO ſecuritatis & habitationis diuturnæ
opinionem arguit. vt, Dedi locum populo meo Iſraeli: Securitas.
plantabitur & habitabit in eo, & vltrà non commoue- 1. Paral. 17.
bitur. &, Seminauerunt agros, & plantauerunt vineas. Pſal. 106.
Et in anno autem tertio ſeminate, & metite, & plan- Iſai. 37.
tate vineas. &, In diebus Lot plantabant & ædificabãt. Luc. 17.
Plantare etiam ad animum tranſlatum, inſtitutio-
nem & doctrinam morum ac religionis diſciplinam ſi-
gnificat, atq. etiam publicarum rerum confirmationẽ. Doctrina.
vt, Ego conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna, Ierem. 1.
vt euellas & deſtruas, & diſperdas, & ædifices, & plan-
tes. &, Vineam de Ægypto tranſtuliſti, eieciſti gentes Pſal. 79.
& plantaſti eam. &, Ego autem plantaui te vineam ele- Ierem. 2.
ctam. &, Omnis plantatio, quam non plantauerit Pa- Matth. 15.
ter meus, eradicabitur. &, Ego plantaui, & Apollo ri-
gauit. 1. Cor. 3.
Plantare & ædificare, longam & perpetuam pacem
ſignificat. vt, Et ædificabunt domos, & habitabunt; & Pax longa
plantabunt vineas, & comedent fructus earum. &, Plan Iſai. 65.
taſti eos, & radicem miſerunt; proficiunt & faciunt fru- Ierem. 12.
ctum. Plantare & rigare, curare rem, miniſtrumque ſeſe Curare.
præbere ſignificat. vt, Ego plantaui, Apollo rigauit. 1. Cor. 3.

RIGARE.

RIGANDI verbum inſtitutæ doctrinæ fouendæ,
& procurandæ curam ſignificat. Atque etiam myſticè Cura.
baptiſmatis ſacramẽti exercitationem; vt, Ego planta- Baptiſmus.
ui, & Apollo rigauit. & itaque non qui plantat, eſt ali- 1. Cor. 3.
quid, nec qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.
Qui autem plantat & qui rigat, vnum ſunt.

ERADICARE, EVELLERE.

ERADICATIO plantationi, & re ipſa & ſignifica-
tione opponitur: arguit enim rei improbationẽ & ſub- Improbatio
lationem abſolutam, cuiuſcunque generis ea ſint, de
quibus agitur, ſiue ad corpus illa, ſiue ad animum perti-
neant. vt, Quando eradicauerit Dominus inimicos 1. Reg. 20. Iob. 31.
Dauid vnumquemque de terra. &, Progenies mea era-
dicetur. &, Cogitationes impiorum eradicabuntur. Prouerb. 25.
&, Omnis plantatio quam non plantauerit Pater meus, Matth. 16.
eradicabitur. Eradicatas arbores Iudas appellat nullius Iude.
frugis, & improbatos homines. Et euellet te, & emigra- Pſal. 51.
bit te, & radicem tuam de terra viuentium. Et tem- Eccleſ. 3.
pus euellendi quod plantatum eſt.

PASCERE, PASTOR, PASTVS.

PASCERE per tranſlationem, regere, gubernare Regere.
& præeſſe ſignificat. vt, Tu paſces populum meum Iſ- 1. Paral. 11.
rael. &, Paſcere Iacob ſeruum ſuum, & Iſrael hæredi- Pſalm. 77.
tatem ſuam. Et ad doctrinæ etiam adminiſtratio- Docere.
nem paſcere verbum, elegantiſſimè transfertur. vt, Da- Doctrina.
bo vobis paſtores iuxta cor meum, qui paſcent vos Ierem. 3.
ſcientia & doctrina. &, Nónne greges à paſtoribus pa- Ezech. 34.
ſcuntur? &, Paſcebant ſemetipſos, & gregem meum
non paſcebant. Et Ieſus Petro, Paſce (inquit) agnos Iohan. 21.
meos, & paſce oues meas. Et paſcite qui in vobis eſt, 1. Pet. 5.
gregem, prouidentes, non coactè ſed ſpontaneè. Atq.
vtraque ſignificatio ferè in omnibus locis confunditur,

vt Paſcere idem ſit quod docere & recta diſciplina gu-
Rex. Miniſter. Iſai. 44. bernare. Paſtor autem regem ſignificat potentem
& auctoritate præditum miniſtrum. vt, Qui dico Cyro,
paſtor meus es, & omnem voluntatem meam comple-
Ierem. 2. bis. Et paſtores præuaricati ſunt in me. &, Quia ſtultè
Ierem. 10. egerunt paſtores. &, Propheta de paſtoribus Iſrael. &
Ezech. 34. Nahum. 3. Dormitauerũt paſtores tui, rex Aſſur, ſepelientur prin-
Doctrinæ miniſter. cipes tui. Doctrinæ veræ legitimus miniſter, cuius
Matth. 26. ſummum exemplum Chriſtus eſt, paſtor dicitur. vt,
Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. &,
Iohan. 10. Qui intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. &, Ego ſum
Iohan. 11. paſtor bonus. Et alios dedit paſtores & doctores. &
Epheſ. 4. 1. Petr. 1. Cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis im-
marceſcibilem gloriæ coronam.
Doctrina. Paſtus & paſcua, diſciplinã & ſpirituale alimentum
Thren. 1. ſignificat. vt, Facti ſunt principes eius velut arietes, non
Iſai. 49. habentes paſcua. Et ſuper vias paſcentur. Et in omni-
bus planis paſcua eorum.
Proſperitas. Paſtus copiam, ſecundas res & proſperũ populi re-
Iſai. 17. rũ ſtatum interpretamur. vt, Super vias paſcentur, & in
Vaſtitas. omnibus mõtibus paſcua eorum. Vaſtitas & deſola-
Iſai. 17. tio paſcendi verbis nonnunquam ſignificatur. vt, Dere-
lictæ ſunt ciuitates Aroer, gregibus erunt, & requie-
Sophon. 2. ſcent, & non erit qui exterreat. &, Accubabunt in me-
dio eius greges, omnes beſtiæ gentium.

SILVA.

Silva ſiue natura ſua conſtet, ſiue ex cura & di-
Ruſticæ arbores. ligentia ruſticæ rei alatur, ad incultiores arbores & ma-
teriæ cõparandæ, aut lignis ſcindendis idoneas expeti-
Pſal. 73. tur, iſque eius vſus & ſignificatio eſt. vt, Quaſi in ſilua
Pſal. 82. lignorum in ſecuribus exciderunt ianuas eius. &, Sicut
ignis qui comburit ſiluam.
Gentes feri animi. Transfertur autem ad gentes alienas, à vero Dei cul-
tu, & ad ferociores & barbaros animos hominũ ſignifi-
Pſal. 95. candos. vt, Tunc exultabunt omnia ligna ſiluarum. Et
Pſal. 79. exterminauit eam aper de ſilua. Et percuſſit eos leo de
Ierem. 5. ſilua.

VINEA, VINITOR.

Synagoga. Vinea Synagogam & Eccleſiam ſignificat, s. s. e.
Eccleſia. Iſai. 5. Vinea Domini exercituum domus Iſrael eſt. &, Vineã
Pſal. 79. ex Ægypto tranſtuliſti. &, Poſuerunt me cuſtodem in
Cant. 1. vineis, & vineam meam non cuſtodiui. &, Quomodo
Ierem. 2. Matth. 20. verſa eſt mihi in prauam vinea aliena? &, Simile eſt re-
gnum cælorum homini patrifamilias, qui exijt ſummo
manè conducere operarios in vineam ſuam.
Gubernator, Cuſtos. Vinitor, gubernator & cuſtos, cultorque exponitur.
Oſe. 2. vt, Dabo ei vinitores eius ex eodem loco.

VINDEMIARE, VINDEMIA.

Vaſtatio. Vindemia exciſionem vaſtationemque ſigni-
Pſal. 79. ficat, maturam & diuino iudicio allatam. vt, Vinde-
Thren. 1. miant eã omnes, qui prætergrediuntur viam. &, Quo-
niam vindemiauit me, vt locutus eſt Dominus in die
Apoc. 14. iræ furoris ſui. &, Mitte falcem tuam acutam, & vin-
demia botros vineæ terræ, quoniam maturæ ſunt vuæ
eius. Et miſit angelus falcem ſuam acutam in terram,
& vindemiauit vineam terræ, & miſit in lacum iræ
Hoſtes. Prædones. Dei magnum. Vindemiatores dicuntur hoſtes vl-
Ierem. 49. tionis ac prædæ cauſa inuadentes. vt, Si vindemiatores
Abd. veniſſent ſuper te, non reliquiſſent racemum. Idem
exemplum apud Abdiam legimus.

VENATIO, VENATOR.

Bellum. Venatio, bellum arte & conſilio ac dili-
Thren. 3. gentia geſtum, ſignificat. vt, Venatione ceperunt
1. Macha. 3. me quaſi auem inimici mei gratis. &, Iudas Macha-
bæus factus eſt ſicut catulus leonis rugiens in venatio-
Bellator. ne. Venator autem imperatorem dominandi bello-
Tyrannus. Geneſ. 10. que domãdi auidiſſimum ſignificat, ſicut Nimrod, qui
Eccleſ. 7. venator fuit robuſtus coram Deo. Et mulierem la-
queum venatorum dixit Salomon, quòd multorum
Ierem. 16. bellorum & malorũ cauſam eſſe nouiſſet. &, Poſt hæc
mittam in eos multos venatores, & venabuntur eos de
monte, ibi principes Aquilonis omnes & vniuerſi ve-
natores. Laqueus, fouea, rete & pedica, dolos,
captionẽ & inſidias periculumque indicant: vt, In la-
queo iſto, quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes Pſal. 9. 10.
eorum. Et pluit ſuper peccatores laqueos. &, Quo- Pſal. 35.
niam gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui.
&, Fruſtrà enim iacitur rete ante oculos pennatorum. Prouerb. 1.
Lacum aperuit, & fodit eum.

PISCATIO, PISCATOR.

Piscatio bellum etiam ſignificat, paruo peri- Bellum ſine periculo
culo, ſummo quæſtu, & capiendi ſtudio ſuſceptum, gra- Captiuatio.
uius etiam quàm venatio. vt, Ecce ego mittam piſca- Ierem. 16.
tores multos (dicit Dominus) & piſcabuntur eos. &, Habac. 1.
Totum in hamo ſuo ſubleuauit, traxit illud in ſa-
gena ſua: & congregauit illud in rete ſuum. Myſterio Matth. 4.
autem magno non caret, quòd Apoſtolos hominum Apoſtoli.
piſcatores appellauit & fecit Chriſtus.

RETE, LAQVEVS.

Rete exercitum militum ſignificat. vt, Extendam Exercitus.
rete meum ſuper eum, & capietur in ſagena mea. Et Ezech. 12. & 17.
expandam ſuper te rete meum, in multitudine popu- Ezech. 32.
lorum multorum. &, Totum in rete ſubleuauit, & in Habac. 1.
ſagena ſua congregauit illud.

HAMVS.

Hamum ex allegoria arma ad committendum Arma bellica.
prœlium, vincendumque apta interpretamur. vt, Et Ezech. 29.
ponam frenum (Hebraice hamum) in maxillis tuis, &
extraham te de medio fluuiorum. &, Totum in hamo Hab. 1.
ſubleuauit.

DE ARCHITECTVRA EIVSQVE VSV.

CAP. LXXXIX.

Rvsticas artes architecturæ vſus ſequitur, &
priuatas domos & publica ædificia tractans, atque
ad vitã tum priuatè, tum etiam cõmuniter tuẽdam ex-
cogitata, s. s. e. Cognouit autem Cain vxorem ſuam, Geneſ. 4.
quæ concepit & peperit Henoch: ædificauitque ciui-
tatem, vocauitque nomen ex nomine filij ſui Henoch.
Itaque de architecturæ partibus nobis dicendum eſt:
quanquam de eius effectis, iam aliàs in capite De loco,
eſt abunde dictum.

ÆDIFICATOR, ARCHITECTVS, ÆDIFICATIO, DIRVTIO, ÆDIFICIVM.

Ædificare commune verbum eſt, omnem Conſtruere
conſtructionis formam complectens. vt, Aedificauit Geneſ. 2.
Dominus coſtam in mulierem. Cain ædificauit ciui- Geneſ. 4.
tatem. Ædificauit Noe altare Domino. Pulcherrima Geneſ. 8. Procreatio.
tranſlatione ad generis & familiæ poſteritatem vſurpa-
tur. vt, Sic fiet homini, qui non ædificat domum fra- Deut. 19.
tris ſui. &, Quia tu Domine exercituum Deus Iſrael, 2. Reg. 7.
reuelaſti aurem ſerui tui, dicens; Domum ædificabo
tibi. Et ædificabo in generatione & generationem ſe- Pſal. 88.
men tuum. Proſperitatis & optimæ vitæ vſus ſym- Proſperitas
bolum eſt ædificatio. vt, Aedificauit quoque vrbes mu- 2. Paral. 14.
nitas in Iuda, quia quietus erat, & nulla temporibus
eius bella ſurrexerant, pacem Domino largiente. &, Sa- Prouerb. 14.
piens mulier ædificat domum ſuam, inſipiens extru-
ctam quoque manibus deſtruet.
Stabilire & ſtatuere negotium vel rem, ædificare di- Stabilire.
cimus. vt, Deſtrues illos, non ædificabis eos. Et in æter- Pſal. 27.
num miſericordia ædificabitur in cælis. Et Ieruſalem, Pſal. 88.
quæ ædificatur vt ciuitas. &, Tempus deſtruendi & Pſalm. 121. Eccl. 3.
tempus ædificandi. &, Ecce conſtitui te hodie ſuper
gentes, & ſuper regna, &c. vt ædifices & plantes. Et Ierem. 1.
agam ſecundum poteſtatem, quam Dominus dedit 2. Cor. 13.
mihi in ædificationem & non in deſtructionem. Et ſi Gal. 2.
enim, quæ deſtruxi, iterum ædifico, præuaricatorem
me conſtituo. Aedificator & architectus idem quod Procurator
ſtudioſus & efficax procurator dicitur ex tranſlatione. Iſai. 38.
vt, Voca-

1.Cor. 3. vt, Vocaberis ædificator ſepium. &, Secundùm gra-
tiam Dei, quæ data eſt mihi, vt ſapiens architectus fun
Negotium damentum poſui, alius autem ſuperædificat. Totum
præterea negotium ædificij nomine & imagine indica-
Ezech. 40. 41. 42. tur: id quod Paulus hoc loco, & Ezechiel pluribus ca-
pitibus docet.

VMBRA, VMBRACVLVM.

PRIMA hominum latibula, vmbras fuiſſe credi-
mus, ſiue ex arborum virentium ramis natura conſtan-
Geneſ. 3. Profectio. tes, ſiue induſtria paratas, s.s.e. Abſcondit ſe Adam &
Latibulum vxor eius à facie Dei in medio ligni paradiſi. hinc effe-
ctum eſt, vt vmbræ & vmbraculi nomen protectionem
ſignificet. vt, Dummodo viris iſtis nihil mali feceritis,
Geneſ. 19. quia ingreſſi ſunt ſub vmbra culminis mei. &, Venite
Iudic. 9. ſub vmbra mea, & requieſcite. Et Elias obdormiuit in
3.Reg. 19. vmbra iuniperi. &, Sub vmbra dormit in ſecreto cala-
Iob 40. mi, & in locis humentibus. Protegunt vmbræ vmbram
Pſal. 16. eius. Et ſub vmbra alarum tuarum protege me. &, Sub
Cantic. 2. vmbra illius, quam deſideraueram, ſedi. Et in vmbra
Iſai. 49. manus ſuæ protexit me. &, Vt veniente Petro, ſaltem
Acto. 5. vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & libe-
Iſai. 4. Iſai. 16. rarentur. &, Tabernaculum erit in vmbraculum diei
Ezech. 31. ab æſtu. &, Sub vmbraculo eius habitabat cœtus gen-
tium plurimarum. Et pone quaſi nocte vmbram tuam
in meridie. Vmbraculum obſeruatorum & cuſto-
Manſio breuis. dum locus eſt & commoratio, s. s. e. Et ſicut cuſtos
facit vmbraculum. Et relinquetur filia Sion vt vmbra-
Iob. 37. culum in vinea. Et in priori vmbræ ſignificatione, ſcri-
Iſai. 1. ptum eſt. Sub vmbraculo eius habitabat cœtus multi-
Ezech. 31. tudinis gentium plurimarum. Et brachiū vniuſcuiuſ-
que ſedebit ſub vmbraculo eius, in medio nationum.

VMBRA AD CORPORA RELATA VEL LVCI CONTRARIA.

Vmbra. SVNT & aliæ vmbræ ſignificationes, quæ vel ad
corpus referuntur, atque imaginis cuiuſdam imper-
fectæ rationem habent, vel etiam luci oppoſitæ ſunt.
Figura lucis. Aliæ verò imaginem & ſignificationem, non verò
ſubſtantiam ſignificant, aut virtutem eius, cuius vmbra
dicitur. Sic antiqua ſacrificia & myſteria exemplari &
Hebr. 8. vmbræ cæleſtium rerum deſeruire dicta ſunt. & ite-
Hebr. 10. rum Paulus inquit, Vmbram enim habens lex futuro-
rum bonorum, non ipſam imaginem rerum. Huiuſ-
modi vmbra corporis, quòd nunquam vna eademque
conſtans ſit, ſed interdum maior, minor interdum, non-
Inſtabilitas. nunquam nulla extet, rei fluxæ & inſtabilis ac facilè
corruptibilis imaginem habet, s. s. e. Dies noſtri quaſi
1.Paral. 29. vmbra ſuper terram, & nulla eſt mora. Et dies mei ſicut
Pſal. 101. Pſalm. 108. vmbra declinauerunt. Et ſicut vmbra cùm declinat, ab-
Eccl. 7. latus ſum. &, Tempus, quod velut vmbra præterit.
Metus. Pauor. Quæ verò luci opponitur vmbra, metum, errorem,
periculumque ſignificat. Dicitur autem & in hac ſi-
Error. Periculum. gnificatione, vmbra mortis. vt, Obſcurent eum tene-
Iob. 3. bræ & vmbra mortis. Et qui producit in lucem vm-
Iob. 12. bram mortis. &, Cooperuit nos vmbra mortis. &, Illu-
Pſal 41. Luc. 1. minare iis, qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent.

TABERNACVLVM, TENTORIVM.

TABERNACVLORVM vſus ante domos fuit, qui
poſtea in bello & caſtris retentus eſt, & ab iis, qui pere-
grinam & inſtabilem vitam agitant, cultus, vt à paſtori-
bus & nationibus quibuſdam, quales filij Kedar & Re-
cabitæ dicuntur eſſe. Vnde Abraham in tabernaculis
Peregrinatio. habitans cum Iſaac & Iacob cohæredibus repromiſſio-
nis peregrinationem profitebatur. &, Generatio mea
Hebr. 11. Iſai. 38. ablata eſt, & conuoluta eſt à me, quaſi tabernaculum
Regio. paſtorum. Vſurpatur etiam tabernaculum pro iu-
riſdictione & communicatione ciuitatis aut regionis.
Geneſ. 9. vt, Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis
Habac. 1. Sem. &, Ecce ego ſuſcitabo Chaldæos gentem ama-
ram & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ;
Iob. 21. vt poſſideat tabernacula non ſua. &, Vbi tabernacu-
Pſal. 48. lum impiorum. Et tabernacula eorum in progenie &
in progeniem. Omne etiam habitationis genus ſi- Habitatio
gnificat. vt, Scies quòd pacem habeat tabernaculum Iob 5.
tuum. &, Tabernaculum impiorum non ſubſiſtet. Et Iob. 8. Iob. 18.
habitent in tabernaculo illius ſocij eius, qui non eſt. &, Matth. 17.
Faciamus hîc tria tabernacula.

Tabernaculum etiam pro omni vitæ commoditate, Vitæ commoditas.
& ſecundo vſu accipitur. vt, Tabernacula iuſtorum ger Præſidium.
minabunt. Pro familiaritate, præſidio, & tutela ma Prouerb. 14. Præſidium.
ximi alicuius & ſalutaris principis, maximè autem Dei Familiaritas.
protectoris. vt, Qui creauit me, requieuit in taberna- Sapien. 9.
culo meo. &, Domine quis habitabit in tabernaculo Pſal. 14.
tuo? &, Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo; Pſal. 26.
in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi
ſui. &, Tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æſtu, Iſai. 4.
& in ſecuritatem & abſcōſionem à turbine & à pluuia.

Templū Dei veri cultibus conſecratū, ex antiqua in- Templum.
ſtitutione vſus obtinuit, vt Tabernaculum appellare-
tur. vt, Sanctificauit tabernaculum ſuum in ſæcula. & Pſal. 45. Pſalm. 73.
Polluerunt tabernaculum nominis tui. &, Donec inue- Pſalm. 131.
niam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Et in-
troibimus in tabernaculum eius. Et demolitus eſt Do- Thren. 2.
minus tabernaculum ſuum.

Eccleſia etiam myſticè nomine tabernaculi indica- Eccleſia.
tur. vt, Suſcitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit; Amos. 9.
& reædificabo aperturas murorum eius. Atque ad
Eccleſiæ ædificationem, illa longa diſputatio de ta-
bernaculo non manu facto, referenda eſt, quam D. Hebr. 9.
Paulus ad Hebræos ſcribens ſuſcepit. Humanum Corpus humanum.
quoque corpus, in quo anima ipſa à patria ſua peregri-
nata, commoratur, nomine tabernaculi oſtenditur.
Nam qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus 2.Cor. 5.
grauati. &, Iuſtum eſſe arbitror, quamdiu ſum in hoc 2.Pet. 1.
tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione. &, Cer-
tus ſum quòd velox eſt depoſitio tabernaculi mei.

TABERNACVLA KEDAR.

TABERNACVLA Kedar externam humilita- Humilitas.
tem & afflictionem ſignificant. vt, Nigra ſum, ſed for- Cantic. 1.
moſa, ſicut tabernacula Kedar.

Tentoria, domus & palatia regiamq. per Tapinoſin, Aedes. Palatia.
interpretamur. vt, Repente vaſtata ſunt tabernacula Iere 4.
mea. &, Tabernaculū meum vaſtatum eſt, omnes funi- Ieiem. 10.
culi mei dirupti ſunt. Paſcua & paſtionis vſum ſignifi- Paſcua.
cat. vt, Nec ponet ibi tētoria Arabs. Sed aliquando pro Iſai. 13. Caſtra.
caſtrametatione & obſeſſione contra vrbem aliquam
vſurpatur. vt, Ad eam venient paſtores, & greges eorum Ierem. 3.
fixerunt ſuper eam tentorium in circuitu. Et colloca- Ezech. 25.
bunt caulas ſuas in te, & ponent in te tentoria ſua.

DOMVS.

DOMVS quid ſit, & quam ob rem inſtituta, cuncti Familia.
norunt, & nos, dum de locis diſſeruimus, latè docui-
mus. In ſignificationibus magis arcanis ad totam fami-
liam & poſteritatem ſignificandam domus transfertur:
idque maiori elegantia Hebraicè, quàm aut Græcè
aut Latinè. Namque idem verbum apud Hebræos
eſt, ex quo lapidum ad ædificationem commodorum,
& filij ad poſteritatem propagandam procreati nomen
deducitur. Quam ob rem perpetua atque elegās in illa
lingua trāſlatio eſt. vt, Egreſſus eſt vir de domo Leui. &, Exod. 2.
Omnis domus Iſrael plangant incendium, quod Domi- Leuit. 10.
nus ſuſcitauit. In exitu Iſrael de Aegypto, domus Iacob Pſalm. 113.
de populo barbaro. &, Cùm multiplicata fuerit gloria Pſal. 48.
domus eius. Significat etiam Domus variam dignitatū, Munera.
munerum atque ſtudiorum diſtinctionem. vt, Domus Factiones. Studia.
Iſrael ſperauit in Domino: Domus Aaron ſperauit in Pſal. 113.
Domino. Benedixit Dominus domui Iſrael, benedixit
domui Aaron. Illud enim Laicum, hoc Sacerdotalem
ordinem indicat. Hoc modo dicuntur domus regis fa-
milia omnis regia cum miniſtris etiam & magiſtrati-
bus, à populo reliquo diſtincta. Atque ad hanc ſigni-
ficationem illud ſpectat: Qui facit vnius moris in do- Iſai. 7.
mo. &, Audite ergo domus Dauid. Pſalm. 67.

Repoſitorium. Præterea domus cuiuſcunq. rei cõſeruandæ repoſi-
torium dicitur, vt theca, armarium vel armamenta-
Pſal. 44. rium. vt, Myrrha & gutta & caſia à veſtimentis tuis, à
Pſal. 83. domibus eburneis. Et ſepulchra illorum, domus eo-
rum. Et paſſer inuenit ſibi domum.
Templum. Domus Dei templum ſignificat. vt, Introibo in do-
Pſal. 5. Pſal. 68. mum tuam. &, Zelus domus tuæ comedit me. & hoc
Diſciplina. frequentis exempli eſt. Illud verò ſignificantius multo:
Studium. vt domus abſolutè vel domus Domini, inſtitutum vi-
Prouerb. 31. tæ & religionis, atque morum diſciplinam oſtendat. vt,
Pſal. 22. Conſiderauit ſemitas domus ſuæ. Et inhabitem in do-
Pſal. 25. mo Domini, omnibus diebus vitæ meæ. &, Domine
dilexi decorem domus tuæ. &, In domo Dei ambula-
Pſal. 54. uimus cum conſenſu. Et plantati in domo Domini in
atriis Dei noſtri florebunt.
Pij quoque homines Dei domus myſticè dicuntur,
Homines. Hebr. 3. s. s. E. Chriſtus verò tanquam fidelis in domo ſua, quæ
1. Pet. 2. domus ſumus nos. Et vos tanquam lapides viui, ſuper-
1. Petr. 4. ædificamini domus ſpiritualis. Et tempus eſt, vt incipiat
iudicium à domo Dei.

TEMPLVM.

TEMPLVM, ſacrum locum eſſe, Deoque dicatum,
Cœlum. vel vanis diis conſecratum, templum quoque dici ne-
Pſal. 10. mo ignorat. ſed pro cælo ac mundo vſurpatur nomen.
vt, Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo
Pſalm. 17. Iſai. 6. ſedes eius. Et exaudiuit de templo ſancto ſuo. &, Quæ
Corpus. ſub ipſo erant, replebant templum. Corpus etiam
humanum animæ templum eſt, & Chriſti corpus ani-
mæ ac diuinitatis ipſius templum quoque dicitur. vt,
Iohan. 2. Soluite templum hoc, & in tribus diebus reædificabo
illud. ille autem dicebat de templo corporis ſui. Ho-
Animi. minum quoque animi, vbi diuina gratia aucti & perfe-
1. Cor. 3. cti fuerint, templum Domini dicuntur & ſunt. vt, Ne-
ſcitis, quia templum Dei eſtis, & ſpiritus ſanctus habi-
2. Cor. 5. tat in vobis? &, Vos eſtis templum Dei viui, ſicut dicit
Deus: Quoniam inhabitabo in illis.
Humana natura. Templum Dei, natura humana omnis vel etiam Ec-
Eccleſia. cleſia dicitur. vt, In quo omnis ædificatio conſtructa,
Epheſ. 2. creſcit in templum ſanctum in Domino. Et filius per-
2. Theſſ. 2. ditionis, qui aduerſatur & extollitur, ſupra omne quod
dicitur Deus, ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe
tanquam ſit Deus.

TVRRIS.

Præſidium. TVRRIS quid ſit, & quam ob rem parata, iam di-
ximus: transfertur autẽ hoc nomẽ ad præſidium ſigni-
Pſalm. 60. ficandum. vt, Eſto mihi turris fortitudinis à facie ini-
Prouerb. 18. mici. &, Turris fortiſſima nomen Domini. &, Naſus
Cantic. 4. tuus ſicut turris Libani. Et vbera mea ſicut turris. &
Iſai. 5. ædificauit turrim in medio eius.

VILLA.

Negotium Res. VILLA negotium atque curam rei augendæ ſigni-
Luc. 14. ficat. vt, Villam emi, & neceſſe habeo exire, & videre
illam. Et miſit illum in villam ſuam, vt paſceret por-
Luc. 15. cos. Et abierunt, alius in villam ſuam, alius verò ad ne-
gotiationem ſuam.

TORCVLAR.

Muſtum. TORCVLAR ex Metonymia ſignificat muſtum.
Oſe. 9. Agga. 2. vt, Area & torcular nõ paſcet eos. &, Intraretis ad tor-
cular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas.
Significat etiam per tranſlationem iudicium conſti-
Calamitas. Caſtigatio. tutum calamitatis certæ alicui populo inferendæ, eiuſ-
Thren. 1. demque grauiſſimæ. vt, Torcular calcauit Dominus
Iſai. 63. virgini filiæ Iuda. &, Torcular calcaui ſolus. &, Venite
Ioel. 3. & deſcendite, quia plenum eſt torcular, exuberant tor-
Apocal. 19. cularia, quia multiplicata eſt malitia eorum. &, Tor-
cular vini furoris iræ Dei.
Lex. Apud Iſaiam legis exactio & præceptorum exercita-
tio, torcular dicitur. idemque apud Matthæum, s. s. E.
Matth. 8. Iſai. 5. Torcular extruxit in ea. Quod verò in Pſalmorũ in-
Carminis genus. ſcriptionibus Pro torcularibus legimus, genus carminis
Pſalm. 8. 80 interpretamur, ad cuius normam Pſalmorum illorum
83. pedes ac verſus concinnati cantatique ſunt.

TERMINVS.

POTENTIAM, ditionem, & dominationem ter-
minus ſignificat, certam tamen, & limite certo præſcri- Ditio.
ptam. vt, Factique ſunt termini Chanaan venientibus Geneſ. 10.
à Sidone Geraram vſque, &c. Et cùm tulero Gentes Exod. 34.
à facie tua, & dilatauero terminos tuos. Et abſtuli ter- Iſai. 10.
minos populorũ, & principes eorũ deprædatus ſum.
Et reuertentur filij ad terminos ſuos. &, Aſpectus illius Ierem. 31. Daniel. 4.
erat vſque ad terminos vniuerſæ terræ.

SEPVLCHRVM.

SEPVLCHRVM pro morte ipſa, & vitæ exitu vſur- Finis vitæ
patur. vt, Gaudent vehementer cùm inuenerint ſepul- Iob. 3.
chrum. Et ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum. Iob. 17.
Significat etiam mortem inſatiabilem, & nocendi Pernities.
auiditatem nimiam. vt, Sepulchrum patens guttur eo- Pſal. 5.
rum. & Pharetra eius quaſi ſepulchrum patens. Et Ierem. 5.
dilatauit quaſi infernus animam ſuam. Habac. 2.

VACVITAS.

VACVITAS plenitudini contraria, inopiam & ca-
lamitatem ſignificat, ex illa antiqua priuationis imagi- Inopia. Geneſ. 1.
ne, qua terra inanis & vacua fuiſſe dicitur. Itaque ſcri-
ptum eſt, Cùm egrediemini, non exibitis vacui, id eſt, Exod. 3.
inopes. Et vacuam reduxit me Dominus. &, Nolo te Ruth. 1. Ruth. 3.
vacuam reuerti. &, Viduas dimiſiſti vacuas. &, Vacua Iob. 22.
eſt anima eius. Anima eius vacua eſt. Id etiam, quod Iſai. 29. Otioſum.
otioſum vel ſine vſu eſt, vacuum dicitur. vt, Verbum Iſai. 55.
quod egreditur de ore meo, non reuertetur ad me va-
cuum. &. Laborabunt gentes in vacuum, & deficient. Habac. 2.
&, Gratia eius in me vacua non fuit. &, Ne fortè in 2. Cor. 6.
vacuum currerem. &, Hæc enim ſi vobiſcum adſint & Galat. 2.
ſuperent, non vacuos, nec ſine fructu conſtituent vos. 2. Pet. 1.
Hinc vacuitas & euacuare verbum, pro fruſtrari, & ſu-
peruacaneum eſſe, ſæpè vſurpantur.

PLENITVDO.

PLENITVDO, vacuitati contrarium verbum, vni- Vniuerſitas
uerſitatem rerum ſignificat eleganter. vt, De frugibus Deut. 33.
terræ & de plenitudine eius. &, Tonet mare & pleni- 1. Paral. 16.
tudo eius. &, Domini eſt terra & plenitudo eius. &, Pſal. 23.
Orbem terræ & plenitudinem eius tu fundaſti.
Perfectionis etiam magnæ integritatiſque imagi- Perfectio. Integritas.
nem refert hoc nomen. vt, Timor Domini ad vitam,
& in plenitudine commorabitur abſque viſitatione Prouerb. 19.
peſſimi. &, De plenitudine eius omnes accepimus. Iohan. 1.
&, In Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis Coloſſ. 2.
corporaliter. &, Quia Euangelium noſtrum non fuit
ad vos, in ſermone tantùm, ſed in virtute & in ſpiritu
ſancto, & in plenitudine multa. Et plenam mercedẽ re-
cipies. &, Dies pleni inuenientur in eis. Et deinde ple- Pſal. 71.
num frumentum in ſpica. Marc. 4.
Abundantiam & proſperitatem his verbis indica- Proſperitas.
mus. vt, Odor filij mei, ſicut odor agri pleni. &, Septẽ Geneſ. 25. Geneſ. 41.
ſpicæ plenæ atque formoſæ in culmo vno. &, Egreſſa Ruth. 1.
ſum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Et vidi- Iohan. 1.
mus gloriam eius, gloriã quaſi vnigeniti à patre, plenũ
gratiæ & veritatis. &, Vt gaudium veſtrum ſit plenum. Iohan. 16.

PVTEVS.

PVTEVS ſiue lacus ſine aqua, periculum inextrica- Periculum.
bile & horrendum, quale apud inferos eſt, refert. vt,
Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos Iſai. 9.
tuos, de lacu in quo non eſt aqua. Puteus vel lacus Miſeria.
cum aquis miſerias & calamitates importuniſſimas ſi-
gnificat. vt, Lapſa eſt in lacum vita mea: poſuerunt la- Thren. 3.
pidem ſuper me, inundauerunt aquæ ſuper caput meũ.
Dixi, perij. & data eſt ei clauis putei abyſſi. Apocal. 9.
Præterea puteus à venatorum arte trãſlatus inſidias, Inſidiæ, periculum.
periculumque ſignificat. vt, Deduces eos in puteum Pſal. 54.
interitus. Et puteus anguſtus aliena. Pro quocunque Prouerb. 23.
periculo etiam vſurpatur. vt, Cuius veſtrum aſinus aut Periculum. Luc. 14.
bos in puteum cadet? &, Deſcendentes in puteum, hoc Ezech. 26.
eſt pereuntes, dixit Ezechiel. Puteum etiam pro Coniugij vſus.
legitimi coniugij vſu dixit Salomon. vt, Bibe aquam Prouerb. 5.
de ciſter-

de ciſterna tua, & fluenta de puteo tuo.

LACVS.

IISDEM etiam modis lacum interpretamur, ſiue
Pericula Inſidiæ. aquarum plenum, ſiue aquis carentem, venatorum mo
re effoſſum cogitemus: periculum enim, inſidias & per-
Pſal. 7. ditionem exponimus. vt, Lacum aperuit, & effodit
Pſal. 39. eum. Et eduxit me de lacu miſeriæ. &, Lapſa eſt in lacū
Thren. 3. vita mea. Et inuocaui Dominum de lacis nouiſſimis.
Carcer. Eſt etiam laqueus grauiſſimum & teterrimum car-
ceris genus quod vel ſeruis, vel odioſis hominibus ad
pœnam paratur, S. S. E. Itaque ingreſſus eſt Ieremias
Ierem. 37. in domum laci & in ergaſtulum. &, Tulerūt Ieremiam
Ierem. 38. & proiecerūt in lacum Melchiæ filij Amelech, qui erat
in veſtibulo carceris.
Sepulchrū perditio. Eſt etiam illa frequēs ſignificatio, vt lacus pro ſepul-
chro, communique pereuntium receptaculo, vſurpe-
Pſal. 29. tur. vt, Saluaſti me à deſcendentibus in lacum. &, Non
Pſalm. 142. auertas faciem tuam à me, & ſimilis ero deſcendenti-
bus in lacum. &, Deglutiamus eum ſicut infernus vi-
Prouerb. 1. uentem & integrum, quaſi deſcendentē in lacum. &,
Iſai. 38. Non exſpectabunt, qui deſcendunt in lacum, veritatem
tuam. Illud autem rarum, ſed egregiæ ſignificatio-
Mater familias. nis eſt; vt Lacus maternam generis originem inter-
Iſai. 51. pretemur. vt, Reſpicite ad petram, ex qua exciſi eſtis;
& ad cauernam laci, de qua defoſſi eſtis.

FOVEA, FOSSA.

Periculum. FOVEAM quoque inſidias & periculum impru-
dēti obiectū exponimus. vt, Sed erunt vobis in foueam
ac laqueum & offendiculum ex latere veſtro. Et fouea
Ioſue. 23. Prouerb. 22. profunda os alienæ. &, Cui foueæ, cui ſine cauſa vulne-
Prouerb. 23. ra? nonne ijs, qui in vino commorantur? &, Qui fodit
Eccleſ. 10. foueam, incidet in eam. &, Donec fodiatur peccatori
Pſal. 93. fouea. Latibulum etiam ſiue hominum, ſiue fera-
Latibulum. Iſai. 34. rum, fouea ſignificat. vt, Habet foueam ericius. &,
Matth. 8. Vulpes foueas habent. &, Forſitan nunc latitat in fo-
ueis. &, Non in foſſis inueni eos, ſed in omnibus, quæ
Ierem. 2. ſuprà memoraui.

NAVIS.

Maritima. NAVIS marinum aut maritimum locum arguit.
Geneſ. 49. vt, Zabulon in littore maris habitabit, & in ſtatione
Mercatura. nauium. Nauis etiam piſcationem, ſed frequen-
Negotiatio tiùs mercaturę negotia ſignificat. vt, Dan vacabat naui-
Iudic. 5. bus. &, In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis. &,
Pſalm. 47. Pſal. 103. Illic naues pertranſibunt. &, Dies Domino exercituū
Piſcatio. Iſai. 2. ſuper omnes naues Tharſis. &, Vlulate naues maris. &,
Mercatores Iſai. 23. Nunc ſtupebunt naues maris, in die pauoris tui. Et na-
Ezech. 26. ues maris principes tui, in negotiatione tua. Et tertia
Apoc. 8. pars nauium interijt.

ANCHORA.

Spes. Hebr. 6. ANCHORÆ nomine & ſimilitudine firmam ſpem
indicat Paulus: Quam ſicut anchorā habemus animæ
tutā, & firmā & incedentē vſque ad intima velaminis.

SOLIVM.

Regia auctoritas. SOLIVM ex Metonymia vel Synecdoche, regiam
Geneſ. 41. poteſtatem auctoritatemque ſignificat. vt, Vno tantum
Prouerb. 16. regni ſolio te præcedam. &, Iuſtitia firmat ſolium. &,
Iſai. 14. Supra aſtra Dei exaltabo ſolium meum. &, Non eſt ſo-
Thren. 5. lium filiæ Chaldæorum. Et ſolium tuum in generatio-
Sacerdotalis dignitas. ne, & generationem. Eſt etiam Sacerdotalis dignitatis
Zachar. 6. locus. vt, Erit ſacerdos ſuper ſolium ſuum.

VIA.

Diſciplina inſtitutum. VIA doctrinam, inſtitutum, viuendique ratio-
nem ſignificat, & negotij exequendi formam. vt, Bea-
Pſal. 118 ti immaculati in via. &, Fruſtra libantes & impingen-
Ierem. 18. Pſal. 25. tes in viis ſuis in ſemitis ſæculi. &, Vias tuas Domine
Matth. 1. demonſtra mihi. &, Ecce ego mitto angelum meum
ante faciem tuam qui præparabit viam tuam ante te.
Vulgaris Mos. Via etiam pro communi & vulgari prophanaque
vitæ conſuetudine vſurpatur. vt, Vide vbi non proſtra-
Ierem. 3. ta ſis. In viis ſedebas, exſpectans eos, quaſi latro. Atque
huc etiam illud ſpectat, vt via pro duri & vulgaris inge-
nij moribus ponatur. vt quod de ſemine ſecus viam Marc. 4.
cadente, dixit Chriſtus. Via locus publicus eſt, in
quo id, quod deſideres cognoſcere ex viatoribus poſſis,
vt, In via ſta, & proſpice habitatio Aroer. Via ſpinoſa, Ierem. 48.
difficultatis periphraſis eſt; contrà verò, inoffenſa via. vt, Difficultas Facilitas.
Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum, via iuſtorū abſque Prouerb. 15.
offendiculo. Porrò via maximo myſterio Chriſtum
ſignificat, per quem aditus acceſſuſque patet ad vitæ Chriſtus.
lignum reperiendum, S. S. E. Ego ſum via. &, Ego va- Iohan. 14.
do, & ſcitis viam.

SEMITA.

SEMITA anguſtior eſt quàm via, neque omnibus
nota aut ſine errore permeabilis, ſed iis tantùm quibus
vel diſciplinæ ratione, vel conſuetudine etiam frequen
tata eſt: atque ſingularitatem quandam ſemita indica-
re videtur, ab illa viæ publicitate diſtinctam. Sic di-
cuntur ſemitæ venatorum & aucupum. Quorundam Iob. 18.
quoque animalium ſemitæ ſunt ad ingreſſum frequen-
tem, S. S. E. Abſcondita eſt in terra pedica eius. &, De-
cipula illius ſuper ſemitam. Atque ita dicuntur ſemitas Pſal. 8.
maris piſces perambulare.
Quam ob rem pro priuato & ſingulari alicuius con- Conſilium priuatum
ſilio nomen hoc vſurpatur, ex tranſlatione. vt, Semitam
meam circumſepſit: & cuſtodiuit omnes ſemitas Iob. 19. Iob. 33.
meas. &, Intelligas ſemitas domus tuæ. &, Semitam Pſal. 138.
meam & funiculum meum inueſtigaſti. &, Sic ſemitæ Prouerb. 1.
omnis auari animas poſſidentium rapiunt.
Singularem etiam & egregiam, atque maiori ſtudio Diſciplina ſubtilior.
cognoſcendam doctrinæ partem, hoc nomine dicimus.
vt, Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ. Et vias tuas Do- Pſal. 22.
mine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. &, Pſal. 24. Pſal. 26.
Dirige me in ſemita recta. Priuatæ & variæ homi- Variæ opiniones & doctrinæ.
num erga diuina atque humana cognoſcenda, opinio-
nes & traditiones, atque inſtituta, ſemitæ dicuntur. vt, Ierem. 6.
State ſuper vias, & videte. Et interrogate de ſemitis an-
tiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea. &, Quia Ierem. 18.
oblitus eſt mei populus meus, fruſtrà libantes & im-
pingentes in viis ſuis, & in ſemitis ſæculi, vt ambula-
rent per eas, in itinere non trito.

DE HIS, QVÆ AD ARCHITECTVRAM REFERVNTVR.

CAP. XC.

QVÆDAM etiam verba ſunt ex architecturæ tra-
ctatione deprompta, quæ ad arcani & figurati ſer-
monis transferuntur vſum, cuiuſmodi ſunt, quæ vel
materiam, vel ædificiorum partes, vel modos vel in-
ſtrumenta indicant: ea nos breuiter, oblato vtcunque
ordine, indicabimus.

MACERIES.

MACERIES hortis vineiſque additur ad mu-
nimentum & cuſtodiam: ſignificat autem aſcri- Terminus.
ptum & oportunum cuiuſcunque rei terminum, certa Munitio.
cura & cuſtodia atque prouidentia conſeruatum; qui
interim, dum conſtat, rem ipſam integram illæſamque Pſalm. 143.
tuetur. vt, Non eſt ruina maceria. &, Ego ſepiam viam Oſe. 2.
tuam ſpinis, & ſepiam eam macerie. &, Dies vt ædifi- Mich. 7.
centur maceriæ tuæ. Huic ſententiæ illa opponun-
tur. Interficitis vniuerſi vos tanquam parieti inclinato Pſal. 61. Pſal. 79.
& maceriæ depulſæ. &, Deſtruxiſti maceriem eius. Et Iſai. 5.
diruam maceriem eius, & erit in conculcationem.
Illud autem arcanam magis rem indicat, quod Pau- Diſtinctio populorum
lus docet, Medium parietem maceriæ à Chriſto diru- Epheſ. 2.
tum, in quo diſtinctionem populorum & inimicitias
ac ſeparationes, variaque ſtudia ad ſummam pacem &
gratiam, concordiamque fuiſſe traducta ſignificat.

PARIES.

PARIES negotium commoditatis cogitatæ cauſa Negotium
ſuſceptum ſignificat; cuiuſmodi opus facere ſolent, qui
vel remp. capeſſunt, vel nouum aliquid ambitionis, vel Ezech. 13.
auaritiæ cauſa moliuntur. Sic de populo Deus dixit,
quòd

quòd ædificaret parietem, quem Pſeudoprophetæ luto illinirent. & illud etiam ad hanc ſignificationem
Habac. 2. refertur, quia lapis de pariete clamabit: ſignificat enim
Res caſui proxima. Pſal. 61. iniuria partas res ſtare nõ poſſe. Parietem inclinatũ, rem inſtabilem & labefactatã ruinæque proximã, faciliq́ue negotio ſuperabilem, apud Pſaltem interpretamur.

Vitioſus & hypocrita. Act. 23. Parietem aũt dealbatum hominẽ appellauit Paulus, qui æquitatis & virtutis habitum & ſpeciem præ ſe ferret; duris autem & ab officio alienis moribus eſſet: neque firmitudinem illam, & ſolidam pietatem præſtaret, ſed muneris tantùm auctoritate mentiretur, plenuſq́ue eſſet intus vitio & rimis, ſola perſona exteriori contectis.

MVRVS.

Præſidium. 1. Reg. 25. MVRVS, qui extremus in vrbe ædificatur, præſidium & munimentum ſignificat. vt, Pro muro erant nobis, tam nocte quàm die. Et ſubſtantia diuitis, vrbs
Prouerb. 18. Prouerb. 25. roboris eius. Et quaſi murus validus circundans eum. Et ſicut vrbs patens abſque murorum ambitu.

Vrbs. Iſai. 2. Vrbem ipſam munitam & inſtructam Metonymicè murum dicimus. vt, Super omnem murum munitum.
Iſai. 56. Pſal. 50. Et dabo eis in muris meis locum. Vt ædificentur muri Ieruſalem. Et tranſgredi murum, eſt vrbem capere.
Pſal. 17. Thren. 2. vt, In Deo meo tranſgrediar murum. Et nocte vaſtatus eſt murus Moab. Et cogitauit Dominus diſſipare murum filiæ Sion. Illud verò tutelam & cuſtodiam di-
Cuſtodia. Iſai. 49. uinam indicat: Muri tui coram oculis meis. Et occu-
Iſai. 60. pabit ſalus muros tuos. Adiunctis verò certis mu-
Amplificata ſignificatio. ri ſignificatio augeri ſolet: vt Murus ferreus firmiſſi-
Ezech. 4. mum; murus igneus inacceſſum præſidium; murus magnus locum capaciſſimũ indicet. vt, Tu ſume tibi ſartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter
Zacha. 2. te & inter ciuitatẽ. &, Ego ero ei (ait Dominus) murus
Apocal. 21. igneus in circuitu. Et habebat murũ magnum & altũ.

Securitas frequentia. Ezech. 38. Sine muris habitare, vel ſecuri, vel frequentiſſimi lateq́ue extenſi populi eſt. vt, Aſcẽdam ad terram abſq. muro, veniam ad quieſcentes habitanteſq́ue ſecurè. Et abſque muro habitabitur Ieruſalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius.

Locus explicatus. Pſal. 54. Illud autem, quod Pſaltes accuſat, Tota die circundabit eam ſuper muros eius iniquitas, ciuitatem vi & exactione iniuſta cuſtoditam ſignificat, qua cuſtodia nulla eſt deterior.

FVNDAMENTA.

Firmitudo. FVNDAMENTVM ædificij totius robur & firmitudo eſt, atque idipſum in omni negotio nomẽ fundamenti ſignificat. vt, Iuſtus autem quaſi fundamentum
Prouerb. 10. Pſalm. 136. ſempiternũ. &, Exinanite exinanite vſq. ad fundamentum in ea. omnem vrbis firmitudinẽ penitus conuelli
Pſal. 17. ſignificat. Et fundamenta montium conturbata ſunt. Et reuelata ſunt fundamenta orbis terrarum.

Conſilium Hinc quoque transfertur ad ſignificandam actionem rectè inſtitutam, & conſilio optimo initam. vt,
Luc. 6. Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & poſuit fundamentum ſuum ſupra petram. &,
2. Tim. 2. Sed firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignacu-
Principes. lum hoc, &c. Pro principibus & magiſtris, ac ſummis in repub. viris, vſurpatur nomen fundamenti. vt,
Ierem. 51. Vbique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius.

Chriſtus. Epheſ. 2. Chriſtus, cui omnis veritas, omniſq́ue ſalutis humanę virtus innititur, fundamentũ appellatur. vt, Ædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Propheta-
1. Cor. 3. rum. Et fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.

ANGVLVS.

Vita priuata. Prouerb. 21. ANGVLVS anguſtum locum & non ſatis commodum ſignificat, & vitam priuatam. vt, Melius eſt ſe-
Loca exquiſita. dere in angulo domus, quàm cum muliere litigioſa, & in domo cõmuni. In angulis platearum, dixit Sapiens, vt ſecretiora & exquiſita loca indicaret.

Fundamentum. Firmitudo. Anguli ad ædificia relatum nomen ſignificat fundamentum & firmitudinem totius rei. vt, Lapidem Pſal. 117.
quem reprobauerunt ædificantes, factus eſt in caput anguli. &, Ex ipſo angulus, & ex ipſo paxillus. Zach. 10.

COLVMNA.

COLVMNÆ ſuperiorum partium domus fulcimen ſunt, atque eam vel perſonam vel rem ſignificant, Recta inſtructio & fulcimen.
cui tota reſpub. vel negotij ſũmma innititur. vt, Qui Iob. 9.
cõmouet terram de loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur. hoc loco montes indicantur. &, Ego confir- Pſal. 74.
maui columnas eius. Illa autem exempla ſunt ex tranſlatione ad rectam & probatam rei inſtructionem Recta inſtructio.
ſignificandam. Sapientia ædificauit ſibi domum; exci- Prouer. 9.
dit columnas ſeptem. Et Salomon columnas domus ſuæ fecit argenteas.

Munimentum & ſtabilitatem conſtantiamq́ue ſi- Conſtantia
gnificat columnæ nomen. vt, Quippe dedi te in ciui- Ierem. 1.
tatem munitam, & in columnam ferream. & Colum- 1. Timoth. 3.
nam & firmamentum veritatis vocauit Eccleſiam D. Paulus; &, Faciam illum columnã in templo Dei mei. Apoca. 3.

PORTA, OSTIVM.

PORTA aditum cuiuſcunque rei, & negotij ſigni- Aditus.
ficat. vt, Non eſt hic niſi domus Dei & porta cæli. Sic Geneſ. 28.
portæ mortis dicuntur vel morbi grauiſſimi, vel pericu- Pſal. 9.
la ſumma. vt, Qui exaltas me de portis mortis. &, Ape- Pſalm. 117.
rite mihi portas iuſtitiæ: id eſt, aditum ad iuſtitiam, & iuſti atque æqui cognitionem. Et hæc porta Domini & iuſti intrabunt in eam. Et oſtium mihi apertum eſt magnum & euidens, & aduerſarij multi.

Portæ pro tota ciuitate vſurpantur Metonymicè. Vrbs Frequentia & infrequentia.
vt, Lugebunt portæ eius. quæ oratio infrequentiam ſi-
gnificat. Et aliquando etiam frequẽtiam. vt, Vlula por- Iſai. 3.
ta, clama ciuitas. Et occupabit portas tuas. Et ſcit Iſai. 14. Ruth. 3.
omnis populus, qui habitat intra portas vrbis meæ.

Portam vrbis locum eſſe iudiciorum & conuentus Iudicium conuentus.
publici in diſputatione de loco docuimus.

Vitæ inſtitutio porta dicitur. vt, Intrate per anguſtam Inſtitutio vitæ.
portam; quia lata porta & ſpatioſa via eſt, quæ ducit Matth. 7.
ad perditionem: quàm anguſta porta & arcta via eſt,
quæ ducit ad vitam! Portas, valuas, oſtia, labra oris Labra.
interpretamur apud Eccleſiaſten. vt, Et claudent oſtia Eccleſ. 12.
in platea. Porta etiam ſiue oſtium Chriſtus eſt, per Chriſtus.
quem ad æterni patris familiaritatem, atq. ad Eccleſiæ munera legitimè obeunda intratur, S. S. E. Amen dico
vobis, Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed Iohan. 10.
aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro. Portæ inferi pec- Peccatum
catum eſt, & peccati regnum, ex quo aditus eſt ad inferos. Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & Matth. 16.
portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.

Duodecim portas ciuitatis nouas, Euangelium duo- Apoſtolorũ officium.
decim miniſtrorum opera annuntiatum exponimus. Apocal. 21.

MEDIVM.

MEDIVM ſiue ad locum & ſitum, ſiue ad magni- Optima pars.
tudinem vel rem aliquam referatur, optimã & ſelectiſ-
ſimam partem ſignificat. vt, Hæc dicit Dominus, Iſta eſt Ezech. 5.
Ieruſalem; in medio gentium poſui eam. Et legem tuã Pſal. 39.
in medio cordis mei. Et in medio autem deos iudicat. Pſal. 81.

RECTVM, CVRVVM.

RECTVM, & obliquum ſiue curuum, opponuntur; alterum quidem ex tranſlatione bene inſtitutam, iuſtã & irreprehenſibilem rem: alterum verò contrarium ſignificat; ſuntq́ue verba his reſpondentia, Hebraicè ישר & עוין. Hoc poſterius iniquitatem ferè ſemper Lati-
ni Interpretes vertunt: illud rectum aut rectitudinem. Iuſtum. Aequum.
vt, Docebo vos viam bonam & rectam. &, Viuit Do- 1. Reg. 12.
minus, quia rectus es tu. &, Fecit Aſa rectũ coram Do- 1. Reg. 29. 3. Reg. 15.
mino. &, Qui ſaluos facit rectos corde. Et quia rectum Pſal. 7.
eſt verbum Domini, & omnia opera eius iudicia. Pſalm. 32.

Et ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Et ſo- Pſalm. 51.
lummodo hoc inueni, quod Deus fecerit hominem Eccleſ. 7.
rectum,

Fundamentum Principium rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuit quæſtionibus. Angulus fundamentum & caput ſignificat. vt, Ex ipſo
Zachar. 10. angulus, & ex ipſo paxillus, &c.

MATERIA.

RERVM arte conſtantium materia nonnunquam
Præſtantia. ad præſtantiam & dignitatem indicandam oſtenditur.
Canti. 1. vt, Tigna domorum noſtrarum cedrina. Interdum autem materia & artificium ſimul exponuntur, vt rei ele-
Cant. 1. gantia demonſtretur. vt, Murenulas aureas faciemus tibi, cum punctis argenteis. Atque in hoc genere, ne in immẽſum creſcat opus ſingularum rerum naturas & ſignificationes iam à nobis indicatas obſeruare, ad oblatorum locorum illuſtrationem operæpretium fuerit.

PETRA.

Auxilium. Præſidium Pſal. 71. PRÆTER ea quæ alibi dicta à nobis ſunt, petra refugium & auxilium ſignificare obſeruatur. Sic Dauid, Deum petram ſuam, auxiliumque ſuum appellat.

Notitia Chriſti optima. Matth. 16. Petram etiam firmiſſimam illam Chriſti notitiam exponimus, quam habent ij, qui diuini ſpiritus virtute illuſtrati ſunt, ſuper quam ædificatur eccleſia Chriſti, firmiſſimam, cuiuſmodi notitia quia Simõ auctus fuit,
Rom. 9. Petrus à Chriſto eſt appellatus. Chriſtus etiam dictus eſt lapis offenſionis, & petra ſcandali; idem etiam lapis angularis & probatus.

Chriſtus. 1. Cor. 10. Petram fluentem Chriſtum eſſe magnõ myſterio D. Paulus interpretatur; Bibebant autem de ſpirituali, conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.

Calamitas grauiſſima Threu. 3. Petram vel lapidem imponere alicui, extremam calamitatem & humano modo inſuperabilem ſignificat. vt, Lapſa eſt in lacum vita mea, & poſuerunt ſuper me lapidem.

PERPENDICVLVM SIVE TRVLLA.

Iudicium rectum. Iſai. 34. PERPENDICVLVM iudicium iuſtum, & examinationem rectam ad pœnas exigendas adhibitam ſignificat. vt, Extendetur ſuper eam menſura, vt redigatur ad nihilum, & perpendiculum in deſolationem.
Amos. 7. &, Ecce Dominus ſtans ſuper murum, & in manu eius
Zach. 1. trulla cæmentarij. Apud Zachariam autem perpendiculum pro linea ad ædificandum admota, interpres vertit.

VECTES.

Coërcens firmitudo Cuſtodia. Iob. 38. Pſalm. 106. VECTES firmitudinem & obſtaculum alicui obiectum, atque coercendi cauſa propoſitum ſignificat. vt de mari Deus ait, Circundedi illum terminis meis, & poſui vectem & oſtia. Et qui contriuit portas æreas,
Iſai. 43. Thren. 2. Amos. 1. Ierem. 49. & vectes ferreos confregit. &, Propter vos emiſi Babylonem, & detraxi vectes vniuerſos. &, Perdidit & contriuit vectes eius. Et conteram vectem Damaſci.

Ezech. 28. Illud autem metum, & ſuſpicionem ademptam, ſecuritatemque exiſtimatam ſignificat. Non oſtia nec vectes eis.

TRABS.

Spectabilis & conſpicua res. Matth. 7. TRABS in lignorum materia maxima omniũ ædificio adaptatorum eſt: ideò & rem conſpicuam & notabilem maximè ſignificat. vt, Vides feſtucam, quæ eſt in oculo fratris tui, & trabem quæ in oculo tuo eſt, non conſideras?

CLAVIS.

Facultas. Auctoritas Iſai. 22. CLAVIS quòd claudat & aperiat, atque aperiens admittat; claudens verò coerceat vel excludat, facultatis auctoritatiſque ſignificationem habet. vt, Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius. & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui
Luc. 11. Matth. 16. aperiat. &, Quia tuliſtis clauem ſcientiæ; & nec ipſi introiſtis, nec alios ſinitis intrare. &, Tibi dabo claues re-
Apoc. 1. gni cælorum &c. Et habeo claues mortis & inferni.

LINEA.

Lenta actio Aedificatio Iſai. 28. LINEA repetita rem paulatim & lentè faciendam ſignificat. vt, Et erit eis verbum Domini, Exſpecta reexſpecta; Hebraicè eſt linea ad lineam. Linea funiculus
Zach. 1. ædificantium ædificationẽ ſignificat. vt, Linea ſiue perpendiculũ extendetur ſuper Ieruſalem. Et quis extẽdit ſuper eam lineam? Aliquando dirutionẽ parare. vt, Tetendit funiculum ſuum, & non auertit manum ſuam. Iob. 38. Thren. 2.

DE IIS QVÆ AD BELLI VSVM REFERVNTVR.

CAP. XCI.

DVX.

DVX rectorem & gubernatorem, quocunque rerum in genere ſignificat. vt, Faciès homines quaſi piſces maris, & quaſi reptilia non habentia ducem. &, Voca me, Pater meus dux virginitatis meæ. &, Offer duci tuo, ſi placuerit illi. &, Ex te exiet dux, qui regat populum meum Iſrael. Et ducem verbi Interpretem dicebant Lydij. Pro magiſtro & præceptore eleganter vſurpatur hoc nomen. vt, Cæci ſunt duces cæcorum. &, Væ vobis duces cæci. Et confidis teipſum eſſe ducem. Duces apud D. Petrum eoſdem exponimus, quos Latini magiſtratus dicunt. Siue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis, &c. Rector. Habac. 1. Ierem. 3. Malach. 1. Matth. 2. Actor. 14. Interpres. Præceptor. Matth. 15. Matth. 23. Rom. 2. Magiſtratus. 1. Pet. 2.

EXERCITVS.

CASTRORVM aciem terribilem eſſe indicauit Salomon; atque informidabilium rerum cõparationem induxit, s. s. E. Pulchra vt Luna: electa vt Sol: terribilis ſicut caſtrorum acies ordinata. Terror. Cant. 6.

SPECVLATOR.

PROPHETAM, admonitorem & bonæ doctrinæ miniſtrum ſignificat nomen ſpeculatoris, s. s. E. Filij hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſrael. & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis, &c. &, Conſtituam ſuper vos ſpeculatores. Ezech. 36. Ierem. 6.

ARMA.

ARMA abſolutè bellum & pugnam ſignificant, ad quam parantur. vt, Præparate ſcutum & clypeum; & procedite ad bellum. ſed quibuſdam adnotationibus adiunctis, ſignificatio augetur vel minuitur, aut mutatur: vt ruſtica inſtrumenta in arma bellica conflari, magnum & frequens bellum interpretamur portendi. vt, Concidite aratra veſtra in gladios, & ligones veſtros in lanceas. Rurſus arma conflata in ruſtica inſtrumenta, belli ceſſationem, paciſque vſum exponimus. vt, Conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces. Et concident gladios ſuos in vomeres, & haſtas ſuas in ligones. Bellum. Ierem. 41. Iocl. 3. Pax. Iſai. 2. Mich. 4.

ARMORVM NITOR.

ARMORVM nitor & rutilatio terrorem incutit, s. s. E. Aſpectus eorum quaſi lampades, quaſi fulgura diſcurrentia. Armatura Dei ſiue πανοπλία, virtutem fortitudinemque verbi Dei & ſpiritus eius robur ſignificat, ſicut s. s. E. Propterea accipite amaturã Dei. Terror. Nahum. 2. Fortitudo. Epheſ. 6.

HASTA, LANCEA.

HASTA extenta apud Ioſue victoriam diuinæ ſententiæ auctoritate partam indicabat. Leua (inquit Deus) כידון qui eſt in manu tua, contra vrbem Hai: Interpretamur autem כידון haſtam militarem à ducibus geſtatam. Haſta & clypeus aliquando certæ gentis notæ ſunt. Hac enim deſcriptione Septentrionales homines Ezechiel indicabat, Multitudinem magnam haſtam & clypeum arripientium. Sententia. Ioſue 8. Gẽtis nota Ezech. 38.

Haſta fulgurans & ſtudium hoſtis arguit, & terrorem iis incutit, quibus bellum intenditur. vt, Micantis gladij & fulgurantis haſtæ. Et in luce ſagittarum tuarum ibunt, in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ. Quo loco fulgura & fulmina deſcribuntur. Facultas. Terror. Nahum. 3. Habac. 3.

ARCVS, SAGITTA.

ARCVS certæ cuiuſdam gentis propria & peculiaria arma ſunt, quibus demptis bellum aliis facere non poſſint. vt Elamitarum, s. s. E. Ecce ego confringam arcum Elam & ſummam fortitudinem eorum. Et filij Ephrem intendentes & mittẽtes arcum. &, Percutiam arcum tuum in manu ſiniſtra tua. Gentis nota. Ierem. 49. Pſal. 77.

[Fortitudo. Oſe. 1. Amos. 2. Zach. 10.]

Interdum pro robore, fortitudine & facultate vſurpatur. vt, In illa die conteram arcum Iſrael in valle Iezrahel &, Non enim in arcu meo ſperabo. &, Tenens arcum non ſtabit. Ex ipſo angulus, & ex ipſo paxillus, & ex ipſo arcus prælij.

[Certum vulnus. Minus periculi, &c. 4 Reg. 13. Iſai. 5. Threu. 2. Habac. 3.]

Arcui hæc adſcribuntur, percuſſio cita, & cum minori iaculatoris periculo, & minori eius qui petitur, cautela & prouidẽtia aut defenſione. Deinde certitudo feriendi, atque feriendorum copia, iuxta ſagittarum numerum ferè: quas res ſignificandi cauſa frequens arcus mentio eſt. vt, Et ait Eliſeus, Affer arcum & ſagittas. &, Pone manum tuam ſuper arcum, &c. Et omnes arcus eius extenti. &, Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus. &, Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum. quod allegoricè de Chriſto dictum eſt.

[Periculum nõ cautum. Pſal. 10. Pſal. 63. Incrementum ſignificationis. Pſal. 17. Iob. 20. Officium deſertum. Oſe. 7. Pſalm. 77. Conſilium puniendi. Thren. 3.]

Periculum etiam, quod minus præcaueri poteſt, & plerunque dolo magis quàm virtute allatum, aliquando ſacri auctores arcus nomine indicant. vt, Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. &, Intenderunt arcum rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum. Arcus adiuncta materiæ notatione vſus & facultatis ſignificationem auget. vt, Poſuiſti vt arcum æreum brachia mea. Et fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum. Arcus doloſus perſonæ alicuius, quæ officium deſeruerit & peruerterit, imaginem deſcribit: Namque arcus doloſus ſæpius fallit, quàm feriat. vt, Reuerſi ſunt vt eſſent abſq. iugo, facti ſunt, quaſi arcus doloſus. Et auerterunt ſe & non ſeruauerunt pactum, quemadmodum patres eorum, conuerſi ſunt in arcum prauum. Arcum tendere, eſt certo conſilio & data opera malum alicui moliri. vt, Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam.

ENSIS, GLADIVS.

[Dimicandi propoſitũ. Cant 3. 2 Reg. 21.]

ENSIS accinctus belli aut dimicationis ſtudium & propoſitum ſignificat. vt, Vnuſquiſque enſis ſuper femur eius. Et accinctus erat enſe nouo.

[Pernities manifeſta. Pſal. 36. Iſai. 65. Pſalm. 143 Efficacitas. Iſai. 49. Hebr. 4. Apoc. 1. Iſai. 27.]

Gladius pernitiem publicè & cominus adductam, (vt Arcus eminus) & occultã ſignificat. vt, Gladiũ euaginauerũt peccatores: intenderunt arcũ ſuum: vtrumque, certo conſilio initum ſignificat nocumentum. &, Numerabo vos gladio, & omnes in cæde corruetis. Et à gladio maligno eripe me. Efficacitatem magnam, promptam & præſentem gladij nomine & comparatione exponimus. vt, Poſuit os meum quaſi gladium acutum. atque ita Dei ſermo efficax dicitur, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et de eodẽ ſcriptũ eſt. De ore eius gladius vtraq. parte acutus exibat. Et viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, grãdi & forti ſuper Leuiathã.

[Efficacitas. Terror. Ezech. 21. Bellum. Iſai. 1. Iſai. 3. Iſai. 51. Ierem. 5. Ezech. 5. Separatio. Matth. 10. Dolor. Luc. 2. Magiſtratus. Rom. 13.]

Gladius acutus, efficacitatis; politus verò, terroris ſignificationem habet, s. s. E. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladij acuti & limati ad fulgendum. Gladius idem quod bellum. vt, Gladius deuorabit vos, &, Viri tui gladio cadent. &, Cõtritio & fames & gladius. Gladium & famem non videbimus. Et gladium euaginabo poſt eos. Separationẽ & diſcordiam eorum, qui varia ſtudia ſequuntur. Et non veni pacem mittere, ſed gladium. Gladius dolorem & mœſtitiam. vt, Tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Gladius magiſtratum indicat ex ſigno & munere, s. s. E. Non enim ſine cauſa gladium portat.

SECVRIS.

[1. Reg. 13.]

SECVRIS inter arma ruſtica & ad vſum domeſticum neceſſaria computatur, neque bello faciendo apta adeò cenſetur, s. s. E. Deſcendebat ergo omnis Iſrael ad Philiſtim, vt exacueret vnuſquiſque vomerem ſuum & ligonem, & ſecurim, & ſarculum.

[Demolitio. Vaſtatio. Pſal. 73. Ierem. 46. Iſai. 10. Euangeliũ Chriſti. Matth. 3. Luc. 3.]

Vſurpatur autem in bello ſecuris, iam peracta ferè & confecta re ad demolitionem & vaſtationem citam, & vehementer, idque ſignificat hoc nomen aliquando vſurpatum. vt, Securibus exciderũt ianuas eius & in ſecuri, & aſcia deiecerunt eũ. &, Cũ ſecuribus venient ei. & pro vaſtatore rege vel duce poſitum eſt in illo loco. Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? Chriſtum omne mendacium, omnem humanam ſuperbiam, arrogantiam & impudentiam, omnem quoque hypocriſim demoliturum & vaſtaturum, D. Iohannes ſecurim appellabat. Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt.

NOVACVLA.

[Nocumentum inopinatum. Pſal. 51. Vaſtatio maxima. Iſai. 7.]

NOVACVLA acutiſſimum inſtrumentum eſt, & nocumenti improuiſi ſignificationem habet, s. s. E. Sicut nouacula acuta, feciſti dolum. Significat etiam exercitum omnia vaſtantem, neminique parcentem; vt, In illa die radet Dominus in nouacula conducta, in iis, qui trans flumen ſunt, in rege Aſſyriorum caput & pilos pedum & barbam vniuerſam.

FVNDÆ LAPIS.

[Pernities repentina & improuiſa. Zacha. 9.]

TELVM eſt citiſſimum & horrendum quod eminus iactum terrorem, & nocumentum, ſine magno iacientis periculo ſignificat, s. s. E. Deuorabunt & ſubijcient lapidibus fundæ.

SCVTVM.

[Auxilium, Tutela. Deut. 33. 2. Reg. 22. Pſalm. 34. Epheſ. 6. 1. Mach. 5.]

SCVTVM non tam lædendi quàm protegendi cauſa paratur, ideoque auxilium, & tutelam, protectionemque ſignificat. vt, Qui ſaluaris in Domino ſcuto auxilij tui. Et ſcutum meum & cornu ſalutis meæ. &, Apprehende arma & ſcutum; & exurge in adiutorium mihi. Et ſcuto circundabit te veritas eius. Et in omnibus ſumentes ſcutum fidei. Hinc eſt quod Iudæi Romanis ſcutum miſerunt, quo illorum protectionem ſibi expeti indicarent.

SERRA.

[Vltio. Iſai. 10. 2. Reg. 12. Iſai. 41.]

SERRA fabrorum inſtrumentum, vltionem aliquando & pœnarum illationem, vel ipſum, per quem pœnæ inferuntur, ſignificat. vt, Nunquid exaltabitur ſerra, contra eum, qui ſecat in ipſa? Serrati currus, vel plauſtra agricolarum ſunt ad triturandum concinnata, & ad grauiſſimam ſtragem faciendam. Huiuſmodi currus & plauſtra belli, victoria iam parta, adhibebantur aliquando. vt, Populum quoque eius adducens ſerrauit, & induxit ſuper eos ferrata carpenta. Et ego poſui te quaſi plauſtrum triturans nouum, & habens roſtra ſerrantia.

CVRRVS, EQVITATVS.

[Poteſtas. Geneſ. 41.]

CVRRVS auctoritatis & poteſtatis principatuſq. apud Ægyptios index eſt, s. s. E. Fecitque eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum.

[Fortitudo. 4. Reg. 19. Pſal. 19. Ierem. 4. Apocal. 9. Regna. Zach. 6. Robur. Strenuitas. 4. Reg. 13.]

Potentiam verò & fortitudinem bellicamque virtutem ſignificat. vt, In multitudine curruum meorum aſcendi excelſa montium. &, Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Domini ſperabimus. Et quaſi tempeſtas currus eius. Et vox curruum equorum multorum currentium in bellum. Currus regna & imperia ſignificant, eorum, qui bello rem geſſerunt. De quatuor curribus à Zacharia viſis, ſatis copioſè in illis commentariis diſputauimus. Equitatus fortitudinem & robur bellicamq. ſtrenuitatem ſignificat. vt, Pater mi currus Iſrael & equitatus eius.

TVBA.

[Euangeliũ. Zach. 9.]

TVBA Euangelium aliquando ſignificat, vtpote vocẽ Dei longè auditã. vt, Dominus in tuba canet &c.

DE INSTRVMENTIS ET REBVS MOLESTIÆ INFERENDÆ CAVSA INSTITVTIS.

CAPVT XCVII.

SVNT prætereà quædam res hoc in ſtatu hominum inſtitutæ quæ moleſtiã & ſeruitutem aut inſinuent, aut arguant: quarum genera ſingillatim percurremus.

MVNVS.

Honor. Amicitia. 3. Reg. 10. Geneſ. 24.

MVNVS amicitiæ & honoris cauſa datum honeſtiſſimum & danti ſuauiſſimum eſt, idque ſignificat in primis. vt, Rex autem Salomon dedit reginæ omnia quæ voluit, & petiuit ab eo, exceptis iis, quæ vltrò obtulerat ei munere regio. Et prolatis vaſis argenteis & aureis, & veſtibus dedit ea Rebeccæ pro munere.

Cultus diuinus. Geneſ. 4. Leuit. 2.

Præterea etiam munera cultus erga Deum & debitæ ſeruitutis argumenta ſunt. Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem & ad munera eius non reſpexit. Et primitias tantùm offeretis ac munera.

Seruitus. Iudic. 3. Pſal. 67. Pſalm. 71.

Significant etiam ſeruitutem & obedientiam principi victori exhibitam. vt, Miſerunt filij Iſrael per Aod munera Eglon regi Moab. Et tibi offerent reges munera. Et reges Tharſis & inſulæ munera offerent.

Iniuria. Corruptio iudicum. Deut. 10. Pſal. 14. Iſai. 1.

Demùm illa grauiſſima munera ſunt, & iudiciorum vel iudicum corruptionem apertè ſignificant, quæ iudicibus accipiuntur; idque in hoc genere nomine munerum appellato ſacri ſermones arguunt, S. S. E. Perſonam non accipies, nec munera. Et munera ſuper innocentem non accepit. &, Omnes diligunt munera.

ONVS.

Seruitus. Tributum. Exod. 1. Deut. 26. Oſe. 8.

ONVS à iumentis atque adeò à ſeruis transfertur ad ſeruitutem, penſionem & tributum ſignificandum: vt, Præpoſuit itaque eis magiſtros operum vt affligeret eos oneribus. Et afflixerunt nos Ægyptij, & perſecuti ſunt imponentes onera grauiſſima. Et quieſcent paulisper ab onere regio.

Epiſtola grauis. Ierem. 23. Nahum. Malach. 1. Obedientia Matth. 11.

Onus verbi Domini, idem quod epiſtolam ſignificat miſſam argumenti grauiſſimi ex diuina ſententia producti. vt, Quod eſt onus Domini. Et onus Niniue liber viſionis. Et onus verbi Domini ad Iſrael. Legis diuinæ obedientia onus dicitur; quæ ſi per ſpiritum Chriſti præſtetur, leuiſſimum onus reddit, S. S. E. Onus enim meum ſuaue eſt.

Doctrinæ Præcepta. Matth. 23. Actor. 15 Indigentia. Defectus. Epheſ. 6.

Doctrinæ & præceptorum quoque onus dicitur. vt, Alligant onera grauia & importabilia. Et viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria. Indigentiam etiam hoc nomine interpretamur, & moleſtiam atque defectum, S. S. E. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Et vnuſquiſque onus ſuum portabit.

Moleſtia. 2. Cor. 2.

Moleſtiam quoque ſignificat exhibitam. vt, Non me contriſtauit, ſed ex parte, vt non onerem vos.

STIMVLVS.

Impulſus. Ierem. 45. Eccleſ. 12. Actor. 9. 1. Cor. 15.

STIMVLVS impulſum & neceſſitatē magis adeò ex alterius auctoritate profectā, quàm ex proprio ipſius qui fert conſilio. vt, Stimulator ab Aquilone veniet. Et verba ſapientum ſicut ſtimuli. &, Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Vt ſtimulus mortis peccatum.

Moleſtia. 2. Cor. 12.

Moleſtiam exhibitā illo loco interpretamur: Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus Satanæ.

IVGVM.

Seruitus. Geneſ. 27. 3. Reg. 12. Pſal. 2. Deut. 28. Matth. 11. Ierem. 5.

IVGVM ex armentorum imagine ad imperium ſignificandum vſurpatum verbum eſt. vt, Tempus veniet cùm excutias & ſoluas iugum eius de ceruicibus tuis. &, Pater tuus duriſſimum iugum impoſuit nobis: tu ergo imminue de duriſſimo imperio. &, Proiiciamus à nobis iugum ipſorum. &, Ponam iugum ferreū ſuper ceruices tuas. &, Bonum eſt viro, qui portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. &, Tollite iugum meum ſuper vos. Et confregerunt iugum. Hæc omnia iuxta ſubiecti argumenti rationes, imperium, ſiue diuinum ſiue humanum ſignificant, legem & diſciplinam ſæpè interpretari poſſumus.

VIRGA.

Virtus. Poteſtas. Auctoritas Exod. 4. Numer. 17. Pſal. 109. Pſal. 2. Pſal. 44. Iſai. 11.

VIRGA virtutem, auctoritatem & poteſtatem indicat; ideoque frequens huius verbi, in hac ſignificatione, vſus eſt, atq. illud myſticè dictū eſt. Reuerſusq. eſt Moyſes in Ægyptum, portans virgam Dei in manu ſua: hoc, virga Moyſis, hoc Aaronis virga perpetuò ſignificat. &, Virgam virtutis tuæ mittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum. &, Reges eos in virga ferrea. Et virga directionis, virga regni tui. Et percutiet terram virga oris ſui: Euangelij virtute.

Rex. Eſther. 5. Ezech. 7. Ezech. 19. Chriſtus. Iſai. 11.

Virga aurea regis geſtamen eſt. Et extendit cōtra eam virgam auream, quam tenebat in manu. ideoq. regem ſignificat virga & iudicem. vt, Egreſſa eſt contritio, floruit virga. Et egreſſus eſt ignis de virga ramorum eius. Chriſtum regem, & iudicem magna auctoritate præditum, virgam appellarunt Prophetæ. vt, Egredietur virga de radice Ieſſæ.

Imperium. Animaduerſio. Iſai. 9. Iſai. 10. Prouerb. 10. 1. Cor. 4. Auctoritatis vſus. Ezech. 7. Numer. 17.

Imperium, pœnam, animaduerſionem & correctionem virgam quoque dici obſeruamus. vt, Virgam humeri eius confregiſti. &, Væ Aſſur virga furoris mei. Et virga in dorſo eius, qui indiget corde. &, Vultis ne vt in virga veniam ad vos? Virga florens poteſtatis vſus & efficientiæ explicatur: Floruit virga, germinauit ſuperbia. ſic etiam auctoritatis vſum ſignificauit virga florens Aaronis.

VINCVLA.

Præcepta. Leges. Pſal. 2. Ezech. 20.

VINCVLA leges & obſeruationes atque præcepta arcanè intelligimus. vt, Dirumpamus vincula eorum. Et ſubiiciam vos ſceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis.

Carcer. Philip. 1. Actor. 26. Iudæ.

Carceris etiam ſignum ſunt, S. S. E. Et in vinculis meis ſocios habeo vos. &, Ita vt vincula mea manifeſta fierent in omni prætorio. &, Vellem vos omnes eſſe ſicut ego, exceptis vinculis his. &, Nihil morte aut vinculis dignum fecit homo iſte. Et vinculis æternis malos angelos reſeruatos, Iudas ait.

Moleſtia. Oppreſſio. Pſalm. 115. Prouerb. 7. Concordia. Cōiunctio. Coloſſ. 3. Epheſ. 4.

Laborem, moleſtiam, difficultatem & oppreſſionem vincula dicimus. vt, Dirupiſti vincula mea. Et ignorans quòd ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius. Coniunctionem, ſocietatem, concordiamque rerum vel perſonarum decentem & opportunam. Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis. Et ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus, in vinculo pacis.

LAQVEVS.

Periculum. Dolus. Ierem. 18. Oſe. 5. Pſalm. 140. Prouerb. 11.

LAQVEI nomen, & illaqueare verbum, ex venatione deſumptum, occultum periculum intentatum aut etiā allatum, & dolos quoq. ſignificat. vt, Laqueos abſconderunt pedibus meis. &, Quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi & rete expanſum ſuper Thabor. &, Cuſtodi me à laqueo, quem abſconderunt mihi. &, Qui cauet laqueos, ſecurus erit.

Difficillimum diſcrimen. Iſai. 24. Pſal. 34. 1. Timo. 3.

Magnum etiam periculum, quod euitari facilè nequeat. vt, Formido & fouea, & laqueus ſuper te, qui habitator es terræ. Et fiat menſa eorum coram ipſis, in laqueum. &, Veniat illi laqueus, quem ignorat. &, Vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. Sæpè autem cum aliis coniunctum hoc verbum, maximam indicat difficultatem. vt, Laqueus & ruina, laqueus & ſcandalum.

CATENA.

Captiuitas. Seruitus. Leuit. 26.

CATENA captiuitatis & miſeræ ſeruitutis indicium eſt. Idemque nomen aliquando inductum ſignificat, ex loco à deſtinatis dicto. vt, Ego Dominus, qui confregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incederetis recti.

Carcer. Iob. 36. Eccleſ. 4. Ierem. 40.

Aliquando carceris obligatio & vincula catenæ nomine ſignificātur. vt, Et ſi fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, &c. &, Quod de carcere catenisque quis egrediatur ad regnum. &, Ecce ſolui te hodie de catenis.

Oppreſſio. Iſai. 58.

Fraude, dolo, & iniuria, oppreſſionem aliis paratam, apud Iſaiam interpretamur. Si abſtuleris de medio tui catenam, & deſieris extendere digitum & loqui, quod non prodeſt.

COMPES.

Detentio Ierem. 52. Thren. 3. 2. Reg. 3.

COMPES impeditius vinculum, quàm catena, adhiberi ſolet, ne quis effugere poſſit, aut declinare pœnam aut aliàs iniunctam moleſtiam. vt, Et oculos Sedechiæ eruit, & vinxit eum in compedibus. &, Circumædificauit aduerſum me, vt non egrediar, & aggrauauit in compedibus pedem meum. &, Pedes tui

BIBLIOTECA UNIV. SEVILLA

non ſunt compedibus aggrauati. Carcerem quoque & vinctorum conditionem ſignificat. vt, Humiliauerunt in compedibus pedes eius. &, Ad alligandos reges eorum in compedibus. &, Omnes optimates eorum, confixi ſunt in compedibus.

Carcer arctus. Pſalm. 104. Pſalm. 149.

FLAGELLVM.

FLAGELLVM ſeruis adhibetur ad contumeliam, & moleſtiam ſeruitiique exactionem, s.s.E. En famuli tui, flagellis cædimur, & iniuſtè agitur contra populum iſtum. &, Pater meus cecidit vos flagellis: ego autem cædam vos ſcorpionibus. In ſuppliciis, more Romano, flagellum ad contumeliam & ignobilitatem adhibetur producendis. Sic Pilatus tradidit Ieſum flagellis cæſum, vt crucifigeretur.

Seruitium. Exactio. Exod. 5. 3. Reg. 12. Cõtumelia Marc. 15.

Flagella etiam punitionis, calamitatis, caſtigationis vel animaduerſionis & tentationis etiam ſignificationibus interpretamur. vt, Multa flagella peccatoris. &, Ego in flagella paratus ſum. &, Congregata ſunt ſuper me flagella, & ignoraui. &, Vixit autem Iob poſt flagella hæc, centum quadraginta annis.

Punitio. Caſtigatio. Tentatio. Pſal. 31. Pſal. 37. Pſal. 34. Iob. 42.

CRVX.

CRVX grauiſſimum & ignominioſiſſimum ſupplicij & mortis inferendæ genus eſſe, ſacris lectionibus didicimus; quam ob rem Mardochæo ab inimiciſſimo homine Aman excelſa crux parari iubebatur. Atque hanc amplificationem adnotauit Paulus.

Eſth. 8.

Sed pro omni vitæ incommoditate & moleſtia, hominibus piis à mundo & à diabolo collata, vſurpatur crux, cum ſignificatione etiam ignominiæ. vt, Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. &, Qui non baiulat crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.

Moleſtia. Afflictio. Dificultas. Matth. 10. Luc. 14.

Illud verò magnum myſterium eſt, & quod breui oratione explicari nõ poteſt, ſenſumque exigit à diuino ſpiritu illuſtratum ad ſui contemplationem exactam: quòd Chriſti mortis & paſſionis efficientiam illamque commortificationem arcano modo ad pientiſſimos cultores pertinentem, crucem Chriſti Apoſtoli appellant. Euangelizare miſit me Dominus non in ſapientia verbi, vt non euacuetur crux Chriſti. Verbum enim crucis pereuntibus ſtultitia eſt: iis autem, qui ſalui fiunt, id eſt nobis, Dei virtus eſt. Ego autem, fratres, ſi circunciſionem adhuc prædico, quid adhuc perſecutioné patior? Ergo euacuatum eſt ſcandalũ crucis.

Paſſionis Chriſti virtus. 1. Cor. 1. Gal. 5.

VENENVM.

VENENVM tecti nocumenti & diſſimulati, ideoque periculoſiſſimi & certiſſimi ſignificationem habet, fraudemq. factam aut dolum artificioſè excogitatum arguit. vt, Venenum aſpidum ſub labiis eorum. Et linguam, inquietum malum, plenã veneno, dixit Iacobus.

Fraus. Fallacia. Pſal. 13. Iacob. 3.

CALCATIO.

CALCATIO magnum bellum & atrox cum calcantis partis victoria ſumma, & maxima calcatorum calamitate & clade. vt, Tu eorum colla calcabis. &, Calcaui eos in furore meo. &, Calcabitis impios, cùm fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum.

Clades. Deut. 33. Iſai. 63. Malach. 4.

RADERE.

RADERE omnino delere & vaſtare ſignificat. vt, Sume tibi gladium acutum radentem pilos, & aſſumes eum, & deduces per caput tuum.

Delere. Ezech. 5.

INSTRVMENTA DOMESTICA ET ARTIVM.

CAP. XCIII.

OMNIA in vniuerſum ſupellectilis & inſtrumentorum, quorum in ſingulas artes vſus eſt, genera, Hebraicus ſermo כלי vocat, Latinus Interpres vaſa vertit. Sic vaſa iniquitatis bellantia pro armis dicuntur. Et poſtulabit vnuſquiſque à vicino ſuo, &c. vaſa aurea & argentea. Et tabernaculum & cuncta vaſa eius. Et in eo parauit vaſa mortis, hoc eſt iacula. Et cõfitebor tibi in vaſis pſalmi. Et in vaſis papyri ſuper aquas pro nauigiis dixit Iſaias. Ex hac definitione plura genera diuiduntur, quædam ad familiaris rei vſum, quædam ad artium expeditionem relata, quorum nonnulla ſubijciemus exempla, à domeſticis incipientes.

Vaſis nomen commune. Geneſ. 49. Exod. 3. Nume. 1. Pſal. 7. Pſal. 70. Iſai. 18.

CLAVIS.

CLAVIS conſilium certum, ad gerendamque rem idoneum, & auctoritatem ſignificat: ideoque pro virtute Euangelij ponitur. vt, Et dabo clauem domus Dauid, ſuper humerum eius; & aperiet, & non erit qui claudat. &, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. Væ vobis Phariſæi & Scribæ, quia tuliſtis clauem ſcientiæ. &, Habeo clauem mortis & inferni. &, Data eſt ei clauis putei abyſſi.

Conſilium Auctoritas Iſai. 22. Matth. 17. Luc. 11. Apocal. 1.

MENSA.

MENSA reficiẽdæ vitæ cauſa paratur & inſtruitur, atque laborũ laxationi aptatur, s.s.E. Requies autẽ menſæ tuæ erit plena pinguedine. Et paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus omnes, qui tribulant me.

Relaxatio. Iob. 36. Pſalm. 22.

Significat autem menſæ paratio victus neceſſarij copiam ſatis idoneam. vt, Nunquid poterit parare menſam in deſerto, aut parare menſam populo ſuo? Et immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum ſuum, & propoſuit menſam ſuam. Menſæ communicatio magnam vitæ familiaritatem, & communem ſtudiorum, & conſiliorum vſum: denique neceſſitudinem ſignificat animorumq. concordiam. vt, Tu comedes panẽ in menſa mea ſemper. &, Qui ponitis fortunæ menſam, & libatis ſuper eam. Namque hoc, fortunam ſibi propitiam, familiaremque reddere velle ſignificabat. &, Ego diſpoſui vobis, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam. &, Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe & menſæ dæmoniorum.

Copia victus. Pſal. 77. Prouerb. 9. Familiaritas. 2. Reg. 9. Iſai. 65. Luc. 22. 1. Cor. 10.

LAMPAS.

IGNIS efficaciſſimus eſt, vt aliâs docuimus, ex qua notatione effectum eſt, vt lampadis nomen vim, efficientiam & virtutem ſignificet; id quod alio nomine ſpiritus dicitur. vt, Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & ſonitum tubæ. &, De ore eius lampades procedunt, ſicut faces ignis accenſæ. &, Donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur. &, Ecce candelabrũ aureum totum, & lampas eius ſuper caput eius. Quinque virgines prudentes ornauerunt lampades ſuas. Et ſeptem lampades ardentes, ſeptem ſpiritus ſunt.

Efficacitas. Exod. 20. Iob. 40. Iſai. 62. Zachar. 4. Matth. 25. Apocal. 4.

LVCERNA.

LVCERNA ad actionum & operum commoditatem optimam paratur, minorẽ tamẽ quàm Solis; ideoque conſilium atque directionem & indicationem ſignificat ad aliquid bene agendum & opportunè expediendum, s.s.E. Quia tu lucerna mea Domine, tu Domine illuminabis tenebras meas. &, Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius. Et lucerna, quæ ſuper eum eſt, extinguetur. Et lucerna pedibus meis verbum tuum. Et quia mandatum lucerna eſt. Et ille erat lucerna ardens. Curam, vigilantiam & adminiſtrationem, ſtudiumque publicæ rei ſignificat. ideoque regum ſymbolum eſt. vt, Iam non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas lucernam Iſrael. &, Vt remaneat lucerna Dauid ſeruo meo, cunctis diebus coram me, in Ieruſalem ciuitate, quam elegi, vt eſſet nomen meum ibi. & Lucerna eius eſt agnus.

Conſilium Inſtructio. 2. Reg. 22. Iob. 18. Pſalm. 118. Prouer. 6. Iohan. 5. Cura. Rex. 2. Reg. 21. 3. Reg. 11. Apocal. 21.

Significat etiam mentem rationis compotem: quam aliâs oculum Chriſtus appellat. vt, Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Et non egebunt lumine lucernæ.

Mens. Matth. 6.

Lucerna eſt verbi diuini cognitio & vſus atque communicatio. vt, Nunquid venit lucerna, vt ſub modio ponatur; ac non potius ſuper candelabrum? &, Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Et habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui

Verbi Dei vſus. Marc. 4. Luc. 12. 2. Pet. 1.

Lætitia. Ierem. 25. Apocal. 18. nem, cui benefacitis,attendentes quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco. Lætitiæ & oblectationis indicium eſt lucerna. vt, Perdamque ex iis vocem molæ & lumen lucernæ. Et lux lucernæ non lucebit in te amplius.
Diligens inquiſitio. Luc. 15. Soph. 1. Lucerna accenſa ad inquirendum diligentem & accuratam inquiſitionem indicat. vt, Nonne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter? &, Scrutabor Ieruſalem in lucernis.

CANDELABRVM.

Spiritus Dei. Zach. 4. CANDELABRVM cum lucerna interpretamur, diuinam virtutem, cuſtodiam & tutelam, ſpiritumque Dei rerum omnium euentum opportunum efficientis, S. S. E. de candelabro à Zacharia viſo, Hoc eſt verbum Domini ad Zorobabel,dicens: Non in exercitu neque in robore, ſed in ſpiritu meo,dicit Dominus exercituũ.
Eccleſia. Apoc. 1. Eccleſia etiam nomine & imagine candelabri ſignificatur. vt, Conuerſus vidi ſeptem candelabra aurea, &c.
Populus diuino ſpiritu auctus. Zachar. 4. Populus etiam diuini ſpiritus virtute & efficientia auctus,candelabri imagine à Zacharia eſt indicatus. vt, Vidi & ecce candelabrum aureum totum,& lampas eius ſuper caput eius.

CANISTRVM, COPHINVS.

Dies. Geneſ. 40. CANISTRVM diem ſignificare ex horarum & momentorum ſerie conſtantem,maximus ille ſomniorum Interpres docuit, S. S. E. Tria caniſtra tres adhuc dies ſunt.
Seruitus. Pſal. 80. Cophini vſus ſeruitutem & miniſterium ſignificat. Eſt enim ſporta, quibus ædificatorum operæ miniſtrant,cõmodam materiam ſuppeditantes, S. S. E. Manus eius in cophino ſeruierunt.

DE VASIS.

CAP. XCIIII.

Res contemptibilis. Ierem. 22. Oſe. 8. VAS vetus & tritum,rem contemptibilem & ſpernendam ſignificat.vt,Nunquid vas fictile atq. contritũ vir iſte Iechonias? Nunquid vas abſq. omni voluptate? Quare abiecti ſunt,ipſe & ſemen eius?&,Deuoratus eſt Iſrael, nunc factus eſt in nationibus quaſi vas immundum.
Pœna. Animaduerſio. Ezech. 22. Vas conflatorium, pœnæ, animaduerſiones & tentationes dicuntur. vt, Sicut conflatur argentum in medio fornacis; ſic eritis in medio Ieruſalem. & ſcietis, quia ego Dominus, cùm effudero indignationem meam ſuper vos. hoc loco, de conflatorio vaſe agitur.
Vinum. Cant. 2. Vaſa vinaria pro vino Synecdochicôs. vt, Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo: hoc in loco mala, vaſa vinaria interpretamur.
Homo. Matth. 23. Luc. 11. Vas hominem interiorem & exteriorem ſignificat: vt concauum vaſis, animam; conuexum verò, corpus contineat, S. S. E. Væ vobis Scribæ & Phariſæi, quia mundatis, quod deforis eſt calicis & paropſidis; intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. &, Stulti, nonne qui fecit quod deforis eſt,etiam quod intus eſt,fecit?
Miniſtri. Hominum conditiones 2. Tim. 2. Vaſa inſtrumenta ſunt, quorum nomen pro miniſtris vſurpatur, & pro hominibus aliis variarum conditionum. vt, In magna autem domo, non ſolùm ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia; & quædam quidem in honorem,quædam autem in cõtumeliam. Si quis autẽ emundauerit ſe ab iſtis,erit vas in honorem ſanctificatum & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum.
Coniuges. 1. Theſ. 4. 1. Pet. 3. Vas coniugum vterque dicitur, in quo coniugalis poteſtas alteri eſt, S. S. E. Vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & in honore; & non ſicut gentes,quæ ignorant Deum,& quaſi infirmiori vaſculo muliebri, impartientes honorem tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ.

CALIX.

Sors. Pſal. 10. CALIX vas eſt ad bibendum comparatus. id autem nomen eiuſque vaſis vſus ad ſortem alicui paratam, ſiue iucundam, ſiue moleſtam, eam tamen non ſine certo conſilio & modo oblatam interpretamur. vt, Pluet ſuper peccatores ignis: ſulphur & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum. &, Hunc humiliat, & hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto. &, Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei. &, Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. &, Sume de manu Domini calicem iræ eius. &, Ad te quoque perueniet calix; inebriaberis atque nudaberis. &, Transfer calicem iſtum à me. Pſal. 74. Pſal. 15. Pſalm. 115. Iſai. 51. Thren. 4. Luc. 22.
Participationem & communionem vitę & conſiliorum, atque conſuetudinem ſignificat calix. vt, Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Cõmunio. 1. Cor. 10.
Calicem & vas etiam allegoricôs humanũ corpus in quo animi cogitationes, conſilia, ſtudia, actionesq. continentur, exponimus, Chriſto docente, S. S. E. Nunc vos Phariſæi, quod deforis eſt calicis & catini mundatis; quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniquitate, &c. Corpus humanum. Luc. 11.

OLLA.

OLLA prandium & cœnam plenam, & non tenuem victum, ſed ad ſaturitatem ſuppeditatum ſignificat. vt, Quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate. Et Moab olla ſpei meæ. Saturitas. Exod. 16.
Olla & caro iudicium factum & maturatum, executioníque quàm primùm mandandũ. vt, Hęc dicit Dominus Deus, Pone ollam, pone inquam, & mitte in eam aquã, congere fruſta eius in eam, &c. &, Ollam ſuccenſam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Iudicium maturatum Executio. Ezech. 24. Ierem. 1.

SACCVS.

SACCVS vas ex lino, vel lana potius ad aridas res continendas paratur. Et ſaccus vetus longum vſum ſignificat apud Ioſue, & apud Haggæum. Saccus pertuſus laborem fruſtra conſumptum ſignificat. Longus vſus. Vanus labor. Ioſue. 9. Hag. 1. 4. 9.

VTER.

VTER animum doctrinæ capiendæ idoneum: nouus autem vter nulla adhuc priuata diſciplina imbutum animum ſignificat, contrà verò vetus vter, S. S. E. Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, ſed vinum nouum in vtres nouos mitti debet. Animus doctrinæ capax. Matth. 9.

MOLA.

MOLA ancillari ſeruituti deſtinata, quòd adeò laborioſum opus ſit, vt non niſi ancillis committatur, S. S. E. A primogenito regis ad primogenitum ancillæ, quæ eſt ad molã: Quam ob rem fœmineã ſeruitutem indicat huiuſmodi mẽtio. vt, Tolle molam, & mole farinam. &, Duæ erunt molẽtes in mola, vna aſſumetur, & altera relinquetur. Seruitus. Exod. 11. Iſai. 47. Matth. 24.
Lætitiæ & conuiuiorum atque iucunditatis vſum vox molæ ſignificat, S. S. E. Perdamque ex eis vocem gaudij & vocem lætitiæ, vocem molæ & lumen lucernæ. &, Vox molæ non audietur in ea. Lætitia. Ierem. 25. Apocal. 18.
Mola aſinaria dicta, altera ex duabus, hoc eſt, inferior mola eſt, quæ quòd & iniecti frumenti pondus & ſuperioris molæ velut inſidentis vim ſuſtineat, Hebraicè pariter, & Græcè aſinus dicitur; ſiue aſinaria: ea autem quòd craſſiſſima ſit, grauiſſima etiam habetur; atque ad immobilitatem & depreſſionem ſignificandam appellatur. vt, Expedit ei, vt ſuſpẽdatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Aſinaria mola. Matth. 18.

CLIBANVS.

CLIBANVS præter cætera loca, in quibus ignis accenditur, illud habet, quòd quæ accipit, conſumit confusè omnia & quàm citiſſimè propter coactæ flammæ vim. ex quo fit, vt vehementem feruorem atque citam conſumptionem ſignificet, S. S. E. Pones eos vt clibanum ignis, in tẽpore vultus tui. &, Omnes adulterantes quaſi clibanus ſuccenſus à coquente. Et omnes calefacti ſunt quaſi clibanus, & deuorauerunt iudices ſuos. Conſumptio vehemens. Pſal. 20. Oſe. 7.
Eſt autem clibanus receptaculum rerum omnium inutilium etiam & vilium, quas conſumi, ſine vlla clementia, facilè quis patiatur. Huc illud ſpectat: Si enim fœnum, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, &c. Deſpectarum rerum ſignum.

VENTILABRVM.

VENTILABRVM inſtrumentum, quo triticum à
paleis ſeparatur, ad diſpergendas paleas & quiſquilias
Diſperſio. præcipuè aptatum eſt, atque ita ſeparationem & diſper-
Ierem. 55. ſionem indicat, s. s. e. Et diſpergam eos ventilabro in
Euangelij virtus. portis terræ. Myſticè verò ex hac ratione Euan-
gelij virtutem illam diſcretiuam per ſpiritum ſanctum
Chriſti Apoſtolis etiam communicatam ventilabrum
Iohannes dixit, de qua nos aliâs plura & exactiùs, Deo
Matth. 3. monſtrante, referemus: cuius ventilabrum in manu
eius, & permundabit aream ſuam, &c.

MALLEVS.

MALLEVS inter domeſtica inſtrumenta eſt ad
ædificandum, diruendum, & committendum ac diſ-
3. Reg. 6. ſoluendum, s.s.e. Et malleus & ſecuris, & omne ferra-
mentum non ſunt audita in domo cùm ædificaretur.
Impulſus grauis. Significat autem durum impulſum, s.s.e. Quaſi ſtipi-
Iob. 41. tem æſtimabit malleum. &, Parati ſunt mallei percu-
Prouer. 19. tientes corporibus ſtultorum. &, Nunquid non verba
Ierem. 23. mea ſunt quaſi ignis, dicit Dominus, & quaſi malleus
conterens petras? Et Babylonem malleum vniuerſæ
Babylon. Ierem. 50. terræ, dixit Ieremias, quòd eo vſus eſſet Deus, ad ſu-
perbiam aliarum gentium contundendam.

PAXILLVS.

PAXILLVS à tabernaculorum vſu, ad ſermonem
Firmitudo. Securitas. tranſlatus, firmitudinem & conſiſtentiam ſignificat. vt,
Iſai. 22. Figam illum paxillum in loco fideli. Et auferetur paxil-
lus, qui fixus erat in loco fideli, & frangetur, & cadet,
Minimum vtenſile. & peribit, &c. Minimum ex vtenſili ſupellectile
ſignificat etiam paxillus. vt, Nunquid tolletur de ea li-
Ezech. 15. gnum, vt fiat opus, aut fabricabitur ex ea paxillus, vt
depēdeat in eo quodcunq. vas? Itaque in collationibus
inſtrumentorum & rerum vtenſilium, paxillus poſtre-
Zachar. 10. mum locum obtinet, s. s. e. Ex ipſo angulus, & ex ipſo
paxillus.

ROTA.

Inſtabilitas. ROTA motum, turbationem & inſtabilitatem in-
Pſal. 82. dicare ſolet. vt, Deus, pone illos vt rotam.
Currus. Rota pro toto curru & pro bello & tumultu meto-
Tumultus. nymicôs non vno loco legimus. vt, Et vlulabunt omnes
Ierem. 47. habitatores terræ, &c. &, A multitudine rotarum illius.
&, Vox impetus rotæ & equi frementis. Caput hu-
Caput. mani corporis allegoricôs rotam appellauit Eccleſiaſtes,
Eccleſ. 12. s.s.e. Antequam confringatur rota ſuper ciſternam.

FILVM.

Tenuiſſimū & minimū. FILVM minimum in operibus eſt, & initium cæ-
terorum velut primum & tenuiſſimum, s. s. e. Exte-
Exod. 39. nuauit in fila, vt poſſent torqueri, &c. Vnde pro mini-
Geneſ. 14. ma re, ad vſum commoda, ponitur. vt, A filo ſubteg-
minis vſque ad corrigiam caligæ non accipiam ex om-
Fragilitas. nibus, quæ tua ſunt. Et rem fragilem. vt, Rupit vincu-
Iudic. 16. la quaſi fila telæ.

FVNIS, FVNICVLVS.

Impedimentum. FVNES alligandi & continendi cauſa contorqueri
Captiuitas. ſolent, ideoque ligatum aliquem, & in poteſtatem al-
Obligatio. terius deductum, neque ſuo integro iure aut facultate
2. Reg. 22. vtentem ſignificant. vt, Funes inferni circundederunt
Iob. 36. me. quod ſignificat mortis diſcrimen, & periculum
proximum. Et ſi vinciatur funiculus paupertatis. Et fu-
nes peccatorum circumplexi ſunt me. Obligationem
interpretamur: Et iniquitates ſuæ capiunt impium, &
funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.
Hæreditas. Significat etiam funis proprium alicuius fundum,
certis limitibus definitum, id quod alio nomine hære-
ditatem vocamus, quòd finibus mēſurari ſolerent præ-
Pſal. 15. dia, s.s.e. Funes ceciderūt mihi in præclaris. &, Ceci-
Ioſue 17. Pſal. 77. derunt funiculi Manaſſe decem. &, Quare dediſti
mihi poſſeſſionem ſortis & funiculi vnius? &, Sorte di-
uiſit eis terram in funiculo diſtributionis.
Miſera conditio. In veſtium vſu ſordidæ & miſerabilis ſortis ſignum
eſt Funiculus pro cinctorio adhibitus, quali vtuntur
captiui, s. s. e. Et erit pro zona funiculus. Funiculum Iſai. 3.
tendere aduerſus vrbē aliquam, eſt parare illam dirue-
re: id quod funibus, quàm ligonibus citius & melius Dirutio.
fit; vt nos experti ſumus. Atque ita hyperbolicè dice-
bat ille: Circundabit omnis Iſrael ciuitati illi funes, & 2. Reg. 17.
trahemus eam ad torrentē. Et apud Ieremiam, Cogita-
uit Dominus diſſipare murum filiæ Sion, tetendit fu- Thren. 2.
niculum ſuum & non auertit manū ſuam à perditione.

CAMVS VEL CAPISTRVM.

CAMVS, qui iumentis adhibetur ducēdis & agen- Coactio, punitio & Repreſſio.
dis ad arbitrium ſeſſoris vel ductoris, s. s. e. Flagellum
equo & camus aſino; ad coactionem & caſtigationem Prouer. 26.
ſignificandam transfertur. Ponam itaque circulum in
naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in 4. Reg. 19.
viam per quam veniſti. Et in camo & freno maxillas Pſal. 31.
eorum conſtringe, qui non approximant ad te.

FRENVM.

FRENVM adhibitum alicui, modeſtiam & cohibi- Continētia in officio.
tionem, atque in officio faciendo aliquem contineri in-
terpretamur. vt, Pharetram ſuam aperuit, & afflixit Iob. 30.
me, & frenum poſuit in os meum.

MENSVRA.

MENSVRA rei alicuius definitionem & certum Terminus.
terminum ſignificat, aliâs nondum abſolutæ, aut exa-
ctæ. Sic dictum à Chriſto eſt, de Iudæis, qui patientiam
Dei & expectationem ad pœnitentiam ſuis ſceleribus
tentabant. Et vos adimplete menſuram patrum ve- Matth. 23. Iob. 28.
ſtrorum. Et aquas appendit in menſuram: certam, defi- Definitio.
nitam, Deoque notam aquarum quantitatem ſignifi-
cat. &, Quis poſuit menſuras eius, ſi noſti? Et potum Iob. 38. Pſal. 79.
dabis nobis in lachrymis, in mēſura. Et aquam in men Ezech. 4.
ſura bibes ſextam partem hin: quibus in locis te- Tenuitas victus.
nuem & anguſtum victus & vitæ vſum interpretamur.
Menſura etiam officium factum vel redditum ſi- Officium. Retributio.
gnificat, prætereà & officiorum atque etiam maleficio-
rum præmium certum. vt, In menſura contra menſu- Iſai. 27.
ram, cùm abiecta fuerit, iudicabis eam. &, Qua men- Matth. 7.
ſura menſi fueritis, remetietur vobis. Illud verò quod
Chriſtus ait, lucernam ſub modio non ponendam, pri- Matth. 5.
uatum non debere eſſe vſum publici boni, aut merca-
torum more non debere exhiberi, ſignificat.

DE VESTIBVS.

CAP. XCV.

VESTIVM formas, genera, & vſus aliâs deſcribe-
mus: quædam verò nunc de illis ad ſignificantis
ſermonis rationem indicandam percurremus: pluri-
mum enim ſignificationis variæ in veſtibus eſſe voluere
antiqui. Veſtium modus & forma variam vel mo-
rum, vel animorum, vel etiam officiorum & munerum
rationem ſignificant. Namque non iiſdem veſtibus o-
mnia aut agi aut indicari ab hominibus poſſunt facilè:
quædam enim à nudis, quædam à minus impeditis
meliùs expediuntur. Atque multa ex veſtium for-
ma, modo, & habitu argumenta ducuntur. Sic enim
Saulem diuino prophetiæ impetu, & ſpiritu actum illa
communis cum cæteris expoliatio probabat, s. s. e. Et 1. Reg. 19.
expoliauit etiam ipſe ſe veſtimentis ſuis, & propheta-
uit cum cæteris coram Samuele, & cecinit nudus tota
die illa & nocte, vnde exiuit prouerbium, Num Saul
inter Prophetas?
Significant etiam dignitatem & poteſtatem certam Dignitas. Auctoritas.
vel regiam, vel ſacerdotalem, vel magiſtratuum. Re-
giæ poteſtatis illud exemplū eſt: Induam eum tunica Iſai. 22.
tua, & cingulo tuo; & confortabo eum, & poteſtatem
tuam dabo in manu eius. Veſtes pulchræ & nitidæ Lætitia. Iucunditas.
lætitiā & iucunditatem. vt, Conſurge, conſurge, indue-
re fortitudine tua Sion, induere veſtimentis gloriæ tuæ
Ieruſalem. Veſtiri & veſtimentum, affectum ani- Affectus interior.
mi atque habitum & conſuetudinem ſignificant hæc
verba;

verba; contrà verò expoliari. Atque huc illud ſpectat:
Coloſ. 3. Expoliantes vos veterem hominem, cum actibus ſuis,
& induentes nouum eum, qui renouatur in agnitio-
Iuda. nem, &c. Huc etiam illud ſpectat, Odientes & eam,
quæ carnalis eſt, maculatam tunicam. Et habes pauca
Apocal. 3. nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta
ſua, & ambulant mecum in albis.

Veſtimentum vetus mores inueteratos, conſuetudi-
Matth. 9. nemque antiquam, in loco interpretamur. vt, Nemo
mittit aſſumentum nouum in veſtimentum vetus.

Veſtes Sacerdotales honeſtatem, virtutem & mini-
ſterij auctoritatem ſignificare Zacharias docuit: vt Sor-
dida veſtimenta indecorum habitũ, & non conueniens
Zach. 3. dignitati officium ſignificant, s. s. E. Auferte veſtimen-
ta ſordida ab eo. Et dixit ad eum, Ecce abſtuli à te ini-
quitatem tuam, & indui te mutatoriis.

CORONA.

CORONARVM multa genera ſunt, quæ materia
& forma etiã diſtinguntur, vt in libro De veſtibus, indi-
Regia. ce Deo, exponemus. Eſt autẽ regia corona & ſacerdo-
Sacerdotalis. talis. Regiæ עֲטָרָה & מִצְנֶפֶת dicuntur. Sacerdotalis, *Ci-
daris* vocatur. illa populi curam & ſtudium: hæc eiuſ-
dem populi diſciplinam, ex ſacerdotum ſcientia profe-
ctam, ſignificat. De vtriſque Chriſto aptandis ſcriptum
Chriſtus. eſt. Et ſumes aurum & argentum, & facies coronas, &
Zach. 6. pones in capite Ieſu filij Ioſedeq ſacerdotis magni:
ibi enim regnum & ſacerdotium Chriſti ſignificatur.

Honor. Corona honorem & dignitatem conſpicuam ſigni-
Iob. 19. ficat etiam, s. s. E. Spoliauit me gloria, & abſtulit
Philip. 4. coronam de capite meo. Et fratres mei chariſſimi &
deſideratiſſimi, gaudium meum & corona mea.

Laudem virtutiſque præmium emeritum, coronam
2. Timo. 2. interpretamur, s. s. E. Non coronabitur, niſi qui legi-
Hebr. 2. timè certauerit. Et gloria & honore coronaſti eum. Et
1. Corint. 9. hi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos
Gaudium. autem incorruptam. Pacis & lætitiæ ſignum coro-
Pax. na eſt, præter dignitatis etiam ſignificationem. vt, Hu-
Ierem. 13. miliamini & ſedete, quoniã deſcendit de capite veſtro
2. Theſſa. 2. corona gloriæ veſtræ. Et, quæ enim eſt noſtra ſpes aut
Iſai. 61. gaudium, aut corona gloriæ. Et darem eis coronam
Prou. 12. 16 pro cinere. &, Mulier diligens corona eſt viri. Et coro-
& 17. na dignitatis ſenectus. &, Corona ſenum filij filiorum.

DIADEMA.

Regia dignitas. DIADEMA regis eſt, & regiam dignitatẽ auctori-
Iſai. 62. tatemque indicat. vt, Et eris corona gloriæ in manu
Apoc. 12. Domini, & diadema regni in manu Dei. &, Ecce dra-
co ruffus habens capita ſeptem & cornua decem, & in
capitibus eius diademata ſeptem.

LINTEVM, LINTEAMEN.

Mortuorũ veſtis. LINTEVM & linteamen mortuorum & ſepulto-
Luc. 24. rum veſtis erat. Iohannes enim procumbens vidit lin-
Iohan. 13. teamina poſita, in quibus alligatus fuerat Chriſtus à
Orbis. Ioſepho, cum aromatibus. Linteum magnum qua-
Actor. 10. tuor angulis inſigne, orbis terræ ſpeciem Petro Apo-
ſtolo præbuit.

PVRPVRA.

Regia dignitas. PVRPVRA regium veſtimentum ſignificat: reges
Cant. 7. enim eum colorẽ olim ſibi vẽdicauere, s. s. E. Sicut pur
pura regis iuncta canalibus. Deinde & aliis ex priuile-
Inſigne honoris. gio & inſignis alicuius meriti & honoris cauſa, purpu-
ra dabatur publicè, s. s. E. Tunc iubente rege indutus
Daniel. 5. eſt Daniel purpura, & circundatus torque aurea.

Diuitiæ. Deinde & diuitum ſplendore inſignium indumen-
Prouerb. 31. tum etiam fuit purpura, s. s. E. Stragulatam veſtem
Luc. 16. fecit ſibi: purpura & byſſus indumentum eius. Et di-
uitem illum delitioſum purpura & byſſo indui ſolitum
Chriſtus narrabat. Magnarum ergo delitiarum ac
Delitiæ. Splendor. ſplendoris humani ſignificationem habet hoc veſti-
Apocal. 17. menti genus aliquando. vt, Mulier erat circundata
purpura & coccino.

SACCVS.

LVGENTIVM & mœſtorum habitus ſaccus eſt, Luctus.
atq. luctum, mœſtitiam & miſeriam arguit, s. s. E. Sac- Miſeria.
cum conſui ſuper cutem. &, Concidiſti ſaccum meum, Iob. 16. Pſal. 29.
& circundediſti me lætitia. Et quaſi virgo accincta ſac- Amos. 8.
co. Et inducam ſuper omne dorſum veſtrum ſaccum.

VELAMEN.

VELAMEN tegendis & occultandis rebus addi-
tur, s. s. E. Et velamen ſuper omnia hyacinthinum. Et Numer. 4.
expandit velamen ſuper os putei. Habet myſticam 2. Reg. 17. Diuinarum
ſignificationem diuinarum rerum, quæ animalibus ho- rerum occultatio.
minibus occulta ſunt, s. s. E. Quam ſicut anchoram Heb. 6.
habemus animæ tutam ac firmam & incedentem vſq.
ad interiora velaminis. Et habentes fiduciam in introi- Hebr. 10.
tu ſanctorum in ſanguine Chriſti, quam initiauit no-
bis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt, car-
nem ſuam. Honeſtatis etiam & modeſtiæ ſignifi- Modeſtia.
cationem habet. Sic mulieri capillos pro velamine da- Decorum.
tos, docet Paulus. Prætextum, quem Latini dicunt, 1. Cor. 1.
velamen D. Petrus dixit: Non quaſi velamen ha- 1. Pet. 2.
bentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſerui Dei.

SINVS.

SINVS familiaritatem & poteſtatem, qualis viro Coniugalis
in vxorem, & vxori in virum eſt, amoris, & æqualitatis amor.
cõiugalis. vt, Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, &c.
Aut vxor quæ cubat in ſinu tuo. Et inuidebit viro, qui Deut. 13. Deut. 28.
cubat in ſinu eius. &, Dedi ancillã meam in ſinũ tuum. Geneſ. 16.

Curæ & ſtudii amoriſque maximi ſignificationem Amor.
habet ſinus. vt, Nunquid ego concepi omnem hanc Cura.
multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, Porta eos Numer. 11.
in ſinu tuo? &, Suſceptumque Noemi puerum poſuit Ruth. 4.
in ſinu ſuo. &, In ſinu ſuo leuauit fœtas. Et vnigenitus Iſai. 40. Iohan. 1.
filius, qui eſt in ſinu Patris.

Familiaritatem etiam maximam & protectionem, Familiaritas
atque communis conditionis vſum ſignificat ſinus. Cõmunio.
Sic Lazarus in ſinu Abrahæ collocatus dicitur. &, Luc. 16.
Erat ergo recũbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, Iohan. 13.
quem diligebat Ieſus. Poteſtatem, vſumque atq. Poteſtas.
facultatem integram, adhærentemque perſonæ, hoc Vſus.
modo ſacræ literæ indicant: Hæc ſpes mea in ſinu meo, Pſalm. 34.
id eſt certa mihi. Et oratio mea in ſinu meo conuerte- Pſal. 78.
tur. &, Redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum.
&, Non implebit ſinum ſuum, qui manipulos colligit. Pſalm. 128.
&, Menſuram confertam dabunt in ſinum veſtrum. Luc. 6.
Et munera de ſinu impius accipit: quamuis hoc lo-
co occultam prædam, & ex alterius poteſtate per frau- Prouerb. 17. Præda.
dem ab impiis iudicibus agi ſolitam interpretemur.

ANNVLVS.

ANNVLVS propriam & certam fidem ſignificat. Fides.
vt, Da mihi annulum tuum & baculum tuum, &c. Promiſſum. Geneſ. 38.

Præterea auctoritatem & poteſtatem annulus indi- Auctoritas.
cat, s. s. E. Tulitque annulum de manu ſua, & dedit Geneſ. 41.
eum in manu eius. &, Scribite ergo Iudæis, ſicut vobis Eſth. 8.
placet, ex regis nomine ſignantes literas annulo aureo.

BACVLVS.

BACVLVS ſolus aliquando paupertatem & ſolitu- Solitudo. Paupertas.
dinem ſignificat. vt, In baculo meo tranſiui Iordanem Geneſ. 32.
iſtum. Aliquando iter facientium aut parantium ſi- Iter. Exod. 12.
gnum eſt. vt, Calciamenta habebitis in pedibus, tenen-
tes baculos in manibus. Baculum panis pro cibo Cibus.
ad alendam vitam neceſſario poſitum legimus. vt, Leuit. 26.
Poſtquam confregero baculum panis veſtri.

Auxilium etiam & munimentum atque ſubſidium Auxilium. Subſidium.
ſignificat, idque vel commodum vel incommodum,
pro materiæ ratione. vt, An ſperatis in baculo arundi- 4. Reg. 18.
neo? Et baculum ſenectutis ſuæ appellabat filium ſuum
Tobias. Gubernatio, imperium, doctrina & diſcipli- Gubernatio
na baculi nomine ſignificatur. vt, Virga tua & baculus Diſciplina.
tuus ipſa me conſolata ſunt. Pſalm. 22.

Aliquando caſtigationis ſymbolum eſt baculus. vt, Caſtigatio. Punitio.
Aſſur virga furoris mei. Et baculus ipſe eſt in manu eo- Iſai. 10.

rum indignatio mea. Et baculum ſuum leuabit ſuper te, in via Ægypti. &, Quomodo confracta eſt virga fortis, & baculus glorioſus! [Ierem. 48.]

Baculum geſtantem ſenem, ad longæuam vitam indicandam, deſcripſit Zacharias, s. s. e. Viri baculus in manu eius, præ multitudine dierum. [Longa ſenectus. Zach. 8.] Baculum ſuum interrogare, cæcorum deſcriptio eſt apud Hoſeam, s.s.e. Populus meus in ligno ſuo interrogauit: & baculus eius annuntiauit ei. [Cæcitas. Oſe. 4.]

Sceptrvm.

Sceptrvm, ditionem, & poteſtatẽ atque iuris dicendi facultatem aut miniſterij ius interpretamur, à ſigno. vt, Non auferetur ſceptrum de Iuda, &c. &, Sceptrum patris tui ſume tecum. & Sceptrum hæreditatis Domini Iſrael dictus eſt. Et tenentem ſceptrum de domo voluptatis. [Poteſtas. Ius. Geneſ. 49. Numer. 18. Ierem. 51.] Seruitutem & tributum impoſitum ſceptrum dicitur etiam. vt, Iugum oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti. Et humiliabitur ſuperbia Aſſur, & ſceptrum Ægypti recedet. Et illud apud Nahum, Conteram virgam eius de dorſo tuo. ſceptrum hoc modo graue ſignificat. [Seruitus. Iſai. 9. Nahum. 1.] Sceptrum aureum, regium geſtamen eſt, magnamq́ue potentiam & ſupremam auctoritatem apud Perſas & Medos, atque adeò apud omnes Gentes olim ſignificabat. [Eſther 5.]

Specvlvm.

Specvlvm ad hunc præcipuè vſum adhibetur, vt ſeipſum vnuſquiſque intueatur, corrigendi indecori cauſa. Eſt autem ſpeculo impreſſa notitia ſui debiliſſima, & quæ facilè ac repentè elabitur: quam ob rem, in exiguæ cognitionis & animaduerſionis comparationibus ſpeculi mentio fit. vt, Videmus per ſpeculum in ænigmate. & Auditorem verbi & non factorem viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ, in ſpeculo perſimilem eſſe, dixit Iacobus. [Exigua notitia & inconſtans. 1. Cor. 13. Iacob. 1.]

Vngventvm.

Vngventa, quòd ad delitias comparentur, in precioſiſſimis etiam rebus numerata ſunt, s.s.e. Oſtendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia & vnguenta. [4. Reg. 20.] Erant autem quædam vnguenta ſacra, & ſacris vſibus tantùm deſtinata, s. s. e. Filij autem Sacerdotum vnguenta ex aromatibus conficiebant. [1. Paral. 9.] Quædam verò fuere prophana & ad voluptates & delitias inducta, s. s. e. Poſuerunt eum ſuper lectum ſuum plenum aromatibus & vnguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta. [2. Paral. 16.]

Quam ob rem vnguentum pro ſumma gratia, & honeſta, decoraque iucunditate ponitur. vt, Oleum effuſum eſt nomen tuum. &, Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam barbam Aaron. &, In odorem vnguentorum tuorum curremus. [Gratia. Canti. 1. Pſalm. 132. Cantic. 2.]

Aliquando etiam nimias delitias vnguenta arguunt: Et pro vnguẽtis variis, cinere & ſtercore impleuit caput. Et ornaſti te regio vnguento, & multiplicaſti pigmenta tua. &, Sed neque vnguento vnctus ſum. [Delitiæ. Eſther. 14. Iſai. 57. Daniel. 10.]

Calceamentvm.

Calceamentorvm par viliſſimum pretiũ & rem nullius ferè æſtimationis indicat. vt, Poſſideamus pro argento egenos, & pauperes pro calceamentis. [Vilitas.]

DE REBVS INSTITVTIONE MAGIS QVAM NATVRA CONSTANTIBVS.

CAP. XCVI.

Qvædam rerum genera vſus inuenit ad commodiorem tum perſonarum, tum negotiorum, actionumq́ue definitionem & tractationem. Ex quibus nonnulla indicabimus.

Signvm, Sigillvm, Signacvlvm.

Signvm aliquádo à Latinis pro vexillo vſurpatur, atque hac eadem ſignificatione ab Interprete redditur noſtro. [Sequẽdum exemplum.] Eſtq́ue certa conuocationis nota, quá certarum partium homines intueri & ſequi debeant, s. s. e. Et eleuabit ſignum in nationibus, & ſibilabit ad eum de finibus terræ. &, Leuate ſignum in Sion. ita ſignum & vox buccinæ, bellum inſtans, apud Ieremiam ſignificat. [Iſai. 5. Ierem. 4.] Nonnunquam ſignificat notam & indicationem, ſiue obſeruationem; vt dicimus Signa temporum, s. s. e. A ſignis cæli nolite metuere. Et vt ſint in ſigna & tempora. [Obſeruatio Geneſ. 1.]

Sed certi argumẽti ad veritatem rei faciendá certæ vel actioni, vel ad auctoritatem perſonæ conciliandam ſignificatio huic nomini frequens eſt. vt, Hoc habebis ſignum, quod miſerim te. Et fac mecum ſignum in bonum. Et poſuit in eis verba ſignorum ſuorum. [Argumentum. Exod. 3. Pſal. 85.]

In ſignum poni aliquem, eſt materiam pœnæ repetendæ, & calamitatis inferendæ ſibi propoſuiſſe, s. s. e. Cófregit me, & poſuit me ſibi quaſi ſignum. &, Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignũ ad ſagittam. [Pœna. Vltio. Iob. 16. Thren. 3.]

Certa etiam nota, ad cognoſcendas partes, quæ teſſera à Latinis dicitur: Sic Abraham circuncifionis ſignum accepiſſe dicitur. Et vidi alterum angelum aſcendentem ab ortu Solis, habentem ſignum Dei viui. Et iuſſi ſunt, ne læderent, niſi tantùm homines, qui non habent ſignum Dei. [Teſſera. Rom. 4. Apoc. 7. Apocal. 9.]

Sigillvm.

Sigillvm autem rem integram, fixam, ſtabilem, cuſtoditam & intactam ſignificat. vt, Hæc dicit Dominus, Signaculum ſimilitudinis plenus ſapientia & perfectus decore. &, Ponam te quaſi ſignaculum, quia elegi te. Et fons ſignatus. Et vidi librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. [Integritas cuſtodia. Arcanum. Ezech. 28. Hag. 2. Cant. 4. Apocal. 5.]

Approbationem & auctoritatem ſignificat ſigni vel ſigilli impreſſio, s. s. e. Signatores autem fuerunt, Nehemias, Atherſatha, &c. [Approbatio Nehem. 10.]

Tabvla ad scribendvm.

Tabvlæ ſcriptura hoc differt ab eo, quod in libro ſcribitur, quòd hoc ad abſentes, vel ad poſteriora etiam tempora pertineat: illud præſens eſſe oporteat, & omnibus patens aſſiduaq́ue meditatione & lectione repetendum, s. s. e. Miſericordia & veritas te non deſerant, deſcribe eas in tabulis cordis tui. Et explana eum ſuper tabulas, vt percurrat, qui legerit eum. [Perpetua recordatio. Prouer. 3. Habac. 2.]

Sacrvm, Sanctvm, Sanctitas.

Sanctitas propriè ſeparationem à communi vſu, & ſepoſitionem ſignificat, vt ſacrum apud Latinos; tamq́ue in malam quàm in bonam partem dicitur. Namque meretrix, quæ, ne alias fœminas corrumpat, ſepoſita eſſe iubetur, nomine ab hoc verbo deriuato dicitur קרשה. Sed præter hoc genus, frequentiſſimus huius verbi vſus eſt, in rebus diuinis ſignificandis, quæ omnem vulgarem & prophanam comparationem ſuperant, atque differentiam maximam aliarum rerum indicant, s. s. e. In exitu Iſrael de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro: facta eſt Iudæa ſanctificatio eius. &, Exurge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ: hoc eſt, in qua te, præter omnes falſo appellatos deos, mirabilem efficacemq́ue probas. [Pſal. 113. Pſalm. 131] Atque hoc modo ſanctificatio hominum ſeparatio & excellentia ipſorum, eſt à Deo collata, qua extra cæterorum hominũ aleam perfectione augentur. Sic Chriſtus in ſanctificationem credentibus & obedientibus ſibi futurus eſſe præcinebatur. Ex hac ſignificatione illa ſunt, Sancti eritis mihi, quoniam ego ſanctus ſum. [Iſai. 8. Ezech. 11. Leuit. 20.]

Myſteria omnia, quæ ſignificationem aut vim habent arcanam, ſancta dicuntur. vt, Nolite ſanctum dare canibus. [Matth. 7.]

Sabbathvm.

Sabbathvm ex vſu (quoniam ad requiem laborum ſeruilium inſtitutum eſt) impeditum aliquod tempus & non ſatis liberum ſignificat. vt, Rogate, ne fuga veſtra ſit in hyeme aut ſabbatho. [Impedimentum.]

Significat autẽ arcanè quietem illam & pacem, qua fruuntur ij, quos diuinus ſanctificationis ſpiritus imbuit, & virtute cópleuit ſua, iuxta illud, quod ſcriptum eſt, Qui [Spiritualis requies.]

Hebr. 4 eſt, Qui enim ingreſſus eſt in requiem eius, requieuit
ab operibus ſuis, ſicut & a ſuis Deus.

CIRCVNCISIO.

Iudæi. CIRCVNCISIO, quoniam ſignaculum erat pro-
miſſionum & iis imponebatur obſeruanda, qui futura-
rum rerum promiſſis crederent, ipſos, qui circunciſio-
Actor. 10. ne vtuntur, ſignificat Iudæos ſiue Iſraelitas. vt, Obſtu-
puerunt ex circunciſione fideles, qui venerant cum Pe-
tro, quia in nationes gratia ſpiritus ſancti effuſa eſt. &,
Actor. 11. Cùm autem aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſce-
ptabant aduerſus illum, qui erant ex circunciſione.
Renouatio Significat autem myſticè illam cordis renouatio-
nem, quam Deus Chriſti opera & ſpiritus ſancti virtu-
Deut. 30. te in ſuis efficit, de qua ſcriptum eſt: Circuncidet Do-
minus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui. Et cir-
Rom. 2. cunciſio cordis in ſpiritu, nõ in litera, cuius laus non ex
hominibus, ſed ex Deo eſt.
Prophanus Incircunciſos appellabant antiqui eos, quos propha-
nos, vel à veri Dei cultu alienos ſignificare volebant. vt,
Iudic. 15. En ſiti morior, incidamque in manus incircunciſorum.
Iſai. 52. Et incircunciſus & immũdus. Et morte incircunciſorũ
Ineptus. morieris. Inepti etiam & rei alicuius gerendæ vel
obtinendæ indigni, incircunciſi aliqua parte dicuntur.
Exod. 6. vt, Quomodo audiet Pharao, præſertim cùm incir-
Act. 7. cunciſus ſim labiis? Et dura ceruice & incircunciſi cor-
dibus & auribus.

PRÆPVTIVM.

Gentes. PRÆPVTIVM gentilium nationes ſignificat, quę
1. Cor. 7. circunciſione non vtebantur, S. S. E. In præputio ali-
Gal. 2. quis vocatus eſt? non circuncidatur. &, Creditum eſt
mihi euangelium præputij. Myſticè autem pecca-
Peccatum cordis. tum cordis & illã duritiem humanam, quæ aduerſatur
diuinæ legi, atque adeò corpus ipſum peccati, præpu-
Ierem. 4. tij nomine audito, explicare poſſumus. vt, Circuncidi-
mini Domino, auferte præputium cordium veſtrorum,
Coloſ. 2. viri Iuda. Et cùm eſſetis mortui in deliciis, & præputio
carnis veſtræ.

SORS.

Societas. SORS aliquando communicationem & ſocietatem
Prouerb. 1. Sapien. 5. ſignificat. vt, Sortem mitte nobiſcum. Et inter ſan-
ctos ſors illorum eſt. Nonnunquam ſors pro expecta-
Euentus. tione euentus, & pro euentu ipſo vſurpatur. vt, In ma-
Pſal. 30. Ierem. 13. nibus tuis ſortes meæ. &, Hæc eſt ſors tua parsq́. men-
ſuræ tuæ à me, dicit Dominus.
Beneficium Dei. Diuinum beneficium liberaliter & gratis collatum,
Ephеſ. 1. ſors etiam dicitur. vt, In quo etiam nos ſorte vocati ſu-
mus, prædeſtinati ſecundùm propoſitum gratiæ eius.
Coloſſ. 1. &, Gratias agentes Deo patri, qui nos dignos fecit in
partem ſortis ſanctorum.

THESAVRVS.

Virtus. Opulentia. THESAVRVS opulentiam magnam, & faculta-
Num. 20. tem, & virtutem, atque efficacitatem ſignificat. vt, Do-
Deut. 28. mine aperi eis theſaurum tuum. Et aperiet Dominus
theſaurum ſuum optimum cælum, vt tribuat pluuiam
terræ tuæ, tempore ſuo, benedicetque cunctis operi-
Pſal. 134. bus manuum tuarum. Et producens ventos de theſau-
Luc. 6. ris ſuis. &, Timor Domini ipſe eſt theſaurus eius. Et
bonus homo de bono theſauro cordis profert bonum,
Coloſſ. 2. & in Chriſto omnes theſauros ſapientiæ & ſcientiæ
Dei eſſe, prædicat Apoſtolus. Rem etiã pretioſam &
Matth. 6. charam, theſauri nomine indicamus. vt, Vbi eſt the-
2. Cor. 4. ſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. &, Nolite theſaurizare
vobis theſauros in terra, ſed in cælis. &, Habemus the-
ſaurum iſtum in vaſis fictilibus.
Expetẽdum Pretioſiſſimam autẽ & nimis expetendam rem ſigni-
Matth. 13. ficare nobis voluit magiſter, cùm diceret, Simile eſt
regnum cælorum theſauro abſcondito in agro, &c.

COMMERCIORVM VERBA, VENDERE, EMERE.

CAP. XCVII.

Alienatio. VENDERE & venditio alienationem rei à ſe ſi-
Geneſ. 25. gnificat, S. S. E. Vende mihi primogenita tua. Et
iurauit ei Eſau, & vendidit primogenita. Et vendidiſti Pſalm. 43.
populum tuum ſine pretio. &, Quis eſt iſte creditor,
cui vendidi vos? Et veritatem eme, & noli vendere. Iſai. 52.
Aliquando vendere, abundantiam eius, qui vendit, Abundãtia
indicat. vt, Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum Prouerb. 31.
tradidit Cananæo. Nonnunquam verò pauperta- Egeſtas.
tem & egeſtatem atque miſeriam venditio arguit. vt, Ezech. 7.
Venit tempus, appropinquauit dies, qui emit, non læte-
tur; & qui vendit, non lugeat; quia ira ſuper omnem
populum eius. Huc illud ſpectat, Vendes, & non erit Deut. 28.
qui emat. Emere & vendere, cupiditatis, & terre- Cupiditas.
narum rerum ſtudia arguit. vt, Emebant & vendebant. Luc. 17.
Et neque poſſunt emere aut vendere.
Emere, ſibi aſſcribere ſuiq́. iuris facere eſt. Sic Abra- Proprietas. Poſſeſſio.
ham agrũ ſpeluncæ duplicis in Cananæa regione poſ- Geneſ. 25.
ſeſſionis acquirendæ cauſa emit. Et veritatem eme, & Prouer. 23.
noli vendere. &, Properate, emite & comedite. & ve- Iſai. 55.
nite emite abſque argento. Eſt etiam emptio faculta- Facultas.
tis argumentũ, & lætitiam adferre ſolet, ideò à contra- Res ſecũdæ
rio euentu dixit Ezechiel: Et qui emit, non lætetur. &, Ezech. 7.
Illud vendes, & non erit qui emat. & illud facultatem Deut. 28.
& induſtriam ſignificat. Conſiderauit agrum, & emit Prouerb. 31.
eum.

PECVNIA.

PECVNIAM, tum monetam, tum omnem poſſeſ- Poſſeſſio. Res.
ſionem dicimus, & rem quæ vendi poſſit, vt ſeruos, an-
cillas, agros & domos, & precia rerum, S. S. E. Inuene- Geneſ. 42.
runt pecuniam in ore ſacci. &, Si ſeruus percuſſus vno Exod. 21.
vel duobus diebus ſuperuixerit, non ſubiacebit pœnæ,
quia pecunia illius eſt. Et ſi commendauerit amico pe- Exod. 22.
cuniam, &c. Et cibos emes ab eis pecunia. &, Egredie- Deut. 2.
tur gratis abſque pecunia. Et ſi quæſieris eam quaſi pe- Prouer. 2.
cuniam. &, Auarus non implebitur pecunia. Et pro Eccleſ. 5.
pretio & mercede, S. S. E. In pecunia diuinabant. Et Precium. Merces.
pro omnibus diuitiis vſurpatur. vt, Quàm difficile eſt, Mich. 3.
confidentes in pecuniis introire in regnum cælorum. Diuitiæ. Marc. 10.

ASSIS.

MINIMVM precium eſt aſſis, idq́. ſignificat rem Vilitas.
videlicet viliſſimæ æſtimationis. vt, Nonne duo paſſe- Matth. 10.
res aſſe veneunt?

BILANX, STATERA.

REM certa ratione & conſtituto iudicio initam ſi- Ratio. Iudicium.
gnificat bilanx aut ſtatera. vt, Aſſumes gladium & re- Ezech. 5.
duces per caput tuum, & per barbam tuam. & Aſſu-
mes tibi ſtateram ponderis, & diuides eos.

NEGOTIARI.

NEGOTIARI in vniuerſum omnis artis exercita- Pax. Securitas.
tionẽ, cõmercia & curam ſtudiumq́. ſignificat. Eſtque Studium omne.
pacis & concordiæ ſignũ negotiatio. vt, Et negotiamini Geneſ. 34.
in terra, & exercete eam. &, Negotiamini dum venio, Luc. 19.
rem ſtrenuè agere ſignificat. Et commoda priuata Cõmodum priuatum.
ſibi ipſi vnumquemque quęrere, negotiãdi verbo apud
D. Petrum interpretamur. Et in auaritia fictis verbis 1. Pet. 2.
de nobis negotiabuntur. Denique omne rerum com-
parandarum ſtudium ſignificatur hoc verbo. vt, Syrus Ezech. 25.
negotiator tuus. Damaſcenus negotiator tuus, &c.

NEGOTIVM.

NEGOTIVM omnis actio ſtudioſè ſuſcepta dici- Actio. Omnis lis.
tur & lis omnis. vt, Vltra vires tuas eſt negotiũ. Non va Exod. 18.
leo ſolus negotia veſtra portare. &, A negotio peram- Deut. 1. Pſal. 90.
bulante in tenebris. &, Audet ne aliquis veſtrum, ha- 1. Cor. 6.
bens negotiũ, iudicari apud iniquos, & nõ apud ſanctos?

DE ALIIS ACTIONIBVS ET FACTIS PERMIXTIM.

CAP. XCVIII.

CLAVDERE.

CLAVDERE idem quod prohibere vel cohibere, Coërcere.
& coercere eſt. vt, Et ſalſiſſimo clauditur mari. Geneſ. 8.
&, Dominus claudat cælum. Captiuum te- Leuit. 34. Captura.
neri. Tradiditque Ioſeph in carcerem, vbi vincti regis
cuſtodiebantur, eratque ibi clauſus. &, Clauſi quoque Deut. 32.
defecerunt. Significat etiam reprobare, improbare, &
ita ligare,

Arcana abalienatio. ita ligare, vt inutilis ſit, qui clauſus fuerit, ad opus probandum. Denique à gratia abalienari aliquem, idque ſuo merito malo, s. s. E. Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius: Et claudet, & nemo aperiet: & aperiet, & nemo claudet. Et clauis Dauid aperit, & nemo claudit, &c. Hæc autem res nimis arcana eſt, & longiorem poſtulat explicationem; ad quam etiam illud pertinet: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui clauditis regnum celorum ante homines, vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. *Iſa. 22.* *Apocal. 3.* *Matth. 23.*

Cribrare & Cribrum.

Diſpergere. Diſſipare. Qvæ diſſipantur & perduntur, cribrari dicuntur. vt, Concutiam in omnibus gentibus domum Iſrael, ſicut concutitur in cribro. &, Ecce ſathanas expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum. Huius quoque ſententiæ eſt id, quod apud Ieremiam Hebraicè legimus: Et diſpergam eos ventilabro in portis terræ. *Amos. 9.* *Luc. 22.* *Ierem. 15.*

Maledicere, Maledictio, Maledictvm.

Omen. Maledictio omen & imprecationem apertè ſignificat. vt, Immunis eris à maledictione mea. &, Ne inducat ſuper me maledictionem pro benedictione. *Geneſ. 24.* *Geneſ. 27.*

Infelicitas. Infelicitatem quoque Latinè interpretari poſſumus. vt, Ecce propoſui hodie in conſpectu veſtro benedictionem & maledictionem; benedictionem ſi obedieritis mandatis Domini Dei veſtri: & maledictionem, ſi non obedieritis mandatis Domini Dei veſtri. &, Itaque ſub maledictione eritis, & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens. & Maledictio vorabit terram. & maledictionis filios dixit Petrus. Maledicentia. Contumelia & maledicentia quoq. maledictio dicitur. vt, Cuius maledictione os plenű eſt. &, Quorű os maledictione & amaritudine plenum eſt. &, Ex eodem ore procedit maledictio & benedictio. Deteſtatio. Exemplű. Aliquando deteſtabile exemplum. vt, Vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ. &, Erit, ſicut eratis maledictio omnibus gentibus domus Iuda, & domus Iſrael: ſic ſaluabo vos, & eritis benedictio. Sterilitas. Sterilitatem quoque ſignificat hoc verbum, vt contra benedictio fertilitatem ac fœcunditatem. vt, Maledicam benedictionibus veſtris. Et maledicta terra in opere tuo. &, Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuű noſtrarum, ſuper terra, cui maledixit Dominus. *Deut. 11.* *Ioſue. 9.* *2. Pet. 2.* *Pſal. 10.* *Pſalm. 13.* *Iacob. 3.* *Ierem. 26.* *Zach. 8.* *Malach. 4.* *Geneſ. 3.* *Geneſ. 5.*

Damnatio. Reatus & damnationes etiam quibus aliquis tenetur, maledicta & maledictiones vocantur. vt, Ipſe autem tenebit aquas amariſſimas, in quibus cum execratione maledicta congeſſit. &, Si peccauerit quis contra proximum, & iurare contra illum paratus venerit, ſeque maledicto conſtrinxerit coram altari, in domo iſta. &. Quicunque ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. &, Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum. *2. Paral. 6.* *Galat. 3.*

Benedictio.

Qvidqvid de maledictione indicauimus, idem contraria omnino ſignificatione, de benedicendi verbo & benedictione obſeruare licet.

Oscvlvm.

Neceſſitudo. Oscvlvm amicitiæ & ſalutationis atque neceſſitudinis, iucundæq. & honeſtæ cőuentionis indicatione peti ſolebat, amoris etiam pij excitandi. vt, Adaquatoq. grege oſculatus eſt eá; & eleuata voce, fleuit & indicauit ei, quòd frater eſſet patris ſui, & filius Rebeccæ. *Geneſ. 29.* *Geneſ. 33.*

Currens itaque Eſau obuiam fratri ſuo, amplexatus eſt eum, & ſtringensque collum eius, & oſculans fleuit.

Diſcedentium ſalutatio. Erat autem diſcedentium amoris amicitiæque mutuæ ſignum & pignus, s. s. E. Quare non es paſſus, vt oſcularer filios & filias meas? & ibidem, Oſculatus eſt filios & filias. &, Noëmi diſcedere volens, oſculata eſt nurus ſuas. Et Orpha oſculata eſt ſocrum, ac reuerſa eſt. *Geneſ. 31.* *Ruth. 1.*

Denique oſculum pacis, charitatis, amorisque ſymbolum fuit: idq. propriè oſculű ſanctum dictum. Nam de libidinoſis ſuauiis aut baſiis, nulla mentio hîc fit. Sic enim ſcriptum eſt, Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. &, Salutate inuicem in oſculo ſancto. Pax, Concordia, Charitas. *Pſal. 84.* *1. Cor. 16.*

Eſt etiam reuerentiæ & obſeruantiæ oſculum. Sic Eſther accedens, oſculata eſt ſummitatem ſceptri regij. Et mulier illa peccatrix Chriſti pedes eſt oſculata. Obſeruantia. *Eſther 5.* *Luc. 7.*

Gratiam diuinam arcanè interpretamur oſculandi verba aliquando. vt, Oſculetur me ex oſculis oris ſui. Gratia. *Cant. 1.*

Baptizare, Baptisma.

Baptisma lotionem ſimpliciter ſignificat, & expurgationem. vt, Alia multa ſunt, quæ tradita ſunt ſeruare eis, ſicut baptiſmata calicum & vrceorum, & æramentorum, & lectorum. Deinde etiam omnem ablutionem & intinctionem ſignificat, vt baptiſmű pœnitentiæ, pœnitentiam ipſam ſuſceptam, & profeſſione quadam aquæ exceptæ indicatam, in remiſſionem peccatorum, cuiuſmodi baptiſmatis Iohannes miniſter exſtitit. Baptiſma Chriſti ſublimius quidem eſt, & Iohanis baptiſmati plurimum præſtans: habet enim adiunctam purgationem & renouationem, per Spiritum ſanctum factam, s. s. E. Ego vos baptizo aqua, in pœnitétiam; ille vos baptizabit ſpiritu ſancto. Et vnum baptiſma, vnus Deus. Et quòd & vos nunc ſimilis formæ, ſaluos fecit baptiſma, non carnis depoſitio ſordiű, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionem Ieſu Chriſti. Lotio. *Marc. 7.* Purgatio. *Matth. 3.* Chriſti baptiſma. *Marc. 1.* *1. Pet. 3.*

Mortem cruentam ſignificat quoque baptiſma, de qua ſcriptum eſt, Poteſtis bibere calicem, qué ego bibiturus ſum; & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari? Mors cruenta. *Marc. 10.*

Ieivnare, Ieivnivm.

Ieivnivm orationem aut pœnitentiam aut calamitatis expectationem vel ſenſum ſignificat. harum enim trium rerum cauſa ſuſcipitur, s. s. E. Deprecatus eſt Dauid pro paruulo; & ieiunauit ieiunio. Et humiliaui in ieiunio animam meam: & oratio mea in ſinu meo conuertetur. Et, Ecce in die ieiunij veſtri inuenitis animas veſtras. &, Nunquid tale eſt ieiunium quod elegi? &, In domo Domini in die ieiunij. &, Conuertimini ad me in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Oratio. *2. Reg. 12.* *Pſalm. 34.* Pœnitentia *Iſai. 58.* *Ierem. 36.* *Ioel. 2.*

Prædicate ieiunium, & ſedere facite Naboth inter primos populi. Et prædicauerunt ieiunium in conſpectu Domini omni populo in Ieruſalem. &, Sanctificate ieiunium, vocate cœtum. Miſeriæ tempus. *3 Reg. 21.* *Ierem. 36.* *Ioel. 1.*

Aliquando mali auertendi & deprecandi cauſa ieiunatur. vt, Et prædicaui ieiunium iuxta fluuium Ahaba, vt affligeremur coram Domino Deo noſtro; & peteremus ab eo viam rectam nobis, & filiis noſtris, vniuerſæque ſubſtantiæ noſtræ. Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderent nos in via. Et non comedatis, & non bibatis tribus diebus: ego etiam cum ancillis meis ieiunabo, & tűc ingrediar ad regem, contra legem faciens, &c. Mali deprecatio. *Eſdr. 8.* *Eſther. 4.*

Operarivs.

Operarivm miniſtrum interpretamur, cui ex proprio & legitimo munere officium facere conueniat, idque ſedulò. vt, Meſſis quidem multa eſt, operarij autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Miniſter officioſus. *Matth. 9.*

Huius adnotationis contrariam ſententiam indicat nomen operarij, adiuncta aliqua criminis aut deſerti vel proditi officij nota. vt, Diſcedite à me operarij iniquitatis. Et videte malos operarios. *Luc. 13.* *Philip. 3.*

FINIS.

RERVM QVAE IN HOC LIBRO EXPLICANTVR INDEX PRIOR.

Prior numerus paginam, poſterior columnam indicat.

Continet Index omnem ferè naturam rerum.

A.

Abſynthium pag. 64. col. 2.
Abyſſus pag. 64. col. 1.
Accipiter. 77. 1.
Actiones atque affectiones naturales. 91. 1.
Adeps. 85. 1.
Admiratio. 93. 2.
Aduena. 97. 1.
Adulterium. 102. 2.
Aedificium.
Aedificatio, ædificator. 107. 2.
Aer. 26. 2.
Aes. 61. 1.
Aeſtus. 100. 2.
Ager. 36. 1.
Agnus. 80. 1.
Ala. 78. 1.
Alienigena. 97. 1.
Altare. 53. 1.
Altitudo. 24. 2.
Amarum. 91. 2.
Amygdalus. 88. 2.
Anchora. 107. 1.
Angeli. 7. 2.
Angulus. 107. 1.
Animalia. 75. 2. & 78. 1. & 79. 1.
Animantes. 79. 1.
Annulus. 115. 2.
Aper. 83. 1.
Aquila. 76. 2.
Aqua. 12. 2. & 27. 1.
Aquilo. 74. 1.
Ara. 52. 1.
Arabs. 97. 1.
Aranea. 78. 2.
Aratio. 102. 2.
Arator. 67. 1. & 2.
Arca. 52. 2. & 38. 2. & 49. 1.
Arcana nomina Dei. 4. 1.
Architectura, Architectus. 104. 2. & 107. 2.
Arcus. 109. 2.
Area. 38. 2. & 49. 1.
Arena. 12. 1.
Argentum. 61. 1.
Aries. 81. 1.
Armus. 89. 1.
Arma. 109. 2.
Armorum nitor. Ibidem.
Artes. 102. 2.
Aſinus. 81. 1.
Aſsis. 117. 2.
Aues. 26. 1.
Aurum. 61. 1.
Aurichalcum. 61. 1.
Aures. 90. 2.
Auſter. 74. 1.
Azymum. 92. 1.

B.

Baculus. 115. 2.
Baptizare, Baptiſma. 118. 2.
Barba. 90. 2.
Barbarus. 97. 2.
Baſan. 59. 1.
Baſan locus certus. 58. 2.
Benedictio. 118. 1.
Bethel locus. 57. 2.
Bilanx. 117. 2.
Bos. 79. 1.
Brachia. 87. 1.
Bubalus. 80. 2.
Butyrum. 92. 1.

C.

Cadauer. 101. 1.
Cæcitas. 101. 1.
Calamus. 65. 1.
Calcatio. 113. 1.
Calcaneus. 89. 2.
Calceamentum. 116. 1.
Calix. 113. 1.
Camelus. 81. 2.
Campus. 36. 2.
Candelabrum. 113. 1.
Caniſtrum. 113. 2.
Canis. 81. 2.
Cantus, Cantare. 94. 1.
Canticum, Cantio. Ibidem.
Caput. 86. 2.
Capiſtrum, Camus. 114. 2.
Carduus. 65. 1.
Caries. 78. 2.
Catena. 111. 2.
Cathedra. 52. 1.
Cedrus. 67. 2.
Cepe. 80. 1.
Ceruus. 80. 2.
Cete. 75. 2.
Chalybs. 61. 2.
Charmel. 58. 2.
Cibus. 91. 1.
Ciconia. 77. 2.
Cilia. 90. 1.
Circunciſio. 117. 1.
Ciſterna. 34. 1.
Ciuitas Dauid. 57. 1.
Ciuitas. 95. 1.
Clamor. 93. 1.
Claudus. 101. 1.
Claudere. 117. 2.
Clauis. 112. 2. & 119. 1.
Clauus. 112. 2.
Clibanus. 113. 2.
Cælum & cæli partes. 10. 2. & 24. 2.
Collis. 37. 2.
Collum. 86. 2.
Color. 14. 2.
Columba. 76. 1. & 77. 1.
Columna. 107. 2.
Comedere. 91. 1.
Compes. 111. 2.
Concipere. 95. 1.
Concurſus. 96. 1.
Conclaue. 48. 1.
Confractio. 101. 1.
Confuſio. 93. 1. & 101. 1.
Coniunctio. 94. 1.
Conuentus. 96. 1.
Cor. 87. 1.
Cornu. 80. 2.
Corona. 113. 1.
Corpus. 81. 1.
Corporis partes. Ibidem.
Cribrum, Cribrare. 118. 1.
Crura. 88. 2.
Crux. 112. 1.
Cubare. 95. 1.
Cubiculum. 48. 1.
Cubile. 48. 2.
Culex. 78. 2.
Curuum. 108. 2.
Currus. 110. 2.
Cutis. 86. 1.

D.

Dæmon. 8. 2. & 9. 1.
Dentes. 89. 2.
Deſertum. 35. 1.
Deus. 3. 1.
Dextra. 87. 2.
Diabolus. 9. 1.
Diadema. 115. 1.
Dies. 16. 2.
Dirutio. 104. 2.
Domus. 46. 2. & 106. 2.
Dormire. 92. 2.
Dracones. 75. 2.
Dromedarius. 81. 2.
Dulce. 91. 2.

E.

Ebrietas. 100. 2.
Emere. 117. 1.
Enſis, Gladius. 110. 2.
Equus. 81. 1.
Equitatus. 110. 2.
Exercitus. 109. 2.
Eradicare. 103. 2.
Eſurire. 93. 1.
Euellere. 103. 2.
Exultatio. 102. 1.

F.

Facies. 90. 1.
Fames. 93. 1.
Fauilla. 62. 1.
Fauus. 92. 1.
Feneſtra. 55. 1.
Fera. 81. 1.
Fermentum. 92. 1.
Ferrum. 61. 2.
Feſtuca. 64. 1.
Ficus, Ficulnea. 69. 1.
Filius. 95. 2.
Filum. 114. 1.
Flagellum. 112. 1.
Flos. 66. 1.
Flumen. 3. 2. & 60. 2.
Fluuius. Ibidem.
Fœmina. 94. 2.
Fœnum. 64. 2. & 65. 1.
Folium. 72. 1.
Fons. 32. 2. & 60. 2.
Forum. 43. 1.
Foſſa. 107. 1.
Fouea. Ibidem.
Fremitus. 95. 2.
Frenum. 114. 2.
Frigus. 100. 2.
Frondes. 72. 1.
Frons. 86. 1.
Fructus. 69. 1.
Frumentum. 65. 1.
Frutex. 71. 1.
Fulgur & Fulmen. 74. 2.
Fumus. 62. 1.
Funda. 110. 2.
Funis. 114. 1.
Fundamentum. 108. 1.
Fur. 102. 2.

G.

Galaad. 85. 1.
Gallina, Gallus. 77. 2.
Gaudium. 94. 1. & 102. 1.
Gazophylacium. 55. 2.
Gemma. 60. 1.
Gens. 97. 2.
Glacies. 75. 1.
Græcia. 97. 2.
Grando. 74. 2.
Graue. 64. 2.

H.

Hæreditas. 96. 2.
Hæres. Ibidem.
Hamus. 104. 2.
Herba. 64. 2.
Hircus. 80. 2.
Hirundo. 77. 2.
Homo. 83. 1.
Hominis partes. 84. 2.
Hominis ſermo. 83. 2.
Hora. 17. 1.
Hordeum. 65. 2.
Hortus. 50. 2.
Hoſpes. 96. 2.
Hyems. 18. 2.

I.

Iecur. 88. 2.
Ieiunare, Ieiunium. 114. 2. & 118. 2.
Ieruſalem. 56. 1.
Ignis. 62. 2.
Imago. 99. 1.
Imber. 94. 1.
Impuritas. 102. 1.
Infans. 95. 2.
Infernus. 30. 1.
Infirmitas. 100. 2.
Inſtrumenta varia. 112. 1.
Inſula. 31. 2.
Inteſtina. 87. 1.
Inundatio. 13. 2.
Iudicium. 98. 2.
Iugum. 111. 1.
Iuncus. 65. 1.
Iuuenis. 95. 2.

L.

Labia. 89. 2.
Lac. 92. 2.
Lachryma. 94. 1.
Lacus. 34. 1. & 106. 1.
Lætitia. 102. 1.
Lampas. 112. 2.
Lapis. 55. 1.
Lapis pretioſus. 60. 1.
Laqueus. 111. 2. & 104. 2.
Laus. 99. 1.
Lectus. 48. 2.
Leo. 82. 2.
Libanus. 59. 1.
Lignum. 71. 2.
Lilium. 66. 1.
Limen. 55. 1.
Linum. 66. 1.
Lingua. 89. 1.
Linea. 109. 1.
Linteum, Linteamen. 115. 2.
Litera. 99. 2.
Littus. 31. 1.
Loci communes. 22. 2. & 27. 1. & 28. 1. & 29. 2. & 30. 1. & 31. 1. &c.
Loci priuati. 45. 2. vſque ad 55.
Locorum partes. 50. 2.
Locuſta. 78. 2.
Lucerna. 112. 2.
Ludus. 110. 1.
Lumen. 14. 2.
Luminaria. 72. 1.
Luna. 72. 1.
Lupus. 82. 1.
Lutum. 12. 1.
Lux. 13. 2. & 14. 2.

M.

Maceries. 50. 2. & 107. 2.
Macredo. 101. 1.
Maledicere, Maledictio, Maledictum. 118. 1.
Malleus. 114. 1.
Manè. 16. 2.
Manus. 87. 2.
Mare. 67. 2.
Margarita. 60. 2.
Maritus. 95. 1.
Maſculus. 94. 2.
Maſſa. 92. 1.
Mater. 95. 1.
Materia. 109. 1.
Medium. 108. 2.
Mel. 91. 2.

Menſa

Mendacium. 52.2. & 102.2.
Menſa. 112.2.
Menſura. 114.2.
Mentiri. 102.1.
Meridies. 73.2.
Meretrix. 102.2.
Meſſis. 103.1.
Metalla. 60.2.
Mola. 113.2.
Mons. 37.2.
Mors. 101.1.
Mulus. 81.1.
Mundus. 6.2.
Munus. 111.1.
Murus. 44.1. & 108.1.
Muſca. 78.2.
Muſica. 100.1.

N.

Nares. 89.2.
Nauis. 51.2. & 107.2.
Nebula. 75.1.
Negotiari, Negotium. 117.2.
Nerui. 86.1.
Nix. 74.2.
Nomen. 98.1.
Nouacula. 110.1.
Nox. 16.2.
Nubes. 28.1. & 73.1.
Numerus. 20.2. & 100.1.
Nuptiæ. 95.1.

O.

Obſcuritas. 16.1.
Occidens. 74.1.
Oculi. 90.1.
Odor. 91.1.
Oleaſter. 68.1.
Oliua. Ibidem.
Oleum. 70.1.
Olla. 113.1.
Onager. 81.2.
Onus. 111.1.
Operarius. 118.1.
Oratio. 98.2.
Orbitas. 96.2.
Oſculum. 118.1.
Oſſa. 86.1.
Oſtium. 54.2. & 108.2.
Ouis. 79.2.

P.

Pædagogus. 96.2.
Palea. 66.1.
Palma. 67.2.
Palpebræ. 90.1. & 2.
Panis. 91.2.
Parabola. 94.2. & 99.1.
Pardus. 82.2.
Parere, Partus. 95.1.
Paries. 50.1. & 107.1.
Partes cæli. 10.2.
Partes locorum. 50.1.
Paſcere. 103.2.
Paſſer. 77.1.
Paſtor. 103.2.
Paſtus. Ibidem.
Pater. 95.1.
Pax. 102.1.
Paxillus. 114.1.
Pectus. 87.1.
Pecunia. 117.2.
Pedes. 88.2.
Pennæ. 78.1.
Perdix. 77.2.
Perpendiculum. 109.1.
Petra. Ibidem.
Pinguedo. 86.1.
Pinus. 67.2.
Piſcatio, Piſcator. 100.2.
Piſces. 75.2.
Piſcina. 43.1. & 51.2.
Plantare. 103.2.
Planta. 68.2.
Plantarum partes. 71.1.
Plantatio. 103.2.
Platea. 42.1.
Plenitudo. 106.2.
Plumbum. 61.2.
Pluuia. 74.1.
Populus. 90.1.
Porcus. 87.2.
Porta. 54.1. & 108.2.
Potus. 92.2.
Prædium. 51.2.
Præputium. 117.1.
Prætorium. 42.2.
Primitiæ. 103.2.
Pſallere. 94.2.
Puer. 95.2.
Puluis. 12.1.
Puritas. 91.1.
Purpura. 115.1.
Puteus. 33.1. & 106.2.

Q.

Quercus. 68.1.

R.

Radere. 112.1.
Ramus. 76.2.
Rana. 76.1.
Rectum. 108.1.
Relationes. 96.1.
Renes. 88.2.
Res humano vſui inuentæ. 97.2.
Res compoſitæ. 59.1.
Rete. 104.2.
Rex. 97.2.
Ridere. 94.1.
Rigare. 103.2.
Riſus. 94.2.
Rota. 114.1.
Rhododendron. 66.2.

S.

Sabbathum. 116.2.
Saccus. 113.2. & 115.1.
Sacrum, Sanctum, Sanctitas. 116.2.
Sal. 62.1.
Salomon. 97.2.
Salutatio. 99.1.
Sanguis. 85.2.
Satan. 9.1.
Scaturigo. 60.2.
Sceptrum. 116.1.
Scoria. 62.1.
Scorpio. 99.2.
Scribere. 76.1.
Scriptura. 99.2.
Seculum. 19.2.
Securis. 110.1.
Sedes. 52.1.
Semen. 66.2. & 107.2.
Seminare. 103.1.
Semita. 40.1.
Senex. 95.2.
Sepes. 50.2.
Septentrio. 10.2.
Sepulchrum. 106.2.
Seraphim. 8.1.
Serere. 103.1.
Serenum. 73.1.
Serpens. 104.1.
Signum, Sigillum, Signaculum. 116.1.
Silua. 76.1.
Sinus. 115.2.
Siniſtra. 87.2.
Sion. 57.1.
Sitire. 95.2.
Sitis. Ibidem.
Societas. 94.2. & 96.1.
Sol. 72.2.
Solarium. 49.1.
Solium. 52.1. & 107.1.
Somnus. 92.2. & 95.2.
Somnium. 93.1.
Sors. 117.1.
Spectaculum. 99.2.
Speculum. 116.1.
Speculator. 109.2.
Spelunca. 34.2.
Spica. 66.2. & 107.2.
Spiritus. 7.1. & 84.1.
Spiritus malus. Ibid. c. 2.
Spinæ. 65.1.
Sponſi. 95.1.
Sputum. 89.2.
Statera. 113.2.
Stella. 73.2.
Stimulus. 111.1.
Stipula. 67.1.
Struthio. 77.1.
Stupor. 95.2.
Subſolanus. 74.1.
Suburbanum. 44.2.
Sulphur. 62.1.
Superbia. 102.2.
Sus. 81.2.
Synagoga. 44.1.

T.

Tabernaculum. 45.2. & 105.1.
Tabernacula Kedar. 105.2.
Tabula ad ſcribendum. 116.2.
Tectum. 106.1.
Tempeſtas. 18.1. & 64.1. & 75.1.
Tempus. 19.1.
Templum. 43.1. & 106.1.
Tenebræ. 15.1.
Tentorium. 105.2.
Tergum. 88.1.
Terminus. 22.1. & 106.1.
Terra. 11.1. & 25.1.
Theſaurus. 117.1.
Thronus. 52.1.
Trabs. 109.1.
Triticum. 65.2.
Tritura. 103.2.
Truncus. 71.2.
Tuba. 110.2.
Turbo. 75.1.
Turpitudo. 100.2.
Turris. 49.1. & 106.1.
Turtur. 77.2.
Tygris. 83.1.

V.

Vallis. 38.1.
Vanitas. 102.2.
Vanum. Ibidem.
Vaſa. 113.1.
Vbera. 88.2.
Vectes. 109.1.
Velamen. 115.2.
Venatio, Venator. 104.1.
Vendere, Emere. 117.1.
Venenum. 112.1.
Venter. 88.1.
Ventilabrum. 114.1.
Ventus. 73.1.
Verbum. 98.1.
Veritas. 98.2.
Veſtes. 114.2.
Veſper. 16.1.
Via. 39.1. & 107.1.
Viator. 97.1.
Vicus. 41.1.
Viduitas. 96.2.
Vigilare. 93.2.
Vigilia. Ibidem.
Villa. 106.1.
Vincula. 111.2.
Vindemiare. 104.1.
Vindemia. Ibidem.
Vir. 95.1. & 2.
Virga. 111.1.
Virginitas. 95.1.
Virgo. Ibidem.
Viſcera. 87.1.
Vita. 101.2.
Vita animi & corporis. 100.2.
Vitis. 68.1.
Vitulus. 79.2.
Vlulatus. 93.2.
Vmbilicus. 88.1.
Vmbra. 105.1.
Vmbra luci contraria. Ibidem.
Vmbra ad corpus relata. Ibidem.
Vmbraculum. Ibidem.
Vnguentum. 116.1.
Vnitas. 10.1.
Volare. 78.1.
Volucris. 76.1.
Vox. 93.2.
Vrbs. 41.1.
Vrſus. 83.1.
Vrtica. 65.1.
Vua. 69.2.
Vulpes. 82.1.
Vultus. 90.1.
Vter. 113.2.
Vxor. 95.1.

INDEX ALTER EXPLICATIONVM

EARVM QVAE IN HOC LIBRO DISSERVNTVR.

Prior numerus paginam, poſterior columnam indicat.

A.

Abalienatio arcana. 118. 1.
Abiectio. 94. 2.
Abominatio. 102. 1.
Abſcondere. 49. 1.
Abſolutio beneficij. 54. 2.
Abundantia. 60. 1. & 117. 1.
Abundantia affluens. 92. 1.
Actio. 102. 2. & 73. 2. & 117. 2.
Actio aperta ac deliberata. 73. 2.
Adam. 85. 2.
Aditus. 54. 1. & 55. 1. & 106. 1.
108. 2.
Admiratio. 96. 2.
Admirabile. 64. 2. & 99. 2.
Admonitio. 93. 2.
Aduena. 76. 2.
Aedes. 105. 2.
Aedificatio. 109. 1.
Aegritudo animi. 50. 1.
Aegyptus. 74. 1.
Aegypti regnum. 77. 1.
Aeſtas. 69. 1. & 103. 1.
Aeſtimatio. 60. 2.
Aequum. 102. 2.
Aequitas. 14. 2. & 98. 2.
Aequitatis ſtudium. Ibidem.
Aetas. 89. 2.
Aetas idonea. 50. 1.
Aeternitas. 19. 2.
Affectiones cælorum. 10. 2.
Affectus. 71. 2. & 81. 1. &
88. 2.
Affectus interior. 114. 2.
Afflictio. 18. 2. & 100. 2. & 77. 2.
& 87. 2. & 112. 1.
Afflictio ineuitabil. 101. 1.
Ager. 35. 1. & 36. 2. & 38. 1.
Alexandri regnum. 81. 1.
Alienus. 97. 1.
Alienatio. 96. 2. & 97. 2. & 117. 1.
Alienum. 79. 2.
Alimentum. 88. 1.
Ambitio. 24. 2. & 90. 2.
Amicitia. 81. 2. & 90. 1. & 99. 1.
& 111. 1.
Amœnitas. 32. 1. & 38. 1. & 59. 1.
Amor. 50. 2. & 77. 1. & 79. 2.
& 115. 2.
Amor coniugalis. 115. 2.
Amplitudo. 42. 2.
Amplificata ſignificatio. 108. 1.
Anguſtia. 18. 1.
Anima. 84. 2. & 85. 2.
Animus. Ibidem.
Animus doctrinæ capax. 113. 2.
Animi mutatio. 90. 1.
Animi afflictio. 100. 2.
Animi cultura. 102. 1. & 103. 1.
Animi præparatio. 70. 2.
Animaduerſio. 63. 1. & 111. 2.
113. 1.
Annus. 67. 1. & 79. 2.
Antiquitas. 15. 1.
Apertus locus. 49. 1. & 50. 1.
Apertè. 190. 1.
Apoſtoli. 104. 2.
Apoſtolorum officium. 108. 2.
Apparatus. 49. 2.
Apparatus bellicus. 81. 1.
Appetitus, Appetitio. 84. 2. & 90. 2.
93. 1.
Approbatio. 116. 2.
Apricatio. 49. 1.
Aqua profunda. 64. 1.
Aquæ commoditas. 34. 1. & 2.
Arbores. 58. 2.
Arcanum. 116. 2.
Argumentum magnæ rei. 99. 1.
Argumentum. 98. 1. & 2 & 116. 2.
Ariditas. 71. 1.
Arma. 61. 2. & 104. 2.
Arrogantia. 81. 1.
Aſinaria mola. 113. 2.
Aſperitas. 65. 1.
Aſſiduitas. 64. 1.
Aſylum. 53. 2.
Auaritia. 77. 2. & 82. 1. &
90. 2.
Auctor. 95. 1.
Auctoritas. 10. 2. & 90. 1. & 96. 1.
& 111. 1. & 112. 2. & 109. 1.
114. 2. & 115. 2.
Auiditas. 80. 2.
Auxilium. 87. 2. & 109. 1. &
110. 2. & 115. 2.

B.

Baptiſma Chriſti. 118. 2.
Baptiſmus. 103. 2.
Babylon. 11. 2. & 114. 1.
Babylonij. 14. 2.
Bellum. 73. 1. & 51. 2. & 104. 1.
109. 2. & 110. 1.
Belli impetus. 12. 2.
Bellum ſine periculo. 104. 2.
Bellator. 104. 1.
Beneficium Dei. 117. 1.
Beneficium. 74. 1. & 91. 2. &
98. 2. & 103. 1.
Benignitas. 74. 2.
Bethlehem. 57. 1.
Bonus fructus. 65. 1.
Bos. 79. 2.
Breuitas. 50. 1.
Breuitas caduca. 66. 1.

C.

Cædes. 82. 2.
Cæcitas. 116. 1.
Calamitas eiusque adiectiua. 16. 2.
& 26. 1. & 72. 2. & 74. 1. & 2.
& 75. 1. & 86. 1. & 94. 1. &
106. 1. & 38. 1. & 71. 2. &
78. 2. & 100. 2. & 101. 1. &
103. 1. & 2. & 109. 1.
Calida regio. 74. 1.
Calumnia. 102. 1.
Candor. 74. 2.
Capacitas. 55. 1.
Captiuitas. 88. 2. & 111. 2. &
114. 1.
Captiuatio. 104. 2.
Captura. 117. 2.
Caput. 114. 1.
Carcer aridus. 112. 1.
Carcer. 107. 1. & 111. 2.
Carere vſu vitæ. 92. 2.
Carminis genus. 106. 1. & 99. 1.
Carnales. 85. 2.
Caupona. 102. 2.
Caſtigatio. 88. 2. & 106. 2. &
112. 1. & 115. 2.
Caſtra. 105. 1.
Caſus. 39. 1.
Caſui proximum. 108. 1.
Caſus grauis. 10. 1.
Cauſa indicata. 99. 1.
Cedri. 59. 1.
Celebritas. 42. 2. & 54. 2.
Celeritas. 73. 2. & 74. 2. & 76. 2.
& 77. 1. & 78. 1.
Certa res & imparata. 97. 2.
Certa res & parata. Ibidem.
Certus locus. 39. 1.
Certum ſtudium. 71. 1.
Ceſſare. 92. 2. & 93. 1.
Ceſſatio. 43. 1.
Chaldæa. 16. 2. & 74. 1.
Chanaan. 97. 2.
Chara res. 87. 2. & 90. 2.
Charitas. 76. 2. & 118. 2.
Chriſtus, & Chriſti virtus. 114. 1.
60. 1. & 64. 2. & 67. 2. & 68. 2.
71. 2. & 72. 2. & 90. 1. & 95. 1.
107. 2. & 108. 1. & 2. & 111. 2
109. 1. & 110. 2.
Chriſti veritas. 98. 2.
Chriſti corpus. 73. 2.
Chriſti paſſionis virtus. 112. 1.
Chriſti notitia optima. 109. 1.
Cibus. 52. 1. & 66. 2. & 91. 2.
115. 2.
Cibi commoditas. 65. 2.
Circunſtantia. 60. 1. & 90. 1. &
94. 1. & 98. 2.
Ciuis. 108. 2.
Ciue minor. 97. 1.
Ciuitas. 44. 2.
Clades. 112. 1.
Clementia Dei. 27. 2.
Coactio. 114. 2.
Cœlum. 73. 2. & 75. 1. &
106. 1.
Cœleſtis ciuitas. 57. 1.
Coercere. 117. 2.
Cogitare. 95. 1.
Cogitatio. 71. 2. & 78. 2. &
90. 2.
Cogitationes ſecretæ. 16. 2. &
48. 2. & 87. 1.
Cogitatio animalis. 88. 2.
Cognitio difficilis. 64. 1.
Cognoſcendi auiditas. 96. 2.
Coire. 92. 2.
Commodum priuatum. 117. 2.
Commodum. 60. 2. & 65. 2.
Commoditas. 27. 2. & 36. 1. &
39. 2. & 44. 2. & 89. 1. &
105. 1.
Communicatio. 37. 2. & 52. 2.
& 96. 2.
Communicatio doctrinæ. 14. 2.
Communio. 54. 1. & 113. 2.
& 115. 2.
Communitas. 39. 2. & 41. 1. &
96. 2.
Concordia. 100. 1. & 102. 1. &
111. 1. & 118. 2.
Concubitus. 93. 1.
Concupiſcentia. 102. 1. & 103. 2.
Conditio beatiſſima. 101. 2.
Conditio varia. 70. 2.
Conditio humana. 100. 2.
Conditio incerta. 96. 1.
Conditio miſera. 114. 1.
Confabulatio. 40. 1.
Confuſio pudenda. 82. 2.
Coniunctio. 111. 1.
Coniuges, Coniugalis amor. 113. 1.
& 115. 2.
Conſcientia. 84. 2.
Conſtantia. 88. 2. & 108. 2.
Conſilium. 39. 2. & 60. 2. &
85. 2. & 86. 2. & 98. 1. &
102. 2. & 112. 1.
Conſilium prauum. 102. 2.
Conſilium priuatum. 107. 2.
Conſilij inopia. 79. 2.
Conſilij profeſſio. 98. 1.
Conſpicuitas. 37. 2. & 44. 2.
Conſpicuum. 89. 2.
Conſpiratio frequens. 78. 1.
Conſtruere. 104. 2.
Conſumptio. 63. 2. & 113. 2.
Conſuetudo. 46. 1. & 47. 1. &
52. 2. & 54. 1. & 88. 2. & 96. 1.
& 91. 1. & 92. 1.
Conſuetudo mala. 65. 1.
Contemptio. 42. 1.
Contemptus. 12. 1.
Contemptibilis res. 113. 1.
Contemplatio. 50. 1.
Continentia. 70. 1.
Continentia in officio. 114. 2.
Contumelia. 89. 2. & 112. 1.
Conuiuium. 52. 2. & 70. 1. &
91. 1.
Conuentus. 108. 2. & 54. 2. &
55. 2. & 56. 2.
Copia victus. 112. 2.
Copia. 47. 1. & 59. 1. & 60. 2.
& 73. 1. & 74. 2.
Corpus humanum. 105. 2. & 106 1.
113. 2.
Correptio diuina. 62. 1.
Corruptio, Corruptela. 88. 2. &
10[illegible]. 2.
Crudelitas. 59. 2. & 82. 1. & 89. 2.
& 111. 1.
Crux. 113. 1.
Cubile. 39. 1.
Cultus diuinus. 111. 1.
Cultura animi. 13..
Cultura. 36. 1.
Cultus. 91. 1.
Cupiditas. 63. 1. & 117 1.
Cura. 72. 2. & 78. 2. & 90. 2.
& 103. 2. & 112. 2. & 115. 2.
Curare. 1[illegible]3. 2.
Currus. 114. 1.
Cuſtos. 104 1.
Cuſtodes. 82. 1.
Cuſtodia. 46. 2. & 49. 1. & 55. 1.
& 90. 2. & 108. 1. & 109. 1.
116. 2.

D.

Dæmoniorum regio. 26. 2.
Damnatio. 100. 2. & 118. 2.
Damnatio populi. 79. 1.
Damnum. 49. 1.
Damnati. 80. 1.
Deambulatio importuna. 27. 2.
Debilitas. 87. 1. & 96. 1.
Declinatio. 39. 2.
Decor. 80. 2.
Decus, Decorum. 66. 1. & 91. 1.
& 81. 1. & 115. 2.
Dedecus. 81. 2.
Defectus. 111. 1.
Defunctorum vitæ ſtatus. 96. 1.
Definitio termini. 22. 1.
Definitio. 114. 2.
Dei filius. 98 2.
Dei currus. 26. 2.
Dei efficacitas. 73. 1. & 26. 2.
Dei beneficia. 74. 1.
Dei clementia. 29. 2.
Dei thronus. 29 1.

Delere. 112. 1.
Delitiæ, 92. 1. & 100. 1. & 115. 1. & 116. 1.
Demolitio, Vaſtatio. 110. 1.
Denuntiationes. 94. 2.
Deſertum. 74. 1.
Deſiderium. 93. 1. & 94. 1.
Deſolatio. 79. 1. & 96. 2.
Deſpectio. 42. 1. & 52. 2.
Deſpectus. 59. 2.
Deſpectarum rerum ſignum. 113. 2.
Detentio. 111. 2.
Deteſtatio. 60. 1. & 118. 1.
Detractor. 82. 2.
Detrimentum. 42. 1. & 52. 2.
Deus. 25. 1. & 82. 2.
Deus benignus. 73. 1.
Dexteritas. 76. 1.
Dextra. 63. 1.
Diabolus. 76. 1. & 82. 2.
Dies. 113. 1.
Diei partes. 72. 2.
Difficultas. 49. 1. & 61. 2. & 107. 2. & 95. 2. & 112. 1.
Dignitas. 52. 1. & 72. 1. & 97. 1. & 2. & 114. 2.
Dignitatis teſtimonium. 99. 1.
Dirutio. 114. 2.
Diligentia. 16. 2. & 93. 2.
Dimicandi propoſitum. 110. 1.
Diſciplina mala. 81. 2.
Diſciplina ſubtilior. 107. 2.
Diſciplina. 68. 1. & 88. 1. & 106. 1. & 107. 1. & 115. 2.
Diſcipuli. 79. 1.
Diſcrimen difficillimum. 111. 2.
Diſperſio. 114. 1.
Diſpergere, Diſſipare. 118. 1.
Diſtantia. 10. 1.
Diſtinctio. 66. 2.
Diſtinctum. 83. 2.
Ditio. 106. 1.
Diuinarū rerum occultatio. 115. 2.
Diuites. 80. 1.
Diuitiæ. 79. 2. & 81. 1. & 61. 1. & 86. 1. & 115. 1. & 117. 2.
Diuitiæ ſimplices. 79. 2.
Docere. 103. 2.
Doctrina efficax. 70. 1.
Doctrinæ ſimplicitas. 69. 2.
Doctrina. 14. 2. & 43. 2. & 44. 1. & 91. 2. & 103. 1. & 2. & 104. 1.
Doctrinæ variæ. 107. 2.
Doctrina praua. 66. 2. & 92. 1.
Doctrinæ efficientia. 69. 2.
Doctrinæ præcepta. 111. 1.
Doctrinæ miniſter. 104. 1.
Dolor. 110. 1.
Dolor ex iniuria. 94. 1.
Dolus. 91. 1. & 111. 2.
Dominium. 88. 2.
Domus. 45. 2.
Donaria. 55. 2.
Dormitio. 49. 1.
Duratio, Duratio breuis. 68. 1. & 69. 2.
Durities. 60. 1.

E.

Ebrioſi. 70. 1.
Eccleſia. 39. 1. & 51. 2. & 77. 1. & 85. 1. & 95. 1. & 96. 1. & 104. 1. & 105. 1. & 106. 1. & 113. 1.
Eccleſiæ antiquæ caput. 56. 1.
Eccleſiæ. 73. 1.
Effectus. 98. 2.
Efficacitas. 74. 2. & 85. 1. & 89. 1. 112. 2. & 110. 1.
Efficientia. 10. 1. & 87. 2.
Egeſtas. 117. 1.
Emporium. 102. 2.
Epiſtola dura. 111. 1.
Equitatus bellicus. 12. 1.
Error. 88. 3. & 102. 1. & 105. 1.
Eruditio. 99. 2.
Euaneſcentia. 74. 1.
Euangelium. 36. 2. & 67. 2. & 98. 2. & 110. 2.
Euangelij illuminatio. 14. 2.
Euangelij hoſtes. 82. 1.
Euangelij effectus. 102. 1. & 114. 1.
Euchariſtia. 91. 2.
Euentus. 95. 1. & 117. 1.
Euphrates fluuius magnus. 32. 2.
Exactio. 112. 1.
Examen. 63. 1.
Excommunicatio. 44. 1. & 45. 2. 54. 1.
Execrabilis. 82. 1.
Executio. 113. 2.
Exemplum. 99. 1. & 2. & 118. 1.
Exemplum ſequendum. 116. 1.
Exercitatio. 35. 2.
Exercitus. 78. 2. & 93. 2. & 94. 1. & 104. 2.
Exercitus Dei. 6. 1.
Exercitus impetuoſus. 74. 1.
Exitus. 54. 1. & 55. 1.
Exitium. 29. 2.
Exlex. 79. 1.
Expectatio. 54. 2. & 77. 2. & 93. 1.
Expetendum. 117. 1.
Expiatio. 78. 1.
Extrema clades. 12. 1.
Extremum. 64. 1.
Extremum periculum malorum 63. 1 & 65. 1.
Extremitas. 89. 1.
Exuberantia natiua. 86. 1.

F.

Fabula publica. 90. 1.
Factiones. 105. 1.
Facilitas. 107. 1. & 85. 1.
Facultas. 10. 1. & 14. 2. & 70. 2. & 96. 1. & 109. 1. & 2. & 117. 2.
Fallacia. 93. 1. & 112. 1.
Fama. 98. 1.
Fames. 6. 1.
Familia. 64. 2. & 72. 1. & 105. 2.
Familiaritas. 47. 1. & 2. & 67. 2. & 112. 2. & 115. 2.
Familiaritas cum Deo. 53. 2. & 55. 1.
Familiaris res. 91. 2.
Fatuitas. 79. 1.
Feretrum. 48. 2.
Feritas. 73. 1. & 77. 1.
Ferocitas. 82. 1.
Fertilitas. 38. 1. & 58. 1. & 72. 1. 69. 1. & 85. 1. & 92. 1.
Feſtinatio. 68. 2.
Feſtiuitas. 56. 1.
Fides. 77. 1. & 90. 2.
Figura lucis. 91. 2.
Filij. 71. 1.
Finis. 89. 1.
Finis vitæ. 106. 2.
Firmitas. 59. 2.
Firmitudo. 11. 2. & 40. 2. & 108. 1. & 114. 1.
Firmitudo coërcens. 109. 1.
Fluxa res. 99. 2.
Fluxibilitas. 73. 1.
Fluxum. 50. 1.
Fœcunditas. 27. 1. & 38. 1. & 59. 1.
Fœcunda regio. 69. 1.
Fœlicitas. 57. 2. & 61. 1. & 94. 1. & 73. 1. & 79. 1.
Fortis. 81. 2.
Fortitudo. 61. 2. & 81. 1. & 82. 2. & 87. 1. & 90. 1. & 119. 2. & 110. 1. & 2.
Fragilitas. 114. 1.
Fragilis res. 85. 1.
Fratres. 73. 1.
Fraudulentus. 82. 2.
Fraus. 42. 1. & 112. 1.
Frequentia. 78. 2. & 108. 1. & 2.
Fructus vſus. 103. 1.
Fructus bonus. 65. 2. & 70. 1.
Fruges. 39. 1.
Frumentum. 49. 1.
Fruſtratio ſententiæ. 93. 1.
Fuga. 78. 1. & 88. 1.
Fugacitas. 73. 2.
Fulcimentum. 108. 2.
Functio. 39. 2.
Fundamentum. 71. 1. & 108. 1. 109. 1.
Furum tempus. 16. 2. & 61. 2.

G.

Gaudium. 115. 1.
Gedeon. 66. 1.
Gens. 95. 2.
Gens fera. 104. 1.
Gentis nomen. 45. 2.
Gentis nota. 109. 2.
Gentes. 68. 2. & 113. 1.
Gentiles. 82. 2.
Gentilitas. 97. 2.
Genus poſtremum. 75. 2.
Germen. 62. 2.
Gladius. 6. 1.
Gloria. 14. 2. & 62. 1. & 86. 1. 97. 2.
Græci. 14. 2.
Græcorum imperium. 80. 1.
Gratia. 33. 1. & 70. 2. & 73. 1. 74. 2. & 80. 2. & 90. 2. & 91. 1. & 118. 2. & 87. 2. & 90. 1. & 116. 1.
Gratum. 91. 2.
Gratulatio. 94. 1.
Grauitas. 62. 1.
Grauiſſimæ res. 93. 1.
Gubernatio. 115. 2.
Gubernator. 104. 1.

H.

Habitatores. 26. 1. & 35. 1.
Habitabilis. 74. 1.
Habitatio. 33. 1. & 35. 1.
Habitatio humilis. 35. 2. & 105. 2.
Hæreditas. 51. 1. & 114. 1.
Herbarum locus. 50. 1.
Hieruſalem. 57. 1.
Homo. 84. 1. & 113. 1.
Hominis pars inferior. 85. 1.
Homo nequam. 81. 1.
Homines. 71. 1. & 79. 2. & 85. 2. & 106. 1.
Hominum conditiones. 113. 1.
Homo mortuus. 12. 1.
Hominum copia bona. 75. 2.
Honor. 52. 1. & 111. 1. & 114. 1.
Honoris inſigne. 115. 1.
Horæ nocturnæ. 93. 1.
Hoſpes. 45. 2.
Hoſpitium commune. 42. 1. & 46. 2.
Hoſtis. 63. 1.
Hoſtis doloſus. 82. 1.
Hoſtes. Ibidem.
Hoſtes rabidi. 82. 2.
Humana natura. 11. 2. & 106. 1.
Humanitas. 96. 2.
Humanum ingenium. 38. 2.
Humiditas. 71. 1.
Humilitas. 16. 1. & 77. 1. & 105. 2. & 81. 2.
Humor. 65. 1.
Hyems. 74. 2.
Hypocriſis. 38. 2. & 67. 1.
Hypocritæ. 82. 1. & 108. 1.

I.

Idololatra. 102. 2.
Idololatria. 81. 1. & 37. 2. & 50. 2. & 54. 2. & 110. 1. & 102. 2.
Ieruſalem. 69. 1.
Ieſus Chriſtus. 80. 1.
Ignorantia. 80. 1. & 101. 1.
Ignotus. 97. 2.
Ignobilitas. 16. 1. & 94. 2.
Ignominia. 99. 2. & 101. 1.
Imbecillitas. 66. 1. & 94. 2.
Immortalitas. 62. 1.
Immenſitas. 12. 1. & 51. 1.
Impedimentum. 65. 2. & 114. 1. 116. 2.
Imperia. 79. 1.
Imperium. 87. 2. & 90. 1.
Imperitia. 95. 2.
Imperfectio. 61. 1. & 83. 2. & 94. 2. & 95. 2.
Impetus. 47. 2.
Importunitas. 12. 2. & 51. 1. & 75. 1.
Improbitas. 52. 2. & 71. 1. & 86. 2. & 102. 1.
Improbatio. 103. 2.
Impulſio animi. 7. 2.
Impudentia. 90. 2. & 102. 1.
Impulſio. 73. 2.
Impuritas. 86. 1.
Impuritatis terminus. 16. 1.
Impulſus. 111. 1.
Impulſus grauis. 114. 1.
Inanitas. 61. 2.
Incerta conditio. 96. 1.
Inconſtans. 75. 1.
Inconſtantia. 72. 2. & 73. 2.
Incommodum. 71. 1.
Incommoditas. 27. 1. & 33. 2. & 39. 1.
Incorruptio. 62. 2.
Indigentia. 96. 2. & 111. 1.
Indiſciplinatus. 81. 2.
Indiuiduum. 83. 2.
Indignatio. 85. 1. & 90. 1. & 91. 2. & 93. 1. & 94. 1.
Indomita gens. 102. 2. & 99. 1.
Induratio. 95. 1.
Indulgentia. Ibidem.
Ineptus. 117. 1.
Infecta res. 39. 1.
Infernus. 34. 1.
Infelicitas. 65. 1. & 118. 1.
Infima conditio. 12. 2.
Infirmitudo. 12. 2. & 71. 2.
Infirmitas. 85. 2. & 89. 1.
Infrequentia. 108. 2.
Ingenia varia. 72. 1.
Ingratus. 82. 2.
Inimici. 79. 2.
Inimicitia. 97. 2.
Iniuria. 94. 1. & 111. 1.
Innocentia. 80. 1. & 85. 2.
Innocens. 80. 1.
Innumerabilitas. 12. 2. & 60. 1.

Ino-

Inopia 16.2. & 50.2. & 93.2. & 96.2. & 106.2.
Inquiſitio diligens. 113.1.
Inquiſitio. 47.2.
Inſidiæ. 51.1. & 76.1. & 93.1. & 106.2. & 107.1.
Inſipientia. 100.2.
Inſtabilitas. 28.2. & 74.2. & 76.2. & 93.1. & 105.1. & 114.1.
Inſtitutor. 96.2.
Inſtitutum. 107.1.
Inſtructio recta. 108.2. & 112.2.
Inſtrumenta. 61.2.
Integritas. 14.2. & 51.1. & 88.2. & 106.2. & 116.2.
Intellectus. 72.2.
Intempeſtiuitas. 16.1.
Interpres. 109.2.
Interitus. 31.1.
Internitio. 78.1.
Inuidia. 90.2.
Inuidens. 82.1.
Inutile. 60.1. & 67.2. & 76.1. 102.2.
Inutilitas. 11.1.
Ira. 63.1. & 74.2.
Irriſio. 96.1.
Irritatio. 91.1.
Irruptio. 101.1.
Iſraelis tribus. 71.2.
Iſrael. 51.2. & 56.2.
Iſraelitarum reprobatio. 101.1.
Iſraelitica regio. 25.2. & 73.2.
Iucunda vita. 102.2.
Iucunditas. 70.1. & 85.2. & 91.2. & 92.1. & 94.1. & 102.2. & 114.2.
Iuda. 56.2.
Iudæi. 117.1.
Iudicatio. 37.1. & 99.1.
Iudicium. 42.2. & 90.2. & 108.2. & 111.1. & 117.2.
Iudicium rectum. 109.1.
Iudicium maturatum. 113.2.
Iuramentum. 87.2.
Iuriſdictio. 54.1.
Ius. 116.1.
Ius Sacerdotale. 53.2.
Iuſtificatio. 7.2.
Iuſtitiæ deſiderium. 98.2.
Iuſtum. 108.2.

L.

Labor, caſus. 34.1. & 36.1. & 86.1. & 87.1.
Laborum finis. 73.2.
Labor vanus. 113.2.
Labra. 108.2.
Lachrymæ. 74.1.
Lætitia. 18.2. & 70.1. & 80.1. & 91.1. & 92.1. & 93.2. & 95.1. & 100.1. & 103.1. & 113.1. & 2. & 114.2.
Lamentatio. 76.1.
Latibulum. 34.1. & 2. & 105.1. 107.1.
Latebræ. 35.1. & 48.2.
Lenta actio. 109.1.
Lepra. 15.1. & 74.1.
Lepræ indicium. 50.1.
Leuitas. 67.1. & 71.1. & 72.1.
Leuis res. 92.2.
Lex abſque ſpiritu. 100.1.
Liberatio. 80.2. & 94.1. & 101.2.
Libertas. 87.1. & 94.1.
Libido. 81.1. & 88.1.
Lingua. 90.1.
Lis. 117.2.
Locus profundus. 30.2.
Locus notus. 38.2.
Locus liber. 49.2.
Locus apertus. 49.2.
Loci nota. 35.1.
Loca exquiſita. 108.2.
Loca in bonam & malam partem. 38.2.
Longum tempus certum. 19.2.
Loquendi facultas. 89.1.
Lotio. 32.1. & 118.2.
Luctus. 115.2.
Lux mentis. 73.1.
Lucis figura. 105.1.
Luxuria. 100.2.

M.

Macies. 86.2.
Magnæ rei argumentum. 96.1.
Magiſter. 95.1.
Magiſtratus. 109.2. & 110.1.
Magnates. 72.1.
Maieſtas. 10.1. & 37.1. & 63.1. & 73.1.
Maledicentia. 118.1.
Maleficium. 85.2.
Mali homines. 80.2.
Malitia. 63.1.
Malum importunum. 91.2.
Mala deprecatio. 118.2.
Mandatum. 98.1.
Manifeſtatio. 47.1. & 51.1.
Manifeſta res. 73.2.
Manna panis. 26.1.
Manſuetudo. 80.1. & 67.1.
Manſio. 45.1. & 46.1. & 51.1.
Manſio breuis. 105.1.
Maritima. 107.1.
Mater. 34.1. & 72.1. & 73.1.
Materfamilias. 107.1.
Maturitas. 18.2.
Meditatio. 32.1.
Medicamenta. 58.1.
Memoria. 99.2.
Mens. 84.2. & 87.1. & 112.2.
Mens mala. 76.1.
Menſuræ definitio. 20.2.
Menſura. 71.1. & 89.1.
Mercatura. 51.1. & 52.1. & 107.1.
Mercatores. 107.1.
Mercatus, Merces. 43.1. & 117.2.
Meridies. 17.1. & 63.2. & 83.2.
Metus. 45.1. & 105.1.
Migratio. 88.2.
Minimæ res. 105.1.
Miniſterium. 12.2. & 90.1.
Miniſter diligens. 118.2.
Miniſteria ſacra. 7.2.
Miniſterium infimum. 53.1.
Miniſtri. 90.2. & 95.2. & 113.2.
Miracula. 26.1. & 41.2. & 106.1.
Miſeria. 92.1. & 115.2.
Miſera conditio. 18.2.
Miſerum tempus. 118.2.
Mœdia. 10.2.
Mœdi. 80.1.
Mœſtitia. 76.2. & 77.1. & 90.1. & 90.2.
Moleſtia euaneſcens. 63.2.
Moleſtia. 12.1. & 66.2. & 91.2. & 111.2. & 112.1.
Moleſti. 60.1. & 82.1.
Moneta. 61.1.
Monumentum. 33.1. & 38.1. & 2. & 53.2.
Morbus 100.2.
Mores duri. 83.1. & 91.2
Mori. 92.2.
Mors cruenta. 118.2.
Mors corporis. 93.1. & 103.1.
Mors ſecunda. 101.1.
Moroſitas. 61.1.
Mortui. 96.1.
Mortuorum veſtis. 115.1.
Mos vulgaris. 107.1.
Moſes. 38.1.
Motus. 86.1. & 88.2.
Multitudo. 73.1. & 74.2. & 89.2.
Mundus. 19.2. & 36.2. & 51.2. & 89.1.
Mundi dextera. 74.2.
Munera plura. 55.2. & 105.1.
Munitio. 40.2. & 107.2.
Munerum communitas. 96.2.
Munus regium. 52.1.
Muſtum. 106.1.
Myſterium. 70.1.
Myſteria. 94.2. & 100.2.

N.

Naſus. 90.1.
Natio. 15.2. & 45.1. & 95.2.
Nationes. 79.1.
Nauigatio. 27.2. & 78.1.
Neceſſitudo. 118.1.
Negligentia. 65.1. & 93.1. & 97.1.
Neglectio. 88.1. & 97.1.
Negotium malignum. 76.1.
Negotiatio. 52.2. & 72.1. & 107.1.
Negotium. 66.1. & 88.2. & 92.2. & 98.1. & 105.1. & 106.1. & 107.2.
Negotiatio laborioſa. 76.1. & 103.1.
Negotium graue. 103.1.
Negotium ſuſceptum. Ibid.
Nequitia. 81.1.
Nilus. 32.2.
Nitor. 97.2.
Nocendi facultas. 81.1.
Nocumentum. 66.2. & 76.1. & 79.2.
Nocumentum inopinatum. 110.2.
Nomen negatum. 98.1.
Notatio. 37.2. & 51.2. & 54.2. & 55.1. & 57.1. & 58.1.2. 72.1. & 107.1.
Notitia exigua & inconſtans. 116.1.
Notatum ſignum. 34.1.
Notitia. 90.1. & 91.1.
Nunquam antea. 18.2.

O.

Obedientia. 90.2. & 111.1.
Oblatio. 102.1.
Obligatio. 114.1.
Obliuio. 88.1.
Obſeruatio. 116.2.
Obſeruantia. 118.2.
Obſonia. 91.1.
Obſtinatio. 87.1.
Obſtructio. 62.1.
Odium. 91.1.
Offenſio. 41.1. & 69.2.
Officium deſertum. 110.1.
Officium. 69.1. & 2. & 70.1. & 80.1. & 91.2. & 97.1. & 114.2.
Omen. 118.1.
Opera. 87.2. & 103.1.
Opera honeſta. 71.1.
Opera mortua. 101.1.
Opera mutua. 96.1.
Operum præmia. 69.2.
Opificium. 86.1.
Opinio. 90.2.
Opiniones variæ. 107.1.
Opiniones ſtultæ. 65.2.
Oppidum, 41.1.
Opportunitas. 28.1. & 103.1.
Oppreſſio. 111.2.
Opprobrium. 101.1.
Opulentia. 41.1. & 117.1.
Opus. 102.2. & 103.2.
Ora. 81.1.
Oratio. 48.2. & 50.2. & 90.1 & 118.2.
Orbis. 89.1.
Orbis cardines. 25.2. & 73.2. & 115.1.
Orbis partes. 78.1.
Ordo. 100.1.
Oriens. 37.2.
Originale. 102.1.
Ornatus. 66.1.
Otioſum. 106.2.
Otium. 100.1.

P.

Pacta. 53.2.
Paganus. 97.1.
Pagus. 51.2.
Palatia. 105.2.
Paleſtinæ occaſus. 63.2.
Participatio bonorum. 96.2.
Paſcua. 105.2.
Paſſiones. 84.2.
Paſtiones. 58.1. & 2.
Paſtor. 97.2.
Patres. 38.1.
Pater. 59.1. & 72.2.
Pauor. 105.1.
Paupertas. 77.1. & 115.2.
Pax. 40.1. & 64.1. & 94.2. & 99.1. & 100.1. & 118.1. 109.2. & 115.1.
Pax longa. 103.2.
Peccator. 102.2.
Peccatum. 16.1. & 101.1. & 2. & 108.2.
Peccatum cordis. 113.1.
Peccatum commune. 92.1.
Peccati effectus. 101.1.
Penitiſſima in rebus. 86.1.
Pernities manifeſta. 110.1.
Pernities improuiſa. 110.2.
Pernities. 33.2. & 106.2.
Perditio. 33.1. & 64.2. & 107.2.
Perdere. 90.2.
Peregrinus. 77.2. & 50.1.
Peregrinatio. 77.2. & 105.2.
Periculum minus. 101.1.
Periculum. 16.2. & 32.1. & 34.2. & 39.2. & 41.2. & 45.1. & 55.1. & 63.1. & 73.2. & 75.2. & 76.1. & 81.1. & 94.2.
Periculum non præuiſum. 110.1. & 106.2. & 107.1. & 111.2.
Perfectio. 105.1. & 106.2.
Peroratio. 104.2.
Perpetuitas. 19.2. & 62.2.
Perſarum regnum. 80.1. & 83.1.
Perſæ & Mœdi. 14.2. & 98.
Perſecutio. 75.1. & 2.
Perſona. 86.2. & 98.1.
Perturbatio. 49.2. & 83.2.
Petitio. 78.2.
Petulantia. 80.2.

Piſcatio. 28.1.& 32.1.& & 52.1.& 109.
Piſcina. 51.2.
Placidi mores. 62.2.
Plaga. 26.2.& 78.2.
Planities. 36.2.
Plantarium. 39.2.
Plebeius. 65.2.
Pœna. 98.2.& 100.2.& 113.1.& 116.2.
Pœnis addicti. 80.2.
Pœnæ graues. 62.1.
Pœnitentia. 118.2.
Pœnitentia publica. 44.1.
Penuria. 64.2.
Politicæ leges. 98.1.
Pondus. 12.1.
Populus. 80.1.
Populi. 64.2.
Populorum diſtinctio. 107.2.
Populus peculiaris. 79.2.
Populus frequens. 75.2.
Populus damnatus. 79.2.
Populus diuino ſpiritu auctus. 113.1.
Poſſeßio. 81.1.& 117.2.
Poſſeßio bonorum. 96.2.
Poſtremum genus. 75.2.
Potens. 84.1.
Potentia. 25.1.& 75.1.& 77.2.
Poteſtas. 63.2.& 110.2.& 111.1.& 115.1.& 116.1.
Præda. 101.2.& 115.2.
Prædones. 104.1.
Prædator. 82.2.
Prædium. 36.1.& 37.2.& 51.1.
Prælia. 38.2.
Præmium. 69.2.
Præſentia. 90.1.& 2.
Præſidium. 46.1.& 49.1.& 57.2.& 59.2.& 108.1.& 105.1.& 106.1.& 109.1.
Præſidium familiare. 105.1.
Præſtantia. 10.1.& 29.1.& 60.1.& 61.2.& 72.2.& 95.1.& 109.1.
Præuaricatio. 102.2.
Preces. 53.2.
Preſſura. 77.2.
Pretium. 117.2.
Pretium terrenum. 61.1.
Pretioſum. 59.2.
Principatus. 82.2.
Principes. 57.2.& 79.2.& 80.1.& 86.1.& 2.& 89.1.& 95.1.& 2.& 108.1.
Principium. 109.1.
Priuatum. 47.2.
Priuatæ ædes. 43.1.& 45.2.
Probatio. 29.1.& 62.2.
Probitas. 86.2.& 61.1.& 71.2.
Procurator. 104.2.
Profeßio. 86.2.& 88.1.& 98.1.
Profunditas. 64.1.
Proles. 88.1.
Promiſſum. 115.2.
Propagatio. 64.2.& 72.1.
Prophanatio. 44.1.
Prophani. 92.1.& 97.2.& 117.1.
Prophanitas. 82.1.
Prophetæ. 82.1.& 90.2.
Propoſitum. 103.1.
Propugnaculum. 44.2.
Proprietas. 117.2.
Proſpectus. 49.2.& 54.2.& 55.1.
Proſperitas. 67.1.& 68.2.& 70.1.& 72.1.& 2.& 73.1.& 92.1.& 2.& 96.2.& 101.1.& 106.2.
Proſperitas breuis. 65.1.
Proſperitatis ſpes. 71.2.
Protectio. 78.1.
Proteruitas. 87.1.& 90.1.
Prouerbium. 99.1.
Prouidentia. 25.1.& 63.2.
Prudens. 95.2.
Prudentia. 90.1.& 96.1.
Pſeudopropheta. 109.2.
Publicum. 42.1.& 43.1.
Publicus locus. 39.1.
Pudenda. 95.2.
Pudor. 63.1.
Pulchritudo. 72.2.& 73.2.
Puluis. 12.1.& 39.1.
Punitio, Punitio perpetua. 62.1.& 112.1.& 114.2.& 115.2.
Puniendi conſilium. 15.1.& 110.1.
Puritas. 25.1.& 80.2.& 74.2.
Purificatio. 80.2.
Purgatio. 118.2.

Q.

Quies. 16.1.& 46.2.& 47.2.& 86.1.& 87.1.& 92.2.
Quies nocturna. 44.2.
Quies ſpiritualis. 116.2.

R.

Rapacitas. 76.2.& 82.1& 83.1.
Rapina. 87.2.
Raritas. 69.2.
Ratio. 14.1.& 117.2.
Ratio profunda. 64.1.
Recordatio perpetua. 116.2.
Recordatio. 98.1.& 99.2.
Recreatio. 33.1.& 2.& 74.1.
Rector. 109.2.
Refrigeratio. 49.2.& 74.2.
Regio Iuda. 56.1.
Regio certa. 25.2.& 39.& 81.2.& 105.1.
Regio Iebus. 56.1.
Regia corona. 115.1.
Regia auctoritas. 52.1.& 107.1.& 115.1.
Regia ſedes. 57.2.& 80.2.& 81.1.
Regnum Iuda. 58.2.
Regnum. 76.2.& 82.2.
Regula. 110.2.
Religio. 45.2.& 44.1.& 68.2.& 89.2.
Relaxatio. 112.2.
Reminiſcentia. 64.2.
Remotißimum. 64.1.
Renouatio. 111.1.
Repoſitorium. 46.2.& 53.1.
Regreßio. 114.2.
Repræſentatio. 99.2.
Reprobatio. 101.2.
Res. 106.1.& 117.2.
Rerum ſtatus. 86.2.
Res grauis. 58.1.
Res moleſta. 58.1.
Res humanæ. 19.2.
Res terrenæ. Ibidem.
Res ſecundæ. 117.2.
Res infecta. 39.1.
Res fluxa. 65.1.
Res manifeſta. 73.2.
Res minimi momenti. 82.2.
Res chara. 90.2.
Res cognitu digniſsima. 99.2.
Retributio. 114.2.
Rex fortis. 82.2.
Rex. 104.1.& 111.2.& 112.2.
Regum ſepulchrum. 57.1.
Robur. 86.1.& 87.1.& 2.& 110.2.
Rudere. 99.2.
Ruſticæ artes. 104.1.

S.

Sacerdos. 89.1.
Sacerdotalis dignitas coronáque. 107.1.& 115.1.
Sacrares. 103.2.
Sacrilegium. 44.1.
Sacrum. 25.2.
Salubritas. 92.1.
Salutatio. 100.1.
Salutatio diſcedentium. 118.1.
Sanitas. 80.2.
Sanctitas. 53.1.& 56.1.
Sanctificatio. 14.2.
Sanctus. 6.2.
Sapiens. 60.2.
Sapientia. 92.1.
Sapientia arcana. 91.1.
Securitas. 46.2.& 63.2.& 86.1.& 85.2.& 113.2.
Seceſſus. 50.2.& 51.2.
Secretum. 36.2.& 48.1.& 55.1.
Secretus locus. 48.2.
Securitas. 37.2.& 39.2.& 44.1.& 2.& 47.2.& 92.1.& 103.2.& 108.1.& 117.2.
Senectus longa. 116.1.
Sententia. 98.1.& 109.2.
Separatio. 110.1.
Septentrio. 88.1.
Sepulchrum. 30.1.& 35.1.& 40.2.& 47.1.& 49.1.& 50.2.& 107.1.
Scribendi inſtrumentum. 71.1.
Seruitus. 79.2.& 87.1.& 88.2.& 89.2.& 111.1.& 2.& 112.1.& 113.1.& 2.& 116.1.
Siccitas. 49.2.
Signa varia. 73.1.
Significationis incrementum. 110.1.
Signum notandum. 34.1.
Signum vitæ. 100.1.
Simplicitas. 45.2.& 77.2.& 80.1.& 95.2.
Similitudo. 96.1.
Simulacrum. 99.1.
Singularitas. 40.1.
Siniſtra pars. 74.1.
Sinus Abrahæ. 30.2.
Situs commodus. 36.2.& 88.1.
Soboles. 68.2.& 69.1.
Societas. 49.1.& 78.2.& 117.2.
Solicitudo. 93.1.
Solitudo. 35.1.& 54.2.& 55.2.& 76.2.& 81.2.& 115.2.
Somnia. 48.2.
Somnium. 48.2.
Sonus. 61.2.
Sors. 113.1.
Sordes. 62.1.
Species ſpiritualis. 99.2.
Species rerum. 71.2.
Specula. 49.1.
Spectabilis & conſpicua res. 109.1.
Speculum. 28.1.
Spes. 51.1.& 71.2.& 107.1.
Spes vana. 78.2.
Spiritus. 94.2.
Spiritus Dei. 113.1.
Spiritus ſancti vnctio. 70.2.
Splendor. 115.1.
Stabilitas. 52.2.
Status defunctorum. 30.1.
Status iræ. 16.2.
Sterilitas. 51.2.& 62.1.& 69.1.& 80.2.& 101.1.& 118.1.
Strages. 76.2.& 81.2.
Strenuitas. 110.2.
Studium, Studia. 16.2.& 27.1.& 66.2.& 87.1.& 93.1.& 105.2.& 117.2.
Studium idem. 96.1.& 106.1.
Studium certum. 71.1.
Stultitia. 79.1.& 80.2.
Stupiditas. 80.2.& 81.1.
Suas res agere. 45.2.
Suauiloquentia. 90.1.
Suauiter agere. 100.1.
Subiectio. 88.2.
Sublimitas. 67.2.
Subſidium. 101.2.& 115.2.
Subſtantia. 99.2.
Succeſſus. 91.1.
Superbia. 24.2.& 38.1.& 81.1.& 87.1.& 90.2.& 94.1.
Sus. 14.2.
Synagoga. 104.1.
Synceritas. 92.1.

T.

Temeritas. 75.2.& 81.1.
Templum. 45.2.& 47.1.& 105.2.& 106.1.
Tempus importunum. 19.1.
Tempora. 75.2.
Tempus certum. 77.2.
Tempus breuißimum. 90.2.
Tentatio. 112.1.
Tentorium. 45.2.
Tenuißima res. 114.1.
Terminus Orientalis. 57.2.& 59.1.
Terminus Iſrael. 63.1.
Terminus terræ. 32.1.
Terminus. 33.1.& 38.1.& 2.& 114.2.
Terminus finitus. 100.1.
Terra Iuda. 11.1.
Terræ partes. Ibidem.
Terræ accidentia. 12.1.
Terror. 12.1.& 14.2.& 64.1.& 82.2.& 89.1.& 97.2.& 109.2.& 110.1.
Teſtatio. 100.1.
Teſtimonium. 99.1.& 2.
Teſtimonium falſum. 102.1.
Teſſera. 116.2.
Theſaurus. 49.1.
Thorus. 34.1.& 48.2.
Torcular. 54.2.
Tranquillitas. 78.1.& 92.2.& 95.1.
Tributum. 111.1.
Tribulatio. 11.1.& 16.2.
Tribus duæ cum dimidia. 58.1.
Tripudiatio. 55.1.
Triſte. 91.2.
Tumultus. 96.1.& 114.1.
Turbatio. 54.1.
Tutela. 44.1.& 76.2.& 78.1.& 110.2.
Tyrannus. 10.1.& 104.1.
Tyranni rapaces & nocentes. 82.2.

V.

Vagatio. 45.1.& 77.1.
Valida vis. 64.1.
Vani-

Vanitas. 93.2.& 91.1.
Vanares. 93.1.
Varij hominum mores. 61.1.
Vaſis nomen commune. 112.1.
Vaſtatio. 12.1.& 13.2.& 60.1.& 62.1.& 63.1.& 65.1.& 77.1.& 103.1,& 104.2.& 110.1.& 2.
Vaſtitas. 36.2.& 37.2.& 76.1.& 77.1.
Vaticinium. 93.1.
Vehementia. 70.1.& 73.2.
Velocitas. 74.2.
Venti. 26.2.
Verbi Dei vſus. 51.1.& 77.2.
Verbum Dei. 112.2.
Verbum ſcriptum. 66.2.& 74.1. 100.1.
Veritatis gnari. 14.2.
Veritas. Ibidem.
Veſtimentum. 66.1.
Viculi. 42.1.
Victoria. 68.1.
Victoriæ perpeſsio. 88.2.
Victoria ſpiritualis 38.2.
Victor. 82.2.
Victus facilis tenuis. 64.2.& 91.2.& 114.2.
Victus. 88.1.& 91.1.
Vilitas. 12.2.& 62.1.& 72.1.& 77.1.& 117.2.
Vinum muſtum. 49.1.& 113.1.
Virilitas. 88.2.
Viri domus. 46.2.
Virtus, Virtus probata. 14.2.& 54.2.& 61.1.& 111.1.& 117.1.
Virtutis caput. 71.2.& 61.1.& 62.1.& 71.2.& 86.1.& 85.1.& 98.1.
Viſio. 32.1.
Vis fortis, creſcens. 63.1.& 75.1.& 82.2.& 87.2.& 92.1.& 94.1.
Viſum incertum. 93.1.
Vita. 84.1.& 96.2.
Vitæ commoditas. 105.2.
Vitæ debitum. 91.2.
Vitæ vſu carere. 92.2.
Vitæ finis. 106.2.
Vitæ inſtitutio. 108.2.
Vita beata iucunda. 25.2.& 92.1.& 100.2.
Vita æterna. 101.2.
Vita laborioſa. 78.2.
Vita longa. 95.2.
Vitium exiguum. 64.2.& 78.2.
Vitia. 16.2.& 100.2.
Vitij ſtudium. 81.2.
Vitium contagioſum. 86.2.
Vitioſus. 108.2.
Vltio. 49.1.& 63.1.& 70.1.& 74.2.& 75.1.& 110.2.& 116.2.
Vltio inſtans. 82.2.
Vmbra. 105.1.
Vnuſquiſque. 84.1.
Vniuerſitas. 41.2.& 106.2.
Volatus. 78.1.
Voluptas. 88.1.& 92.1.& 94.1.& 2.
Voluntas. 26.2.
Vrbs. 96.1.& 108.1.& 2.
Vrbana vita. 46.2.
Vrbis pars. 57.2.
Vſus fructus. 103.1.
Vſus. 61.2.& 115.2.
Vſus longus. 113.2.
Vtilis res. 78.1.& 91.2.
Vtenſile minimum. 114.1.
Vtilitas. 116.1.
Vulnus certum. 119.1.

IVDICIVM SEBASTIANI BAER

ex Collegio Cenſorum, Antuerpiæ, Regia & Epiſcopali auctoritate inſtituto; cum Reuerendiſsimi Epiſcopi Antuerpienſis confirmatione.

Liber hic inſcriptus *Joſeph*, ſiue, *de Arcani Sermonis interpretatione*, dignus eſt qui typis excudatur, & non ſolùm vtilis omnibus ſtudioſis ſacræ Scripturæ, verùm perneceſſarius: quod atteſtor

Sebaſtianus Baer Delphius, inſign. Cathedr. Eccleſiæ S. Mariæ Antuerpienſis Plebanus & Canonicus.

Et nos probamus iudicium antedicti Domini viſitatoris Baer, qui eſt vnus Collegii noſtri cenſorii.

FRANC. SONNIVS.